

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 0936359515 E-mail: journal.ssr@mcu.ac.th

<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr>

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
Journal of MCU Social Science Review

| ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2565 Vol. 11 No. 5 September - October 2022 |

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU
ISSN (Print) : 2287-0121
ISSN (Online) : 2673-0782 *Social Science Review*

ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2565 Vol. 11 No. 5 September - October 2022

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2565

จำนวนพิมพ์: 100 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN (Print): 2287-0121

ISSN (Online): 2673-0782

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการสังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหา ให้แก่สังคม เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ (เริ่มปี 2565 เป็นต้นไป):

- ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.

พระเมธีธรรมจารย์, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระโสภณวชิราภรณ์, ดร.

พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.

ผศ.ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ:

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

พระมหากฤษฎา กิตติโสภณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทีมบรรณาธิการ:

พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงตา สราญรมย์

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

รองศาสตราจารย์ พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ไชยเย็น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.อัญญา หล่อตระกูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์

มหาวิทยาลัยแสงธรรมฟอร์ด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดา หนัมนี่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรรณทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พล.อ.ต.ดร.นภัทร์ แก้วนาค
อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว

วิทยาลัยการทัพอากาศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

กองจัดการ:

พระปลัดสมนึก อีร์ปญโญ, ดร.
พระมหาสมชาย ขนติสรโน
อาจารย์ ดร.นิกร ศรีราช
อาจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสะไบ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศิลปกรรม:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยา รักษาเมือง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรัทธา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน:

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541.
แฟกซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU Social Science Review

Vol.11 No.5 September - October 2022

Number of prints: 100 copies

Journal of MCU Social Science Review:

ISSN (Print): 2287-0121

ISSN (Online): 2673-0782

Aims & scope:

To Promote and Encourage Instructors, Academicians, Students and others Interested Persons to have the opportunities to disseminate academic and research works in social sciences and related subjects such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Laws, Management, Sociology, Economics, Social Development and Education including the problems analysis to provides solutions for the society. Articles are accepted, both, in Thai and English.

Publication is 6 issues per year:

Issue 1 January-February

Issue 2 March - April

Issue 3 May - June

Issue 4 July - August

Issue 5 September - October

Issue 6 November - December

Types of works published in the journal:

1) Academic Articles

2) Research Articles

3) Book Review

Consideration and selection of articles:

Each article will be rigorously reviewed by at least 2 scholars and experts in the fields without knowing the authors' names and, likewise, the authors do not know the reviewers' names; double-blind system peer review.

Editorial team

Advisory Board of Journal

Prof. Dr. Dhammavatjarabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Theppawaramethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Phra Suwanmethaphorn	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Methithammajarn	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Thepwethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phra Sophonvachiraphorn, Dr.	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phrakru Pariyatkittithamrong	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsitthinayok	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Capt. Dr. Pramanlert Atchariyapanyakun	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaporn	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assistant Editor:

Assoc. Prof. Dr. Kiattisak Suklueang	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor in Chief:

Asst. Prof. Dr. Phramaha Krisada Kittisobhano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editorial Team:

Asst. Prof. Dr. Phrapalad Raphin Buddhisaro	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Duangta Saranrom	Rajapruk University
Assoc. Prof. Lt. Gen. Dr. Weera Wongsan	National Defence College of Thailand
Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Achara Lortrakul	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen	Silpakorn University
Asst. Prof. Dr. Butsakon Watthanabut	North Bangkok University
Asst. Prof. Dr. Sa-at Banchoetrit	Stamford International University
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman	Suan Dusit University
Asst. Prof. Dr. Somkid Duangchak	Chom Bueng Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam	Surindra Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Prasert Thilao

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Phadung Wanthong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Gp. Capt. Dr. Naphat Kaeonak

Air Force College

Dr. Kitsana Thongkaeo

Suratthani Rajabhat University

Management Division:

Phrapalad Somnuek Dhirapañño, Dr.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phramaha Somchai Khantisarano

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Nigorn Srirat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Suphattharachai Sisabai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fine arts:

Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha

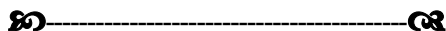
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Office:

The Office Journal of MCU Social Science Review. Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali), 4th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541 Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ: วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF MCU SOCIAL SCIENCE REVIEW

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายใน

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปริยัติกิตติธารัง, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปริมาณรักษ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปลัดปัญญาวรรณ, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูพิศิษฐ์ประชาณ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิมลสุวรรณกร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูโอภาสพนทกิตติ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระคมสัน ฐิตเมธโส, ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระพลากร สุ่มงคโล, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูธรรมธรรพญเทียง พุทธสาวิโก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสุพันธ์ สุนนโท, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเสาร์คำ ธรรมธีโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

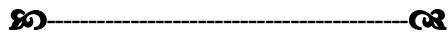
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศรเดช พรหมกลับ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ดีไทยสงค์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงเพชร สมศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ วรรณวิโรจน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรรณทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดา หนัมนี่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยา รักษาเมือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกานดา จันทารีย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิญา ฉัตรช่อฟ้า	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอนก ไยอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พลอากาศตรี หญิง ดร.ชญาดา เข้มเพชร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สมบัติ นามบุรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ลำพอง กลมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.บวร ขมขุนศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.นิกร ศรีราช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สายรุ้ง บุบผาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ปนัดดา รักษาแก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.กาญจนา คำจตุ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สุมาลี บุญเรือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.รัชดา สุวรรณนวล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ วาริญา ม่วงเกลี้ยง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์ ศักดิ์ดา งานหมั่น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.กรกต ชาบັນจิต

ดร.ดิเรก ด้วงลอย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายนอก

พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ อธิศาสตร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ	ราชบัณฑิตยสถาน
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา เจริญชัย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ	สภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์พัฒนา เรืองใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษ์ตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัทธา ท้าวมิตร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.วันทนา เนาว์วัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รองศาสตราจารย์ ดร.มีชัย เอี่ยมจินดา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.พทุทธ์สรรค์ สุทธิไชยเมธี	มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
รองศาสตราจารย์ ดร.อจันรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ชนิษฐา จิตชินะกุล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล	นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา นันทะไชย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงเดือน เจริญนิม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลับพลึง คงชนะ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร ชูตินันท์กุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนัชกร สิมะขจรบุญ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตระกูล จิตวัฒนากร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี วิวาท์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาณี เผือกบัวขาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสสวาส กุลวงศ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงยศ แก้วมงคล	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด ขาดิยานนท์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรชัย นาคสีทอง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุธิดา แจ่มประจักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชวาลา ละวาทิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวีวรรณ หวานชิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา ศรีสอน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุประภา สมณักพงษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวัลย์ สำราญ

อาจารย์ ดร.ชฎิล โรจนานนท์

อาจารย์ ดร.สุรัชย์ พุดชู

อาจารย์ ดร.ศิษณุพงศ์ ทองพวง

อาจารย์ ดร.ณัฐนันท์ จิระกิตติมิตร

อาจารย์ ดร.วิโรจน์ หมั่นเทพ

อาจารย์ ดร.วิยะดา วรานนท์วนิช

อาจารย์ ดร.เกษภา ผาทอง

อาจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี

อาจารย์ ดร.ปัญญภณ เทพประสิทธิ์

อาจารย์ ดร.ณัฐวัฒน์ ชัยชนฐาภักดิ์

อาจารย์ ดร.มยุรี จำจรัส

อาจารย์ ดร.ละออ มามะ

อาจารย์ ดร.อัญธิษฐา อักษรศรี

อาจารย์ ดร.ปราณี คำแก้ว

อาจารย์ ดร.ปรีมปรีชญ์ คณินพศุฑย์

อาจารย์ ดร.รัชฎากร เอี่ยมอำไพ

อาจารย์ ดร.ณัชนพล ศิริสวัสดิ์

อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว

อาจารย์ ดร.เดโช แชน้ำแก้ว

อาจารย์ ดร.พัทธนันท์ ตลาดทรัพย์

อาจารย์ ดร.สายชล ปัญญชิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยคริสเตียน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์

สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ ดร.ศิริพัฒน์ ลาภจิตร

อาจารย์ พรพรรณ โปรงจิตร

อาจารย์ นฤมล ญาณสมบัติ

อาจารย์ มัลลิกา ภูมะธน

อาจารย์ พินันท์ ลาตบัวขาว

อาจารย์ สมพร นุทผล

ดร.รินทร์ชิสา เกล็ดประทุมกานต์

ดร.นริศรา ทองจันทร์

ดร.รัตน์ที วิโรจน์ฤทธิ์

ดร.ปัญญ์ณิสาร์ องค์กรปรัชญากุล

นาวาอากาศเอก ดร.พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ

พันเอก ดร.สาธิต ทิพย์มณี

นายภูเบศ วณิชชานนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

วิทยาลัยพิษณุพนธ์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

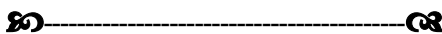
นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

กองคลังแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก

นักวิชาการอิสระ

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 11 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2565 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควบคู่กับการตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(7)
บทบรรณาธิการ	(14)
สารบัญ	(15)

บทความวิจัย:

การปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีดารวจภูธร
พุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

✎ จักรกริช ภมรฉ่ำ, เกษฎา ผาทอง, อารดา ฉิมมากร R1-R13

แบบจำลองความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง

✎ กนิษฐา แยมโพธิ์ใช้ R14-R26

คาถาพิธีกรรมของหมอยาถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

✎ ชานนท์ ไชยทองดี R27-R40

การมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรต่อการแก้ปัญหาอนามัยแม่
และเด็ก

✎ ประเวศ หมัดเส้น, มุฮัมหมัดฟาห์มี ตาละ, รุวัยดา บุญเทียม R41-R52

การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการลงนิคกรรมตามกฎหมายอาศรสมาคค
ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ศีกษากรณี : วิธีกรไต้สวนมูลฟ้อง

พระครูอรธธรรมภาณี (นพปฏล คุดตวโร),
✎ พระสิทธินิติธาดา (ชลัษ โขติทตโต), ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล R53-R64

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืม ของสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

✎ ปฐมพงศ์ กุกแก้ว, อาภาภรณ์ พลาลัย R65-R76

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองของ
สาธารณรัฐอินโดนีเซียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

พระครูโกศลธรรมานุสิฐ (ประสิทธิ์ มกรางกูร), โกเมศ ขวัญเมือง,
ประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ

R77-R87

รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน
ตามยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ปรีดา กลิ่นเทศ, สมาน งามสนิท, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

R88-R99

การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน
ในเทศบาลเมืองอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จิตรกร ละออสรี, ธัชชนันท์ อิศรเดช, จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

R100-R115

การสื่อสารเพื่อการบริหารงานเชิงพุทธด้วยผู้นำ

สุพรรณา ภัทรเมธาวรรกุล, วิทยาธร ท่อแก้ว, กรกช ชันธบุญ

R116-R130

ผลการเปรียบเทียบระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอน
ด้วยตนเองของนิสิตครู

นรินทร์ นนทมาลย์

R131-R147

ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

ชีว หายเฟิง, ชีร์โชติ เกิดแก้ว

R148-R163

ประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

สันติ แป้นอ่ำ, อนุวัต กระสังข์, พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

R164-R177

กฎหมายทางพระพุทธศาสนา : วิวัฒนาการ คุณค่า และการสร้างนิติวิธี

พิทักษ์พล ปรีชาชาติ

R178-R191

พื้นที่ชนบทอย่างชาญฉลาดเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง:

กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๘ วิทยา เต่าสา, ภัทรพร สร้อยทอง, นฤมล อินทวิเชียร,
ประสาร อินทเจริญ

R192-R204

การวิเคราะห์แนวโน้มวัตรกรรมองค์กรของธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก
สาขาธุรกิจอาหารอาหาร ในเขตภาคกลาง

๘ ภัทรพล ชุ่มมี

R205-R216

การวิเคราะห์โมเดลประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและคุณลักษณะ
ของแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ

๘ ศิริเพ็ญ ดาบเพชร

R217-R233

การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับ
นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

๘ สิริภัทร จันทะมงคล

R234-R247

สิทธิและหน้าที่ของวัดตามกฎหมายในฐานะผู้จัดการมรดก
และผู้จัดการทำศพของพระภิกษุ

๘ วรพจน์ ถนอมกุล

R248-R259

โมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การ
และประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

๘ วุฒิพงศ์ รังคปรานี, ชัยณุกพงศ์ ทองพวง, ไพศาล จันทรังษี

R260-R275

นวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ตำบลบางน้ำจืด
อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

๘ สุชาติ ทองยอด

R276-R291

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
จังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรม

๘ สุรียา รักษาเมือง, พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

R292-R304

อิทธิพลของปัจจัยความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร และความเป็นมืออาชีพ
ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลาง
และขนาดย่อมในเขตภาคกลาง

✎ สุภาดา ภูริพงศ์

R305-R316

การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตร
ความดี จังหวัดสมุทรสงคราม

✎ พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชีโต

R317-R329

การพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย

✎ อัญชลี ปิยปัญญาวงศ์, สุปรียส์ กาญจนพิศศาล

R330-R348

การบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5
ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี

✎ พระมหาสุนันท์ สุนนโท

R349-R362

กระบวนการการตอบสนองในการรับเรื่องร้องทุกข์ขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น: กรณีศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น

✎ กฤษดา ประชุมราศรี

R363-R373

การพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยของนักศึกษาประกาศนียบัตร
วิชาชีพครูโดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน

✎ เบญญาภา คงมาลัย, ทรงวุฒิ ตรังวัฒนา

R374-R386

บทความวิชาการ:

การศึกษาเรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับการต่อรองเชิงอำนาจ
จากทุนภายนอกของชุมชน

✎ อัชฎาภูมิ ศรีทน, อุมารินทร์ ตุลารักษ์

A1-A12

ความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการควบคุม
การทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม

✎ เฉลิมชล เกษจุลโหม

A13-A22

ประเด็นคัดสรรว่าด้วยหลักการและรูปแบบสำหรับการปกครองท้องถิ่น
ร่วมสมัย

๘ พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์

A23-A37

การประยุกต์วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการกับการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุม
ทางการเมือง

๘ รัชฎากร เอี่ยมอำไพ

A38-A46

คุณภาพชีวิตในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร
ในยุคปกติใหม่

๘ มัทนา เมฆตรง, วันชัย มีศิริ

A47-A58

ฉากทัศน์ธุรกิจบริการโลกและประเทศไทยกับ
กลยุทธ์การขับเคลื่อนของภาครัฐกิจ

๘ ชลวรรณ อีระบัญชา

A59-A73

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับ
การดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19

๘ ัญญพัทธ์ ฎริพินันท์

A74-A83

ปัจจัยการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง

๘ ไพบุลย์ สุขเจตน์

A84-A93

ภาคผนวก

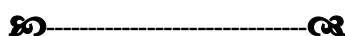
Ap1

ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

Ap2-Ap4

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

Ap5-Ap28

การปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีตำรวจภูธร
พุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม*

ADMINISTRATIVE PROCEDURE ACCORDING TO FOUR SANGHAVATTHU OF
THE PHUTTHAMONTHON POLICE STATION, PHUTTHAMONTHON DISTRICT,
NAKHONPATHOM PROVINCE

จักรกริช ภมรฉำ, เกษฎา ผาทอง, อารดา ฉิมมากร

Chakkrich Phamorncham, Ketsada Phathong, Arada Chimmakun

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author E-mail: Jakr6868@icloud.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติ เปรียบเทียบความคิดเห็น และเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ระเบียบวิธีวิจัยแบบ ผสมผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 368 คน โดยการแจก แบบสอบถาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครอง โดยรวม อยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านงานอำนวยความสะดวก ด้านงานสืบสวนสอบสวน ด้านงาน จราจร และด้านงานป้องกันปราบปราม 2. ผลการเปรียบเทียบพบว่าประชาชนที่มีระดับ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มี เพศ และอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ดังนี้ 1) ด้านการอำนวยความสะดวก ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ ตำรวจในการให้คำแนะนำ กำกับดูแล โดยใช้วาจาที่เป็นประโยชน์ 2) ด้านงานป้องกัน ปราบปราม เพิ่มมาตรการป้องกัน ทั้งยาเสพติด และการเกิดอาชญากรรม 3) ด้านงานสืบสวน สอบสวน ไม่ควรปล่อยให้มีคดีตกค้างนาน 4) ด้านงานจราจร ควรให้ความรู้เกี่ยวกับกฎจราจร ระเบียบ ข้อบังคับ แก่นักเรียน และผู้ขับขี่ยานพาหนะ

คำสำคัญ: การปฏิบัติทางการปกครอง; หลักสังคหวัตถุ 4; สถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล

* Received September 23, 2021; Revised September 29, 2021; Accepted October 1, 2021

Abstract

The research article was to study opinions and compare opinions and administrative practices according to four Sangahavatthu of the Bhutthamonthon Police Station, Bhutthamonthon District, Nakhon Pathom Province. The methodology was the mixed methods. The quantitative research, data were collected from 368 samples, by distributing questionnaires. the statistics used were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative research, data were collected by interviewing 5 key informants and analyzed by descriptive content interpretation.

The results of the study were found that: 1. People's opinions on administrative procedure by overall were at high level, sorting from the highest to the lowest means, namely administrative work, Investigation work, traffic work, and prevention and suppression work, respectively. 2. Comparative results were found that the people with different education, occupation, and income had different opinions at the statistically significant level at 0.05. The people with different gender and age did not have different opinions, 3. The suggestion was that the administrative procedure according to four principles of Sangahavatthu were as follows: 1) administrative work; police officers should give advice, supervise the discipline, regulations, and regulations. using respectful words and behave beneficially. 2) prevention and suppression; the police must pay attention and act to prevent both drugs and crime. 3) investigative work; the police should not let the case remain. 4) traffic work; police should provide knowledge according to educational institutions in the area of responsibility, provide knowledge about traffic rules, regulations, traffic signs, and various traffic signs to students and drivers.

Keywords: Administrative Procedure; Sangahavatthu 4; The Bhutthamonthon Police Station

บทนำ

ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ เพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมที่เป็นอันตรายต่อประชาชน และบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนอีกด้วย การที่จะดูแลและควบคุมประชาชนในพื้นที่ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย รวมถึงการรักษาผลประโยชน์สาธารณะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ที่สถานีตำรวจแต่ละแห่งต้องรับผิดชอบ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ นำมาซึ่งผลกระทบทางสังคม ปัญหาอาชญากรรมและความไร้ระเบียบต่าง ๆ ทำให้สังคม และประชาชนมีความต้องการ และคาดหวังที่จะได้รับการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากภาครัฐมากยิ่งขึ้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของชาติ อำนวยความยุติธรรม ตลอดจนการปฏิบัติการอื่นที่เป็นการบริการสาธารณะของภาครัฐที่ต้องจัดให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยจะต้องคำนึงถึงหลักความเสมอภาคตามระบอบประชาธิปไตยด้วย (สมเกียรติ ชุมพล, 2562; ภูษิต วิเศษคามินทร์, 2565)

ดังนั้น ข้าราชการตำรวจ จำเป็นต้องปรับตัวให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ภายใต้นโยบายให้เกิดประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนที่มาติดต่อสถานีตำรวจนั้น ย่อมมีเรื่องเดือดร้อนใจในเรื่องต่าง ๆ และคาดหวังว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องช่วยเหลือให้เขาพ้นทุกข์ได้ แต่ในความเป็นจริงมีเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วนขาดจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้ประชาชนผิดหวังและเสื่อมศรัทธา เป็นเหตุให้กระทบต่อภาพลักษณ์ของข้าราชการตำรวจและองค์กรตำรวจ (สมเกียรติ ชุมพล, 2562; ทัชชกร แสงทองดี, 2563; ปณิตดา รักษาแก้ว, 2564)

แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานของตำรวจในปัจจุบันยังคงมีปัญหาอยู่หลายประการ เนื่องจากโครงสร้างอัตรากำลังของข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เพียงพอกับปริมาณ และคุณภาพของงานที่เพิ่มขึ้น การให้บริการจึงไม่สอดคล้องรองรับถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและเป็นอุปสรรคต่อการให้บริการประชาชนของสถานีตำรวจ และสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ต้องพบกับปัญหา และอุปสรรคมากมาย ในการปฏิบัติหน้าที่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำหลักคุณธรรม คือ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน เป็นหลักแห่งการให้บริการ ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ ทาน คือ การให้ ได้แก่ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกัน ปิยะวาจา คำแนะนำ อติถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ และช่วยเหลือกิจกรรมของสังคม ส่วนรวม มีจิตสำนึกเอาใจใส่ สมนานัตตตา หมายถึง วางตนได้เหมาะสมกับฐานะโดยการวางตนที่เสมอต้นเสมอปลาย ให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น (พระสมุห์พิสิทธิ์ อนุาลโย, 2563)

จากเหตุผลดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีดารวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในหน้าที่ และเป็นที่ยึดของประชาชน สังคมให้เกิดความสงบสุข โดยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ความเรียบร้อย และดีงาม ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสถานีดารวจภูธรพุทธมณฑล ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีดารวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ใช้บริการต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีดารวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีดารวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้ให้บริการสถานีดารวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 4,498 คน (จากสถิติการมารับบริการ สถานีดารวจภูธรพุทธมณฑล เดือน มกราคม -มิถุนายน, 2564)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้ให้บริการสถานีดารวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 368 คน โดยใช้สูตรของทาโร ยามานะ (Yamane, 1967)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ได้แก่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีดารวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยผู้วิจัยเลือกจากผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ จำนวน 5 ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นแบบสำรวจรายชื่อ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ จาก ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านป้องกันปราบปราม ด้านงานสืบสวนสอบสวน และ ด้านงานจราจร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามลักษณะปลายเปิด (Open-ended) ซึ่งเป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ข้อเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม ทั้ง 4 ด้าน คือด้านการอำนวยความสะดวก ด้านป้องกันปราบปราม ด้านงานสืบสวนสอบสวน และด้านงานจราจร หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1. ทาน คือ การแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือ 2. ปิยวาจา คือ การวาจาที่ไพเราะ ชัดเจน 3. อตถจริยา คือ การทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือตามกำลังร่างกาย 4. สมานัตตตา คือ การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย หนักแน่น ให้ความเสมอภาค

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการแจกแบบสอบถามให้แก่ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยเป็นผู้ออกเก็บข้อมูล มีขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ นำหนังสือขอความร่วมมือ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าไปทำการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 ท่าน โดยนำหนังสือขอความร่วมมือ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลทีรวบรวมนามาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมทางสังคมศาสตร์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

ผลการวิจัย

1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านงานอำนวยความสะดวก รองลงมาคือ ด้านงานสืบสวนสอบสวน ด้านงานจราจร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านงานป้องกันปราบปราม ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ พบว่า

1.1 ด้านงานอำนวยความสะดวก พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาสุภาพเรียบร้อย รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่บริการด้วยความเต็มใจ สะดวก รวดเร็วในการให้บริการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การให้คำแนะนำตามขั้นตอนต่างๆ แก่ประชาชนที่มาติดต่อขอข้อมูลขอความช่วยเหลืออย่างเต็มใจ ตามลำดับ

1.2 ด้านงานป้องกันปราบปราม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ไม่แสดงท่าทีรังเกียจ หรือใช้วาจาไม่เป็นมิตร ใช้ถ้อยคำสุภาพ เรียบร้อยในขณะปฏิบัติหน้าที่ รองลงมา คือ ให้บริการอย่างเป็นกันเอง ไม่วางอำนาจ มีความกระตือรือร้น เอาใจใส่ ให้เกียรติแก่ประชาชนที่มาติดต่อ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการให้บริการ บรรยากาศในการให้บริการมีความเป็นส่วนตัว และเหมาะสม ตามลำดับ

1.3 ด้านงานสืบสวนสอบสวน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังกัด 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ให้บริการอย่างเป็นกันเอง ไม่วางอำนาจ มีความกระตือรือร้น เอาใจใส่ ให้เกียรติแก่ประชาชนที่มาติดต่อ รองลงมา คือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ไม่แสดงท่าทีรังเกียจ หรือใช้วาจาไม่เป็นมิตร ใช้ถ้อยคำสุภาพเรียบร้อยในขณะปฏิบัติหน้าที่ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการให้บริการ บรรยากาศในการให้บริการมีความเป็นส่วนตัว และเหมาะสม ตามลำดับ

1.4 ด้านงานจราจร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังกัด 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาสุภาพเรียบร้อย รองลงมา คือ มีการจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปอำนวยความสะดวกในด้านการจราจรในพื้นที่ที่มีปัญหา และจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน ด้านวินัยจราจร และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการปฏิบัติงานในช่วงโมงเร่งด่วน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขการจราจร ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังกัด 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานทางการปกครองตามหลักสังกัด 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ และอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานทางการปกครองไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังกัด 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม ในแต่ละด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการอำนวยความสะดวก ควรมีปริมาณเจ้าหน้าที่ตำรวจในการให้คำแนะนำต่างๆ กำกับดูแลเรื่องวินัย กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเป็นผู้ให้ก่อน เช่น ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ ให้กำลังใจกับประชาชนที่มีความเดือดร้อนที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ การบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษากฎจราจรแก่นักเรียน ให้คำแนะนำแก่ประชาชน ให้ความช่วยเหลือ ประพฤติสิ่งที่ประจักษ์

3.2 ด้านงานป้องกันปราบปราม ตำรวจต้องใส่ใจและทำหน้าที่ในการป้องกันทั้งยาเสพติด และการเกิดอาชญากรรม เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

โดยการตั้งหน่วยบริการประชาชน หรือตั้งด่านตรวจชะลอการเกิดอุบัติเหตุ กิจกรรมชุมชนมวลชนสัมพันธ์ ด้วยวาจาที่เป็นประโยชน์ ยึดความปลอดภัยของประชาชนเป็นที่ตั้ง

3.3 ด้านงานสืบสวนสอบสวน ตำรวจไม่ควรปล่อยให้คดีตกค้างนาน และสอบสวนอย่างโปร่งใส ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้น ไปถึงที่เกิดเหตุโดยรวดเร็ว มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน ให้ระลึกอยู่เสมอว่าประชาชนทุกคนก็เหมือนญาติพี่น้อง สิ่งไหนช่วยเขาได้ ก็ต้องช่วยด้วยความเต็มใจ

3.4 ด้านงานจราจร ควรปฏิบัติงานอำนวยความสะดวกด้านจราจร ให้ความรู้ตามสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบ ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎจราจร ระเบียบ ข้อบังคับ สัญญาณจราจร และเครื่องหมายจราจรต่าง ๆ แก่นักเรียน แก้ไขปัญหาจราจรในชั่วโมงเร่งด่วนและภาวะปกติ และบังคับใช้กฎหมายจราจรกับผู้ขับขี่ยานพาหนะ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังกัดตัว 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความการพูดจาสุภาพเรียบร้อย มีความเต็มใจ ให้ความสะดวก มีความรวดเร็วในการให้บริการ ซึ่งเจ้าหน้าที่งานสืบสวนสอบสวน มีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภา คล่องกระแสน์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานตามหลักสังกัดตัวธรรมของสถานีตำรวจภูธรลำโพงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสังกัดตัวธรรมของสถานีตำรวจภูธรลำโพงใต้ อำเภอพระประแดง โดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถอภิปรายรายด้านได้ ดังนี้

1.1 ด้านงานอำนวยความสะดวก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจด้านอำนวยความสะดวก จะมีเจ้าหน้าที่ที่ประจำฝ่ายประชาสัมพันธ์ปฏิบัติหน้าที่ในการให้คำแนะนำสำหรับประชาชนที่มาติดต่อ ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาสุภาพเรียบร้อย ด้วยความเต็มใจ พร้อมอำนวยความสะดวก ไม่ปล่อยให้ประชาชนรอนาน มีความรวดเร็วในการให้บริการ การจัดสถานที่ไว้รองรับประชาชนมีความเหมาะสม มีการเว้นระยะห่างตามมาตรการความปลอดภัยของการแพร่กระจายเชื้อโควิด 19 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภา คล่องกระแสน์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานตามหลักสังกัดตัวธรรมของสถานีตำรวจภูธรลำโพงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสังกัดตัวธรรมของสถานีตำรวจภูธรลำโพงใต้ อำเภอพระประแดง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านงานป้องกันปราบปราม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันตนเอง เพื่อลดช่องทางการกระทำผิดของคนร้าย ตลอดจนมีการรณรงค์ และป้องกันปราบปรามยาเสพติด โดยจัดเจ้าหน้าที่สายตรวจออกตรวจตราตามท้องที่ และชุมชนต่าง ๆ จะเห็นว่าเจ้าหน้าที่ไปถึงที่เกิดเหตุอย่างรวดเร็ว และสามารถระงับเหตุ แก้ปัญหาให้แก่ประชาชน ด้วยกริยาและวาจาอันเป็นมิตร ทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชน การให้นั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำให้กำลังใจกับประชาชนที่มีความเดือดร้อนที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ แบ่งทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ก้องปิติ อ่อนมาก (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัย พบว่า ด้านการป้องกันอาชญากรรม อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านงานสืบสวนสอบสวน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล ให้บริการอย่างเป็นกันเอง ไม่วางอำนาจ มีความกระตือรือร้น เอาใจใส่ ให้เกียรติแก่ประชาชนที่มาติดต่อเจ้าหน้าที่งานสืบสวนสอบสวน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคพร ศรีวิสัย (2563). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติงานของข้าราชการ ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ สภ.เมืองพิษณุโลก ภาพรวมอยู่ในระดับดี

1.5 ด้านงานจราจร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล ได้ออกปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกตามจุดที่มีปัญหาเกี่ยวกับการจราจรและสัญจรไปมาของประชาชน มีการจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปอำนวยความสะดวกในด้านการจราจรในพื้นที่ที่มีปัญหา และจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน ด้านวินัยจราจร อบรมนักเรียนตามโรงเรียน ให้นักเรียนรู้จักกฎจราจร และปฏิบัติตามกฎจราจรเพื่อความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชดาษา อิมสำราญ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลบางเขน” ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการด้านความรวดเร็วในการให้บริการ ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคัตถ์ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคัตถ์ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วน

ประชาชนที่มี เพศ และอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองไม่แตกต่างกัน สามารถอภิปรายได้ดังนี้

2.1 สมมติฐานข้อที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล โดยรวม ไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า การปฏิบัติทางการปกครองของสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ปฏิบัติหน้าที่และอำนวยความสะดวกต่อทุกคนเท่าเทียมกัน ทั้งคนที่มาติดต่อ การให้คำแนะนำ หรือการช่วยเหลือเมื่อเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคพร ศรีวิสัย (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติงานของข้าราชการ ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ สภ.เมืองพิษณุโลก ไม่แตกต่างกัน

2.2 สมมติฐานข้อที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล โดยรวมไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล ซึ่งมีหน้าที่อำนวยความสะดวกต่อทุกคนเท่าเทียมกัน ทั้งคนที่มาติดต่อ การให้คำแนะนำ ในการดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตามพันธกิจ บทบาทหน้าที่ ที่มีต่อทุกคนและสังคมโดยรวม ที่ต้องทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจ เพื่อให้บ้านเมืองเกิดความสงบเรียบร้อย ตำรวจจึงพร้อมที่จะสละชีวิตทุกเมื่อ เพื่อปกป้องความยุติธรรม อาชีพตำรวจเป็นอาชีพที่น่ายกย่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภา คล่องกระแสนธุ์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุธรรมของสถานีตำรวจภูธรสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุธรรมของสถานีตำรวจภูธรสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ไม่ต่างกัน

2.3 สมมติฐานข้อที่ 3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล โดยรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ระดับการศึกษาทำให้คิดต่าง ซึ่งประชาชนที่การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่

สำรวจพฤติกรรมการปกครองได้ดีว่าประชาชนที่การศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และประชาชนที่การศึกษาระดับปริญญาตรี โดยประชาชนที่การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคัตถ 4 แตกต่างกับประชาชนที่การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ทั้งในด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการป้องกันปราบปราม ด้านงานสืบสวนสอบสวน และด้านงานจราจร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภคพร ศรีวิสัย (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติงานของข้าราชการ ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองพิษณุโลก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.4 สมมติฐานข้อที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคัตถ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคัตถ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล โดยรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่เป็นนิสิต / นักศึกษา มีความเห็นและพึงพอใจต่อการปฏิบัติทางการปกครองของตำรวจมากกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย และอาชีพแม่บ้าน / พ่อบ้าน ทั้งในด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการป้องกันปราบปราม ด้านงานสืบสวนสอบสวน และด้านงานจราจร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ชดาษา อิ่มสำราญ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลบางเขน” ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อาชีพต่างกันจะมีความพึงพอใจในการบริการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

2.5 สมมติฐานข้อที่ 5 ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคัตถ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล อำเภอพทุมณฑล จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคัตถ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพทุมณฑล โดยรวมแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มีรายได้ 15,001 – 20,000 บาท และรายได้ 25,001 บาทขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคัตถ 4 แตกต่างกับประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท โดยประชาชนที่มีรายได้ 15,001 – 20,000 บาท ประชาชนที่มีรายได้ 20,001 – 25,000 บาท และรายได้ 25,001 บาทขึ้นไป มีความคิดเห็นแตกต่างกับประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านงานอำนวยการ สถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล ควรส่งเสริมเพิ่มทักษะการของเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์
2. ด้านงานป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล ควรจัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันตนเอง การรณรงค์ และป้องกันปราบปรามยาเสพติด เพื่อลดช่องทางการกระทำผิดของคนร้าย
3. ด้านงานสืบสวนสอบสวน สถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล ควรมีนโยบายการให้บริการอย่างเป็นกันเอง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านงานอำนวยการ สถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนายปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพเรียบร้อย โดยคำนึงถึงประโยชน์แก่ประชาชนอย่างเต็มความสามารถ
2. ด้านงานป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล จัดเจ้าหน้าที่สายตรวจออกตรวจตรา ตามท้องที่ และชุมชนต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ
3. ด้านงานสืบสวนสอบสวน สถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล ยึดหลักประชาชนเป็นญาติพี่น้อง ด้วยความกระตือรือร้น เอาใจใส่ ให้เกียรติแก่ประชาชนที่มาติดต่อ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาการส่งเสริมบทบาทการประชาสัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

2. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังยาเสพติดกับสถานีตำรวจภูธร
พุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
3. ควรศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการปฏิบัติทางการปกครองของสถานี
ตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

เอกสารอ้างอิง

- ก้องปิติ อ่อนมาก. (2563). การปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมตำรวจภูธรจังหวัด
นครปฐม. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(3), 418-430.
- ชดาษา อิ่มสำราญ. (2563). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่
ตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลบางเขน (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ทัชชกร แสงทองดี. (2563). คุณลักษณะภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนนายร้อย
ตำรวจ. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 2(2), 46-60.
- ปนัดดา รักษาแก้ว. (2564). พุทธนวัตกรรมการสื่อสารของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 3(2), 16-30.
- พระสมุห์พิสิทธิ์ อนุบาลโย. (2563). การเพิ่มพลังศักยภาพแก่อาสาศัมครักุ้ยของสมาคมกุ้ยภัย
คอกช้าง จังหวัดยะลา โดยหลักสังคหวัตถุ 4. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 7(1), 17-
29.
- ภคพร ศรีวิลัย. (2563). ความคิดเห็นของประชาชนต่อภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติงานของ
ข้าราชการ ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองพิษณุโลก (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- ภัชลดา สุวรรณนวล และพระปลัดระพิน พุทธิสาโร. (2564). การบริหารจัดการชุมชนตาม
หลักสังคหวัตถุ 4. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 8(2), 325-336.
- ภูษิต วิเศษคามินทร์. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการนํานโยบายการแก้ปัญหายาเสพติดไป
ปฏิบัติของกองบังคับการตำรวจจราจร. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสน
ศาสตร์*, 4(1), 61-75.
- สมเกียรติ ชุมพล. (2562). พุทธบูรณาการการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของ
ข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลสายไหม. *วารสารมหาจุฬาวិชาการ*, 6(1), 203-
215.
- สุอาภา คล่องกระแสนันท์. (2562). การบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุธรรมของสถานีตำรวจภูธร
สำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 85-
100.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harpen and Row.

แบบจำลองความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง*
THE SUCCESSFUL MODEL OF PROTOTYPE CITIZEN DEVELOPMENT
OF ANGTHONG PROVINCE

กนิษฐา แยมโพธิ์ไช้
Kanitta Yampochai
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University
E-mail: fsockety@ku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปของพลเมืองในจังหวัดอ่างทอง และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จ รวมถึงการสังเคราะห์แบบจำลองความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พลเมือง จำนวน 14 คน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็น จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 34 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดอ่างทองในปัจจุบันมีการวางแผนกลยุทธ์มุ่งเป้าเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ที่ส่งเสริมให้พลเมืองต้นแบบสามารถพัฒนาตนเองเข้าสู่งานระดับนานาชาติ แต่พบจุดอ่อนเกี่ยวกับกลไกความร่วมมือจากภาคเอกชน นอกจากนี้ นโยบายของจังหวัดที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรงอย่างเป็นรูปธรรมมีจำนวนน้อยกว่าความต้องการของประชาชน ขณะที่บทบาทเป็นปัจจัยของความสำเร็จในการพัฒนาพลเมือง โดยบทบาทภาครัฐถูกคาดหวังว่าจะเสริมให้เกิดการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดมากกว่าภาคส่วนอื่น และรัฐควรเน้นการจัดสวัสดิการให้ตรงกับความต้องการและควรเป็นสวัสดิการแบบก้าวหน้าที่สร้างการมีส่วนร่วม ภาคเอกชนควรสนับสนุนองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี ภาคประชาสังคมควรมีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการใช้เครือข่ายที่มีอยู่สร้างกิจกรรม และชุมชนควรให้ความร่วมมือในกิจกรรม เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ค่านิยมในความรู้ เพื่อสร้างความสำเร็จในการพัฒนาความเป็นพลเมืองผ่านกลไก เครื่องมือ และกระบวนการ ทำให้ได้แบบจำลองที่มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ บทบาท ค่านิยม และกลไกความสำเร็จ

คำสำคัญ: แบบจำลองความสำเร็จ; พลเมืองต้นแบบ; จังหวัดอ่างทอง

* Received September 30, 2021; Revised October 12, 2021; Accepted October 13, 2021

Abstract

This qualitative research article had the objectives to investigate the basic information and the context of citizens of Angthong Province., and to analyze the successful factors and conditions and to synthesize the successful model of the prototype citizens development of Angthong Province. The target group was 14 active citizens. and 20 stakeholders who were related to the issues totaling 34 persons. Data were collected by in-depth-interviewing.

The results of the research were found that presently, Angthong Province had the strategic plan focusing on enhancing the people's quality of life that supported the prototype citizens who could develop themselves into the international work. However, there was the weakness related to cooperation of private sector mechanism. The policy of the province focused on developing the human resource directedly and concretely less than the people demands Although, the role was the successful factor in citizen development, the government roles were more expected to support the active prototype citizens development than the other parts. The government should properly generate welfare to meet the demands. It should be the productive welfare which supports participation. The private sector should support the technology knowledge. The civil society should have the forwarded the knowledge continuously passing to the networks who created activities. And the community sector should focus on the activity participation. The successful condition was the value in knowledge for successful building the prototype citizen development by the mechanisms, tools, and processes. Finally, the synthesis result was the model suited to the important components such as: roles, values, and successful mechanism.

Keywords: Successful Modeling; Prototype Citizen; Angthong Province

บทนำ

การก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 มนุษย์มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางมากขึ้น แต่คุณภาพชีวิตลดลง สูญเสียพื้นที่การอธิบายความเป็นมนุษย์ และเกิดสิ่งท้าทายต่อโลกยุคอุตสาหกรรมทั้งความสามารถในการจัดการกับผลกระทบด้านลบ การให้มนุษย์กลายเป็นศูนย์กลาง และการจัดการอย่างเท่าเทียมหรือยุติธรรม ความท้าทายดังกล่าวถูกผนวกเข้ากับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นสากล (internationalization) เพื่อสร้างสังคมแห่งคุณภาพแบบหุ้นส่วนของโลก (global partnership) ทิศทางการพัฒนาพลเมืองในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้อง

เน้นการพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ (creativity) การคิดเชิงวิเคราะห์ (critical-thinking) การรู้จักแก้ไขปัญหา (problem solving) และสามารถผลิตนวัตกรรม (innovation) รวมทั้งทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงรุกให้กับบุคคลจนสร้างการเปลี่ยนแปลงและกลายเป็นคุณสมบัติของพลเมืองโลกที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงได้อย่างสมดุล (กาญจนา เจริญศรีและคณะ, 2557)

ดังนั้นมนุษย์ที่มีทักษะหลากหลายจะพัฒนาตนเข้าสู่ความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งควรมีการรับรองความร่วมมือตามกฎหมาย เพื่อสร้างเสถียรภาพจากการเปลี่ยนแปลง (สมหญิง สายธนู และดลยา หิรัญศิริ, 2561) ความร่วมมือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่นำสู่การพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ (strategic) ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practice) และการพยากรณ์เชิงกลยุทธ์ (strategic foresight) ด้วยกลไกการขับเคลื่อนตามทักษะดังกล่าว (กาญจนา เจริญศรีและคณะ, 2557) ที่ทำให้คนมีความเชี่ยวชาญภายใต้การทำให้เป็นสมัยใหม่ ที่มีความทันสมัยแบบตะวันตกเข้ามาผสมผสาน ดังมุมมองของฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2553) ที่กล่าวไว้ว่า การรวมศาสนา วัฒนธรรม เข้ากับวิทยาศาสตร์ การรวมจิตวิญญาณเข้ากับวัตถุ และรวมชุมชน (gemeinschaft) เข้ากับสังคม (gesellschaft) เป็นการรักษามุมมองในปัจจุบัน แนวคิดนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการขับเคลื่อนพื้นที่ ดังนั้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองจึงเกี่ยวกับบทบาทความรับผิดชอบตามที่สังคมภายนอกคาดหวัง ซึ่งอาจถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย

“คน” เป็นหน่วยวิเคราะห์สำคัญทางสังคมในฐานะกลไกและเป็นปัจจัยตั้งต้น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเพิ่มคุณค่า ภายใต้การพัฒนาคนแบบสมดุลที่พึ่งพาตนเองและเป็นที่ยึดพาให้กับบุคคลอื่น ถือเป็นการสร้างค่านิยมใหม่ให้กับสังคม รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมเดียวกันได้ (พราวพรรณ พลบุญ และนิศากร ทองนอ, 2563) การสร้างบทบาทเชิงรุกให้กับพลเมืองท้องถิ่นเพื่อจัดการกับปัญหา พลเมืองต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) ให้ความรู้ความเข้าใจ 2) สร้างพลังการรวมตัวทำกิจกรรม และ 3) เป็นผู้ประสานงานและร่วมแก้ไขปัญหา (สวิตันนอด และคณะ, 2556) บทบาทเหล่านี้ต้องมุ่งสนับสนุนให้เกิดการรับรู้สิทธิ เสรีภาพ และพลังของความรู้ เครื่องมือสำคัญในการสร้างคนให้มีคุณภาพ คือ การให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการต่อยอดและการสร้างเครือข่ายเพื่อรับรู้สถานการณ์โลก หัวใจสำคัญของการเรียนรู้คือการลงมือปฏิบัติหรือปัญญาปฏิบัติ (practical knowledge) แต่ปัจจุบันงานวิจัยที่แสดงแบบจำลองการพัฒนามนุษย์จากล่างขึ้นบนแบบเป็นรูปธรรมมีจำนวนน้อยและขาดส่วนของการสังเคราะห์แบบบูรณาการ ในขณะที่ความสำเร็จพัฒนาพลเมืองต้นแบบของแต่ละพื้นที่ถือเป็นศูนย์รวมแนวคิด วิธีการ กระบวนการ เครื่องมือ และนโยบายเชิงปฏิบัติ อีกทั้งความสำเร็จของการพัฒนาต้นแบบจะสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่อย่างสมดุล

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาช่องว่างทางการวิจัยดังกล่าวจังหวัดอ่างทอง ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกองทุนภาคีรัฐหลายกองทุนและประชาชนประสบความสำเร็จในการ

สร้างสรรค์ฐานความรู้เดิมเป็นผลผลิตใหม่ จนสร้างรายได้เป็นจำนวนมาก ทำให้มีปราชญ์ขึ้นทะเบียนกับพัฒนาชุมชนจังหวัดมากถึงกว่า 900 คน จากประชากรทั้งหมด 260,272 คน (สำนักงานจังหวัดอ่างทอง, 2563) ดังนั้นในประชากรทุก 250 คน จะมีปราชญ์ 1 คน และสามารถสร้างเครือข่ายการถ่ายทอดความเชี่ยวชาญได้จำนวนมาก โดยความเชี่ยวชาญของปราชญ์ภายในจังหวัดนี้แบ่งได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ การเกษตร การแปรรูป การท่องเที่ยวชุมชน และอื่น ๆ ความสามารถดังกล่าวนี้ มานิตตา ชาญไชย (2559) ได้เสนอไว้อย่างชัดเจนว่า มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการตนเองของชุมชนไทยและเป็นสิ่งแสดงถึงความเป็นพลเมืองที่มีการเรียนรู้สิทธิและหน้าที่ กฎ กติกาที่เป็นคุณลักษณะของการพึ่งตนเองจากฐานความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน รวมถึงการมีคุณธรรม เหตุผล และจิตสำนึกสาธารณะ เป็นต้น จากเหตุผลดังกล่าวทำให้นักวิจัยนี้เลือกพื้นที่จังหวัดอ่างทองในการศึกษาข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์แบบจำลองความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัด โดยผลการศึกษาคะแสดงทิศทางการพัฒนาพื้นที่ด้วยกลไกที่สมดุลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดอ่างทองและสภาพทั่วไปของพลเมืองในจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง
3. เพื่อสังเคราะห์แบบจำลองความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง แบบจำลองความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง มีการดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

รูปแบบของการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดและจัดระเบียบข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล ตามแนวคิดวิธีอุปนัย อันนำไปสู่การพัฒนาแบบจำลองการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง

ประชากรกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) จำนวน 14 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นสำคัญของการศึกษา ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไป จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 34 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ สัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสัมภาษณ์กลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จในการพัฒนาตนเอง และเทคนิคการสัมภาษณ์กลุ่ม (group discussion) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย แผน และโครงการการพัฒนาที่เสริมให้เกิดพลเมืองต้นแบบ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคชุมชนที่ทำให้เกิดพลเมืองต้นแบบในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยเป็นการนำเสนอเชิงพรรณนาและอธิบายจากการวิเคราะห์ เพื่อสรุปและตีความข้อมูลเชิงประจักษ์ในพื้นที่ ซึ่งดำเนินการอย่างเป็นระบบเริ่มจากการเปิดรหัส (open coding) จากฐานข้อมูลดิบ เพื่อลงรหัสและจัดแบ่งหมวดเป็นหมวดหลักและหมวดย่อย จากนั้นหาแก่นของรหัส (axial coding) เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ภายใต้เงื่อนไขและบริบทของข้อมูล และดำเนินการเลือกรหัส (selective coding) เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหรือตามแนวคิดทฤษฎี และในขั้นตอนสุดท้าย ได้แก่ การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาสู่รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลจากการตีความด้วยตัวนักวิจัย ด้วยการหาข้อสรุปเชิงทฤษฎี (theoretical generative) จากข้อมูลที่ถูกจัดระบบและวิเคราะห์ในเบื้องต้น ซึ่งข้อมูลที่น่าสนใจพัฒนาเป็นแบบจำลองต้องอิมตัว ด้วยการตรวจสอบความตรง (validation) จากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย (member check) และนำไปเปรียบเทียบกับทฤษฎีที่ค้นคว้ามาก่อนหน้า

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ ต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดอ่างทองและสภาพทั่วไปของพลเมืองในจังหวัดอ่างทอง

จังหวัดอ่างทองมีความอุดมสมบูรณ์และมีอาณาเขตติดต่อกับ 4 จังหวัด ได้แก่ สิงห์บุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และลพบุรี แบ่งเขตการปกครองภายในจังหวัดเป็น 7 อำเภอ 73 ตำบล 513 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 276,584 คน เป็นชาย 132,393 คน (ร้อยละ 47.87) ประชากรหญิง 144,191คน (ร้อยละ 52.13) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (การปลูกข้าว) หัตถกรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์และเป็นสินค้าอุตสาหกรรมในครัวเรือนจำหน่ายได้ทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ กลอง ดอกไม้ประดิษฐ์ จักสานหวาย ไม้ไผ่ และผักตบชวา และตุ๊กตาชาววัง นอกจากนี้ยังมีการดำเนินโครงการฟาร์มตัวอย่างตามแนวพระราชดำริในตำบลบ้านอิฐ ตำบลสีบัวทอง และตำบลบางเสด็จ จนเกิดผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนแบ่งทางการตลาดสูง คือ ข้าวนาปรัง และมะม่วง สินค้าที่มีส่วนแบ่งทางการตลาดน้อยและมีอัตราการเติบโตสูง ได้แก่ ข้า ตะไคร้

พริกชี้หูสวน ปลาทับทิม ปลาสรวย และปลาเทโพ สินค้าที่ควรขยายตลาดลงทุน คือ ปลาไน ปลายี่สก ปลาดะเพียน กุ้งก้ามกราม กบ สุกร ไช้เปิด

การวางแผนกลยุทธ์ของจังหวัดอ่างทอง มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ด้วยการดำเนินการพัฒนาเมืองนำอยู่สู่สังคมมั่นคงและเป็นสุขทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดของความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ การมีปัจจัยพื้นฐานที่ดี ครอบคลุมบริการสาธารณะ พัฒนาสวัสดิการสังคม ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประชาชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึง การมีบริการสาธารณสุขที่ดี ชื่อน่าสังเกตอีกประการ ได้แก่ จังหวัดอ่างทองมีการทำแผนพัฒนาจังหวัด ระยะ 5 ปีที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาประเทศ แต่พบว่านโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อให้คุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้น แต่นโยบายที่พัฒนาตัวมนุษย์มีจำนวนน้อยกว่าความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่ถูกสัมภาษณ์ โดยความต้องการส่วนใหญ่มุ่งไปที่การได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึงเป็นหลัก

จากผลการศึกษาพบสภาพทั่วไปของพลเมือง พบว่า พลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทองส่วนใหญ่พัฒนาความรู้ตั้งต้นมาจากการพัฒนาด้วยตนเองเป็นลำดับแรก จากนั้นได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่น และส่วนงานระดับจังหวัดตามลำดับ จนสามารถพัฒนาตนเองเข้าไปทำงานระดับประเทศและนานาชาติได้ แต่จุดอ่อนสำคัญคือ กลไกความร่วมมือจากภาคเอกชนมีน้อย ในขณะที่คนในพื้นที่ต้องการให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของจังหวัดด้วยบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้น

2. การวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง

พลเมืองต้นแบบที่ให้สัมภาษณ์สะท้อนภาพของกลไกการจัดการและการบริหารที่ใช้สำหรับการวางระบบผ่านตัวบุคคล ซึ่งในพื้นที่จังหวัดอ่างทองพบว่า คนที่สามารถพัฒนาตนเองสู่ความเป็นพลเมืองจะทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสมอ และเป็นบุคคลที่สร้างให้เกิดโครงสร้างการดำเนินกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ดังข้อค้นพบจาก กลุ่มจักสานผักตบชวา เมื่อมีคำสั่งซื้อผลิตภัณฑ์จำนวน 10,000 ชิ้นในรอบปีเดียว ปัญหาที่ตามมา ได้แก่ ความไม่พร้อมของคนทำงานในกลุ่ม ขาดนักบัญชีที่มีทักษะแบบแม่นยำ และขาดคนคำนวณต้นทุนที่เชี่ยวชาญ ดังนั้นผู้นำกลุ่มจึงนำหลักการบริหารและการจัดการงานแบบสหกรณ์เข้ามาผสมผสานกับการบริหารจัดการกลุ่มองค์กรภาคชุมชน ซึ่งหากผู้นำไม่มีประสบการณ์เดิมกลุ่มจักสานจะไม่ประสบความสำเร็จได้เหมือนปัจจุบัน รวมถึงวิธีคิดพื้นฐานต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เริ่มจากการรับผิดชอบต่อสังคมและผู้บริโภค นอกจากนี้ ยังพบจุดอ่อน ได้แก่ ความสามารถในการจัดการให้ผลิตภัณฑ์แบบทำด้วยมือ (hand-made) เกิดมาตรฐานด้านรูปทรงต้องอาศัยความชำนาญและต้องมีความแม่นยำ ซึ่งปัญหาและจุดอ่อนดังกล่าวไม่ได้เกิดเพียงกลุ่มนี้เท่านั้น กลุ่มจักสานเสื่อ

จากต้นกล้วย กลุ่มจัดการปัญหาน้ำของชุมชน และกลุ่มคนพิการของจังหวัดก็ประสบกับปัญหาคล้ายคลึงกัน เมื่อมีการพัฒนากลุ่มไปสู่ความสำเร็จ

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง คือ บทบาท (role) ภาครัฐและภาคประชาสังคมซึ่งมีหน้าที่โดยตรงเข้ามาช่วยเสริมการพัฒนาความพลเมืองให้กับบุคคล ในขณะที่คนในพื้นที่จังหวัดอ่างทองต้องการให้ภาคเอกชนมีบทบาทในด้านการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี จากการวิเคราะห์ พบว่า บทบาทการพัฒนาความพลเมืองของจังหวัดอ่างทอง มีดังนี้ ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกลุ่มของนโยบาย แผนงาน และโครงการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรง และควรเป็นนโยบายที่มุ่งพัฒนาที่ตัวบุคคลมากกว่าสภาพแวดล้อมของบุคคล ภาคเอกชนควรส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีให้กับคนในภาคชุมชน ในขณะที่ภาคประชาสังคมควรมีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมความพลเมืองตามคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการเสริมสร้างความพลเมืองระดับท้องถิ่นสู่ความพลเมืองของประเทศได้ และภาคชุมชนควรเน้นการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ แต่ไม่ใช่เพียงความร่วมมือในระดับกิจกรรมเท่านั้น ต้องเป็นการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความพลเมืองได้ ดังนั้นการพัฒนาที่มีกลไกความสมบูรณ์ของบทบาทถือเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญ

เงื่อนไขความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับค่านิยมในเรื่องของความรู้ทั้งความรู้ในงานและความรู้ในคุณลักษณะส่วนบุคคลที่พึงประสงค์ เช่น การรู้ถึงสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของทุกภาคส่วน ความรู้ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการสร้างเครือข่ายการทำงานในทุกระดับตั้งแต่ระดับภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคชุมชน การมีบทบาทที่เหมาะสมจะสะท้อนถึงคุณธรรมที่บุคคลยึดถือเป็นพื้นฐานร่วมด้วย และคุณธรรมนี้เองเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของการเป็นผู้นำเพื่อเปลี่ยนแปลง ประการสำคัญ การเป็นพลเมืองต้นแบบของคนในจังหวัดอ่างทองที่ประสบความสำเร็จในการทำงานจนมีความเชี่ยวชาญต้องสามารถพัฒนาตนไปสู่ผู้นำที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างการยอมรับในการปฏิบัติตาม การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดในจังหวัดอ่างทอง ได้แก่ เรื่องกฎหมาย สวัสดิการ และการพัฒนาผู้นำคนอื่นให้มีความรู้และสถานะเทียบเท่าพลเมืองต้นแบบที่ให้สัมภาษณ์

3. การสังเคราะห์แบบจำลองความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง

ข้อค้นพบที่สำคัญสำหรับความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทองมีองค์ประกอบโดยสรุปตามภาพที่ 1 แบบจำลองกลไกความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง

ภาพที่ 1 แบบจำลองกลไกความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง

จากการสังเคราะห์แบบจำลองความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทองจากข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทองในปัจจุบัน ได้แก่ บริบทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคชุมชน ในขณะที่บริบทภาคเอกชนเป็นบริบทที่ถูกคาดหวังในอนาคต ซึ่งจุดเน้นของแต่ละบริบทแตกต่างกัน แต่ต้องอยู่ในฐานะผู้สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวก (supporter or facilitator) เพื่อไม่เป็นการปิดกั้นการพัฒนาตนสู่ความเป็นพลเมือง นอกจากนี้ การสร้างพลเมืองต้นแบบยังเกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองในมิติต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งมิติด้านการแสวงหาความรู้ มิติด้านการจัดการ และนำเสนอผลงานของตัวพลเมืองเอง เนื่องจากเป็นความสามารถในการบูรณาการความเชี่ยวชาญเข้ากับทักษะทางสังคม อีกทั้งยังต้องเป็นบุคคลที่ยึดถือในคุณธรรม (ด้านการมีจิตอาสา) และการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่สร้างการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม พลเมืองที่เป็นต้นแบบได้ต้องมีฐานคิดจากค่านิยมภายในจังหวัด 4 เรื่อง ซึ่งปรากฏในผลการวิจัย ได้แก่ 1) การค้นหาคำรู้ด้วยตนเอง และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระดับบุคคล 2) เศรษฐกิจต้องสอดคล้องกับความเป็นอยู่ในระดับพึ่งพาตนเองได้ ถึงจะได้รับการยอมรับและเกิดการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่พึงประสงค์ 3) การเมืองการปกครอง ถือเป็นค่านิยมพื้นฐานที่กลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญมาก สังเกตได้จากข้อเสนอเกี่ยวกับการทำให้บริบทภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคชุมชนเข้ามามีความสำคัญต่อกระบวนการเชิงนโยบาย แผนงาน และโครงการ

การพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและข้อเสนอต้องต้องมีมิติเชื่อมโยงกับ 4) ค่านิยมทางสังคมทั้งด้านการอยู่ร่วมกัน การเรียนรู้ และเข้าใจในศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์จะทำให้มีการวางแผนบริหารจัดการได้เป็นระบบและสามารถปรับตัวให้รับกับสภาพการณ์ในอนาคตได้อย่างดี นอกจากนี้กลไกเรื่องบทบาทภายใต้ค่านิยมพื้นฐานจะมีความสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทองแล้ว ยังพบมิติที่มีการเชื่อมโยงไปสู่ความเป็นพลเมืองอีก 4 มิติ สำคัญดังต่อไปนี้ 1) เงื่อนไขสำคัญของกลไกความสำเร็จในการพัฒนาความเป็นพลเมือง คือ บุคคลต้องเรียนรู้ในมิติใดมิติหนึ่งต่อไปนี้ การเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้ การเผชิญต่อวิกฤตได้ ริเริ่มสิ่งใหม่ได้ และสนับสนุนคนอื่นเป็น มิติที่กล่าวทั้งหมดปรากฏในกรณีศึกษาทุกกรณี 2) กลไกสำคัญของพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทองมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมตัวตนจนเกิดการเรียนรู้วิถีแห่งความเป็นพลเมือง โดยมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่ผู้นำ กลุ่มแกนนำ อาสาสมัคร และสมาชิกกลุ่มเป็นลำดับแรก เนื่องจากฐานความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับตัวพลเมืองเดิมมากที่สุด เสมือนการต่อยอดทางความคิดหรือภูมิปัญญา ประการสำคัญ คนกลุ่มดังกล่าวมีพื้นฐานของแนวคิดจิตอาสาและมีบทบาทในการเป็นอาสาสมัครเป็นทุนเดิม จึงได้รับการยอมรับในฐานะพลเมืองทั้งวิถีปฏิบัติและวิถีคิดในการอยู่ร่วมกันของสังคมได้อย่างรวดเร็ว 3) เครื่องมือเป็นคำตอบสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองต้นแบบซึ่งถูกอธิบายผ่านเครื่องมือแผนชุมชน ข้อตกลง กฎกติกา และเทคโนโลยีฐานความรู้และภูมิปัญญา ที่สามารถผูกโยงกับการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมของบุคคล และ 4) กระบวนการ ทั้งการมีส่วนร่วม กระบวนการกลุ่ม และการสร้างความสัมพันธ์เป็นทักษะที่ปรากฏในตัวพลเมืองของจังหวัดอ่างทองชัดเจน ดังนั้นหากต้องการพัฒนาบุคคลไปสู่ความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์และสร้างผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง กลไก และองค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวไปจะเป็นปัจจัยที่สำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

ความสำเร็จระดับบุคคลเป็นตัวผลักดันให้เกิดการพัฒนาบุคคลสู่คำอธิบายของคำว่าพลเมืองต้นแบบ เนื่องจากมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (need for achievement: n-Ach) เป็นสิ่งเสริมพลัง ดังที่ สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2546) ได้เสนอไว้ ว่าบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะพยายามเอาชนะกฎเกณฑ์และนิยมทำให้งานที่ทำดีขึ้น ขยัน กล้าเสี่ยง รับผิดชอบในตนเอง สำหรับจุดอ่อนของพลเมืองต้นแบบภายในจังหวัดอ่างทอง คือ ไม่สามารถจัดการกับระบบตลาดและการคำนวณต้นทุนที่เหมาะสมได้ ซึ่งรัฐควรมีบทบาทให้การช่วยเหลือ ปัญหานี้จะพบเมื่อมีการดำเนินงานถึงขั้นประสานงานกับภายนอกชุมชน นอกจากนี้ สุรพล พยอมแย้ม (2545) ยังเสนอไว้ว่า เงื่อนไขความสำเร็จระดับชุมชนขึ้นอยู่กับสมาชิกมีการขับเคลื่อนและเคลื่อนไหวในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตามวงจรการผลิตของชุมชนซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต แลกเปลี่ยนจำหน่าย และต้องมีการถ่ายทอดความรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้สื่อสารและพัฒนาตนเอง การประสบความสำเร็จของพลเมืองต้นแบบ ถูกอธิบายผ่านการมีส่วนร่วมใน

นโยบายระดับประเทศ และการมีส่วนร่วมในเวทีระดับโลก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาชุมชนระยะยาว ซึ่งจะพบเห็นทั้งการนำความคิดสากลมาปรับใช้กับภูมิปัญญาพื้นฐานของท้องถิ่นตนด้วยการผสมผสานกับระบบคุณธรรมของชุมชน ตาม ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2533) ได้เคยเสนอไว้ในชุมชนร่วมสมัยว่า การพยายามลดการพึ่งพารัฐกลางเป็นสิ่งที่พลเมืองต้นแบบพยายามดำเนินการจริง ในจังหวัดอ่างทองก็มีผลการศึกษาบางส่วนยืนยันข้อเสนอดังกล่าว ในขณะที่ยังมีบางประเด็นที่ต้องการพึ่งพารัฐระดับภูมิภาคและระดับประเทศ โดยเฉพาะเรื่องของสวัสดิการ แม้ว่าในระดับท้องถิ่นมีการสร้างสวัสดิการระดับชุมชนขึ้นเอง ซึ่งถือเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าจนสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับตนเอง ชุมชน และสังคมได้ ตามคุณลักษณะของพลเมืองที่พึงประสงค์ในปัจจุบัน ดังที่ ชนันภรณ์ อารีกุล (2563) ได้เสนอไว้ว่าการพึ่งพาตนเองและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกจะนำมาซึ่งผู้นำที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 มีคุณสมบัติเพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบตั้งแต่วิธีคิดและกระบวนการ รวมถึงเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันความสามารถในการสร้างเครือข่ายถือเป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการความรู้ของพลเมืองต้นแบบในจังหวัดอ่างทอง ซึ่งการเรียนรู้ของพลเมืองจะมีความแตกต่างกันตามบริบทของสังคม และสามารถสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมและพัฒนาประชาชนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา พลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทองหลายท่านได้รับโอกาสจากสังคมที่คอยให้การสนับสนุนจนเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันทั้งการฝึกปฏิบัติ การอบรม และการศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกจังหวัด การแลกเปลี่ยนดังกล่าวทำให้ข้อเสนอสำคัญของ กตัญญู แก้วหานาม และพิมพ์ลิขิต แก้วหานาม (2559) เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองมีความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากการมีสมรรถนะในการเรียนรู้ การสร้างสำนึก และการติดตามการดำเนินงานของภาครัฐ เป็นคุณสมบัติของความเป็นพลเมือง จากการสัมภาษณ์ พบว่าพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทองมีการติดตามงานของภาครัฐหลายด้าน ทำให้เกิดเป็นข้อเสนอต่อภาครัฐอย่างละเอียดเจาะลึกได้ถึงบทบาทของแต่ละภาคส่วนได้ ดังต่อไปนี้

บทบาทภาครัฐ ถูกคาดหวังว่าจะบทบาทที่เสริมการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดมากกว่าภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน โดยรัฐควรพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย แผนงาน และโครงการที่ดำเนินการในระดับจังหวัดโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานดังที่ พงษ์เทพ สันติกุล (2562) เสนอไว้ว่า รัฐควรคำนึงถึงสวัสดิการในศตวรรษที่ 21 ต้องมากกว่าขอบเขตของสวัสดิการขั้นพื้นฐาน (สิทธิขั้นพื้นฐาน: การได้รับการป้องกันจากอำนาจรัฐ เรียกร้องให้เกิดภารกิจแก่รัฐ การมีส่วนร่วม และการคุ้มครองจากกฎหมาย) ข้อค้นพบดังกล่าวจึงสรุปบทบาทของรัฐ ได้ดังนี้

- 1) จัดแบ่งกลุ่มและลักษณะของสวัสดิการให้ตรงกับความต้องการของกลุ่ม ซึ่งต้องมีสวัสดิการแบบก้าวหน้าสำหรับกลุ่มพลเมืองต้นแบบ
- 2) การสร้างการมีส่วนร่วมในนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และโครงการ และ
- 3) การพัฒนาบทบาทของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในระดับปฏิบัติการเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน

บทบาทภาคเอกชน ถูกคาดหวังให้ร่วมสนับสนุนองค์ความรู้ทางเทคโนโลยี ยิ่งไปกว่านั้น ภาคเอกชนควรเพิ่มระดับความสัมพันธ์กับท้องถิ่น เพื่อสร้างเครือข่ายภายในจังหวัด

บทบาทภาคประชาสังคม 1) ถ่ายทอดองค์ความรู้จนสามารถดำเนินการต่อเนื่องได้ 2) การนำเครือข่ายร่วมพัฒนาองค์ความรู้ให้ความรู้เกิดการขยายตัว และ 3) ใช้ความชำนาญในกิจกรรม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนกระบวนการส่งเสริมความเป็นพลเมืองต้นแบบ

บทบาทภาคชุมชน ได้แก่ การให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญา วัสดุในพื้นที่เป็นสำคัญ ดังนั้นภาคชุมชนต้องรู้และเข้าใจในพื้นฐานของตนเองเป็นพื้นฐาน เพื่อสร้างการรู้เท่าทัน (literacy) ในกฎหมาย ข้อบังคับ ความเป็นไปได้ทางการเมือง สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการเงิน หากพลเมืองของจังหวัดมีคุณสมบัติดังกล่าวจะพัฒนาไปสู่หลักประกันความมั่นคงของชุมชนที่ดำเนินการควบคู่กับรัฐ ซึ่งอาจเป็นสวัสดิการชุมชนในรูปแบบบริการชุมชน (social service) การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance) รูปแบบนี้เกิดขึ้นให้เห็นบ้างแล้วในจังหวัดเน้นไปที่กลุ่มผู้สูงอายุ การประกันสังคม (social insurance) และการบริการสังคมทางเลือก (alternative social welfare) ดังที่ อุทัย ปริญาสุทินนท์ (2561) เสนอไว้เรื่องสวัสดิการชุมชน

แบบจำลองกลไกความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบ มีองค์ประกอบสำคัญ คือ บทบาทบนฐานคิดเรื่องค่านิยมด้านความรู้ ที่มีองค์ประกอบ ได้แก่ การค้นหาความรู้ เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และสังคม ดังรายละเอียดที่กล่าวไปแล้ว ค่านิยมด้านความรู้จะทำให้การวางแผนการบริหารจัดการเป็นระบบและพร้อมรับกับสภาพการณ์ในอนาคตได้อย่างดี ดังข้อเสนอของ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2549) เบญจพร ฉินอังกุลและคณะ (2562) ศิริพงษ์ ทองจันทร์ และสาวิตรี ชุ่มจันทร์ (2562)

กลไกความสำเร็จในการพัฒนาความเป็นพลเมืองต้นแบบ มีประเด็นสำคัญ 4 มิติ ได้แก่ เจือ้นไข กลไก เครื่องมือ และกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ เบญจพร ฉินอังกุลและคณะ (2562) และ มานิตตา ซาญไชย (2559) ที่ได้นำเสนอไว้แล้วก่อนหน้านี้

องค์ความรู้จากการวิจัย

แบบจำลองกลไกความสำเร็จในการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นแบบจำลองที่เกิดจากการสร้างจากฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงบทบาท ค่านิยม และกลไก ความสำเร็จในการพัฒนาคนของพื้นที่อ่างทองที่เสริมความเป็นพลเมืองจนสร้างการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบของนโยบาย แผนงาน และโครงการที่มุ่งพัฒนาตัวบุคคลตามแนวคิดพลเมืองในศตวรรษที่ 21 และต้องสร้างความต่อเนื่องของการพัฒนาคนในรุ่นต่อไปได้

2. ควรศึกษาบทบาทของภาคประชาสังคมในจังหวัดอ่างทองต่อการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในประชาชน เพราะเป็นแบบจำลองที่ดีสำหรับจังหวัดอ่างทอง

3. ควรจัดให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในเรื่องบทบาทที่เหมาะสมกับการพัฒนาพลเมืองต้นแบบของจังหวัด เพื่อยืนยันข้อค้นพบและหาบทสรุปที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในเชิงรายละเอียดเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาระดับท้องถิ่น

ผู้ที่เกี่ยวข้องการกับการดำเนินกิจกรรมพัฒนาระดับท้องถิ่น ควรคำนึงถึงบทบาท ค่านิยม และกลไกความสำเร็จดังที่เสนอไว้ในงานวิจัยนี้ เพื่อทำให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการ และสามารถสร้างผลกระทบในชุมชนได้

เอกสารอ้างอิง

- กตัญญู แก้วหานาม และพิมพ์ลิขิต แก้วหานาม. (2559). *แนวทางการสร้างสำนึกพลเมืองของประชาชนในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กาญจนา เกรียงชี และคณะ (2557). *การสังเคราะห์งานวิจัยภายใต้กรอบการวิจัยเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2549). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2533). *การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ชนันภรณ์ อารีกุล. (2563). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดานเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนิสิตระดับปริญญาตรี. *วารสารปัญญาภิธาน*, 5(2), 137-150.
- เบญจพร ฉินอังกูร และคณะ (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นพลเมืองดีของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์*, 19(2), 35-48.
- พงษ์เทพ สันติกุล. (2562). สิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง และสิทธิทางสังคม. *วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย*, 11(1), 37-60.
- พรภาพรรณ พลบุญ และนิศากร ทองนอก. (2563). *โครงการการสร้างพลเมืองคุณภาพ Smart citizens สู่สังคมญี่ปุ่น 5.0 : กรณีศึกษาการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- มานิตตา ชาญไชย. (2559). *ความเป็นพลเมืองกับการบริหารจัดการตนเองของชุมชนไทย* (ดุชนิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารสังคม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพงษ์ ทองจันทร์ และสาวิตรี ชุ่มจันทร์. (2562). *คุณภาพสังคมกับความเป็นพลเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม* (รายงานผลการวิจัย). มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมหญิง สายธนู และดลยา หิรัญศิริ. (2561). *โครงการการประมวลผลความรู้และพัฒนาโจทย์ยุทธศาสตร์ของภาคีเพื่อการศึกษาไทย Thailand Education Partnership ปี 2561* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สวิง ต้นอุดและคณะ. (2556). *โครงการการศึกษารูปแบบสภาพพลเมืองที่เหมาะสมสำหรับเชียงใหม่จัดการตนเอง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สำนักงานจังหวัดอ่างทอง. (2563). *แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง*. สืบค้น 12 กันยายน 2564, จาก <http://www.angthong.go.th/planproject/plan63.pdf>
- สิทธิโชค วรรณสันติกุล. (2546). *จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สุรพล พะยอมแย้ม. (2545). *ปฏิบัติการจิตวิทยาในชุมชน*. กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์.
- อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2561). *การจัดการชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คาถาพิธีกรรมของหมอยาถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ*
MAGIC AND RITUALS OF FOLK HEALERS AT SISAKET PROVINCE

ชานนท์ ไชยทองดี
Chanont Chaithongdee
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Sisaket Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: pronont@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิจัยคาถา และพิธีกรรมของหมอยาในการรักษาโรคเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ในการวิจัย คือ ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ 1. ชุมชนชาติพันธุ์ลาว ชุมชนบ้านพันทาใหญ่ ตำบลโพธิ์ อำเภอมือเืองศรีสะเกษ 2. ชุมชนชาติพันธุ์ส่วยบ้านตาจ้อย ตำบลกุดเสลา อำเภอกันทรลักษณ์ 3. ชุมชนชาติพันธุ์เขมร บ้านสดำ ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอบัวลาย และ 4. ชุมชนชาติพันธุ์เยอ บ้านโพนค้อ ตำบลโพนค้อ อำเภอมือเืองศรีสะเกษ โดยมีประเด็นในการวิจัยเพื่อศึกษาวัฒนธรรมชุมชน และเพื่อศึกษาคาถา และพิธีกรรมของหมอยาในการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า 1. วัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ 1.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน 1.2 ระบบสุขภาพชุมชน 1.3 ประวัติชุมชน และ 1.4 ประวัติบุคคลที่น่าสนใจ 2. คาถาและพิธีกรรม ได้แก่ 2.1 คาถาที่พบ 2.2 ความหมายของคาถา 2.3 การใช้ภาษาในคาถา และ 2.4 คาถากับพิธีกรรม ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงพิธีกรรมรักษาโรคของหมอพื้นบ้านที่มีจุดประสงค์สำคัญ คือ การบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยอันเกิดจากทางกายและทางใจ ซึ่งหมอยาเป็นที่พึ่งพาทางจิตใจของคนในชุมชน ปัจจุบันพิธีกรรมการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยมีหมอยาเป็นผู้รักษาจึงมุ่งรักษาคอนป่วยจากโรคที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่ไม่มองเห็น รวมถึงการรักษาทางอารมณ์ จิตใจ และสติ

คำสำคัญ: คาถา; พิธีกรรม; หมอยา; จังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

The purpose of this research was to study the spells (magic) and rituals of folk healers in the diseases treatment in Sisaket Province. The research areas were four ethnic group communities: 1. Lao ethnic community, Ban Pan Ta Yai community, Pho Sub-district, Mueang Si Sa Ket District 2. Kuy ethnic community, Ban Ta Choi, Kut Sela Sub-district, Kantaralak District 3. Khmer ethnic community, BansaDam community, Pho Krasang Khun Han District and 4. Ye ethnic community Ban Phon KhoThe. The research was conducted to study community culture and the spells (magic) and rituals of folk healers in folk remedies.

The result showed that there were two main points. The first main point was 1. community culture: 1.1) community basic information, 1.2) community health system, 1.3) community history, and 1.4) history of persons of interest. The second main point was 2. witchcraft and rituals are divided into 4 groups: 2.1) Spells that were found, 2.2) Meanings of the spells 2.3) Language used in the spells and 2.4) Spells and rituals. The findings showed the healing rituals of folk healers had the important purpose to treat the physical and mental illnesses. Folk healers are spiritual anchor of the community. Nowadays, the rituals of healing diseases by the folk healers aimed at treating sickness from invisible things. It focused to heal emotional, psychological and consciousness. It is the healing with music and ritual beliefs. Also, the healing included encouragement and emotional persuasion.

Keyword: Magic; Ritual Folk; Healer; Sisaket Province

บทนำ

ชุมชนอีสานเป็นสังคมที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ มีการสั่งสมความรู้ ความเชื่อ รวมไปถึงภูมิปัญญา ที่เป็นมรดกสืบทอดต่อเนื่องกันมายาวนาน ในอดีตเมื่อผู้คนมีความเจ็บป่วย จึงได้รักษาเยียวยากันตามความเชื่อ หรือตามความรู้ด้านสมุนไพร ซึ่งผู้รักษาต้องอาศัยความรู้ และประสบการณ์ของบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา บุคคลดังกล่าวเรียกว่า หมอยา ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่หมอพื้นบ้านด้วยการเรียนรู้ที่ใช้ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติรวมทั้งวิธีการต่าง ๆ ในการดูแลส่งเสริมสุขภาพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นที่ตน (จักรแก้ว นามเมือง และคณะ, 2561) ทั้งนี้ก่อนที่หมอพื้นบ้านจะมีบทบาทของการเป็นผู้ให้บริการรักษาโรคแก่ประชาชนในชุมชนจะต้องมีวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อการเป็นหมอพื้นบ้านที่สมบูรณ์ โดยวัฒนธรรมการเรียนรู้ของหมอพื้นบ้านแต่ละคนจะมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ต่างกัน ส่วนมากจะได้รับการถ่ายทอดความรู้จาก

ประสบการณ์ของบรรพบุรุษ เครือญาติ หรือผู้ใกล้ชิดในครอบครัวด้วยการสังเกต จดจำวิธีการรักษาจนเกิดความชำนาญ (กรุณา จันทุม และคณะ, 2559)

ทั้งนี้การรักษาโรคแบบพื้นบ้านมักจะมีพิธีกรรมเป็นองค์ประกอบอาหมัดอัลซารีย์ มูเก็ม (2560) ได้ให้ความหมายว่าพิธีกรรมคือ การที่คนในชุมชนมีคติความเชื่อ ในเรื่องของการเคารพนับถือเทพเทวดา และการให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับ ตลอดจนภูตผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย พิธีกรรมในการรักษาโรคของชาวอีสานมีหมอยาเป็นผู้ทำหน้าที่รักษาหมอยาได้รับความเชื่อมั่น และความศรัทธาจากคนในสังคมทำให้ผู้คนหันมาพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พึ่งอำนาจของหมอยาเพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองให้แคล้วคลาดปลอดภัย หมอยาบางคนเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านคาถาอาคมและปฏิบัติด้วยอยู่ในศีลธรรม เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ นอกจากการรักษาโรคแล้วยังอาจสามารถจัดปัดเป่าผีร้ายได้ (ปฐมพงศ์ ลิ้มเจริญ และคณะ, 2559) คาถาที่หมอยาส่วนหนึ่งใช้ประกอบการรักษาโรค คือ อักษรหรืออักษรที่หมอยาได้รับการถ่ายทอดวิชา มา อีกทั้งคาถา ศักดิ์สิทธิ์ของหมอยาได้ช่วยเหลือผู้คนที่บาดเจ็บจนเป็นที่นับถือ เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมา (กรุณา จันทุม และคณะ, 2559)

จังหวัดศรีสะเกษเป็นแหล่งแห่งภูมิปัญญาทางด้านการรักษาโรคและดูแลสุขภาพอันยึดโยงกับกระบวนการถ่ายทอดทางภูมิปัญญาทางด้านชาติพันธุ์ซึ่งได้ชื่อว่า ไทย 4 ชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบไปด้วย ชาติพันธุ์ลาว ชาติพันธุ์เขมร ชาติพันธุ์ส่วย และชาติพันธุ์เยอ จากการสำรวจพบว่าภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค และสุขภาพของ หมอยาในจังหวัดศรีสะเกษมีการวินิจฉัยโรค การเลือกใช้สมุนไพรในการรักษา โรครวมถึงมีการใช้คาถา และไสยศาสตร์ร่วมในพิธีกรรม

การรักษาโรคส่งผลต่อทั้งอาการเจ็บป่วย และภาวะจิตของคนป่วยให้หายเร็วขึ้น ซึ่งเป็นการรักษาอาการเจ็บป่วยโดยการใช้คาถาประกอบการรักษา วิธีการรักษาหมอเป่าจะใช้การเสกหรือปกริกรรมคาถา (สุदारักษ์ ประสาร และอรธิดา ประสาร, 2558) ด้วยเหตุนี้ทางผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะวิจัยในประเด็นเรื่องคาถาพิธีกรรมหมอยาถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเป็นการค้นหาและสืบทอดองค์ความรู้การรักษาโรคตามองค์ความรู้จากคาถาในการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาคาถา และพิธีกรรมของหมอยาในการรักษาโรคในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องคาถาพิธีกรรมหมอยาถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการวิจัยคือ 1) บ้านพันทาใหญ่ ตำบลโพธิ์ อำเภอมือเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ (กลุ่มชาติพันธุ์ลาว) 2) บ้านตาจ้อย ตำบลกุดเสลา อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ (กลุ่มชาติพันธุ์เขมร) 3) บ้านสดำ ตำบลโพธิ์

กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (กลุ่มชาติพันธุ์ส่วย) 4) บ้านโนนค้อ ตำบลโนนค้อ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ (กลุ่มชาติพันธุ์เยอ) การวิจัยตลอดจนเหตุผลสำคัญของการวิจัย นำเสนอวิธีการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยเชิงเอกสารด้วยกระบวนการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร โดยเป็นการทบทวนแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วัฒนธรรม และการรักษาโรคแบบพื้นบ้านของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

2. การวิจัยภาคสนาม

ผู้วิจัยได้วิจัยแนวคิดที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการออกแบบสอบถามเพื่อจะนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และความสอดคล้องของเนื้อหา จากนั้นจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ หมอยาโดยกำหนดพื้นที่ละ 1 คน ใช้การสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การจดบันทึก การบันทึกเสียงเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคาถาพิธีกรรมหมอยาถิ่นอีสานจังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 2 เครื่องมือหลักคือ เครื่องมือที่เป็นเอกสารทางวิชาการ และเครื่องมือที่ใช้ในภาคสนาม คือ แบบสัมภาษณ์ โดยเก็บข้อมูลโดยการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยประมวลรอบจากการวิจัยจากเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยภาคสนามผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูล ซึ่งดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยเรื่องคาถาพิธีกรรมหมอยาถิ่นอีสานจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยนำเสนอผลวิจัยโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. วัฒนธรรมชุมชน

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

จากการวิจัยด้านข้อมูลพื้นฐานชุมชน พบว่าทั้ง 4 ชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1.1.1 ชุมชนบ้านพันทาใหญ่ (กลุ่มชาติพันธุ์ลาว) จากการวิจัยพบว่าชาวชุมชนพันทาใหญ่ใช้ภาษาลาว รวมถึงภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยราชการในการสื่อสาร มีเรื่องเล่าที่กล่าวถึงสภาพชุมชนในอดีตคือ ในอดีตหมู่บ้านยังเป็นถนนลูกรัง บ้านเรือน

เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวยกสูง ชาวบ้านจะปลูกบ้านอยู่ใกล้กัน ไม่มีกำแพง สามารถไปมาหาสู่กันได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปความเจริญของชุมชนพื้นที่ใหญ่มีการปรับตัวเป็นสังคมเมืองอย่าง จากบ้านที่ทำด้วยไม้จึงกลายเป็นบ้านปูน ธรรมชาติหรือสถานที่เก่าแก่ที่ยังเหลืออยู่ในชุมชนนี้จึงเริ่มหาย และหมดไป หลังจากการมีการสร้างถนน รวมถึงมีการเกิดขึ้นของธุรกิจหอพักขึ้นหลายแห่ง มีความเชื่อคือ การนับถือผีบรรพบุรุษ ชาวบ้านให้ความนับถือคือศาลปู่ตาหรือดอนปู่ตาถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านที่ดูแลคุ้มครองชาวบ้านให้พ้นจากภัยพิบัติอยู่สุขสบายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เป็นที่พึ่งพิงยังส่งเสริมขวัญ และกำลังใจของผู้คนในหมู่บ้าน

1.1.2 ชุมชนบ้านตาจ้อย (กลุ่มชาติพันธุ์เขมร) ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่ คือ ภาษาเขมร ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยราชการในการสื่อสาร ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านที่โดดเด่นในเรื่องของการรักษาโรคพื้นบ้านชาวบ้านมีความเชื่อว่ามีศาลปู่ตาเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านนับถือบูชาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นภูมิบ้านเมือง ช่วยปกป้องรักษาหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านให้อยู่ดีมีสุข สภาพบ้านเรือนในอดีตของชาวบ้านตาจ้อยพบเห็นน้อยมาก ปัจจุบันเป็นบ้านที่สร้างด้วยการรื้อบ้านหลังเดิมแล้วสร้างใหม่เป็นบ้านปูนทั้งหลัง หรือไม่ก็เป็นบ้าน 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนเป็นไม้ นอกจากนี้ยังพบว่าหมู่บ้านนี้มีชั้นเดียว นิยมมุงหลังคาด้วยสังกะสี หลังคาจั่ว พื้นที่ในการปลูกบ้านแต่ละคนมีจำกัด บ้านบางหลังจะมีขี้วัวซึ่งเรียกกันว่า “เล้าข้าว” ปลูกติดกับตัวบ้าน

1.1.3 ชุมชนบ้านสดำ (ชาติพันธุ์ส่วย) ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่ คือ ภาษาส่วย ภาษาเขมร ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยราชการในการสื่อสาร ชาวบ้านจะมีความเชื่อ และความศรัทธา เช่น การศรัทธา นับถือผี ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตา มีความเชื่อเรื่องศาลหลักบ้าน เชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติจากความเชื่อก็นำไปสู่การเกิดประเพณีพิธีกรรมการเช่นสรงบูชา พิธีกรรมการบนบานศาลกล่าว การอ้อนวอน หรือการขอขมา เช่น พิธีกรรมการรำแม่เมด พิธีกรรมการเช่นไหว้ศาลปู่ตา ในช่วง เดือน 3 และเดือน 6

1.1.4 ชุมชนบ้านโพนค้อ (ชาติพันธุ์เยอ) อาชีพหลักคือการทำนา มีอาชีพรองคือการทำสวน เลี้ยงสัตว์และค้าขาย การปลูกบ้านจะมีโครงสร้างและมีรูปแบบสถาปัตยกรรม และความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกสร้างบ้านที่สืบทอดต่อกันมา ชาวบ้านจะยึดถืออย่างเคร่งครัดเพราะเชื่อว่าถ้าปลูกบ้านได้ถูกต้องตามความเชื่อแล้ว จะมีผลก่อให้เกิดสิริมงคลแก่ครอบครัวและผู้อยู่อาศัย แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าก่อสร้างไม่ถูกต้องประเพณีแล้วจะทำให้เกิดความอัปมงคลแก่ครอบครัว และผู้อยู่อาศัย สภาพบ้านเรือนที่เหลือให้พบเห็นในปัจจุบันมักสร้างเป็นบ้านไม้มีใต้ถุนสูง นิยมมุงหลังคาด้วยสังกะสี หลังคาจั่ว จะหันจั่วไปทางทิศตะวันออก ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์หรือถูกต่อเติมใหม่ ชาวบ้านโพนค้อมีศาลพระภูมิของหลวงพ่อดศรีสุ้มมา (ชาวชาติพันธุ์เยอ เรียกว่า จัวมอมมุมิน) เป็นพระอาจารย์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์

1.2 ระบบสุขภาพชุมชน บริบทของระบบสุขภาพชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างระบบสุขภาพในชุมชน จากการวิจัยพบว่าระบบสุขภาพชุมชนของทั้ง 4 ชุมชน ดังกล่าวมีความสัมพันธ์ของระบบสุขภาพกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน สามารถแบ่งระบบสุขภาพชุมชนออกเป็น 3 ระบบ คือ ระบบแพทย์ชุมชน ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ระบบแพทย์สมัยใหม่ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรืออนามัยที่อยู่ใกล้เคียง และระบบแพทย์พื้นบ้าน ได้แก่ หมอยา ซึ่งเป็นการรักษาทั้งทางกาย และทางใจเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยเยียวยาจิตใจของชาวบ้านได้ดี

1.3 ประวัติชุมชน เป็นเรื่องราวประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหรือชุมชนซึ่งแต่ละชุมชนมีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจสามารถสรุปได้ ดังนี้

1.3.1 ชุมชนบ้านพันทาใหญ่ เดิมเรียกว่าบ้านท่าหรือบ้านน้อย มีเรื่องเล่าว่า ในอดีตมีบ้านเรือนประมาณ 30 กว่าหลังคาเรือน บ้านพันทา คนตั้งบ้านพันทาคือ นายพรานชื่อ ทา ชื่อบ้านพันทาเป็นคนเขมรซึ่งได้ติดตามแรดที่หนีจากชุมชนมาตามล่าห้วยสำราญ

1.3.2 ชุมชนบ้านต่าจ้อย มีเรื่องเล่าว่า ชาวบ้านก่อนจะย้ายมาตั้งหลักปักฐาน ณ บ้านต่าจ้อยในปัจจุบันขณะนั้นยังไม่ได้ตั้งชื่อหมู่บ้าน ได้มีผู้เฒ่าจากบ้านกุดเสลา มีชื่อว่า “ต่าจ้อย” มาบุกเบิกทำไร่ไถ่หนองน้ำ จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านต่าจ้อย” จนกระทั่งเมื่อทางราชการได้มาแต่งตั้งผู้ช่วยรักษาการในหมู่บ้าน เมื่อฟังชื่อหมู่บ้านแล้วดูไม่ไพเราะจึงได้ตั้งชื่อใหม่ว่า “บ้านต่าจ้อย” นับจากนั้นเป็นต้นมา

1.3.3 ชุมชนบ้านสดำ มีเรื่องเล่าว่า บ้านสดำเป็นป่าไม้กว้างใหญ่ทึบและรกร้างว่างเปล่าจนถึงภูเขาดงรักพร้อมทั้งมีสัตว์ป่าหลายชนิด เช่น เสือ ช้าง วัว กระทิง เป็นต้น ในครั้งนั้นมีหมอควาญช้าง ที่อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ได้นำช้างมา ประมาณ 63 เชือกเพื่อจะมากล่องช้างอยู่ตามเทือกเขาพนมดงรัก แล้วมาตั้งฐานทับช้างพักแรมอยู่ที่บ้านสดำแห่งนี้เป็นประจำ มีนายสดำเป็นหัวหน้า

1.3.4 ชุมชนบ้านโพนค้อ มีเรื่องเล่าว่า ชุมชนดังกล่าวมีชนพื้นบ้านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เยอ มีลักษณะสำคัญคือบริเวณที่ตั้งเป็นเนินสูงมีต้นค้อเป็นจุดสำคัญที่ชาวบ้านขณะนั้นนำมาเป็นชื่อ

1.4 ประวัติบุคคลที่น่าสนใจ เป็นประวัติของหมอยาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีความน่าสนใจเกี่ยวกับการทำหน้าที่เป็นผู้รักษาโรคให้กับชาวบ้าน

1.4.1 ข้อมูลของหมอยา

บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นหมอยาในการรักษาโรค ซึ่งจากการวิจัยได้กำหนดหมอยาเป็น 4 คน จาก 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้ 1) กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ นายสุนทร ทวีศรี อายุ 73 อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 14/2 หมู่ 8 ตำบลโพธิ์ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 2) กลุ่มชาติพันธุ์เขมร ได้แก่ นางสาววิน ศรีสวาย อายุ 57 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 122 หมู่ 13 ตำบล

กุดเวลา อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 3) กลุ่มชาติพันธุ์ส่วย ได้แก่ นางสาวท สุดสังข์ อายุ 72 ปีอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 1 บ้านสดำ หมู่ที่ 13 ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอบัวลาย จังหวัดศรีสะเกษ 4) กลุ่มชาติพันธุ์เยอ ได้แก่ นางดำ นันทวงษ์ อายุ 82 ปีอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 305 หมู่ 6 ตำบลโพธิ์ค้อ อำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

2. คาถาและพิธีกรรม

2.1 คาถาที่พบ

จากการวิจัยเกี่ยวกับคาถาและพิธีกรรม พบว่าหมอยาในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีคาถาที่ใช้รักษาโรค และรักษาอาการป่วยแตกต่างกันด้วย ซึ่งคาถาที่พบในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เป็นคาถาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูหรือบรรพบุรุษของหมอยา ซึ่งคาถาที่พบรวมทั้งหมดสามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1.1 กลุ่มชาติพันธุ์ลาวมีคาถาเกี่ยวกับการทำยาเพื่อรักษาโรค พบว่ามี 2 คาถา คือ คาถาต้มยา และคาถาฝนยา

2.1.2 กลุ่มชาติพันธุ์เขมรพบว่ามี 3 คาถา คือ คาถาประสานกระดูก คาถารักษาอาการแขนหัก ขาหัก ขาแพลง และอาการอย่างอื่นเกี่ยวกับกระดูก หรืออาการบวมทั่วไป

2.1.3 กลุ่มชาติพันธุ์ส่วยพบว่ามี 2 คาถา คือ คาถารักษากระดูก และคาถารักษาข้อเท้าพลิก ปวด หรือบวม คาถารักษากระดูกเป็นคาถาที่รักษาผู้ป่วยที่มีอาการกระดูกเคลื่อนหรือกระดูกหักที่บริเวณต่าง ๆ ของร่างกาย

2.1.4 กลุ่มชาติพันธุ์เยอ พบว่ามี 2 คาถา คือ คาถาเมตตาโชคลาภ และคาถาสารพัดการป้องกันภัย อีกทั้งยังมีคาถาเมตตาโชคลาภ เป็นคาถาเกี่ยวกับการเสริมบารมีให้กับบุคคลทั่วไป

2.2 ความหมายของคาถา

ตัวบทคาถาในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์พบว่ามีภาษาถิ่นปรากฏอยู่ด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคาถาในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันในด้านรูปภาษาอย่างชัดเจน ผลการวิจัยมีดังนี้

2.2.1 ความหมายของคาถาในกลุ่มชาติพันธุ์ลาว กล่าวคือ คาถาต้มยา เป็นการสวดเพื่อรักษาโรคทั่วไปที่ใช้สวดก่อนจะปรุงยา โดยอ้างถึงบทสวดหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยใช้คำว่า “อะหัง” หมายถึง ข้าพเจ้า เป็นคำที่ใช้แทนตัวผู้กล่าวบทสวด (หมอยา) “วิมะยัง ปัจจักขามิ” หมายถึง การรักษาโรคให้พ้นจากสิ่งที่ไม่ดีปัดเป่าโรคร้ายให้หายไป ส่วนคาถาฝนยา เป็นการสวดเพื่อรักษาโรคทั่วไปตามอาการ ที่ใช้สวดก่อนจะฝนยา โดยอ้างถึงบทสวดหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ด้วยคำว่า “สัพพะเมตตา สัพพะยาถิ วินาสนัง สัพพะสิทธิ ภวันตุเม” หมายถึง การรักษาโรคต่าง ๆ ให้พ้นจากภัยอันตรายรวมถึงความเจ็บไข้ได้ป่วยของมนุษย์ทั่วไปไม่ให้นำมาแผ้วพานเบียดเบียนในการดำรงชีวิตของมนุษย์

2.2.2 ความหมายของคาถาในกลุ่มชาติพันธุ์เขมร คาถาประสานกระดูก เป็นการสวดเพื่อรักษาโรคเกี่ยวกับกระดูก โดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาก่อนด้วยคำว่า “โอมนะโมพุทธานะ โอมนะโมธัมมานะ โอมนะโมสังฆานะ” ซึ่งหมายถึง พระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นที่พึ่งสูงสุด จากนั้นเป็นบทสวดภาษาเขมร ซึ่งหมายความว่า ให้อาการเจ็บป่วยหายสิ้นไป คาถารักษาอาการเกี่ยวกับ บวม แขนหัก ขาหัก ขาพลิก และอาการอย่างอื่นเกี่ยวกับกระดูก เป็นการสวดเพื่อรักษาอาการบวม แขนหัก ขาหัก ขาพลิก และอาการอย่างอื่นเกี่ยวกับกระดูก โดยเริ่มจากการตั้งนะโม 3 จบ ซึ่งหมายถึง การขออนบ้น้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง จากนั้นเป็นบทสวดภาษาเขมร มีความหมายว่า ให้หายเจ็บ หายปวด หายโรค หายภัย หายแตก หายหัก หายบวม หายสิ้นทุกอย่าง จากนั้นจึงเป็นการย่ำบทสวดให้เกิดผลสูงสุด ด้วยคำว่า “พุทโธระงับ ธัมโมระงับ สังโฆระงับ, พุทโธหาย ธัมโมหาย สังโฆหาย, นะโมหาย พุทโธหาย สังโฆหาย, นะโมอัด พุทโธอัด สังโฆอัดบัตจะริบ” ซึ่งทั้ง 4 บทนี้ หมายถึง การน้อมนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยในการรักษาให้อาการเจ็บป่วยหายสิ้นไป อาการบวมทั่วไป เป็นการสวดเพื่อรักษาอาการบวมทั่วไปที่เกิดจากอุบัติเหตุ โดยเริ่มด้วยการสวดบทนะโม 3 จบ หมายถึง การขออนบ้น้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง แต่เป็นการสวดถอยหลัง เพื่อให้เกิดอานุภาพสูงสุด จากนั้นต่อด้วยบทเน้นย้ำพุทธุคุณเพื่อให้เกิดการรักษาเกิดประสิทธิผลสูงสุด ด้วยคำว่า “พุทโธหาย ธัมโมหาย สังโฆหาย” หมายถึง การน้อมนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยในการรักษาให้อาการเจ็บป่วยหายสิ้นไป

2.2.3 ความหมายของคาถาในกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย คาถารักษากระดูก เป็นการสวดเพื่อรักษากระดูก โดยหมอยาจะสวดบท “โอมนะโมพุทธานะ โอมนะโมธัมมานะ โอมนะโมสังฆานะ โอมสะกัณวิน” เพื่อระลึกถึงสิ่งศักดิ์ศรีครูบาอาจารย์ หลังจากนั้นก็จะสวดบท “ตะคุโรค แอไซ้เจากะบัง แอสะแป๊ะเจาตอ แอคอกเจาเต็ดกานอ โอมเจาเหยือมาทีตกานอ โอมตะคุโรค” เป็นภาษาส่วย หมายความว่า ให้หายจากอาการเจ็บกระดูก คาถารักษาข้อเท้าพลิก ปวด หรือบวม เป็นคาถาที่ใช้สวดระหว่างการรักษาให้กับผู้ป่วย อาการข้อเท้าพลิก ปวดหรือบวม เริ่มด้วยการตั้งนะโม 3 จบ เป็นการการระลึกถึงพระผู้มีพระภาค เทพยดา หลังจากนั้นใช้บทสวด “คุมพัน อันสุ ธัมมุน กากัง วรนัง พาวียัง นโม พุทธานะ เพี้ยง” เป็นการสวดให้หายจากอาการข้อเท้าพลิก อาการปวดหรือบวม ให้หายจากอาการโดยเร็วที่สุด

2.2.4 ความหมายของคาถาในกลุ่มชาติพันธุ์เยอ คาถาเมตตาโชคลาภ เป็นการสวดเพื่อเสริมบารมีให้กับบุคคลทั่วไปในบทสวดจะมีการกล่าวถึงหัวใจพระฉิมพลี หรือ พระสิวลี ผู้เป็นเลิศด้านโชคลาภอยู่ในบทสวดด้วย “นะชาลีติ” มีความหมายในแต่ละอักขระ คือ คำว่า นะ หมายถึง นอบน้อม มีสัมมาคารวะ คำว่า ชา หมายถึง ขวนขวายเรื่องการทำงาน คำว่า ลี หมายถึง ไม่นอนมาก ไม่นอนดึก ไม่ตื่นสาย คำว่า ติ หมายถึง ว่าโดยทั้งหมด และคาถาสารพัด

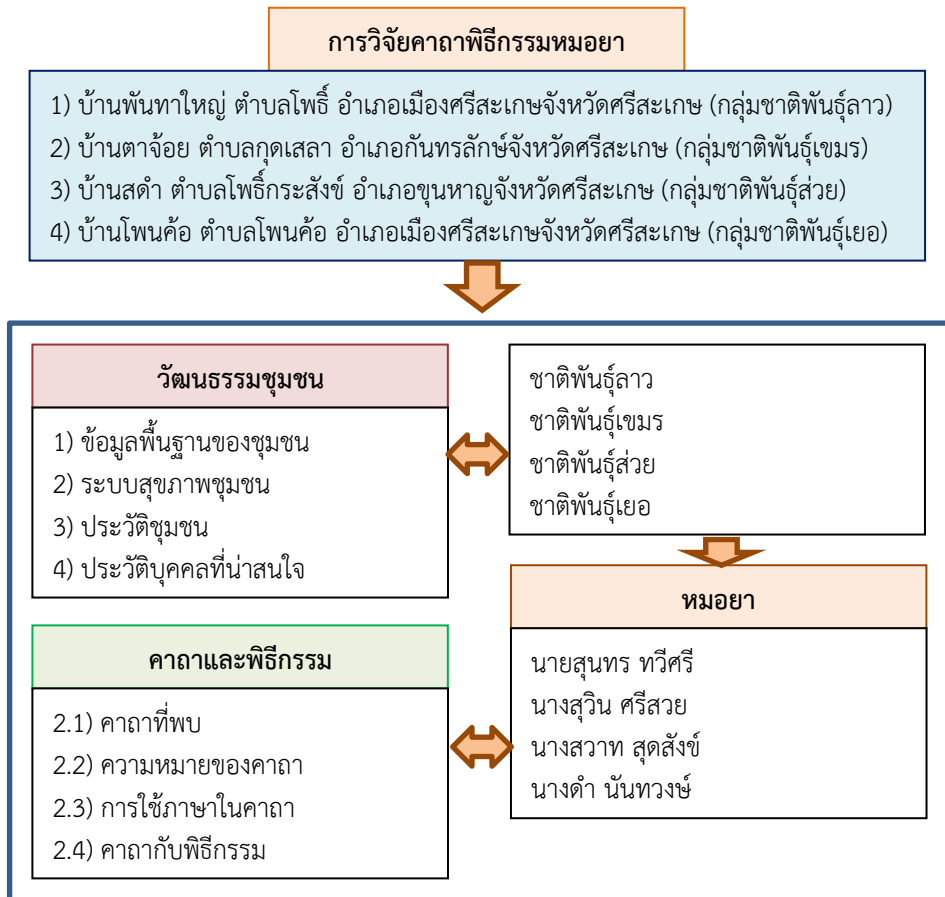
ตารางข้างต้นเป็นรายละเอียดชื่อคาถา ตัวบทคาถารวมถึงวัตถุประสงค์การใช้คาถาของทั้ง 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งพบว่ามีการใช้ภาษาบาลีร่วมกับภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาร่วมกับตัวยาสมุนไพร อีกทั้งยังใช้คาถาเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่รักษาโรคแบบพื้นบ้าน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่าหมอยาถิ่นจังหวัดศรีสะเกษซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการรักษาโรคของชาวอีสานมีความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์โดยเชื่อว่าความเป็นมนุษย์มีทั้งส่วนที่เป็นร่างกายและจิตใจ ทั้งสองส่วนทำงานสัมพันธ์กัน เป็นผลรวมของจิตและกายที่อยู่ในภาวะสมดุลดังที่ ปรีชา อุยตระกูล และคณะ (2531) สรุปไว้ว่าองค์ประกอบของความสมดุลของร่างกายมีอยู่ 3 ประการ คือ ขวัญ วิญญาณ และธาตุทั้ง 4

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาร่วมกับงานวิจัยของทักษิณา ไกรราช (2549) ที่ได้วิจัยเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานที่มีผลการศึกษาสรุปได้ว่าความรู้ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานมีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องวิญญาณ อิทธิพลของศาสนา และพรหมณ์ที่มีอยู่ในสังคมมาช้านาน เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นความคิดร่วมในการมองร่างกายมีความสลับซับซ้อนซับซ้อน นอกจากนี้ยังทำให้ทราบว่าชาวบ้านมีวิถีปฏิบัติในการรักษาความสมดุลของร่างกายมิให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มารบกวนให้เกิดการเจ็บป่วยรวมทั้งรักษาสุขภาพทางใจ การไม่ละเมิดจารีตประเพณีของชุมชนเพื่อมิให้ผิดผี อีกทั้งการป้องกันไสยศาสตร์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีทุนทางธรรมชาติ และทุนทางสังคมเป็นปัจจัยเอื้อที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านและการถ่ายทอด ดังนั้นจึงพบว่าชาวอีสานมีความเชื่อเกี่ยวกับ สาเหตุของการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บนั้น ประกอบขึ้นด้วยเหตุ 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก ชาวอีสานเชื่อว่าการเกิดโรคร้ายไข้ เจ็บ เกิดจากสรรพสิ่งทางกายที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมของสิ่งมีชีวิตและวัตถุต่าง ๆ และประการที่สอง โรคร้ายไข้เจ็บที่เกิดขึ้นจากสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ที่กำหนดบทบาทความเป็นไปของชีวิต และสังคม อำนาจเหล่านี้จะทำหน้าที่คุ้มครองรักษาให้สิ่งต่าง ๆ ดำเนินไปตามที่ถูกที่ควร

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นด้านวัฒนธรรมของชุมชนจากข้อมูลพื้นฐานชุมชน และประเด็นคาถาและพิธีกรรม พบว่า 1) ชุมชนพันทาใหญ่ ตำบลโพธิ์ อำเภอมืองศรีสะเกษ เป็นชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า คาถาที่ใช้เป็นคาถาต้มยา และคาถาฝนยาใช้รักษาโรคทั่วไปตามอาการ ซึ่งในตัวของคาถาส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลี 2) บ้านตาจ้อย ตำบลกุดเสลา อำเภอกันทรลักษ์ เป็นชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าคาถาที่ใช้เป็นคาถาที่รักษาโรคเกี่ยวกับกระดูก เช่น แขนหัก ขาหัก กระดูกร้าว ข้อพลิก และอาการบวม เป็นต้น หมอยาจะใช้คาถาในการรักษาแตกต่างกันตามอาการ แต่ก็ยังมีส่วนที่คล้ายกันบ้างในบางส่วน ซึ่งในตัวของคาถาส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลีและมีภาษาเขมรปนอยู่ 3) บ้านสดำ ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ เป็นชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์ส่วยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าคาถาที่ใช้เป็นคาถาเกี่ยวกับการเสริมสิริมงคลให้กับตนเอง เป็นที่นิยมของคนในหมู่บ้าน ซึ่งในตัวของคาถาส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลี และภาษาส่วย และ 4) บ้านโพธิ์ค้อ ตำบลโพธิ์ค้อ อำเภอมืองศรี

สะเกษ เป็นชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์เยอ พบว่าคาถาที่ใช้เป็นคาถาเกี่ยวกับการเสริมสิริมงคล และการรักษาด้วยการเป่าต่อกระดูก ซึ่งในตัวบทคาถาส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลี

จากการวิจัยทำให้พบว่าคาถาของหมอยาถิ่นจังหวัดศรีสะเกษเป็นส่วนหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาของสังคมอีสานที่อุดมด้วยภูมิปัญญาควรแก่การศึกษา และยังคงอยู่ในรูปแบบของภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยเฉพาะภูมิปัญญาทางด้านการรักษาโรคและดูแลสุขภาพทั้งนี้อาการเจ็บป่วยอาจจะเกิดจาก สาเหตุ การทำงานของร่างกายไม่ปกติ เกิดจากกรรมพันธุ์ เกิดจากไสยศาสตร์ หรือคาถาอาคม รวมถึงเกิดจากการกระทำของเทวดาหรือผีบรรพบุรุษ คุณค่าในเรื่องของ บทบาทของหมอพื้นบ้านเฉพาะทางที่ผสมผสานการรักษาโดยใช้คาถาร่วมกับการใช้สมุนไพรจึงสมควรแก่การศึกษาเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เผยแพร่ความรู้ด้านการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยหมอยาให้ประชาชนได้รู้ เพื่อส่งผลให้เกิด เป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

นำความรู้และภูมิปัญญาทางการรักษาโรคแบบพื้นบ้านเข้าสู่สถานวิจัยเพื่อให้นักเรียนได้วิจัยเป็นความรู้พื้นฐานความรู้คู่ไปกับความรู้ทางการแพทย์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยข้อมูลในประเด็นการประกอบพิธีกรรมการรักษาโรคโดยหมอยาในพื้นที่ของจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคอีสาน โดยนำมาเปรียบเทียบกัน เพื่อจะได้ทราบถึงการรักษาโรคของหมอยาแต่ละแห่ง
2. ควรมีการวิจัยในประเด็นการดำรงอยู่ของหมอยาในพื้นที่ของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา จันทุม และคณะ. (2559). วัฒนธรรมการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านอีสาน กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, (11)ฉบับพิเศษ, 149-156.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2539). *ลือลือวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- จักรแก้ว นามเมือง และคณะ. (2561). วิเคราะห์บันทึกปีบสาแพทย์พื้นบ้าน (หมอเมือง) ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา. *วารสาร มจร.ทริภูฏยปรัชญาปริทัศน์*, (2)1, 1-13.
- ดำ นันทวงศ์. (2563, 14 กรกฎาคม). หมอยา [บทสัมภาษณ์].

- ทักษิณา ไกรราช. (2549). มิติวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาโท สาขาวิชาโทศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปฐมพงศ์ ลิ้มเจริญ และคณะ. (2559). หมอธรรม: ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และเครือข่ายทางสังคม ในภาคอีสาน. วารสารช่อพะยอม, (27)1, 25-34.
- ปรีชา อุตระกุล และคณะ. (2531). บทบาทหมอพื้นบ้านในสังคมชนบทอีสาน (รายงานการวิจัย). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มานิช วามานนท์ และเพ็ญภา ททรัพย์เจริญ. (2537). ยาไทย: สำหรับงานสาธารณสุขมูลฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สวาท สุดสังข์. (2563, 8 มิถุนายน). หมอยา [บทสัมภาษณ์].
- สุตารักษ์ ประสาร และอรธิดา ประสาร. (2558). กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดูแลสุขภาพในสี่กลุ่มชาติพันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารงานวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, (2)1, 84-10.
- สุนทร ทวีศรี. (2563, 6 สิงหาคม). หมอยา [บทสัมภาษณ์].
- สุวิน ศรีสอย. (2563, 9 กันยายน). หมอยา [บทสัมภาษณ์].
- อาหมัดอัลซารีย์ มูแกม. (2559). ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบน พื้นที่บ้านจารย์ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์ (สารนิพนธ์ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรต่อการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็ก*
PARTICIPATION OF NON-PROFIT ORGANIZATIONS GROUPS CONCERNING
MOTHER AND CHILD HEALTH PROBLEMS SOLVING

ประเวศ หมัดเส็น, มุฮัมหมัดฟาห์มี ตาเล, รุวัยดา บุนเทียม
Praves Meedsen, Muhammadfahmee Talek, Ruwaida Buntiam
ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้
Southern Border Provinces Administrative Center
Corresponding Author E-mail: ruwaidabuntiam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรต่อการแก้ไขปัญหาอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ 2. ศึกษาผลของการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรต่อการแก้ไขปัญหาอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่าง การวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เจ้าหน้าที่องค์กรไม่แสวงหากำไร อาสาสมัครสาธารณสุข เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และชาวบ้านในโครงการ จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก เอกสารโครงการแก้ไขปัญหาอนามัยแม่และเด็ก การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพรรณนา (Description) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ (Average) ค่าเฉลี่ย (Percentage)

ผลการศึกษาพบว่า 1. ลักษณะการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 1. ภาวะผู้นำ 2. ทุนทางสังคม 3. การมีส่วนร่วม 4. การสื่อสารอย่างเห็นใจ 2. ผลของการมีส่วนร่วมในพื้นที่นำร่องตำบลบุไรงเด็กฉีดวัคซีนเพิ่มขึ้น 9% และตำบลท่าสาปเด็กฉีดวัคซีนเพิ่มขึ้น 18.1 % ผู้ปกครองมีความตระหนักเรื่องโภชนาการในเด็ก เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพ มีการจัดบันทึกเมนูอาหารและปลูกผักไว้บริโภค เกิดการบริการด้านสุขภาพเชิงรุก โดยเน้นชุมชนเป็นศูนย์กลาง สร้างภาคเครือข่ายระดับตำบล

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; กลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไร; การแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็ก

Abstract

Objectives of this research article were to study 1. The characteristics of participation of non-profit organizations group concerning the mother and child health problems solving in Sothern Provinces, 2. To study the results of the participation of non-profit organizations groups concerning the mother and child health problem solving in Southern border provinces, conducted by the mixed methods between documentary research and area-based collaborative research. Key informants were members of non-profit organizations, public health volunteers, health promoting hospital officers, and villagers in project were 18 people by purposefully selected. The tools used to collect information were in-depth-interview script and document concerning mother and child health care prevention. The data were. Analyzed by using description, statistics average, and percentage

The research results revealed that 1. The characteristics of participation consist of 1.) Leadership 2.) Social capital 3.) Participation 4.) Empathic Communication, 2. The results of participation of Tambon Purong children vaccinated increase 96 percent. Tambon Tasab children vaccinated increase 18.1 % parent become aware of child nutrition changed health behavior record food menu grow vegetables for cook health care service active focus on center communities build up Tambon networks.

Keywords: Participation; Non-Government Organization; Action for Maternal and Child Health Care Prevention

บทนำ

สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่สะสมอย่างยาวนานส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการเข้ารับบริการด้านสาธารณสุข โดยในพื้นที่ที่มีกลุ่มที่มีทัศนคติต่อการรับบริการของรัฐได้แก่ กลุ่มทัศนคติบวกคิดเป็นร้อยละ 30 ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ดี กลุ่มทัศนคติเป็นกลางคิดเป็นร้อยละ 60 ให้ความร่วมมือเป็นครั้งคราว และกลุ่มที่ทัศนคติเชิงลบคิดเป็นร้อยละ 10 ไม่สนใจไม่ให้ความร่วมมือ (ศูนย์บริหารการพัฒนาสุขภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2563) จากการปฏิเสธการเข้ารับบริการด้านสาธารณสุข ส่งผลให้พบอัตราการตายของมารดาสูงสุดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส คิดเป็นร้อยละ 82.81, 67.43 และ 63.93 ต่อแสนคนในการเกิดมีชีวิต ตามลำดับ (เกณฑ์มาตรฐาน ไม่ควรเกินร้อยละ 15 ต่อแสนคนในการเกิดมีชีวิต) ยังพบ

ปัญหาการขาดสารอาหาร และมีภาวะขาดในขณะตั้งครรภ์ โดยพบสูงสุดที่จังหวัดปัตตานี ร้อยละ 18.4 รองลงมาได้แก่ จังหวัดนราธิวาส 17.2 และจังหวัดยะลา 16.1 (เกณฑ์มาตรฐาน ไม่ควรเกินร้อยละ 10) ส่งผลต่อการคลอดก่อนกำหนด ทารกจำนวนมากมีน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ (ศรีวิภา เลี้ยงพันธุ์สกุล, 2558) ยังพบความไม่มั่นใจในวัคซีน ซึ่งส่งผลโดยตรงกับจำนวนการรับวัคซีนของเด็กในพื้นที่ชายแดนใต้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยประเทศไทยมีเด็กอายุ 12-23 เดือน ร้อยละ 72 ได้รับภูมิคุ้มกันครบก่อนอายุ 1 ปี ส่วนในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลา และจังหวัดปัตตานี การได้รับวัคซีนของเด็กอยู่ที่เพียงร้อยละ 37 ร้อยละ 39 และร้อยละ 40 ตามลำดับ (องกรณ์ยูนิเฟซประเทศไทย, 2560) ปัญหาดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อสถานการณ์งานอนามัยแม่และเด็ก เข้าขั้นวิกฤตเป็นปัญหาสาธารณสุขในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง การทำงานส่งเสริมด้านสาธารณสุขในพื้นที่จึงเกี่ยวข้องกับการสร้างความเชื่อมั่นในบริการของรัฐ และความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งความเชื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ และความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพ อันมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในการปฏิบัติตน เพื่อรักษาสุขภาพ และป้องกันโรคตามแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) โดยความเชื่อด้านสุขภาพนั้นเป็นแบบแผนที่เริ่มนำมาใช้ในช่วงปี ค.ศ. 1950 -1960 เพื่ออธิบายพฤติกรรม และการส่งเสริมสุขภาพ โดยเริ่มจากเบกเกอร์ Becker (1974) และต่อมาโรเซนสตอค (Rosenstock) ได้ผสมผสานทฤษฎีต่างๆ เช่น ทฤษฎีเลวิน (Lewin's Field Theory) ทฤษฎีเสริมแรง หรือการเรียนรู้ทางสังคมของรอตเตอร์ (Rotter) โดยระบุว่า การที่บุคคลใดจะมีพฤติกรรมป้องกันการเป็นโรคนั้น ขึ้นอยู่กับการที่เขารับรู้ว่าตัวเองมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดโรค และการรับรู้ถึงความรุนแรงของโรคจะนำความเสียหายให้แก่ชีวิต เพื่อลดโอกาสเสี่ยง ความรุนแรง รวมถึงประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น (Rosenstock, 1974)

เป็นเวลายาวนานที่หลายภาคส่วนพยายามร่วมมือกันแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ แต่กระนั้นปัญหานี้ยังคงเข้าขั้นวิกฤติ ในอดีตการทำงานเชิงรุกเพื่อส่งเสริมด้านความครอบคลุมของวัคซีน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขลงพื้นที่ควบคู่กับฝ่ายปกครองได้แก่ ทหารและนายอำเภอ การดำเนินนโยบายนี้ส่งผลด้านลบต่อความรู้สึกและความไม่ไว้วางใจของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐ กลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรจึงเป็นหน่วยงานกลางในพื้นที่ เพื่อผสมผสานความไว้วางใจ ลดมายาคติต่อการรับบริการด้านสาธารณสุข ด้วยเหตุนี้ศูนย์บริหารการพัฒนาสุขภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สบ.สท.) จึงมีแนวคิดในการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็ก โดยขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือในการบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม มีเป้าหมายและทิศทางร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรศาสนา และองค์กรไม่แสวงหากำไร ผ่านแผนงานการบูรณาการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนใต้ ปีงบประมาณ 2563 สนับสนุนองค์กรไม่แสวงหากำไร ในการแก้ไขปัญหายาอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

จากแนวคิดดังกล่าว และความท้าทายในการดำเนินโครงการ ต่อการสร้างเชื่อมั่นของประชาชนในพื้นที่ต่อระบบสาธารณสุข สู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลสุขภาพด้านอนามัยแม่และเด็ก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมและผลของการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรต่อการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่ชายแดนใต้ ซึ่งสะท้อนการเป็นอยู่และการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ โดยสามารถนำข้อมูลการศึกษาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อความสงบ และการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ชายแดนใต้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรในการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่ชายแดนใต้
2. เพื่อศึกษาผลของการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรในการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่ชายแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research และการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based collaborative research)

กลุ่มประชากรตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็กโดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มที่ส่งเสริมด้านวัคซีนและโภชนาการ ควบคู่กัน จำนวน 18 คน ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่องค์กรไม่แสวงหากำไร 10 คน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุข 2 คน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3 คน และชาวบ้านในโครงการ 3 คน

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารระดับทุติยภูมิ (Secondary Data) คือการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้รวบรวมเอกสารการประชุม เอกสารโครงการแก้ไขปัญหอนามัยแม่และเด็ก ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based collaborative research) เป็นข้อมูลจากสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยผู้วิจัยวางประเด็นคำถาม เรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ (Cohen & Uphoff, 1980)

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ โดยนัดหมายสัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์ภายในช่วงเดือน กรกฎาคม - สิงหาคม 2564 นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์สาระสำคัญแยกเป็นประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสกัดสาระสำคัญของเนื้อหาที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method triangulation) ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data source triangulation) นำข้อมูลมาตรวจสอบ พิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกันเพื่อลดหรือจัดการกับอคติ (Bias) นำมาหาข้อสรุปเชิงอุปนัย (Analytic Induction) สังเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ นำข้อมูลทั้งหมดมานำเสนอด้วยวิธีการเขียนเชิงพรรณนา (Description) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ (Average) ค่าเฉลี่ย (Percentage)

ผลการวิจัย

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรในการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่ชายแดนใต้พบว่า ประกอบด้วย 1. กระบวนการมีส่วนร่วม 2. ภาวะผู้นำ 3. ทุนทางสังคม 4. การสื่อสารอย่างเห็นใจ

1.1 พิจารณาเป็นรายด้าน กระบวนการมีส่วนร่วม จากการศึกษาพบว่า การดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์จังหวัด โดยประสานความร่วมมือกับภาคีต่างๆ และบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ในการสนับสนุนและขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพตามประเด็นปัญหาและความต้องการของพื้นที่ ภายใต้แผน “ตำบลมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมและสนองความต้องการของชุมชน ด้วยกลไกการขับเคลื่อน 3 ส่วน ประกอบด้วย 1. กลไกหลักชุมชน สภาสันติสุขตำบล 2. กลไกหนุนเสริม ศูนย์ปฏิบัติควบคุมโรคระดับอำเภอ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และ 3. กลไกผู้เอื้ออำนวยการชุมชน ภาคประชาสังคม ด้วยการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาในระดับอำเภอ ตำบล และชุมชน เป็นการบูรณาการทำงานร่วมกันของทุกกระบวนการมีส่วนร่วม ต่อการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็ก โดยวางอยู่บนพื้นฐานของทุนทางสังคมที่ดี อันได้แก่ทุนมนุษย์ ทุนการเงิน ทุนสังคม และการสื่อสารอย่างเห็นใจ

1.2 พิจารณาเป็นรายด้าน ภาวะผู้นำ แกนนำกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไร มีวิสัยทัศน์ เพื่อแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็กแก่ศูนย์บริหารการพัฒนาสุขภาพจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ (สบ.สต.) นำเสนอโครงการในพื้นที่นำร่องดังนี้ 1. โครงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการสร้างเสริมสุขภาพหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและการป้องกันการตั้งครรภ์วัยรุ่น โดยสมาคมกรีนเครสเซ็นท์ ประเทศไทย 2.โครงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาภาวะโภชนาการเด็ก 0 - 5 ปี โดยสมาคมคุ้มครองผู้บริโภค จังหวัดปัตตานี 3. โครงการเด็กไทยพัฒนาการดีสมวัย โดยสมาคมสตรีไทยมุสลิมปัตตานี 4. โครงการผลิตสื่อเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเด็กอายุ 0 - 5 ปี โดยมูลนิธิเพื่อการศึกษาอิสลามภาคใต้ 5. โครงการครอบครัว สุขภาพดี รู้เท่าทันวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกันโรค โดยสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ 6. โครงการมหัศจรรย์โภชนาการ 1000 วันแรกของชีวิต เพื่อเสริมสร้างทักษะสมอง EF โดยสมาคมสร้างสรรค์ชายแดนใต้ กลุ่มसानฝัน 7. โครงการเด็กน้อยสุขภาพดี ตำบลอยู่ดีมีสุขในพื้นที่ 2 ตำบลนำร่อง จังหวัดยะลา โดยสมาคมเด็กและเยาวชนเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ และ 8. โครงการสุขภาพจิตที่ดี วางอยู่บนสุขภาพกายที่ดี โดยมูลนิธิเพื่อการศึกษาและเยียวยาเด็กกำพร้า

1.3 พิจารณาเป็นรายด้านทางสังคม ทุนการเงินจากศูนย์บริหารการพัฒนาสุขภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สบ.สต.) สนับสนุน งบประมาณ 800,000 บาท โดยจัดสรรงบประมาณมากที่สุด 120,000 บาท ให้กับ 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 12.5 งบประมาณ 100,000 จำนวน 5 กลุ่ม ร้อยละ 62.5 และงบประมาณน้อยสุดคือ 90,000 บาท จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 12.5 ของงบประมาณทั้งหมด แบ่งเป็น 1.โครงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ร้อยละ 12.5 2.โครงการผลิตสื่อเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเสริมภูมิคุ้มกันโรคเด็กอายุ 0 - 5 ปี ร้อยละ 12.5 และ 3. โครงการส่งเสริมด้านวัคซีนในเด็ก 0 - 5 ปี ส่งเสริมโภชนาการและพัฒนาการในเด็ก มีมากที่สุดร้อยละ 75 ของโครงการ การดำเนินโครงการเลือกพื้นที่ที่มีแกนนำของสมาคมเป็นโครงการนำร่องเป็นวิธีปฏิบัติ หรือหากกลุ่มใดยังไม่มีแกนนำในพื้นที่ จำเป็นต้องสร้างปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ให้แล้วเสร็จ เพื่อความสะดวกในการดำเนินโครงการ ซึ่งกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนี้ใช้เวลานานที่สุดของกระบวนการ โดยการส่งหนังสือรายละเอียดการดำเนินโครงการ ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

1.4 พิจารณาเป็นรายด้าน การสื่อสารอย่างเห็นใจ การสื่อสารด้านการส่งเสริมสุขภาพะ เจ้าหน้าที่ใช้การสื่อสารแบบทางการกับชาวบ้าน (formal communication) ซึ่งเป็นการสื่อสารจากบนลงล่าง (downward communication) ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน กลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรใช้การสื่อสารเอาใจเขาใส่ใจเรา (Empathic Communication) เป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (informal communication) หลีกเลี่ยงการใช้รถตู้ในการลงพื้นที่ ชาวบ้านมีความหวาดระแวง เนื่องจากเป็นยานพาหนะของทางราชการ เจ้าหน้าที่องค์กรไม่แสวงหากำไรใช้การวางตัวตัวเสมือนไปเยี่ยมเพื่อน เยี่ยมญาติพี่น้อง สร้างความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกัน ใช้รถจักรยานยนต์ แต่งตัวธรรมดาให้มีความกลมกลืนกับชาวบ้าน ใช้ภาษาท้องถิ่นในการสื่อสาร (ภาษามลายู) เป็นลักษณะของการสื่อสารระดับ

เดียวกันเป็น หรือตามแนวนราบ (lateral or horizontal communication) ซึ่งการสื่อสารนี้ ช่วยลดอคติของชาวบ้านต่อการรับบริการด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารไปยังเด็กซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็ก โดยจัดกิจกรรม วัคซีนผ่านนิทาน สัณจร แจกหนังสือนิทานภาพ “อานีสเป็นหัด” รณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคหัด การอ่านทำให้เด็กมีพฤติกรรมสุขภาวะ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ติดตามการรับวัคซีนรายบุคคล และอำนวยความสะดวกในการรับวัคซีน

2. ผลของการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรต่อการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็ก ในโครงการนาร่องส่งเสริมด้านวัคซีนและโภชนาการอาหารในเด็ก พบว่า

ผู้ปกครองมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพแบบแผนที่ใช้จริงเป็นตัวแปรทางจิตวิทยาสังคมต่อทัศนคติเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ภายหลังจากเข้าโครงการเด็กน้อยสุขภาพดี ตำบลอยู่ดีมีสุขในพื้นที่ 2 ตำบลนาร่อง จังหวัดยะลา พื้นที่ตำบลปูลุโธมีอัตราการเข้ารับวัคซีนของเด็กอายุ 0 – 5 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 55.00 เป็นร้อยละ 64.00 อัตราการฉีดวัคซีน เฉลี่ยเพิ่มขึ้น 9 % และในพื้นที่ตำบลท่าสาปอัตราการเข้ารับวัคซีนของเด็กอายุ 0 – 5 ปี เพิ่มขึ้น จากร้อยละ 69.00 เป็น ร้อยละ 87.10 อัตราการฉีดวัคซีน เฉลี่ยเพิ่มขึ้น 18.1 % ส่วนด้านโภชนาการในเด็กพบว่าทั้งสองตำบลผู้ปกครองมีความตระหนักเรื่องโภชนาการในเด็ก เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพ เริ่มการจดบันทึกเมนูอาหาร รวมถึงปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน ทั้งนี้การเก็บข้อมูลด้านโภชนาการในเด็กยังต้องติดตามต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบการเจริญเติบโตและการพัฒนาการในเด็ก ซึ่งเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในพื้นที่นาร่องยังคงติดตามใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง ท้ายสุดนำเสนอผลงานเป็นนิทรรศการและผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผลการวิจัย

ปัญหาอนามัยแม่และเด็กเป็นปัญหาที่มีลักษณะซับซ้อนและไม่หยุดนิ่งมีการปรับตัวของสภาพปัญหาตลอดเวลา โดยแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะระบบที่แตกต่างกันตามบริบทสังคม ระบบที่ซับซ้อนและปรับตัว กลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรจึงเน้นการมีส่วนร่วม เน้นการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับสุขภาวะเพื่อมุ่งสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาพ สอดคล้องกับ การศึกษาของ วิจารณ์ พานิช (2552) โดยการส่งเสริมระบบสุขภาพชุมชน ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งสู่การมีสุขภาวะที่ดี เป็นระบบสุขภาพที่เน้นการดูแลตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่มุ่งแต่จะพึ่งพาระบบบริการสุขภาพภาครัฐ

โครงการประสบความสำเร็จประกอบด้วย 4 ปัจจัยดังนี้

กระบวนการมีส่วนร่วม การดำเนินโครงการเริ่มต้นด้วยการประชุมร่วมระหว่าง กลไกคุ้มครองเด็กระดับตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

อาสาสมัครสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบล ครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เชื่อมการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่ในพื้นที่และประชาชนตรงกันแนวคิดของ (Cohen & Uphoff, 1980) การตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็ก นำมาสู่กระบวนการวางแผน การสร้างความรู้ นำไปปฏิบัติไปสู่การเปลี่ยนแปลง อีกทั้งร่วมกันประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรวงุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ใช้หลักการที่อิงไปในแนวทางของนโยบาย และได้พบว่า แท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมมีลักษณะที่คล้ายกับการกำหนดนโยบาย เพราะท้ายที่สุดของการกำหนดนโยบายคือการตัดสินใจ และการตัดสินใจนี้เอง จึงเป็นเหตุเบื้องต้นของการกำหนดนโยบาย และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นเสมือนหนึ่งเป็นการขัดเกลานโยบายให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน

การดำเนินโครงการภายใต้สถานการณ์โรคโควิด 19 ระบาด ส่งผลกระทบต่อการลงพื้นที่ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ในฐานะผู้ให้บริการ ผู้นำมีการเปลี่ยนกรอบ (Reframing) เปรียบเทียบสถานการณ์ด้วยวิถีทางแบบใหม่ โดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ใช้สติ๊กเกอร์ไลน์ คลิปวิดีโอ และแผ่นภาพ ซึ่งทางกลุ่มผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการติดต่อประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมความรู้เรื่องการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคในเด็ก 0 - 5 ปี ตามหลักการอิสลามให้แก่ผู้ปกครองและประชาชนในพื้นที่ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาวะที่ดีแก่ประชาชน เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการสร้างสุขภาพหญิงตั้งครรภ์ วัยรุ่น ป้องกันการตั้งครรภ์วัยรุ่น สอดคล้องกับแนวคิด การจัดการระบบที่มีเป้าหมาย เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเกี่ยวกับสุขภาวะ เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผ่านการปฏิบัติ โดยมีบุคลากรด้านสุขภาพ ผู้ช่วยเหลือนำอำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้และปฏิบัติโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนสามารถดูแลสุขภาพด้วยตนเองให้ได้มากที่สุด (ประเวศ วะสี, 2549)

2. ภาวะผู้นำ ตัวแบบมนุษย์ Y มีความคิดริเริ่มโครงการ เพื่อแก้ปัญหาอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่ ตรงกับแนวคิดของแมคเกรเกอร์ (McGregor, 1960) และภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง แบบส และอโวลิโอ (Bass & Avolio, 1994) ผู้นำจะเป็นโค้ช (Coach) และเป็นที่ปรึกษา (Advisor) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ใช้ความสามารถพิเศษอย่างเต็มที่ เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทายความสามารถ เน้นการให้คำแนะนำ สนับสนุนและการช่วยให้ก้าวหน้าในโครงการการทำงานเชิงพื้นที่ (Area-based) ให้กับชาวบ้านในพื้นที่นาร่อง ทำงานร่วมกันใช้จุดเด่นจุดแข็งของแต่ละฝ่ายมาเสริมแรงซึ่งกันและกัน สร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ โดยจัดทำสมุดบันทึกโภชนาการ สร้างความตระหนักแก่สตรีมีบุตรช่วง 1000 วันแรก ในการเลี้ยงลูกเพื่อฝึกทักษะสมองพัฒนาสมรรถิเด็ก Executive Functions (EF) และออกแบบนวัตกรรมเพื่อการโภชนาการให้กับบุตร จัดตั้งแกนนำสตรีสานฝันนักสื่อสารสาธารณสุข เพิ่มทักษะภาวะผู้นำโดยเผื่อระวังช่วยเหลือแม่ในชุมชนจัดตั้งกลุ่ม "แม่สอนแม่" กระตุ้นให้เกิดกลไกหนุนเสริมภาวะ

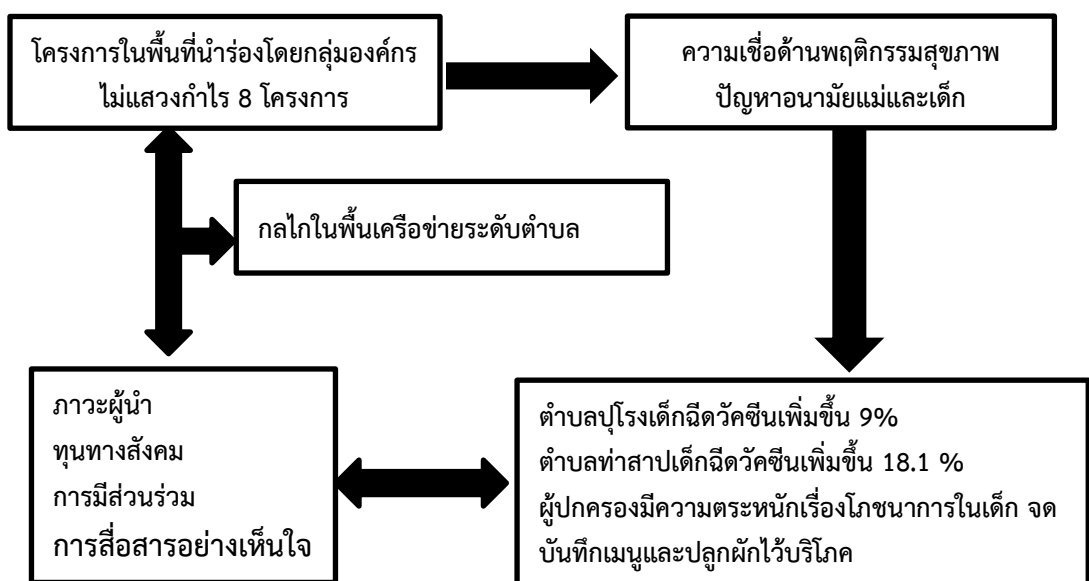
โภชนาการของเด็ก ส่งเสริมให้ครัวเรือนผลิตอาหารตามแนวทางและวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อบริโภคในครัวเรือน การดำเนินโครงการสอดคล้องกับการศึกษาของ จักรินทร์ ปริมาณนัท และคณะ (2561) ชี้ให้เห็นว่า อาหารเป็นปัจจัยสำคัญต่อสติปัญญาและสุขภาพของเด็ก รวมทั้ง พัฒนาการของเด็ก เด็กที่กินอาหารครบ 5 หมู่ และมีความหลากหลายในปริมาณที่เหมาะสม จะมีการเจริญเติบโตดี พัฒนามองดี เด็กจะฉลาดและเรียนรู้เร็ว เป็นผลทำให้พัฒนาการของเด็ก เหมาะสมตามวัย เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดภาวะโภชนาการต่ำกว่าเกณฑ์ในเด็กอายุ 0 – 5 ปี

3. การมีทุนทางสังคม การดำเนินงานของกลุ่มแม่ไม่แสวงหากำไร อาศัยทุนทางสังคม ตรงกับแนวคิดของโรเบิร์ต แพทนาม (Robert Putnam ,1993) มีการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่โครงการนำร่อง การส่งเสริมให้เกิดการรับวัคซีนในเด็กเพิ่มขึ้น ผู้ปกครองมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านโภชนาการดีขึ้น กลุ่มองค์กรแม่ไม่แสวงหากำไรใช้วิธีการสืบค้นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิด โดยการใช้ทุนทางสังคมสืบหากลุ่มคนที่มีอิทธิพลทางความคิด (influencer) เชิญทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยพูดโน้มน้าวใจในด้านความเชื่อด้านการดูแลสุขภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Rosenstock (1974) องค์ประกอบของพื้นฐานด้านความเชื่อด้านสุขภาพ คือการรับรู้ของบุคคลและแรงจูงใจ การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงจากการเป็นโรค จะต้องเชื่อว่าเขามีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรค โรคนั้นรุนแรงและส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ความเชื่อด้านพฤติกรรมสุขภาพ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ (ศรีวิภา เลี้ยงพันธุ์สกุล, 2558) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาทางอนามัยแม่และเด็กใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ความเชื่อเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานและการปฏิบัติของหญิงตั้งครรภ์ โต๊ะบีแดเป็นจุดแข็งของระบบอนามัยแม่และเด็กด้วยวิถีชีวิตและศรัทธาต่อโต๊ะบีแด เป็นผู้อาวุโสมีความชำนาญด้านการดูแลหญิงตั้งครรภ์ผสมผสานหลักศาสนา ดูแลคนไข้ประจวบจิตมิตร ค่าใช้จ่ายถูก ในขณะที่บริการทางการแพทย์ยังมีข้อจำกัด ไม่สามารถเข้าใจวิถีชีวิตมุสลิมได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ รุสนา ดอแม็ง และรูปนรรธ ประทีปเกาะ (2560) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผู้ปกครองในการนำเด็กอายุ 0 - 5 ปี รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคพื้นฐานของจังหวัดปัตตานีได้แก่ ระดับการศึกษา ความเชื่อในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ความเชื่อที่สนับสนุนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่เป็นอุปสรรคในการมารับบริการการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ด้านปัจจัยเสริมได้แก่ ข้อมูลข่าวสารหรือการรณรงค์เกี่ยวกับวัคซีนและโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารหรือการรณรงค์เกี่ยวกับวัคซีนและโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน การดำเนินงานของกลุ่มองค์กรแม่ไม่แสวงหากำไรจึงเน้นด้านการสร้างความเชื่อต่อพฤติกรรมสุขภาพ โดยอาศัยทักษะด้านการสื่อสารอย่างเห็นใจ

4. การสื่อสารอย่างเห็นใจ การสื่อสารในแนวราบ สร้างความรู้สึกเป็นพวกพ้องด้วยการใช้ภาษาถิ่น เกิดการมีส่วนร่วม ส่งผลให้มีบริการฉีดวัคซีนเชิงรุก สอดคล้องกับการศึกษาของ อิระฟาน หะยียีเต และประภาภรณ์ หลังปูเต๊ะ (2563) ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมความ

ครอบคลุมของวัคซีนในเด็ก 0 – 5 ปีจังหวัดยะลา รูปแบบการส่งเสริมความครอบคลุมของวัคซีนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 1. การพัฒนาคุณภาพบริการ 2. การสื่อสารกับชุมชน 3. การมีส่วนร่วมของชุมชนภายหลังดำเนินการเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความรู้และทักษะในการให้บริการและการสื่อสารเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันโรคเพิ่มขึ้น แก่นนำชุมชนรับทราบปัญหาและมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมส่งเสริมความครอบคลุมของวัคซีน และผู้ปกครองนำบุตรหลานเข้ารับวัคซีนเพิ่มขึ้น อีกทั้งผลของการจัดการด้านปัญหอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่นาร่องส่งผลดีต่อความมั่นคงด้านการให้บริการสาธารณสุข สอดคล้องกับแนวคิดของสหประชาชาติ เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ 7 ด้าน คือ ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพ ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงของบุคคล ความมั่นคงของชุมชน และความมั่นคงทางการเมือง (UNDP, 1994) งานอนามัยแม่และเด็กจึงเปรียบเสมือนการสร้างควมมีเสถียรภาพของชาติ

องค์ความรู้การวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยสรุปได้ว่า การดำเนินโครงการผ่านการมีส่วนร่วม เกิดกลไกในพื้นที่ เครือข่ายระดับตำบล โดยอาศัยภาวะผู้นำ การมีทุนทางสังคมที่ดี การมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และการสื่อสารอย่างเห็นใจ ภายใต้โครงการแก้ปัญหอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ 8 โครงการ โดยกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไร ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านสุขภาพพบว่าในพื้นที่นำร่อง มีอัตราเด็กได้รับวัคซีนเพิ่มขึ้น โดยพื้นที่ตำบลปฎิบัติโครงการเพิ่มขึ้น 9%

และตำบลท่าสาปเด็กฉีดวัคซีนเพิ่มขึ้น 18.1 % ผู้ปกครองมีพฤติกรรมสุขภาพ จัดบันทึกเมนูอาหาร และปลูกผักไว้บริโภค โครงการนำร่องนี้ ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของกระบวนการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของชุมชนให้ยั่งยืน สร้างความตระหนักต่อพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อการเลี้ยงบุตรอย่างถูกสุขลักษณะเป็นการดูแลสุขภาพมารดาและบุตรอย่างเป็นองค์รวม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรออกนโยบายส่งเสริมเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในพื้นที่นำร่อง
2. ควรวางนโยบายส่งเสริมด้านความเชื่อควบคู่กับการให้ความรู้ด้านอนามัยแม่และเด็ก

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรจัดตั้งศูนย์กลางเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายในการส่งต่อแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยนำข้อมูลที่เป็นปัจจุบันที่สุดเป็นฐานข้อมูลทำแผนยุทธศาสตร์ วางกลยุทธ์ในการดำเนินงาน สร้างตัวชี้วัดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นจริง ป้องกันและลดความเสี่ยงจากเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาด้านวัคซีนควบคู่กับโภชนาการในเด็กต่อการแก้ปัญหาโรคหัดระบาดในพื้นที่ชายแดนใต้ ควรศึกษาเรื่องการเกษตรผลิตแหล่งอาหารในชุมชนเพื่อบูรณาการการแก้ปัญหาทุโภชนาการในเด็ก
2. ควรศึกษาการจัดทำหลักสูตรใช้ในการสื่อสาร โดยอาศัยองค์ความรู้ทางจิตวิทยากับองค์ความรู้ทางสื่อสารมวลชน เพื่อเป็นแผนงานสำหรับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน
3. ควรศึกษาการผลิตสื่อเรื่องวัคซีน เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนด้านโภชนาการอาหาร และการอนามัยแม่และเด็ก

เอกสารอ้างอิง

- จักรินทร์ ปริมาณน์ และคณะ. (2561). ภาวะโภชนาการและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะโภชนาการในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี : การทบทวนวรรณกรรม. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและสาธารณสุขภาคใต้*, 5(1), 329 – 340.
- ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของโรงเรียนลุ่มแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ประเวศ วะสี. (2549). *การพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน : สุขภาวะชุมชนเป็นฐานของสุขภาวะทั้งมวล*. นนทบุรี: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างสุขภาพสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข และมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- รุสนา ดอแม้ง และฐปนรรักษ์ ประทีปเกาะ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อผู้ปกครองในการนำเด็กอายุ 0 -5ปี รับการส่งเสริมภูมิคุ้มกันโรคพื้นฐานของจังหวัดปัตตานี. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 28 (2), 224-235.
- วิจารณ์ พานิช. (2552). *การศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์: เชว่นทางปัญญา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ศรีวิภา เลี้ยงพันธุ์สกุล. (2558). *โครงการวิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาทางอนามัยแม่และเด็กใน 3 จังหวัดชายแดนใต้* (รายงานผลวิจัย). นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ศูนย์บริหารการพัฒนาสุขภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2563). *ข้อมูลบุคลากรจากโปรแกรม HROPS*. สืบค้น 9 กันยายน 2564, จาก <https://www.sasuk12.com/tsm>
- อึ้งระพาน หะยิ้อีแต และประภาภรณ์ หลังปู่เต๊ะ. (2563). รูปแบบการส่งเสริมความครอบคลุมของวัคซีนในเด็ก 0-5 ปี จังหวัดยะลา. *วารสารอัล-ฮิกมะฮ์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 10 (20), 137-146.
- องกรณ์ยูนิเฟซประเทศไทย. (2560). *การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีใน 14 จังหวัดของประเทศไทย พ.ศ. 2558 – 2559*. สืบค้น 9 กันยายน 2564, จาก <http://bit.ly/MICS5THSOUTH>
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Transformational Leadership Development*. Palo Alto, California: Consulting Psychologists.
- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1980). *Participation place in rural development: Seeking clarity through specificity*. New York: World development.
- McGregor, Dougla. (1960). *The Human side of Enterprise*. New York: McGraw – Hill Book Company, Inc.
- Putnam, Robert. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University.
- Rosenstock, Irwin. M. (1974). The Health Belief Model and Prevention Health Behavior. *Health Education Monographs*, 2(b), 355-385.
- United Nation Development Program. (1994). *Human Development report 1994*. New York: Oxford University Press.

การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม
ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ศึกษากรณี: วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง*

COMPARATIVE STUDY OF THE NIGGAHAKAMMA PROCESS ACCORDING TO THE SUPREME
SANGHA COUNCIL RULE NUMBER 11 (B.E. 2521) WITH THE CRIMINAL PROCEDURE CODE:
A CASE STUDY OF PRELIMINARY HEARING APPROACH

พระครูอรุณธรรมภาณี (นพปฎล คุตตวโร), พระสิทธินิติธาดา (ชลัช โชติทตฺโต),
พระमानเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

Phrakhru- Atthadhammapani (Noppadol Kuttawaro), Phrasitthinitithada (Chalush Chotitto),

Pramanlert Accharyapanyakul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sathaphorn.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2. เพื่อศึกษาวิธีการไต่สวนมูลฟ้องตามกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ศึกษาค้นคว้าเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เป็นผลงานทางวิชาการต่างๆ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และบรรยายเชิงพรรณนาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า 1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการลงนิคหกรรม คือ การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลจะต้องมีโจทก์เป็นคู่ความฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล เนื่องจากการกระทำในคดีอาญานั้นเป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศ ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง 2. วิธีการไต่สวนมูลฟ้องตามกระบวนการลงนิคหกรรม เปรียบเทียบวิธีไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดวิธีปฏิบัติไว้ดังนี้ ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการส่งต่อไปนี้ 1) คดีราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกัน ให้จัดการตามอนุมาตรา (2) 2) คดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

คำสำคัญ: กระบวนการลงนิคหกรรม; ประมวลกฎหมาย; วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง

* Received September 20, 2021; Revised November 26, 2021; Accepted November 27, 2021

Abstract

The objectives of this article were: 1. To study the comparative analysis of the process of filing an estate under the Sangha Sangha Council No. 11 and the Criminal Procedure Code. 2. To study the method of investigating the cause of lawsuits according to the settlement process according to the Sangha Sangha Council No. 11 (B.E.2505). The study and research documents collecting data from various academic papers; descriptive data analysis methods; and descriptive descriptions consistent with the objectives.

The results showed that: 1. A comparative analysis of the NIGGAHAKAMMA process of filing an estate under the Sangha Council No. 11 and the Criminal Procedure Code is that any criminal prosecution in court must have the plaintiff as a party. The parties who have the power to bring a criminal case to the court because the actions in criminal cases are affecting the peace and order of the country. The injured person has the right to file a criminal prosecution by himself/herself. 2. Methods for investigating cause of action according to the BE 2521 compared to the method of inquiry on causation under the Criminal Procedure Code. the lawsuit has been filed Let the court handle the following orders: 1) the case of the people as a plaintiff to investigate the prosecution but if that case, the public prosecutor indicted the defendant on the same charge to be dealt with in accordance with subsection (2) 2) the case of the public prosecutor as a plaintiff No prosecution is required. but if it is deemed appropriate, he may order a preliminary inquiry

Keywords: The Niggahakamma Process; The Criminal Procedure Code; Preliminary Hearing Approach

บทนำ

หลักการที่ว่าบุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างผู้บริสุทธิ์จะปฏิบัติต่อเขาอย่างเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้ การประทับบังคับบุคคลโดยอ้อมกระทบกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงเกียรติคุณของจำเลย และอาจจะทำให้ต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณา

หากศาลไม่ยอมให้ประกันตัว กฎหมายจึงบัญญัติให้ศาลดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับรับฟ้อง แม้การฟ้องนั้นจะเป็นการฟ้องโดยพนักงานอัยการก็ตาม (คณิต ณ นคร, 2549)

เนื่องจากในชั้นไต่สวนมูลฟ้องยังมีชั้นที่จะพิจารณาว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ โจทก์ยังไม่ต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดมาพิสูจน์ความผิดให้ศาลรับฟังโดยปราศจากข้อสงสัย เพียงแต่นำพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นว่าคดีมีมูลอันมีนัยแสดงให้เห็นว่าเป็นกระบวนการระหว่างศาลกับโจทก์ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 162-171 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วจะพบว่ากฎหมายมิได้บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ เพียงแต่ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องนั้น ราษฎรอาจนำคดีมาฟ้องโดยไม่ปรากฏหลักฐานที่น่าเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด และไม่จำเป็นต้องมีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อนเหมือนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การยื่นฟ้องคดีอาญาของราษฎรนั้นจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของราษฎรผู้เสียหายเองว่าจะยื่นฟ้องหรือไม่ กฎหมายจึงประสงค์จะคุ้มครองจำเลยผู้ถูกฟ้องมิให้ต้องได้รับความเดือดร้อนจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาจนกว่าศาลจะตรวจสอบแล้วว่าคดีมีมูล จึงบัญญัติว่าจะต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอโดยให้สิทธิจำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องและตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์หรือไม่ก็ได้ แต่ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และจำเลยไม่มีอำนาจนำพยานหลักฐานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรค 3.0) ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การไต่สวนมูลฟ้องก็เพื่อถ่วงดุลการดำเนินคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นตัวแทนองค์กรของรัฐ กฎหมายบัญญัติว่าศาลจะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ เนื่องจากคดีได้ผ่านการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วถึง 2 ขั้นตอน คือ การสอบสวนของตำรวจและการสั่งคดีของพนักงานอัยการ (สัญญา ธรรมศักดิ์, 2535)

ปัญหามียุ่ที่ว่า นิชกรรม เป็นสังฆกรรมอีกอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแก่ภิกษุสงฆ์ในครั้งพุทธกาล โดยมีพระประสงค์จะกำราบพระภิกษุผู้กระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น พระภิกษุผู้เป็นศิษย์ของปณทกะและพระโลหิตกะ ได้ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะวิวาท ก่อความอื้อฉาว และก่ออิริยขึ้นในพระสงฆ์ นอกจากนี้ ยังเที่ยวยุยงส่งเสริม พระภิกษุเหล่าอื่นให้ทำความเสื่อมเสียนี้ด้วย เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบเรื่อง จึงรับสั่งให้ลงทัณฑ์ขณิกกรรมแก่พวกศิษย์ของพระปณทกะและโลหิตกะ (วิ.อ. 3/1/251) เป็นต้น

งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่ผ่านมามีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์อันควรค่าแก่การศึกษาวิจัยมีเป็นจำนวนมาก แต่งานวิจัยเหล่านั้นยังขาดการศึกษาเปรียบเทียบอิทธิพลสมถะกับวิธีพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น รวมทั้งยังไม่มีงานวิจัยที่ได้ศึกษาสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระวินัยทางพุทธศาสนาที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสาระสำคัญที่ควรแก่ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการลงโทษนิชกรรมตามกฎหมายอาญา มาตรา 11 (พ.ศ. 2521) กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณี

วิธีการได้ส่วนมูลฟอง โดยมุ่งเน้นวิจัยประเด็นวิธีการได้ส่วนมูลฟอง รวมทั้งสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการลงโทษผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมสมัยปัจจุบัน เพื่อเป็นการพัฒนาคณะสงฆ์และกระบวนการยุติธรรมของไทย ผู้วิจัยหวังว่าการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมสงฆ์และสังคมไทยโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการลงนิคกรรมตามกฎหมายอาญา มาตรา 11 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
2. เพื่อศึกษาวิธีการได้ส่วนมูลฟองตามกระบวนการลงนิคกรรมตามกฎหมายอาญา มาตรา 11 (พ.ศ. 2521) เปรียบเทียบวิธีได้ส่วนมูลฟองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาได้ทำการศึกษเปรียบเทียบ (Comparative Study) โดยการศึกษาค้นคว้าทางด้านเอกสาร (Documentary Research)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยวิธีเก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎก อันได้แก่ พระวินัยปิฎก และกฎหมายอาญา มาตรา 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคกรรม
2. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ คือ ส่วนที่เป็นงานนิพนธ์ทั่ว ๆ ไป และเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ ตำรา วิทยานิพนธ์ หนังสือที่เกี่ยวข้องกับสารนิพนธ์นี้
3. นำข้อมูลมาศึกษาเปรียบเทียบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
4. สรุปข้อมูลเพื่อนำเสนอผลงานการวิจัยต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เป็นผลงานทางวิชาการ เช่น หนังสือ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ต่างๆ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยเป็นการวิเคราะห์และบรรยายเชิงพรรณนา ตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อความเหมาะสมของกระบวนการลงนิคกรรมตามกฎหมายอาญา มาตรา 11 (พ.ศ. 2521) กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาการศึกษากรณี : วิธีการได้ส่วนมูลฟอง

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการลงนิคกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สำหรับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ได้ประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 วิธีปฏิบัติเบื้องต้นในการลงนิคกรรม คือ วิธีปฏิบัติก่อนที่จะดำเนินการตามวิธีไต่สวนมูลฟ้อง และวิธีพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคกรรมที่วิจัย เป็นวิธีปฏิบัติเมื่อมีการฟ้อง

วิธีปฏิบัติฝ่ายผู้ร้อง เป็นขั้นตอนการปฏิบัติของผู้ฟ้อง ได้กำหนดไว้ในข้อ 12 วรรค 1 โดยมีวิธีปฏิบัติ ดังนี้ (1) ต้องยื่นฟ้องเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่ออันแท้จริงของโจทก์ ไม่ใช้บัตรสนเท่ห์หรือหนังสือที่ส่งทางไปรษณีย์ (2) ต้องยื่นฟ้องด้วยตนเอง เว้นแต่ไม่สามารถไปยื่นฟ้องด้วยตนเอง จะมีหนังสือมอบให้ผู้ใดคนหนึ่งไปยื่นฟ้องแทนก็ได้ (3) ต้องยื่นต่อเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะเจ้าสังกัดหรือเจ้าคณะเจ้าของเขตในเขตที่ความผิดนั้นเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผู้พิจารณามีอำนาจลงนิคกรรม

วิธีปฏิบัติฝ่ายผู้รับฟ้อง เป็นขั้นตอนการปฏิบัติฝ่ายผู้รับฟ้อง จึงควรที่ฝ่ายผู้รับฟ้องจะหาโอกาสทำความเข้าใจกับฝ่ายผู้ฟ้องให้ทราบถึงคุณและโทษของการฟ้องเสียก่อน ว่าถ้าการฟ้องเป็นความจริง ย่อมเป็นคุณประโยชน์ เป็นการช่วยชำระมลทินของสงฆ์ รักษาความบริสุทธิ์ของวัดและพระศาสนา แต่ถ้าเป็นการฟ้องเท็จต่อผู้พิจารณาซึ่งเป็นเจ้าพนักงาน ตามความในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 วิธีปฏิบัติฝ่ายผู้รับฟ้องดังกล่าวมานั้น ได้กำหนดวิธีปฏิบัติออกเป็นวิธีปฏิบัติก่อนรับฟ้อง วิธีปฏิบัติหลังรับฟ้อง และวิธีปฏิบัติเมื่อมีการไม่รับฟ้อง

1.2 วิธีการฟ้องอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลจะต้องมีโจทก์เป็นคู่ความฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล ได้แก่ พนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความยุติธรรม เนื่องจากการกระทำในคดีอาญานั้นเป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศกับผู้เสียหายซึ่งเป็นประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากผลแห่งการกระทำผิดอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ดี ในคดีอาญานั้นจะมีพนักงานอัยการเป็นผู้เสียหายของรัฐและเป็นโจทก์ยื่นคำฟ้องคดีอาญา กฎหมายจึงให้สิทธิแก่ผู้เสียหายหากไม่ยื่นคำฟ้องด้วยตนเองแล้วก็ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ ในระยะเวลาใดก็ได้ แต่ต้องก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษา ซึ่งในทางปฏิบัติผู้เสียหายมักจะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ เพราะหากฟ้องเองแล้ว ศาลจะสั่งให้รวมคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเองเข้ากับคดีของพนักงานอัยการที่เป็นโจทก์ โดยถือสำนวนคดีของพนักงานอัยการเป็นหลัก

แต่ถ้าคดีอาญาที่ผู้เสียหายฟ้องเองเป็นความผิดต่อส่วนตัวในความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ความผิดฐานฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยกยอก พนักงานอัยการไม่มีอำนาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัตินั้นหากเป็นคดีอาญาแผ่นดินแล้วผู้เสียหายจะไปแจ้งความร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวนเสมอ เนื่องจากพนักงานสอบสวนมีอำนาจตามกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานมากกว่าประชาชน

2. วิธีการไต่สวนมูลฟ้องตามกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) เปรียบเทียบวิธีไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.1 วิธีไต่สวนมูลฟ้องตามกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ผู้ไต่สวนมูลฟ้อง ท่านกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นต้น 7 อันดับ ส่วนวิธี ไต่สวนมูลฟ้องนั้นท่านกำหนดไว้เป็น 5 เรื่อง คือ

2.1.1 ขอบเขตและข้อพิสูจน์มูลฟ้อง ได้กำหนดไว้ในข้อ 18 ว่า ในการไต่สวนมูลฟ้องให้คณะผู้พิจารณาชั้นต้นไต่สวนจากพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ ซึ่งเป็นพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ที่อาจจะพิสูจน์ให้เห็นข้อมูลว่า (ก) การกระทำของจำเลยที่โจทก์นำมาฟ้องต้องด้วยบทบัญญัติแห่งพระวินัยหรือไม่ (ข) การฟ้องของโจทก์มีมูลเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งตามความในข้อ 17 หรือไม่

2.1.2 วิธีปฏิบัติในการไต่สวนมูลฟ้อง เรื่องการฟ้องพระภิกษุในข้อหาว่ากระทำความผิดเป็นที่กระทบกระเทือนถึงเกียรติและความเสื่อมเสียของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เพื่อป้องกันความเสื่อมเสีย จึงกำหนดวิธีปฏิบัติในการไต่สวนมูลฟ้องไว้ในข้อ 19

2.1.3 วิธีปฏิบัติเมื่อมีเหตุขัดข้อง ในกรณีที่มีเหตุขัดข้องใดๆ เกิดขึ้นก่อนไต่สวนมูลฟ้องหรือระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง เช่น โจทก์หรือจำเลยเสียชีวิต จึงได้กำหนดวิธีปฏิบัติไว้ในข้อ 20 ดังนี้ (ก) ถ้าจำเลยถึงมรณภาพ ให้เรื่องเป็นอันถึงที่สุด (ข) ถ้าโจทก์ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามความในข้อ 4 (4) ถึงมรณภาพก็ดี หรือโจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายถึงมรณภาพหรือตายโดยไม่มีผู้จัดการแทน ในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความในข้อ 4 (5) ก็ดี ให้คณะผู้พิจารณาชั้นต้นแต่งตั้งพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิรูปใดรูปหนึ่งตามที่เห็นสมควร ให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นโจทก์แทนสืบไป

2.1.4 วิธีปฏิบัติเมื่อทำการไต่สวนเสร็จ ได้กำหนดวิธีปฏิบัติไว้ในข้อ 21 โดยให้คณะผู้พิจารณาชั้นต้น ปฏิบัติดังนี้ คือ ปรากฏว่า (ก) คำฟ้องเรื่องใดมีมูล ให้สั่งประทับฟ้อง (ข) คำฟ้องเรื่องใดไม่มีมูล ให้สั่งยกฟ้องและแจ้งให้โจทก์ทราบ

2.1.5 วิธีปฏิบัติเมื่อมีคำสั่งยกฟ้อง ได้กำหนดวิธีปฏิบัติไว้ในข้อ 22 แบ่งวิธีปฏิบัติไว้เป็น 2 กรณี ดังนี้ (ก) ถ้าเป็นกรณีความผิดครุภาพติ ซึ่งมีใช้คำสั่งของมหาเถรสมาคมโจทก์มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ตามที่กำหนดไว้แล้วแต่กรณี (ข) ถ้าเป็นกรณีความผิดครุภาพติ ซึ่งเป็นคำสั่งมหาเถรสมาคม โจทก์จะอุทธรณ์มิได้หรือเป็นกรณี

ความผิดพลาดปฏิบัติ คณะผู้พิจารณาขึ้นต้นสั่งยกฟ้องแล้ว ก็ให้เป็นอันถึงที่สุด โจทก์จะอุทธรณ์มิได้เหมือนกัน

2.2) วิธีไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดวิธีปฏิบัติไว้ดังนี้ ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการส่งต่อไปนี้ (1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตามอนุมาตรา (2) (2) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา เมื่อศาลตรวจคำฟ้องแล้วเห็นว่าถูกต้องตามกฎหมาย และเห็นว่าคดีนั้นมีราษฎรเป็นโจทก์ศาลจะสั่งให้สำเนาคำฟ้องให้จำเลยแล้วกำหนดนัดไต่สวนมูลฟ้อง โดยให้โจทก์เป็นผู้นำส่งหมายนัดให้จำเลยทราบ แต่ถ้าเห็นว่าคดีนั้นมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในข้อหาเดียวกัน ศาลจะสั่งให้รับประทับฟ้องไว้โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องหรือจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ เพราะในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากคดีอาญานั้นผ่านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 120 มาแล้ว หรือศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ ในทางปฏิบัตินั้นศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้อง และเมื่อเห็นว่าจำเลยถูกขังตามกฎหมายขังของศาลแล้ว หรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวจากศาล ศาลก็จะสั่งในคำฟ้องว่าประทับฟ้อง

ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา คงจะมีได้หมายเฉพาะในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น เนื่องจากในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์มาตรา 165 วรรคสาม ห้ามมิให้ศาลห้ามคำให้การจำเลย แต่ใน วรรคแรก ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้ศาลห้ามคำให้การจำเลยได้ ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟังและถามว่าได้กระทำไปผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการต่อไป

จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไปกับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องโดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มาแต่ตั้งทนายซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลห้ามคำให้การจำเลยและก่อนที่ศาลรับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น

การไต่สวนมูลฟ้อง เป็นกระบวนการพิจารณาของการซึ่งนำนักพยานหลักฐานเบื้องต้นของศาล เพื่อวินิจฉัยว่าคดีโจทก์มีมูลฟ้องเพียงพอที่จะรับประทับฟ้องไว้ต่อไปหรือไม่ โดยมีหลักเกณฑ์ของการไต่สวนมูลฟ้องที่สำคัญ ดังนี้ (1) การไต่สวนมูลฟ้อง เป็นกระบวนการพิจารณาของศาลโดยเฉพาะ (2) การไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อพิจารณาคำฟ้องของโจทก์ที่กล่าวหา จำเลยว่ากระทำความผิดนั้น มีมูลเพียงพอ ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายหรือไม่ ถ้าคดีไม่มีมูล ศาลจะมีคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ ซึ่งแสดงว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด (3) การไต่สวนมูลฟ้อง เป็นกระบวนการพิจารณาของศาลกับโจทก์เท่านั้น เพราะจำเลยไม่มีอำนาจนำพยานเข้าสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะเรียกพยานมาไต่สวนเองก็ได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หลักการลงโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสมควรอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพุทธศาสนาเถรวาทมาประยุกต์ใช้เป็นหลักสูตรการศึกษา รวมทั้งปัจจัยในการพิจารณาพิพากษาคดี นอกจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ปัจจัยที่สำคัญนั้น คือ องค์คณะผู้พิพากษาจำเป็นต้องมีความรอบรู้และเที่ยงธรรม มีวิสัยทัศน์และคุณวุฒิที่สามารถใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสมแก่กรณี เพื่อแก้ไขปัญหาความผิดพลาดในการพิพากษาลงโทษผู้บริสุทธิ์ อันทำให้การลงโทษผู้กระทำความผิดเกิดความเหมาะสมและยุติธรรมแก่สังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น การตรวจสอบค้นหาความจริงหรือการไต่สวนมูลฟ้องนั้นมีความสำคัญมากในการพิจารณาคดีอาญา อาจถือได้ว่า เป็นหลักประกันให้กับทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยว่าจะได้รับความยุติธรรมจากการพิจารณาคดีอาญานั้นๆ แต่จะเห็นได้ว่าประเทศไทยเรานั้นหลักกฎหมายกับทางปฏิบัติในวิธีพิจารณาความอาญายังมีอะไรที่ไม่ตรงกันอยู่ และความไม่ตรงกันระหว่างหลักกฎหมายกับทางปฏิบัตินี้ทำให้องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเราต่างเข้าใจคลาดเคลื่อนในบทบาทและภารกิจของตน

2. วิธีกรไต่สวนมูลฟ้องตามกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) เปรียบเทียบวิธีไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย พบว่า ในกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม กับกรไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น มีความเหมือนและความแตกต่างกันอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1. องค์ประกอบของการฟ้อง 2. ขั้นตอนการพิจารณา 3. ประเภทของพยานหลักฐาน 4. วิธีบังคับตามคำวินิจฉัย ดังนี้

วิธีการไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายอาญา มาตรา 11๙ คือ (1) องค์ประกอบของการฟ้อง 1.1 ผู้ยื่นฟ้อง ได้แก่ ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้เสียหาย ผู้กล่าวหา ผู้แจ้งความผิด 1.2 ผู้พิจารณาเบื้องต้น ได้แก่ เจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครองชั้นต้น 1.3 องค์คณะผู้พิจารณา องค์คณะผู้พิจารณาชั้นต้น องค์คณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ องค์คณะผู้พิจารณาชั้นฎีกา (2) ขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณา 2.1 ตรวจสอบคำฟ้อง ผู้พิจารณาตรวจสอบคำฟ้อง แล้วมีคำสั่งรับฟ้องหรือไม่รับฟ้อง 2.2 หากรับฟ้อง ให้มีการไต่สวนมูลฟ้องจากพยานหลักฐาน ว่าการกระทำของจำเลยมีความผิดหรือไม่ ถ้าผิดก็พิพากษาได้เลยวิธีปฏิบัติในการไต่สวนมูลฟ้อง มีดังนี้ (ก) การไต่สวนมูลฟ้องให้กระทำการเป็นลับ (ข) ห้ามมิให้บุคคลผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปในบริเวณที่ทำการไต่สวน (3) ประเภทของพยานหลักฐาน พยานหลักฐานแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1. พยานบุคคล 2. พยานเอกสาร 3. พยานวัตถุ 4. พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้พิจารณาไม่มีอำนาจออกหมายเรียกพยานต่าง ๆ ได้ (4) วิธีบังคับตามคำวินิจฉัย เมื่อจำเลยรูปใดต้องคำวินิจฉัยให้รับนิโทษกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งถึงที่สุดแล้วให้คณะผู้พิจารณาซึ่งอ่านคำวินิจฉัยแจ้งผลคำวินิจฉัยแก่ผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดของจำเลยรูปนั้นทราบ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยนั้น

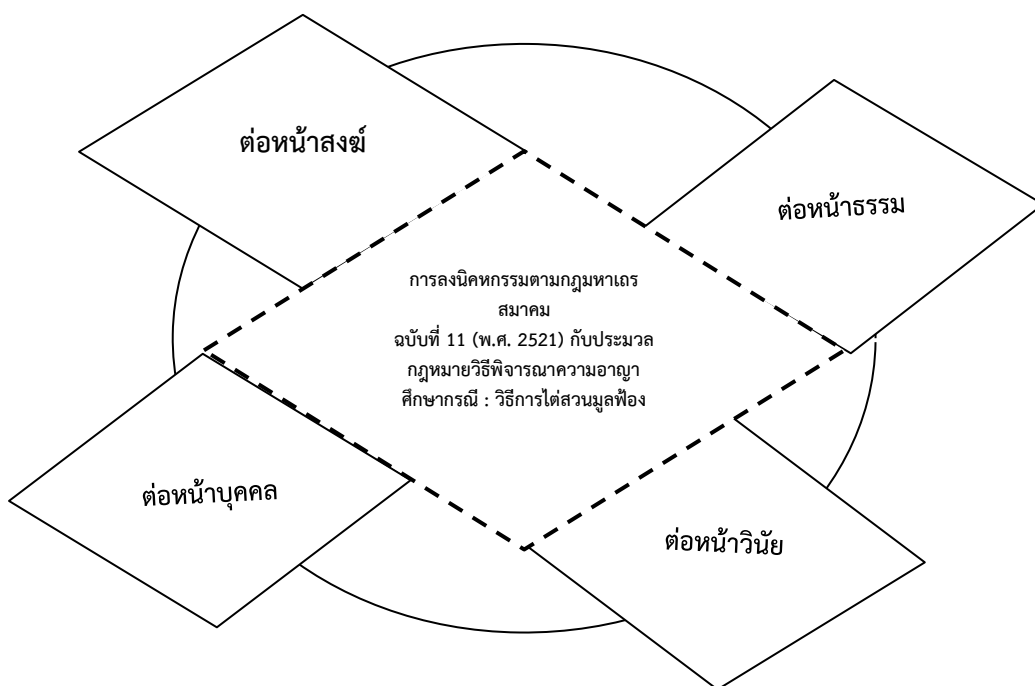
วิธีการไต่สวนมูลฟ้องตามวิธีพิจารณาคriminal

1. องค์ประกอบของการฟ้อง 1.1 ผู้ยื่นฟ้อง ได้แก่ ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ 1.2 ผู้พิจารณาเบื้องต้น ได้แก่ ผู้พิพากษาชั้นต้น 1.3 องค์คณะผู้พิจารณา องค์คณะผู้พิพากษาชั้นต้น องค์คณะผู้พิพากษาชั้นอุทธรณ์ องค์คณะผู้พิพากษาชั้นฎีกา

2. ขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณา 2.1 ตรวจสอบคำฟ้อง ผู้พิพากษาตรวจสอบคำฟ้อง แล้วมีคำสั่งรับฟ้องหรือไม่รับฟ้อง 2.2 หากรับฟ้อง 1. ผู้ฟ้องเป็นอัยการ ไม่ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง โดยให้สืบพยานจากพยานหลักฐาน ว่าการกระทำของจำเลยมีความผิดหรือไม่ ถ้าผิดก็พิพากษาได้เลย 2. ผู้ฟ้องไม่เป็นอัยการ ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง ถ้ามีมูล จึงให้สืบพยานจากพยานหลักฐาน ว่าการกระทำของจำเลยมีความผิดหรือไม่ ถ้าผิดก็พิพากษาได้เลย

3. ประเภทของพยานหลักฐาน พยานหลักฐานแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1. พยานบุคคล 2. พยานเอกสาร 3. พยานวัตถุ 4. พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้พิพากษามีอำนาจออกหมายเรียกพยานต่าง ๆ ได้ (4) วิธีบังคับตามคำวินิจฉัยการอ่านคำพิพากษาต้องอ่านให้คู่ความฟังแล้วให้ความลงลายมือชื่อไว้ ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำผิด ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป แต่หากจำเลยกระทำผิด ให้ศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยตามความผิดนั้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษากรณี : วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง ได้สร้างความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสมาชิกในสังคม ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเป็นไปโดยราบรื่นสนองความต้องการของภาคส่วนต่างๆ อย่างเหมาะสม ใช้หลัก 4 ต. คือ “ต่อหน้าสงฆ์ ต่อหน้าธรรม ต่อหน้าวินัย และต่อหน้าบุคคล” เป็นตัวเชื่อม โดยมี “สัมมุขาวินัย” เป็น “ศูนย์บัญชาการกลาง” ของการพิจารณาและตัดสินอธิกรณ์ การที่จะดำเนินการระงับอธิกรณ์นั้นจะกระทำไม่ได้เลย หากไม่มี “สัมมุขาวินัย” เข้าไปกำกับ (Regulator) ให้การช่วยเหลือ (Facilitator) และสนับสนุน (Supporter) เหตุผลสำคัญที่พระองค์ทรงให้ “พระภิกษุ” “คณะสงฆ์” หรือ “สังฆสภา” ต้องทำเช่นนั้นเพราะว่าทรงมุ่งเน้นที่ “ความชอบธรรม” อันเป็นหัวใจของกระบวนการในการพิจารณาตัดสินอธิกรณ์ เพราะเมื่อได้แก่ตามการดำเนินการพิจารณาดังกล่าวไม่สามารถ “หยิбыความชอบธรรม” ให้แก่คู่กรณีได้ เมื่อนั้น “สังฆสภา” ก็จะมี “ไร้คุณค่า” ทางความน่าเชื่อถือและส่งผลข้างเคียง (Side Effect) ให้เกิด “ความไร้สันติแห่งสังคมสงฆ์” นั่นเอง การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการลงนิคหกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม (ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในประเด็นวิธีการได้ส่วนมูลฟอง พบว่า มีความเหมือนและความแตกต่างกัน 4 ประการคือ (1) องค์ประกอบของการฟอง (2) ขั้นตอนการพิจารณา (3) ประเภทของพยานหลักฐาน (4) วิธีบังคับตามคำวินิจฉัย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

11. พระพุทธองค์ได้ทรงนำเสนอ “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการความขัดแย้งและการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งแผนปฏิบัติการบางอย่างนั้น พระพุทธเจ้าได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง และแผนบางอย่างนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำให้พระภิกษุได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการด้วยกลุ่มของพระสงฆ์เอง จะเห็นว่าเริ่มแรกของการประดิษฐานพระพุทธศาสนา พบว่า พระพุทธเจ้าได้ใช้แนวคิดแบบ “อิตถาธิปไตย” หมายถึง การที่พระองค์เป็นศูนย์รวมเพื่อบัญชาการหรือสั่งการในประเด็นต่างๆ แต่เมื่อพระสงฆ์มีจำนวนมากยิ่งขึ้น พระองค์ได้เปลี่ยนระบบการบริหารเป็นแบบใหม่ เป็นการให้ความสำคัญแก่สงฆ์ หรือ “โลกาธิปไตย” หรือ “สังฆาธิปไตย” อันเป็นการกระจายอำนาจให้แก่คนกลุ่มใหญ่ ถึงกระนั้นสิ่งที่อิตถาธิปไตยและโลกาธิปไตยจะขาดมิได้ คือ “ธัมมาธิปไตย” อันเป็นการปกครองหรือทำหน้าที่โดยมี “ความชอบธรรมเป็นศูนย์กลาง” จะพบว่า “ความถูกต้อง” หรือ “ความชอบธรรม” (ธรรมิกา) เป็น “หัวใจ” ของรูปแบบการจัดการความขัดแย้งและลงโทษผู้กระทำความผิดของพระพุทธเจ้าในทุกๆ วิธี

2. การนำเสนอหลักการ “อิทธิธมมเถ 7 ประการ” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการระงับความขัดแย้งและลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น พระองค์ทรงคำนึงถึง “ธัมมาธิปไตย” อยู่เสมอ และในทุกๆวิธี พระพุทธองค์ได้นิยามว่า คำว่า “ความชอบ” ในชุดของวิธีนี้คืออะไร ฉะนั้นรูปแบบการจัดการความขัดแย้งในมิติต่างๆ ทั้งในแง่ของธรรม ได้แก่ “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง” แล้ว ในแง่ของวินัยก็ประกอบไปด้วยสัมมุขวินัย สติวินัย อมูหวินัย ปฏิกุญญาตกรณะ ตัสสปาปยสิกา เภยยุยสิกาและติณวัตถการกะ ซึ่งชุดวิธีจะแฝงไปด้วย “ความชอบธรรม”

3. ในขณะเดียวกัน สิ่งที่ดำรงอยู่บนฐานของความชอบธรรมอีกประการหนึ่ง คือ “ความพร้อมหน้า” (สัมมุขวินัย) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ความ “โปร่งใส” “ยุติธรรม” และ “ตรวจสอบได้” ที่คู่กรณีจะได้รับจากการพิจารณาหรือตัดสินความขัดแย้งหรือลงโทษผู้กระทำความผิด

4. อย่างไรก็ตาม เป้าหมายสำคัญของความชอบธรรมที่เพียบพร้อมไปด้วยความโปร่งใสยุติธรรม และตรวจสอบได้นั้น มีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์ให้สังคมสงฆ์เป็นสังคมที่ไม่มีความหวาดระแวง และรังเกียจกันเกียจศีลาจารวัตร อันจะทำให้สังคมสงฆ์เป็นสังคมที่เหมาะสมแก่การฝึกฝนพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขา เพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดกล่าวคือ “พระนิพพาน”

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2542). *หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และ คำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณิต ณ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- _____. (2549). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการ เข้าใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2560.
- คณิง ฤไชย. (2520). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง.
- นคร พจนวรวงษ์ และพลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา. (2535). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมใหม่*. กรุงเทพฯ: เจริญกิจ.
- พระธรรมดิลก (บุญณสิริ). (2492). *ประมวลอาณัติคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรเจริญ ทัศน์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สัญญา ธรรมศักดิ์. (2535). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ถึง ภาค 3 มาตรา 1-171*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลง นิคมกรรม พร้อมด้วยคำแนะนำแบบฉบับสำหรับการพิจารณาวินิจฉัยการลงนิคมกรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

**ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืม ของสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี***
**FACTORS AFFECTING THE LOAN REPAYMENT OF MEMBERS OF DONCHEDI
AGRICULTURAL COOPERATIVES LIMITED, SUPHANBURI PROVINCE**

ปฐมพงศ์ กุกแก้ว, อาภาภรณ์ พลายไธ
Pathompong Kookkaew, Arpaporn playtho
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi
Corresponding Author E-mail: kookkaew2526@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ และเพื่อศึกษาปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกสหกรณ์การเกษตร ดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 330 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบหาความแตกต่างค่าที่ การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่มีสมาชิกครัวเรือน ประเภทการทำเกษตร ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ต่อเดือนแตกต่างกัน ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมแตกต่างกัน และเกษตรกรที่มีเพศ อายุ รายได้ จากการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือน รายได้เสริมเฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนเงินกู้ยืมจากสหกรณ์แตกต่างกันส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และปัจจัย สังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม ได้แก่ ด้านสภาพการถือครองที่ดิน และด้านการส่งเสริม และสนับสนุนจากภาครัฐส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร โดยมีค่า อำนาจการพยากรณ์ได้ร้อยละ 44.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: การชำระคืนเงินกู้ยืม; เกษตรกร; สหกรณ์การเกษตร

* Received September 3, 2021; Revised September 13, 2021; Accepted September 13, 2021

Abstract

The objectives of this research were to study and compare demographic factors and to study the social, economic and environmental factors that affected the loan repayment of members of agricultural cooperatives. The sample consisted of 330 members of Donchedi agriculture cooperative limited, Suphanburi Province selected by simple sampling. The instrument used was a questionnaire. The statistics used in the analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, one way Anova and analysis of multiple regression.

The research results were that; the agriculturists with different household members, types of farming and average monthly expenses that affected the loan repayment were different and agriculturists with different gender, ages, average monthly agricultural revenue, average monthly extra revenue and amount of loans from cooperatives that affected the loan repayment were not different, statistically significant at 0.05. And the social, economic and environmental factors that affected the loan repayment of members of agricultural cooperatives namely: land tenure and government promotion and support and the predictive power were at 44.10 percent with statistically significant level at 0.05.

Keywords: loan repayment; agriculturists; agricultural cooperatives

บทนำ

ประเทศไทยมีรากฐานมาจากสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ยึดถือการเกษตรเป็นอาชีพหลักในการดำรงชีวิต เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ ทำให้การทำเกษตรกรรมยังดำเนินมาจนถึงปัจจุบันแต่อาจมีการเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการดำเนินงานตามยุคสมัย นอกจากนี้ผลผลิตทางการเกษตรยังเป็นวัตถุดิบสำคัญในภาคการผลิตของอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารที่มีการจัดจำหน่ายทั้งภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศ ทำให้สินค้าทางการเกษตรเป็นรายได้หลักที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ (วีรพัฒน์ สิงหะโรจน์, 2560) แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญในการประกอบอาชีพของเกษตรกร คือ การจัดหาเงินทุนและแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมจากสถาบันการเงินทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในกระบวนการผลิตและดำเนินงาน ซึ่งสหกรณ์การเกษตรนับเป็นแหล่งเงินทุนในระบบที่สนับสนุนเกษตรกรด้านสินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพมาอย่างยาวนาน

สหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี มีพันธกิจหลักในการให้บริการช่วยเหลือทางด้านเงินทุนและส่งเสริมด้านการให้สินเชื่อในอัตราดอกเบี้ยต่ำแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยเหลือในการประกอบอาชีพและช่วยยกลฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกและส่วนรวมให้มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งจากข้อมูลของสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด ปี 2563 เกี่ยวกับจำนวนเงินในการให้สินเชื่อ จำนวนหนี้สินครบกำหนดชำระ จำนวนการรับชำระคืน และจำนวนหนี้ค้างชำระของสมาชิกในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมา พบว่าสมาชิกมีแนวโน้มการชำระหนี้มากกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนหนี้สินที่ครบกำหนดการชำระหนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกจำนวนหนึ่ง และความสามารถการบริหารจัดการด้านหนี้สิน และการบริหารลูกหนี้ของสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด ตามหลักการบริหารสินเชื่อที่มีการกำหนดนโยบาย และการวิเคราะห์สินเชื่อที่มีประสิทธิภาพ เพื่อลดความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระหนี้

แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีสมาชิกที่มีการชำระคืนเงินกู้ยืมไม่ตรงตามเวลาหรือไม่ครบตามจำนวนของการชำระแต่ละงวด โดยสาเหตุของการค้างชำระหนี้สามารถสรุปได้ 2 ลักษณะ คือ ปัจจัยภายในที่เกิดจากลูกหนี้ และปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ (กนกวรรณ สุขเสาร์, 2558) โดยปัจจัยภายในอาจเกิดจากสภาพการถือครองที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง หรือการเช่าที่ดินในการทำการเกษตร ซึ่งทำให้เกิดต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อรายได้ที่ลดลง หรือการมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น หรือจำนวนเงินกู้ยืมซึ่งเกษตรกรบางรายอาจมีการกู้ยืมเงินกับสถาบันการเงินจำนวนมากกว่า 1 แห่ง (วัชรพล วิลาวรรณ และสุภาภรณ์ พวงชมพู, 2558) เพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ส่วนปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเกิดการแข่งขันสูง ทำให้จำเป็นต้องใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน จึงทำให้รายจ่ายยิ่งเพิ่มสูงมากขึ้น หรืออาจเกิดจากการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่ไม่เพียงพอและทั่วถึงต่อความต้องการ ซึ่งทางภาครัฐได้พยายามเข้ามามีส่วนในการช่วยเหลือด้านการเงินผ่านโครงการต่าง ๆ แต่พบว่ยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น (กานต์พิชชา กองคนขวา, 2562) ทำให้เกษตรกรต้องทำการกู้ยืมเงินเพิ่มขึ้น จึงเป็นสาเหตุทำให้ปัญหานี้สินสะสมและไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด และจากการผิดนัดชำระหนี้ของสมาชิกจะส่งผลให้สหกรณ์ขาดสภาพคล่อง รับผิดชอบต่อการดอกเบี้ยเงินกู้จากเจ้าหนี้เพิ่มขึ้น และทำให้ขาดความน่าเชื่อถือจากเจ้าหนี้ ส่งผลต่อการขอกู้เงินสำหรับการขยายธุรกิจสินเชื่อที่ทำได้ยากขึ้น (เพ็ญลักษณ์ เกษฎา และคณะ, 2563)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนนโยบาย และเพิ่มประสิทธิภาพการบริการด้านสินเชื่อ รวมทั้งการสนับสนุนแนวทางการลดต้นทุนการผลิตในการทำการเกษตรแก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด ได้อย่าง

เหมาะสม ทำให้สมาชิกมีความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ยืมเพิ่มขึ้น และเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาการบริการด้านสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตรอื่น เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ และมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ สมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1,876 คน (อ้างอิงจากยอดลูกหนี้ของสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด เดือน มกราคม – กันยายน 2563) และกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95 เปอร์เซนต์ ที่ความคลาดเคลื่อน ± 5 เปอร์เซนต์ จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 330 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ลักษณะโครงสร้างประกอบด้วยคำถามชนิดปลายปิด แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยประชากรศาสตร์ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ยืม และส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

รูปแบบมาตรวัดในแบบสอบถามส่วนที่ 2- ส่วนที่ 3 ผู้วิจัยใช้ Five-point Likert - Type Scale Ranging โดยมีค่า 5 ระดับ ดังนี้ (1) หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด (2) หมายถึง เห็นด้วยน้อย (3) หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง (4) หมายถึง เห็นด้วยมาก (5) หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด และการแปลความของค่าเฉลี่ยเป็นแบบแบ่งช่วงการแปลความตามหลักการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class Interval) ดังนี้ ค่าคะแนน 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด ค่าคะแนน 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับมาก ค่าคะแนน 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง ค่าคะแนน 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับน้อย และค่าคะแนน 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด (กัลยา วาณิชย์ปัญญา, 2559)

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ได้แก่ การทดสอบความเที่ยงตรง โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ (Item objective congruence index: IOC) พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่ามากกว่า 0.50 และการทดสอบความเชื่อมั่น โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามีค่าเท่ากับ 0.91 ซึ่งมากกว่า 0.70 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2559) ทำให้แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้อย่างเหมาะสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 330 ตัวอย่าง

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้ทั้งหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ได้แก่ หนังสือวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

4. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ทดสอบหาความแตกต่างค่าที่ การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยประชากรศาสตร์ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิเคราะห์พบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 56.67 มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 33.03 มีสมาชิกครัวเรือน 4-6 คน จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 52.42 ทำการเกษตรประเภททำนา จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 76.36 มีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 43.33 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 59.94 มีรายได้เสริมเฉลี่ยต่อเดือน 5,001 บาทขึ้นไป จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 48.79 และมีจำนวนเงินกู้ยืมจากสหกรณ์ 50,001-150,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 32.42

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรีโดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

ที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านภาวะเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.39) รองลงมา คือ ความรู้ความเข้าใจในการกู้ยืมเงินมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.42) ด้านสภาพการถือครองที่ดิน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.40) และด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.45) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรีโดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สมาชิกมีการรับรู้จำนวนเงินและระยะเวลาครบกำหนดในการชำระคืนเงินกู้ยืมแต่ละงวด เนื่องจากสหกรณ์การเกษตรมีการแจ้งหนังสือเตือนกับสมาชิกก่อนถึงกำหนดชำระ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.54) รองลงมา คือ สมาชิกมีการวางแผนรายรับ – รายจ่าย และมีการจัดสรรเงินสำหรับการชำระคืนเงินกู้ยืมอย่างเหมาะสม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.54)

4. ผลวิเคราะห์การเปรียบเทียบการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์

4.1 วิเคราะห์การเปรียบเทียบการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ โดยใช้สถิติทดสอบหาความแตกต่างค่าที (t-test) พบว่า เกษตรกรที่มีเพศแตกต่างกัน มีการชำระคืนเงินกู้ยืม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2 วิเคราะห์การเปรียบเทียบการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ สมาชิกครัวเรือน ประเภทการทำเกษตร รายได้จากการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน รายได้เสริมเฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนเงินกู้ยืมจากสหกรณ์ โดยใช้สถิติ One way ANOVA พบว่า เกษตรกรที่มีอายุ รายได้จากการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือน รายได้เสริมเฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนเงินกู้ยืมจากสหกรณ์ แตกต่างกัน มีการชำระคืนเงินกู้ยืม ไม่แตกต่างกัน ส่วนเกษตรกรที่มีสมาชิกครัวเรือน ประเภทการทำเกษตร ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีการชำระคืนเงินกู้ยืมแตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องมีการเปรียบเทียบรายคู่ โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบพหุคูณแบบ Fisher's Least – Significant Different (LSD) ซึ่งพบว่า เกษตรกรที่มีสมาชิกครัวเรือน จำนวน 1-3 คน และ 4-6 คน มีการชำระคืนเงินกู้ยืมที่แตกต่างกับสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่มีสมาชิกครัวเรือน 7 คนขึ้นไป เกษตรกรที่มีการทำนาและทำสวน มีการชำระคืนเงินกู้ยืมที่แตกต่างกับ

เกษตรกรที่มีการทำไร่ และเกษตรกรที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 30,001–40,000 บาท มีการชำระคืนเงินกู้ยืมที่แตกต่างกันกับเกษตรกรที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท 10,001–20,000 บาท 20,001–30,000 บาท และ 50,001 บาทขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลวิเคราะห์ปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอย คือ ตัวแปรอิสระทุกตัวเป็นอิสระต่อกันเพื่อป้องกันปัญหา Multicollinearity โดยใช้การทดสอบ Collinearity โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระมีค่าระหว่าง 0.158 - 0.562 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 0.70 (สุทิน ชนะบุญ, 2560) ค่า Tolerance มีค่าอยู่ระหว่าง 0.599 – 0.778 ซึ่งมากกว่า 0.10 ค่า Variance Inflation Factor (VIF) มีค่าอยู่ระหว่าง 1.286 – 1.668 ซึ่งน้อยกว่า 10 และค่า Durbin Watson มีค่าเท่ากับ 2.316 ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่าง 1.50 – 2.50 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2559) แสดงว่าค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างตัวแปรมีความอิสระต่อกัน จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลวิเคราะห์ปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม	การชำระคืนเงินกู้ยืม			t	p
	B	S.E	β		
ค่าคงที่ (a)	0.517	0.256		2.019	0.044
ด้านสภาพการถือครองที่ดิน	0.505	0.060	0.445	8.358	0.000*
ด้านความรู้ความเข้าใจในการกู้ยืมเงิน	0.089	0.054	0.083	1.648	0.100
ด้านภาวะเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม	0.001	0.050	0.001	0.017	0.987
ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ	0.287	0.040	0.335	7.172	0.000*

Adjust R Square = 0.441 R = 0.669 R Square = 0.448 Durbin-Watson = 2.316

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ด้านสภาพการถือครองที่ดิน และด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถรวมกันพยากรณ์การชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีค่าอำนาจการพยากรณ์ได้ร้อยละ 44.10 (Adjust R Square = 0.441) และสามารถสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$Y = 0.517 + 0.505 (\text{ด้านสภาพการถือครองที่ดิน}) + 0.287 (\text{ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ})$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$Z = 0.445 (\text{ด้านสภาพการถือครองที่ดิน}) + 0.335 (\text{ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ})$

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

เกษตรกรที่มีสมาชิกครัวเรือน ประเภทการทำเกษตร ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมแตกต่างกัน และเกษตรกรที่มีเพศ อายุ รายได้จากการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือน รายได้เสริมเฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนเงินกู้ยืมจากสหกรณ์แตกต่างกันส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชรพล วิลาวรรณ และ สุภาภรณ์ พวงชมพู (2558) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้สินทางการเกษตรของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่าเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ต่างกันทำให้ความสามารถในการชำระเงินต่างกัน กล่าวคือ หากมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากก็จะสามารถทำกิจการทางการเกษตรได้มาก ทำให้มีรายได้มากด้วย จึงทำให้สามารถชำระหนี้สินเชื่อทางการเกษตรได้มากกว่าเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกน้อยกว่า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทัยรัตน์ ดวงชื่น (2558) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า ประเภทของอาชีพ เกษตรกรที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน ส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้านาคารแตกต่างกัน ส่วนเกษตรกรที่มีเพศ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน ส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจอมบึง จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ วีรพัฒน์ สิงห์โรจน์ (2560) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ในจังหวัดสงขลา พบว่า เพศ อายุ จำนวนหนี้สิน ไม่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกร

วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัยสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

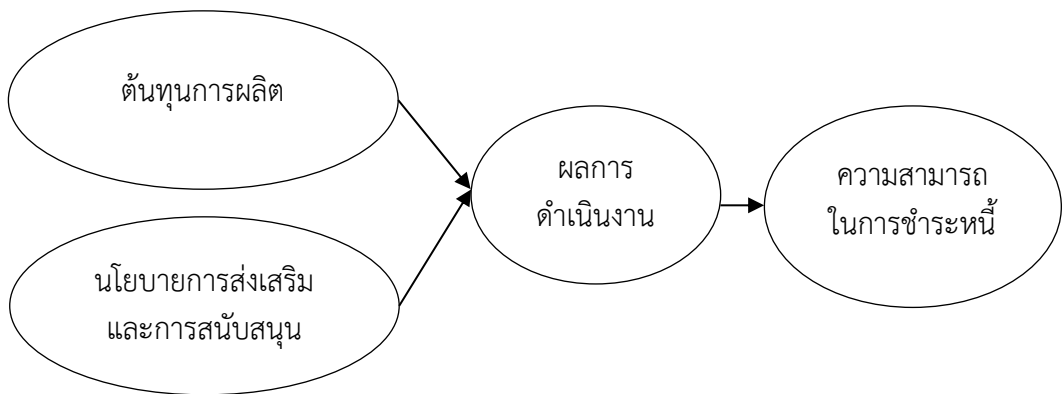
1. ด้านสภาพการถือครองที่ดิน ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีการถือครองที่ดินในการทำเกษตรในลักษณะที่ต่าง ๆ ได้แก่ ที่ดินของตนเอง ซึ่งเกษตรกรจะไม่มี

การเกี่ยวกับต้นทุนด้านพื้นที่ ส่วนเกษตรกรที่มีการเช่าที่ดิน หรือเช่าแบบแบ่งผลประโยชน์ จะทำให้เกษตรกรมีภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้หรือผลตอบแทนจากการทำการเกษตรลดลง และส่งผลต่อความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ยืม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทัยรัตน์ ดวงชื่น (2558) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาครเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า สภาพการถือครองที่ดินส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาครเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจอมบึง จังหวัดราชบุรี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงนิ บุญแต่ง (2562) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการชำระคืนสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรด้านมะขามเตี้ย จำกัด พบว่า ลักษณะพื้นที่ทำการเกษตร ประกอบด้วย พื้นที่ของตนเอง พื้นที่เช่าผู้อื่น และพื้นที่ให้ผู้อื่นเช่าทำ มีความสัมพันธ์กับการชำระคืนสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรด้านมะขามเตี้ย จำกัด

2. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งผลต่อการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีการได้รับการช่วยเหลือจากมาตรการ และโครงการของรัฐบาล เช่น โครงการเงินเยี่ยวยาเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 2019 โครงการสนับสนุนเงินอุดหนุนเพื่อลดดอกเบี้ยเงินกู้ให้สมาชิก และโครงการพักชำระหนี้เกษตรกร ซึ่งสามารถช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระการชำระคืนเงินกู้ยืม และทำให้เกษตรกรมีเวลาในการเก็บสะสมเงินเพื่อใช้ในการชำระคืนเงินกู้ยืมได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทัยรัตน์ ดวงชื่น (2558) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาครเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า นโยบายสนับสนุนของรัฐบาลส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาครเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจอมบึง จังหวัดราชบุรี แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาพร ภัทรวงศ์วานิชย์ และคณะ (2558) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการดำเนินการตามนโยบายการชำระหนี้เกษตรกรไทยตามหลักพุทธจริยธรรมาภิบาล พบว่า ปัจจัยนโยบายการชำระหนี้ ประกอบด้วย ปัญหาในการดำเนินงานโครงการนโยบายรัฐบาล รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอและขาดความต่อเนื่องในการดำเนินโครงการ ทำให้โครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลริเริ่มเพื่อใช้แก้ไขปัญหาที่ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง ทำให้การช่วยเหลือของรัฐบาลจึงยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาหนี้ของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิจัยเกี่ยวกับการชำระคืนเงินกู้ยืมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี และสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากภาพที่ 1 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ต้นทุนการผลิตที่เกิดจากสภาพการถือครองที่ดินในลักษณะการเป็นเจ้าของสินทรัพย์ การเช่าสินทรัพย์ และการแบ่งผลประโยชน์แก่ผู้ให้เช่าสินทรัพย์ ส่งผลโดยตรงต่อผลการดำเนินงานหรือรายได้ของเกษตรกร โดยเกษตรกรที่มีการถือครองที่ดินสำหรับทำการเกษตรในลักษณะการเป็นเจ้าของสินทรัพย์จะมีต้นทุนการผลิตน้อยกว่าเกษตรกรที่มีที่ดินสำหรับทำการเกษตรในลักษณะการเช่า หรือการแบ่งผลประโยชน์แก่ผู้ให้เช่า จึงทำให้รายได้หรือผลตอบแทนที่จะได้รับจากการดำเนินงานแตกต่างกัน กล่าวคือ เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองจะมีรายได้หรือผลการดำเนินงานในรูปของกำไรสุทธิมากกว่าเกษตรกรที่มีการเช่าที่ดิน เนื่องจากการเช่าที่ดินจะทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น และทำให้กำไรสุทธิที่จะได้รับลดลง ซึ่งจะส่งผลต่อความสามารถหรือประสิทธิภาพในการชำระคืนเงินกู้ยืม ดังนั้นเกษตรกรควรต้องมีการวางแผนและประมาณการต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และคาดการณ์แนวโน้มผลตอบแทนที่จะได้รับในภาพรวม สำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุนที่เหมาะสมต่อไป ส่วนด้านนโยบายการส่งเสริมและการสนับสนุนซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรจะได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ทั้งในลักษณะงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการดำเนินงาน รวมทั้งการทำให้สามารถลดหรือชะลอภาระการชำระหนี้ เช่น การพักชำระหนี้ หรือการลดดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นต้น เหล่านี้จะทำให้ผลการดำเนินงานหรือรายได้ของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความสามารถในการชำระหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นควรมีโครงการส่งเสริม ช่วยเหลือ และสนับสนุนแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไปในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สหกรณ์การเกษตรควรมีนโยบายการบริหารสินเชื่อ และการจัดการลูกหนี้แยกตามประเภทของลูกหนี้ เช่น ขนาดของพื้นที่ หรือสภาพการถือครองที่ดินในการทำการเกษตร เพื่อใช้ในการกำหนดวงเงินสินเชื่อได้อย่างเหมาะสม สามารถวิเคราะห์ความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ยืม และช่วยลดอัตราการผิดนัดชำระหนี้และอัตราการเกิดหนี้สูญได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. สหกรณ์การเกษตรควรมีนโยบายการให้สินเชื่อ เพื่อการสนับสนุนในการซื้อที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ในการทำการเกษตรแทนการเช่า ซึ่งเป็นการช่วยเหลือสมาชิกในการลดต้นทุนการผลิต และส่งเสริมการมีแหล่งทำมาหากินในระยะยาวของเกษตรกร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับต้นทุนการผลิต และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปวางแผนการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง สามารถลดต้นทุนในการทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ควรให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อให้สหกรณ์การเกษตรมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ ระยะเวลา ข้อดีและข้อเสียของโครงการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมาใช้สนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการผิดนัดชำระหนี้ของลูกค้าย เนื่องจากปัจจุบันสหกรณ์การเกษตรมีทั้งสมาชิกที่สามารถชำระคืนเงินกู้ยืม และสมาชิกที่มีการผิดนัดชำระหนี้ เพื่อให้ทราบสาเหตุการผิดนัดชำระหนี้ และกำหนดแนวทางการช่วยเหลือด้านการจัดการภาระหนี้สินแก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรตอนเจดีย์ จำกัด จังหวัดสุพรรณบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ สุขเสาร์. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของลูกค้ายที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจเกษตร). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2559). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับบริหารและวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กานต์พิชชา กองคนขวา. (2562). มูลเหตุการค้างชำระหนี้ในระบบ: กรณีศึกษาเกษตรกรใน จังหวัดพะเยา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์*, 39(1), 1-21.
- ธนาพร ภัทรวงศ์วานิชย์และคณะ. (2558). ประสิทธิภาพการดำเนินการตามนโยบายการชำระหนี้ เกษตรกรไทยตามหลักพุทธจริยธรรมมาภิบาล. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(3), 91-104.
- พจณี บุญแต่ง. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการชำระหนี้สินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ การเกษตรด้านมะขามเดี่ยว จำกัด (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหา บัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เพ็ญลักษณ์ เกษภู และคณะ. (2563). แนวทางการ พัฒนาการชำระหนี้ที่ค้างชำระหนี้สินเชื่อ เพื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรรัตนบุรี จำกัด อำเภอรัตนบุรี จังหวัด สุรินทร์. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 4(1), 14-26.
- ฤทัยรัตน์ ดวงชื่น. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพการชำระหนี้ของลูกค้าเงินกู้ ธนาครเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาจอมบึง จังหวัดราชบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรพล วิลาวรรณ และ สุภาภรณ์ พวงชมพู. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระ หนี้สินทางการเกษตรของลูกค้านาคาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขา หนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารแก่นเกษตร*, 43(พิเศษ), 243-252.
- วีรพัฒน์ สิงห์โรจน์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้านาคาการเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ในจังหวัดสงขลา (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุทิน ชนะบุญ. (2560). สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเบื้องต้น. สืบค้น 12 มิถุนายน 2564, จาก <http://www.kkpho.go.th/km/index.php/2017-08-10-06-3701/category/2-r2r-5>.

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองของ
สาธารณรัฐอินโดนีเซียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์*
COMPARATIVE STUDY OF THE CONSTITUTIONAL LAW AND POLITICAL
INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF INDONESIA
AND THE REPUBLIC OF THE PHILIPPINES

พระครูโกศลธรรมานุสิฐ (ประสิทธิ์ มกรางกูร), โกเมศ ขวัญเมือง, ประเสริฐ ลิ่มประเสริฐ
Phrakhrukosoldhammanusith (Prasit Makarangkun), Gomet Khuanmeuang, Prasert Limprasert
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sathaphorn.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมือง 2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารในรูปแบบการปกครองตามระบบประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. วิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีความคล้ายคลึงกัน ด้วยการที่ทั้งสองประเทศมีลักษณะภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะจึงเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยความแตกต่างด้านภาษา ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและความคิดทางการเมืองนั้น วิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของทั้งสองประเทศถือได้ว่ามีความน่าสนใจ เพราะต่างก็เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ และต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชมาเหมือนกัน 2. ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารในรูปแบบการปกครองตามระบบประธานาธิบดี ของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นระบบแบ่งแยกอำนาจเช่นเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา มีประธานาธิบดีเป็นประมุข และหัวหน้าฝ่ายบริหาร คณะรัฐบาลอยู่ใต้อำนาจของประมุขแห่งรัฐ ฝ่ายบริหารเป็นอิสระต่อการควบคุมต่อรัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) ทั้งนี้ ฝ่ายนิติบัญญัติของทั้งสองประเทศมีการใช้รูปแบบรัฐสภาที่แตกต่างกัน โดยรัฐสภาของอินโดนีเซียใช้รูปแบบสภาเดี่ยว ส่วนฟิลิปปินส์ใช้รูปแบบสภาคู่

คำสำคัญ: กฎหมาย; รัฐธรรมนูญ; สถาบันการเมือง

Abstract

The objectives of this article were: 1. To study the evolution of politics, governance, and the constitution and political institutions from past to present of the Republic of Indonesia. and the Republic of the Philippines, 2. to analyze the relationship between the legislative power and the executive power in the presidential regime of the Republic of Indonesia. and the Republic of the Philippines It is a study and research document. Analyze content descriptive data according to objectives.

The results showed that; 1. The evolution of politics, governance, as well as the constitution and political institutions from the past to the present of the Republic of Indonesia. and the Republic of the Philippines have similarities Because both countries have an archipelago topography, they are rich in linguistic, ethnic, cultural and political differences. The political evolution of the two countries is interesting. because they were all under foreign rule and fight for independence as well. 2. The relationship between legislative power and executive power in a presidential regime of the Republic of Indonesia and the Republic of the Philippines, a system of separation of powers. the same as the United States with a president as head of state and head of management. The government is under the jurisdiction of the head of state. The executive branch is independent of control to Parliament. The legislatures of both countries use different parliamentary forms. The Indonesian parliament uses a unicameral parliament. The Philippines uses a dual council model.

Keywords: Law; Constitution; Political Institution

บทนำ

“รัฐ” (State) หรือ ประเทศเป็นหน่วยการเมืองที่สำคัญที่สุด และเป็นสิ่งที่มีบทบาทอย่างมากในการเมืองสมัยใหม่ ในพจนานุกรมได้ให้ความหมายว่า “แวนแคว้น บ้านเมือง ประเทศ” มาจากคำบาลี “รฏฐ” หรือ “ราชฏฐ” ในภาษาสันสกฤต คำว่า “รัฐ” ในภาษาไทย หรือคำในภาษาอังกฤษว่า “the state” เป็นคำที่มาจากศัพท์ในภาษาละตินว่า “status” คำว่า status แต่เดิมนั้นเป็นคำที่มีความหมายได้หลายความหมายในสมัยกลางคำว่า status ถูกใช้ในความหมายที่ไม่ใช่การเมืองแต่มีความหมายว่าเป็นสถานะของวัตถุ ต่อมาจึงค่อย ๆ มีความหมายทางการเมืองว่าเป็นตำแหน่งของลำดับชั้น และอำนาจรวมทั้งทรัพย์สินสมบัติและเครื่องหมายประจำตำแหน่ง เช่น สิทธิทางที่ดินของเจ้าผู้ครองนคร (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2555)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในยุคหินใหม่ถึงยุคบรอนซ์ พบว่าประชากรของประเทศอินโดนีเซียในยุคแรกมีถิ่นกำเนิดจากประเทศจีนตอนใต้ โดยสันนิษฐานว่าประชากรส่วนใหญ่ได้เดินทางมายังบริเวณพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของหมู่เกาะประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน รวมถึงประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อประมาณ 3,000 ถึง 5,000 ปีก่อนคริสตกาล ซึ่งในเวลาต่อมาประมาณ 100 ปีก่อนคริสตกาล ประชากรเหล่านี้ได้เริ่มมีการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าจากบริเวณจีนตอนใต้ (Brown, 2003) ใน พ.ศ. 544 (ค.ศ. 1) บริเวณประเทศอินโดนีเซียโดยเฉพาะในพื้นที่แนวเกาะบาหลี เกาะชวา และเกาะสุมาตรา ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาของชาวฮินดูมาจากบริเวณอินเดียตะวันออก ซึ่งต่อมาได้มีการก่อตั้งอาณาจักรศรีวิชัยขึ้นและได้มีการเผยแผ่ศาสนาพุทธโดยพระโสณะและพระอุตตระในบริเวณจนไปถึงบริเวณประเทศอินโดนีเซีย ตลอดจนคาบสมุทรมลายูและบริเวณตอนใต้ของประเทศไทย (ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2547)

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) หรือ ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) มีสมาชิก ทั้งสิ้น 10 ประเทศ ประกอบด้วย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย เนการาบรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และราชอาณาจักรกัมพูชา เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศ ให้มีความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาสและรับมือส่งท้าย ทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยสมาชิกในประชาคมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น และสมาชิกในประชาคมมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีประชากรรวมกันราว 650 ล้านคน มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม รวมทั้งมีความแตกต่างของระบบเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ซึ่งมีทั้งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สมบูรณาญาสิทธิราช ระบบรัฐสภา ระบบสังคมนิยม สาธารณรัฐ และเผด็จการทหารเป็นต้น ภูมิภาคนี้จึงได้รับความสนใจจากประชาคมโลก และประเทศมหาอำนาจอย่างมาก (กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2563)

อินโดนีเซีย เป็นประเทศสาธารณรัฐ มีการจัดรูปการปกครองในแบบรัฐเดี่ยว (unitary state) มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยระบุไว้ใน หมวด 1 มาตรา 1 รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1945 บัญญัติให้ “รัฐอินโดนีเซียเป็นอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว มีระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ โดยที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และถูกดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ รัฐอินโดนีเซียจะเป็นรัฐที่ตั้งอยู่บนหลักนิติธรรม” (ศาสตรินทร์ ต้นสุน, 2560) เนื่องด้วยเหตุที่ว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศที่ประกอบขึ้นมาจากคนหลากหลายหมู่หลายเผ่า มีรากฐานทางภาษา วัฒนธรรม และศาสนาที่ต่างกันไป เมื่ออินโดนีเซียประกาศเอกราชในปี ค.ศ. 1945 ก็ได้มีการประกาศคำขวัญของประเทศขึ้นมาพร้อมกันด้วย โดยมีถ้อยคำที่ว่า Bhinneka Tunggal Ika (มัก

แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Unity in Diversity หรือ “หนึ่งเดียว ในความหลากหลาย”) นอกจากนี้ กลุ่มผู้ก่อตั้งประเทศอินโดนีเซียยังได้ประกาศอุดมการณ์ของประเทศจำนวน 5 ข้อ เรียกรวมกันว่า หลักปัญจศีล (Pancasila) ซึ่งมีฐานะเป็นอุดมการณ์เชิงปรัชญาพื้นฐานของประเทศมาจนถึงปัจจุบัน (ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ, 2556) หลักปัญจศีลมีเนื้อหา ดังนี้ 1. เชื่อในพระเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น 2. หลักมนุษยธรรมอันยุติธรรมและมีอารยะ 3. ความเป็นหนึ่งเดียวของประเทศอินโดนีเซีย 4. ประชาธิปไตยอันเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของผู้แทนปวงชน 5. ความยุติธรรมทางสังคมสำหรับชาวอินโดนีเซียทุกหมู่เหล่า โครงสร้างการเมืองการปกครองของอินโดนีเซียประกอบด้วย 7 องค์การ ได้แก่ สภาที่ปรึกษาประชาชน สภาผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนระดับภูมิภาค สภาประชาชนระดับท้องถิ่น ประธานาธิบดี ศาลยุติธรรม และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินสูงสุด (เอลซา ไชนูติน, 2557)

ฟิลิปปินส์ เป็นประเทศสาธารณรัฐ มีการจัดรูปแบบการปกครองในแบบรัฐเดี่ยว (unitary state) มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยระบุไว้ใน หมวด 2 มาตรา 1 รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1987 ว่า “ฟิลิปปินส์เป็นรัฐประชาธิปไตยและสาธารณรัฐ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและอำนาจของรัฐบาลทั้งหมดออกมาจากประชาชน” (ศาสตรินทร์ ต้นสุน, 2560) ฟิลิปปินส์ถือได้ว่าเป็นประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะตกอยู่ภายใต้การปกครองของสเปนและสหรัฐอเมริกา รวมเป็นเวลาเกือบ 400 ปี ด้วยเหตุนี้ ทำให้ประเทศฟิลิปปินส์ได้รับเอาอิทธิพลทางความคิด สังคมและวัฒนธรรมจากทั้งสองประเทศ มามากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการเมืองการปกครองนั้นอาจกล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานการปกครองแบบประชาธิปไตยให้แก่ประเทศฟิลิปปินส์จนถึงในสมัยปัจจุบัน (ณัฐธิดา บุญธรรม, 2556) อย่างไรก็ตาม ประชากรของฟิลิปปินส์มีการแบ่งออกเป็นหลากหลายกลุ่มทางเชื้อชาติและภาษา โดยแต่ละกลุ่มจะมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง เนื่องมาจาก สภาพภูมิประเทศของฟิลิปปินส์ที่ประกอบไปด้วยเกาะแก่งจำนวนมาก ได้เป็นตัวแบ่งแยกให้ภาษาและวัฒนธรรมของบรรดาชนเผ่าที่ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยกันอย่างกระจัดกระจายตามเกาะต่างๆ มีความแตกต่างกันออกไป ไม่ได้รวมตัวเป็นกลุ่มก้อนชัดเจน ฟิลิปปินส์มีภาษาถิ่นมากกว่า 80 ภาษา ภาษาที่นิยมใช้กันมาก ได้แก่ ภาษาตากาล็อก (Tagalog) เซบูอาโน (Cebuano) อิลอคานอ (Ilocano) ฮิลิไกนอน (Hiligaynon) บิโคลานอ (Bicolano) วาไร-วาไร (Waray-Waray) ปัมปังกัน (Pampangan) และปังกาซีนัน (Pangasinan) เนื่องจากมีความหลากหลายทางภาษานี้เอง จึงทำให้ฟิลิปปินส์ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการและภาษาในการสื่อสารนอกเหนือจากภาษาฟิลิปปินส์เอง (สิดา สอนศรี, 2551)

ฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชจากการทำสนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และได้รับเอกราชอย่างเป็นทางการในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1946 สถาปนาสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่ 3 (Third Philippine Republic) โดยมี มานูเอล โรซัส (Manuel Roxas) เป็น

ประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐที่ 3 ทำให้โครงสร้างทางการเมืองได้รับอิทธิพลมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น การนำรูปแบบรัฐสภาที่คล้ายคลึงกับสภาองเกรสมาใช้ การแถลงนโยบาย และการรายงานผลงานประจำปีต่อรัฐสภา (State of the Nation Address) แต่ก็ยังคงหลักการคานอำนาจ และการกระจายอำนาจ จึงทำให้มีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข และหัวหน้าฝ่ายบริหาร (นงนุช เนาวรัตน์, 2551) ผู้วิจัยเห็นว่าด้านการเมืองการปกครองของทั้ง 2 ประเทศนั้น แม้ว่าจะปกครองด้วยระบอบสาธารณรัฐแบบประชาธิปไตย มีประธานาธิบดีเป็นประมุขเช่นเดียวกัน มีระบบรัฐสภา แต่ก็มีบริบท สภาพแวดล้อม จุดเด่น จุดด้อย รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่แตกต่างกันไป ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยกฎหมายรัฐธรรมนูญ และสถาบันการเมือง เปรียบเทียบระหว่างสาธารณรัฐอินโดนีเซีย กับรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เพื่อให้สามารถนำประสบการณ์ และ บทเรียนของแต่ละประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน และพัฒนารัฐธรรมนูญของไทยให้มีเสถียรภาพได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของสาธารณรัฐอินโดนีเซียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารในรูปแบบการปกครองตามระบบประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองของสาธารณรัฐอินโดนีเซียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Studying) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เป็นผลงานทางวิชาการ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยเป็นการวิเคราะห์และบรรยายเชิงพรรณนา ตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ อำนาจหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ และวัฒนธรรมการเมือง ที่มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองและกระบวนการสู่ประชาธิปไตย

ผลการวิจัย

1. วิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

อินโดนีเซียประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกในปี ค.ศ. 1945 เพื่อหวังจะประกาศเอกราชจากเนเธอร์แลนด์ แต่ก็ต้องต่อสู้ในสงครามกบฏชาตินิยมอีกกว่า 4 ปี เนเธอร์แลนด์จึงยอมมอบเอกราชให้อย่างสมบูรณ์ ในวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ. 1949 โดยมีประธานาธิบดีซูการ์โนเป็นผู้นำ และมีบทบาทสำคัญในการบทบาทสำคัญในการกบฏชาติ ซูการ์โนเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกไม่เหมาะสมกับลักษณะพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย ดังนั้น ในต้น ค.ศ. 1957 ด้วยการสนับสนุนของกองทัพ เขาประกาศจัดตั้ง “ระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำ” (Guided Democracy) ที่เป็นอุดมการณ์ชาติ

เมื่อถึง ค.ศ. 1966 ซูฮาร์โตก็สามารถกุมอำนาจในประเทศได้อย่างเป็นผล โดยซูการ์โน ถูกปลดลงไปเป็นเพียงประธานาธิบดีโดยตำแหน่งที่ไม่มีอำนาจแท้จริงใด ๆ ปีต่อมาซูฮาร์โตก็ขึ้นรักษาการในตำแหน่งประธานาธิบดี (Acting President) และขึ้นดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการ ใน ค.ศ. 1968 เมื่อถึงช่วงนี้ระบอบปกครองใหม่ในอินโดนีเซียที่เรียกว่า “ระเบียบใหม่” (New Order) ของซูฮาร์โตก็เข้ามาแทนที่ระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำของซูการ์โน

ปัจจุบัน ค.ศ. 2021 สาธารณรัฐอินโดนีเซีย อยู่ภายใต้การนำของรัฐบาล นายโจโก วิโดโด ที่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานาธิบดีโดยตรงจากประชาชน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 โดยถือเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่ไม่ได้สืบอำนาจมาจากกองทัพ โดยระหว่างการดำรงตำแหน่งนั้นนายโจโก วิโดโด ได้วางนโยบายเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน การส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น พัฒนาทางการเมืองของฟิลิปปินส์ก่อนได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ ค.ศ. 1901 สหรัฐอเมริกาได้ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยได้วางรากฐานการเมืองการปกครองแก่ชาวฟิลิปปินส์ มีการทำหลักสูตรประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัย ส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้การปกครองส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น และเตรียมให้ฟิลิปปินส์เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปี ค.ศ. 1934 รวมทั้งร่างรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1935 ให้เป็นแม่แบบในการปกครองประเทศ ประธานาธิบดีรูสเวลต์ ได้ลงนามในกฎหมาย Tydings-McDuffie Act ที่กำหนดให้ฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชภายใน 10 ปี ฟิลิปปินส์เป็นประเทศแรกในเอเชียที่ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยและเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ประกาศสิทธิมนุษยชน จนถึงก่อนประกาศกฎอัยการศึก ในปี ค.ศ. 1972

ดังนั้น วิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีความคล้ายคลึงกัน ด้วยการที่ทั้งสองประเทศมีลักษณะภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะจึงเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยความแตกต่างด้านภาษา ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและความคิดทางการเมืองนั้น วิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของทั้งสองประเทศถือได้ว่ามีความน่าสนใจ เพราะต่างก็เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ และต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชมาเหมือนกัน

2.ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารในรูปแบบการปกครองตามระบบประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารในรูปแบบการปกครองตามระบบประธานาธิบดี (Presidential system) ของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นระบบแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) เช่นเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา มีประธานาธิบดีเป็นประมุข และหัวหน้าฝ่ายบริหาร คณะรัฐบาลอยู่ใต้อำนาจของประมุขแห่งรัฐ ฝ่ายบริหารเป็นอิสระต่อการควบคุมต่อรัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) ทั้งนี้ ฝ่ายนิติบัญญัติของทั้งสองประเทศมีการใช้รูปแบบรัฐสภาที่แตกต่างกัน โดยรัฐสภาของอินโดนีเซียใช้รูปแบบสภาเดี่ยว (Unicameral System) ส่วนฟิลิปปินส์ใช้รูปแบบสภาคู่ (Bicameral System)

อินโดนีเซียมีองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ เรียกว่า “สภาที่ปรึกษาประชาชน” หรือรัฐสภา ประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎร และสภาผู้แทนระดับภูมิภาค โดยปกติทั้งสองสภาจะแยกกันปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งในอดีตสภาที่ปรึกษาประชาชนมีบทบาทมาก มีฐานะเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจสูงสุดของรัฐ ต่อมาในปี ค.ศ. 2004 มีการปฏิรูปการเมืองและแก้ไขรัฐธรรมนูญทำให้สภาที่ปรึกษาประชาชนถูกลดบทบาทลง โดยอำนาจในการออกกฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินเป็นอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร จึงกล่าวได้ว่าอินโดนีเซียมีสภาเป็นระบบสภาเดี่ยว รัฐธรรมนูญกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล โดยการตั้งกระทู้ถามสด สืบสวนสอบสวนเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ แสดงความคิดเห็น รวมทั้งให้คำแนะนำและมุมมองต่าง ๆ แก่ฝ่ายบริหาร และมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติงบประมาณซึ่งเสนอโดยประธานาธิบดี ฟิลิปปินส์มีองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ เรียกว่า “สภาคองเกรส” ในรูปแบบสองสภา (Bicameral) ประกอบด้วยวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร ในเวลาต่อมาได้มีกระแสข้อเรียกร้องให้ประเทศฟิลิปปินส์ใช้ “ระบบรัฐสภา” (Parliamentary system) เพื่อที่จะอุดช่องว่างหรือข้อจำกัดของระบบประธานาธิบดีเช่นกันแต่ก็ไม่เป็นผล ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าอำนาจของวุฒิสภากับสภาผู้แทนราษฎรของประเทศฟิลิปปินส์ค่อนข้างไม่แตกต่างกันมากนัก สภาคองเกรส มีอำนาจหน้าที่ที่สัมพันธ์กับฝ่ายบริหารในการควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหาร เพื่อเกิดการถ่วงดุลอำนาจรวมทั้งตรวจสอบการดำเนินงานของกระทรวง และองค์กรภาคีอื่น ๆ เพื่อขจัดปัญหาความไม่โปร่งใส สนับสนุนให้เกิดการใช้ทรัพยากรของรัฐอย่างคุ้มค่า และสร้างความเชื่อมั่นว่าฝ่ายบริหารได้ปฏิบัติตามหลักกฎหมายอย่างเหมาะสม และมีมีอำนาจให้ความเห็นชอบการจัดสรรงบประมาณของฝ่ายบริหารด้วย การตรวจสอบดังกล่าวทำให้สภาคองเกรสมองเห็นข้อบกพร่อง จุดอ่อนบางประการของฝ่ายบริหาร และนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ตรากฎหมายใหม่หรือปรับปรุงกฎหมายเดิมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

รัฐสภาของทั้งสองประเทศไม่มีอำนาจลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ดังนั้นประธานาธิบดีและคณะรัฐมนตรีไม่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา พวกเขาจึงไม่จำเป็นต้องไปร่วมประชุมรัฐสภาเพื่อตอบกระทู้ถามจากรัฐสภาแต่ประการใด แต่รัฐสภามีอำนาจในการพิจารณาถอดถอน

ประธานาธิบดี และผู้นำระดับสูงได้ด้วยกลไก อิมพีชเมนต์ (Impeachment) ระบบการถอดถอนนี้คล้ายกับของสหรัฐอเมริกา

อภิปรายผลการวิจัย

1.วิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

ปัจจุบัน ค.ศ. 2021 สาธารณรัฐอินโดนีเซีย อยู่ภายใต้การนำของรัฐบาล นายโจโก วีโดโด ที่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานาธิบดีโดยตรงจากประชาชน ตั้งแต่ปี ค.ศ.2014 โดยถือเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่ไม่ได้สืบอำนาจมาจากกองทัพ โดยระหว่างการดำรงตำแหน่งนั้นนายโจโก วีโดโด ได้วางนโยบายเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน การส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น พัฒนาการทางการเมืองของฟิลิปปินส์ก่อนได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ ค.ศ. 1901 สหรัฐอเมริกาได้ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยได้วางรากฐานการเมืองการปกครองแก่ชาวฟิลิปปินส์ มีการทำหลักสูตรประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับประถมจนถึงมหาวิทยาลัย ส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้การปกครองส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น และเตรียมให้ฟิลิปปินส์เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปี ค.ศ. 1934 รวมทั้งร่างรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1935 ให้เป็นแม่แบบในการปกครองประเทศ ประธานาธิบดีรูสเวลต์ ได้ลงนามในกฎหมาย Tydings-McDuffie Act ที่กำหนดให้ฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชภายใน 10 ปี ฟิลิปปินส์เป็นประเทศแรกในเอเชียที่ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยและเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ประกาศสิทธิมนุษยชน จนถึงก่อนประกาศกฎอัยการศึก ในปี ค.ศ.1972

ดังนั้นวิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีความคล้ายคลึงกัน ด้วยการที่ทั้งสองประเทศมีลักษณะภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะจึงเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยความแตกต่างด้านภาษา ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและความคิดทางการเมืองนั้น วิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของทั้งสองประเทศถือได้ว่ามีความน่าสนใจ เพราะต่างก็เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ และต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชมาเหมือนกัน

2.ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารในรูปแบบการปกครองตามระบบประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

รัฐสภาของทั้งสองประเทศไม่มีอำนาจลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ดังนั้นประธานาธิบดีและคณะรัฐมนตรีไม่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา พวกเขาจึงไม่จำเป็นต้องไปร่วมประชุมรัฐสภาเพื่อตอบกระทู้ถามจากรัฐสภาแต่ประการใด แต่รัฐสภามีอำนาจในการพิจารณาถอดถอนประธานาธิบดี และผู้นำระดับสูงได้ด้วยกลไก อิมพีชเมนต์ (Impeachment) ระบบการถอดถอนนี้คล้ายกับของสหรัฐอเมริกา

การปกครองในระบอบประธานาธิบดีของทั้งสองประเทศซึ่งประธานาธิบดีมีการดำรงตำแหน่งที่แน่นอน 5 ปีบ้าง 6 ปีบ้าง ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญทำให้การบริหารรัฐกิจดำเนินไปตามกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่ใช้ระบบรัฐสภาซึ่งนายกรัฐมนตรีสามารถถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจได้จึงทำให้รัฐบาลมีวาระที่ไม่แน่นอน รัฐสภาของทั้งสองประเทศไม่มีอำนาจลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ดังนั้นประธานาธิบดี และคณะรัฐมนตรีไม่ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา พวกเขาจึงไม่จำเป็นต้องไปร่วมประชุมรัฐสภา เพื่อตอบกระทู้ถามจากรัฐสภาแต่ประการใด แต่รัฐสภามีอำนาจในการพิจารณาถอดถอน ประธานาธิบดี และผู้ดำรงตำแหน่งการเมืองระดับสูงได้ด้วยกลไก อิมพีชเมนต์ (Impeachment) ระบบการถอดถอนนี้คล้ายกับของสหรัฐอเมริกา

การควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร โดยการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งการเมืองระดับสูงของอินโดนีเซีย สามารถถอดถอนได้เพียง 1) ประธานาธิบดี และ 2) รองประธานาธิบดีเท่านั้น โดยข้อเสนอของสภาผู้แทนราษฎร (DPR) ต่อสภาที่ปรึกษาประชาชน (MPR) ลำดับแรกเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา เพื่อตรวจสอบวินัย และสรุปความเห็นให้สภาผู้แทนราษฎรทราบเกี่ยวกับความผิดของประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี กรณีการละเมิดกฎหมายซึ่งเป็นปฏิบัติกับรัฐอันเป็นการบ่อนทำลายประเทศ การทุจริตคอร์รัปชัน การรับสินบนความผิดทางอาญาเว้นอื่น ๆ หรือกระทำความผิดเป็นการเสื่อมเสีย และความเห็นที่ว่าประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ได้ในฐานะประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี โดยมติของสภาที่ปรึกษาประชาชนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ขององค์ประชุม ทั้งนี้ การลงมติให้กระทำภายหลังจากที่ให้อโอกาสประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดีชี้แจงเหตุผลในที่ประชุมใหญ่สภาที่ปรึกษาประชาชนแล้ว ซึ่งก่อนหน้านี้ **ประธานาธิบดีอับดุลเราะห์มาน วาฮิด** (ค.ศ. 2001) ได้ถูกถอดถอนด้วยกลไกดังกล่าวเนื่องจากถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีการบริหารประเทศที่วุ่นวายและไม่มั่นคง และข้อพิพาทในคดีอื้อฉาวเกี่ยวกับการรับเงินจากสุลต่านบรูไน รวมถึงการยกยอกเงินจากองค์การสำรองอาหารแห่งชาติ

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองของสาธารณรัฐอินโดนีเซียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์” ได้องค์ความรู้ดังต่อไปนี้

ประเทศทั้งสองต่างก็เคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศอื่น และต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชเหมือนกัน จึงมีวิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมือง คล้ายคลึงกัน มีลักษณะภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะเช่นเดียวกัน โดยมีความแตกต่างด้านภาษา ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและความคิด และได้รับอิทธิพลจากประเทศเจ้าอาณานิคมในการจัดตั้งรัฐธรรมนูญ และบัญญัติไว้ในรูปแบบลายลักษณ์อักษร โดยที่อินโดนีเซียได้รับอิทธิพลจาก

เนเธอร์แลนด์ จึงใช้ระบบ ซิวิล ลอร์ ส่วนฟิลิปปินส์ได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา คือระบบคอมมอน ลอร์ ในส่วนของสถาบันทางการเมืองการปกครองของทั้งสองประเทศนั้น มีระบบการปกครองที่เหมือนกันคือเป็นรัฐเดี่ยว รูปแบบการปกครองในระบบประธานาธิบดี ประธานาธิบดีดำรงตำแหน่งประมุขแห่งรัฐ มีการคานอำนาจกัน ระหว่างอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ สิ่งที่แตกต่างกันของระบบการเมืองของทั้งสองประเทศที่น่าสนใจก็คือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดีของอินโดนีเซียต้องลงสมัครเป็นคู่ในนามพรรคเดียวกัน ส่วนฟิลิปปินส์ไม่จำเป็นต้องมาจากพรรคเดียวกันก็ได้ และฝ่ายนิติบัญญัติของทั้งสองประเทศมีการใช้รูปแบบรัฐสภาที่แตกต่างกัน โดยรัฐสภาของอินโดนีเซียใช้รูปแบบสภาเดียว ส่วนฟิลิปปินส์ใช้รูปแบบสภาคู่ ในส่วนขององค์กรตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายนั้น องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายของสาธารณรัฐอินโดนีเซียคือ ศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในส่วนของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์นั้นองค์กรที่ทำหน้าที่ดังกล่าวคือ ศาลฎีกา เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินงานศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ครบถ้วนเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอินโดนีเซียกับสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษารวบรวม และวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลในส่วนของสถาบันตุลาการ และสถาบันการคลังซึ่งเป็นสถาบันภายในของรัฐที่สำคัญของทั้งสองประเทศ

ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่ประเทศไทยจะมีการกำหนดบทบัญญัติว่าด้วยการถอดถอนไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไข หรือฉบับต่อ ๆ ไปด้วย เนื่องจากระบบการตรวจสอบโดยระบบการถอดถอน ถือเป็นการปกครองโดยตรงจากประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ด้วยกระบวนการประชาธิปไตย 3 อย่าง คือ 1. ประชาชนมีสิทธิในการริเริ่มออกกฎหมาย 2. ประชาชนมีสิทธิออกเสียงลงประชามติได้ 3. ประชาชนเข้าชื่อถอดถอนได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยตรงของกรีกโบราณ

เอกสารอ้างอิง

- กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2563). *ASEAN Mini BOOK*. กรุงเทพฯ: Page Maker Co.,Ltd.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2555). *เอกสารประกอบการสอนความรู้พื้นฐานทางรัฐศาสตร์*. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ณัฐธิดา บุญธรรม. (2556). *ระบบการปกครองท้องถิ่นของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- ทวีศักดิ์ เผือกสม. (2547). *ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- นงนุช เนาวรัตน์. (2551). ผู้ตรวจการแผ่นดินแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ Office of the Ombudsman, Republic of the Philippines. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 1(3), 62-85.
- เพ็ชรี สุมิตร. (2557). *ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ. (2556). *ระบบการปกครองท้องถิ่นของประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ศาสตรินทร์ ต้นสุน. (2560). รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองที่เข้มแข็ง: ความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 4(2), 28-46.
- สีดา สอนศรี. (2551). *ฟิลิปปินส์: จากอดีตสู่ปัจจุบัน (ค.ศ. 1986-2006)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Brown, C. (2003). *A Short History of Indonesia*. New South Wales: Allen & Unwin.

รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน
ตามยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์*
MODEL OF BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR WORK PERFORMANCE
EFFECTIVENESS ENHANCEMENT ACCORDING TO THE STRATEGY OF THE
DEPARTMENT OF THE DEPARTMENT OF LIVESTOCK, MINISTRY OF
AGRICULTURE AND COOPERATIVES

ปรีดา กลิ่นเทศ, สมาน งามสนิต, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ้ง
Preeda Klinted, Sman Ngamsnit, Kiattisak Suklueang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: preedkl@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน และ 3. นำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.990 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรของกรมปศุสัตว์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 450 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูปหรือคนแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาและการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 10 รูปหรือคน เพื่อยืนยันโมเดลหลังจากการสังเคราะห์ข้อมูล

ผลวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์โดยรวมร้อยละ 87 และ 3. รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ มีปัจจัย คือ การน่านโยบายไปปฏิบัติและการบริหารจัดการองค์การ แล้วจึงบูรณาการหลักพุทธธรรมคือหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม; การปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์; เพิ่มประสิทธิผล

Abstract

The objectives of this research paper were: 1. to study the level of effectiveness in work performance; 2. to study the factors affecting the effectiveness of work performance; and 3. to propose a model for integrating Buddhist principles to increase operational effectiveness. According to the strategy of the Department of Livestock Development It is an integrated research method. The quantitative research used a questionnaire with a confidence value of 0.990. Data were collected from 450 samples of personnel of the Department of Livestock Development in Bangkok Metropolitan Region. Data were analyzed for frequency, percentage, mean, standard deviation and model analysis. Structural equations (SEM) using corroborative component analysis (CFA). The qualitative research used in-depth interviews with 20 key informants or specific individuals. Data were analyzed by descriptive content analysis and a specific group discussion of 10 figures or people to confirm the model after data synthesis.

The results of the research were found: 1 It was found that the overall level of effectiveness was at a high level. 2. Factors affecting the effectiveness of the strategy implementation of the Department of Livestock Development found that the implementation of the policy, Organizational management and performance according to strategy of the Department of Livestock Development at 87 percent, 3.The model of Buddhaddhamma integration to increase the effectiveness of performance according to the Department of Livestock Development strategy was found that there were two basic factors: policy implementation and organizational management. In addition, it also integrated the Buddha-dharma, which is the Sappurisa- dharma principle, in order to be effective in the implementation of the strategy of Department of Livestock Development.

Keywords: Buddhaddhamma Integration; Work performance According to Strategy; Effective Enhancement

บทนำ

การพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเริ่มต้นจากแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 ตั้งแต่ปี 2502 ประเทศไทยพัฒนาไปทุกมิติ ในปัจจุบันประเทศไทยยังมีประเด็นปัญหาในการพัฒนาหลายมิติ ทั้งในมิติของโครงสร้างทางประสิทธิภาพการผลิตของภาคการบริการและภาคการเกษตรอยู่ในระดับต่ำ (ภักดี รัตนमुखย์, 2561) ต่อมา ได้ออกพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) เป็นยุทธศาสตร์ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ได้ประกาศทิศทางของอนาคตประเทศไทย 4.0 เพื่อเป็นเครื่องมือการขับเคลื่อนจากเศรษฐกิจ ซึ่งมีวาระเรื่องการเปลี่ยนจากเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปเป็นเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farmers) จากยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเพื่อไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 จะเห็นได้ว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยราชการที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนตามนโยบาย กรมปศุสัตว์ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้รับการกิจในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว โดย กรมปศุสัตว์ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ปี 2563-2565 ทั้งสิ้น 7 ยุทธศาสตร์ โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มขีดกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานปลอดภัย มีประสิทธิภาพในการผลิต ตอบสนองความต้องการของตลาดในอนาคต ทั้งในและต่างประเทศ (กองแผนงาน กรมปศุสัตว์, 2563)

จากยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์ ผู้บริหารของกรมปศุสัตว์ ได้นำนโยบายของรัฐบาล และของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาสู่การปฏิบัติงาน ซึ่งการนำนโยบายมาปฏิบัติให้สำเร็จ ขึ้นอยู่กับทรัพยากร บุคลากรงบประมาณ โครงสร้างระบบราชการ การสื่อสารความไปยังผู้ปฏิบัติงานและทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานเองในการร่วมมือในการมุ่งสู่ความสำเร็จในการผลักดันนโยบาย (Edwards, 1980) ผู้บริหารองค์การได้ใช้หลักการบริหารจัดการระบบราชการสมัยใหม่เพื่อบริหารองค์การเพื่อให้สำเร็จตามเป้าประสงค์ตามยุทธศาสตร์ ซึ่งผู้บริหารองค์การต้องมีหลักในการบริหารจัดการองค์การคือ หลักการวางแผน ใช้ในการกิจเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายขององค์การและวิธีการดำเนินงานเพื่อให้วัตถุประสงค์/เป้าหมายที่กำหนดไว้ หลักการจัดองค์การเพื่อการจัดระบบงาน ออกแบบระบบโครงสร้างองค์การ และระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการดำเนินการตามแผน หลักการสั่งการ เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำในการมอบหมายงานหน้าที่ ความรับผิดชอบของผู้ใต้บังคับบัญชาตามแผนงาน หลักการประสานงาน เป็นการใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์ เพื่อการประสานความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและพนักงาน ทำงานร่วมกันตามแผนงานและหลักการควบคุมการบริหาร ใช้ในการกิจการบริหารเพื่อควบคุมกำกับและติดตามประเมินผลให้แผนงานที่กำหนดไว้บรรลุเป้าหมาย (Fayol, 2016) นอกจากนี้กรมปศุสัตว์ได้มีกำหนดกรอบมาตรฐานความสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล 5 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ มิติที่ 2 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากร

บุคคล มิติที่ 3 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรบุคคล มิติที่ 4 ความพร้อมรับผิดชอบด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล มิติที่ 5 คุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางให้ส่วนราชการบริหารยุทธศาสตร์การบริหารทรัพยากรบุคคล(กองแผนงานกรม ปศุสัตว์, 2563) เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ ด้านการผลิต ด้าน ประสิทธิภาพ และความพึงพอใจ (Gibson, 2000)

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสร้างองค์กรให้เข้มแข็ง มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสม ในการนำมาประยุกต์ในการเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ โดยวิเคราะห์หลักพุทธธรรมหมวดหลักสัปปุริสธรรมเป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ หรือเป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง มี 7 ประการด้วยกัน คือ 1. เป็นผู้รู้จักเหตุ (ธัมมัญญตา) 2. เป็นผู้รู้จักผล (อัตถัญญตา) 3. เป็นผู้รู้จักตน (อัตตัญญตา) 4. เป็นผู้รู้จักประมาณ (มัตตัญญตา) 5. เป็นผู้รู้จักกาล (กาลัญญตา) 6. เป็นผู้รู้จักชุมชน (ปริสฺสญญตา) และ 7. เป็นผู้รู้จักบุคคล (ปุคคลัญญตา) (ที.ปา. (ไทย) 11/331/264)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า จำเป็นต้องศึกษาวิจัยรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ได้องค์ความรู้และสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ เพื่อขับเคลื่อนตามนโยบายของรัฐบาลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานที่ตามแผนยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการวิจัย ดังนี้

รูปแบบการวิจัยการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อสนับสนุนและยืนยันข้อมูลเชิงปริมาณ

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรของกรมปศุสัตว์ จำนวน 5,980 คน ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) คำนวณขนาดตัวอย่างจากเส้นพารามิเตอร์ จำนวน 45 เส้น โดยกำหนดเส้นละ 10 เท่า ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 450 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูปหรือคน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและข้าราชการ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางศาสนา และกลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์

เครื่องมือการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์การ 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักสัปปุริสธรรม 7 5) แบบสอบถามเกี่ยวกับการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์ 6) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 2) แบบสัมภาษณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์ 3) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจำนวน 450 ชุด จากกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรของกรมปศุสัตว์ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จำนวน 19 หน่วยงาน โดยใช้วิธีการกระจายตามสัดส่วน ได้แบบสอบถามซึ่งผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ จำนวน 450 ชุด คิดเป็น 100% การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูปหรือคน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ทั้งนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญของผลการสัมภาษณ์เชิงลึก นำผลที่ได้มาจำแนกเนื้อหาที่สอดคล้องหรือตรงกันและแบ่งออกเป็นประเด็น โดยการหาค่าความถี่และวิเคราะห์ผลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยนำเนื้อหาที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาสังเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไของค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.94, S.D. = 0.727) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษา คือ ผลผลิต ($\bar{X}$ = 3.99, S.D. = 0.727) รองลงมาคือ ความพึงพอใจ ($\bar{X}$ = 3.94, S.D. = 0.797) ประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.798) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พบว่า

1) การนำนโยบายไปปฏิบัติ เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล พบว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.82 แยกเป็นอิทธิพลทางตรง - 0.03 และอิทธิพลทางอ้อม 0.14 เป็นอิทธิพลรวม 0.11 โดยมีค่าอิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมส่งผลประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วย การสื่อสารความ ทรัพยากร ทักษะของผู้ปฏิบัติ โครงสร้างระบบราชการ ทำให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 11

2) การบริหารจัดการองค์การ เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล พบว่า การบริหารจัดการองค์การกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.88 แยกเป็นอิทธิพลทางตรง 0.12 และอิทธิพลทางอ้อม 0.66 เป็นอิทธิพลรวม 0.78 โดยที่มีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (EFFECTI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า การบริหารจัดการองค์การ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน การควบคุม บริหาร ทำให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 78

3) การปฏิบัติงานตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงของการปฏิบัติงานตามหลักสัปปุริสธรรม 7 อันประกอบด้วย อัมมัญญตา (เป็นผู้รู้จักเหตุ) อัตถัญญตา (เป็นผู้รู้จักผล) อัตตัญญตา (เป็นผู้รู้จักตน) มัตตัญญตา (เป็นผู้รู้จักประมาณ) กาลัญญตา (เป็นผู้รู้จักกาล) ปริสัญญุตตา (เป็นผู้รู้จักบริษัท) ปุคคลัญญตา (เป็นผู้รู้จักบุคคล) พบว่า มีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.95 มีขนาดอิทธิพลทางตรงส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (EFFECTI) เท่ากับ 87 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หมายความว่า เมื่อมีการนำหลักสัปปุริสธรรมเข้ามาช่วยในปฏิบัติงานและ

บริหารงานจะทำให้เกิดประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้อย่างดี ร้อยละ 87

3. การศึกษารูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า ค่า p-value มีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.125 (เกณฑ์ที่กำหนดต้องมากกว่า 0.05) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 110.98 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 95 ค่าสัดส่วนไค-สแควร์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.16 (เกณฑ์ที่กำหนดต้องน้อยกว่า 2) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.96 (เกณฑ์ที่กำหนดต้องมากกว่า 0.90) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.92 (เกณฑ์ที่กำหนดต้องมากกว่า 0.90) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 (เกณฑ์ที่กำหนดต้องมากกว่า 0.90) ผลผ่านเกณฑ์ ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.033 (เกณฑ์ที่กำหนดต้องน้อยกว่า 0.05) ผลผ่านเกณฑ์ ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.000 (เกณฑ์ที่กำหนดต้องน้อยกว่า 0.05) ผลผ่านเกณฑ์มีขนาดตัวอย่างวิกฤติ (CN) เท่ากับ 344.69 (เกณฑ์ที่กำหนดต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 200) ผลผ่านเกณฑ์ แสดงให้เห็นว่าค่าสถิติความสอดคล้องรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เชิงสมมติฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยยกข้อค้นพบจากผลการวิจัยที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานที่ตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า การศึกษาวิจัยระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านการผลิตเป็นเป้าหมาย 2) ด้านประสิทธิภาพเป็นเป้าหมาย 3) ด้านความพึงพอใจเป็นเป้าหมาย ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้าน แต่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการผลิตเป็นเป้าหมายและด้านความพึงพอใจเป็นเป้าหมาย แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์ มุ่งเน้นที่ผลผลิตได้ตามเป้าหมาย ต้องได้รับความพึงพอใจจากผู้รับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูษิต วิเศษคามินทร์ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการนํานโยบายการแก้ปัญหาจราจรไปปฏิบัติของกองบังคับการตำรวจจราจร” ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิผลการนํานโยบายการแก้ปัญหาจราจรไปปฏิบัติโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย

ด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดคือ ด้านประสิทธิภาพ และที่เหลือน้อยในระดับมากที่สุดคือ ด้านการปรับเปลี่ยน ด้านความพึงพอใจ ด้านการพัฒนา และด้านการผลิต

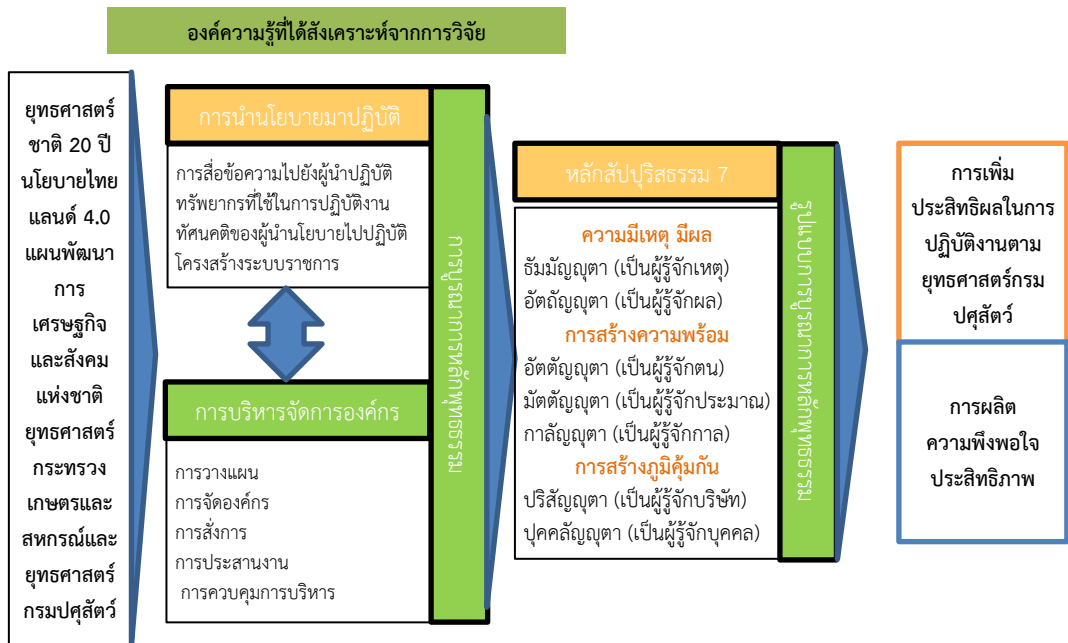
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วย การนำนโยบายไปปฏิบัติและการบริหารจัดการองค์การจะมีประสิทธิผลสูงสุดได้ก็ต้องผ่านหลักกรรม โดยผ่านหลักสัปปริสธรรม 7 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พระครูวิสุทธิสีกาวิวัฒน์ (เมธาวิวัฒน์ ฐิติโก) (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” จากการวิจัยพบว่า องค์ประกอบ การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์ จังหวัดสระบุรี มี 3 องค์ประกอบคือ 1) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ คณะสงฆ์เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา 2) ด้านการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ มีการดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการและมีการปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ 3) ด้านการประเมินผลกลยุทธ์ คณะสงฆ์มีการดำเนินงานติดตามงานอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาตามแผนที่วางไว้ ด้านการทำงานร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล ต้องมีการวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์ การประชุมชี้แจง การบูรณาการทุกภาคส่วน และการจัดทำกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน ด้านการพัฒนาระบบธรรมาภิบาล ต้องมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน การรักษาระเบียบวินัย มีความเป็นธรรม และรับฟังความคิดเห็นผู้ที่มีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำพล ปญญา (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร” ผลการวิจัยพบว่า พบว่า แนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธวิธีกับการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร นำเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษา ทั้งนี้ ได้นำปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบริหารจัดการน้ำมาใช้ให้เกิดความเหมาะสม ความพอดี การบริหารองค์การที่ดี บุคลากรในองค์กรจะต้องมีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง ต้องมีงบประมาณที่เพียงพอ

3) รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ผู้บริหารต้องศึกษายุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ ต้องมีวิสัยทัศน์ รู้ผล ต้องมองการณ์ไกล ในการบริหารงานต้องใช้ทักษะผสมผสานกับองค์ความรู้ ความสามารถ ใช้ประสบการณ์ จะต้องมีความเข้าใจหน้าที่ของผู้บริหาร มีการกำหนดเป้าหมายและการส่งการบุคคลที่มาทำงาน การรู้จักผลต้องทำควบคู่ไปกับการวางแผนงานเพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ จะต้องติดตามผลและประเมินผลการปฏิบัติงาน ที่ได้กำหนดไว้โดยภายในของกรอบเวลาที่ได้กำหนดไว้ สนับสนุนส่งเสริมแต่งเติมให้เกิดความสมบูรณ์ ในการประสานและพัฒนาเครือข่าย มีการกำกับดูแล ให้เป็นไปตาม มาตรฐานมีข้อมูลรอบด้าน มุ่งเน้น

งานถึงผลสัมฤทธิ์เป็นหลัก เป็นนักคิดนักพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อมาพัฒนาองค์กร และมีความมุ่งมั่นความเพียรพยายามที่จะขับเคลื่อนไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ การบริหารงานบรรลุไปตามแผนยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แม่ชีวงเพชร คงจันทร์ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักกฎหมาย : กรณีศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว” พบว่า สังคหวัตถุ 4 ข้อปิยาวจา ที่สอดคล้องกับหลักสัปปริสธรรม 7 ข้อ “บุคคลสัญญาตา” ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ก็คือ ทราบความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอหยาศัยความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไรและรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดีว่าควรจะพูดอย่างไรแนะนำอย่างไรเพื่อให้เกิดความปรองดองเกิดขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นายณัฏ ไซพันธ์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า การพัฒนาการส่งเสริมประสิทธิผลการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำหลักสัปปริสธรรม 7 และพละ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน จะส่งผลและก่อให้เกิดหลักการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ คือ ในการทำงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นั้น จะมีหลักการ กฎเกณฑ์ในการทำงาน รู้ถึงสถานภาพความรู้ ความถนัด ความสามารถ ทั้งของตนเองและบุคคลอื่น ตลอดจนในการสั่งการมีความเหมาะสมและสมกับงานนั้น ๆ ตลอดจนมีความคุ้มค่า พอประมาณ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ของกรมปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์” ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพ สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 2 หลักการ + 1 หลักธรรม = นำไปสู่เป้าหมาย ดังต่อไปนี้

2 หลักการ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญประกอบด้วย 1) การนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรตามแผนยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ ได้แก่ (1) การสื่อสารข้อความไปยังผู้นำไปปฏิบัติ (2) ทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติงาน (3) ทักษะของผู้นำไปปฏิบัติ และ (4) โครงสร้างของระบบที่เอื้อต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 2) การบริหารจัดการองค์กรของกรมปศุสัตว์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) การวางแผนที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน (2) การจัดองค์กรในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (3) การสั่งการเพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ (4) การประสานงานที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และ (5) การควบคุมการบริหารที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน

หลักสัปปริสธรรม 7 มาช่วยเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์กรม ปศุสัตว์ ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้ไปสู่เป้าหมาย ประกอบไปด้วย 1) ธัมมัญญตา (เป็นผู้รู้จักเหตุ) 2) อัตถัญญตา (เป็นผู้รู้จักผล) 3) อัตตัญญตา (เป็นผู้รู้จักตน) 4) มัตตัญญตา (เป็นผู้รู้จักประมาณ) 5) กาลัญญตา (เป็นผู้รู้จักกาล) 6) ปริสสัญญตา (เป็นผู้รู้จักบริษัท) 7. ปุคคัลลัญญตา (เป็นผู้รู้จักบุคคล)

นำไปสู่เป้าหมาย การนำองค์การไปสู่เป้าหมายซึ่งเป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่กรมปศุสัตว์มีความประสงค์ ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้ได้ตามยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจเหตุ ผล ที่มาของแผนงาน มีความสุข มุ่งมั่นในการทำงาน รู้จักศักยภาพตนเอง มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำงานเป็นทีม มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น เข้าใจลูกค้า ชุมชน เกษตรกรและหน่วยงานอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการระบอบการนำนโยบายไปปฏิบัติ ด้วยการจัดประชุมกลุ่มตามแผนยุทธศาสตร์การร่วมกันวิเคราะห์เพิ่มเติม
2. ควรมีการพัฒนาด้านทักษะในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรและหน่วยงาน
3. ควรมีการบูรณาการกับมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนากับกรมปศุสัตว์ เพื่อบูรณาการสร้างหลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงาน
4. ควรกำหนดให้มีสอนหลักธรรมเพื่อประยุกต์ในการบริหารปฏิบัติงานของบุคลากร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดทำระบบการสื่อสารสมัยใหม่ให้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานและสามารถอ้างอิงได้ในระบบราชการ
2. พัฒนาบุคลากรให้เหมาะสมให้มีความสามารถที่หลากหลาย ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
3. พัฒนาบุคลากรด้าน การสร้างทีม การสื่อสารกับชุมชน การเข้าใจความต้องการของผู้รับบริการ
4. สร้างความมั่นใจในการประเมินผลของการปฏิบัติงานที่สามารถแยกแยะผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมายได้อย่างยุติธรรม
5. มุ่งเน้นถึงผลตอบแทนที่ไม่ได้อยู่แคในรูปของเงินเท่านั้น เช่น โอกาสการเติบโตในหน้าที่การงาน การฝึกอบรม

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน กรมปศุสัตว์. (2563). ยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ.2563-2565. สืบค้น 10 ตุลาคม 2563, จาก <http://planning.dld.go.th/th/index.php/th/plan-menu>
- ถนัด ไชยพันธ์. (2561). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิสุทธิศีลาวิวัฒน์ (เมธาภิวัฒน์ จิตฺโต). (2563). การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ด้าน การปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภูษิต วิเศษคามินทร์. (2563). ประสิทธิภาพการนำนโยบายการแก้ปัญหาจราจรไปปฏิบัติของกองบังคับการตำรวจจราจร (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วงเพชร คงจันทร์. (2556). การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักกฎหมาย: กรณีศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รักดี รัตนมุขย์. (2561). THAILAND 4.0 ตอบโจทย์ประเทศไทย?. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ปัญญาชน.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2556-2580. (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1.
- อำพล ปุณญา. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Edwards, G. C. (1980) *Implementing Public Policy*. Washington. D.C: Congressional Quarterly Press.
- Fayol, H. (2016) *General and Industrial Management*. Paris; Castres: ÉDI-gestion: ANDESE.

การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของเยาวชน
ในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*
THE YOUTH'S DEMOCRATIC POLITICAL CONSCIENCES CREATION IN
AYOTHAYA MUNICIPALITY PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

จิตรกร ละออศรี, ธัชชนันท์ อิศรเดช, จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

Jittakorn La - orsri, Thatchanan Isaradet, Chamnong Adivadhanasit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: thasama@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของเยาวชน เปรียบเทียบจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของเยาวชน และเสนอแนวทางการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.801 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชน อายุ 18-25 ปีบริบูรณ์ ภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา จำนวน 390 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน T-test F-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ในการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาเพื่อยืนยันการสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า จิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของเยาวชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคลของเยาวชนที่มีเพศ อายุต่างกัน มีจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย การส่งเสริมหลักนิติธรรม การส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพ และการส่งเสริมหลักความเสมอภาคไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษาต่างกัน มีจิตสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน และมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย ทักษะบุคคล การอยู่ร่วมกัน ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยบูรณาการหลักสารานุกรม 6 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติอันนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดีทางการเมือง

คำสำคัญ : จิตสำนึกทางการเมือง; ระบบประชาธิปไตย; เยาวชน

* Received October 25, 2021; Revised November 14, 2021; Accepted November 16, 2021

Abstract

The objectives of this research paper were: 1. To study level of youth's political consciences at Ayothaya Municipality, Ayutthaya Province, 2. To compare youth's political consciences in democratic system at Ayothaya Municipality, Ayutthaya Province, and 3. To propose the method for youth's political consciences building in democratic system at Ayothaya Municipality, Ayutthaya Province, Methodology was the mixed methods: The quantitative research, data were collected with questionnaires that had reliability value at 0.801 from 390 samples who were the young people from 18 to 25 years old living at Ayothaya Municipality, analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation, t-test, F-test in case of two groups of independent variables, One Way ANOVA and testing of pared mean differences with Least Significant Difference, LSD. The qualitative research, data were collected from 10 key informants by in-depth-interviewing. Data were analyzed by content descriptive interpretation to confirm the model after the data analysis.

The research findings were as follows: Political Consciousness in Youth Democracy The overall picture is moderate. The comparison was based on personal factors among youth of different sexes, ages, and political conscience in democratic systems. Promoting the rule of law Promotion of rights and liberties and the promotion of equality principles are no different. different levels of education There are different political consciences in democracy. and has the characteristics of citizenship according to the democratic way, consisting of personal skills, coexistence knowledge of democracy By integrating the principles of Saraniya-dhamma 6 as a practical guideline that leads to good political awareness.

Keywords: Strengthening Political Consciousness; Democracy; Youth

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทย ต้องเผชิญปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของประชาชนที่มีความหลากหลาย และความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันอย่างรุนแรง นำไปสู่การรวมกลุ่มเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตย จนเกิดความสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สิน เศรษฐกิจ สังคม และความเป็นปึกแผ่นของชาติที่มีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงต่อเนื่องอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความเชื่อว่า “ประชาธิปไตย” เป็นระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดของประเทศ เป็นของประชาชน ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ ด้วยเหตุนี้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่เพียงแต่ต้องมีกติกา หรือรัฐธรรมนูญที่จะกำหนดระบบที่ใช้ในการปกครองประเทศ ภายใต้อำนาจการกล่าวมาแล้วเท่านั้น สิ่งสำคัญ คือ “ประชาชน” ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอกัน มีความสามารถในการปกครองตนเอง ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยได้รับการพัฒนา เสมือนรากฐานของประชาธิปไตย ส่วนความเป็นพลเมือง (Citizenship) ของระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ ควบคู่ไปกับความรับผิดชอบสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่าง เคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไป และการแก้ปัญหาของสังคมของตนเอง ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย จึงต้องกระทำควบคู่ไปกับการสร้างวัฒนธรรมไทยที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (พระมหาพรหม ธรรมหาโส, 2563)

จากสถานการณ์ที่เยาวชนเกิดความตื่นตัว เรียกร้องให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ผ่านการแสดงออกด้วยการเดินขบวนชุมนุมของกลุ่มประชาชนที่มีทัศนคติเดียวกัน การรวมกลุ่มนิสิตนักศึกษาจัดกิจกรรมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย การลงประชามติในการดำเนินกิจกรรมอันส่งผลต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม และการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น และยิ่งปรากฏภาพความรุนแรงซึ่งเกิดจากความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยไม่ถูกต้อง จึงเป็นสิ่งจำเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้องโดยไม่เลือกชนชั้นต่อประชาชน เนื่องจากกลุ่มคนที่เข้าใจความเป็นประชาธิปไตยนั้นมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ประชาชนทั่วไปรวมถึงคนยากจนที่ขาดการศึกษา หรือกลุ่มประชาชน เยาวชนที่ไม่ได้สนใจเรื่องทางการเมือง เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตย กลุ่มคนส่วนมากที่ไม่ได้รับการสนใจในการให้ความรู้อย่างเพียงพอ จึงทำให้เกิดปัญหามากมาย ซึ่งในการแก้ปัญหาต้องใช้ความพยายามและความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ พลังสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยให้ก้าวเดินต่อไปได้ คือ พลังของเยาวชนและประชาชนไทย ซึ่งเป็นกำลังสำคัญร่วมพัฒนาประเทศชาติ ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น และพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้สามารถสร้างเครือข่ายด้านประชาธิปไตยได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ความสำคัญของเยาวชนกับการมี

บทบาทต่อประชาธิปไตยอย่างเท่าเทียมกันเพื่อป้องกันความเหลื่อมล้ำตามหลักการทางประชาธิปไตย

การพัฒนาการเมืองเพื่อความเป็นประชาธิปไตยนั้น ถือว่ามีความสำคัญกับฐานทางการเมืองอย่างยิ่ง เริ่มตั้งแต่การพัฒนาให้เกิดจิตสำนึกทางการเมืองในตัวบุคคล เพื่อการตระหนักรู้ และเข้าใจ เข้าถึงเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมถึงการมีพฤติกรรมที่แสดงออกทางการเมืองในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมือง จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ และเป็นกลุ่มหนึ่งภายใต้ความหลากหลายของภาคประชาสังคม ในไทย ทั้งนี้ เป็นกลุ่มที่มีความตื่นตัวต่อสิ่งเร้าอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนเป็นกลุ่มที่มีพลัง มีความคิดสร้างสรรค์ที่สูงกว่ากลุ่มคนวัยอื่น (คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิมนวล, 2558; พระธชชัย วชิรญาณโณ, 2563; ธนพัฒน์ เฉลิมรัตน์, 2563; ณฐมน หมวกนิม, 2564)

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาพลเมืองให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยว่า “คุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นต่อคุณภาพของประชาชน ถ้าประชาชนมีคุณภาพดี ประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีด้วย ถ้าประชาชนมีคุณภาพต่ำ ประชาธิปไตยก็จะเป็นประชาธิปไตยอย่างเลวด้วย เพราะว่าคุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นต่อคุณภาพของประชาชน แล้วคุณภาพของประชาชนขึ้นต่ออะไร ก็ขึ้นต่อการศึกษา” เป็นการยกระดับพลเมืองแห่งการตื่นรู้ไปสู่ประชาธิปไตยแห่งการตื่นรู้ แสดงให้เห็นว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้พลเมืองสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองไม่ให้เบียดเบียนกลุ่มคนอื่นที่อยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม อีกทั้งจะทำให้พลเมืองเคารพระเบียบ วินัย และกฎเกณฑ์ของสังคม ทำให้พลเมืองมีจิตใจที่เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่าง และยึดมั่นในความจริง สามารถจำแนกแยกแยะว่าอะไรถูก อะไรผิด สิ่งใดควรกระทำ หรือไม่ควรกระทำ แนวทางดังกล่าวจะทำให้พลเมืองสามารถพัฒนาตัวเองไปสู่เป้าหมายที่สำคัญที่ถือได้ว่าเป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตย ความยึดมั่นในเสรีภาพ ความเสมอภาพ และภราดรภาพ ในการที่จะพัฒนาพลเมืองให้เกิดการตื่นรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยแห่งการตื่นรู้ นั่น ตัวแปรที่สำคัญ คือ การประยุกต์และนำเสนอหลักธรรมไปสู่การปฏิบัติของพลเมืองทั้งในระดับชุมชนและสังคม ในขณะที่การตื่นรู้เป็นภาวะที่พลเมืองตื่นตัวต่อความสำคัญที่รับผิดชอบต่อความเป็นไปของชุมชนและสังคม การตื่นตัวที่พร้อมจะเข้าไปช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ความตื่นตัวที่พร้อมจะปฏิบัติตามกฎ กติกา และกฎหมาย ตลอดจนมีความเข้าใจต่อสังคมแบบพหุวัฒนธรรม การเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมและกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นหน่วยงานภาครัฐ ที่มีหน้าที่เป็นกลไกหลักสำคัญ ในการพัฒนาความคิด ความเข้าใจ และจิตสำนึกทางการเมืองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และถือเป็นบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องส่งเสริม สนับสนุนการให้เยาวชนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจขั้นพื้นฐาน ตลอดจนให้มีความตื่นตัวทางการเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่น โดยการส่งเสริมให้เยาวชนสามารถสิทธิของตนเองแสดงทัศนคติวิพากษ์วิจารณ์การเมือง แต่ต้อง

อยู่ในขอบเขตไม่สร้างความเดือดร้อนหรือไม่สร้างความโกลาหลแก่สังคม กอปรกับที่ผ่านมาเทศบาลเมืองอโยธยา ประสบปัญหาทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น มักจะมีแต่ประชาชนวัยกลางคน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ หรือประชาชนที่เป็นแกนนำ เป็นหัวคะแนนออกไปใช้สิทธิทางการเมืองส่วนใหญ่ ซึ่งเยาวชนที่มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งจะมองข้ามเรื่องการเมือง โดยคิดว่าไม่ใช่หน้าที่หรือสิ่งตนเองต้องมีความรับผิดชอบหรือต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จึงส่งผลให้เยาวชนไม่มีบทบาทหน้าที่แสดงความคิดเห็นและความต้องการในด้านสังคม วัฒนธรรมวิถีชีวิตของตนเองได้ เหตุการณ์ทางการเมืองจึงมีความสำคัญ เพราะอาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการมีส่วนร่วมจากเยาวชนวัย 18 ปีขึ้นไปในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงมีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การการเมืองไทยเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมือง อโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินการวิจัย ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยแบ่งเป็น การวิจัยเชิงปริมาณโดยการสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสนับสนุนและยืนยันข้อมูลเชิงปริมาณ

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร คือ เยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ถึงช่วงอายุ 25 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 15,968 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง แบบทราบจำนวนประชากร ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 390 ตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำเยาวชนระดับตำบล เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนผู้นำชุมชน นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และ นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักสารานุกรม 6 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน และ 5) แบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (Index of Item – Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นได้ทดสอบแบบสอบถาม (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.801 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูงสามารถใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ 2) การนำหลักสารานุกรม 6 มาบูรณาการเพื่อสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้กับเยาวชน และ 3) การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้กับเยาวชน ประกอบด้วย การส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพ การส่งเสริมหลักความเสมอภาค และการส่งเสริมหลักนิติธรรม ซึ่งผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาตามวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 390 ชุด จากกลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชนอายุตั้งแต่ 18-25 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้วิธีการกระจายตามสัดส่วน ได้แบบสอบถามซึ่งผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ จำนวน 390 ชุด คิดเป็น 100%

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 คน บันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียงให้ครบตามคำถามการสัมภาษณ์และวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำมาเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบสมมติฐาน ค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ทั้งนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญของผลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำเนื้อหาที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาสังเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขของความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน

จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยาในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.89 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย พบว่า การส่งเสริมหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 รองลงมา คือ การส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 และการส่งเสริมหลักความเสมอภาค มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบการมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน

เยาวชนที่มีเพศ อายุต่างกัน มีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมหลักนิติธรรม การส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพ และการส่งเสริมหลักความเสมอภาคแตกต่างกัน ส่วนเยาวชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แตกต่างในการส่งเสริมหลักความเสมอภาค ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การส่งเสริมหรือพัฒนาสังคมประชาธิปไตยคน Gen Z (อายุ 9-25 ปี) ควรดำเนินการเนื่องจากเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน (New Conceptual Operationalization) มีความแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนเมื่อห้วงเวลาที่ผ่านมา การสร้างฐานพัฒนาการเมืองให้เข้มแข็ง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างฐานทางการเมืองโดยเริ่มจากการพัฒนาจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ เพราะสังคมประชาธิปไตยกับการพัฒนาสำนึกของเด็กจึงต้องทำงานไปด้วยกันฉันท์มิตร เมื่อเด็กและเยาวชนเกิดสำนึกในสังคมประชาธิปไตย เมื่อนั้นจะเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ที่ถูกต้องในการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถี

ประชาธิปไตย ประกอบด้วย ด้านทักษะบุคคล ด้านการอยู่ร่วมกัน และด้านความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยหนุนเสริมด้วยหลักพุทธธรรม อันได้แก่ หลักสารณียธรรม 6 บุรณาการ เพื่อให้ธรรมนี้จะเข้ามาส่งเสริมกระบวนการสร้างจิตสำนึก ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรมขึ้นสำหรับเยาวชน และในแต่ละด้านมีจุดเด่น ดังนี้

1. คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1) ด้านทักษะบุคคล ได้แก่ มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับทุกองค์กร การรับรู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ตนเองเกี่ยวกับการเมือง และความสามารถใช้สื่อออนไลน์ในการรับฟังข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

2) ด้านการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชน การแสดงความคิดเห็นด้านการเมืองอย่างเสรี และในครอบครัวมีการสนทนาเกี่ยวกับการเมือง

3) ด้านความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ได้แก่ การปฏิบัติตามตนตามหลักสิทธิมนุษยชน และหน้าที่พลเมือง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิเสรีภาพ และการยอมรับผลของการออกเสียงประชามติที่ยึดเสียงข้างมาก

ทั้งนี้หลักการสร้างจิตสำนึกทางการเมือง จะต้องบูรณาการกับหลักสารณียธรรม 6 เพื่อให้ธรรมนี้จะเข้ามาส่งเสริมกระบวนการสร้างจิตสำนึก ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม อันได้แก่

1) เมตตาทายกรรม (ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง) คือ ปฏิบัติกับบุคคลอื่นด้วยความเท่าเทียมกัน มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเมือง และการไม่ยึดติดกับความคิดเห็นส่วนตัว

2) เมตตาวจีกรรม (สื่อสารเข้าใจกัน) คือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสวนา ส่งเสริมการไม่พูดใส่ร้ายถึงพรรคการเมืองหรือนักการเมืองที่ตนไม่พึงพอใจ และส่งเสริมให้กล้าแสดงออกทางคำพูดเกี่ยวกับการเมือง

3) เมตตาโมโนกรรม (เคารพในความคิดผู้อื่น) คือ ส่งเสริมให้เยาวชนยอมรับฟังความคิดเห็นหรือพฤติกรรมที่เห็นต่าง มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองโดยใช้เทคโนโลยี และการส่งเสริมให้เยาวชนใช้หลักความยุติธรรม

4) สาธารณโภคี (เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม) คือ สนับสนุนอุปกรณ์หรือสถานที่ในการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชักชวนผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการสนับสนุนให้เยาวชนสมัครใจเข้าร่วมทำกิจกรรม

5) สีสสามัญญตา (รู้บทบาทหน้าที่) คือ ส่งเสริมให้เยาวชนเข้าถึงสิทธิ เสรีภาพ และรู้จักบทบาทของตนเอง ส่งเสริมให้เยาวชนปฏิบัติตามแบบแผนหรือกฎระเบียบของสังคม และการส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมทำกิจกรรม

6) ทัศนวิสัยสามัญ (เชื่อมั่นในหลักการร่วมกัน) คือ ส่งเสริมให้เยาวชนไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมือง ส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักปรับมุมมองที่ต่างกลับมาให้ตรงกันด้วยเหตุผล และส่งเสริมให้เยาวชนรับรู้ปัญหาและสร้างทัศนคติที่ดีทางการเมือง

การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้กับเยาวชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องนั้น จำต้องให้ความสำคัญกับตัวบุคคลที่พร้อมจะเข้าถึงทางการเมือง ต้องได้รับการพัฒนาและศึกษาอบรมหรือบ่มเพาะให้เยาวชน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคม นำไปสู่การวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความเหมาะสม อันได้แก่

1) การส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพ ได้แก่ มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมชุมนุมการแสดงออกในกิจกรรมทางการเมืองในพื้นที่สาธารณะ และสร้างความเชื่อมั่น ให้ความเคารพเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2) การส่งเสริมหลักความเสมอภาค ได้แก่ การยอมรับข้อแตกต่างทางสังคม และการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมกับหน่วยงานหรือทางสังคม และการคำนึงถึงการใช้เสียงส่วนใหญ่โดยไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย

3) การส่งเสริมหลักนิติธรรม ได้แก่ ยึดมั่นในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหลักการแห่งกฎหมาย ยึดมั่นในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหลักการแห่งกฎหมาย และยึดถือหลักเหตุผล ความสมเหตุสมผล โดยไม่เลือกปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผล การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยยกข้อค้นพบจากผลการวิจัยที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษ ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย รองลงมา คือ ด้านการอยู่ร่วมกัน และด้านทักษะบุคคล แสดงให้เห็นว่า เยาวชนในพื้นที่ที่มีความใส่ใจทางการเมืองไม่มากเท่าที่ควร ซึ่งบางคนไม่มีทัศนคติทางการเมือง ไม่ชอบเรื่องการถกเถียงถึงพรรคการเมือง แม้กระทั่งการแสดงความคิดเห็นของการบริหารงานภาครัฐ แต่กลับมีความรู้ความเข้าใจแค่เพียงในชั้นเรียน เพราะในสถานศึกษาถือเป็นหลักสูตรบังคับที่นักเรียน นักศึกษาต้องเรียนรู้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวินิจ ฝาเจริญ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยในภาพรวมที่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีคุณลักษณะ

ความเป็นพลเมืองที่ดีด้านคุณลักษณะพื้นฐาน รองลงมา คือ ด้านการเมืองการปกครองในสังคมประชาธิปไตย ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านความรู้และทักษะด้านเศรษฐกิจ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของเทียมจันทร์ พานิชย์พลินไชย และจรรยา พานิชย์พลินไชย (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความเป็นพลเมืองของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ ซึ่งมีความเท่าเทียมกัน ยอมรับความแตกต่าง มีคุณธรรม จริยธรรม เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคมมีอิสระและพึ่งตนเองเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรินทร์ ชาญศิลป์ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเยาวชนไทยที่มีอายุระหว่าง 18 - 25 ปีที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 6 และระดับอุดมศึกษาจำแนกตามรายภาคทั้ง 6 ภาค ส่วนใหญ่มีระดับความเป็นพลเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเยาวชนส่วนใหญ่มีความเป็นพลเมืองในด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รองลงมาได้แก่ ด้านยึดมั่นในความถูกต้อง ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการมีส่วนร่วมตามลำดับ

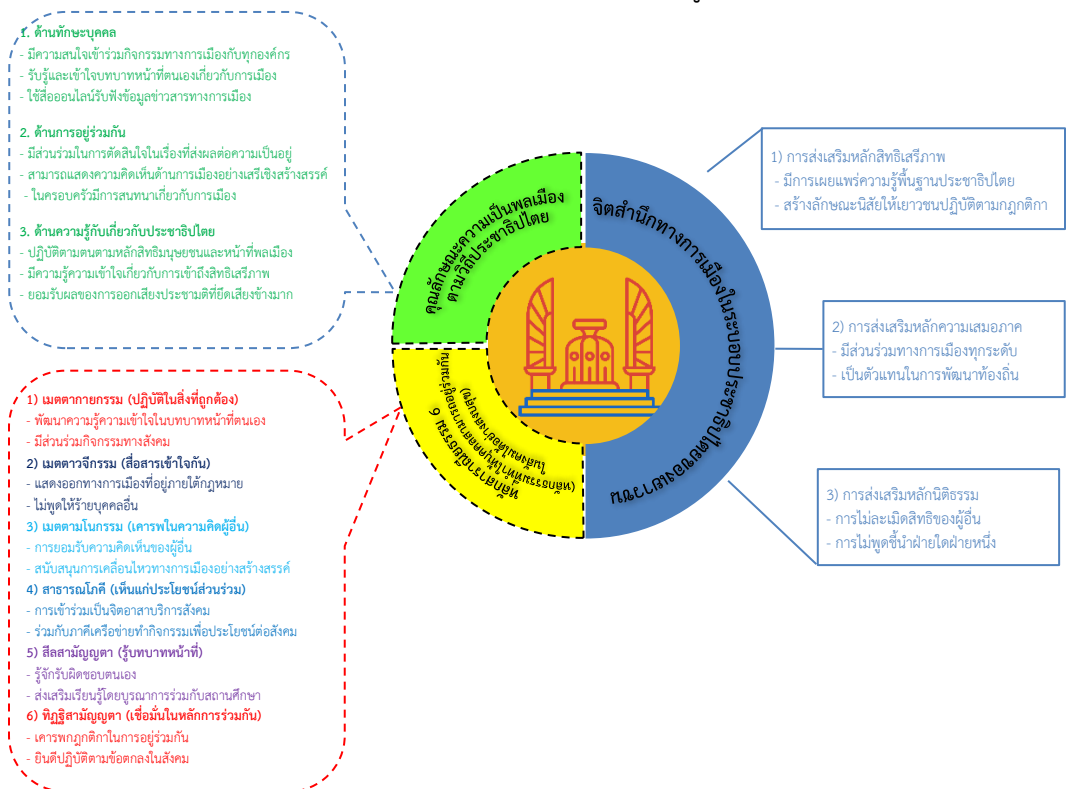
การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองตามหลักสาราณียธรรม 6 ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษได้แก่ เมตตาตามโนกรรม (เคารพในความคิดผู้อื่น) รองลงมา คือ เมตตาวัจกรรม (สื่อสารเข้าใจกัน), ติฎฐิสามัญญตา (เชื่อมั่นในหลักการร่วมกัน), สีลสามัญญตา (รู้บทบาทหน้าที่), เมตตากายกรรม (ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง) และสาธารณโภคี (เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม) แสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม เพื่อนำมาขัดเกลาจิตสำนึกของบุคคลย่อมส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข ถือเป็นหลักธรรมเพื่อความสงเคราะห์กัน ความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นกลไกของสังคมที่ทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติ และจะต้องปลูกฝังให้กับคนในสังคมเพราะถ้าคนในสังคมเป็นคนดีแล้ว สังคมก็จะมีความสุขสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล สุยะพรหม (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดทางการเมืองประชาธิปไตยตามแนวคิดพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ผลการวิจัยพบว่า ระบอบประชาธิปไตยแบบไทยนั้น ควรเน้นให้เป็นประชาธิปไตยตามแนวธรรมาธิปไตย หลักสาราณียธรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการของประชาธิปไตย หลักธรรมแห่ง คือ สาราณียธรรม 6 ประการ คือ 1) จะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา 2) จะพูดอะไรก็พูดต่อกันด้วยเมตตา 3) จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา 4) ได้มาแบ่งกัน กินใช้ 5) ตั้งอยู่ในความประพฤติเสมอกัน 6) มีความเสมอกันโดยทิฎฐิ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสังคมประชาธิปไตย ถ้าประชาชนไม่ยึดถือหลักการแห่งประชาธิปไตยร่วมกัน ก็ถึงอวสาน เพราะฉะนั้น สมาชิกทุกคนจึงต้องมีอุดมการณ์และมีหลักการร่วมกันสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์และคณะ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน จังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความ

ปรองดองสมานฉันท์ ที่สำคัญ คือ ควรเคารพนับถือและทำดีต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ควรพูดจาดีต่อกัน ไม่ดูคาวว่าร้ายใส่ความผู้อื่น ควรรู้จักการเสียสละแบ่งปันและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนและควรเคารพความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้อื่น และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกิจ ชัยมุขสิข (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยถูกต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย ตามหลักสราณียธรรม ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมและสมาชิกเครือข่ายที่มีต่อหลักสูตรการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยถูกต้องโทษคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสราณียธรรม มีความพึงพอใจต่อการอบรม อยู่ในระดับพอใจมาก

การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษา คือ การส่งเสริมหลักนิติธรรม รองลงมา คือ การส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพ และการส่งเสริมหลักความเสมอภาค แสดงให้เห็นว่า การสร้างจิตสำนึกทางการเมือง ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงบทบาท หน้าที่และสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์และความเป็นพลเมืองของสังคม ซึ่งต้องส่งเสริมด้วยหลักนิติธรรม หลักสิทธิเสรีภาพ และหลักความเสมอภาค เพื่อสร้างความเข้าใจต่อสังคมแบบพหุวัฒนธรรมการเมือง สอดคล้องกับงานวิจัยของคุณากร กรสิงห์ และณัฐชนันนิมมวล (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม อยู่ระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การกล่อมเกลามาจากสถาบันทางสังคม การเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สื่อเทคโนโลยี ความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระโณทัย กตปุญโย และคณะ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชน ประกอบด้วย 1. การส่งเสริมให้มีความรู้มีการศึกษา 2. การส่งเสริมที่จะสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. การส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม 4. การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล 5.การส่งเสริมการแก้ไขปัญหาด้วยสันติ 6. การส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม 7. การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และ8. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถสังเคราะห์ได้เป็นองค์ความรู้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ที่มา: จิตรกร ละออศรี (2564)

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย “การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

การสร้างจิตสำนึกทางการเมือง เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบการเมือง การปกครอง หน้าที่พลเมือง คุณธรรมจริยธรรม และคุณธรรม สำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติ รวมทั้งให้เยาวชนมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองคู่กับระเบียบวินัย หน้าที่ความรับผิดชอบต่อ และการเป็นพลเมืองของพระมหากษัตริย์นั้น ต้องมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การมีจิตสำนึกทางการเมืองในตนเองอย่างมีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านทักษะบุคคล ต้องมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับทุกองค์กร สามารถรับรู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ตนเองเกี่ยวกับการเมือง รวมทั้งการใช้สื่อออนไลน์รับฟังข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างถูกต้อง

2. ด้านการอยู่ร่วมกัน คือ เยาวชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ในสังคม สามารถแสดงความคิดเห็นด้านการเมืองอย่างเสรีเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ในครอบครัวมีการสนทนาเกี่ยวกับการเมือง แต่ต้องมีความเป็นผู้ฟังที่ดี แต่อย่าคิดหาคำตอบเพื่อโต้เถียง ซึ่งจะนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว

3. ด้านความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย เยาวชนสามารถปฏิบัติตามตนตามหลักสิทธิมนุษยชนและหน้าที่พลเมือง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิเสรีภาพ และต้องรู้จักการยอมรับผลของการออกเสียงประชามติที่ยืดเยื้อข้างมาก ดังที่กล่าวมาข้างต้น ถือเป็นกระบวนการหล่อหลอมความเป็นพลเมืองเกิดจากการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม ทว่าสังคมต้องการบุคคลลักษณะใด สังคมจะเป็นผู้กำหนดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองขึ้น และการที่ประเทศใดจะพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าไปได้ด้วยดีนั้น พลเมืองในสังคม จึงต้องมีคุณสมบัติเฉพาะที่จะนำประเทศไปสู่สันติสุขด้วยวิถีประชาธิปไตย

ทั้งนี้กลไกที่เชื่อมโยงในการสร้างจิตสำนึกทางการเมือง เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้เยาวชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข การดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องดีงาม ต้องหนุนเสริมด้วยหลักพุทธธรรมอันสอดคล้องกับหลักสาราณียธรรม 6 (หลักธรรมที่ทำให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข) สามารถนำมาแก้ปัญหาหรือช่วยสร้างจิตสำนึกให้มีความรู้สึกนึกคิดที่ดี ควรนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ ประกอบด้วย คือ (1) เมตตาการุณยธรรม (ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง) พัฒนาความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ตนเอง และมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม (2) เมตตาวิจิตรธรรม (สื่อสารเข้าใจกัน) การแสดงออกทางการเมืองที่อยู่ภายใต้กฎหมายและไม่พุดให้ร้ายบุคคลอื่น (3) เมตตาเมตตากรรม (เคารพในความคิดผู้อื่น) การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ (4) สาธารณโภคี (เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม) การเข้าร่วมเป็นจิตอาสาบริการสังคม ร่วมกับภาคีเครือข่ายทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่อสังคม (5) สีลสามัญญตา (รู้บทบาทหน้าที่) รู้จักรับผิดชอบตนเอง และการเรียนรู้โดยบูรณาการร่วมกับสถานศึกษา และ (6) ทิฐิสามัญญตา (เชื่อมั่นในหลักการร่วมกัน) เคารพกฎกติกาในการอยู่ร่วมกัน ตลอดจนยึดปฏิบัติตามข้อตกลงในสังคม

ในการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ (1) การส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพ คือ มีการเผยแพร่ความรู้พื้นฐานประชาธิปไตย และการสร้างลักษณะนิสัยให้เยาวชนปฏิบัติตามกฎกติกา ทั้งนี้ ภายใต้ความเป็นประชาธิปไตยนั้น ยังพบว่า ความเชื่อและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยยังมีอยู่มาก กล่าวได้ว่าตามระบอบประชาธิปไตย มิได้หมายความว่าเพียงการยึดหลักเสียงข้างมาก แต่ต้องมีหลักประกันสำหรับเสียงข้างน้อย และหลักประกันนั้นหมายถึง การที่สิทธิขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อยจะต้องได้รับการเคารพเสียงข้างมากด้วย (2) การส่งเสริมหลักความเสมอภาค คือ มีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ กล่าวคือ การส่งเสริมให้เยาวชนได้ใช้สิทธิในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองรับฟังและทำความเข้าใจกับสิ่งที่เยาวชนได้แสดงออกทางความคิดเห็น ไม่ต่อว่าถึงการแสดง

ความคิดเห็นของเยาวชนแต่ควรให้ความรู้ที่ถูกต้อง รวมทั้งการสนับสนุนให้เยาวชนเข้ามาเป็นตัวแทนในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และ (3) การส่งเสริมหลักนิติธรรม คือ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นรวมถึงการใช้คำพูดที่ไม่สร้างปัญหากับบุคคลอื่น กล่าวคือ เยาวชนสามารถวิจารณ์การเมืองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนสามารถค้นหาแนวทางแก้ไขในทางการเมือง ตระหนักในคุณค่าในการใช้สิทธิเสรีภาพบนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา โดยยึดหลักสิทธิมนุษยชน และหน้าที่พลเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการนำเสนอข่าวทางการเมือง ผ่านสื่อออนไลน์ที่เป็นความจริง หรือการสำรวจความคิดเห็นการเสนอแนะข้อมูลให้ที่เป็นประโยชน์ต่อการการเรียนรู้ ค่านิยม หรือวัฒนธรรมของประชาชนไทยที่ถูกต้องและเหมาะสม
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายของการส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของเยาวชนให้ชัดเจนอย่างต่อเนื่อง
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติที่เสริมสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยร่วมกับภาคีเครือข่าย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สร้างการเรียนรู้ปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีให้กับเยาวชนโดยการส่งเสริมการเรียนรู้พัฒนาจิตสำนึกดี ผ่านสื่อการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. บูรณาการตามบริบทที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนตามหลัก “บวร” คือ บ้าน (ครอบครัว, โรงเรียน วัดหรือชุมชน
3. สร้างเครือข่ายหรือภาคีร่วมพัฒนาจิตสำนึกของเยาวชน ให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันนสังคม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความรู้ความเข้าใจสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญไทยในบริบทของระดับจังหวัด
2. ควรศึกษารูปแบบความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยในบริบทของระดับจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการสร้างความเป็นประชาธิปไตยของแต่ละพื้นที่
3. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพหรือถอดบทเรียนการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในบริบทของระดับภาค

เอกสารอ้างอิง

- คุณากร กรสิงห์ และณัฐชัย นิ่มนวล. (2558). การเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 10(ฉบับพิเศษ), 29-42.
- ณัฐมน หมวกนิม. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 3(3), 43-51.
- เทียมจันทร์ พานิชย์พลินไชย และจรรณ พานิชย์พลินไชย. (2560). ความเป็นพลเมืองของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 23(1), 1-13.
- ธนพัฒน์ เฉลิมรัตน์. (2563). กระบวนการกล่อมเกลาก่อนการเมืองกับความเป็นพลเมืองในจังหวัดเลย. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 2(2), 61-68.
- พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์ และคณะ. (2557). การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ของประชาชน จังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 17(1), 59-75.
- พระธงชัย วชิรญาณโณ. (2563). การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนไทย. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 2(3), 31-38.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหาพรหม ธรรมหาโส. (2563). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาพลเมืองของรัฐตามระบอบประชาธิปไตย. สืบค้น 20 ตุลาคม 2564, จาก <http://www.mcu.ac.th>
- พระอโณทัย กตปุญโญ และคณะ. (2563). การส่งเสริมจิตสำนึกการเมืองภาคพลเมืองเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1), 47-58.
- วัชรินทร์ ชาญศิลป์. (2561). ความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทย. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 5(1), 187-209.
- วินิจ ฝาเจริญ. (2561). คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร*, 6(1), 148-161.
- สุกิจ ชัยมุขสิข. (2563). การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของบุคคลผู้เคยต้องคดีทางอาญาในเขตพื้นที่จังหวัดเลยตามหลักสาราณียธรรม. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 10(2), 73-89.
- สุรพล สุยะพรหม. (2547). *ความคิดทางการเมือง: ประชาธิปไตยตามแนวพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การสื่อสารเพื่อการบริหารงานเชิงพุทธด้วยผู้นำ*
COMMUNICATION FOR BUDDHIST ADMINISTRATION WITH LEADERS

สุพรรณา ภัทรเมธาวรรกุล, วิทยากร ท่อแก้ว, กรกช ชันธบุญ
Supanna Phatarametravorakul, Wittayatorn Torkaew, Korrakoch Kantaboon
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
Sukhothai Thammathirat University
Corresponding Author E-mail: p_supanna@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. แนวทางการนำหลักธรรม 2. การสื่อสารบริหารเชิงพุทธกับหลักการ POSDC ของผู้นำ และ 3. การประยุกต์ใช้หลักธรรมพุทธศาสนาเป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 16 คน คือ ผู้นำภาคธุรกิจ และผู้นำภาคการศึกษาใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากรายการธรรมะกับชี้อีโอผ่านช่อง YouTube วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวทางตรง คือ ผู้นำศรัทธาในทางพุทธศาสนาด้วยตนเองอยู่แล้วฝึกปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เกิดผลทางบวก ส่วนแนวทางอ้อม คือ ผู้นำได้ลองปฏิบัติ อาจเกิดจากการบอกต่อจากผู้นำต่างองค์กรด้วยกัน แล้วเกิดความศรัทธา จึงลงมือทำ เห็นผลว่าเกิดผลดีกับการบริหารองค์กร คือหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) บูรณการกับการบริหารแบบ POSDC (การวางแผน การจัดองค์การ การคัสสรรพพนักงาน การอำนวยการ และการควบคุม) 2. การประยุกต์การสื่อสารบริหารเชิงพุทธผ่านการพูดและการฟังเท่านั้น 3. หลักพรหมวิหาร 4 สามารถลดความตึงเครียดอันเกิดมาจากการบริหารของผู้นำ ทำให้ทำงานมีสมาธิ ทำงานด้วยจิตที่นิ่ง มีเมตตา นอกเหนือจากนี้ยังก่อให้เกิดการบริหารงานองค์กรอย่างเป็นระบบ นั้นหมายถึง หลักพรหมวิหาร 4 ทำให้กำหนดทิศทางงานออกมาเป็นระบบ ตรวจสอบได้ เป็นรูปธรรม ปรับปรุงงานได้อย่างต่อเนื่อง บรรยากาศทำงานเป็นไปในทางบวก

คำสำคัญ: การสื่อสารเชิงพุทธ; การบริหารเชิงพุทธ; การบริหารองค์กร; ผู้นำ

Abstract

The objectives of this research paper were to study 1. Guidelines for applying Dharma principles, 2. Communicating Buddhist management with POSDC principles of leaders, and 3. Applying Buddhist Dharma principles. This is qualitative research. The 16 key informants were business leaders and education sector leaders. Use a specific selection method. The research instrument was an open-ended interview form. and in-depth interviews from the Dharma program with the CEO via the YouTube channel. Descriptive analysis of data.

The results of the research were as follows: 1. The direct approach is that the believers in Buddhism have already practiced regularly, resulting in positive results. May be caused by word of mouth from leaders from different organizations together. Then faith was born, so we acted and saw results that resulted in good results for the management of the organization. The four principles of Brahma Vihara (Metta, Karuna, Mutita, Ubekkha) integrate with POSDC (Planning, Organizing, Organizing) Management. 2. The application of Buddhist executive communication through speaking and listening only. 3. Brahmawihan 4 principles can reduce the tension caused by the management of leaders. make work meditate Work with a calm, compassionate mind. In addition to this, it also contributes to systematic organizational administration, which means that the 4 principles of the Wihan Vihara make a systematic direction of work. can be examined concretely Continuously improve work The working atmosphere is positive.

Keywords: Buddhist communication; Buddhist management; Leaders

บทนำ

การบริหารงานองค์กรทั่วไปนั้น ต้องมีการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสรรหาพนักงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) จะเห็นได้ว่าหลักการบริหารแบบ POSDC ที่เป็นระบบพื้นฐานในการบริหารนั้น ผู้นำมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกเหนือจากนี้ ยังมีผู้นำที่สนใจหลักการในทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมนั่นเอง สืบเนื่องจากว่าปัญหาจากการบริหารงานที่ทำมีอุปสรรค เช่น ทำงานไม่มีสมาธิ มีการใส่ร้ายป้ายสีกัน ชิงดีชิงเด่น ขาดความร่วมมือ องค์กรมีการแข่งขัน แสวงหากำไร เพื่อให้เหนือคู่แข่ง ทำให้เกิดภาวะความเครียดในตัวผู้นำเอง ทั้งในด้านการบริหารงาน และพัฒนาองค์กรให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ที่ผ่านมา

นักวิชาการทางตะวันตก ได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาก็จะพบว่า ศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็นมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั้นคือ ศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550)

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธ เป็นดินแดนที่เจริญยิ่งกว่าประเทศอื่น ๆ ศาสนาพุทธมีหลักที่พึงอยู่ 3 ประการ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมเรียกว่า รัตนะ หลักธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติและยึดถือในการนำมาปรับใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยนั้นคือ หลักธรรมะ สมัยนั้นหลักภาวะผู้นำมีฐานะอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่า “เป็นนาถะคือเป็นที่พึ่ง” เสมือนพระพุทธเจ้าที่ทรงเป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกจึงเป็น โลกนาถะ แปลว่าเป็นที่พึ่งของชาวโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จากอดีตจนถึงปัจจุบันไม่ว่าองค์กรใด ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศย่อมต้องการผู้นำมาบริหาร และผู้นำยังต้องมีหลักการบริหารงานในองค์กร เพื่อให้ผู้นำบุคลากรทำงานร่วมกันด้วยความสงบสุขและมีความเสมอภาค เท่าเทียมกัน จะเห็นได้ว่าการสื่อสารในการบริหารก็เป็นสิ่งสำคัญหากการสื่อสารในองค์กรขาดประสิทธิภาพ ก็อาจทำให้งาน และเป้าหมายตามที่ถูกตั้งไว้ก็คงไม่เกิดผล หากสังคมหรือองค์กรใดมีผู้นำที่มีความสามารถและมีประสิทธิภาพ สังคมหรือองค์กรนั้น ๆ ย่อมสามารถฟันฝ่าวิกฤตหรืออุปสรรคต่าง ๆ และดำเนินไปสู่เป้าหมาย ในทางตรงกันข้ามถ้าองค์กรใดมีผู้นำที่ไม่มีความสามารถหรือไม่มีประสิทธิภาพ นั้นหมายความว่าผู้นำบางคนอาจไม่มีภาวะที่จะนำคนอื่นได้ ก็อาจจะส่งผลให้สังคมหรือองค์กรนั้น ๆ เกิดความวุ่นวาย ขาดการตัดสินใจ เกิดการแย่งชิง หรือนำความหายนะมาสู่องค์กรได้

การจะเป็นผู้นำได้ต้องมีหลักการบริหาร ประกอบกับมีความรู้ความสามารถในหลาย ๆ ด้าน และสามารถขับเคลื่อนตนเองให้ทันยุคทันสมัยอยู่เสมอ ติดตามข่าวสารความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในหน่วยงาน สามารถสั่งการบุคลากรในหน่วยงานได้และสามารถสอนเรื่องต่าง ๆ ที่บุคลากรไม่มีความเข้าใจในด้านนั้น ๆ ได้ มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อบุคลากรในหน่วยงาน เป็นผู้จัดหาทรัพยากรต่าง ๆ มาดำเนินงาน เพื่อให้งานเดินต่อไปได้สำเร็จ ซึ่งผู้นำมีบทบาทมากกว่าผู้อื่น และเป็นที่ยอมรับจากบุคลากรให้เป็นผู้นำได้ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีผู้นำที่สำคัญหลายท่าน ทั้งผู้นำทางศาสนา ได้แก่ พระพุทธเจ้า ศาสดาของศาสนาพุทธ ผู้นำในด้านการบริหารประเทศ ได้แก่ นายกรัฐมนตรี ผู้นำด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ สตีฟ จอบส์ เป็นผู้นำในการพัฒนาด้านคอมพิวเตอร์ หรือผู้นำด้านการทำลายล้าง ได้แก่ ฮิตเลอร์ เป็นต้น ซึ่งผู้นำเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะนำพาหมู่คณะ และองค์กรไปสู่จุดหมายที่ตั้งงามคือ ความสำเร็จจุล่งตรงตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำความสุข ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขมาสู่ผู้อยู่ใต้การปกครองได้ ในทางศาสนาพุทธ พระพุทธองค์ได้ให้ความสำคัญต่อผู้นำและภาวะผู้นำเช่นกัน หลักการบริหารแบบที่ดี ทำให้ผู้นำและพนักงาน เพื่อนร่วมงานทำงานอย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จมาก นั่นคือการบริหารเชิงพุทธ

จะเห็นได้ว่าการบริหารงานเชิงพุทธด้วยผู้นำควรต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รวมถึงการสื่อสารที่ผ่านการพูด และการฟัง (กล่าวคือ การส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันทั้งทางโลกและทางธรรม ได้อย่างเหมาะสมในฐานะเพื่อนร่วมงาน (พระใบฎีกาวิชชัย จรณธมโม และพระมหาประเวศ ปญญาทีโป, 2564) สามารถนำมาปรับใช้กับหลักบริหาร POSDC ได้ อีกทั้งเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่เชิงนวัตกรรม สามารถนำพาทิศทางการไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ

ผู้เขียนจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการบริหารงานเชิงพุทธด้วยผู้นำ” ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรโดยประกอบด้วย 4 กระบวนการ ได้แก่ ระดับบนสู่ระดับล่าง ระดับล่างขึ้นบน ระดับแนวนอน และระดับแนวทแยง โดยจะศึกษาขอบเขตแนวทางการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารงานของผู้นำ ศึกษาการสื่อสารบริหารเชิงพุทธกับหลักการ POSDC และศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการสื่อสารเพื่อการบริหารงานของผู้นำด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารงานของผู้นำ
2. เพื่อศึกษาการสื่อสารบริหารเชิงพุทธกับหลักการ POSDC ของผู้นำ
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการสื่อสารเพื่อการบริหารงานของผู้นำ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย เป็นแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีประสบการณ์ในการบริหารมากกว่า 10 ปีประกอบด้วย 2.1) ผู้นำองค์กรภาคธุรกิจ ประกอบด้วย 1) ผู้จัดการทั่วไป จำนวน 2 คน 2) กรรมการผู้จัดการ จำนวน 5 คน 3) รองประธานกรรมการ จำนวน 1 คน 4) ผู้อำนวยการฝ่าย จำนวน 2 คน 5) กรรมการบริหาร จำนวน 1 คน 2.2) ผู้นำองค์กรภาคสถาบันการศึกษา ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการระดับวิทยาลัย จำนวน 2 คน 2) อธิการบดีของมหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน 3) ผู้อำนวยการระดับโรงเรียน จำนวน 1 คน ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth-interview) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และ YouTube ที่ผู้นำมาให้สัมภาษณ์ในรายการธรรมะกับซีอีโอ ทางช่อง WBTV โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ในรายการด้วยตนเอง ใช้แบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) แบ่งออกเป็น 7 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของการเป็นผู้นำ

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะขององค์กร ได้แก่ ประเภทธุรกิจ ปีที่ก่อตั้ง จำนวนพนักงาน สถานะทางการเงิน (กำไร/ขาดทุน)

ส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการบริหาร POSDC มี 5 แบบ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การคัดสรรพนักงาน การอำนวยการ และควบคุม รวมถึงการบริหารเชิงพุทธที่นำมาปรับใช้ในการบริหาร

ส่วนที่ 5 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 6 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการสื่อสารเชิงพุทธของผู้นำ

ส่วนที่ 7 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่พบในการบริหารงานเมื่อนำหลักธรรมมาปรับใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำรายละเอียดข้อมูล ทั้งที่ได้รับข้อมูลจากการค้นคว้าจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้นำที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารในองค์กรมากกว่า 10 ปี เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และมีหลักการบริหารเชิงพุทธมาปรับใช้กับการบริหาร POSCD

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎีภาวะผู้นำ Likert's Michigan Studies แนวคิดหลักการบริหาร POSDC ทฤษฎีการสื่อสารโมเดล เดวิด เค.เบอร์โล และทฤษฎีการสื่อสาร และทำการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์มาเขียนสรุปและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

ผลการวิจัย

สามารถสรุปผลจากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารงานของผู้นำ พบว่า หลักการบริหารแบบ POSDC นั้น ผู้นำที่มีภาวะผู้นำจะมองได้ 2 แนวทาง คือทางตรงและทางอ้อม นั้นหมายความว่า แนวทางตรง คือ ผู้นำศรัทธาในทางพุทธศาสนาด้วยตนเองอยู่แล้ว ฝึกปฏิบัติ อยู่เป็นประจำ เกิดผลทางบวก ส่วนแนวทางอ้อม คือ ผู้นำได้ลองปฏิบัติ อาจเกิดจากการบอกต่อจากผู้นำต่างองค์กรด้วยกัน แล้วเกิดความศรัทธา จึงลงมือทำ เห็นผลว่าเกิดผลดีกับการบริหารองค์กร ซึ่งแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก ๆ 5 ประเด็น คือ หลักการวางแผน (Planning) หลักการการจัดองค์กร (Organizing) หลักการคัดสรรบุคลากร (Staffing) หลักการสั่งการ (Directing) และหลักการควบคุม (Controlling) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หลักการวางแผน (Planning) จากการศึกษา พบว่า การวางแผนงานเป็นสิ่งเริ่มแรก ที่ผู้นำจะต้องดำเนินการ ทั้งนี้การวางแผนอาจเกิดจากการระดมความคิดเห็นของบุคลากรทุกฝ่าย รวมถึงต้องมีการวิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อยขององค์กรก่อน ซึ่งหากพบว่าองค์กรมีจุดด้อยจะได้รับดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงจุดด้อยดังกล่าวก่อนที่จะขับเคลื่อนองค์กรต่อไป ผู้นำยังมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการวางแผนการบริหารงาน โดยยึดหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 2 (ผู้จัดการทั่วไป บริษัท B) ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ว่า “ผมเน้นการทำงานเป็นทีม รับผิดชอบในหน้าที่ ทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกคนในหน่วยงาน ช่วยกันทำ และเป็นเกราะคุ้มครองให้เราทำงานด้วยความสบายใจ ผลงานที่เกิดขึ้น หลักธรรมผมใช้หลักง่าย ๆ ครับ ศีล 5 และในเรื่องพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ได้ผลในการทำงาน และการบริหารคนครับ” ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 6 (กรรมการผู้จัดการ บริษัท F) ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “หลักการของผมง่าย ๆ ครับ ใช้หลักพรหมวิหาร 4 อาจจะเหมือนกับผู้นำท่านอื่น ๆ คือมีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผมใช้หลักเมตตา และมุทิตา (ยินดีกับความสำเร็จของพนักงาน) ทำงานครบ 5 ปี 10 ปี และ 15 ปี ขึ้นไป ได้รับทั้งโล่และประกาศเกียรติคุณ มีรางวัลให้ เช่น มอบจ๊วทองสลักอายุงาน การวางแผนผมเริ่มจากการประชุมร่วมกันกับผู้บริหาร หาข้อตกลงร่วมกัน แล้วค่อยมาสู่การจัดองค์กรครับ”

2. หลักการการจัดองค์การ (Organizing) จากการศึกษา พบว่าผู้นำส่วนใหญ่จะใช้วิธีการประชุมเพื่อมอบหมายงานตามภาระหน้าที่ของแต่ละบุคคลในการจัดองค์การให้สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้ผู้นำยังใช้วิธีการทำสมาธิให้แน่วแน่ก่อนเริ่มการประชุมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความมั่นใจและเพิ่มสติในการดำเนินงานของผู้นำเสนอคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 6 (กรรมการผู้จัดการ บริษัท A) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “มีการประชุมเพื่อที่จะจัดระดับการจัดองค์การตามสายงาน ซึ่งบางครั้งผู้นำจะมีความกังวลบ้างก่อนการประชุม เกรงว่าพนักงานจะไม่ปฏิบัติตาม ไม่เข้าใจ ในหัวข้อการประชุม ซึ่งเป็นการสื่อสารในที่ประชุมมักเป็นเหตุให้เกิดความตึงเครียด ขัดแย้งในที่ทำงาน บางครั้งเราต้องเร่งรีบกับการประชุมที่ติด ๆ กัน เรามาประชุมด้วยความกังวลหรือสับสน เราควรจัดสรรเวลาสักสองสามนาที่นิ่งเงียบ ๆ ก่อนเริ่มต้นการประชุม ได้มีเวลาผ่อนคลาย และหายใจอย่างมีสติ เมื่อลูกน้องเห็นตัวอย่างจากเรา เขาอาจมาขอร่วมนั่งด้วยในครั้งหน้าก็เป็นได้ค่ะ” สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 2 (ผู้จัดการทั่วไป บริษัท B) ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ผมเน้นการทำงานเป็นทีม รับผิดชอบในหน้าที่ ทำให้งานสำเร็จ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกคนในหน่วยงาน ช่วยกันทำและเป็นเกราะคุ้มครองให้เราทำงานด้วยความสบายใจกับผลงานที่เกิดขึ้น” สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 9 (รองประธานกรรมการ บริษัท I) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “จะใช้หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาจะ ในการมีเมตตา จะใช้ในกรณีผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานผิดพลาด แต่ไม่ร้ายแรงนะแค่เพียงแต่จะว่ากล่าวตักเตือน หรือให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเดือดร้อนเรื่องส่วนตัว

หรือครอบครัวค่ะ” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 1 (ผู้จัดการทั่วไป บริษัท A) ได้ให้สัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า “การจัดองค์กร (Organizing) มีการวางระบบทายาท (Successor) และพี่เลี้ยง (Mentor) มีการมอบหมายหน้าที่ชัดเจน ไม่ก้าวร้าวกัน แต่มุ่งช่วยเหลือกัน เพื่อบรรลุเป้าหมาย ฟังผู้อื่นได้ เพราะผู้นำเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์” สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 2 (ผู้จัดการทั่วไป บริษัท B) ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ผมเน้นการทำงานเป็นทีม รับผิดชอบในหน้าที่ ทำให้งานสำเร็จ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกคนในหน่วยงาน ช่วยกันทำและเป็นเกราะคุ้มครองให้เราทำงานด้วยความสบายใจกับผลงานที่เกิดขึ้น” นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 14 (ผู้อำนวยการวิทยาลัย B) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “จะใช้หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ค่ะ ในการมีเมตตา จะใช้ในกรณีผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานผิดพลาด แต่ไม่ร้ายแรงนะค่ะ เพียงแต่จะว่ากล่าวตักเตือน หรือให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาเดือดร้อนเรื่องส่วนตัวหรือครอบครัวค่ะ” และผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 16 ผู้อำนวยการโรงเรียน A ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ผมพัฒนาองค์การโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 แต่จะมี ด้านเมตตา ที่ใช้ได้กับทุกสถานการณ์ เช่น ประรณนาให้ครูทุกคนมีความสามัคคีกันในที่ทำงาน การวางตัวให้เหมาะสมในที่ทำงาน มุทิตา จะแสดงความยินดี เป็นความรู้สึกเชิงลึกในด้านจิตใจ และใช้อุเบกขาคือการวางเฉย ในกรณีครูคนนี้ลงโทษนักเรียนคนนี้ จากคำบอกเล่าของครูอีกคน ผมก็จะไม่เชื่อกันที่ จะวางตัว วางเฉย และค่อยไปสืบหาความจริงครับ”

3. หลักการคัดสรรบุคลากร (Staffing) จากการศึกษา พบว่า ผู้นำมักจะคัดเลือกบุคลากรที่เป็นคนดีและคนเก่งให้เข้ามาร่วมงานด้วย ทั้งนี้เมื่อคัดเลือกบุคลากรเข้ามาร่วมงานด้วยแล้ว ผู้นำจะต้องให้โอกาสที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญในหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ นอกจากนี้ ผู้นำจะต้องพยายามรักษาให้บุคลากรสามารถอยู่ร่วมงานกับองค์กรได้อย่างยาวนาน และมีความสุขในการทำงาน สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 13 (ผู้อำนวยการวิทยาลัย A) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ผมเน้นหลัก 4 อย่าง ได้แก่ สรรหา พัฒนา รักษาไว้ ใช้ประโยชน์ ผมถือว่าพนักงานเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เมื่อสรรหามา ต้องพัฒนาเขา ถ้าเขาทำงานเก่ง ทำงานดี ทำงานแทนเราได้ เราต้องรักษาเขาไว้ เขาจะเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์กรเป็นประโยชน์กับองค์กรได้ครับ” สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 12 (กรรมการบริหาร บริษัท L) ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “คนเก่งกับคนดี ผมเลือกคนดีครับ คนเก่งนั้นถ้าเราได้คนที่ดีเข้ามาทำงาน เราสามารถฝึกคนดีให้เก่งได้นะครับให้เขามีทักษะได้ แต่คนดี ถ้าเขาไม่ดีตั้งแต่แรก เราก็จะเปลี่ยนจิตใต้สำนึกเขายากนะครับ” อีกทั้งยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 15 (อธิการบดีมหาวิทยาลัย A) ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ให้โอกาสสนับสนุนพนักงาน และนักศึกษา ผมมีสโลแกนว่า ผลิตบัณฑิต มือเปื้อน (นักปฏิบัติ) ครับ การจัดสรรบุคลากรจะมองว่าเขามาด้วยองค์ความรู้ มีเป้าหมาย เราในฐานะผู้นำต้องให้องค์ความรู้ ให้เขามีนวัตกรรมติดตัวไปพัฒนาการเรียนรู้นะครับ”

สำหรับการประยุกต์การบริหารเชิงพุทธในการคัดสรรบุคลากร ผู้นำจะเน้นการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประยุกต์ใช้หลักเมตตาของพรหมวิหาร 4 ในการบริหารบุคคล โดยผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 9 (รองประธานกรรมการ บริษัท I) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “หลักบริหารเชิงพุทธใช้ความเมตตา ให้โอกาสเรียนรู้งานผ่านจิตมุ่งมั่นค่ะ ให้มีความรับผิดชอบ บางครั้งดิฉันก็ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการใช้ความเมตตานะคะ ในการจัดบุคลากรเข้าทำงาน ให้โอกาสเรียนรู้งานผ่านจิตที่มุ่งมั่นของผู้ทำงานค่ะ” สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 3 (กรรมการผู้จัดการ บริษัท C) ที่กล่าวไว้ว่า “การคัดสรรพนักงาน (staffing) ให้มีใจฝึกฝน รักทำงานและขยัน” นอกจากนี้ ผู้นำบางท่านยังประยุกต์ใช้คัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมงานในองค์กร โดยผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 1 (ผู้จัดการทั่วไป บริษัท A) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เน้นวางคนให้ถูกต้องตรงตามตำแหน่งงาน อ้างอิงหลักธรรมวิสุทธิ หมายถึง จัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Technical Skill)”

4. หลักการสั่งการ (Directing) จากการศึกษา พบว่า ผู้นำส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสั่งการด้วยการใช้คำพูดสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการสั่งการของผู้นำมีลักษณะใช้คำพูดที่ชัดเจน และเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 15 (ผู้อำนวยการวิทยาลัย A) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ใช้หลักการประนีประนอมรวมถึงการใช้คำพูดที่เหมาะสมพูดจาไพเราะ มีความจริงใจ รับผิดชอบในคำพูดเราครับ” สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 1 (ผู้จัดการทั่วไป บริษัท A) ที่ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เมื่อต้องสั่งการก็ต้องออกคำสั่งให้ชัดเจน มุ่งสร้างแรงจูงใจให้คนทำงานเพื่อองค์กร มีความกล้าหาญ (Courageous) และมีเมตตาเป็นกัลยาณมิตร” และ สัมภาษณ์ลำดับที่ 6 (กรรมการผู้จัดการ บริษัท F) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การสั่งการผมจะใช้วิธีใช้คำพูดเชิงโน้มน้าว ถ้าต้องการให้พนักงานทำงานนอกเหนือจากงานตนเองครับ ผมรับฟังความคิดเห็นพนักงานตั้งแต่ระดับล่างนะครับถ้ามีการร้องเรียนมา เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นแบบไม่มีขอบเขตครับ”

5. หลักการควบคุม (Controlling) จากการศึกษา พบว่าผู้นำมักจะให้อิสระในการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ในบางครั้งอาจมีการมอบหมายหน้าที่การควบคุมเบื้องต้นให้แก่ผู้จัดการก่อนในขั้นต้น ส่วนผู้นำจะมีบทบาทในการให้คำปรึกษาและแนะนำสิ่งต่าง ๆ ในกรณีที่ผู้ใต้บังคับบัญชาต้องการปรึกษา โดยผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 13 (ผู้อำนวยการวิทยาลัย A) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ผมจะปล่อยให้ทำงานตามศักยภาพ ไม่เข้าไปควบคุมลูกน้อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวและเรื่องงานให้เขาคิดเอง ทำเอง นอกจากมีปัญหาจะเข้าไปแก้ไขครับ” สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 14 (ผู้อำนวยการวิทยาลัย B) ที่ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “การควบคุม (Controlling) ใช้ในกรณีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาต้องการคำปรึกษา หรือให้คำปรึกษา มากกว่าที่จะควบคุมโดยตรง” เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 6 (กรรมการผู้จัดการ บริษัท F) ที่ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ผมไม่ใช่เรียสนะครับ ผมไม่ชอบให้คนอื่นมาควบคุมผม ผมก็จะไม่ควบคุมพนักงานครับ ปล่อยอิสระ ถ้ามีปัญหาค่อยมาปรึกษากันครับ ตัวอย่างเมื่อครั้งผมเรียนจบใหม่ ๆ

คุณพ่อคุณแม่คุณแม่บังคับให้มาสานต่อธุรกิจ ณ ช่วงนั้น ผมคิดแต่ว่าหางานทำได้ให้เร็วที่สุด ต้องการไปเผชิญโลกภายนอกเอง มาบัดนี้ ผมรู้สึกถึงจุดอิ่มตัวแล้ว ถึงได้กลับมาบริหารโรงงานที่คุณพ่อคุณแม่สร้างไว้ครับ”

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการสื่อสารบริหารเชิงพุทธกับหลักการ POSDC ของผู้นำ พบว่าผู้นำประยุกต์การสื่อสารบริหารเชิงพุทธผ่านการพูดและการฟัง มีรายละเอียดดังนี้

1) การพูด พบว่า ผู้นำส่วนใหญ่มีการสื่อสารบริหารเชิงพุทธผ่านการพูดด้วยถ้อยคำที่ดี พูดจาอย่างชัดเจน พูดจาไพเราะ รวมทั้งไม่พูดจาโกหก หรือพูดในสิ่งที่ไม่ดี อันจะส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการขององค์กร ได้แก่ “ผมใช้หลักการสื่อสารเชิงพุทธแบบ ใช้คำพูดที่ดี พูดจาไพเราะ ไม่โกหกครับ ถ้าเป็นการสื่อสารที่เป็นผู้รับสารผมจะพิจารณาแบบฟังด้วยไม่นึกหมิ่นในเรื่องที่ผู้ใต้บังคับบัญชาพูด แม้ว่าเขาจะเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาในระดับล่างก็ตาม และผมจะไม่หมิ่นในเรื่องหรือสารที่ผู้ใต้บังคับบัญชาพูด ถ้าไม่เข้าใจผมจะพูดคุย ชักถามให้บรรเทาความสงสัยครับ” สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 12 (กรรมการบริหาร บริษัท L) ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ในการสื่อสารบริหารเชิงพุทธ เช่น การมอบหมายงาน ผมจะใช้วิธีพูดด้วยปัญญาครับ คือไม่โกหก ไม่พูดเพื่อจ้อ ไม่พูดจากหยาบคาย เช่นการด่าลูกน้อง ผมไม่ทำครับ ถ้าต้องการงานออกมาในรูปแบบไหนก็จะมอบหมายกับผู้จัดการฝ่ายแต่ละฝ่าย คือการประชุมครับ เพื่อให้มองเห็นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ตรงกัน โดยใช้คำพูดจริง ไม่โกหก ไม่ว่าจะเป็นผลงานของตนเอง หรือผลงานขององค์กรในภาพลักษณ์ที่ดี” เช่นเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 7 (กรรมการผู้จัดการ บริษัท G) ที่ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การสื่อสารโดยมอบหมายงาน ผมจะใช้หลักการสื่อสารเชิงพุทธด้วยวิธีพูดด้วยปัญญาครับ นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 8 (กรรมการผู้จัดการ บริษัท H) ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการสื่อสารเชิงพุทธด้วยการพูดไว้ว่า “การสื่อสารเชิงพุทธ ผมก็มีหลักง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตองอะไรมากนัก เป็นคนพูดตรง แต่ไม่พูดจาหยาบคาย พูดจาสุภาพครับ ในการทำงานจะมอบหมายงาน คือ พูดตรงแบบชี้เป้าเลยว่า ให้ลูกน้องคนไหนทำงานเสร็จตามที่กำหนดไว้ เท่านั้นที่ถือว่าการสื่อสารผมมีประสิทธิภาพครับ” สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 14 (ผู้อำนวยการวิทยาลัย B) และผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 15 (อธิการบดีมหาวิทยาลัย A) ที่ได้แสดงความคิดเห็นเช่นเดียวกันไว้ว่า “ดิฉันจะสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาแบบบอกกล่าวมากกว่า การออกคำสั่งคะ การพูดในการทำงาน มอบหมายงาน ดิฉันใช้ถ้อยคำวาจาเป็นกลาง คือ พูดจาดี พูดให้เข้าใจ ไม่โกหกเพื่อให้งานตัวเองออกมาดีฝ่ายเดียวคะ อีกอย่างหนึ่งก็จะรับฟังความคิดเห็นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นนะคะ”

2) การฟัง การศึกษา พบว่า ผู้นำส่วนใหญ่มีการสื่อสารบริหารเชิงพุทธผ่านการฟัง ทั้งนี้ เมื่อผู้นำได้รับฟังสิ่งต่าง ๆ ก็จะนำมาพิจารณาไตร่ตรองเนื้อหาที่ได้รับฟังมาอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนที่จะปักใจเชื่อ หรือดำเนินการตามที่ได้รับฟังมา หรืออาจเรียกได้ว่า การฟังแบบอุเบกขา คือ วางตัวเป็นกลาง ไม่หุนเหิน ต้องหาข้อเท็จจริง นอกจากนี้ผู้นำยังเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณาต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่ง

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 3 (กรรมการผู้จัดการ บริษัท C) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ถ้าผมเป็นฝ่ายรับสาร หรือเมื่อเราเป็นผู้ฟัง ผมก็จะมาไตร่ตรอง อีกครั้งครับ ผมจะฟังเนื้อหาทุก ๆ อย่างแบบอุเบกขา คือวางตัวเป็นกลาง ไม่หุบปาก ต้องหาข้อเท็จจริง เช่น ลูกน้องคนนั้นมาฟ้องว่า ลูกน้องคนหนึ่งทำผิดแบบนั้น แบบนี้ ผมจะไม่เชื่อในทันที จะหาข้อมูลแล้วประมวลเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น การสอบถามกับผู้ร่วมงานอื่น ๆ ค่อยมาตัดสินใจครับ” สอดคล้องกับ ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 8 กรรมการผู้จัดการบริษัท H ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ถ้าเป็นในกรณีผู้รับสารเชิงพุทธ ผมรับฟังแบบใจอุเบกขา และกายอุเบกขา คือ ฟังมาแล้วไตร่ตรอง เชื่อในใจที่เป็นกลาง วางตัวเป็นกลางไม่ลำเอียง หรือวางตัวให้เหมาะสมด้วย ด้านอวัจนภาษา เช่น ไม่เล่นกับผู้ใต้บังคับบัญชาจนเกินไป วางตัวให้เหมาะสมครับ”

สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ศึกษาการสื่อสารบริหารเชิงพุทธกับหลักการ POSDC ผู้นำใช้การสื่อสารบริหารเชิงพุทธผ่านการพูดและการฟัง โดยการพูดนั้น ผู้นำมักจะใช้คำพูดด้วยถ้อยคำที่ดี มีการพูดที่ชัดเจน เข้าใจง่าย พูดจาไพเราะ และไม่พูดจาโกหก หรือพูดในสิ่งที่ไม่ถนัด จะส่งผลกระทบต่อการทำงานของการองค์กร สำหรับการฟังนั้น ผู้นำจะมีการฟังแบบอุเบกขา กล่าวคือ เมื่อได้รับฟังสิ่งต่าง ๆ ก็จะนำมาพิจารณาไตร่ตรองเนื้อหาที่ได้รับฟังมาอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนที่จะปักใจเชื่อ หรือดำเนินการตามที่ได้รับฟังมา นอกจากนี้ผู้นำยังรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กรจากผู้ใต้บังคับบัญชาอีกด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการสื่อสารเพื่อการบริหารงานของผู้นำ สรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการสื่อสารบริหารเชิงพุทธ คือ หลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) นำไปประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารงาน POSDC ดังกล่าวได้ดังนี้

1) ด้านเมตตา ผู้นำมีความปรารถนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสามัคคีกันในที่ทำงาน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถให้ตรงกับบุคคล รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา มีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยในภาคผู้นำการศึกษา และปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กรในภาครัฐกิจ

2) ด้านกรุณา ผู้นำมีการจัดระเบียบแบบแผนและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับงานขององค์กร โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นที่ปรึกษาที่ดี ให้คำแนะนำผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อมีปัญหา ให้โอกาสผู้ที่ทำงานผิดพลาดปรับปรุงตนเอง ชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นโทษให้กับบุคลากรอย่างจริงจัง ร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยความใส่ใจ เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ สร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับผู้ใต้บังคับบัญชา

3) ด้านมุทิตา ผู้นำส่งเสริมให้มีการเข้าสมาคม อบรม เพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน มอบประกาศเกียรติคุณ รางวัล แสดงความยินดี กับผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีผลงานดีเด่น เป็นที่ยอมรับชมเชย ชื่นชมผลงานด้วยความจริงใจ จัดระเบียบ หรือกฎเกณฑ์การให้รางวัลผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างเหมาะสม และผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา หลักพรหมวิหารธรรมที่ใช้

คือ มุทิตา หรือ การยินดีกับผู้อื่น ในหมู่ผู้บริหารด้วยกันเองที่อยู่ในองค์กรเดียวกัน หมายถึง หัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ จนไปถึงผู้อำนวยการฝ่าย ที่เป็นผู้บริหารมีลูกน้องในบังคับบัญชา และทรัพยากรในการบริหารเป็นของตนเอง แต่การทำงานในองค์กรการจำเป็นที่ผู้บริหารฝ่ายต่าง ๆ ต้องร่วมงานกันเพื่อเป้าหมายขององค์กรโดยรวม เมื่อต่างคนต่างเป็นผู้บริหาร เป็นผู้นำในทีมงานของตนเอง การเกิดทิฐิในตนจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้จนก่อให้เกิดความอิจฉาริษยากันในองค์กร

4) ด้านอุเบกขา ผู้นำประเมินผลการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเป็นธรรม มีความเป็นกลาง ซึ่งหลักพรหมวิหาร 4 สามารถแก้ปัญหาอุปสรรคในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ในกรณีที่มีการรักษาความถูกต้อง ชอบธรรมตามหลักการ ไม่มีความลำเอียง มีกฎเกณฑ์ที่วางไว้ เพื่อตัดสินลูกน้องที่ปฏิบัติตนผิดกฎระเบียบอย่างเป็นกลาง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารงานของผู้นำ โดยใช้ทฤษฎีภาวะผู้นำ คือกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่ม บุคคลอื่น มีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่ม หรือองค์กร เป็นเป้าหมาย นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำโดยใช้หลักของ Likert's Michigan Studies เป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วม ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าหลักการบริหารแบบ POSDC นั้น ผู้นำที่มีภาวะผู้นำจะมองได้ 2 แนวทาง คือทางตรงและทางอ้อม นั้นหมายความว่า แนวทางตรง คือ ผู้นำศรัทธาในทางพุทธศาสนาด้วยตนเองอยู่แล้ว ฝึกปฏิบัติ อยู่เป็นประจำ เกิดผลทางบวก ส่วนแนวทางอ้อม คือ ผู้นำที่ไม่เคยได้ปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนา ยังไม่เข้าใจในหลักธรรม เนื่องจากไม่ได้นับถือศาสนา พุทธ หรือนับถือศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม เป็นต้น ได้รับการสื่อสารอันเกิดจากการบอกต่อจากผู้นำต่างองค์กรด้วยกัน แล้วเกิดความศรัทธา เลื่อมใส แล้วลองปฏิบัติ เห็นผลว่าเกิดผลดีกับการนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กร ซึ่งแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก ๆ 5 ประเด็น คือ หลักการวางแผน (Planning) หลักการการจัดองค์การ (Organizing) หลักการคัดสรรบุคลากร (Staffing) หลักการสั่งการ (Directing) และหลักการควบคุม (Controlling) โดยทำการสื่อสารบริหารเชิงพุทธด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

การศึกษาการสื่อสารบริหารเชิงพุทธกับหลักการ POSDC ของผู้นำ โดยใช้ทฤษฎีการสื่อสาร ประกอบด้วย SMCR (ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร) ซึ่งผู้ส่งสาร หมายถึงผู้นำหรือผู้บริหาร สาร คือ เนื้องาน คำสั่ง ผลงานของพนักงาน ส่วนช่องทาง คือ ประสาทสัมผัสทั้ง 5 (การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการลิ้มรส) (Berlo, 1960) ในการวิจัยนี้การสื่อสารจะใช้ช่องทางผ่านการพูดและการฟัง เท่านั้น ซึ่งสรุปว่าผู้นำประยุกต์การสื่อสารบริหารเชิงพุทธผ่านการพูดและการฟัง โดยการพูดนั้น ผู้นำมักจะใช้คำพูดด้วยถ้อยคำที่ดี มีการพูดที่ชัดเจน เข้าใจง่าย พูดจาไพเราะ และไม่พูดจาโกหก หรือพูดในสิ่งที่ไม่ดีอันจะส่งผลกระทบต่อ

การดำเนินการขององค์การ สำหรับการฟังนั้น ผู้นำจะมีการฟังแบบอุเบกขา กล่าวคือ เมื่อได้รับฟังสิ่งต่าง ๆ ก็จะนำมาพิจารณาไตร่ตรองเนื้อหาที่ได้รับฟังมาอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนที่จะปักใจเชื่อ หรือดำเนินการตามที่ได้รับฟังมา นอกจากนี้ผู้นำยังรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานองค์การจากผู้ใต้บังคับบัญชาอีกด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของประทุม ฤกษ์กลาง (2559) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง หลักการสื่อสารตามแนวพุทธศาสนา พบว่า หลักการสื่อสารทั่ว ๆ ไปในยุคพระพุทธร่องค์ยังไม่มีสื่อและเทคโนโลยีในการสื่อสาร มีการสื่อสารด้วยการพูดและการเขียนเท่านั้น หลักการที่พระองค์ทรงสั่งสอนจึงเน้นไปที่ “การพูด” เท่านั้น แต่หลักการที่สามารถนำไปพัฒนาประยุกต์ใช้ได้กับการสื่อสารในทุกรูปแบบ ได้แก่ การโฆษณา การรายงานข่าว การประชาสัมพันธ์ ฯลฯ ในการวิจัยได้ใช้หลักการตามแนวพุทธศาสนาที่พระพุทธร่องค์ได้ทรงสั่งสอนหลักการพูดหลายประการ ได้แก่ บุคคลไม่ควรพูดบดหรือพูดเท็จ (ผิดศีล 5) การพูดด้วยถ้อยคำที่ดี ซึ่งเป็นวจีกรรมที่ดีงามและสุภาพ มีลักษณะ 4 ประการ คือ 1) พูดคำจริง คือ พูดแน่นอน พูดจริง รักษาคำพูด 2) คำพูดสมานไมตรี คือ พูดสมานสามัคคี พูดแนะนำ พูดชักจูง 3) พูดคำไพเราะ คือ พูดคำดูดี คำพูดอ่อนหวาน ให้กำลังใจ ทำให้ผู้ฟังชื่นบาน 4) พูดคำพูดที่มีประโยชน์ พระพุทธร่องค์ทรงสอนว่า คำพูดมีประโยชน์ คือ คำพูดที่มีเหตุผล มีหลักฐานยืนยัน ผู้อื่นคัดค้านไม่ได้ นอกจากนี้หลักการสื่อสารที่ดี ต้องประกอบด้วย SMCR (ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร) โดยมีทักษะในการสื่อสาร ทศนคติ ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรม ที่ใกล้เคียงกัน โดยผ่านช่องทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการลิ้มรส (Berlo, 1960) สามารถใช้ได้ผลดีกับการสื่อสารบริหารภายในองค์การ

การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการสื่อสารเพื่อการบริหารงานของผู้นำ จะเห็นได้ว่าหลักการบริหารแบบ POSDC (การวางแผน การจัดการองค์การ การคัดสรรบุคลากร การสั่งการ และการควบคุม) ผู้นำสามารถสื่อสารเชิงพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) นำไปประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารงานดังกล่าว ดังนี้

1) ด้านเมตตา (ความปรารถนาดี) ผู้นำองค์การมีความปรารถนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามัคคีกันในที่ทำงาน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถให้ตรงกับบุคคล รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมชัย กิตติศักดิ์ และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์การโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 นำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาองค์การ ผลการวิจัยพบว่า “ด้านเมตตา” ผู้นำองค์การ (ผู้บริหาร) ปรารถนาให้ครูทุกคนมีความสามัคคีกันในที่ทำงาน การวางตัวให้เหมาะสมในที่ทำงาน การมอบหมายงานตามความรู้ความสามารถแต่ละบุคคล (ครู) เป็นที่ปรึกษาที่ดีและให้คำแนะนำแก่ครูเมื่อมีปัญหา และสอดคล้องกับงานวิจัยของโสมจิราวดี จำปาสิทธิ์ และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสาชาง อำเภอร่อน

พิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านเมตตาผู้บริหาร(ผู้นำ) คอยหมั่นสังเกตและซักถามความเป็นอยู่ของประชาชน รองลงมาผู้บริหารสามารถให้คำปรึกษา เสนอแนะวิธีการทำงานที่ถูกต้องแก่ประชาชน และผู้บริหารมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีมิตรไมตรีต่อประชาชน

2) ด้านกรุณา (ความสงสาร) ผู้นำองค์การมีการจัดระเบียบแบบแผนและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับงานขององค์การ โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นที่ปรึกษาที่ดี ให้คำแนะนำผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อมีปัญหา ให้โอกาสผู้ที่ทำงานผิดพลาดปรับปรุงตนเอง ซึ่งแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นโทษให้กับบุคลากรอย่างจริงจัง ร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยความใส่ใจ เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ สร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับผู้ใต้บังคับบัญชา สอดคล้องกับงานวิจัยของลิขิตา เฉลิมพลโยธิน เฉลิมชัย และคณะ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์การโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 พบว่า ด้านกรุณา ผู้บริหารมีการจัดระเบียบและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับงานของมหาวิทยาลัยโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นที่ปรึกษาที่ดีและให้คำแนะนำแก่ครูเมื่อมีปัญหา ให้โอกาสผู้ที่ทำงานผิดพลาดได้ปรับปรุงตนเองและเข้าร่วมงานต่อ ซึ่งแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นโทษให้กับบุคลากรอย่างจริงจัง ร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยความใส่ใจ เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ สร้างสัมพันธ์ภาพอันดีงามแก่ครูทุกคน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสมจิราวดี จำปาสิทธิ์ และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสาธง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ผู้บริหารไม่ทอดทิ้งประชาชนเมื่อมีปัญหา รองลงมา ผู้บริหารให้ความยุติธรรมกับประชาชนเสมอภาคกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ผู้บริหารให้คำปรึกษา และช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชน 3) ด้านมุทิตา (ความยินดี) ส่งเสริมให้มีการเข้าสัมมนา อบรม เพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน มอบประกาศเกียรติคุณ รางวัล แสดงความยินดี กับผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีผลงานดีเด่น เป็นที่ยอมรับสม่าเสมอ ชื่นชมผลงานด้วยความจริงใจ จัดระเบียบ หรือกฎเกณฑ์การให้รางวัลผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของจักรกฤษณ์ โปตาพล (2556) ที่ศึกษาเรื่อง ผู้บริหารกับพรหมวิหารธรรม พบว่า การสร้างมนุษยสัมพันธ์และการประสานงานเป็นการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารด้วยกัน และผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา หลักพรหมวิหารธรรมที่ใช้คือ มุทิตา หรือ การยินดีกับผู้อื่น ในหมู่ผู้บริหารด้วยกันเองที่อยู่ในองค์กรเดียวกัน อาจหมายถึง หัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ จนถึงผู้อำนวยการฝ่าย ที่เป็นผู้บริหารมีลูกน้องในบังคับบัญชา และทรัพยากรในการบริหารเป็นของตนเอง แต่การทำงานในองค์การจำเป็นที่ผู้บริหารฝ่ายต่าง ๆ ต้องร่วมงานกันเพื่อเป้าหมายขององค์การโดยรวม ซึ่งด้านมุทิตานี้จะสอดคล้องกับงานวิจัยของจำปาสิทธิ์ และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสาธง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมความคิดเห็นของประชาชน ดังนั้นเมื่อต่างคนต่างเป็น

4) ด้านอุเบกขา (วางใจเป็นกลาง) ผู้นำประเมินผลการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเป็นธรรม มีความเป็นกลาง ซึ่งหลักพรหมวิหาร 4 สามารถแก้ปัญหาอุปสรรคในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จำปาสิทธิ์ และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสาธง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าผู้บริหารให้ความช่วยเหลือประชาชนตามความเหมาะสม ผู้บริหารมีความเต็มใจให้บริการ แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีเงื่อนไขหรือความลำเอียง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสมอภาคด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ### ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กัน
2. ควรศึกษาความคิดเห็นผู้ได้บังคับบัญชาที่มีทัศนคติต่อหลักธรรมที่ผู้นำได้นำมาปรับใช้กับการบริหารงานว่ามีประสิทธิภาพกับการทำงานของผู้ได้บังคับบัญชามากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- จักรกฤษณ์ โปตาพล. (2559). ผู้บริหารกับพรหมวิหารธรรม. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 9(1), 1-12.
- ประทุม ถุชฌกลาง. (2559). หลักการสื่อสารตามแนวพุทธศาสนา. *วารสาร BU Academic Review*, 3(2), 39-146.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). *ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). (2548). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์.
- พระใบฎีกาธวัชชัย จรณธมโม และพระมหาประเวศ ปญญาทีโป. (2564). *การบริหารจัดการเชิงพุทธ : องค์การสมัยใหม่*. ลำพูน: วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พายุ ภูควังษ์. (2560). การปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 8(2), 148-159.
- พระครูสถิตบุญวัฒน์ (ชาญ ถิริบุญโญ) และคณะ. (2559). การบริหารเชิงพุทธบูรณาการของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 7(2), 165-176.
- ลิขิตา เฉลิมพลโยธิน และคณะ. (2560). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์การโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 11(26), 162-171.
- โสมจิราวดี จำปาสิทธิ์ และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสาชิง อำเภอรัตนบุรี จังหวัดนครราชสีมา. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 5(1), 85-101.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). *ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Berlo, D. K. (1960). *The Process of Communication*. New York: The Free Press.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. New York: McGraw-Hill.

ผลการเปรียบเทียบระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอน
ด้วยตนเองของนิสิตครู*

THE RESULTS OF THE COMPARISON OF PRE-SERVICE TEACHER' SELF-
INSTRUCTIONAL VIDEO PRODUCTION ABILITY

นรินทร์ นนทมาลย์

Narin Nonthamand

มหาวิทยาลัยพะเยา

University of Phayao

Corresponding Author E-mail: narin.no@up.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สำรวจระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู (2) เปรียบเทียบระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนิสิตครูระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 718 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง ด้วยการทดสอบค่าที และวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนาม

ผลการวิจัยพบว่า (1) นิสิตครูมีความสามารถในการออกแบบวิดีโอการสอนมากที่สุด ($M=3.524$, $SD=.621$) รองลงมาคือ ความสามารถในการพัฒนา ($M=3.496$, $SD=.708$) และความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ ($M=3.464$, $SD=.744$) (2) นิสิตครูที่มีภูมิหลังต่างกันมีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองต่างกัน โดยนิสิตเพศชายและเพศหญิง มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองต่างกันในทุกองค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ นิสิตเพศชายและเพศหญิงในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ที่ศึกษาต่างชั้นปี นิสิตครูที่มีประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอ มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองแตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง; วิดีโอการสอน; นิสิตครู

* Received September 9, 2021; Revised October 3, 2021; Accepted October 6, 2021

Abstract

This study aims to explore pre-service teachers' self-instructional video production ability and to compare the ability levels of those with different backgrounds. The samples of this study were 718 undergraduate pre-service teachers at the University of Phayao. A questionnaire was used to collect data regarding the respondents' ability to produce instructional videos, and descriptive statistics, including frequencies, means, percentages and standard deviations, were used to describe characteristics of the collected data while the t-test and MANOVA were used to analyze the difference in the ability of pre-service teachers in instructional video production

The findings revealed that most pre-service teachers were able to produce instructional videos ($M=3.524$, $SD=.621$) while many of them were able to carry out improvement in their instructional video production ($M=3.496$, $SD=.708$) and some of them were able to deliver their videos ($M=3.464$, $SD=.744$). In addition, with different backgrounds in video production, the pre-service teachers possessed different levels of ability to produce instructional videos. Male and female pre-service teachers had different levels of ability in video delivery, while male and female pre-service teachers studying in the fields of humanities and sciences from different years of study with experience using video editing tools had different levels of ability in producing instructional videos.

Keywords: self-instructional video production ability; instructional video; pre-service teachers

บทนำ

วิดีโอช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เห็นภาพและขั้นตอนกระบวนการ การสาธิต การทำงานต่าง ๆ และยังช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียง วิดีโอยังใช้เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนเริ่มเรียนโดยใช้แนะนำบทเรียนหรือศึกษาวิดีโอก่อนเข้าห้องเรียน (Spannaus, 2012) อีกทั้งวิดีโอยังดึงดูดความสนใจของผู้เรียนมากกว่าการสื่อประเภทอื่น ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้น สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการรู้ดิจิทัล (Bevan, 2020) วิดีโอยังใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเนื้อหาให้กับผู้เรียนทั้งในการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้าน การเรียนแบบผสมผสาน และการเรียนออนไลน์ (Brame, 2016) จึงสามารถกล่าวได้ว่า วิดีโอมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับนิสิต

ครูโดยตรง เนื่องจากในทุกหลักสูตรการผลิตครู นิสิตครูจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสตร์การสอน เนื้อหาวิชาเอก และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการผลิตสื่อการสอน (Niess, 2011) และวิดีโอเป็นสื่อการสอนที่นิยมใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นในช่วงที่นิสิตครูกำลังศึกษาในมหาวิทยาลัย ควรมีการส่งเสริมให้นิสิตครูได้ออกแบบและผลิตวิดีโอการสอนเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมเมื่อนิสิตจบการศึกษาไปเป็นครู

ปัจจุบันถึงแม้ว่าหลักสูตรจะมีรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตวิดีโอการสอนในระดับปริญญาตรีให้กับนิสิตครูได้ศึกษาก่อนที่จะไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียน แต่นิสิตครูก็ยังขาดความพร้อมในการผลิตวิดีโอการสอน ทำให้ไม่สามารถผลิตวิดีโอการสอนได้ด้วยตนเอง (สมเกียรติ สรรคพงษ์, 2562) โดยผลสำรวจจากนิสิตนักศึกษาครูในสถาบันผลิตครู พบว่า นิสิตนักศึกษาครูมีปัญหาในการผลิตวิดีโอการสอน คือ (1) ปัญหาการออกแบบแนวคิดในการผลิตวิดีโอการสอน (2) ปัญหาในการถ่ายทำ และ (3) ปัญหาในการตัดต่อวิดีโอการสอน อีกทั้งผลสำรวจปัญหาในการผลิตวิดีโอการสอนของนิสิตครู มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า นิสิตครูมีความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนในขั้นหลังการผลิต ที่ประกอบด้วย การลำดับภาพตัดต่อวิดีโอ การเผยแพร่วิดีโอ การนำวิดีโอไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับน้อย ซึ่งการขาดความสามารถดังกล่าวข้างต้นจะส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนของนิสิตครู เนื่องจากหากนิสิตครูส่วนใหญ่ยังไม่สามารถออกแบบและพัฒนาวิดีโอการสอนได้ จึงเลือกใช้วิดีโอที่มีอยู่ในสื่อสังคมออนไลน์ แต่วิดีโอที่มีอยู่ในสื่อสังคมออนไลน์อาจจะไม่ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับบริบทของนักเรียนที่นิสิตครูสอน ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน รวมไปถึงความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนของนิสิตครูยังเป็นสมรรถนะดิจิทัล (กณิชา ศิริศักดิ์ และดวงกมล ไตรวิจิตรกุล, 2563)

งานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาหลายประการในการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ ของครูที่ใช้การเรียนโดยใช้วิดีโอเป็นฐาน คือ การผลิตวิดีโอของครู (Dabbagh & Bannan-Ritland, 2005) โดยปัญหาในการผลิตวิดีโอของครูนั้นจะเกิดขึ้นจาก ขาดการฝึกฝน ขาดความสนใจ และขาดการศึกษา ในด้านการผลิตวิดีโออย่างต่อเนื่อง (Hart & Hicks, 2002) นอกจากนี้ Hobbs & Frost (1998) ได้กล่าวว่า ข้อจำกัดของครูในการใช้วิดีโอที่เป็นปัญหาต่อการนำวิดีโอมาใช้ประกอบการสอนนักเรียน ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการที่ครูไม่สามารถผลิตวิดีโอของครูได้เอง ที่เป็นเช่นนี้เพราะการขาดการเรียนรู้ในด้านการผลิตวิดีโอ (Kirwan, et al., 2004) และอุปสรรคในการผลิตวิดีโอของครู ที่พบบ่อยที่สุดคือ ปัญหาในกระบวนการวางแผนการถ่ายทำ และการตัดต่อวิดีโอ (Girod, et al., 2007) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องให้ครูได้เรียนรู้ และมีกระบวนการคิดอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับการผลิตวิดีโอ (Miller, 2007)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่านิสิตครูยังขาดความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนสรุปได้ดังนี้ (1) ความสามารถในการกระบวนการวางแผน ออกแบบแนวคิดในการผลิตวิดีโอ (2) ความสามารถในการถ่ายทำวิดีโอ และ (3) ความสามารถในการตัดต่อวิดีโอ รวมทั้งผู้วิจัยยัง

ต้องการศึกษาระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอด้วยตนเองของนิสิตครู เพื่อนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกแบบการเรียนการสอนและพัฒนาความสามารถในการผลิตวิดีโอของนิสิตครูต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู

ที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งได้รับสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่สัญญา FF64-RIM055 จากกองทุนส่งเสริม ววน. และผ่านการรับรองการยกเว้นพิจารณาจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่โครงการ 2.1/094/63 โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ หรือ สถาบันผลิตครู ในภาคเหนือตอนบน

ตัวอย่างวิจัย คือ นิสิตครูระดับปริญญาตรีที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยพะเยา ในปีการศึกษา 2564 กำหนดขนาดตัวอย่างวิจัยด้วยการคำนวณจาก G*Power (Cohen, 2013) โดยกำหนดขนาดอิทธิพล (F) เท่ากับ .25 ความน่าจะเป็นในการเกิดความคาดเคลื่อน (α err prob) เท่ากับ .05 ค่าอำนาจการทดสอบ ($1-\beta$ err prob) เท่ากับ .95 กำหนดจำนวนกลุ่ม (Number of group) จำนวน 4 กลุ่ม ได้ขนาดตัวอย่างวิจัยอย่างน้อย 400 คน และเพื่อชดเชยความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมา ผู้วิจัยเพิ่มตัวอย่างร้อยละ 20 ได้ขนาดตัวอย่างวิจัยอย่างน้อยรวม 480 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้จำนวน 718 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) สุ่มเลือกตัวอย่างวิจัยด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) จำแนกตัวอย่างวิจัยตามกลุ่มสาขาวิชาดังนี้ (1) กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย สาขา ชีววิทยา ฟิสิกส์ เคมี คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการศึกษา (2) กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ประกอบด้วยสาขาวิชาภาษาอังกฤษ และภาษาไทย ขั้นตอนที่สอง เลือกตัวอย่างวิจัยโดยใช้การเลือกตามความสะดวก (Convenience Sampling) ตามกลุ่มสาขาจำนวนเท่ากัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความสามารถในการผลิตวิดีโอด้วยตนเอง มี 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นปี สาขาที่กำลังศึกษา จำนวน 4 ข้อ และ ตอนที่ 2 แบบสอบถาม

ความสามารถในการผลิตวิดีโอด้วยตนเอง เป็นแบบมาตราการประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (มีความสามารถน้อยที่สุด – มีความสามารถมากที่สุด) จำนวน 39 ข้อ

ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน มีค่าอยู่ระหว่าง .667-1.000 โดยเฉลี่ยรวมทั้งฉบับเท่ากับ .933 และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านภาษาโดยตรวจสอบความตรงเชิงเผชิญหน้า (face validity) กับนิสิตครูที่มีลักษณะคล้ายตัวอย่าง จำนวน 5 คน มีค่าอยู่ระหว่าง .600 – 1.000 โดยเฉลี่ยรวมทั้งฉบับเท่ากับ .958 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับนิสิตครูที่มีลักษณะคล้ายตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยเฉลี่ยรวมทั้งฉบับ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .967

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยติดต่อนิสิตครูที่เป็นตัวอย่างวิจัยเพื่อชี้แจงขั้นตอนการดำเนินการสอบถาม และส่งแบบสอบถามออนไลน์ให้กับนิสิตครู

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อให้ทราบลักษณะการแจกแจงและการกระจายของข้อมูล และวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง ด้วยการทดสอบค่าที และวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนาม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ผลการสำรวจระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูจำแนกตามเพศ และกลุ่มสาขาวิชา และตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามตัวแปรชั้นปีที่กำลังศึกษา ประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการแต่งภาพและ ประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอของนิสิตครู รายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของนิสิตครูที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า นิสิตครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 547 คน มากกว่าเพศชายจำนวน 171 คน เมื่อจำแนกนิสิตครูตามชั้นปีเป็นนิสิตครูชั้นปีที่ 2 มากที่สุด จำนวน 243 คน และเมื่อจำแนกนิสิตครูตามสาขาวิชา เป็นนิสิตครูสาขาวิชาภาษาอังกฤษ มากที่สุด จำนวน 193 คน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=718)

ข้อมูลทั่วไป	ชาย (n=171)		หญิง (n=547)		รวม	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ชั้นปีที่กำลังศึกษา						
1. ชั้นปีที่ 1	56	32.60	137	25.00	193	26.90
2. ชั้นปีที่ 2	49	28.50	194	35.50	243	33.90
3. ชั้นปีที่ 3	28	16.30	85	15.50	113	15.80
4. ชั้นปีที่ 4	17	10.50	76	13.90	94	12.80
5. ชั้นปีที่ 5	21	12.20	55	10.10	76	10.60
รวม	171	100.00	547	100.00	718	100.00
สาขาวิชาที่กำลังศึกษา						
1. ภาษาไทย	30	17.50	144	26.30	174	24.20
2. ภาษาอังกฤษ	53	31.00	140	25.60	193	26.90
3. สังคมศึกษา	3	1.80	10	1.80	13	1.80
4. คณิตศาสตร์	31	18.10	79	14.40	110	15.30
5. เคมี	3	1.80	26	4.80	29	4.00
6. ฟิสิกส์	10	5.80	30	5.50	40	5.60
7. ชีววิทยา	16	9.40	77	14.10	93	13.00
8. วิทยาศาสตร์การกีฬา	25	14.60	41	7.50	66	9.20
รวม	171	100.00	547	100.00	718	100.00

ตอนที่ 2 ผลการสำรวจระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู

ผลการสำรวจระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู มากที่สุดคือ ความสามารถในการออกแบบ ($M=3.524$, $SD=.621$) รองลงมาคือความสามารถในการพัฒนา ($M=3.496$, $SD=.708$) และความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ ($M=3.464$, $SD=.744$) ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง ของนิสิตครูจำแนกตามองค์ประกอบ (n=718)

องค์ประกอบ / ตัวบ่งชี้	M	SD
องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการออกแบบ	3.524	.621
ตัวบ่งชี้ที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์	3.551	.610
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ออกแบบแนวคิด	3.529	.679
ตัวบ่งชี้ที่ 3 ใช้หลักการออกแบบ	3.544	.714
ตัวบ่งชี้ที่ 4 เขียนสตอรี่บอร์ด	3.494	.732
ตัวบ่งชี้ที่ 5 จัดลำดับขั้นตอน	3.499	.710
องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนา	3.496	.708
ตัวบ่งชี้ที่ 1 ถ่ายทำ	3.463	.758
ตัวบ่งชี้ที่ 2 นำเสนอหน้ากล้อง	3.532	.738
ตัวบ่งชี้ที่ 3 ลำดับภาพ	3.493	.795
องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ	3.464	.744
ตัวบ่งชี้ที่ 1 เผยแพร่วิดีโอผ่านเวลา	3.449	.771
ตัวบ่งชี้ที่ 2 เผยแพร่วิดีโอไม่ผ่านเวลา	3.478	.777

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูจำแนกตามภูมิภาค

ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูที่มีภูมิภาคต่างกัน ได้แก่ เพศ และกลุ่มสาขาวิชา โดยมีรายละเอียดของตัวแปรภูมิภาคดังนี้ ตัวแปรเพศ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) เพศชาย (2) เพศหญิง ตัวแปรกลุ่มสาขาวิชา ประกอบด้วย (1) กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ และ (2) กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ใช้การทดสอบค่าที (Independent sample t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูที่มีภูมิภาคด้านเพศ และกลุ่มสาขาแตกต่างกัน

การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู จำแนกตามเพศ พบว่า ความแปรปรวนของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู ในองค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการออกแบบ นิสิตครูเพศชาย ($M=3.542$, $SD=.591$) และเพศหญิง ($M=3.488$, $SD=.662$) และในองค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนา นิสิตครูเพศชาย ($M=3.514$, $SD=.668$) และเพศหญิง ($M=3.454$, $SD=.743$) มีค่าเฉลี่ยระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ในองค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ นิสิตครูเพศชาย ($M=3.547$, $SD=.748$) และเพศหญิง ($M=3.403$, $SD=.772$) มีค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูจำแนกตามเพศ ($n=718$)

	n	M	SD	Levene's Test for Equality of Variances		t	Sig. 2 tailed	ผลการเปรียบเทียบ
				F	P			
องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการออกแบบ								
เพศ								
1. ชาย	171	3.542	.591	2.182	.140	.342	.342	ไม่แตกต่างกัน
2. หญิง	547	3.488	.662	df = 716				
รวม	718							
องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนา								
เพศ								
1. ชาย	171	3.514	.668	2.395	.122	.948	.343	ไม่แตกต่างกัน
2. หญิง	547	3.454	.743	df = 716				
รวม	718							
องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ								
เพศ								
1. ชาย	171	3.547	.748	.003	.954	2.136	.033	แตกต่างกัน
2. หญิง	547	3.403	.772	df = 716				
รวม	718							

* $p < .05$

การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า ความแปรปรวนของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู ในองค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการออกแบบ นิสิตครูกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ($M=3.603$, $SD=.680$) และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ($M=3.456$, $SD=.622$) และในองค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนา นิสิตครูกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ($M=3.577$, $SD=.725$) และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ($M=3.416$, $SD=.725$) และในองค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ นิสิตครูกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ($M=3.562$, $SD=.769$) และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ($M=3.386$, $SD=.765$) มีค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา ($n=718$)

	n	M	SD	Levene's Test for Equality of Variances	F	Test for t	P	Sig. 2 tailed	ผล การ เปรียบเทียบ
องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการออกแบบ									
กลุ่มสาขาวิชา									
1. มนุษยศาสตร์	242	3.603	.680	3.579		.059	2.580	.010	แตกต่างกัน
2. วิทยาศาสตร์	476	3.456	.622	df = 716					
รวม	718								
องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนา									
กลุ่มสาขาวิชา									
1. มนุษยศาสตร์	242	3.577	.725	.084		.772	2.702	.007	แตกต่างกัน
2. วิทยาศาสตร์	476	3.416	.725	df = 716					
รวม	718								
องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ									
กลุ่มสาขาวิชา									
1. มนุษยศาสตร์	242	3.562	.769	.122		.727	2.551	.011	แตกต่างกัน
2. วิทยาศาสตร์	476	3.386	.765	df = 716					
รวม	718								

* $p < .05$

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนาม ของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู จำแนกตามภูมิภาค

ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติความแปรปรวนพหุนาม (MANOVA) เพื่อเปรียบเทียบระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูทั้ง 3 องค์ประกอบ ที่เป็นตัวแปรตามในการวิเคราะห์นี้ได้แก่ (1) ความสามารถในการออกแบบ (2) ความสามารถในการพัฒนา และ (3) ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ โดยวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองจำแนกตามชั้นปีที่การศึกษาของนิสิตครู (แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4 โดยผู้วิจัยรวมปี 4 และปี 5 เป็นกลุ่มเดียวกัน)

ประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตกแต่งภาพ (แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ไม่เคยใช้เลย ใช้งานไม่เกิน 1 ปี ใช้งานมาแล้ว 2-3 ปี และ ใช้งานมาแล้วมากกว่า 3 ปี) ประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอ (แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ไม่เคยใช้เลย ใช้งานไม่เกิน 1 ปี ใช้งานมาแล้ว 2-3 ปี และ ใช้งานมาแล้วมากกว่า 3 ปี) รายละเอียดดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามตัวแปรชั้นปีที่กำลังศึกษาของนิสิตครู

การเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูจำแนกตามชั้นปีของนิสิตครู ผู้วิจัยตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นโดยใช้ค่า Box's M พบว่า เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองทั้งสามองค์ประกอบของนิสิตครูทั้งสี่กลุ่มไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Box's $M=25.390$, $p=.122$) ความแปรปรวนของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูทั้งสี่กลุ่ม และองค์ประกอบของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Bartlett's test Likelihood ratio=.000, $p=.000$) ผลการทดสอบทั้งหมดแสดงว่าระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูทั้งสามองค์ประกอบเหมาะสมที่จะใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนาม และผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามระหว่างกลุ่มขององค์ประกอบของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองโดยพิจารณาจากค่า Pillai's Trace พบว่า เวกเตอร์ค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองทั้งสามองค์ประกอบ จำแนกตามชั้นปีของนิสิตครูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า นิสิตครูต่างชั้นปีมีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองแตกต่างกัน รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าสถิติพื้นฐานของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองสอนของนิสิตครู จำแนกตามชั้นปี ($n=718$)

	n	องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการออกแบบ		องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนา		องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ	
		M	SD	M	SD	M	SD
ชั้นปีที่กำลังศึกษา							
นิสิตครูชั้นปีที่ 1	193	3.484	0.729	3.480	0.783	3.417	0.847
นิสิตครูชั้นปีที่ 2	329	3.531	0.594	3.490	0.709	3.468	0.728
นิสิตครูชั้นปีที่ 3	75	3.304	0.660	3.244	0.690	3.170	0.707
นิสิตครูชั้นปีที่ 4 และ 5	121	3.570	0.617	3.531	0.684	3.556	0.749
รวม	718	3.570	0.617	3.244	0.690	3.438	0.768

หมายเหตุ : Box's $M = 25.390$, $F = 1.396$, $df_1 = 18$, $df_2 = 386533.361$, $p = .122$

Bartlett's test Likelihood ratio = .000 Approx. Chi-Square = 2316.961, $df = 5$, $p = .000$

Levene's test องค์ประกอบที่ 1 $F = 3.620$, $df_1 = 3$, $df_2 = 714$, $p = .013$ องค์ประกอบที่ 2 $F = 1.986$, $df_1 = 3$,

$df_2 = 714$, $p = .012$ องค์ประกอบที่ 3 $F = 3.447$, $df_1 = 3$, $df_2 = 714$, $p = .114$

Pillai's Trace = .024, $F = 1.949$, Hypothesis $df = 9.000$, Error $df = 2142.000$, $p = .041$

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามระหว่างกลุ่มของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง จำแนกตามชั้นปีของนิสิตครู พบว่า นิสิตครูในระดับชั้นที่ต่างกัน มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอต่างกันทั้ง 3 องค์ประกอบ รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามระหว่างกลุ่มของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง จำแนกตามชั้นปี

	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	หมายเหตุ
องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการออกแบบ	3.830	3	1.277	3.080	.027	ชั้นปีที่ 1<2<3<4
องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนา	4.418	3	1.473	2.813	.039	ชั้นปีที่ 3<2<1 และ ชั้นปีที่ 4>1
องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดสร้างวิดีโอ	7.464	3	2.488	4.270	.005	ชั้นปีที่ 4<2<1<3

4.2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามตัวแปรประสพการณ์การใช้เครื่องมือในการตกแต่งภาพของนิสิตครู

การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู จำแนกตามประสพการณ์การใช้เครื่องมือในการตกแต่งภาพ ผู้วิจัยตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นโดยใช้ค่า Box's M พบว่า เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองทั้งสามองค์ประกอบของนิสิตครูทั้งสี่กลุ่มแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Box's M = 48.073, $p = .000$) ความแปรปรวนของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูทั้งสี่กลุ่ม และองค์ประกอบของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Bartlett's test Likelihood ratio=.000, $p=.000$) ผลการทดสอบทั้งหมด แสดงว่าระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูทั้งสามองค์ประกอบ เหมาะสมที่จะใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนาม และผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามระหว่างกลุ่มขององค์ประกอบระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง โดยพิจารณาจากค่า Pillai's Trace พบว่า เวกเตอร์ค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองทั้งสามองค์ประกอบ จำแนกตามประสพการณ์การใช้เครื่องมือในการตกแต่งภาพ ของนิสิตครูไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า นิสิตครูที่มีประสพการณ์การใช้เครื่องมือในการตกแต่งภาพต่างกัน มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองไม่แตกต่างกัน รายละเอียดดังตาราง 7

ตารางที่ 7 ค่าสถิติพื้นฐานของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูด้วยตนเอง จำแนกตามประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการแต่งภาพ (n=718)

	n	องค์ประกอบที่ 1		องค์ประกอบที่ 2		องค์ประกอบที่ 3	
		ความสามารถในการออกแบบ		ความสามารถในการพัฒนา		ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ	
		M	SD	M	SD	M	SD
ประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตกแต่งภาพ							
ไม่เคยใช้เลย	15	3.743	0.785	3.501	0.647	3.469	0.726
ไม่เกิน 1 ปี	153	3.385	0.614	3.717	0.985	3.600	0.891
2-3 ปี	176	3.504	0.668	3.392	0.694	3.347	0.711
มากกว่า 3 ปี	374	3.537	0.639	3.449	0.737	3.426	0.762
รวม	718	3.743	0.785	3.499	0.721	3.474	0.788

หมายเหตุ : Box's M = 48.073, F = 2.584, df1 = 18, df2 = 10323.332, p = .000

Bartlett's test Likelihood ratio = .000 Approx. Chi-Square = 2327.394, df= 5, p = .000

Levene's test องค์ประกอบที่ 1 F = .930, df 1 = 3, df 2 = 714, p = .426 องค์ประกอบที่ 2 F = 1.075, df 1 = 3, df 2 = 714, p = .359 องค์ประกอบที่ 3 F = 1.328, df 1 = 3, df 2 = 714, p = .264

Pillai's Trace = .017, F = 1.393, Hypothesis df = 9.000, Error df= 2142.000, p = .185

4.3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามตัวแปรประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอของนิสิตครู

การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองด้วยตนเองของนิสิตครู จำแนกตามประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอ ผู้วิจัยตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นโดยใช้ค่า Box's M พบว่า เมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองทั้งสามองค์ประกอบของนิสิตครูด้วยตนเองทั้งสี่กลุ่มแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Box's M=32.479, p=.025) ความแปรปรวนของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครูทั้งสี่กลุ่ม และองค์ประกอบของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Bartlett's test Likelihood ratio=.000, p=.000) ผลการทดสอบทั้งหมดแสดงว่าระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนของนิสิตครูทั้งสามองค์ประกอบ เหมาะสมที่จะใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนาม และผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามระหว่างกลุ่มขององค์ประกอบระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง โดยพิจารณาจากค่า Pillai's Trace พบว่า เวกเตอร์ค่าเฉลี่ยของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองทั้งสามองค์ประกอบ จำแนกตามประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอของนิสิตครูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า นิสิตครูที่มีประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอครูต่างกันมีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองแตกต่างกัน รายละเอียดดังตาราง 8

ตาราง 8 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามระหว่างกลุ่มของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง จำแนกตามประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอ (n= 718)

n	องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการออกแบบ		องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนา		องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ		
	M	SD	M	SD	M	SD	
ประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการแต่งภาพ							
ไม่เคยใช้เลย	17	3.194	0.690	3.015	0.791	3.034	0.669
ไม่เกิน 1 ปี	250	3.375	0.632	3.341	0.711	3.302	0.727
2-3 ปี	186	3.544	0.675	3.532	0.749	3.485	0.800
มากกว่า 3 ปี	265	3.610	0.614	3.574	0.694	3.559	0.766
รวม	718	3.501	0.647	3.469	0.726	3.438	0.768

หมายเหตุ : Box's M = 32.479, F = 1.754, df1 = 18, df2 = 13493.782, p = .025

Bartlett's test Likelihood ratio = .000 Approx. Chi-Square = 2294.173, df= 5, p = .000

Levene's test องค์ประกอบที่ 1 F = 1.125, df 1 = 3, df 2 = 714, p = .338 องค์ประกอบที่ 2 F = .215, df 1 = 3, df 2 = 714, p = .886 องค์ประกอบที่ 3 F = 1.697, df 1 = 3, df 2 = 714, p = .166

Pillai's Trace = .037, F = 2.996, Hypothesis df = 9.000, Error df= 2142.000, p = .001

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู และประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอ พบว่านิสิตครูที่มีประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอที่แตกต่างกัน มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองแตกต่างกันทั้ง 3 องค์ประกอบ รายละเอียดดังตาราง 9

ตาราง 9 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุนามระหว่างกลุ่มของระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเอง จำแนกตามประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอของนิสิตครู

	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	หมายเหตุ
องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการออกแบบ	9.038	3	3.013	7.398	.000	ไม่เคยใช้เลย < ไม่เกิน 1 ปี < 2-3 ปี < มากกว่า 3 ปี
องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการพัฒนา	11.247	3	3.749	7.296	.000	ไม่เคยใช้เลย < ไม่เกิน 1 ปี < 2-3 ปี < มากกว่า 3 ปี
องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการจัดส่งวิดีโอ	11.671	3	3.890	6.746	.000	ไม่เคยใช้เลย < ไม่เกิน 1 ปี < 2-3 ปี < มากกว่า 3 ปี

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นที่น่าสนใจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นแรก นิสิตครูมีระดับความสามารถการออกแบบวิดีโอการสอนไม่มากนัก แสดงว่านิสิตครูไม่สามารถเล่าเรื่องราวออกมาเป็นภาพได้ ดังนั้นผู้สอนควรจะออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้นิสิตครูได้เรียนรู้หลักการออกแบบวิดีโอการสอน การเล่าเรื่อง การออกแบบสารเพิ่มมากขึ้น แล้วให้นิสิตครูฝึกฝนออกแบบและผลิตวิดีโอการสอนโดยใช้หลักการดังกล่าวใน

เนื้อหาวิชาเอกของนิสิตครูจนชำนาญ เพื่อให้นิสิตครูนำวิดีโอการสอนไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนของนิสิตครู และควรเน้นให้นิสิตครูออกแบบวิดีโอการสอนในหลายหลายรูปแบบ มีวิธีการเล่าเรื่องเพื่อนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้ผู้เรียนของตนเกิดความสนใจและเป็นการสร้างความสนใจในการสอนของนิสิตครู (Norton & Hathaway, 2010) อีกทั้งนิสิตครูควรออกแบบวิดีโอการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนของตนรับรู้สารได้ดีขึ้น (Campbell, et al., 2020)

ประเด็นที่สอง นิสิตครูสามารถลำดับหรือตัดต่อภาพด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปหรือแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือได้ และสามารถลำดับหรือตัดต่อภาพได้ตรงตามบทหรือสตอรี่บอร์ดที่วางไว้ได้ดี แต่นิสิตครูยังไม่สามารถค้นหาและเลือกใช้แหล่งการเรียนรู้ที่จะช่วยแก้ปัญหาในการผลิตวิดีโอการสอนของนิสิตครู แสดงว่านิสิตครูยังขาดความสามารถในการสืบค้นข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ดังนั้นผู้สอนควรมีการชี้แนะหรือยกตัวอย่างแหล่งการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบออนไลน์และเอกสารเพื่อที่จะช่วยในการแก้ปัญหาในการผลิตวิดีโอการสอนของนิสิตครู รวมไปถึงผู้สอนควรมีการแนะนำ รวบรวมและจัดหมวดหมู่ของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ออนไลน์มีความน่าเชื่อถือเรียงลำดับหัวข้อเนื้อหาตามขั้นตอนการผลิตวิดีโอ ซึ่งจะช่วยให้ นิสิตครูมีแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยแก้ปัญหาในการผลิตวิดีโอการสอน (Campbell, et al., 2020)

ประเด็นที่สาม นิสิตครูสามารถตอบกลับข้อสงสัยของผู้เรียนของตนผ่านทางกระดานคอมเมนต์หรือเว็บไซต์ได้ดีกว่าการตอบข้อสงสัยผ่านการสอนแบบถ่ายทอดสด แสดงว่านิสิตครูยังขาดไหวพริบในการตอบคำถาม การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และยังขาดความเชี่ยวชาญในเนื้อหา ดังนั้นผู้สอนควรสร้างสถานการณ์หรือจำลองสถานการณ์ให้นิสิตครูได้ฝึกตอบคำถามหรือข้อสงสัยของผู้เรียนของตนระหว่างการสอนแบบถ่ายทอดสด หรือฝึกตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่สอน จะทำให้นิสิตครูมีไหวพริบในการตอบคำถาม ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนของนิสิตครูมีส่วนร่วมในการเรียนมากกว่าการเรียนโดยใช้วิดีโอออนไลน์ (Jelsbak, et al., 2017)

ประเด็นที่สี่ นิสิตครูเพศชายและเพศหญิง มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนได้ด้วยตนเองไม่แตกต่างกัน แต่นิสิตครูเพศชายและเพศหญิงมีความสามารถในการจัดการส่งวิดีโอการสอนที่ต่างกันโดยนิสิตครูเพศชายรู้วิธีการจัดส่งวิดีโอมากกว่านิสิตครูเพศหญิง ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนควรจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้นิสิตครูเพศหญิงได้เรียนรู้พื้นฐานและวิธีการในการจัดส่งวิดีโอการสอน โดยให้นิสิตครูเพศหญิงได้ทดลองจัดส่งวิดีโอการสอนในช่องทางต่าง ๆ ผ่านเครื่องมือที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น ได้เรียนรู้เครื่องมือเทคโนโลยี เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ในการจัดส่งวิดีโอเพิ่มมากขึ้น เช่น TikTok YouTube หรือการฝังวิดีโอในเว็บไซต์ การทำลิงค์วิดีโอผ่านแบนเนอร์ในสื่อสังคม โดยให้มีการตั้งค่าและออกแบบส่วนประกอบของวิดีโอต่าง ๆ เพื่อส่งต่อให้กับผู้เรียนของนิสิตครู รวมไปถึงการออกแบบหน้าปกวิดีโอและการเขียน Caption ที่ดึงดูดความสนใจ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนของตนเกิดความสนใจและอยากที่จะเข้ามาดูวิดีโอการสอนมากขึ้น (Chtouki, et al., 2012) และผู้สอนควรสร้างสถานการณ์ปัญหาในการจัดส่งวิดีโอให้นิสิตครูเพศ

ชายได้ฝึกฝนการจัดส่งวิดีโอให้ผู้เรียนของตน เช่น การออกแบบและสร้างแบนเนอร์ในสื่อสังคมที่เชื่อมโยงกับวิดีโอการสอน การฝังวิดีโอในเว็บไซต์ การออกแบบหน้าปกวิดีโอให้เนื้อหาต่าง ๆ อีก ทั้งควรให้นิสิตครูเพศชายแนะนำ ให้คำปรึกษาในการจัดส่งวิดีโอกับนิสิตครูเพศหญิงเพื่อเพิ่มศักยภาพเดิมที่มีอยู่แล้ว

ประเด็นที่ห้า นิสิตครูในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองแตกต่างกัน โดยนิสิตครูในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองมากกว่านิสิตครูในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ อาจเป็นเพราะบริบทของสาขาวิชาที่เรียน รายวิชาที่เรียน เนื้อหาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและเนื้อหาที่เป็นการปฏิบัติที่ต่างกัน จึงทำให้นิสิตครูสาขาวิชามนุษยศาสตร์มีโอกาสได้ฝึกฝนการผลิตวิดีโอมากกว่านิสิตครูสาขาวิทยาศาสตร์ ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนควรพัฒนาสื่อดแทรกกิจกรรมให้นิสิตครูกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ได้มีการผลิตวิดีโอแบบง่าย ๆ เช่น การสร้างวิดีโอใน TikTok หรือ แอปพลิเคชันที่ใช้งานได้สะดวก (เสกสรร สายสีสและคณะ, 2563) เพื่อที่จะทำให้นิสิตครูได้ทดลองฝึกฝนการผลิตวิดีโออย่างง่ายด้วยตนเอง

ประเด็นที่หก นิสิตครูที่ศึกษาต่างชั้นปี มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองแตกต่างกัน อาจเกิดจากรายวิชาที่เรียนในแต่ละชั้นปี การนำเสนองาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อการเรียนการสอน เช่น รายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา รายวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา (วิทยาลัยการศึกษา, 2564) ที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนให้นิสิตครูได้ผลิตวิดีโอการสอน ดังนั้นผู้สอนควรปลูกฝังและฝึกฝนนิสิตครูตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ในเรื่องของวิธีการออกแบบ วิธีการคิด หลักการในการผลิตวิดีโอให้กับนิสิตครูให้เห็นถึงความสำคัญ รวมไปถึงควรมีการสอดแทรกการผลิตวิดีโอไว้ในเนื้อหา รายวิชาอื่น ๆ หรือกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อที่จะช่วยให้นิสิตครูได้ฝึกฝนการผลิตวิดีโอได้ด้วยตนเอง เช่น การผลิตวิดีโอเพื่อนำเสนองาน การผลิตวิดีโอการสอนในสาขาของนิสิตครู การผลิตวิดีโอที่ให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และการผลิตวิดีโอเพื่อตอบคำถามจากผู้สอน

ประเด็นที่เจ็ด นิสิตครูที่มีประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตกแต่งภาพต่างกัน มีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะนิสิตครูที่ตกแต่งภาพที่สวยงามไม่ได้หมายความว่าจะสามารถผลิตวิดีโอได้ เนื่องจากการตกแต่งภาพและการผลิตวิดีโอมีกระบวนการในการผลิตที่แตกต่างกัน ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนควรสอดแทรกกิจกรรมที่ให้นิสิตครูได้นำภาพถ่ายที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในการนำเสนอผลงานในรูปแบบวิดีโอ หรือนำภาพที่ถ่ายและตกแต่งด้วยตนเองมาผลิตวิดีโอ ซึ่งจะทำให้นิสิตครูได้ทดลองฝึกฝนการผลิตวิดีโอและเข้าใจกระบวนการผลิตภาพและวิดีโอที่แตกต่างกัน รวมไปถึงการสอนให้นิสิตครูนำภาพมาใช้ในการเล่าเรื่องเพื่อสื่อความหมายในวิดีโอ (Wilhoit, 2017)

ประเด็นสุดท้าย นิสิตครูที่มีประสบการณ์การใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอต่างกันมีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากการที่นิสิต

ครูที่มีพื้นฐานการใช้เครื่องมือในการตัดต่อวิดีโอมาแล้ว เมื่อได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตวิดีโอจะทำให้นิสิตครูเกิดความเข้าใจและเรียนรู้ได้รวดเร็วขึ้น ดังนั้นควรจำแนกนิสิตครูที่มีเคยมีประสบการณ์ในการตัดต่อวิดีโอฝึกฝนเพิ่มเพื่อที่จะได้ผลิตวิดีโอได้รวดเร็ว ส่วนนิสิตครูที่อาจจะยังไม่เคยตัดต่อวิดีโอหรือตัดต่อวิดีโอไม่ได้ จำเป็นต้องจัดการสอนพื้นฐานการตัดต่อวิดีโอเพิ่มเติมและให้ตัวอย่างในการตัดต่อวิดีโอเพื่อเป็นตัวช่วยในการเรียนรู้ (Delen, et al., 2014)

องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ผลสำรวจและผลการเปรียบเทียบความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาเป็นฐานคิดในการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ อีกทั้งนักวิจัยสามารถนำผลวิจัยไปออกแบบวิจัย และครูสามารถนำผลวิจัยไปใช้เพื่อกำหนดรายวิชาในหลักสูตร ออกแบบสื่อการสอน เพื่อพัฒนาให้นิสิตครูเกิดความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และในอนาคตซึ่งนิสิตครูทุกคนควรมีความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรสอดแทรกกิจกรรมการสอนที่ให้นิสิตครูได้ฝึกฝนการผลิตวิดีโอ ตั้งแต่ชั้นปีที่หนึ่งด้วยเครื่องมือที่ง่ายและสะดวก เช่น TikTok CapCut InShot KineMaster VLLLO YouTube Shorts

2. ควรมีการศึกษาระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอ ของนิสิตครูก่อนเรียน เพื่อสามารถออกแบบกิจกรรมการสอนที่พัฒนาความสามารถในการผลิตวิดีโอให้กับนิสิตครูได้ตามความสามารถที่ระดับต่ำ และส่งเสริมนิสิตครูที่มีความสามารถในการผลิตวิดีโอในระดับสูงได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปร อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนของนิสิตครู เช่น การรับรู้ความสามารถของตนเอง การกำกับตนเอง

2. การวิจัยในครั้งต่อไป ควรนำข้อมูลการสำรวจระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองของนิสิตครู ไปออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้นิสิตครูมีระดับความสามารถในการผลิตวิดีโอการสอนด้วยตนเองตรงตามภูมิหลังของนิสิตครู

เอกสารอ้างอิง

- กณิชา ศิริศักดิ์ และ ดวงมล ไตรวิจิตรกุล. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครู. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา (OJED)*. 15 (2), 1-11
- สมเกียรติ สรรคพงษ์. (2562). รูปแบบการส่งเสริมการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประจักษ์ฯ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สืบค้น 1 กันยายน 2564, จาก <https://www.obec.go.th/archives/1438>
- เสกสรร สายสีสัด และคณะ. (2563). การศึกษาพฤติกรรมการใช้และความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชัน TikTok ของนักเรียนนักศึกษาในเขตเทศบาลนครอุดรธานี. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 2(3), 11-26.
- วิทยาลัยการศึกษา. (2564). *หลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563*. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- Bevan, M. (2020). *Why Videos are Important in Education*. Retrieved September 1, 2021, from <https://www.nextthoughtstudios.com/video-production-blog/2017/1/31/why-videos-are-important-in-education>
- Brame, C. J. (2016). *Effective educational videos: Principles and guidelines for maximizing student learning from video content*. *CBE—Life Sciences Education*, 15(4), es6.
- Campbell, L. O. et al. (2020). Student-created video: An active learning approach in online environments. *Interactive Learning Environments*, 1-10.
- Chtouki, Y. et al. (2012). *The impact of YouTube videos on the student's learning*. Paper presented at the 2012 international conference on information technology based higher education and training (ITHET).
- Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*: Academic press.
- Dabbagh, N., & Bannan-Ritland, B. (2005). *Online learning: Concepts, strategies, and application*: Prentice Hall.
- Delen, E. et al. (2014). Effects of interactivity and instructional scaffolding on learning: Self-regulation in online video-based environments. *Computers & Education*, 78, 312-320.
- Girod, M., et al. (2007). Using digital video to re-think teaching practices. *Journal of Computing in Teacher Education*, 24(1), 23-29.
- Hart, A., & Hicks, A. (2002). *Teaching media in the English curriculum*: Stylus Publishing, LLC.

- Hobbs, R., & Frost, R. (1998). Instructional practices in media literacy education and their impact on students' learning. *Atlantic Journal of Communication*, 6(2), 123-148.
- Jelsbak, V. A. et al. (2017). *The Students' Experiences with Live Video-Streamed Teaching Classes*. Paper presented at the European Conference on eLearning.
- Kirwan, T. et al. (2003). *Mapping media literacy*. London, England: British Film Institute, BSC, ITC.
- Miller, S. M. (2007). English teacher learning for new times: Digital video composing as multimodal literacy practice. *English Education*, 40(1), 61-83.
- Niess, M. L. (2011). Investigating TPACK: Knowledge growth in teaching with technology. *Journal of Educational Computing Research*, 44(3), 299-317.
- Norton, P., & Hathaway, D. (2010). Video production as an instructional strategy: Content learning and teacher practice. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 10(1), 145-166.
- Spannaus, T. (2012). *Creating video for teachers and trainers: producing professional video with amateur equipment*: John Wiley & Sons.
- Wilhoit, E. D. (2017). Photo and video methods in organizational and managerial communication research. *Management Communication Quarterly*, 31(3), 447-466.

ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวของชาวจีนฮากกา
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร*
BELIEFS AND RITUALS OF LI TEE MEOW SHRINE OF THE CHINESE HAKKA,
POMPRAAPSATTRUPHAY DISTRICT, BANGKOK

ชีว หายเฟิง, ธีรโชติ เกิดแก้ว
Qiu Haifeng, Teerachoot Kerdkaew
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
Huachiew Chalermprakiet University
Corresponding Author E-mail: 36826037@qq.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและใช้วิธีเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน และการสังเกตการณ์ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วนำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว เขตป้อมปราบศัตรูพ่ายยังคงมีความเชื่อที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน 4 ประการ คือ 1) การขอให้มีความสุขภาพดี 2) การขอให้มีความร่ำรวยเงินทอง 3) การแก้ปิ้ง และ 4) การเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา ส่วนพิธีกรรมของศาลเจ้ามี 2 พิธีกรรม คือ 1) พิธีกรรมของวันเทพสมภพขององค์เทพเจ้าหลี่ตี้ เพื่อเฉลิมฉลองวันเกิดของเทพเจ้าหลี่ตี้ 2) พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ เพื่อช่วยส่งเสริมดวงชะตาให้ราบรื่น มีความปลอดภัยจากอันตราย การจัดพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้า คือ ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยเหลือสังคม และสืบทอดเผยแพร่วัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา ปัจจุบันศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวยังคงมีความเชื่อและประกอบพิธีกรรมที่พบข้างต้นในรอบปีอยู่เสมอและเป็นศาสนาสถานที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมจีนฮากกาในสังคมไทยอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ความเชื่อ; พิธีกรรม; ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว

*Received November 21, 2021; Revised December 9, 2021; Accepted December 12, 2021

Abstract

This research aimed to study beliefs and rituals of Li Tee Meow Shrine of the Chinese Hakka, Pompraapsattruphay district, Bangkok. This is a qualitative research that examines document data and used field data collection methods through In-depth interviews with 20 people involved in supply important information and observations. The collected data were analyzed studied and presented the results of the study by descriptive analysis.

The results showed that the Li Tee Meow Shrine, Pompraapsattruphay district still had four clearly visible beliefs: Wishing good health, wishing for good fortune and money, Extraction in bad luck year and Making offerings to the ancestors of the Hakka Chinese. As for the rituals of the shrine, there were 2 rituals. 1) Ritual of the birthday of Deity Li Tee to celebrate the birthday of the Deity Li Tee. 2) Extraction ritual to help promote a smooth fortune safe from danger. The ritual arrangement reflected the role of the shrine, which is to help anchor the mind, social assistance and inherit the culture of the Chinese Hakka. At present, Li Tee Meow Shrine still believed and performed the above rituals throughout the year and was a religion that clearly reflected the Chinese Hakka culture in Thai society.

Keywords: Beliefs; Rituals; Li Tee Meow Shrine

บทนำ

ความเชื่อถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่คนในสังคมใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจในการดำเนินชีวิต ความเชื่อถือเป็นความคิด ความยึดถือ และความยอมรับที่มนุษย์ได้แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไม่ว่าจะมียุ่จริง สามารถมองเห็น สัมผัสได้หรือไม่ก็ตาม แต่มนุษย์ที่มีความเชื่อนั้นยอมรับว่ามียุ่จริง และยังเชื่อว่า สิ่งนั้นสามารถคุ้มครองชีวิตตนได้ ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคมมนุษย์ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมนั้นต่างให้การยอมรับและความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านั้น ฉะนั้น ความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ไม่มีความเชื่อใดเป็นเรื่องที่ผิด คนที่มีความเชื่อจะมีข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติสำหรับตนเอง เมื่อมนุษย์ได้เจอปรากฏการณ์ที่อธิบายไม่ได้ก็จะยอมรับว่าเป็นพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ และให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งนั้น (ธวัช ปุณณทก, 2554)

ส่วนพิธีกรรม หมายถึง การกระทำตามแบบแผนของความเชื่อที่มุ่งให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลประเพณี หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม การจัดพิธีกรรมในแต่ละท้องถิ่นจะไม่เหมือนกัน เพราะความเชื่อที่แตกต่างกัน และพิธีกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องนั้นด้วย เห็นได้จากข้อสรุปที่ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2558) ได้กล่าวไว้ว่า พิธีกรรมเกิดจากความเชื่อทางศาสนาที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย พิธีกรรมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่มนุษย์เคารพบูชา สิ่งที่มนุษย์เชื่อถือสามารถแสดงออกมาโดยผ่านพิธีกรรมเหล่านั้น สำหรับประเทศไทยจะมีพิธีกรรมที่หลากหลายตามชาติพันธุ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ หนึ่งในพิธีกรรมเหล่านั้นก็คือ พิธีกรรมของคนไทยเชื้อสายจีน ที่ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาเต๋า พิธีกรรมส่วนใหญ่จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของเทพเจ้า เช่น การไหว้เจ้า ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อและหลักการของศาสนาเต๋าแทบทั้งสิ้น

ชาวจีนฮากกาได้อพยพเข้ามาประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ยาวนาน การเข้ามาอาศัยในประเทศไทยของชาวจีนฮากกาพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานครได้อย่างชัดเจน คือ ชาวจีนฮากกาในกรุงเทพมหานครได้สร้างศาลเจ้าหลายแห่งที่มีความเก่าแก่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี เช่น ศาลเจ้าชำในแก่ง ตั้งอยู่ที่ย่านท่าดินแดง เขตคลองสาน บริเวณโดยรอบศาลเจ้าอยู่ใกล้ชิดกับคลองแคะ นอกจากนี้ยังมีที่ย่านปากอ้ายของชุมชนชาวจีนฮากกาจำนวนมาก ทั้งยังปรากฏหลักฐานจากการสำรวจศาลเจ้าโรงเกือกตั้งอยู่ที่ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ด้วย ศาลเจ้าหลิ่ตี่เมี่ยวเป็นศูนย์รวมสำหรับชาวจีนฮากกาก่อนที่จะมีสมาคมฮากกาในประเทศไทย (สุรเชษฐ์ ศรีสุชาติ, 2559) ศาลเจ้าหลิ่ตี่เมี่ยวตั้งอยู่ที่ถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีประวัติศาสตร์ยาวนานถึง 119 ปี ศาลเจ้าหลิ่ตี่เมี่ยวแห่งนี้ได้ก่อสร้างขึ้นเมื่อ 100 กว่าปีเศษมาแล้ว โดยกลุ่มชาวจีนฮากกาที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในเมืองไทย นำโดยนายจ้อถิน แซ่ฉี ซึ่งได้รับสัมปทานในการสร้างทางรถไฟสายใต้ แต่ประสบปัญหาเรื่องโรคไข้ป่า (ไข้ทรพิษ) ระบาด ทำให้คนงานก่อสร้างเจ็บป่วยเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้การก่อสร้างไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จลงได้ นายจ้อถินจึงได้ระลึกลี้ถึงเทพเจ้าหลิ่ตี่ และได้บนบานขอพรจากท่าน รวมทั้งได้ขอตำรับยามารักษาคนงานจนหาย ทำให้งานก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ดำเนินไปจนเสร็จสิ้นในที่สุด เขาจึงได้ร่วมกับนายเมี่ยวเห้งยง แซ่หังฮ้อ และนายกวง แซ่หลิว ซึ่งเป็นชาวฮากการวมทั้งได้รับเงินบริจาคจากชาวจีนฮากกาอีกหลายท่าน ร่วมกันสร้างศาลเจ้าแห่งนี้ขึ้น (กุลศิริ อรุณภาคย์, 2553)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลิ่ตี่เมี่ยวมีความหมายอย่างลึกซึ้งและมีสาระสำคัญที่ควรศึกษาหลายประการ อีกทั้งยังมีบทบาทต่อสังคมไทยอย่างมาก ผู้ศรัทธาจำนวนมากนิยมมาทำบุญและสวดเคราะห์ที่ศาลเจ้าแห่งนี้ ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาในสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลิ่ตี่เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษาจะช่วยให้เกิดความรู้เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้า

จีน รวมถึงวัฒนธรรมจีนในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น และผลการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวัฒนธรรมจีนในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลทางการท่องเที่ยว สามารถใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะนำมาซึ่งรายได้และการมีงานทำให้แก่สังคมไทยอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Document Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าจีนในประเทศไทยจากแหล่งเอกสารวิชาการ หนังสือ เอกสารส่วนบุคคล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาประวัติและความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว ถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานครจากแหล่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
3. กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ประกอบด้วย
 - 3.1 ผู้ดูแลห้องสมุดสมาคมฮากกาในกรุงเทพมหานคร คัดเลือกแบบเจาะจง 1 คน
 - 3.2 เจ้าของศาลเจ้า คัดเลือกแบบเจาะจง 1 คน
 - 3.3 ผู้ดูแลศาลเจ้า คัดเลือกแบบเจาะจง 1 คน
 - 3.4 ผู้ขายของอยู่บริเวณศาลเจ้า คัดเลือกแบบเจาะจง 2 คน
 - 3.5 ผู้ศรัทธาหรือนักท่องเที่ยว คัดเลือกแบบบังเอิญ 15 คน
4. สร้างเครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยการตั้งคำถามที่จะนำไปใช้สัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 ข้อ ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
5. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษา เตรียมเครื่องบันทึกเสียงเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและถ่ายภาพสำคัญเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวเพื่อนำมาประกอบผลการวิจัย การลงพื้นที่มีทั้งหมด 4 ครั้ง ระยะเวลาระหว่างเดือน พฤษภาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2564

6. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารและข้อมูลจากการลงพื้นที่ แบ่งออกเป็น ข้อมูลด้านความเชื่อและข้อมูลด้านพิธีกรรม และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์แล้วนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา เขต ป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานครตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

1. ความเชื่อในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อที่สำคัญและปฏิบัติกันอยู่ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร 4 ประการ ได้แก่ การขอให้มีความสุข การขอให้มิโชคลาภเงินทอง การแก้ปิ้ง และการเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา ซึ่งความเชื่อเหล่านี้จะสัมพันธ์กับเทพเจ้าต่าง ๆ ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การขอให้มีความสุข

ผลการศึกษาพบว่า มีผู้ที่ศรัทธาจำนวนมากมาขอพรให้ตนมีความสุขแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และความเชื่อเรื่องนี้จะสัมพันธ์กับเทพเจ้าแห่งยาและการรักษาโรค นามว่า “หลี่ตี้”

เทพเจ้าหลี่ตี้ได้รับการนับถือในฐานะเทพแห่งยาและการรักษาโรค เป็นเซียนที่มีชื่อเสียงและมีผู้ศรัทธาจำนวนมาก ท่านได้รับการยกย่องเป็นฉุนหยางจู่ซือ (纯阳祖师 CHUN YAN ZU SHI) หมายถึง พรมาจารย์อาจารย์หลี่ ท่านเป็นนักปฏิบัติตามลัทธิเต๋า จนสำเร็จเป็นเซียนเมื่ออายุ 50 ปี และได้แสดงปาฏิหาริย์คอยช่วยเหลือผู้คน ครั้งหนึ่งประเทศจีนเกิดโรคระบาด เทพเจ้าหลี่ตี้จึงได้บวงสรวงเทวดาฟ้าดิน เพื่อขอตำรายามารักษาโรค ความทราบถึงเจ้าแม่กวนอิม ท่านจึงได้ส่งตำรายาลงมาให้ โดยบันดาลให้เกิดฟ้าผ่าลงมาที่ต้นไม้ จนเกิดเป็นรอยตัวหนังสือ ทำให้เทพเจ้าหลี่ตี้ได้รับตำรายามาจากสวรรค์หลายขนาน ชาวจีนจึงเชื่อเทพเจ้าหลี่ตี้ว่าเป็นเทพเจ้าแห่งยา จากการลงพื้นที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยพบว่ามีผู้ศรัทธามาสักการบูชาขอพรด้านสุขภาพกับเทพเจ้าหลี่ตี้ ขอให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุขแข็งแรง ดังที่ 林女士 (LIN NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ได้กล่าวว่า

“ศาลเจ้าที่นี่สามารถขอเชื่อมชียากับเทพหลี่ตี้ ถ้าคุณมีอาการไม่สบาย มา ให้หยิบกระบอกเชื่อมชีของตุนี่ มีกระบอกหลายอัน มีสำหรับบุรุษ สตรี เด็ก โรคตา และโรคผิวหนังต่าง ๆ ตามอาการของคุณ แล้วก็ไปอธิษฐานอาการกับท่าน เมื่อได้ไวยาแล้วก็ไปรับยาที่แผนกจ่ายยา อยู่ข้างประตูศาลเจ้า พนักงานเจ้าหน้าที่จะสอบถามอาการด้วย ถ้าไม่ตรงกับใบ

ยาที่เทพเจ้าหลีตี้ให้ เขาจะไม่ให้ยาสมุนไพร คิดว่าอาจจะบอกอาการไม่ครบถ้วน”

(林女士, สัมภาษณ์, 2564, 9 ตุลาคม)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การขอยารักษาสุขภาพที่ศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว มีการจัดไว้อย่างเป็นระบบ จัดใบยาเป็นกลุ่ม ๆ ตามอาการเจ็บป่วย นอกจากนี้ก็ยังมีการจัดกลุ่มโรคตามวัยของคน เช่น เด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา จัดตามเพศ ได้แก่ สตรี บุรุษ เพื่อให้ผู้ขอยาได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง ไม่ใช้การขอยากับเทพเจ้าหลีตี้อย่างเดียว แต่ยังต้องผ่านการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ในแผนกจ่ายยาอีกด้วย ถ้าอาการไม่ตรงกันก็ไม่สามารถรับยาศักดิ์สิทธิ์มารักษาได้ ผู้เจ็บป่วยต้องไปรักษาที่โรงพยาบาล สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อ เทพเจ้า และตัวยาจินที่เป็นภูมิปัญญาของแพทย์แผนจีนโบราณที่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้ศรัทธาอย่างได้ผล

นอกจากนี้ยังพบความเชื่อและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการขอยาอีกหลายประการ เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของธัญพร แก้วเจริญ เจ้าหน้าที่ในแผนกจ่ายยาที่ศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว กล่าวว่

“คนขอยาเข้ามาเรื่อย ๆ ตั้งแต่สมัยก่อน เชี่ยมซียาของที่นี่มีหลายประเภท สามารถรักษาความเจ็บป่วยของคนทุก ๆ ด้าน ยาเหล่านี้เป็นยาสมุนไพรจีน สั่งมาจากประเทศจีน แต่ก็มีโรคบางอย่างที่รักษาไม่ได้ บางคนเข้ามาขอยาและได้ใบยามีคำว่า “无方 (WU FANG)” หมายถึง ไม่มียารักษาได้ ถ้าหากว่าบางคนกินยาแล้วแต่ไม่หายก็สามารถกลับมาขอยาอีกครั้ง ถามเทพเจ้าหลีตี้ว่าจะกินยาเดิมต่อหรือเปลี่ยนยาใหม่”

(ธัญพร แก้วเจริญ, สัมภาษณ์, 2564, 9 ตุลาคม)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เชี่ยมซียาในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวมีมานาน และได้รับความเชื่อถือจากผู้ศรัทธา ทำให้มีคนเข้ามาขอยาเพื่อรักษาสุขภาพไม่ขาด ตัวยาก็ปรากฏในเชี่ยมซียาในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวทั้งหมดเป็นยาสมุนไพรจีนและสั่งมาจากประเทศจีน ใบยাজัดไว้หลายประเภท เพื่อให้ผู้ขอยาสามารถได้รับยาที่ตรงกับอาการเจ็บป่วย แต่ถ้าผู้ที่มาขอยาได้ใบเชี่ยมซีที่ระบุว่า ไม่มียารักษาได้ ก็ให้ถือว่าโรคที่ผู้ป่วยเป็นอยู่ไม่มียาที่รักษาได้ ผู้ป่วยจะต้องขอพรให้เทพเจ้าหลีตี้ช่วยปกป้องคุ้มครอง งดกินเนื้อสัตว์ ทำใจให้สงบ ไม่คิดมาก และทำบุญช่วยเหลือผู้อื่น สะท้อนให้เห็นแนวทางการปลูกฝังคุณธรรม ได้แก่ เมตตา และภูมิปัญญาของเทพเจ้าหลีตี้ที่สั่งสอนให้คนเป็นคนดี โดยใช้ความเชื่อเป็นอุบายในการปลูกฝังและสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้ศรัทธา และมีผลต่อการรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายเป็นปกติเร็วขึ้น เนื่องจากจิตใจของผู้ป่วยมีความสงบนิ่งและความสุขที่เกิดจากการทำบุญ ช่วยเหลือผู้อื่น

นอกจากความเชื่อเรื่องการขอยาดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังพบขั้นตอนในการขอยากับเทพหลีตี้ที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

1) เริ่มต้นด้วยการจุดธูป 3 ดอกที่หน้ารูปเคารพของท่าน พร้อมอธิษฐานบอกอาการของโรค โดยต้องบอกอาการให้ครบถ้วน ไม่ให้ตกหล่น เพื่อให้เทพหลีตี้จ่ายยาได้อย่างถูกต้อง

2) เลือกกระบอกเข็มซีที่ทางศาลเจ้าได้จัดแบ่งไว้ตามประเภท เช่น โรคตา โรคผิวหนัง โรคเด็ก โรคของบุรุษ โรคของสตรี หากโรคของตนเองเข้ากับประเภทใดก็ให้หยิบกระบอกเข็มซีตามนั้น

3) เมื่อเขย่ากระบอกเข็มซียาได้หมายเลขใดให้นำหมายเลขไปที่ตู้เข็มซีตามประเภทของโรค แล้วหยิบใบเข็มซีตามหมายเลขที่ได้ ใบเข็มซีจะมีรายละเอียดประเภทโรค ตัวยา พร้อมกับมีคติคำเตือนใจ ต่าง ๆ เช่น การดื่มเหล้า สูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือยาชนิดนั้นต้องกินต่อเนื่องหลายห่อจึงจะหายขาด

4) นำเข็มซีไปรับยาที่แผนกจ่ายยา เจ้าหน้าที่ผู้จ่ายยาจะอธิบายวิธีการรับประทาน หากยาชนิดใดไม่มี ผู้ป่วยจะต้องไปซื้อที่ร้านขายยาจีนเอง การจ่ายยาของศาลเจ้าถือเป็นการบำเพ็ญกุศล ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด หากแต่ผู้มาขอยาประสงค์จะบริจาคเงินก็สามารถทำได้ตามกำลังศรัทธา ไม่มีการบังคับแต่อย่างใด

5) หากผู้ป่วยที่ได้รับประทานยาไปประยะหนึ่งแล้วไม่หาย ผู้ป่วยจะต้องนำไปเข็มซีที่ได้รับเมื่อครั้งก่อนกลับไปยังศาลเจ้า พร้อมกับบอกกล่าวกับเทพหลีตี้ เพื่ออธิษฐานสอบถามท่านว่าควรกินยาชุดเดิมต่อไปหรือไม่ การติดต่อกับท่านในครั้งนี้นำใบการใช้การโยน “เซียมโปย (圣杯 SHENG BEI)” ซึ่งเป็นเครื่องมือเสี่ยงทายของคนจีน เป็นรูปเมล็ดถั่วผ่าซีก มี 2 ชิ้น ถ้าโยนแล้วผลออกมาแจ้งว่าเทพหลีตี้ให้เปลี่ยนยาชุดใหม่ จะต้องไปเสี่ยงเข็มซีเพื่อขอยาชุดใหม่แทนชุดเดิม

ประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นจุดเด่นของขั้นตอนปฏิบัติดังกล่าวก็คือ คติสอนใจต่าง ๆ ที่กำกับอยู่ในใบเข็มซี เช่น การดื่มเหล้า สูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เป็นกุศโลบายที่ทางศาลเจ้านำมาใช้ร่วมกับความเชื่ออย่างได้ผล ซึ่งทำให้ผู้ที่ศรัทธาไม่กระทำเรื่องที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของตน เพราะความเชื่อและความเคารพนับถือในเทพเจ้าหลีตี้

นอกจากนี้ยังพบว่า ตำรับยาที่มีอยู่ในตู้เข็มซี โรคแต่ละประเภทจะมีใบยารักษาตั้งแต่ 50-100 ขนาน ทั้งหมดเป็นยาสมุนไพรจีนหรือที่นิยมเรียกว่า “ยาหม้อจีน” มีทั้งนำไปรักษาด้วยการพอก ทา กิน แต่ส่วนใหญ่เป็นยาต้มกิน โดยจะมีการระบุประเภทของน้ำที่ต้องใช้กับยาแต่ละชุดด้วย เช่น บางชุดต้องต้มกับน้ำบาดาล น้ำฝน หรือน้ำไหลตามธรรมชาติ เช่น น้ำตามลำธาร น้ำตก เป็นต้น ถือเป็นการปรับความสมดุลของร่างกายตามหลักหยิน หยาง ตำรับยาและวิธีการใช้ยาดังกล่าวสะท้อนถึงภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคแบบแผนโบราณของชาวจีนที่นำมาผสมผสานกับความเชื่อในเทพหลีตี้อันเป็นพลังสำคัญที่ส่งผลให้จิตใจของผู้ศรัทธาเข้มแข็ง มีความเชื่อมั่นว่าอำนาจของเทพหลีตี้และยาที่ท่านให้มาจะช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยของตนได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้อาการเจ็บป่วยของผู้ศรัทธาหายหรือทุเลาลงอย่างรวดเร็ว

คนที่มาสักการบูชาและขอพรให้มีสุขภาพแข็งแรงกับเทพเจ้าหลี่ตีส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ฮากกา (จีนแคะ) และเคยมีประสบการณ์ในการรับยาไปรักษาอาการเจ็บป่วยแล้วหาย ดังที่คุณ 王小玉 (WANG XIAO YU) ผู้มาสักการะเทพเจ้าหลี่ตีที่ศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว ได้กล่าวว่า

“เราเป็นลูกหลานฮากกาเหมือนกัน แต่เกิดอยู่ที่นี้ มาไหว้เจ้ากับอาพ่อ (คุณยาย) บ่อย ๆ ตอนนั้นฉันจำได้ว่าเป็นไข้หนักมากแล้วก็ตัวร้อนทั้งตัว อาพ่อก็กินยาไปไหว้เทพเจ้าหลี่ตี ขอให้หายป่วยเร็ว ๆ หลังจากนั้นฉันก็หายดีเป็นปกติทั้งเลย เวลารวันสำคัญหรือศาลเจ้ามีงานอะไรจะเข้ามาไหว้ด้วย รู้สึกอารมณ์ดีขึ้น สบายใจ ปกติมาไหว้เจ้าที่นี่ส่วนใหญ่ขอให้ครอบครัวมีสุขภาพแข็งแรง ความปลอดภัย”

(王小玉, สัมภาษณ์, 2564, 9 ตุลาคม)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า คนที่มากราบไหว้เทพเจ้าหลี่ตีส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของชาวจีนฮากกาอาศัยอยู่แถวบริเวณศาลเจ้านี้ และเป็นผู้ศรัทธาอันถือเทพหลี่ตีมานาน เนื่องจากเคยมีประสบการณ์ที่ได้เห็นความศักดิ์สิทธิ์ของท่านในสมัยเด็ก คนที่มากราบไหว้เทพหลี่ตีส่วนมากจะขอพรให้ท่านช่วยรักษาสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ และเชื่อว่าเทพหลี่ตีมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถรักษาโรคและช่วยป้องกันอันตรายจากโรคได้จริง แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้ศรัทธาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีความมั่นคง ไม่เลือนหายไปง่าย ๆ ก็คือ ประสบการณ์ตรงในเรื่องที่เกี่ยวกับความเชื่อนั้น ๆ

1.2 การขอโชคลาภเงินทอง

ความเชื่อข้อนี้พบว่า สัมพันธ์กับความเชื่อในเทพเจ้า “ไฉ่ซิงเอี้ย” เทพเจ้าแห่งโชคทรัพย์ ภายในศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยวมีรูปเคารพของไฉ่ซิงเอี้ยทั้งหมด 5 องค์ เรียกว่า “เทพโชคลาภจาก 5 ทิศ” ที่เชื่อกันว่า สามารถบันดาลให้ได้โชคลาภ วาสนา อายุยืน สุข ความมั่งคั่งของ 5 ทิศ ได้แก่ ภาคกลาง เป็นเทพเจ้าหวังห้าย (王亥 WANG HAI) ท่านเป็นคนแรกที่ทำธุรกิจการค้าระหว่างชนเผ่า และประสบความสำเร็จอย่างมาก ภาคตะวันออกเป็นเทพเจ้าบีกัน (比干 BI GAN) ท่านเคยเป็นขุนนางฝ่ายขุนมาก่อนจะกลายเป็นเทพ เป็นเทพที่ได้รับความนิยมมาก ภาคตะวันตก เป็นเจ้าฟ่งกวนอู (关羽 GUAN YU) เป็นเทพฝ่ายบู๊ สามารถปกป้องนักธุรกิจให้ปลอดภัยจากโจร ภาคเหนือเป็นเทพเจ้ากงหมิง (赵公明 ZHAO GONG MING) เป็นประมุขของเทพทั้งสี่องค์นี้ มีอำนาจใหญ่ที่สุด สามารถจัดการธุรกิจทุก ๆ ด้าน และภาคใต้เป็นเทพเจ้าฟานหลี่ (范蠡 FANG LI) ท่านทำการค้าขายจนมั่งคั่งร่ำรวย และเขียนตำราเกี่ยวกับการค้าขายให้กับคนรุ่นหลัง ชาวจีนจึงยกย่องท่านเป็น “ช่างเส้น (商圣 SHANG SHENG)” หมายถึง เทพพ่อค้า (สมชาย จิว, 2562) ไฉ่ซิงเอี้ยของศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยวได้รับความเชื่อถือจากคนไทยเชื้อสายจีนมาก แม้เทพแต่ละองค์จะคุ้มครองดินแดนต่างกัน แต่มีหน้าที่เหมือนกัน คือ การให้พรด้านโชคลาภแก่มนุษย์ ผู้เข้ามากราบไหว้ไฉ่ซิงเอี้ยภายในศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยวมักจะขอโชคลาภ ขอให้ธุรกิจ

ขายดี และประสบความสำเร็จทุก ๆ ด้าน แต่การที่จะได้โชคลาภเงินทองร่ำรวยมั่งคั่งนั้น ไม่ใช่แค่ การกราบไหว้อย่างเดียว ผู้ศรัทธาจะต้องเป็นคนซื่อสัตย์ ตั้งใจทำงาน และต้องขอสิ่งดีที่ไม่ส่งผล ร้ายต่อคนอื่น จึงจะสำเร็จตามความปรารถนา สะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จด้านโชคลาภเงิน ทองมิใช่ความเชื่อเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความขยัน ความซื่อสัตย์ ต่อหน้าที่การงาน และการประกอบความดีด้วย เวลากราบไหว้บูชาในสิ่งเอื้อในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ต้องจุดธูป 5 ดอกตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

จากประวัติความเป็นมาของเทพเจ้าแต่ละองค์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เทพ เจ้าของชาวจีนนั้นคือมนุษย์ผู้ที่มีคุณสมบัติ ความสามารถ ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และมีคุณสมบัติเด่นด้านจริยธรรม ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้านต่าง ๆ ส่งผลให้ประชาชนมีความ เคารพนับถือในตัวท่านครั้งยังเป็นมนุษย์ และเมื่อบุคคลเหล่านั้นเสียชีวิตไปแล้ว ความดีของท่าน เหล่านี้ยังตรึงใจของประชาชนและพากันยกย่องท่านเป็นเซียนหรือเทพเจ้า คล้ายกับคนสำคัญที่มีคุณูปการต่อสังคมไทย เมื่อท่านเหล่านั้นเสียชีวิตไปแล้วก็ยังมีคนไปกราบไหว้บูชาท่าน

1.3 การแก้ปีชง

“ไท่ส่วยเอี้ย” (太岁爷 TAI SUI YE) เทพเจ้าผู้คุ้มครองดวงชะตาของมนุษย์ มี อิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนทั้งความสุขกับความทุกข์ ไท่ส่วยเอี้ยภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว เป็นไท่ส่วยหกสิบ เพราะไท่ส่วยมีการเดินทางโคจรมาใหม่ทุกปี ปีละ 1 องค์ หรือ 1 ดวง สลับ หมุนเปลี่ยนเวียนกันไป โดยจะมาปรากฏทั้งหมด 60 องค์ต่อ 5 รอบปีนักษัตร ไท่ส่วยหกสิบองค์ ตามโป๊ยหลี่สี่เถียว (八字生辰BA ZI SHENG CHEN) ของชาวจีน ซึ่งจัดราศีบนเที่ยงกัง 10 ตัว มาผสมกับราศีล่างตี่เกี๊ 12 นักษัตร จับคู่กันได้ 60 คู่ โดยในช่วง 60 ปี จึงจะเวียนมาบรรจบ ครอบรอบกันครั้งหนึ่งทำให้ท่านมีอายุยืนครบรอบถึง 60 ปี มีเทพเจ้าไท่ส่วยประจำอยู่ในแต่ละปี ฉะนั้น ไท่ส่วยเอี้ยแต่ละปีจึงมีชื่อเรียกไม่เหมือนกัน

- 1) ปีชวดจะชงกับผู้ที่เกิดในปีชวด มะเมีย เถาะ ระกา
- 2) ปีฉลูจะชงกับผู้ที่เกิดในปีฉลู มะเมีย มะโรง จอ
- 3) ปีขาลจะชงกับผู้ที่เกิดในปีขาล วอก มะเส็ง
- 4) ปีเถาะจะชงกับผู้ที่เกิดในปีเถาะ ระกา มะเมีย ชวด
- 5) ปีมะโรงจะชงกับผู้ที่เกิดในปีมะโรง จอ มะแม ฉลู
- 6) ปีมะเส็งจะชงกับผู้ที่เกิดในปีมะเส็ง กุน วอก ขาล
- 7) ปีมะเมียจะชงกับผู้ที่เกิดในปีมะเมีย ชวด ระกา เถาะ
- 8) ปีมะแมจะชงกับผู้ที่เกิดในปีมะแม ฉลู จอ มะโรง
- 9) ปีวอกจะชงกับผู้ที่เกิดในปีวอก ขาล กุน มะเส็ง
- 10) ปีระกาะจะชงกับผู้ที่เกิดในปีระกา เถาะ ชวด มะเมีย
- 11) ปีจอจะชงกับผู้ที่เกิดในปีจอ มะโรง ฉลู มะแม
- 12) ผู้ที่เกิดในปีกุนจะชงกับผู้ที่เกิดในปีกุน มะเส็ง ขาล วอก

ผู้ที่เกิดในปีนักษัตรดังกล่าวจะมีเคราะห์ทั้งปี ทำทุกสิ่งทุกอย่างก็ไม่ราบรื่น สมหวัง ไม่ประสบความสำเร็จ จึงทำให้ความเชื่อการแก้ปีชงเกิดขึ้นมา วิธีการแก้ปีชงในศาลเจ้าหลัตี้เมี่ยวไม่ซับซ้อน คนที่ชงกับปีนักษัตรต้องเข้ามากราบไหว้บูชาให้ส่วยที่ศาลเจ้าหลัตี้เมี่ยว จุดธูป 3 ดอกและอธิษฐานอายุ วันเกิด ปีนักษัตรของตนเองให้เทพให้ส่วย ขอยันต์ความปลอดภัยจากท่านมาป้องกันตัว ยันต์นี้มีสองอย่าง หนึ่งคือ ยันต์ที่ติดบนประตูบ้าน เพื่อไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้ามาทำร้ายสมาชิกในครอบครัว อีกอย่างหนึ่งคือ ยันต์ที่ติดตัว ใส่ในกระเป๋าใส่แดงอยู่กับตนเองตลอดเวลา เพื่อให้มีความปลอดภัย หลีกเลี่ยงอันตราย และทำให้ดวงชะตาราบรื่นขึ้น

สิ่งที่ได้จากความเชื่อข้อนี้ก็คือ วิธีการแก้ปัญหาชีวิตที่เกิดจากความเชื่อว่า ชีวิตกำลังไม่ปลอดภัย มีอันตราย เป็นการแก้ปัญหาด้วยความเชื่อ ไม่สามารถใช้วิธีอื่นแก้ได้ เพราะภูมิหลังของชีวิตชาวจีนมีความสัมพันธ์แนบสนับกับเทพเจ้ามาตลอด ดังนั้น การแก้ปีชงตามคติของชาวจีนฮากกาจึงต้องร้องขอให้เทพเจ้าเป็นผู้แก้ไขให้

วิธีการแก้ปีชงมีข้อปฏิบัติสำคัญที่ผู้ศรัทธาควรรู้ ดังที่คุณ 张女士 (ZHANG NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลัตี้เมี่ยว ได้กล่าวว่า

“คนที่ชงกับให้ส่วยเอี้ยภายในปีนี้ต้องระวังสิ่งต่าง ๆ ต้องตั้งสติเสมอ ระวังอุบัติเหตุ ระวังหน้าที่การงาน ไม่ทะเลาะกับคนอื่น เพราะดวงชะตาจะไม่ดีเหมือนคนปกติทั่วไป และพยายามหลีกเลี่ยงการไปร่วมงานศพของคนอื่น ๆ วิธีแก้ปีชงมีหลายอย่างในศาลเจ้านี้ เช่น ทำบุญบ่อ ๆ จุดธูปเทียนกราบไหว้บูชาองค์เทพเจ้าให้ส่วย ขอให้ท่านมีความพึงพอใจ ช่วยคุ้มครองดวงชะตาให้ดีขึ้น ถือศีล กินเจ หรือเอาปลาจากศาลเจ้าไปปล่อยที่ท่าน้ำราชวงศ์”

(张女士, สัมภาษณ์, 2564, 9 ตุลาคม)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงความเชื่อว่า ผู้ที่ชงกับให้ส่วยเอี้ยจะการดำเนินชีวิตไม่ราบรื่นเหมือนปกติ ทำงานไม่ประสบความสำเร็จ ต้องมีสติในการดำเนินชีวิตอยู่ตลอดเวลา และทำดีกับคนอื่น ๆ วิธีแก้ปีชงก็ไม่ซับซ้อน ขอให้มีความเข้าใจ ทำตามพิธีการไหว้เจ้าทั่วไปก็พอ การแก้ปีชงเป็นวิธีการแก้ความทุกข์ ความวิตกกังวลที่มีมูลเหตุมาจากความเชื่อเรื่องดวงชะตาไม่ดีที่ไปสัมพันธ์กับเทพเจ้าประจำปีนักษัตร สามารถทำให้ผู้ที่ศรัทธารู้สึกสบายใจ มีจิตใจสงบ ไม่วิตกกังวล และมีสมาธิในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ศรัทธามีการระมัดระวังตัวไม่ทำสิ่งที่ไม่ดี และมีโอกาสได้ทำความดี เช่น การปล่อยชีวิตสัตว์ การทำบุญ การถือน้ำศีล กินเจอันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ทำได้รับความสุข ความเจริญ และประสบความสำเร็จด้านต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นคุณค่าของความเชื่อที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางใจให้ผู้ศรัทธามีความมั่นใจ มีพลังใจ สบายใจ คลายความทุกข์หรือความวิตกกังวล และมีโอกาสได้สร้างคุณูปการแบบต่าง ๆ เช่น การปล่อยปลา อันเป็นผลดีต่อชีวิตของผู้ศรัทธาด้วย

1.4 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา

ความเชื่อข้อนี้เป็นวัฒนธรรมที่ชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนสืบทอดมาจากบรรพบุรุษของตน การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ หมายถึง การจัดพิธีการแสดงความกตัญญูตอบแทนบุญคุณและระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ชาวไทยเชื้อสายจีนนิยมการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันเซ่งเม้งที่สุสาน แต่ชาวจีนฮากกาส่วนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานครมีป้ายชื่อบรรพบุรุษในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว ซึ่งเป็นศาลเจ้าของชาวจีนฮากกา สถานที่แต่งตั้งป้ายชื่อของบรรพบุรุษในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว คือ ลู่เว่ยฉือ (祿位祠 LU WEI CI) ตามความเชื่อของชาวจีนฮากกา ถือว่าบรรพบุรุษเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่เสียชีวิตตามปกติไม่ใช่ด้วยอุบัติเหตุ สามารถขึ้นบนสวรรค์กลายเป็นเซียน และดูแลปกป้องสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง เช่น รักษาลูกหลานให้พ้นจากอันตรายต่าง ๆ บ้านศาลให้ครอบครัวของลูกหลานมีเงินทองไม่ขาด และให้พรแก่ครอบครัวว่าขอให้มียุคเต็มบ้านมีหลานเต็มเมือง การเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกาไม่จำกัดเวลา สำหรับวันเสียชีวิตของบรรพบุรุษ วันเซ่งเม้ง และวันทิ้งกระดาษของทุกปี สมาชิกครอบครัวทุกคนของชาวจีนฮากกาจะมาเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวพร้อมกัน เพื่อระลึกบุญคุณและแสดงความคิดถึงผู้เสียชีวิตไป การเซ่นไหว้บรรพบุรุษในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนกลุ่มนี้มีความรักครอบครัวอย่างมาก นอกจากนี้ป้ายชื่อของบรรพบุรุษที่ปรากฏในศาลเจ้าไม่ใช่เป็นนามสกุลเดียวกัน สะท้อนให้เห็นถึงชาวจีนฮากกามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีความสามัคคีกัน พวกเขาถือว่า ไม่ว่าชื่อนามสกุลอันใด ต่างเป็นครอบครัวเดียวกัน

ความเชื่อทั้ง 4 ประการที่กล่าวข้างต้นไม่ใช่ความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนฮากกา แต่เป็นความเชื่อที่ผสมผสานกับความเชื่อทั่วไปของประเทศจีน แต่ก็มีลักษณะเฉพาะกลุ่มของตนและส่งผลกระทบต่อศรัทธาตลอดเวลา ทำให้ความเชื่อภายในศาลเจ้าแห่งนี้ยังคงได้รับการสืบทอดต่อไปเรื่อย ๆ แม้ว่าศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวจะเป็นสถานที่ สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวจีนฮากกา แต่ก็ไม่ได้จำกัดคนที่เข้ามากราบไหว้ ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนจีนกลุ่มอื่น ชาวบ้านในชุมชนหรือนอกชุมชน ต่างก็เข้ามากราบไหว้บูชาได้ เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความสบายใจในการดำเนินชีวิต

2. พิธีกรรมของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว

พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นความเชื่อโดยผ่านการจัดพิธี มีรูปแบบหลากหลายที่มนุษย์ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของความเชื่อ ถือว่าเป็นการกระทำที่สามารถส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่มีความเชื่อเดียวกัน องค์ประกอบของพิธีกรรมมีผู้ทำพิธี ผู้เข้าร่วมพิธี เครื่องเซ่นไหว้ และขั้นตอนพิธี เป็นต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่ายพบพิธีกรรมที่เป็นจุดเด่นของศาลเจ้าแห่งนี้ 2 ประการ ดังต่อไปนี้

2.1 พิธีกรรมของวันเทวสมภพขององค์เทพเจ้าหลี่ตี้ (吕帝诞辰 LU DI DAN CHEN)

วันเทวสมภพขององค์เทพเจ้าหลี่ตี้ หมายถึง วันเกิดของเทพเจ้าหลี่ตี้ คือ วันที่ 14 เดือนเมษายน ตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่ายจะจัดพิธีกรรม เพื่อทำพิธีบูชาถวายและฉลองวันเกิดขององค์เทพเจ้าหลี่ตี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ภายในวันที่ 14 เดือนเมษายนของปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี ผู้ดูแลศาลเจ้าและพนักงานเจ้าหน้าที่ศาลเจ้าต้องตื่นเช้าทำความสะอาดที่ศาลเจ้า ตั้งโต๊ะถวายบูชาและเตรียมทำการเข้าทรง โดยมีการตีกลอง 5 ครั้ง ตีระฆัง 7 ครั้ง เพื่ออัญเชิญเทพเจ้าหลี่ตี้มาเข้าทรง ขณะนี้มีลูกศิษย์ของเทพเจ้าหลี่ตี้เข้ามาสวดมนต์ทั้งวันที่ห้องประดิษฐานรูปเคารพของเทพเจ้าหลี่ตี้ ส่วนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นจะพากันมาไหว้เจ้าตั้งแต่เช้าพร้อมด้วยเครื่องเซ่นไหว้ที่เป็นอาหารเจ ไม่มีไขมันและเนื้อสัตว์ เช่น ขนมไหว้เจ้า ผลไม้มงคล น้ำชา รูปเทียน และกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น ดังที่คุณ 张女士 (ZHANG NV SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ได้กล่าวไว้

“ศาลเจ้าแห่งนี้มีการจัดพิธีกรรมไม่มาก แม้ว่ามีประดิษฐานรูปเคารพของเทพเจ้าเป็นจำนวนมาก เพียงแค่มีการจัดพิธีในวันเกิดของเทพเจ้าหลี่ตี้ เจ็กเซียนฮ่งเต้ เจ้าพ่อกวนอูและเจ้าแม่กวนอิมเท่านั้น แต่ก็ไม่ค่อยมีอะไร แค่มีพิธีสวดมนต์ คนเข้ามากราบไหว้และคนทำบุญมากกว่าปกติ แล้วก็บางคนจะสั่งเทียนจากภายนอกมาจุดที่นี่ ส่วนกระดาษเงินกระดาษทองของคนไหว้ เจ้าหน้าที่จะช่วยเผาให้ในตอนเย็น”

(张女士, สัมภาษณ์, 2564, 9 ตุลาคม)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมในวันเกิดของเทพเจ้าหลี่ตี้มีพิธีอัญเชิญเทพเจ้า พิธีตีกลองตีระฆัง พิธีสวดมนต์ พิธีจุดเทียนและพิธีเผากระดาษเซ่นไหว้ พิธีการเหล่านี้เกิดจากความศรัทธาในความเชื่อที่มีต่อผู้ปฏิบัติงานในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ผู้วิจัยสังเกตว่า ศาลเจ้าแห่งนี้มีข้อปฏิบัติแตกต่างกับศาลเจ้าที่อื่นในการจัดพิธีกรรม คือ ไม่มีขั้นตอนซับซ้อนสักการบูชาให้จุดธูปอย่างเดียว หากว่าผู้ศรัทธาอยากจุดเทียนต้องฝากให้เจ้าหน้าที่ภายในศาลเจ้าช่วยจัดการ และผู้ศรัทธาไม่ต้องเผากระดาษเซ่นไหว้โดยตนเอง มีเจ้าหน้าที่ช่วยเผาแทนผู้ศรัทธาในช่วงเวลาปิดศาลเจ้า สะท้อนให้เห็นว่าพิธีกรรมในวันเกิดของเทพเจ้าหลี่ตี้ไม่ใช่พิธีกรรมดั้งเดิม มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามค่านิยมของสมัยใหม่ที่มีวิถีชีวิตเร่งรีบ

ประเด็นสำคัญที่พบจากพิธีกรรมนี้ก็คือ ความศรัทธาที่ไม่เสื่อมคลายของชาวจีนฮากกาที่มีต่อเทพเจ้าหลี่ตี้ การอนุรักษ์และการสืบทอดวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนให้คงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของพิธีที่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนรุ่นใหม่ แต่ยังคงรักษารากเหง้าของความเป็นจีนไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่ต่อไป

2.2 พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์

การสะเดาะเคราะห์ หมายถึง ทำพิธีผ่อนคลายเป็นไมให้เกิดโชคร้ายในชีวิต พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ในศาลเจ้าหลิตีเมี่ยวมี 2 แบบ คือ แบบที่หนึ่งคือ คนที่รู้สึกว่าคุณไม่มีเคราะห์ แต่มาทำพิธีเพื่อนำโชคลาภเข้าสู่ชีวิต ส่งเสริมดวงชะตา โดยสักการะองค์เทพภายในศาลเจ้าหลิตีเมี่ยวทั้ง 11 จุดตามขั้นตอนสักการะของศาลเจ้าใช้รูป 39 ดอก จุดที่ 1 สักการะองค์เทพเจ้าหลิตี ใช้รูป 3 ดอก จุดที่ 2 สักการะองค์พระแม่หวังหมู่ ใช้รูป 3 ดอก จุดที่ 3 สักการะเจ้าแม่กวนอิม ใช้รูป 3 ดอก จุดที่ 4 สักการะองค์เทพเจ้าห่อเซียนกง ใช้รูป 3 ดอก จุดที่ 5 สักการะเจ้าพ่อแห่งครัว ใช้รูป 3 ดอก จุดที่ 6 สักการะเจ้าที่แปะกง ใช้รูป 5 ดอก จุดที่ 7 สักการะเจ็กเซียนฮองเต้ ใช้รูป 3 ดอก จุดที่ 8 สักการะฟ้าดิน ใช้รูป 5 ดอก จุดที่ 9 สักการะองค์พระสังกัจจายน์ ใช้รูป 3 ดอก จุดที่ 10 สักการะองค์เทพโชคลาภ ใช้รูป 5 ดอก จุดที่ 11 สักการะองค์พระแม่โพธิสัตว์ ใช้รูป 3 ดอก ส่วนแบบที่สองคือ คนที่รู้สึกว่าคุณมีเคราะห์ มาทำพิธีสะเดาะเคราะห์ โดยมีเทพเจ้าประจำ ชื่อให้ช่วยเอื้อย คนทำพิธีสะเดาะเคราะห์ต้องจุดรูป 3 ดอกพร้อมบอกชื่ออายุ วันเกิด ปีนักษัตรของตนเองและอธิษฐานว่าขอให้ท่านช่วยคุ้มครองดวงชะตา ทำให้ชีวิตราบรื่นขึ้น และสุดท้ายขอยืนยันจากท่านมาป้องกันตัว ยันต์ใส่ในกระเป๋าสีแดงอยู่กับตนเองตลอดเวลา เพื่อให้มีความปลอดภัยจากอันตราย

ประเด็นสำคัญที่พบในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์จากศาลเจ้าแห่งนี้ คือ ศรัทธาที่มีต่อเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ประดิษฐานอยู่ตามชั้นต่าง ๆ ของศาลเจ้า เทพทั้งหมดเป็นเทพเจ้าแห่งการคุ้มครอง สะท้อนถึงลักษณะของความเชื่อแบบพหุเทวนิยมที่ยังคงมีอิทธิพลต่อคนในยุคปัจจุบัน และยังสะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในฐานะสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่สามารถทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจ ความสบายใจ และพลังในการดำเนินชีวิต แสดงให้เห็นถึงความเชื่อว่ายังคงมีพลังและมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้ศรัทธาในโลกปัจจุบันที่เจริญก้าวหน้าด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จากพิธีกรรมที่ข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจุบันศาลเจ้าหลิตีเมี่ยวยังคงประกอบพิธีกรรมสำคัญ 2 พิธีได้แก่ พิธีกรรมวันทวสมภพขององค์เทพเจ้าหลิตี และพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมเหล่านี้ไม่มีขั้นตอนซับซ้อน และมีการปรับเปลี่ยนตามค่านิยมของสมัยใหม่ แต่ก็ยังคงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของตน สะท้อนถึงบทบาทของศาลเจ้าที่มีต่อชีวิตและสังคมในหลายด้าน เช่น เป็นเหนี่ยวจิตใจ สร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตของผู้ศรัทธา และสืบทอดเผยแพร่วัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนฮากกาให้คงอยู่ และสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาของชาวจีนฮากกาที่ยังไม่เสื่อมคลายไปจากเทพเจ้าทั้งหลาย ยังคงรักษารitualนิยมปฏิบัติและถ่ายทอดให้แก่บุตรหลานเพื่อการดำรงไว้ซึ่งรากเหง้าของความเป็นจีนฮากกาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

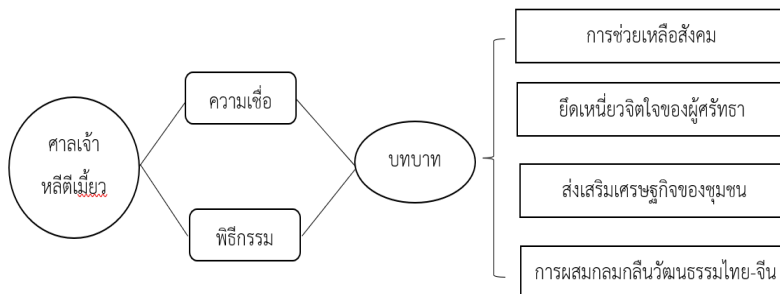
ศาลเจ้าหลตี้เมี่ยวเป็นศาลจีนฮากกาที่ประดิษฐานเทพเจ้าหลตี้เป็นเทพเจ้าองค์ประธาน พร้อมด้วยเทพเจ้าจีนองค์อื่น ๆ ปัจจุบันยังคงสืบทอดความเชื่อทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ความเชื่อด้านสุขภาพ ด้านโชคลาภเงินทอง ด้านการแก้ปืซง และด้านการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ความเชื่อเหล่านี้ผสมผสานกับความเชื่อต่าง ๆ ของสังคมไทย เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมไทย ความเชื่อเหล่านี้ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจ สบายใจ กำลังใจและมีสติในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสัญญากร นิลกาญจน์ (2561) ที่กล่าวว่า ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติเกิดจากความกลัวของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ต้องนำเครื่องสักการบูชามาถวายบูชาเพื่อให้เกิดความมั่นใจ ความสบายใจ เกิดความมุ่งมั่น และพลังในการดำเนินชีวิต จึงทำให้มนุษย์มีความความสัมพันธ์กับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติโดยใช้พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสื่อ นำสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ YANG HAIYAN (2563) ศึกษาเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทย : กรณีศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานคร ผลศึกษาพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทยที่สัมพันธ์กับความต้องการของผู้ศรัทธา 5 ประการ คือ การขอให้การงานให้มีความก้าวหน้า การขอให้มียุทธ การขอให้มีความสุขแข็งแรง หายจากความเจ็บป่วย ขอให้มิโชคลาภ ค่าขายร่ำรวย และขอให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา ความเชื่อเหล่านี้สามารถทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิต เห็นได้จากผู้ที่เข้ามากราบไหว้เทพเจ้าหลตี้ส่วนใหญ่จะขอพรให้ตนมีความสุขแข็งแรง เนื่องจากเทพเจ้าหลตี้มีความศักดิ์สิทธิ์ด้านการคุ้มครองด้านสุขภาพ และใบเซียมซีบอกยาให้ผู้ศรัทธาได้นำไปรักษาความเจ็บป่วย ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่ทำให้ผู้เจ็บป่วยมีสุขภาพกายและใจดีขึ้น และหายจากการเจ็บป่วยในที่สุด

ส่วนพิธีกรรมภายในศาลเจ้าหลตี้เมี่ยวที่สำคัญมี 2 ประการ คือ 1) พิธีกรรมของวันเทวสมภพขององค์เทพเจ้าหลตี้ เพื่อเฉลิมฉลองวันเกิดและขอพรให้ท่านที่ช่วยปกป้องคุ้มครอง จะมีพิธีอัญเชิญเทพเจ้าทรง สวดมนต์ จุดธูปเทียนถวายบูชา และทำบุญ 2) พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ เป็นพิธีกรรมส่งเสริมดวงชะตา เพื่อให้ชีวิตมีความปลอดภัยจากอันตราย มีความสุขราบรื่นขึ้น ประสบความสำเร็จ โดยจะมีพิธีสักการะตามข้อปฏิบัติของศาลเจ้า การอธิษฐาน ขอยันต์ไปบูชา และทำบุญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ZHONG YULU (2562) ศึกษาเรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าแม่ทับทิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช ผลการศึกษาพบว่า มีพิธีกรรมหลายอย่างที่ยังปฏิบัติกันอยู่ในศาลเจ้าแห่งนี้ และพิธีกรรมเหล่านี้เพื่อให้เกิดผลต่อชีวิตและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพิธีกรรมที่มีต่อผู้ศรัทธา คือ ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีมีความสุข สบายใจ และมีความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ รวมถึงอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของความเป็นจีนของคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มต่าง ๆ และสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของศาลเจ้าจีนที่มีต่อชีวิตและสังคมไทย ในฐานะศูนย์รวมศรัทธา ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยเชื้อสายจีนและผู้ศรัทธาทั่วไป อีกทั้งยัง

เป็นองค์กรหนึ่งในการช่วยเหลือสังคม ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมจีนให้คงอยู่ต่อไปด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร สรุปเป็นองค์ความรู้ดังแผนภูมิข้างล่าง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังอธิบายได้ว่า ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวของชาวจีนฮากกาในเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ยังคงสืบทอดความเชื่อและปฏิบัติพิธีกรรมจากอดีต สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวในสังคมไทย เช่น (1) การช่วยเหลือสังคม ภายในศาลเจ้ามีการสร้างแผนกจ่ายยาเพื่อรักษาความเจ็บป่วยของคนในชุมชน (2) เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวมีเทพเจ้าต่าง ๆ ประดิษฐานจำนวนมาก เทพเจ้าเหล่านี้มีผลดีต่อจิตใจของผู้ศรัทธาที่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิต (3) ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน การจัดพิธีกรรมทุกครั้งมีผู้เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก และดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ทำให้ร้านขายของบริเวณที่ใกล้เคียงกับศาลเจ้ามีรายได้เพิ่มขึ้น (4) การผสมกลมกลืนวัฒนธรรมไทย-จีน ภายในศาลเจ้ามีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่และมีการตกแต่งภายในด้วยพุทธศิลป์เพื่อให้กลมกลืนกับความเชื่อของชาวไทย ทำให้ชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่มองว่า ศาลเจ้าก็มีความเชื่อเหมือนกับตน นอกจากนี้ ความเชื่อและพิธีกรรมภายในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวแม้เกิดในประเทศจีนและชาวจีนฮากกานำมาเข้ามาเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจก็ได้มีการปรับตัวให้สอดคล้องกลมกลืนกับความเชื่อต่าง ๆ จนมีรูปแบบเฉพาะตนในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ในสังคมไทย เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจและมีการสื่อสารอย่างถูกต้องในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้า เพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิดและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2. ควรจะมีการสร้างกฎเกณฑ์สำหรับการอนุรักษ์ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคม เพื่อความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชาวจีนคงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของชาวจีนจากใบเขียนซียาในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว เช่น ความเป็นมาของตัวยาแต่ละชนิด สรรพคุณ และวิธีใช้ของยาสมุนไพรจีนที่สัมพันธ์กับความเชื่อในเทพเจ้าหลี่ตี้และพิธีกรรม

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทของศาลเจ้าจีนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ของชาวจีน เช่น ศาลเจ้าของชาวจีนฮกเกี้ยน ศาลเจ้าของชาวจีนกวางตุ้ง และศาลเจ้าของชาวจีนไหหลำ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *เสนา ความเชื่อ ศาสนา คุณธรรม จริยธรรม อาเซียน*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *การสื่อสารในพิธีกรรม พิธีกรรมในการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลศิริ อรุณภาคย์. (2553). *ศาลเจ้า ศาลจีนในกรุงเทพฯ*. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพรส.
- ธัญพร แก้วเจริญ. (2564, 9 ตุลาคม). พนักงานเจ้าหน้าที่ในแผนกจ่ายยาที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว [สัมภาษณ์].
- ธวัช ปุณโณทก. (2554). *ความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สัญญากร นิลกาญจน์. (2561). *วัฒนธรรมความเชื่อกับการจัดการครีธาของชุมชน นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*.
- สุรเชษฐ์ ศรีสุชาติ. (2559). *ศาลเจ้าครีธาสถานแห่งบางกอก*. กรุงเทพฯ: สำนักผังเมือง.
- Lin, N. S. (林女士). (2564, 9 ตุลาคม). ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว [สัมภาษณ์].
- Wang, X. Y. (王小玉). (2564, 9 ตุลาคม). ผู้มาสักการะเทพเจ้าหลี่ตี้ที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว [สัมภาษณ์].
- Yang, H. (2562). *ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อเสือในสังคมไทย: กรณีศึกษาเฉพาะ กรุงเทพมหานคร*. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Zhong, Y. (2562). *ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าแม่ทับทิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช*. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Zhang, N. S. (张女士). (2564, 9 ตุลาคม). ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว [สัมภาษณ์].

ประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า*

EFFICIENCY OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT OF THE DEPARTMENT OF BUSINESS DEVELOPMENT

สันติ แป้นอ่ำ, อนุวัต กระสังข์, พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

Santi Panam, Anuwat Krasang, Pongphat Chittanurak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: santip9655@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.776 จำนวน 232 ชุด สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบเจาะจง จำนวน 10 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสรรหา ด้านพัฒนา ด้านการรักษาไว้ และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 2. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3. ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ปริมาณงานมีมาก สมรรถนะของบุคลากรยังไม่ตรงกับลักษณะงาน ความก้าวหน้าของบุคลากรยังไม่ชัดเจน ข้อเสนอแนะ ต้องปรับอัตรากำลังให้สอดคล้องกับภาระงาน ควรจัดการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ กำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพที่ชัดเจน ปรับปรุงคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งสูงขึ้นให้มีความพร้อมทั้งความรู้ และประสบการณ์

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารทรัพยากรมนุษย์; กรมพัฒนาธุรกิจการค้า

* Received September 8, 2021; Revised September 20, 2021; Accepted September 22, 2021

Abstract

The objectives of this research paper were: 1. to study the efficiency level of human resource management; 2. to study the relationship between human resource management and the efficiency of human resource management; 3. to study the problems, obstacles and recommendations on the efficiency of human resource management; This research is a mixed method research. During quantitative research collect data from questionnaires The total confidence value was 0.776 of 232 sets. The statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean, standard deviation. Finding the Pearson Correlation Coefficient and qualitative research Selected 10 key informants by in-depth interview method. Using descriptive content analysis and contextual analysis.

The results showed that 1. The level of human resource management opinions in all 4 areas is recruitment, development, retention, and utilization. 2. Relationship between human resource management and human resource management efficiency Overall, there was a statistically significant low positive correlation at 0.01 and 3. It was found that the workload was high. The competencies of personnel also do not match the nature of the work. The progress of personnel is not yet clear. Recommendations The force rate must be adjusted in accordance with the workload, training should be organized to strengthen the capacity. Set a clear career path forward. Improve the qualifications of those who will hold higher positions to be well equipped with knowledge and experience.

Keywords: Efficiency; Human Resource Management; Department of Business Development

บทนำ

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในแบบที่เรียกว่า VUCA หรือ VUCA World ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ที่ต้องตัดสินใจ หรือผู้นำองค์กรมากที่สุด ที่จะต้องพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ เต็มไปด้วยความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือไม่ชัดเจน (Ambiguity) ดังนั้น ผู้นำต้องเป็นผู้นำที่ทำงานแบบ Agile คือ ผู้ที่มีทักษะการทำงานเพื่อเชื่อมต่อคนในทีมทั้งหมดในองค์กร เพื่อยกระดับสมรรถนะการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมต่อการปรับเปลี่ยนเสมอ ประเทศไทยต้องเปิดประตูต้อนรับนานาอารยประเทศ ร่วมกันทำการค้า พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม

และสภาวะแวดล้อมของโลก เพื่อดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน กระทรวงพาณิชย์ ย่อมมีบทบาทสำคัญที่จะต้องสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ภายใต้เป้าหมายที่จะยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ภาคธุรกิจไทย โดยได้ให้กรมพัฒนาธุรกิจการค้าดำเนินการสร้างศักยภาพของธุรกิจไทย สร้างโอกาสการเติบโตทางเศรษฐกิจ สามารถรองรับระบบการค้าเสรีภายในประเทศมีขีดความสามารถพร้อมที่จะขยายการค้า การลงทุนไปสู่ตลาดระหว่างประเทศ หรือสามารถผลักดันให้ประเทศก้าวเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางของธุรกิจหลากหลายประเภทในบรรดาทรัพยากรทั้งปวงที่มีอยู่ในโลก กล่าวได้ว่า “คน” หรือ “มนุษย์” เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสูงสุด และมีประโยชน์มากที่สุด แนวความคิดที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล หรือการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้เป็นของใหม่ที่ทำการศึกษามาในปัจจุบันเท่านั้น หากแต่ได้มีการศึกษากันมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการองค์การสมัยใหม่ โดยที่องค์การจะต้องมีกรอบแนวทางการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ ทักษะคติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติโดยต้องมีการบวนการสำคัญในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน (พรทิพย์ อัยยิมานันท์, 2564).

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า(Department of Business Development) เป็นกรมที่ได้เปลี่ยนชื่อมาจากกรมเดิม คือ “กรมทะเบียนการค้า” (Department of Commercial Registration) ตามผลการปฏิรูปราชการครั้งใหญ่ ที่ใช้บังคับมาตั้งแต่ วันที่ 3 ตุลาคม 2545 ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชโองการประกาศให้จัดตั้งกรมทะเบียนการค้าขึ้น เป็นกรมชั้นอธิบดีเมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2466 และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อำมาตย์เอกพระโกมารกุลมนตรี (ชื่น โกมารกุล ณ นคร) เสด็จนิวัติอังกฤษ เป็นอธิบดีคนแรกของ กรมทะเบียนการค้า (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2564) มีหน้าที่รักษามาตราชั่งตวงวัด และรับจดทะเบียนการค้า ได้ดำเนินการจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่มีความสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานความสำเร็จของระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Standard for Success) ซึ่งส่วนที่ 3 แผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็น 1 ใน 5 ของเครื่องมือการประเมินผลสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HR Scorecard) ของสำนักงาน ก.พ. ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ เป็นมิติที่จะทำให้ส่วนราชการทราบว่ามีความรู้และวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่สอดคล้องและสนับสนุนพันธกิจเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มิติที่ 2 ประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HR Operational Efficiency) หมายถึง กิจกรรมและกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของส่วนราชการ (HR Transactional Activities) มี

ความถูกต้อง ทันสมัย มีความคุ้มค่า มิติที่ 3 ประสิทธิภาพของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRM Program Effectiveness) หมายถึง นโยบาย แผนงาน โครงการ และมาตรการด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของส่วนราชการมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มิติที่ 4 ความพร้อมรับผิดด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การที่ส่วนราชการมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและผลของการตัดสินใจด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนการดำเนินการด้านวินัย โดยคำนึงถึงหลักความสามารถและผลงาน หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม และหลักสิทธิมนุษยชน มีความโปร่งใสในทุกกระบวนการของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มิติที่ 5 คุณภาพชีวิตและความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน หมายถึง การที่ส่วนราชการมีนโยบาย แผนงาน โครงการและมาตรการ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ โดยกรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้ดำเนินการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าตามหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ประกอบไปด้วย การสรรหาบุคลากร การพัฒนา การรักษาไว้ และการนำไปใช้ประโยชน์ การดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวผู้บริหารต้องเข้าใจหลักการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการบริหารมากที่สุด (พรทิวา นาคาศัย, 2553)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าซึ่งในแผนงานวิจัยนี้ จะเน้นไปในแนวการศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบระดับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นหลัก ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำ ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า จำนวน 550 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) หาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane Taro) การคำนวณหาขนาด/ จำนวนตัวอย่างในกรณีที่สามารถรู้จำนวน หรือประมาณประชากรที่ปฏิบัติงานในกรมพัฒนาธุรกิจการค้า จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 232 คน กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งกำหนดสถิติวิจัยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเป็นการอธิบายลักษณะโดยทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูล และบรรยายโดยใช้สถิติแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

ระดับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.083) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการสรรหา ซึ่งหมายถึงการสรรหาบุคลากรคำนึงถึง ประโยชน์ของกรมเป็นสิ่งสำคัญ โดยแสวงหาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงาน ปราศจากอคติและมีความเที่ยงธรรม ซึ่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D.= 0.183)

2. ด้านการพัฒนา ซึ่งหมายถึง กรมมีการจัดการฝึกอบรมให้กับ บุคลากรเป็นประจำให้ความสำคัญกับการ พัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถอยู่เสมอ เป็นองค์กรที่มีความทันสมัย ผู้บริหารและบุคลากรมีการพัฒนา ตนเองเป็นประจำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D.= 0.134)

3. ด้านการรักษาไว้ ซึ่งหมายถึงความรู้สึก บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็ม ความสามารถ เพราะหน่วยงานให้ ความสำคัญต่อทุกตำแหน่ง บุคลากรมีจิตผูกพันงาน เนื่องจากหน่วยงานมีระบบการดูแล บุคลากรที่ดี กำหนดโอกาสความก้าวหน้า ในงานให้บุคลากรได้ทราบอย่างชัดเจน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D.= 0.182)

4. ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งหมายถึง องค์กรมีความใส่ใจต่อการ ทำงานของ บุคลากร เมื่อบุคลากรมีปัญหาในการปฏิบัติงานสามารถแจ้งเรื่องต่อผู้บริหาร ได้ด้วยตนเองเพื่อ

รับคำแนะนำ หากปฏิบัติงานผิดพลาด องค์กรมีช่องทางในการแก้ไขปรับปรุงได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D.= 0.192)

ระดับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D.=0.079) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1. ด้านคุณภาพของงาน องค์กรส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการ ฝึกอบรมและพัฒนาในหลักสูตรที่เหมาะสม ทั้งภายในและภายนอกองค์กร บุคลากรเต็มใจที่จะปฏิบัติงานกับองค์กร โดยไม่คิดโอนย้ายหรือเปลี่ยนงาน มีระบบการสรรหาที่เป็นธรรมโดยพิจารณาจากคุณสมบัติที่เหมาะสมกับ ตำแหน่งงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$, S.D.= 0.0085)

2. ด้านปริมาณงาน องค์กรมีการเผยแพร่ข้อมูลด้านการ บริหารงานของผู้บริหารอยู่เสมอ มีการกำหนดนโยบายทางการ บริหารงานอย่างชัดเจน ทำให้บุคลากรสามารถ ปฏิบัติงานได้ตรงตามเป้าหมาย มีการฝึกอบรมโดยมีหลักสูตรที่ เหมาะสมทำให้บุคลากรสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D.= 0.173)

3. ด้านค่าใช้จ่าย องค์กรมีการนำเทคโนโลยีมาปรับปรุง การทำงาน ให้ดีขึ้นและทันสมัยมากขึ้น การสรรหาทรัพยากรต่างๆ ขององค์กร ส่งผลให้บุคลากรมีแรงจูงใจและเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน มีการจัดสรรอัตราค่าจ้างของ บุคลากรที่เหมาะสมคุ้มค่าต่อค่าใช้จ่ายต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D.= 0.143)

4. ด้านเวลา องค์กรมีการกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน คัดเลือกบุคลากรเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น และในการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D.= 0.142)

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้ากับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

1) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้ากับประสิทธิภาพการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ ($R=0.239^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ด้านคุณภาพงานไม่มีความสัมพันธ์กัน ($R=.074$)

ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ด้านปริมาณงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ ($R=.107$)

ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ด้านค่าใช้จ่าย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ ($R=.147$)

ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ด้านเวลา มีความสัมพันธ์ เชิงบวกในระดับต่ำ ($R=.210$)

2) ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการพัฒนา ด้านการรักษาไว้ และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านคุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ด้านค่าใช้จ่าย และด้านเวลา ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้ามีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ เมื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าน้อยลง ก็ส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าลดลง

สรุปปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า มีดังนี้

1. ปริมาณงานของกรมพัฒนาธุรกิจการค้ามีมากและต้องดำเนินการให้รวดเร็วมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมชาติ ทั้งลักษณะงานของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าต้องมีความอดทน อดกลั้นต่ออารมณ์ของผู้เข้ามาใช้บริการ ในขณะเดียวกันจำนวนบุคลากรก็มีจำกัด ทำให้เกิดสภาวะความกดดันและความเครียดต่อเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

2. สมรรถนะของบุคลากรกรมพัฒนาธุรกิจการค้ายังไม่ตรงกับลักษณะงาน ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทั้งด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะต่างๆ ให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

3. ความก้าวหน้าของบุคลากรกรมพัฒนาธุรกิจการค้ายังไม่ชัดเจนขาดความมั่นคง ความก้าวหน้าตามเส้นทางความก้าวหน้าทางอาชีพ ทำให้บุคลากรของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าขาดแรงจูงใจ และขวัญกำลังใจในการทำงาน ส่งผลต่อการดำเนินงานของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

4. กรมพัฒนาธุรกิจการค้าขาดการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ อันเนื่องมาจากปัญหาที่ครอบคลุมหลายภารกิจเกี่ยวพันกับกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ขาดความรู้ในการบริหารจัดการ และความรู้นวัตกรรมใหม่ๆ ในการจัดระบบข้อมูล

ข้อเสนอแนะ ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า มีดังนี้

1. ปรับอัตรากำลังและคุณลักษณะของอัตรากำลังให้สอดคล้องกับภาระงานที่มีจำนวนมาก เนื่องจากปัจจุบันอัตรากำลังไม่เพียงพอ

2. ควรจัดการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เพื่อเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่างๆให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

3. กำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพ (Career Path) ที่ชัดเจน ปรับปรุงคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งสูงขึ้นให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งความรู้และประสบการณ์ มีเส้นทางความก้าวหน้าในราชการที่ชัดเจน รวมทั้งเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ มีกรอบการจ่ายที่ชัดเจนเป็นแนวทางเดียวกัน กำหนดใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาให้รางวัลเป็นแนวทางเดียวกัน เช่น ความดีความชอบ การบรรจุแต่งตั้งโยกย้าย เส้นทางความก้าวหน้าในราชการ

4. พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพ โดยการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลให้เป็นหนึ่งเดียว เพิ่มสมรรถนะของระบบการติดตามงานด้วยเทคโนโลยี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า” มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

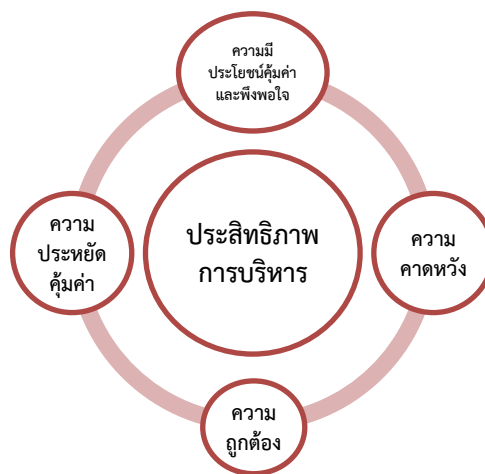
1. ระดับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ทั้ง 4 ด้าน พบว่า ด้านการสรรหา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$, S.D.= 0.183) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การสรรหาบุคลากรคำนึงถึงประโยชน์ของกรมเป็นสำคัญ โดยแสวงหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงาน ปราศจากอคติและมีความเที่ยงธรรม ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เห็นได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ ปิยาพร ห่องแสง (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงานสาขาธนาคารออมสินในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า พนักงานมีระดับความเห็นด้านการสรรหาโดยรวมมีการบริหารทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 คือองค์กรมีการสรรหาบุคคลทั้งภายในและภายนอกเพื่อเข้าปฏิบัติในตำแหน่งที่ว่างระบบการสรรหาขององค์กรทำให้ดึงดูดผู้มีความรู้ความสามารถสูงเข้ามาปฏิบัติงาน องค์กรมีการกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนในการสรรหา ด้านการพัฒนา การบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้านการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D.= 0.134) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดการฝึกอบรมให้กับบุคลากรเป็นประจำ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถอยู่เสมอ เป็นองค์กรที่มีความทันสมัย ผู้บริหารและบุคลากรมีการพัฒนาตนเองเป็นประจำ สอดคล้องกับแนวคิดของ จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และสาคร ฤทธิ์ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนา

ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า เป้าหมายของการบริหารจัดการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรซึ่งจะต้องได้รับการอบรมให้มีความรู้ความสามารถและทักษะเพิ่ม และมีคุณวุฒิทางการศึกษาสูงขึ้น ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างเป็นระบบและชัดเจน ด้านการรักษาวินัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D.= 0.182) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถเพราะหน่วยงานให้ความสำคัญต่อทุกตำแหน่ง บุคลากรมีจิตผูกพันในงาน เนื่องจากหน่วยงานมีระบบการดูแลบุคลากรที่ดี กำหนดโอกาสความก้าวหน้าในงานให้บุคลากรได้ทราบอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ บริษัท ป่าสาละ จำกัด (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางในการบริหารทรัพยากรบุคคลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยที่มีวิธีคิด นโยบาย และวิถีปฏิบัติที่ยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การให้ผลตอบแทนและการรักษาพนักงาน เช่น ค่าตอบแทน สวัสดิการทั้งในรูปแบบเงินและไม่ใช่เงิน การสร้างกฎข้อบังคับและระเบียบวินัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านความยั่งยืน มีข้อค้นพบดังนี้ เอสเอ็มอีทั้ง 10 แห่งมีนโยบายการจ่ายค่าตอบแทนในอัตราที่แข่งขันได้ในตลาด คือ เทียบเท่า หรือสูงกว่าเอสเอ็มอีด้วยกัน โดยวิสาหกิจขนาดกลางทั้งหมดมีสวัสดิการที่หลากหลายและสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D.= 0.192) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า องค์กรมีความใส่ใจต่อการทำงานของบุคลากร เมื่อบุคลากรมีปัญหาในการปฏิบัติงานสามารถแจ้งเรื่องต่อผู้บริหาร ได้ด้วยตนเองเพื่อรับคำแนะนำ หากปฏิบัติงานผิดพลาด องค์กรมีช่องทางในการแก้ไขปรับปรุงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และสาคร ธรรมะ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการและการบริหารอย่างไม่เป็นทางการ ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้ากับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของของ กฤษณะ ธรรมาภิรมกุล (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษาบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน)” ผลการศึกษาพบว่า พนักงานได้ความสะดวกในการรับบริการด้านสวัสดิการของหน่วยงาน รองลงมา ค่าตอบแทนอื่นที่เป็นตัวเงินมีการจ่ายอยู่ในระดับที่เหมาะสม และได้รับการประเมินเพื่อการขึ้นค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรมและรายได้จากการปฏิบัติงานของท่านเพียงพอกับค่าครองชีพ และท่านรู้สึกว่าการจ่ายค่าตอบแทนของบริษัทเป็นธรรมและจ่ายตามผลงาน

3. ปัญหาและอุปสรรค พบว่า 1) ปริมาณงานมีมาก และต้องดำเนินการให้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม 2) สมรรถนะของบุคลากรยังไม่ตรงกับลักษณะงาน ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่างๆ ให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ 3) ความก้าวหน้าของบุคลากรยังไม่ชัดเจนขาดความมั่นคง ความก้าวหน้าตามเส้นทางความก้าวหน้าทางอาชีพ ทำให้บุคลากรขาดแรงจูงใจ และขวัญกำลังใจในการทำงาน ส่งผลต่อการดำเนินงาน 4) ขาดการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ขาดความรู้ในการบริหารจัดการ และความรู้นวัตกรรมใหม่ๆ ในการจัดระบบข้อมูล ข้อเสนอแนะ พบว่า 1) ต้องปรับอัตราค่าจ้างและคุณลักษณะของอัตราค่าจ้างให้สอดคล้องกับภาระงานที่มีจำนวนมาก เนื่องจากปัจจุบันอัตราค่าจ้างไม่เพียงพอ 2) ควรจัดการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่างๆ ให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ 3) กำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพ (Career Path) ที่ชัดเจน ปรับปรุงคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งสูงขึ้นให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งความรู้และประสบการณ์ มีเส้นทางความก้าวหน้าในราชการที่ชัดเจน รวมทั้งเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ มีกรอบการจ่ายที่ชัดเจนเป็นแนวทางเดียวกัน กำหนดให้หลักเกณฑ์การพิจารณาให้รางวัลเป็นแนวทางเดียวกัน 4) พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารให้ทันสมัยมีประสิทธิภาพโดยการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลให้เป็นหนึ่งเดียว เพิ่มสมรรถนะของระบบการติดตามงานด้วยเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ศตปพร มีสุขสร (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัญหาและผลกระทบในการบริหารงานบุคคลของเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลเมืองควนลังกำลังประสบปัญหาและอุปสรรคในด้านต่างๆ คือ ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการดำรงรักษาบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการเลื่อนตำแหน่ง ด้านการให้ออกจากงาน ดังนั้นจึงได้เสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลไว้ 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการสรรหาบุคลากร ควรมีการสรรหาบุคลากรตามแผนอัตราค่าจ้าง และใช้ระบบการบริหารงานบุคคลสมัยใหม่และระบบคุณธรรมในการสรรหาบุคลากร ด้านการดำรงรักษาบุคลากร รัฐบาลควรจัดสวัสดิการเพิ่มขึ้น เทียบเท่ากับพนักงานรัฐวิสาหกิจ ใช้ระบบการบริหารงานบุคคลสมัยใหม่และระบบคุณธรรมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน และเรียกร้องให้มีการกำหนด ระเบียบการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่นและของข้าราชการพลเรือนให้มีมาตรฐานเดียวกัน ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรจัดฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการนำไปปฏิบัติจริงควรเพิ่มงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรควรมีการฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรมจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ในหน่วยงาน และ ควรมีการติดตามประเมินผลบุคลากรทุกครั้ง ด้านการเลื่อนตำแหน่ง ควรใช้ระบบการบริหารงานบุคคลสมัยใหม่และระบบคุณธรรมในการประเมินผลการปฏิบัติงานและด้านการให้ออกจากงาน ควรมีการจัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการออกจากการออกงานในกรณีต่างๆ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ความมีประโยชน์คุ้มค่า หมายถึง ความมีผลประโยชน์ที่สมดุลกับทรัพยากรที่ใช้ ทั้งนี้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจเป็นได้ทั้งผลสำเร็จที่พึงประสงค์ และผลกระทบในทางลบที่เกิดขึ้นแก่บุคลากร ประชาชนและสังคม ทั้งที่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้และไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ และยังสามารถประเมินความคุ้มค่าที่เปรียบเทียบ กับ Cost ได้แก่ Benefit - Cost Ratio หรือ Cost-Effectiveness เป็นต้น

ความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้ใช้ประโยชน์จากผลผลิตและบริการนั้นๆ โดยผู้ใช้ประโยชน์อาจหมายถึง ประชาชนหรือหน่วยงานอื่นที่ได้รับประโยชน์โดยตรง

ความมีประโยชน์คุ้มค่าและพึงพอใจ สามารถวัดจากระดับความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมาย ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้ประโยชน์และคุณภาพการให้บริการ อีกทั้งผลงานจะต้องมีความถูกต้องครบถ้วน เป็นที่พึงพอใจจากผลงานที่สำเร็จจากผู้เกี่ยวข้อง

ความคาดหวัง คือ เป้าหมายที่กำหนดไว้ตามแผนการปฏิบัติงานจะต้องมีความเหมาะสมของความยากง่าย ธรรมชาติของงาน โดยการการปฏิบัติงานได้ดี และมีปริมาณงานตามเป้าหมายที่กำหนด มีภาระงานตรงตามมาตรฐาน ปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้

โดยการกำหนดตัวชี้วัดปริมาณงานที่ประสบผลสำเร็จตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้ อาจวัดจากผลสำเร็จกับงานที่ตรงเวลา ประสิทธิภาพต่างๆ การตรวจสอบผลงานที่เกี่ยวกับบุคลากร

ความถูกต้อง คือ การปฏิบัติงานให้ถูกต้องครบถ้วนตลอดจนลดข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงการควบคุม ตรวจสอบให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้อย่างถูกต้องชัดเจน ซึ่งอาจ

กระทำได้โดยการตรวจทานความถูกต้องของงานอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้งานมีความถูกต้องสูงสุด ลดข้อผิดพลาดที่เคยเกิดขึ้นแล้วจากความไม่ตั้งใจ

โดยการสร้างความชัดเจนของความถูกต้องและคุณภาพของขั้นตอนการทำงานหรือผลงาน โดยละเอียดเพื่อควบคุมให้บุคลากรปฏิบัติตามขั้นตอนการทำงานที่วางไว้อย่างถูกต้อง และเกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ สร้างระบบและวิธีการที่สามารถกำกับตรวจสอบความก้าวหน้าและความถูกต้อง/คุณภาพของผลงาน หรือขั้นตอนในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

ความประหยัดคุ้มค่า คือ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

โดยการประเมินความเหมาะสมสอดคล้องของการใช้ทรัพยากรและกระบวนการทำงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตตามวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาจากผลผลิตเทียบกับต้นทุนทั้งหมด การจัดหาทรัพยากรที่ได้มาตรฐาน มีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม รวมทั้งมีกระบวนการทำงานที่ประหยัดทรัพยากร

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดหน้าที่ตามคำบรรยายลักษณะงาน (job description) เพื่อให้บุคลากรทราบถึงสิ่งที่ตนเองต้องการปฏิบัติงานและเกิดความเข้าใจกันของทั้งสองฝ่าย
2. ควรชี้แจงแผนการดำเนินงานขององค์กรให้บุคลากรทราบ เพื่อให้บุคลากรเข้าใจในวิธีการทำงานขององค์กร และลำดับความสำคัญของงานให้ได้ เพื่อให้ได้งานที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ควรนำสมรรถนะ หรือขีดความสามารถ (Competency) มาประยุกต์ใช้ในองค์กร เช่น นำมาใช้ในการสรรหาและคัดเลือก เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีขีดความสามารถตรงกับตำแหน่งงานหรือนำมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรมและการเลื่อนตำแหน่งโดยใช้ขีดความสามารถสำหรับตำแหน่งสูงขึ้นได้หรือยัง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมให้กับบุคลากรของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า
2. ควรสนับสนุนหรือส่งเสริมให้ฝ่ายฝึกอบรมและการพัฒนาได้นำหลักสูตรที่น่าสนใจและจำเป็นมาจัดฝึกอบรม
3. องค์กรควรเพิ่มความยุติธรรมและพิจารณาค่าตอบแทนต่างๆ จากผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้บุคลากรในองค์กรรู้สึกว่าคุณภาพมีความยุติธรรมและตนเองก็ได้รับความยุติธรรมด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์
2. ควรศึกษางานวิจัยเชิงเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกับหน่วยงานอื่นๆ ภายในกระทรวงพาณิชย์ เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนา ปรับปรุงแนวทางการบริหารภายในองค์กรในด้านต่างๆ ที่ทำให้บุคลากรเกิดความผูกพันต่อองค์กรให้ดีขึ้น
3. ควรทำศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น
4. ควรศึกษาวิจัยหลักธรรมที่เหมาะสมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายขององค์กร ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2564). *ประวัติกรมพัฒนาธุรกิจการค้า*. สืบค้น 4 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.dbd.go.th>.
- กฤษณะ ธรรมาภิมุขกุล. (2561). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษาบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และสาคร ธรະທີ. (2555). *การพัฒนาทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บริษัท ปาสาละ จำกัด. (2562). *แนวทางในการบริหารทรัพยากรบุคคลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยที่มีวิธคิด นโยบาย และวิถีปฏิบัติที่ยั่งยืน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ปิยาพร ห้องแสง. (2555). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อความผูกพันในองค์กรของพนักงาน สาขาธนาคารออมสิน ในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรทิพย์ อัยยิมาพันธ์ (2564). *บทบาท ผู้นำยุคโควิดต้องสร้างทุกคนให้เป็นผู้บริหาร*. สืบค้น 4 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.prachachat.net>
- พรทิวา นาคาศัย (2553). *คู่มือกรมพัฒนาธุรกิจการค้า*. สืบค้น 4 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.dbd.go.th>
- ศตปพร มีสุขศรี. (2561) *ปัญหาและผลกระทบในการบริหารงานบุคคลของเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอลำทับ จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กฎหมายทางพระพุทธศาสนา : วิวัฒนาการ คุณค่า และการสร้างนิติวิธี*
A BUDDHIST LAW: EVOLUTION, VALUE AND JURISTIC METHOD MAKING

พิทักษ์พล ปรีชาชาติ

Phithakpol Preechachart

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phithakpol.pre@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาวิวัฒนาการของศาสนาธรรมชาติก่อนเกิดอารยธรรมอินเดียของอารยันตะวันออก การนำคุณค่าศาสนาจริยศาสตร์มาเป็นศาสนาของชนชาติและนิติวิธีการนำธรรมโอองการมาเป็นกฎหมายของนครรัฐไทยและการเคารพวิญญาณและบรรพบุรุษที่อยู่ในสังคมไทย วิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสาร จากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งตำนาน นิทาน เรื่องเล่าต่าง ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ มาวิเคราะห์ข้อมูลอันจะทำให้เกิดข้อถกเถียงในอีกแง่มุม พร้อมด้วยหลักฐานเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวัดิตศาสตร์กฎหมายในอนาคต

ผลการวิจัย พบว่า วิวัฒนาการศาสนาธรรมชาติก่อนเกิดอารยธรรมอินเดียของอารยันตะวันออก มีความเชื่อจากมนุษย์ยุคหินว่า วิญญาณมีจริง และเคารพนับถือบรรพบุรุษจากหลักฐานทางโบราณคดีการฝังศพมนุษย์ยุคหิน เป็นวิวัฒนาการการนับถือวิญญาณมาเป็นศาสนาธรรมชาติก่อนประวัติศาสตร์ อารยันค้นพบคุณค่าการปฏิบัติทางจิตชั้นสูงนำมาพัฒนาเป็นศาสนาจริยศาสตร์ในการปฏิบัติ ต่อมาพบว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาของการปฏิบัติเข้ามาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพร้อมธรรมโอองการได้ทำลายความเชื่อดั้งเดิมของชาวไตนานาเผ่าพันธุ์ อนุมานได้ว่า ธรรมโอองการ กลายมาเป็น “สังคมพุทธ” ที่คนไทยเชื่อถือในนิติวิธีความชอบธรรมทำให้สังคมสงบสุข งานวิจัยนี้มุ่งเสนอให้นักนิติศาสตร์และบุคคลในสาขากฎหมายหันมาศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการตราเป็นบทบัญญัติทางกฎหมาย

คำสำคัญ: กฎหมายทางพระพุทธศาสนา; วิวัฒนาการ; คุณค่า; นิติวิธี

*Received February 5, 2022; Revised March 16, 2022; Accepted March 24, 2022

Abstract

This research article aims to Study the evolution of natural religions before the emergence of the Eastern Aryan Indian civilization. Bringing Ethical Religious Values to the Religion of the People and the jurisprudence of bringing Dharma verses into the law of the Thai city-state and respect for spirits and ancestors in Thai society. Qualitative Research Methods by researching documents from books, textbooks, academic articles Internet information, including legends, tales, stories in the scriptures and scriptures to analyze the information that will cause controversy in another aspect along with evidence for the benefit of future legal history studies

The results of the study showed that, on one hand, the evolution of the natural religion before the Indian civilization of the Eastern Aryans derived from cavemen that believed in the spirits and respect for ancestors. Based on archaeological evidence, burial of the cavemen was the evolution of the respect from for spirits to the natural religion in the pre-historical period when the Aryans discovered essence of advanced mind practice and developed that into the ethics religion. On the other hand, Buddhist religion, as a religion of practice, had arrived in, along with inscriptions of sacred command or Dhamma Ongkan, this region during the reign of Asoka the great and then destroyed local, original faith of various tribes of Tai people. It can be deduced Dhamma Ongkan has become the Buddhist society that Thai people believe in jurisprudence leading to the peaceful society. Nevertheless, it was recommended jurists and those in the field of law pay attention to the study and application of Buddhist thoughts in drafting a law.

Keywords: A Buddhist Law; Evolution; Value; Juristic Method

บทนำ

ในสังคมโลกที่วิวัฒนาการมาเป็นเวลายาวนานถึง 1,000,000 – 5,000,000 ปีที่ผ่านมา ได้เกิดมนุษย์ยุคหินขึ้นทั้งในภูมิภาคตะวันตกและภูมิภาคตะวันออก ซึ่งเราเชื่อกันว่ามนุษย์ได้วิวัฒนาการมาจากสัตว์จำพวกลิง มีสภาพลักษณะรูปร่างใกล้เคียงมนุษย์มากที่สุดเท่าที่มีการค้นพบทางโบราณคดีตามลำดับช่วงระยะเวลา (दन्य षाययोथा, 2536) มีดังนี้

1) มนุษย์นีแอนเดอร์ธัล (Neanderthal man) มนุษย์พวกนี้มีรูปร่างเหมือนมนุษย์ในปัจจุบันมากที่สุด ขุดพบที่ถ้ำแอนเดอร์ธัล เมืองดูลเชลดอร์ฟ ประเทศเยอรมนี ตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายรอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

2) มนุษย์โครมันยอง (Cro-Magnon Man) ก็มีรูปร่างเหมือนมนุษย์ในปัจจุบันเช่นกันแต่มีขนาดที่คาง มีขนาดมันสมองใกล้เคียงกับชาวยุโรป ชุดพบที่ถ้ำโครมันยอง ในภาคกลางฝรั่งเศส

3) มนุษย์ชาวา พิเทแคนธอรัส อีเรคตัส (Java Man or Pithecanthropus Erectus) เป็นมนุษย์ครั้งแรกมีรูปร่างตั้งตัวตรงคล้ายมนุษย์ขึ้นมาก พบที่เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย

4) มนุษย์ปักกิ่ง (Peking Man) เป็นมนุษย์ที่เดินตัวตรงมากขึ้นรูปร่างคล้ายมนุษย์ ชุดพบที่ถ้ำในตำบลชวูเกวเทียน ปักกิ่ง ประเทศจีน

มนุษย์ดังกล่าวนี้แยกตามภูมิภาคได้อย่างชัดเจนตามแหล่งที่ชุดพบและเป็นกลุ่มมนุษย์ยุคหินที่ก่อกำเนิดอารยธรรมโบราณ ตลอดทั้งความเชื่อต่าง ๆ จากมนุษย์กลุ่มดังกล่าวนี้ได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาตามยุคตามสมัยในเวลาต่อมา อารยธรรมโบราณ (Ancient Civilization) ได้พัฒนาเป็นสังคมเมือง (Urban Civilization) ในภูมิภาคต่าง ๆ ที่สรรสร้างความสำเร็จบนรากฐานของศีลธรรมอันดีของกฎหมาย (อัยยา โกลกาญจน, 2561) ดังนั้นความเจริญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันถือได้ว่าเป็นพัฒนาการมาจากรากฐานของอารยธรรมต่าง ๆ ที่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะที่ดีสูงขึ้น ๆ ขึ้นไป มนุษย์ยุคหินที่เกิดก่อนยุคประวัติศาสตร์ได้ค้นพบความเชื่อด้วยตนเองว่าวิญญาณมีจริง และส่งต่อความรู้ให้มนุษย์ยุคหลังทั้งครอบครัวชนเผ่าต่าง ๆ รวมทั้งเป็นคติความเชื่อของคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทางการศึกษาอีกด้วยเช่นเดียวกัน

อารยธรรมโบราณของโลก มีคติความเชื่อของมนุษย์ยุคหินว่า วิญญาณมีจริง วิญญาณอาศัยอยู่ในร่างกาย เมื่อตายแล้วร่างกายเท่านั้นที่แตกสลายเน่าเปื่อย แต่วิญญาณไม่ตายไม่เน่าไม่เปื่อยเป็นอมตะนิรันดร์ ความเชื่อในวิญญาณจึงกำหนดว่าผีมีอยู่จริงและเป็นการแสดงออกของวิญญาณนั่นเอง (ธนู แก้วโอภาส, 2542) จึงทำให้อนุมานได้ว่า วิญญาณของมนุษย์มีอยู่จริง เพราะมีวิญญาณมาติดต่อสื่อสาร จึงวิวัฒนาการมาเป็นศาสนาธรรมชาติที่สร้างวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ระดับสูงให้เป็นเทพเจ้า ความเชื่อเหล่านี้ได้สร้างองค์ความรู้ไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ เพื่อส่งต่อกันมาตามเผ่าพันธุ์ เกิดการพัฒนาทางความเชื่อทำให้ผู้นำทางศาสนาได้สร้างกระบวนการสอนที่มีเหตุผลขึ้น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือเคารพบูชา ดังนั้น การเคารพวิญญาณ จึงเป็นความเชื่อที่มีอยู่ในทุกชนชาติในโลกนี้และมีอยู่ในทุก ๆ ศาสนา แบ่งการเคารพวิญญาณนิยมได้ 4 ระดับ (ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, 2536) ดังนี้

1) ความเชื่อในวิญญาณแห่งสวรรค์ท้องฟ้าคือสุริยะเทพหรือสายฟ้า ที่นับถือเป็นเทพเจ้าสูงสุดของมนุษย์ที่ปกป้องคุ้มครองโลกนี้

2) ความเชื่อในวิญญาณแห่งภาคพื้นดิน ที่มีภูเขาลำน้ำ ทะเล มหาสมุทร ป่าดงพงพีต่าง ๆ ที่มีเทพเจ้าดูแลรักษาบรรดาให้เป็นไป

3) ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษ ที่เป็นบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย ปู่สรวง ย่าสาว ที่ลูกหลานต้องทำความเคารพสักการะบูชา

4) ความเชื่อในวิญญาณสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ให้ความเคารพนับถือ อาทิ พญานาค พญาครุฑ มังกร กิเลน หงส์ เต่า ความเชื่อดังกล่าวได้ถ่ายทอดรูปแบบเป็นพิธีกรรมในการฝังศพ เก็บศพในยุคอารยธรรมไอยคุปต์ ฝังศพในประเทศจีนเป็นการเคารพบรรพบุรุษเช่นกัน รวมทั้งการเผาศพทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษเป็นรูปแบบของชาวพุทธที่รับมาในภายหลังอีกด้วย การศึกษาในบทความวิจัยนี้ เพื่อทราบวิวัฒนาการของความเชื่อทางศาสนาธรรมชาติในการเคารพวิญญาณและบรรพบุรุษ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการก่อเกิดของศาสนาต่าง ๆ ในสังคมโลก เช่น ศาสนาธรรมชาติ (Nature Religion) คือ การวิวัฒนาการมาจากความเชื่อในวิญญาณนิยม ที่เป็นแนวคิดที่ทำให้ มนุษย์มีความเข้าใจในตัวธรรมชาติสูงขึ้น จึงทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่วิวัฒนาการคติความเชื่อมีอำนาจเหนือมนุษย์ จึงสร้างรูปเคารพเทพเจ้าขึ้น ต่อมาเมื่อมนุษย์นำมาผสมกับอาถรรพ์ เวทมนต์ ไสยศาสตร์ที่มีปาฏิหาริย์เป็น ศาสนาพหุวิญญาณเวทมนต์อาถรรพ์ (Polydaemonistic Magical Religion) ที่เป็นพัฒนาการแรกสุดของมนุษย์ กาลเวลาเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการขึ้นในสังคมโลกทำให้มีศาสนาจริยศาสตร์ ที่มีคำสั่งสอนที่มีเหตุมีผลนำคุณค่าแนวคิดมาสร้างเป็นปรัชญารูปแบบการปกครอง นำนิติวิธีแนวคิดมาใช้ในการตรากฎหมายขึ้นบังคับใช้ในการปกครอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของศาสนาธรรมชาติก่อนเกิดอารยธรรมอินเดียของอารยัน ตะวันออก
2. เพื่อศึกษาคุณค่าคติความเชื่อทางศาสนาธรรมชาติในการเคารพวิญญาณและบรรพบุรุษ
3. เพื่อศึกษานิติวิธีในหลักธรรมมาพัฒนาเป็นกฎหมายทางพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

มีวิธีการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการรวบรวมตำราทางวิชาการ พระไตรปิฎก บทความงานค้นคว้าทางประวัติศาสตร์และงานวิจัยต่าง ๆ หนังสือต่าง ๆ รวมถึงจารึกธรรมโองการของพระเจ้าอโศกมหาราช จากข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้มีการรวบรวมข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ที่เป็นตำนาน เรื่องราว นิยายพื้นบ้านสอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดีและทางนิรุกติศาสตร์ เรื่องราวปรัมปราตามคติความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนความเชื่อคัมภีร์ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอยู่เป็นจำนวนมาก
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการรวบรวมทั้งข้อมูลปฐมภูมิเชิงคุณภาพจากหนังสือตำราวิชาการและพระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิเชิงปริมาณจากหนังสือที่เป็นตำนาน เรื่องราว

ปรัมปรา ความเชื่อดึกดำบรรพ์ทั้งไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ที่นำมาประกอบจากกรรมศิลปากร และงานค้นคว้าอิสระต่าง ๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่อาศัยการเปรียบเทียบที่ สอดคล้องกันในระหว่างตำราทางวิชาการและหนังสือมาผสมผสานกับหลักฐานของพุทธศาสนา จากพระไตรปิฎก กับตำนาน เรื่องเล่าและหลักฐานทางโบราณคดีในไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ ความเชื่อ หรือศาสนาผีของชาวไทนานาเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมในดินแดนแหลมทอง

5. ชื่นนำเสนอของโครงการวิจัย การแสดงวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการวิจัย เชิงเอกสาร ให้เห็นวิวัฒนาการความเชื่อในศาสนาธรรมชาติก่อนพัฒนามาเป็นศาสนาจริยศาสตร์ และมีคุณค่าเปลี่ยนแปลงในชุมชนสังคมชาวไทนานาเผ่าพันธุ์ในดินแดนแหลมทองที่ยอมรับการ นำนิติวิธีหลักธรรมมาพัฒนาการเป็นระบบกฎหมาย ระบอบการปกครอง ที่มีความสัมพันธ์ ระหว่างหลักฐานทางโบราณคดี ในศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราชและพระยาสิทธิไทย

ผลการวิจัย

1. พบว่าวิวัฒนาการคติความเชื่อทางศาสนาธรรมชาติในการเคารพวิญญาณและบรรพบุรุษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในเรื่องคติความเชื่อของศาสนาธรรมชาติในมนุษย์ยุคหินที่มีมาก่อนอารยธรรมต่าง ๆ นั้น ในมนุษย์ขว มนุษย์ปักกิ่ง มนุษย์นีแอนเดอร์ธัล และมนุษย์โครมันยอน (दनัย ไชโยธา, 2536) จากการขุดพบในหลุมฝังศพมนุษย์ดังกล่าวนี้ เอ็ดเวิร์ด เบอร์เนตต์ ไทเลอร์ ชาวอังกฤษ พบว่าในหลุมศพของมนุษย์เหล่านี้มีความเชื่อว่าวิญญาณมีจริง เป็นวิวัฒนาการของวิญญาณนิยม (Animism) ที่มีการนำอาหาร ดอกไม้ สมุนไพร และเครื่องมือทำด้วยหิน เป็นพิธีกรรมทางศาสนาในการฝังศพผู้ตาย (ธนู แก้วโอภาส, 2542) และเฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ กล่าวว่า ลัทธิเคารพบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) คือ รูปแบบเก่าแก่ที่สุดในความคิดทางศาสนาของมนุษย์ ในส่วนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการค้นคว้าตำนานจีนของศาสตราจารย์ลาคูเปอรี ได้พบในจดหมายเหตุจีนที่กล่าวถึงชนชาติไทยเป็นครั้งแรกในรัชกาลพระเจ้าฮู่ของจีน เมื่อ 2,208 ปี ก่อนคริสตกาล ที่เรียกว่า “มุง” หรือ “ด้ามุง” และต่อมาเกิดอาณาจักรน่านเจ้า หรือ “เจ้าทางใต้” ที่ถูกกดดันจากมณฑลเสฉวนถอยลงมาจากใต้ราว 40 ปี ก่อนพุทธกาล ใน พ.ศ.474 ปรากฏเรื่องชนชาติไทยอพยพลงมาสู่แหลมอินโดจีน และอพยพอีกครั้งใน พ.ศ. 888 (พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, 2549) กระจายลงไปสู่ดินแดนแหลมทองโดยชาวไตนำพิธีกรรมไหว้ ผีแถน หรือ ผีฟ้าเข้ามาและสร้างวัดถ้ำต่าง ๆ ที่เป็นการเชื่อคือหินดาว และห้องบังดาวที่หล่อด้วยโลหะสำริดหรือกลองกบมาใช้ในพิธีกรรม (มหาบุญมี เทบสีเมือง, 2554) อนุมานได้ว่าชาวไตเหล่านี้มีวิวัฒนาการคติความเชื่อทางศาสนาธรรมชาติ (Natural Religion) ในการเคารพวิญญาณและบรรพบุรุษ (Animism) หรือการนับถือผีมาด้วยเช่นกัน เหตุที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่เพราะถือวัฒนธรรมการเพาะปลูกเป็นวัฒนธรรมหลักที่กระจายกันเป็นกลุ่มที่มีมาก่อนเกิดอารยธรรมอินเดียของอารยันตะวันออก ปรากฏหลักฐานการค้นคว้าของด็อกเตอร์วิ

ลเลียม คลิฟตันด็อดด์ (William Clifton Dodd D.D) ที่เป็นมิชชันนารีชาวอเมริกัน (วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์, 2520) ที่เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาแก่คนไทยในประเทศไทย พม่า จีนในไทย โดยประจำอยู่ที่จังหวัดเชียงรายในช่วงปี พ.ศ. 2429 - 2461 รวมเวลา 32 ปี อยู่ในช่วงรัชสมัย รัชกาลที่ 5 และที่ 6 ท่านได้เดินทางเข้าไปในประเทศจีนตามมณฑลต่าง ๆ ได้พบและศึกษากลุ่ม คนไตที่มีมากมายหลายเผ่าอีกทั้งมีภาษาพูดเป็นภาษาประจำชนเผ่า สามารถสื่อสารด้วย ภาษาไทยเหนือ (คำเมือง) ทำให้ทราบว่า คนชาติไทย เป็นชาติที่เก่าแก่กว่าชนชาติฮิบรู และชน ชาติจีน มีความเป็นมาก่อนพระพุทธศาสนา 307 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในตอนกลางของแม่น้ำ เหลือง (Yellow River) ปัจจุบันคือมณฑลฮูเป่ย์ และฮูหนาน ปัจจุบันต่อแดนกับกบฏโจว และ ยูนนาน การที่คนไทยถูกรุกรานร่นลงมาตามแม่น้ำแยงซีเกียงมาตั้งหลักแหล่งในอาณาจักรน่าน เจ้ามณฑลยูนนาน คนไทยมีจำนวนมากแต่อยู่กระจัดกระจายตามพื้นที่หลายเผ่าต่างเป็นอิสระ ไม่ได้รวมเป็นชาติใหญ่ชาติเดียวกัน จึงมีกำลังอ่อนแอเวลาถูกรุกราน ด็อกเตอร์วิลเลียม ด็อดด์ ได้รวบรวมคนไทยในช่วงเวลานั้นจัดเป็นประเภทหนังสือใช้ และคนไทยที่ไม่มีหนังสือใช้เป็น ภาษาของตนที่จำแนกตามภูมิลำเนาแล้วรวมได้ประมาณ 20,000,000 คน ในงานวิจัยของท่าน ศาสตราจารย์ดร.บรรจบ พันธุเมธา (กัญญา ลีลาลัย, 2550) ที่ปรากฏในหนังสือ “ประวัติศาสตร์ ชนชาติไท” กล่าวว่า “คนไทมีลักษณะอ่อนไหวปรับตัวเข้ากับเหตุการณ์ง่ายจนรับวัฒนธรรมชาติ อื่นง่ายดาย” ทำให้ทราบอีกว่าเมืองแถน คือ อาณาจักรเทียนกว่อ และชาวไป๋เยว่ หรือเยว่ร้อยละ ๕ เป็นกลุ่มชนนานาเผ่าพันธุ์มากมายที่อยู่ในตอนใต้ของจีนนั่นเอง และทราบว่าบรรพชนไท คือโอรสองค์ที่ 2 ของพระเจ้าหวางตี้หรือหวงตี้ ปฐมกษัตริย์จีน ในช่วงเวลา 2,154 – 2,055 ปี ก่อนพุทธศักราชที่ชื่อว่า พระเจ้าเสียวเหา หรือพระเจ้าเหาหวงตี้ ท่านอยู่ในช่วงเวลา 2,054 – 1,971 ปีก่อนพุทธศักราช ที่เป็นต้นตระกูลคนไทยนั่นเอง ได้พบอีกว่าคติความเชื่อลัทธิบูชาผี มา จากตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในมณฑลยูนนาน มณฑลกว่างสี ซึ่งอยู่ตอนเหนือของ ประเทศเวียดนามในปัจจุบันใกล้ที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง ที่เรียกกันว่า “วัฒนธรรมดงเซิน หรือดอง ชอง” (กรมศิลปากร, 2548) ที่มีอายุประมาณ 3,000 ปี ก่อนคริสตกาลที่มีกลองมโหระทึกสำริด หรือกลองกบเป็นอุปกรณ์ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ พบในแหล่งโบราณคดีในภาคใต้จังหวัดชุมพร 3 ใบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี 5 ใบ จังหวัดสงขลา 1 ใบ (กรมศิลปากร, 2559) ดังนั้นการเช่นไหว้ สักการะบูชาผีบรรพชน การฝังศพ การเก็บศพ ก็คือ วัฒนธรรมบูชาผีบรรพบุรุษนั่นเอง

สรุป ความเชื่อในศาสนาธรรมชาติในการเคารพนับถือวิญญาณในการเคารพบรรพบุรุษ เป็นศาสนาดั้งเดิมของมนุษย์ทุกชนชาติและวิวัฒนาการมาในสังคมไทยในพิธีกรรม จารีต ประเพณีในงานศพและสร้างคุณค่าให้สังคมไทยมีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษสืบทอดมาถึง ปัจจุบัน

2. พบว่าการนำคุณค่าหลักปฏิบัติทางจิตชั้นสูงมาพัฒนาเป็นศาสนาจริยศาสตร์ ประกอบด้วยคำสอนที่มีเหตุผลตามธรรมชาติในการปฏิบัติทางจิตนั่งสมาธิ เป็นวิวัฒนาการมา จากการทำสมาธิ 112 วิธีของชาวครุฑวิเดียน สร้างคุณค่าความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในจิตใจ

และซึมซับลงไปในวันวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนชาวไทในการยอมรับพระพุทธศาสนา จนนำมาเป็นนิติวิธีทางกฎหมายในสังคมพุทธ ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน เพราะนำความสงบสุขมาให้ การได้ฟังคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามีเหตุผลทำให้มหาราชาท้าวภูษัตริย์โบราณผู้นำของชาวไตสละราชสมบัติออกบวชในพระพุทธศาสนาที่เป็นกษัตริย์องค์แรกของอาณาจักรสุวณณภูมิและองค์สุดท้าย มีหลักฐานศิลาจารึกธรรมโองการหลักที่ 8 ของพระเจ้าอโศกมหาราชกล่าวถึงการเสด็จธรรมยาตราเข้ามาในดินแดนสุวณณภูมิ และทำให้มหาจักรพรรดิท้าวภูษัตริย์พระโอรสของมหาราชาท้าวภูษัตริย์ออกบวชในปี พ.ศ. 337 เมื่อพระชนมายุ 80 พรรษา ที่วัดถ้ำคูหาภิมุข จังหวัดยะลาในปัจจุบันได้บรรลุพระอรหันต์ในระยะเวลา 9 ปี ต่อมา เป็นกษัตริย์เชื้อสายราชวงศ์อ้ายไต องค์แรกที่บรรลุธรรม ได้มีการสร้างพระเครื่องดินดิบ 84,000 องค์ มีจารึกด้านหลังพระเครื่องว่า “เยฮัมมา” เฉลิมฉลองแยกจ่ายไปทั่ว สหราชอาณาจักรเทียน หรือแถบกก (เรื่องยศ จันทรศิริ, 2552) สะท้อนให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติทางจิตทำให้มีความรู้ความเข้าใจในสรรพสิ่งเป็นทุกขัง อนิจจัง อนัตตา ยกจิตข้ามสภาวะยึดมั่นได้ จึงเป็นคุณค่าสูงสุดที่เกิดขึ้นในสังคมชาวไทยในการปฏิบัติธรรมตามพระมหากษัตริย์และสืบทอดต่อ ๆ กันมาอย่างเคร่งครัด

สรุป หลักปฏิบัติทางจิตขั้นสูงเป็น การวิวัฒนาการมาจากคัมภีร์ วิชญาณไกรวตันตระของชาวตราวิเดียนที่ทำให้พระศาสดาสมณโคดมเจริญสมาธิทำให้จิตใจบริสุทธิ์ผ่องใสจนเกิดสภาวะรูปมานสีมีเอกัคคตารมณ์ทางจิต จนบรรลุธรรมด้วยพระองค์เองเป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนาด้วย โอวาทปาฏิโมกข์ ในวันมาฆบูชาปุณณมี สืบทอดมาถึงปัจจุบันนี้

3. พบว่าการนำนิติวิธีหลักธรรมมาพัฒนาเป็นกฎหมายทางพระพุทธศาสนา ศาสนาในโลกมีเพียงสองศาสนาคือ ศาสนาธรรมชาติและศาสนาจริยศาสตร์ (Ethical Religion) (ธนู แก้วโอภาส, 2542) มืองค์ประกอบของความเชื่อเป็นหลักการแนวคิด (concept) อยู่แทบทั้งสิ้นเป็นศาสนาที่ประกอบด้วยคำสั่งสอนที่อธิบายเหตุผลต่าง ๆ ให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเข้าใจและนำไปฝึกได้ด้วยตนเอง หลักเกณฑ์การปฏิบัติ (Doctrine) คือ หลักธรรมคำสอนในศาสนานั้น ๆ การปฏิบัติขั้นของพระพุทธศาสนาในสังคมอินเดีย วิวัฒนาการมาจากปรัชญาการปฏิบัติทางจิตขั้นสูงใน “คัมภีร์วิชญาณไกรวตันตระ” ว่าด้วยการทำสมาธิ 112 วิธี (ภควัน ศรีรัชนี, 2544) ในคัมภีร์แห่งความเร้นลับที่มีอายุประมาณ 5,000 ปีของชาวตราวิเดียน ก่อนอารยันตะวันออกจะเข้ามายึดครองอินเดีย พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในภายหลังเพราะองค์ความรู้ในการปฏิบัติทางจิตทำให้พระตถาคตเจ้าได้เห็นความแตกต่างของมนุษย์ที่ทำให้เกิดความทุกข์ การค้นคว้าทางจิตด้วยการเจริญสมาธิพระกัมมัญฐานทำให้เกิดมานสมาบัติจากการฝึกฝนจนเข้าสู่รูปมาน จนทำให้พระตถาคตเจ้าได้บรรลุพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในวันเพ็ญเดือน 6 วิสาขปุณณมีขึ้น 15 ค่ำ (เดือน ค่ำดี, 2534) พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่สร้างคุณค่าให้มวลมนุษย์ในการปฏิบัติขั้นปฏิบัติรูปตั้งคำสั่งสอนขึ้นใหม่เกิดกระแสอารยธรรม ทางสายกลาง ปฏิจจสมุปบาท การเกิดของพระพุทธศาสนาทำให้ความเหลื่อมล้ำทางวรรณะลดลงเท่าเทียมกัน โดยการปฏิบัติธรรมที่มี

กฎเกณฑ์การปฏิบัติ (Rule) พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์โมริยะ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ครองราชย์ พ.ศ.270 - 311 พระองค์ท่านหันมานับถือพระพุทธศาสนาได้ศึกษาพุทธธรรมแล้ว เห็นว่า แนวคิด จักรวรรดิธรรมราชาสูตร ที่เป็นหลักพุทธคติปฏิบัติ “ทิฏฐธัมมิกัตถะ” ของ พระราชาสอนธรรมนำมาสร้างบัพญญัตินิติวิธีทางกฎหมายเพื่อพัฒนาพลเมืองชาวพุทธหรือ ประชาชนทั่วไปใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ธรรมโองการที่เป็นศิลาจารึกจำนวน 31 หลัก (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2554) ที่ค้นพบทั่วทั้งดินแดนภารตวรรษ ที่สร้าง หลักการสากลและเผยแพร่ไปทั่วดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในพุทธศตวรรษที่ 3 จารึกอโศก สืบประวัติขานรับกับคัมภีร์พระพุทธศาสนา และยืนยันประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจนทุกครั้งด้วย ประโยคว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปิยทัสสีผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ” จากศิลาจารึกที่นำพุทธธรรม มาบัญญัติเป็นนิติวิธีทางกฎหมาย ในศิลาจารึกพิเศษแห่งกลิงคะแห่งที่ 1 การลงโทษให้เกิดความ เทียงธรรม เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตุลาการได้พยายามสม่ำเสมอทุกเวลามีให้เกิดมีการบีบบังคับ ในศิลา จารึกหลักที่ 4 ในกฎพันตสูตร การเลิกบูชายัญไม่ฆ่าสัตว์การไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ในศิลา จารึกหลักที่ 7 หลักธรรมทานคือการให้ธรรม การแจกจ่ายธรรมการเผื่อแผ่แบ่งปันแก่มิตรเป็น อามิสทาน และหลักความเมตตากรุณา (หยา) ในศิลาจารึกฉบับที่ 3 เพื่อให้เจ้าหน้าที่ยุคตะ เจ้าหน้าที่รัชชุกะและเจ้าหน้าที่ปราเทศิกะนำไปช่วยอบรมสั่งสอนประชาชน คติแนวคิดนิติวิธี ดังกล่าววิวัฒนาการ ให้รัฐไทยนำมาใช้ในการตรากฎหมายขึ้นบังคับใช้กับประชาชนอย่างเที่ยง ธรรม สร้างคุณค่าให้รัฐไทยในการปกครองประชาชนพลเมืองอย่างสงบสุขที่เรียกว่า รมโพธิ สมภาร สร้างรัฐทางพระพุทธศาสนาในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีกษัตริย์เป็นพุทธมามกะ อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา มาถึงปัจจุบัน

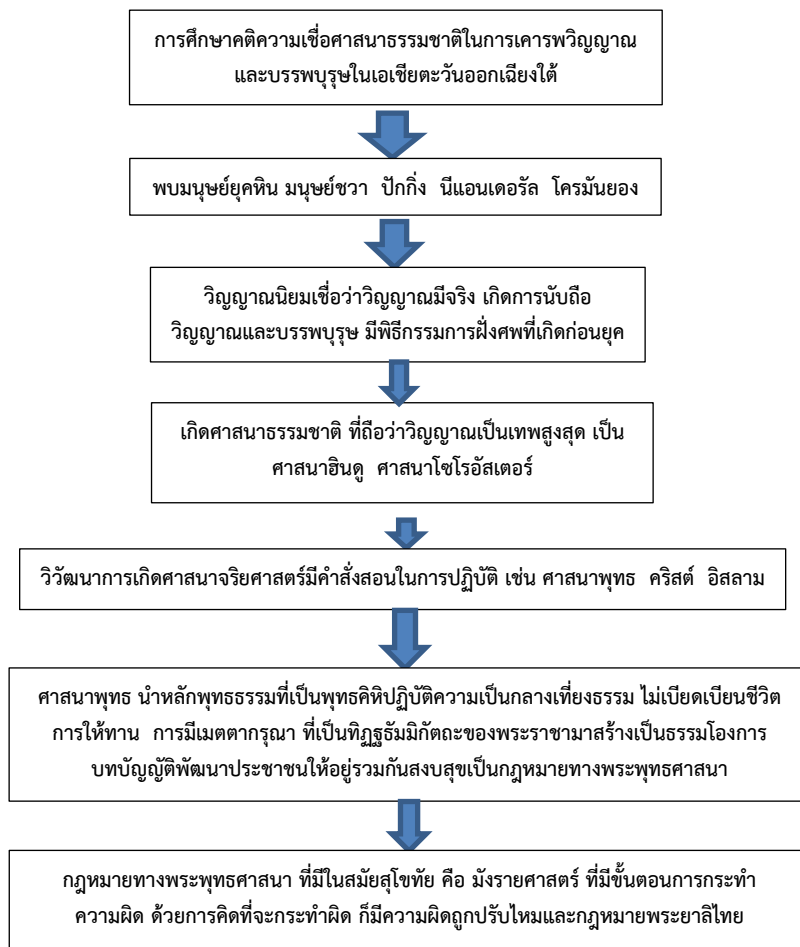
สรุป การนำหลักพุทธคติปฏิบัติ ทั้งหลายในพระพุทธศาสนาสร้างนิติวิธีบัญญัติเป็น กฎหมายเพื่อพัฒนาพลเมืองให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขตามแนวคิดของพระเจ้าอโศก มหาราช เกิดการวิวัฒนาการทางกฎหมายในอาณาจักรโบราณของรัฐไทยในการตราบทบัญญัติที่ ใช้แนวคิดพุทธธรรมเป็นกฎหมายบังคับใช้ในการปกครองเช่นกฎหมายมังรายศาสตร์ เถภูมิกถา ของพระยาสิทธิไทยและศิลาจารึกทั้ง 8 หลัก ก่อให้เกิดคุณค่าทางจาริตประเพณีกลายมาเป็น กฎหมายชาวบ้านในสังคมไทยปัจจุบัน ให้ความเที่ยงธรรม การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเบียดเบียนผู้อื่น การเผื่อแผ่แบ่งปัน มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

4. พบว่าคุณค่าการนำคติความเชื่อทางศาสนาธรรมชาตินในการเคารพวิญญานและ บรรพบุรุษ ในการศึกษาของงานวิจัยนี้ได้พบว่าชุมชนชาวชัยเยียนส์ที่ผสมเชื้อชาติกับชาวสก็กะ เป็นชาว สกกะ – ปาร์เรียนส์ (Richard N.Frye, 1993) ที่แผ่อำนาจครอบงำแบ็คเทรียของกรีกได้ ประมาณสองชั่วคนเศษก็ต้องอพยพลงมาสู่ทะเลอาหรับ ถูกชัยเยียนส์เผ่าอู้อี้ (Yueh Chih) โดยราชวงศ์กุษาณะ (Kushana) เข้ามาเรืองอำนาจแทนที่ตลอดเอเชียกลาง โดยใช้หลักการทาง พระพุทธศาสนาในคติการสร้างนครรัฐ (พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, 2550) ตั้งแต่ราชวงศ์ศ กะ - ปาร์เรียนส์เรืองอำนาจและยังได้นำคติความเชื่อไสยศาสตร์ของอาณาจักรบาบิโลน และ

ศาสนาพุทธเข้ามาในระหว่างช่วงพุทธศตวรรษที่ 6 และ 7 และได้อพยพเข้ามาในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในดินแดนแหลมทองไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาค้าขายหรืออพยพเข้ามาแสวงโชคอยู่อาศัยก็ตาม ชาวชัยเถียนส์สักกะดังกล่าวนี้ได้นำศาสนาพุทธสากลที่เรียกว่า “พุทธตันตระ” บนเส้นทางสายไหมบนแคว้นพามิยาน (Bamiyan) เนินเขาด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองหลวงมีพระพุทธรูปจำหลักด้วยศิลาสูง 140 – 150 นิ้ว สีทองอร่าม ที่เป็นคำบรรยายของพระถังซำจั๋ง ในจดหมายเหตุการเดินทางสู่ดินแดนตะวันตกของมหาาราชวงศ์ถัง (ชีว ชู หลุน , 2549) การเข้ามาของชาวชัยเถียนส์ สักกะ ได้เผยแพร่ให้ชาวไตนานาเผ่าพันธุ์ในดินแดนสุวรรณภูมิได้เกิดคุณค่าศรัทธาความเชื่อที่ผสมผสานหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ผสมกับไสยศาสตร์ที่เอาไว้มือช่วยเหลือชาวไทและโหราศาสตร์ที่ไว้ใช้พยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคตที่จะเกิดขึ้นในการป้องกันดินแดนมาได้ถึงทุกวันนี้ พุทธตันตระ (Buddhatantra) ถือการท่องเวทมนต์ ลงเลขยันต์ นับถือพระโพธิสัตว์ (พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, 2550) ดังกล่าวนี เป็นคุณค่าที่ยอมรับถูกจารึกกับอุปนิสัยของชาวไตนานาเผ่าพันธุ์ เพราะพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ขัดกับความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาก่อนคือ ศาสนาผีที่มีการเคารพวิญญาณและนับถือบรรพบุรุษ คุณค่าที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ สิ่งที่ไม่เคยขาดหายไปจากจารีตประเพณีของสังคม คือ การเคารพนับถือ ผีหรือวิญญาณนิยมทั้ง 4 ประเภทด้วยการบวงสรวงสักการบูชาเทพเจ้าชั้นสูง เจ้าป่าเจ้าเขาเจ้าที่เจ้าทาง ปูย่าตายายบรรพบุรุษตลอดทั้งสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ใน้องการบวงสรวงที่สืบต่อ ๆ กันมาถึงปัจจุบันสะท้อนสร้างคุณค่าแห่งความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษและธรรมชาติ

สรุป คติความเชื่อในศาสนาธรรมชาติต่าง ๆ ในการวิวัฒนาการของสังคมโลกจะเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม แต่คุณค่าในคติความเชื่อคงผูกพันและสร้างการยึดถือปฏิบัติยังคงมีอยู่ในทุกชนชาติของสังคมโลกคือ การเคารพนับถือวิญญาณ บรรพบุรุษ มาจนถึงปัจจุบันโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

ปรากฏตามรูปแบบงานวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 วิวัฒนาการเกิดศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ค้นพบความเป็นมาของศาสนาธรรมชาติที่วิวัฒนาการมาก่อนเกิดอารยธรรมอินเดียของอารยันตะวันออก ที่สะท้อนให้เห็นได้ว่าในอารยธรรมโบราณมนุษย์ยุคหินนั้นได้เกิดความเชื่อของมนุษย์ในความมีอยู่จริงของวิญญาณที่เรียกว่า วิญญาณนิยม (Animism) ที่เป็นการเชื่อที่พัฒนาการและวิวัฒนาการมาเป็นศาสนาธรรมชาติในเวลาต่อมานั่นเอง

จากศาสนาธรรมชาติ ทำให้เกิดศาสนาจริยศาสตร์ที่เป็นคำสอนที่แสดงเหตุผลให้มนุษย์นำไปปฏิบัติ ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาจริยศาสตร์ที่วิวัฒนาการมาจากแนวคิดศาสนาธรรมชาติในการศรัทธาในการเจริญจิตภาวนาของมนุษย์ยุคโบราณก่อนศาสนาพราหมณ์ ก่อนพุทธกาล ศาสนาพุทธทำให้เกิดการปฏิวัติชนชั้นที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบของมนุษย์ที่เชื่อถือมาโดยปราศจากเหตุผล จึงทำให้ศาสนาจริยศาสตร์พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในดินแดนต่างๆ ทั้งเอเชียกลาง

เปอร์เซีย กรีก - โรมัน และเผ่าชายเข้ามาในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งดินแดนแหลมทอง

กฎหมายทางพระพุทธศาสนา (A Buddhist Law) คือ วิวัฒนาการในความคิดดั้งเดิมของมนุษยชาติกับศีลธรรม การนำหลักพุทธธรรม มาสร้างเป็นนิติวิธีแนวคิดในการตรากฎหมายหรือบัญญัติกฎหมายขึ้นบังคับใช้กับประชาชนในปกครอง เพราะกฎหมายที่บัญญัติขึ้นนั้นสอดคล้องกับความจริงแท้ที่มีอยู่ในธรรมชาติตามธรรมดาที่เป็นเรื่องเดียวกัน (สมยศ เชื้อไทย, 2543) หลักฐานที่เป็นหลักศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช (เรื่องยศ จันทรศิริ, 2552) ในการเสด็จธรรมยาตราเข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ ในปี พ.ศ. 297 เกิดการพัฒนาดินแดนและนครรัฐต่าง ๆ ทั้งการปกครอง การศึกษา ระบบกฎหมาย และวิวัฒนาการนำคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นคติการสร้างรัฐทางพระพุทธศาสนาปรากฏตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประการหนึ่ง วิวัฒนาการนำไปสู่การพัฒนาทางการศึกษา พัฒนาพลเมืองให้มีความรู้ในกฎข้อบังคับที่เป็นกฎเกณฑ์ของประชาชนในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบร่มเย็น สร้างคุณค่าให้ประชาชนมีความเคารพในธรรม มีการสักการะธรรม มีความเกรงกลัวต่อธรรม ปรากฏในกฎหมายมังรายศาสตร์ในความคิดจะกระทำความผิดก็เป็นความผิดทางจิตใจแล้ว กฎหมายสมัยสุโขทัยของพระยาสิทธิไทยที่เป็นกฎหมายจารีตในการเป็น ธรรมราชารักษาคุณธรรมบถ 10 เรงทำบุญดทำบาป ที่ปรากฏในจารึกนครชุม (ตรึงใจ หุตางกูร, 2558) และปรากฏใน เถมูมิกาที่เป็นเสมือนกฎหมายทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย

การวิวัฒนาการ (Evolution) คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่สถานะที่ดีขึ้นหรือเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป เป็นการพัฒนาย่างมีระบบ ซึ่งมีขึ้นตามผลทางธรรมชาติ หรือตามผลของการกระทบของสิ่งแวดล้อมในสภาวะต่าง ๆ หรือเกิดขึ้นเมื่อมีสภาวะวิกฤตที่ทำให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปให้ดีขึ้น ดังนั้น การวิวัฒนาการความเชื่อต่าง ๆ ในสังคมโลก ส่งผลให้เกิดการวิวัฒนาการของสังคมไทยในการรับพระพุทธศาสนาในสหราชอาณาจักรเทียน (แฉก๊ก) สหราชอาณาจักรศรีรัฐสหราชอาณาจักรศรีโพธิ์ที่สร้างรัฐทางพระพุทธศาสนาและมหาเจดีย์บุโรพุทโธ และที่ชัดเจนที่สุดในสมัยสุโขทัยรัชสมัยพระยาสิทธิไทย ที่นำแนวคิดเจริญรอยตามพระเจ้าอโศกมหาราช มาใช้ในการปกครองแบบธรรมราชา การปกครองด้วยระบบวิญญูสงสาร การปกครองด้วยกฎหมายจารีตปรากฏหลักศิลาจารึกเป็น 8 หลัก (ตรึงใจ หุตางกูร, 2558)

คุณค่า (Value) หมายถึง สิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือมีมูลค่าในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ในความหมายของภาษาไทยในทางวิชาการ หมายถึง หลักการต่าง ๆ ที่มีพฤติกรรมที่ทำให้องค์กรประชาชน บุคคล ต่าง ๆ นำมาปฏิบัติและเกิดผลขึ้นในสังคมผู้ปฏิบัติ การนำพุทธธรรม มาเป็นสร้างนิติวิธีแนวคิดในการตรากฎหมาย ให้ผลคุณค่าเกิดขึ้นในสังคมไทยและทำให้เกิดผลคือความสงบสุขร่มเย็นในสังคมประชาชนไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นศิลปะในสมัยสุโขทัยมีความอ่อนช้อยสวยงาม พระยาสิทธิไทยได้สั่งสอนคุณธรรมแก่คนในสังคม ใช้หลัก

มนุษยธรรมในการใช้แรงงานราษฎร คุณค่าของศิลาจารึกสมัยพระยาสิทธิไทย 8 หลักทำให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้คุณค่าในการพัฒนาพลเมือง

นิติวิธี (Juristic Method) การบังคับใช้กฎหมายในสังคม นิติวิธี หมายถึง วิธีคิดที่ใช้ในการบัญญัติกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับสังคมนั้น ๆ วิธีคิดในการนำหลักพุทธธรรมในกฎทันทสูตร เป็นไปเพื่อความสงบเรียบร้อยไม่เบียดเบียนทำร้ายต่อกัน ธรรมทานให้มนุษย์มีเมตตากรุณาต่อกันในการลงโทษให้อภัยโอสถกรรมเมื่อแผ่ต่อกัน การสามัคคีปรองดอง พุดคุยไกล่เกลี่ยกัน แก้ไขความผิดพลาด การบังคับใช้กฎหมายด้วยการให้ออกาสชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย มากกว่าลงโทษด้วยการแก้แค้น การคิดที่จะกระทำความผิดก็เป็นความผิดในสมัยสุโขทัย นิติวิธีดังกล่าวนี้ได้ฝังในสามัญสำนึกของชาวไทยมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการนำนิติวิธีคิดทางพระพุทธศาสนามาใช้ในสังคมไทยปัจจุบัน การออกกฎหมายต้องเป็นไปโดยธรรม เช่นรัฐธรรมนูญ ในการปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองต้องเป็นไปโดยธรรม โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ไม่ใช่ถือคะแนนเสียงข้างมากเป็นใหญ่ การตัดสินคดีความต้องเป็นไปโดยธรรมไม่เลือกปฏิบัติ ต้องมีความเที่ยงธรรมเป็นกลางเท่าเทียมกันด้วยมรรคมืองค์แปด และหลักเมตตาธรรม ในพรหมวิหารสี่ การต่างประเทศ ต้องมีอุเบกขาและวางตัวเป็นกลางและยกเลิกระบบอำนาจนิยมให้อำนาจอธิปไตยในการตรากฎหมายที่ขัดแย้งธรรมาธิปไตย

สรุปกฎหมายทางพระพุทธศาสนา กฎหมายต้องมาจากธรรม ไม่ย้อนแย้งกับคุณธรรมจริยธรรมในสังคม ความจริงแท้เป็นวัตรธรรมชาติที่เป็นแนวคิด (Concept) ได้นำมาพัฒนาสร้างเป็นบทบัญญัติทางกฎหมายที่เป็นหลักเกณฑ์ความประพฤติ (Doctrine) ที่ประกอบด้วยนิติวิธีวิธีคิดทางกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย (Enforcement) ที่เป็นกฎเกณฑ์ (Rule) นำมาบังคับใช้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในดินแดนแหลมทองและนครรัฐไทยในอดีต และนำมาพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิมในสังคมปัจจุบันได้ด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. คติความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ยุคหินเป็นวิวัฒนาการในอารยธรรมโบราณผิวยุณภูมิจริง ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่มนุษย์สร้างใช้เชื่อถือในการให้เหตุผล
2. พัฒนาการเป็นศาสนาธรรมชาติ มีเทพเจ้า คือวิญญาณสูงสุด วิวัฒนาการเป็นศาสนาจริยศาสตร์ ที่มีคำสอนประกอบด้วยเหตุผลและหลักปฏิบัติ กฎเกณฑ์
3. สร้างอารยธรรมโดยกลุ่มอารยันตะวันออก และอารยันตะวันตกที่เป็นคุณค่าในระบอบการปกครอง นิติวิธีในระบบกฎหมายตามคติความเชื่อของมนุษย์
4. คติความเชื่อทางวิญญาณการเคารพบรรพบุรุษ เป็นคุณค่าความเชื่อพื้นฐานจากการบูชาผีมาเป็นการเคารพบรรพบุรุษ ที่ยังคงสืบทอดเคร่งครัดมาถึงปัจจุบัน

5. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมคนไทยในการนำระบบกฎหมายสมัยใหม่ของชาติตะวันตกที่ใช้สำนักกฎหมายบ้านเมือง (คมกริช วัฒนเสถียร, 2558) ที่เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีแนวคิดสมมติสัจจะ ทำให้ขัดแย้งคติเดิมของกฎหมายที่สอดคล้องกับธรรมและคุณธรรมจริยธรรมที่คนไทยเชื่อถือในความชอบธรรม เทียงธรรมและยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ให้สถาบันอุดมศึกษาของไทยควรมีนโยบายเปิดสอนวิชานิติศาสตร์แนวพุทธ ส่งเสริมนักนิติศาสตร์ คณาจารย์พัฒนาแนวคิดในการตรากฎหมาย นิติวิธีทางพระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องหลักพุทธธรรม

2. รัฐสภาไทยควรส่งเสริมนโยบายการศึกษาและพัฒนาการกฎหมายทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และสนับสนุนทุนการวิจัยกฎหมายทางพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางขึ้นต่อไป

3. ส่งเสริมให้นักกฎหมาย นักนิติศาสตร์ในไทย รวมทั้งนักกฎหมายนักนิติศาสตร์พื้นถิ่นในอาเซียน ศึกษาค้นคว้าวิจัยอิสระถึงพัฒนาการดั้งเดิมของกฎหมายที่มีอยู่ในแต่ละประเทศของตน

4. จัดประชุมวิชาการนิติศาสตร์ เพื่อการนำเสนอผลงานทางวิชาการนิติศาสตร์ที่กล่าวในข้อ 3 ระดับอุดมศึกษาภายในประเทศไทยและนานาชาติในอาเซียน เพื่อพัฒนาตำรากฎหมายขึ้นแลกเปลี่ยน

5. ร้องขอให้ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio Cultural Community: ASCC) เสนอทุนวิจัยเพื่อการศึกษาให้แต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียน วิจัยศึกษาค้นคว้า ที่มาของกฎหมาย เพื่อนำไปสู่การบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้ร่วมกันของประชาคมอาเซียน

6. จัดทำตำราทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์ กฎหมาย การเมือง การปกครอง เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่อการลงทะเลียนเรียนด้วยระบบ ASEAN University Network (AUN) ที่เป็นเครือข่ายมหาวิทยาลัยในอาเซียนในการให้บัณฑิตศึกษาลงทะเลียนเรียนร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2548). *กำเนิดชนชาติไทย และหลักฐานการอยู่อาศัยของกลุ่มชนชาติในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: บจก.รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- กรมศิลปากร. (2559). *ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นครศรีธรรมราช*. กรุงเทพฯ: บจก.เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์.
- กัญญา ลีลาชัย. (2550). *ประวัติศาสตร์ชนชาติไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บจก.อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- คมกริช วัฒนเสถียร. (2558). นิติปรัชญา : ภาษาอังกฤษกฎหมาย = *Legal philosophy, philosophy of law : legal English, English for lawyers*. กรุงเทพฯ : บัณฑิตไทย
- ชีว ชูหลุน. (2549). *อังกฤษจัดจดหมายเหตุการณ์เดินทางสู่ดินแดนตะวันตก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- दनัย ไชยโยธา. (2536). *มนุษย์กับอารยธรรมในเอเชียใต้ เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- ตรงใจ หุตางกูร. (2558). *มรดกความทรงจำแห่งเมืองศรีสขนาลัย - สุโขทัย : ประมวลจารึกสมัยพระยาสิทธิไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2536). *ปรัชญาตะวันออก*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- ธนู แก้วโอภาส. (2542). *ศาสนาโลก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หจก.เอมเทรตติ้ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *จารึกอโคกธรรมจักรบนเศียรสี่สิงห์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธรูปศาสนาของธรรมสภา.
- พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา. (2550). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย*. กรุงเทพฯ: หจก.เมธทรายพรีนติ้ง.
- พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. (2549). *งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย*. กรุงเทพฯ: บจก.สร้างสรรบุ๊คส์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาบุญมี เทบสีเมือง. (2554). *หินดาว เล่านิทานพญาแฉน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บจก.สถาตาพับลิเคชั่น.
- เรืองยศ จันทรศิริ. (2552). *ย้อนประวัติศาสตร์ 5,000 ปี นอกพงศาวดารไทย ก่อน พ.ศ. 1 - 594*. กรุงเทพฯ: หจก.เจริญวิทย์การพิมพ์.
- วิลเลียม คลิฟตัน ดีอดด์. (2520). *ชนชาติไทยแปลโดยหลวงนิเพทย์นิติสรค์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- สมยศ เชื้อไทย. (2543). *คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป เล่ม 1 ความรู้กฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- อัยยา โกมลกาญจน์. (2561). *อารยธรรมตะวันตก* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Aubrey de se'lincourt. (1959). *Herodotus The Histories*. London: Penguin Books.
- L. Carrington Goodrich. (1963). *A Short History of the Chinese People* (3rd ed.). New York: Harper Torchbooks.
- Richard N. Frye. (1993). *Heritage of Persia (Reprints 3)*. California: Mazda Publishers.

พื้นที่ชนบทอย่างชาญฉลาดเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง:
กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา*

INTELLIGENT RURAL AREAS FOR SUPPORT URBAN EXPANSION: A CASE STUDY
OF MUANG DISTRICT CHACHOENGSAO PROVINCE

วิทยา เต่าสา, ภัทรพร สร้อยทอง, นฤมล อินทวิเชียร, ประสาร อินทเจริญ

Wittaya Taosa, Phattraporn Soyong, Narumon intarawichian, Prasarn Inthacharoen

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

Rajabhat Rajanagarindra University

Corresponding Author E-mail: wittaya.tao@rru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความชาญฉลาดของพื้นที่ชนบทในการรองรับการขยายตัวของเมืองด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เครื่องมือในการศึกษาคือระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ใช้ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาด 7 ปัจจัย รวบรวมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสำรวจในพื้นที่ด้วยเครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก แล้วจัดเก็บในรูปแบบฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการซ้อนทับกันของข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ทั้ง 7 ปัจจัย แล้วทำการคิดค่าคะแนนโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงชั้นเพื่อจำแนกระดับความเหมาะสมของพื้นที่ออกเป็น 3 ระดับคือเหมาะสมมาก ปานกลาง และน้อย

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรามีความเป็นพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดระดับปานกลางในการรองรับการขยายตัวของเมืองครอบคลุมพื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดระดับน้อย และครอบคลุมพื้นที่น้อยที่สุดคือ พื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดระดับมาก โดยพื้นที่ระดับความเหมาะสมมากกระจายอยู่รอบเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์; พื้นที่ชนบท; พื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาด

* Received September 11, 2021; Revised October 4, 2021; Accepted October 13, 2021

Abstract

This article aims to study the intelligence of rural areas to support urban expansion through geographic information systems in Muang District Chachoengsao Province. The tool of the study was a geographic information system. Using data on factors influencing the development of 7 intelligence rural areas gathered from relevant agencies. Exploration of space with a global positioning system and stored in a database format in the Geographic Information System. A method of data analysis by overlaying the data in the GIS 7 factors and then calculating the scores divided into 3 levels to classify the appropriateness level of the area into 3 levels: high suitable, medium and low.

The results showed that Areas in Muang District Chachoengsao Province is a moderately intelligent rural area to support the expansion of the city, covering the most area. followed by less intelligent rural areas. and covering the least area is a high level of intelligence rural areas. The rural areas of high intelligence are scattered around Chachoengsao municipality.

Keywords: Geographic information system; Rural area; Intelligent rural area

บทนำ

การขยายตัวของประชากรโลกที่มีการเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยเฉพาะการขยายตัวของประชากรในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา (Derek, 2018) ก่อให้เกิดความแออัด เกิดปัญหาด้านมลพิษสิ่งแวดล้อมตามมาทั้งปัญหาขยะ น้ำเสีย รวมไปถึงอากาศเป็นพิษ (Sarmada, 2018) ก่อให้เกิดการขยายตัวของเมืองเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากร โดยมีการขยายตัวในภาคการบริการ ที่อยู่อาศัย ภาคการศึกษา ภาคอุตสาหกรรม รวมไปถึงการขยายตัวของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรที่อพยพเข้าสู่เมืองเป็นจำนวนมาก

เมื่อรัฐบาลได้ทำการปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้มีความพร้อมสำหรับการใช้งาน มีความสะดวกสบายและทันสมัย โดยให้มีการกระจายตัวไปยังบริเวณพื้นที่โดยรอบตัวเมือง รวมไปถึงมีการกระจายเข้าไปในพื้นที่ชนบทที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง (Veronika et al., 2018) ทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองออกสู่พื้นที่รอบเมือง และมีบางส่วนที่ขยายออกไปยังพื้นที่ชนบทที่อยู่ห่างออกไป ทำให้เกิดการพัฒนาของพื้นที่อย่างก้าวกระโดดของพื้นที่ชนบทตามมาอีกด้วย (Lucia et al., 2018) ส่งผลทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองอย่างกระจัดกระจายเกิดขึ้นในพื้นที่ชนบทเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้มีการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินไว้ล่วงหน้า (Derek, 2018)

กระบวนการจัดการปัญหาการขยายตัวของเมืองอย่างไว้ระบบบริเวณชานเมืองและเขตชนบท โดยการนำเอาแนวคิดการจัดการหมู่บ้านที่ชาญฉลาดหรือ Smart Village รวมทั้งแนวคิดการจัดการพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดหรือ Smart Rural โดยมีการวางแผนเพื่อจัดการการขยายตัวของเมืองในเขตพื้นที่ชานเมืองและพื้นที่ชนบท ด้วยการพัฒนาปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ในการรองรับการขยายตัวของเมือง ประกอบด้วยปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ปัจจัยด้านการเชื่อมโยงด้วยระบบอินเทอร์เน็ต ปัจจัยด้านสาธารณสุข ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านพลังงาน ปัจจัยด้านการศึกษา และปัจจัยด้านการเกษตร โดยปัจจัยเหล่านี้ต้องมีความสัมพันธ์กันเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ในการรองรับการขยายตัวของเมือง โดยมุ่งเน้นพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม (Derek, 2018)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อวางแผนจัดการพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาด นิยมใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เนื่องจากสามารถจำลองข้อมูลที่อยู่ในพื้นที่มาจัดเก็บในรูปแบบของฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ทั้งข้อมูลเชิงพื้นที่และวิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลเชิงพื้นที่พร้อมกัน โดยใช้การซ้อนทับข้อมูลเชิงพื้นที่ ผลลัพธ์ที่ได้สามารถจำแนกรายละเอียดแสดงผลตามค่าคะแนนที่ได้จากการซ้อนทับข้อมูลเชิงพื้นที่ ในรูปแบบของแผนที่ตาราง แผนภูมิรูปภาพ ที่สามารถนำไปใช้ประกอบรายละเอียดในการวางแผนจัดการพื้นที่ได้เป็นอย่างดี (ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ, 2539)

พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกภาครัฐได้กำหนดให้เป็นเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษในปี 2560 เพื่อรองรับกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยกำหนดให้จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นเขตที่อยู่อาศัยก่อให้เกิดอัตราการขยายตัวของความเป็นเมืองสูงมาก โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2562) โดยอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา มีพื้นที่ทั้งหมด 378.70 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 236,687.30 ไร่ มีจำนวนประชากรในทะเบียนราษฎรทั้งหมด 160,860 คน มีความหนาแน่นของประชากร 424.74 คนต่อตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นออกเป็น 20 แห่ง โดยเป็นเทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 1 แห่ง และเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 18 แห่ง

การขยายตัวของเมืองในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขยายตัวของที่อยู่อาศัย ที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนการประกาศให้จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นเมืองที่อยู่อาศัยรองรับโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกหรือ EEC ทำให้เกิดสิ่งปลูกสร้างโดยเฉพาะบ้านจัดสรร ที่มีการขยายตัวออกจากเขตเทศบาลเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มายังพื้นที่โดยรอบที่ไม่ได้มีการวางแผนในการจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวของที่อยู่อาศัย ส่งผลทำให้มีการนำเอาพื้นที่การเกษตรที่อยู่รอบเขตเทศบาลเมืองมาใช้ในการรองรับการขยายตัวของที่อยู่อาศัย อีกทั้งยังไม่ได้มีการสร้างระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมในพื้นที่ โดยเฉพาะระบบบำบัดน้ำเสียที่เกิดจากที่อยู่อาศัย ส่งผลทำให้

เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2562)

การที่จังหวัดฉะเชิงเทราถูกกำหนดให้เป็นเขตที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก ซึ่งจะก่อให้เกิดการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราออกไปยังบริเวณโดยรอบซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร ที่ยังไม่ได้มีการวางแผนเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองที่จะเกิดขึ้น ในปัจจุบันหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการพื้นที่ทั้งด้านสาธารณูปโภค ด้านสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการจัดการมลพิษ อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้มีความพร้อมในการจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวของเขตเมืองมากเท่าใดนัก ดังนั้นหากมีการขยายตัวของเขตเมืองออกมาจากเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นที่อยู่อาศัย มายังบริเวณพื้นที่โดยรอบที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่งผลทำให้ผู้วิจัยอยากทราบว่าพื้นที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีระดับความเหมาะสมต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดอยู่ในระดับใดบ้าง โดยใช้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 7 ปัจจัยในการวิเคราะห์ถึงระดับความเหมาะสมของพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาด โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความชาญฉลาดของพื้นที่ชนบทในการรองรับการขยายตัวของเมืองด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพจะเป็นส่วนของการวิเคราะห์เชิงพื้นที่สำหรับศึกษาถึงความเหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาด เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณเป็นกระบวนการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ที่จะต้องมีการให้ค่าน้ำหนักของปัจจัยแต่ละด้าน เพื่อนำค่าน้ำหนักของแต่ละปัจจัยมาหาค่าคะแนนรวม เพื่อแสดงถึงความเหมาะสมของพื้นที่สำหรับการพัฒนาให้เป็นชนบทที่ชาญฉลาด

2. ข้อมูลที่ใช้จะมีด้วยกัน 2 ส่วน คือ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรง ประกอบด้วยข้อมูลเสาส่งสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ ตำแหน่งของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ตำแหน่งของร้านขายยาและเวชภัณฑ์ ตำแหน่งของสถานบริการน้ำมันและก๊าซ ตำแหน่งของโรงพยาบาล ตำแหน่งของสถานศึกษา ตำแหน่งของแหล่งรับซื้อผลผลิตการเกษตร โดยรวบรวมจากการสำรวจภาคสนามด้วยเครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกหรือ GPS จากนั้นนำมาสร้างเป็นข้อมูล

เชิงพื้นที่ในฐานะข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ข้อมูลพื้นที่สีเขียวในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทราที่ได้จากการแปลภาพข้อมูลดาวเทียม โดยใช้การจำแนกด้วยดัชนีพืชพรรณ ที่สามารถแสดงความหนาแน่นของปริมาณพืชพรรณที่ปกคลุมในพื้นที่

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย ข้อมูลสถิติการเกิดอาชญากรรม ข้อมูลจำนวนครูและนักเรียนของสถานศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ข้อมูลเขตบริการและความเร็วของอินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ เส้นทางคมนาคมและการปกครองระดับตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ข้อมูลเขตบริการไฟฟ้าและประปา เขตบริการการจัดการขยะและการจัดการน้ำเสีย โดยข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลที่จัดเก็บอยู่ในรูปแบบข้อมูลเชิงพื้นที่ในฐานะข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงสถิติได้แก่ สถิติการเกิดอาชญากรรม ข้อมูลจำนวนครูและนักเรียนของสถานศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จะต้องนำมาจัดเก็บในรูปแบบข้อมูลเชิงพื้นที่ในฐานะข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยสถิติการเกิดอาชญากรรมจัดเก็บในฐานะข้อมูลขอบเขตการปกครอง และข้อมูลจำนวนครูและนักเรียนของสถานศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลที่ตั้งของสถานศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ที่สามารถทำงานได้ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลเชิงบรรยายพร้อมกัน รวมถึงความสามารถในการสร้างฐานข้อมูลที่มีลักษณะข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลเชิงบรรยาย และสามารถแสดงผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยแผนที่ รวมไปถึงการแสดงผลด้วยข้อมูลเชิงบรรยายในรูปแบบของตาราง แผนภูมิ กราฟเส้น และกราฟแท่ง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลที่ต้องสำรวจจากพื้นที่โดยใช้เครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกหรือ GPS ในการเก็บค่าพิกัดของตำแหน่งเสาส่งสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ ตำแหน่งของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ตำแหน่งของร้านขายยาและเวชภัณฑ์ ตำแหน่งของสถานีบริการน้ำมันและก๊าซ ตำแหน่งของโรงพยาบาล ตำแหน่งของสถานศึกษา ตำแหน่งของแหล่งรับซื้อผลผลิตที่การเกษตร แล้วทำการนำมาสร้างเป็นฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยกำหนดให้มีระบบพิกัดเดียวกันคือ Datum: WGS 1984 Conversion: UTM zone 47N ข้อมูลแต่ละชนิดสร้างขึ้นมาเป็นจุดทั้งหมด

ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆ ที่มีการบริการให้ข้อมูล โดยเฉพาะในส่วนของข้อมูลที่เป็นฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จำเป็นต้องทำการปรับปรุงคุณภาพของข้อมูลเสียก่อน โดยปรับข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบของฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ให้มีระบบพิกัดอ้างอิงเดียวกันกับข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ในส่วนข้อมูลที่เป็นสถิติได้แก่ การเกิดอาชญากรรมในช่วงปี 2562 นำไปใส่ไว้ในข้อมูลเชิงบรรยายของข้อมูลขอบเขตการ

ปกครอง และข้อมูลสถิติอื่นทำการนำไปใส่ไปไว้ในฐานข้อมูลเชิงบรรยายของข้อมูลเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย ข้อมูลสถิติครูและนักเรียนนำไปใส่ไว้ในข้อมูลสถานศึกษา เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นจะใช้ฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ที่มีทั้งข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลเชิงบรรยายเชื่อมโยงกัน โดยกำหนดปัจจัย 7 ด้าน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม พลังงาน การศึกษา การเชื่อมโยง และการเกษตร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดอย่างยั่งยืน โดยดัดแปลงจากการศึกษาของ Partha and Animesh (2018) โดยข้อมูลทั้ง 7 ปัจจัยจัดเก็บอยู่ในฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ทั้งหมด โดยใช้สัญลักษณ์รูปปิด (Polygon) เป็นตัวแทนในการจัดเก็บ

ให้ค่าคะแนนปัจจัยย่อยของปัจจัยหลักทั้ง 7 ด้าน โดยมีค่าคะแนนดังตารางที่ 1 จากนั้นนำเอาค่าปัจจัยย่อยทั้งหมดไปสร้างเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยการกันระยะทางออกตามเงื่อนไขที่กำหนด (Buffer) แล้วทำการให้ค่าคะแนนตามตารางที่กำหนดไว้ จากนั้นนำเอาข้อมูลของแต่ละปัจจัยย่อยทั้งหมดมาทำการซ้อนทับกัน โดยใช้คำสั่ง Union ทำให้ได้ข้อมูลที่มีขอบเขตเท่ากันทั้งหมด โดยกำหนดขอบเขตให้เท่ากับขอบเขตการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 1 ค่าคะแนนของปัจจัยย่อยทั้ง 7 ปัจจัย

ปัจจัยหลัก	ปัจจัยย่อย	ค่าคะแนน	รายละเอียด
พลังงาน	สถานีบริการน้ำมันและก๊าซ	3	สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่ให้บริการแก่ยานพาหนะทางบก ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ ที่ติดเขตทางหลวงถนนสาธารณะหรือถนนส่วนบุคคล ซึ่งมีความกว้างตามที่กรมธุรกิจพลังงานประกาศกำหนดและเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ ณ ถังเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงใต้พื้นดิน มีเขตบริการมากกว่า 1000 เมตร (สถานีบริการติดถนนใหญ่)
		2	สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงให้บริการแก่ยานพาหนะทางบก ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ติดเขตถนนสาธารณะหรือถนนส่วนบุคคลที่มีความกว้างตามที่กรมธุรกิจพลังงานประกาศกำหนด และเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ ในถังเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงใต้พื้นดิน (สถานีบริการติดถนนซอย) มีเขตบริการ 500-1000 เมตร
		1	สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงให้บริการแก่ยานพาหนะทางบกที่มีการเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงชนิดไวไฟปานกลาง และเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ในถังเก็บน้ำมันเชื้อเพลิงเหนือพื้นดิน (บั้มถังลอยริมถนนขนาดเล็ก, ริมถนนขนาดใหญ่ และปั้มหลอดแก้วมือหมุน) มีเขตบริการ 500 เมตร (ที่มา: ดัดแปลงจากกรมธุรกิจพลังงาน, 2562)
สาธารณสุข	พื้นที่ออกกำลังกาย	3	เป็นพื้นที่สำหรับการออกกำลังกายกลางแจ้ง อยู่ในเขตบริการในระยะทางไม่เกิน 1 กิโลเมตร
		2	เป็นพื้นที่สำหรับการออกกำลังกายกลางแจ้ง อยู่ในเขตบริการในระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตร แต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร
		1	เป็นพื้นที่สำหรับการออกกำลังกายกลางแจ้ง อยู่ในเขตบริการในระยะทางมากกว่า 3 กิโลเมตร (ที่มา: ดัดแปลงจากกาญจนาพร รังสิววรรณ, 2560)
	เขตบริการของสถานพยาบาล	3	อยู่ในเขตบริการของสถานพยาบาลระยะทางไม่เกิน 2 กิโลเมตร
		2	อยู่ในเขตบริการของสถานพยาบาลระยะทางตั้งแต่ 2 กิโลเมตรถึง 4 กิโลเมตร
		1	อยู่ในเขตบริการของสถานพยาบาลระยะทางมากกว่า 4 กิโลเมตร (ที่มา: ดัดแปลงจากชาญกิจ อ่างทอง, 2558)
	เขตบริการร้านยาและเวชภัณฑ์	3	อยู่ในเขตบริการของสถานพยาบาลระยะทางไม่เกิน 2 กิโลเมตร
		2	อยู่ในเขตบริการของสถานพยาบาลระยะทางตั้งแต่ 2 กิโลเมตรถึง 4 กิโลเมตร
		1	อยู่ในเขตบริการของสถานพยาบาลระยะทางมากกว่า 4 กิโลเมตร (ที่มา: ดัดแปลงจากชาญกิจ อ่างทอง, 2558)

ตารางที่ 1 ค่าคะแนนของปัจจัยย่อยทั้ง 7 ปัจจัย (ต่อ)

ปัจจัยหลัก	ปัจจัยย่อย	ค่าคะแนน	รายละเอียด
สาธารณสุข	ความชุกของ อาชญากรรม และยาเสพติด	3	มีความชุกของอาชญากรรมและยาเสพติดต่ำกว่าร้อยละ 10
		2	มีความชุกของอาชญากรรมและยาเสพติดมากกว่าร้อยละ 10 แต่ไม่เกินร้อยละ 30
		1	มีความชุกของอาชญากรรมและยาเสพติดมากกว่าร้อยละ 30 แต่ไม่เกินร้อยละ 50
		0	มีความชุกของอาชญากรรมและยาเสพติดมากกว่าร้อยละ 50 (ที่มา: ดัดแปลงจากนิติกร วังปัญญา และ วรวิช วิษณุพาณิชย์, 2560)
สิ่งแวดล้อม	สัดส่วนพื้นที่สีเขียว	3	มีพื้นที่สีเขียวอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานมีพื้นที่สีเขียวมากกว่า 15 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คน
		2	มีพื้นที่สีเขียวอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐานมีพื้นที่สีเขียวมากกว่า 10 ตารางเมตรแต่ไม่เกิน 15 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คน
		1	มีพื้นที่สีเขียวอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐานมีพื้นที่สีเขียวน้อยกว่า 10 ต่อประชากร 1 คน
	ระบบการจัดการน้ำเสียและขยะ	3	มีระบบการจัดการน้ำเสียและขยะ
		2	มีระบบการจัดการน้ำเสียและขยะระบบใดระบบหนึ่งเพียงระบบเดียว
		1	ไม่มีระบบการจัดการน้ำเสียและขยะ (ที่มา: ดัดแปลงจากสถาบันอาคารเขียวไทย, 2559)
การเชื่อมโยง	เขตการให้บริการของ เสาสัญญาณ เคลื่อนที่	3	อยู่ในเขตการให้บริการของเครือข่ายเคลื่อนที่ทุกเครือข่ายในรัศมี 0-3 กิโลเมตร
		2	อยู่ในเขตการให้บริการของเครือข่ายเคลื่อนที่ทุกเครือข่ายในรัศมีมากกว่า 3 กิโลเมตรแต่ไม่เกิน 8 กิโลเมตร
		1	อยู่ในเขตการให้บริการของเครือข่ายเคลื่อนที่ทุกเครือข่ายในรัศมีมากกว่า 8 กิโลเมตรขึ้นไป (ที่มา: ดัดแปลงจาก กสทช., 2562)
	เขตบริการอินเทอร์เน็ต แบบไร้สาย	1	อยู่ในเขตการให้บริการอินเทอร์เน็ตแบบไร้สายจากผู้ให้บริการทั้งแบบเสียค่าบริการและแบบไม่เสียค่าบริการ
		0	อยู่นอกเขตการให้บริการอินเทอร์เน็ตแบบไร้สายจากผู้ให้บริการทั้งแบบเสียค่าบริการและแบบไม่เสียค่าบริการ
สาธารณูปโภค	เส้นทางคมนาคม	3	อยู่ในเขตถนนรัศมีไม่เกิน 1 กิโลเมตร
		2	อยู่ในเขตถนนรัศมีมากกว่า 1 กิโลเมตรแต่ไม่เกิน 2 กิโลเมตร
		1	อยู่ในเขตถนนรัศมีมากกว่า 2 กิโลเมตร (ที่มา: ดัดแปลงจากดวงดาว โหมตวัฒน์ และคณะ, 2560)
	เขตบริการ ธนาคารและ เอทีเอ็ม	3	อยู่ในเขตการให้บริการของธนาคารในรัศมีไม่เกิน 1 กิโลเมตร
		2	อยู่ในเขตการให้บริการของธนาคารในรัศมีมากกว่า 1 กิโลเมตรแต่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร
		1	อยู่ในเขตการให้บริการของธนาคารในรัศมีมากกว่า 3 กิโลเมตร (ที่มา: ดัดแปลงจากดวงดาว โหมตวัฒน์ และคณะ, 2560)
	ระบบขนส่ง สาธารณะ	3	อยู่ในเขตเส้นทางเดินรถประจำทางไม่เกิน 0.5 กิโลเมตร
		2	อยู่ในเขตเส้นทางเดินรถประจำทางระหว่าง 0.5 กิโลเมตรไม่เกิน 1.5 กิโลเมตร
		1	อยู่ในเขตเส้นทางเดินรถประจำทางมากกว่า 2.5 กิโลเมตร (ที่มา: ดัดแปลงจากดวงดาว โหมตวัฒน์ และคณะ, 2560)
การศึกษา	เขตบริการ โรงเรียน	3	อยู่ในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนระยะทาง 2 กิโลเมตร
		2	อยู่ในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนระยะทางเกิน 2 กิโลเมตรแต่ไม่เกิน 5 กิโลเมตร
		1	อยู่ในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนระยะทางมากกว่า 5 กิโลเมตร (ที่มา: ดัดแปลงจากกระทรวงศึกษาธิการ, 2555)
	สัดส่วนของครู ต่อนักเรียน	3	อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนที่มีสัดส่วนของครูสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน
		2	อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนที่มีสัดส่วนของครูอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
		1	อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนที่มีสัดส่วนของครูต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (ที่มา: ดัดแปลงจากสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)
การเกษตร	แหล่งรับซื้อ ผลผลิต ทางการเกษตร	3	อยู่ในเขตบริการของแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรในรัศมีไม่เกิน 2 กิโลเมตร
		2	อยู่ในเขตบริการของแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรในรัศมีมากกว่า 2 กิโลเมตรแต่ไม่เกิน 5 กิโลเมตร
		1	อยู่ในเขตบริการของแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรในรัศมีมากกว่า 5 กิโลเมตร (ที่มา: ดัดแปลงจากดวงดาว โหมตวัฒน์ และคณะ, 2560)

หลังจากที่ทำการซ้อนทับข้อมูลทั้ง 7 ปัจจัยครบเรียบร้อยแล้ว ทำการรวมคะแนนโดยใช้ข้อมูลเชิงบรรยายที่เชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงพื้นที่ จากนั้นนำค่าคะแนนทั้งหมดมาทำการหาความเหมาะสม โดยใช้เทคนิคการหาความเหมาะสมแบบ Absolute Scale โดยแบ่งความระดับความเหมาะสมของพื้นที่ต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดได้ 3 ระดับคือ ระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย จากนั้นนำข้อมูลที่มีการแบ่งระดับความเหมาะสมเรียบร้อยแล้วไปทำการสร้างเป็นแผนที่แสดงระดับความเหมาะสมของปัจจัยทั้ง 7 ด้าน ต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดอย่างยั่งยืน เพื่อนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

เมื่อทำการซ้อนทับข้อมูลทั้ง 7 ปัจจัยเรียบร้อยแล้ว โดยมีการคำนวณค่าใหม่เพื่อจัดระดับความเหมาะสมของพื้นที่ โดยใช้กระบวนการที่เรียกว่า Absolute Scale โดยสามารถคำนวณได้ด้วยสูตร ระดับความเหมาะสม = $\frac{\text{ค่าคะแนนสูงสุด} - \text{ค่าคะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วงชั้น}}$ โดยจะค่าระดับความต่างของคะแนนในแต่ละช่วงชั้นออกมา โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงชั้นตามระดับความเหมาะสมมาก ปานกลาง และน้อย เมื่อทำการแบ่งช่วงชั้นคะแนนเรียบร้อยแล้ว พบว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการรองรับการพัฒนาพื้นที่ชนบทอย่างชาญฉลาดระดับมาก ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 60.49 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 16.32 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ที่มีความเหมาะสมปานกลาง ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 182.88 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 49.43 ของพื้นที่ทั้งหมด และพื้นที่ที่มีความเหมาะสมน้อยครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 127.28 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 34.34 ของพื้นที่ทั้งหมด เห็นได้ว่าในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรานั้น พื้นที่ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทอย่างชาญฉลาด ส่วนพื้นที่ที่มีความเหมาะสมน้อยครอบคลุมพื้นที่มากเป็นลำดับที่ 2 และพื้นที่ที่มีความเหมาะสมมาก ครอบคลุมพื้นที่น้อยที่สุด ดังตารางที่ 2

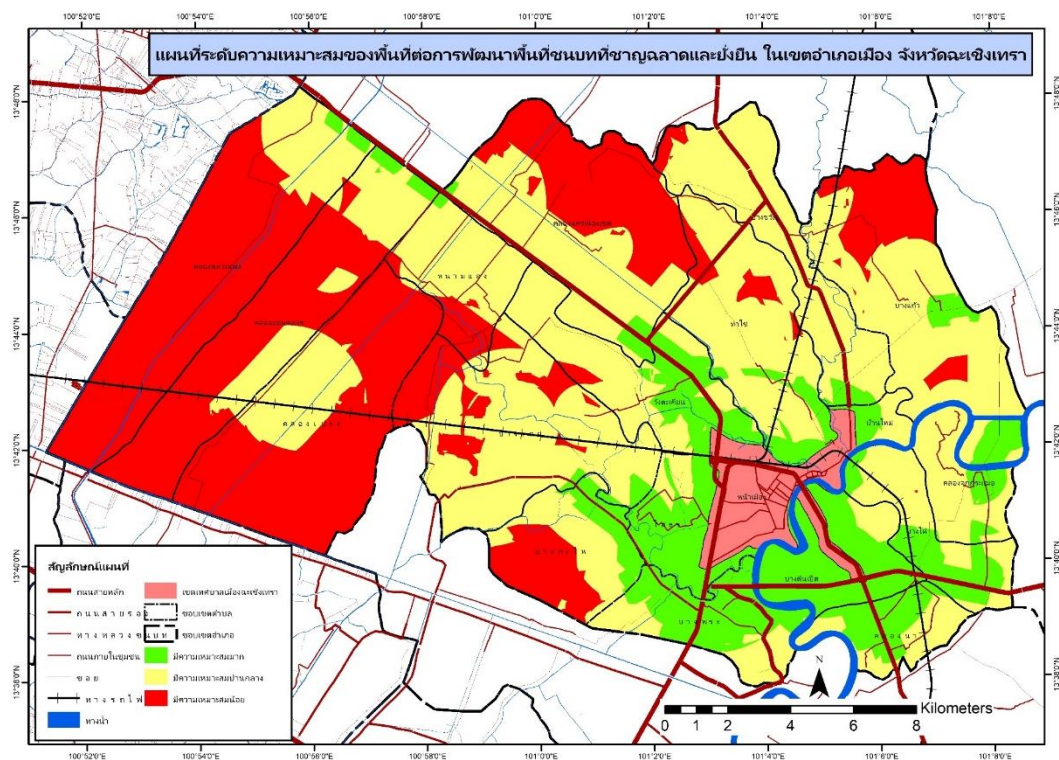
ตารางที่ 2 ความเหมาะสมของการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา

ระดับความเหมาะสมต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาด	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ
ความเหมาะสมมาก	60.49	16.32
ความเหมาะสมปานกลาง	182.88	49.34
ความเหมาะสมน้อย	127.28	34.34
รวม	370.65	100.00

เมื่อพิจารณาพื้นที่ทั้งหมด พบว่าพื้นที่ระดับความเหมาะสมมากที่สุดที่สามารถรองรับการพัฒนาพื้นที่ชนบทอย่างชาญฉลาด ส่วนใหญ่มีการกระจายตัวอยู่บริเวณรอบเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา และจะกระจายอยู่โดยรอบเส้นทางคมนาคมสายหลักของจังหวัดฉะเชิงเทราทั้งสาม

สาย ประกอบด้วย เส้นทางคมนาคมสายบางปะกง-ฉะเชิงเทรา เส้นทางคมนาคมสายมีนบุรี-ฉะเชิงเทรา และเส้นทางคมนาคมสายฉะเชิงเทรา-พนมสารคาม และมีบางส่วนที่กระจายอยู่โดยรอบของเขตเทศบาลเมืองคือในบริเวณตำบลบ้านใหม่ เป็นอิทธิพลของความเป็นเมืองเดิมที่มีอยู่ในเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ซึ่งได้แผ่ขยายออกมาในพื้นที่โดยรอบ ส่งผลทำให้ความพร้อมของปัจจัยที่มีอิทธิพลของการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดทั้ง 7 ด้าน มีความพร้อมในการรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคตตามไปด้วย

นอกจากนี้บริเวณที่อยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคมสายหลัก ซึ่งจะเป็นแหล่งที่มีการขยายตัวของชุมชนอย่างหนาแน่น ทำให้มีความพร้อมของปัจจัยทั้ง 7 ด้านเช่นกัน ส่งผลทำให้พื้นที่บริเวณเส้นทางคมนาคมสายสุวินทวงศ์ (ฉะเชิงเทรา-มีนบุรี) มีพื้นที่ระดับความเหมาะสมมากต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดกระจายตัวอยู่ แต่มีขนาดพื้นที่ไม่มากนัก โดยมีการขนานตัวไปกับเส้นทางคมนาคมดังกล่าว ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่ระดับความเหมาะสมต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาญฉลาดและยั่งยืน
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ที่มา: การซ้อนทับข้อมูลปัจจัยทั้ง 7 ด้านด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

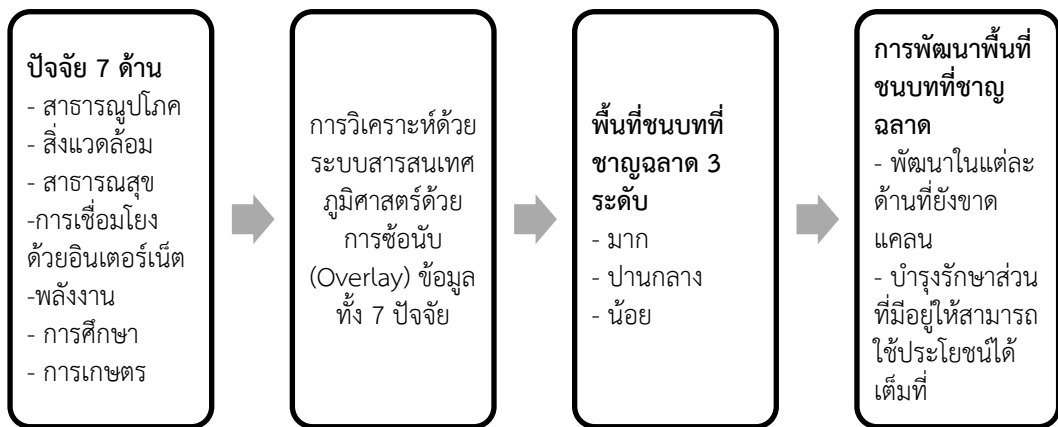
อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาที่พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ที่อยู่รอบเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา มีระดับความเหมาะสมมากต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ขาดแคลนอย่างยิ่งในกระจายอยู่รอบเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของเมือง ทำให้ปัจจัยทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปโภค สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม การเชื่อมโยง การศึกษา พลังงาน และการเกษตร ที่มีการพัฒนาขึ้นมารองรับการขยายตัวของเมืองออกมาสอดคล้องกับการศึกษาของ Lucia et al. (2015) ที่พบว่าผลของการขยายตัวของพื้นที่เมือง จะส่งผลทำให้พื้นที่ชนบทที่อยู่รอบเขตเมืองเกิดการพัฒนามาตามไปด้วย เพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาปัจจัยด้านต่างๆ ให้มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเมือง ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่มีความขาดแคลนตามปัจจัยที่สอดคล้องกับ Partha and Animesh (2018) ได้กำหนดตัวชี้วัดการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ขาดแคลนไว้

นอกจากนี้พื้นที่ชนบทที่ไม่ได้มีการพัฒนาให้เกิดความขาดแคลน มีความพร้อมของปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ขาดแคลนทั่วทั้งพื้นที่ โดยเฉพาะด้านสาธารณูปโภค ด้านสาธารณสุข ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Josephine (2016) และ Gunnar (2015) ที่พบว่าการพัฒนาในพื้นที่ชนบทนั้นไม่อาจที่จะเทียบเท่ากับการพัฒนาในเขตเมืองได้ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่มีระดับความเหมาะสมของการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ขาดแคลนในระดับปานกลาง และน้อย ตามลำดับ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้านี้ได้ค้นพบการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ขาดแคลน ด้วยปัจจัยหลักทั้ง 7 ปัจจัย ประกอบด้วยปัจจัยด้านสาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข การเชื่อมโยงด้วยอินเทอร์เน็ต พลังงาน การศึกษา และการเกษตร ทำให้เกิดพื้นที่ชนบทที่ขาดแคลนเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคตจะมีการขยายตัวออกมายังพื้นที่ชนบทโดยรอบเขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา เป็นรูปแบบการประเมินพื้นที่เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการขยายตัวของเมืองจากการถูกยกระดับให้เป็นเมืองที่อยู่อาศัยรองรับโครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก ซึ่งจะทราบว่าในแต่ละความเหมาะสมของพื้นที่ในแต่ละระดับจะต้องพัฒนาด้านใดเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ชนบทที่ขาดแคลนต่อไปในอนาคต โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สรุปลองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทที่ชาวนาผลิตในการรองรับการขยายตัวของเขตเมืองในอนาคต จะต้องนำเอากฎหมายผังเมืองรวมปี 2562 ที่มีการประกาศใช้แล้ว มาประกอบในการจัดทำนโยบาย เนื่องจากจะมีข้อจำกัดของการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งเป็นไปตามกฎหมายที่ออกมาบังคับใช้

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ในการนำเอาผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่ จะต้องศึกษารายละเอียดของแต่ละปัจจัยว่าในส่วนใดที่มีคะแนนจากการวิเคราะห์น้อยบ้าง แล้วนำปัจจัยที่มีคะแนนน้อยไปทำการวางแผนเพื่อพัฒนาในแต่ละปัจจัยให้มีความพร้อมสำหรับการรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต

3) ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

หากพื้นที่ศึกษาที่มีความแตกต่างของภูมิประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเรื่องของลักษณะทางกายภาพ ความลาดชันของพื้นที่ ระดับความสูงของพื้นที่ ทิศทางการไหลของน้ำ เป็นต้น จะต้องนำเอาปัจจัยเหล่านี้มาวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยด้านอื่นด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมธุรกิจพลังงาน. (2562). หลักเกณฑ์การประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงตามกฎหมายใหม่. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2562, จาก http://www.doeb.go.th/knowledge/new_oil_law.htm.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). หลักเกณฑ์และแนวทางการคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษา เพื่อรับรางวัลพระราชทาน ประจำปีการศึกษา 2555. มปป.
- ชาญกิจ อ่างทอง. (2558). การศึกษาความพึงพอใจในการใช้บริการโรงพยาบาลเอกชนของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงดาว โหมดวัฒนะ และคณะ. (2560). การประเมินพื้นที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศโดยประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และเทคนิคกระบวนการลำดับขั้นเชิงวิเคราะห์ กรณีศึกษาในเขตจังหวัดสมุทรปราการ. *วิศวกรรมสารฉบับวิจัยและพัฒนา*, 28(3), 35-47.
- นิติภัทร วงษ์ปัญญา และ วรวัช วิชชุวาณิชย์. (2560). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ความหนาแน่นของคดีโจรกรรมรถในพื้นที่จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*, 13(3), 27-40.
- ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ. (2537). ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการประเมินค่าทรัพยากรที่ดิน. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สถาบันอาคารเขียวไทย มูลนิธิอาคารเขียวไทย. (2559). หลักเกณฑ์การประเมินการออกแบบเมืองอัจฉริยะ. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน.
- สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *คู่มือการประเมินห้องเรียนคุณภาพ*. ม.ป.ท.
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2560). *รายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา ปี พ.ศ. 2560*. ฉะเชิงเทรา: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา.
- Derek, M. (2018). *Smart Villages Revitalizing Rural Service*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gunnar, P. (2015). "Smart rural development". *Bulgarian Journal of Agricultural Economics and Management*, 60(4), 63-69.
- Josephine, S. (2016). Smart Village-The Real Future of India. *International Journal of Innovative Research in Information Security (IJIRIS)*, 6(3), 5-7.
- Lucia, N., et. Al. (2015). "What is smart rural development?". *Journal of Rural Studies*, 2015(40), 90-101.

- Partha, P. & Animesh, G. (2018). Mainstreaming Smart Village in Rural Development: A Framework for Analysis and Policy. *India Panchayat Knowledge Portal*, 2018, 1-9.
- Sarmada, M. K. (2018). Urbanization as a Transformative force. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 9(3), 1658-1663.
- Veronika, Z., et al. (2018). Smart Villages: Comprehensive Review of Initiatives and Practices. *Sustainability*, 2018(10), 2559-2563.

การวิเคราะห์นวัตกรรมองค์กรของธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก
สาขาธุรกิจอาหารอาหาร ในเขตภาคกลาง*
FACTOR ANALYSIS OF ORGANIZATION INNOVATION FOR SMALL AND
MEDIUM ENTERPRISE IN FOOD SECTOR

ภัทรพล ชุ่มมี

Pattarpon Chummee

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University under royal patronage

Corresponding Author E-mail: atta9899@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมองค์กรของธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กสาขาธุรกิจอาหาร ในเขตภาคกลาง และ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโครงสร้างเชิงองค์ประกอบของธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กสาขาธุรกิจอาหาร ในเขตภาคกลาง ใช้แนวคิดด้านนวัตกรรมองค์กร ด้านทฤษฎีการกระจายความรู้ของผู้ประกอบการ ทฤษฎีการแพร่กระจายของนวัตกรรม ประชากรคือผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กสาขาธุรกิจอาหารในเขตภาคกลางจำนวน 400 ราย โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามลำดับในใบรายชื่อเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยกำหนดใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและเชิงสำรวจ ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ข้อคำถามที่ใช้วัดองค์ประกอบทั้ง 9 ข้อทุกข้อคำถามผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดคือต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.50 และ 2) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโครงสร้างพบว่ามีดัชนีวัดความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดคือ $\text{Chi-square}=415.06$, $\text{df}=27$, $\text{P-value}=0.000$, $\text{RMSEA}=0.040$

องค์ความรู้จากการวิจัยและการใช้ประโยชน์คือเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ช่วยลดต้นทุนในการผลิตและการปรับปรุงกระบวนการผลิตลดกระบวนการผลิตที่ไม่จำเป็นลง รวมถึงการเข้าถึงช่องทางการตลาดสมัยใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และสินค้าที่ผลิตอันได้แก่สินค้าประเภทอาหารจำเป็นจะต้องสร้างความแตกต่างในตัวสินค้า การผลิตให้ตอบสนองต่อผู้บริโภคและรสนิยม

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบ; นวัตกรรมองค์กร; ธุรกิจอาหาร

*Received April 26, 2022; Revised May 22, 2022; Accepted June 29, 2022

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the composition of organizational innovation of medium and small businesses in food business in the central region and 2) to examine the confirmatory of the constituent structure of small and medium-sized businesses in food business in central region. The concept of organizational innovation. on the theory of knowledge distribution among entrepreneurs innovation diffusion theory The population is 400 small and medium-sized business entrepreneurs in the food business in the central region. The random sampling in specific order in the list, the research instrument used a questionnaire. Data analysis used exploratory and confirmatory factor analysis. The results of the research showed that 1) all the questions used to measure the 9 components of the questionnaire passed the minimum criteria required to have a component weight greater than 0.50 and 2) the results of the confirmatory factor examination of the structure found that there was a measure index. Consistency through the specified criteria is Chi-square=415.06, df=27, P-value=0.000, RMSEA=0.040

Knowledge gained from research and utilization is to increase efficiency in various areas of management, reduce production costs and improve production processes, reduce unnecessary production processes. Including access to modern marketing channels through social media and manufactured goods, such as food products, need to make a difference in the product production to meet consumers and tastes.

Keyword: Organization Innovation; Small and Medium Enterprise; Food Sector

บทนำ

นวัตกรรมองค์กรจากการศึกษาของปัญญา เลิศไกรและคณะ (2562) พบว่าการจัดการนวัตกรรมการพัฒนาองค์กร เป็นสิ่งที่ผู้นำองค์กรและสมาชิกในองค์กรต้องให้ความสำคัญ เพราะยุคสังคมที่มีการสื่อสารสะดวกรวดเร็ว เป็นสังคมที่ทุกคนมีทางเลือกในการใช้บริการมาก องค์กรจะต้องเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ที่นำเสนอสิ่งที่เหมาะสมให้ผู้รับบริการ การนำนวัตกรรมเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานและจัดการนวัตกรรมนั้นอย่างเหมาะสม จะเป็นปัจจัยที่ทำให้องค์กรแข็งแกร่ง สร้างผลผลิตผลงานคุณภาพออกมาอย่างต่อเนื่องและมั่นคง นวัตกรรมองค์กรช่วยลดปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเพิ่มกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการทำงานที่เกี่ยวข้องการเทคโนโลยีสมัยใหม่

อนึ่งธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ด้านอาหารให้ความสำคัญกับนวัตกรรมในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น รวมถึงการจัดการการทำงานภายในองค์กรแต่ยังขาดการบริหารจัดการองค์กรที่ดี รวมตลอดถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย ทำให้ไม่สามารถจะผลิตสินค้าได้ทันต่อความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของตลาดทั้งภายในและภายนอก อีกทั้งยังขาดการผลิตสินค้าที่ไม่ตอบสนองต่อผู้บริโภคแต่ละช่วยวัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุ

ยิ่งไปกว่านั้นนวัตกรรมมีผลการพัฒนาประเทศไทย โดยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือประเทศที่พัฒนาแล้วพบว่า ขณะนี้การใช้เทคโนโลยีที่คิดค้นเองในประเทศเพิ่งเริ่มต้น จึงต้องมีการเร่งกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านการจัดการทรัพยากรสินทางปัญญา และการบริหารจัดการภายใต้แนวคิดและรูปแบบใหม่ ทั้งในภาคอุตสาหกรรมและระดับท้องถิ่น โดยสร้างให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดนวัตกรรมจำนวนมากพอที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างรวดเร็ว OTOP เป็นตัวอย่างหนึ่งของการทำนวัตกรรมด้านบริหารจัดการที่สามารถผลักดันสินค้าของไทยให้ขึ้นมาอยู่ในระดับแนวหน้าและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดโลกได้ (ปณิตา แก้วเกตุ, 2555)

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายองค์ประกอบของนวัตกรรมองค์กรและตรวจสอบสอดคล้องเชิงโครงสร้าง ดังนั้นจึงนำทฤษฎีการกระจายความรู้ของผู้ประกอบการ (knowledge spillover theory of entrepreneurship: KSTE) และ ทฤษฎีการแพร่กระจายของนวัตกรรม (Diffusion of Innovation theory) มาใช้เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาเพื่อให้สามารถค้นหาคำตอบที่เหมาะสมได้ รวมถึงได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมด้านนวัตกรรมกร เช่น จากการศึกษาของ วัชรพงษ์ อินทรวงศ์ และ ปัทมา สุริยกุล ณ อยุธยา (2561) ที่พบว่าผู้ประกอบการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมและผลการดำเนินงาน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาคือการขาดการพัฒนาการทำงานในองค์กร รวมถึงนวัตกรรมองค์กรและการพัฒนาด้านเทคโนโลยีเพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคได้หลากหลายผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาตัวแปรและองค์ประกอบที่ส่งผลต่อนวัตกรรมที่ส่งผลต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อหาตัวแปรและพัฒนาธุรกิจสร้างนวัตกรรมให้กับธุรกิจอันจะสามารถส่งผลต่อการสร้างการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันในระดับประเทศและระดับนานาชาติได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรมองค์กรของธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก สาขาธุรกิจอาหาร ในเขตภาคกลาง
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโครงสร้างเชิงองค์ประกอบของธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กสาขาธุรกิจอาหาร ในเขตภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีสำหรับกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดและตัวแปรที่ใช้เหมาะสมกับงานวิจัยที่ศึกษามากที่สุด ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ภาคการผลิตอาหารและเครื่องดื่ม พบว่า SMEs ในสาขาอาหาร มีจำนวนมากที่สุด โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 58,707 ราย (SME, 2563) ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ ความคาดเคลื่อนที่ร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง 397 ราย ยิ่งไปกว่านั้น นางลักษณ์ วิรัชชัย (2542) เสนอไว้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมควรเป็น 400 ตัวอย่าง โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามลำดับ

2. เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยโครงสร้างของแบบสอบถาม 7 ส่วน ได้แก่คำถามโดยทั่วไป คำถามด้านนวัตกรรมองค์กร คำถามนวัตกรรมกระบวนการ คำถามด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ คำถามด้านนวัตกรรมการตลาด คำถามด้านความสามารถด้านนวัตกรรมและคำถามด้านความสามารถทางการตลาด

การทดสอบความถูกต้องผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความครอบคลุมของแบบสอบถาม ความเหมาะสมและความชัดเจนของการใช้ ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ วัตถุประสงค์ของการทดสอบต้องการวัดความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและมีความชัดเจนของภาษา และครอบคลุมเนื้อหาที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา จึงสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งผู้วิจัย ได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บจากผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคกลาง จำนวน 400 ราย

4. การทดสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity)

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเบื้องต้นกับตัวอย่างจำนวน 30 ราย เพื่อทดสอบความถูกต้องของตัวแปรต่าง ๆ ว่า ได้เป็นไปตามทฤษฎีและสมมติฐานหรือไม่ โดยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบแบบ Varimax สกัดองค์ประกอบผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบซึ่งเป็นค่าที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ของตัวชี้วัดแต่ละตัวกับมิติของตัวแปรหรือองค์ประกอบมีค่ามากกว่า 0.50 ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำตามที่กำหนด และการหาความเชื่อมั่นผลการวิเคราะห์พบว่ามีค่า item correlation ระหว่าง 0.616-0.885 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.773

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

กำหนดใช้การวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนาถึงรายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ ตลอดจนเป็นการอธิบายถึงสภาพทั่ว ๆ ไปของข้อมูลที่จัดเก็บได้และอธิบายให้ทราบถึงคุณสมบัติทั่วไปของประชากรที่ศึกษา โดยใช้สถิติที่นิยมใช้ในการวัดเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (maximum) และ ค่าต่ำสุด (minimum)

การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบนั้นเป็นเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อใช้จัดหมวดหมู่ตัวแปรจำนวนมาก ให้เป็นหมวดหมู่ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้วิจัยสามารถที่จะดำเนินการจัดหมวดหมู่ของตัวแปรต่าง ๆ ได้ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่ทราบว่า จะทำการจัดหมวดหมู่ได้อย่างไร (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ร้อยละของธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กลำดับสาขาอาหารพบว่า มีจำนวนพนักงานมากที่สุดสองอันดับแรกคือมีพนักงานตั้งแต่ 41-60 คน จำนวน 161 รายเท่า ๆ กับมีพนักงาน 61-200 ราย 40.3 ด้านระดับการศึกษาพบว่ามีการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นจำนวนมากที่สุดมีจำนวน 330 รายคิดเป็นร้อยละ 82.5 อายุระหว่าง 41-50 ปีเป็นจำนวนมากที่สุดถึง 255 รายคิดเป็นร้อยละ 63.7 ด้านภาษาอังกฤษจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ได้ระบุว่าสามารถพูดได้หรือไม่เป็นจำนวนมากที่สุดถึง 384 รายคิดเป็นร้อยละ 96 และประกอบธุรกิจในกลุ่มอาหารมากถึงจำนวน 388 รายคิดเป็นร้อยละ 97

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของนวัตกรรมองค์กร

ชื่อตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับค่าคะแนน
การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่	4.48	0.62	มากที่สุด
มีการปรับปรุงระบบการผลิตและการจัดการคุณภาพ	4.18	0.47	มาก
มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่ออำนวยความสะดวก	3.93	0.70	มาก
สะดวกการประสานงานระหว่างหน้าที่ต่าง ๆ			
มีการปรับปรุงกิจกรรมการทำงานประจำวัน	3.93	0.72	มาก
มีการปรับปรุงระบบบริหารทรัพยากรบุคคล	4.12	0.76	มาก
มีการปรับปรุงระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทาน	4.09	0.73	มาก
มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร	3.97	0.70	มาก
มีการปรับปรุงระบบข้อมูลการจัดการ	3.92	0.66	มาก
มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวก	4.22	0.65	มากที่สุด
เชิงกลยุทธ์			
ค่าเฉลี่ยรวม	4.09		มาก

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของตัวแปรด้านนวัตกรรมองค์กรพบว่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่ามีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.92- 4.48 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่าข้อ

คำถามด้านการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานเป็นทีม (Org1) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดที่ 4.48 รองลงไปคือมีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกเชิงกลยุทธ์ความร่วมมือและความร่วมมือทางธุรกิจระยะยาว และมีการปรับปรุงระบบการผลิตและการจัดการคุณภาพตามลำดับ

การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงสำรวจ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นักวิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อคัดกรอง จัดกลุ่มตัวแปรตามกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้การหมุนแกน ปัจจัยแบบ Varimax สามารถแสดงได้ในส่วนต่อไป

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงสำรวจด้านนวัตกรรมองค์กร

ชื่อองค์ประกอบ	องค์ประกอบ		
Org 1	0.637		
Org 2	0.857		
Org 3	0.701		
Org 4	0.815		
Org 5		0.830	
Org 6		0.729	
Org 7		0.629	
Org 8			0.701
Org 9			0.701
Eigenvalue	3.067	1.459	1.273
Percent of Variance	34.076	16.213	14.143
Cumulative Percent	34.076	50.289	64.431

ผลการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเชิงสำรวจพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรด้านนวัตกรรมองค์กรประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบจากข้อคำถามที่ใช้วัด 9 ข้อทุกข้อคำถามผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดคือต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.50 โดยพบว่าข้อคำถามด้านมีการปรับปรุงมีการปรับปรุงระบบการผลิตและการจัดการคุณภาพ (Org2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุดที่ 0.857

หากพิจารณาค่า Eigenvalue พบว่าองค์ประกอบที่ 1 มีค่าที่ 3.067 องค์ประกอบที่ 2 มีค่าเท่ากับ 1.459 และองค์ประกอบที่ 3 มีค่าเท่ากับ 1.273 ด้านค่า KMO มีค่าที่ 0.546 แสดงว่ามีความเหมาะสมที่จะวิเคราะห์ห้องค์ประกอบได้

ยิ่งไปกว่านั้นองค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัวคือ Org1-Org4 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 34.076 ด้านองค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัวคือตัวแปร Org5-Org7 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 16.213 ส่วนองค์ประกอบที่ 3 ประกอบด้วยตัวแปร 2 ตัวแปรสามารถอธิบายแปรปรวนได้ร้อยละ 14.143 ดังนั้นตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 9 ตัวร่วมกันสามารถอธิบายความแปรปรวนทั้ง 3 องค์ประกอบได้ร้อยละ 64.431

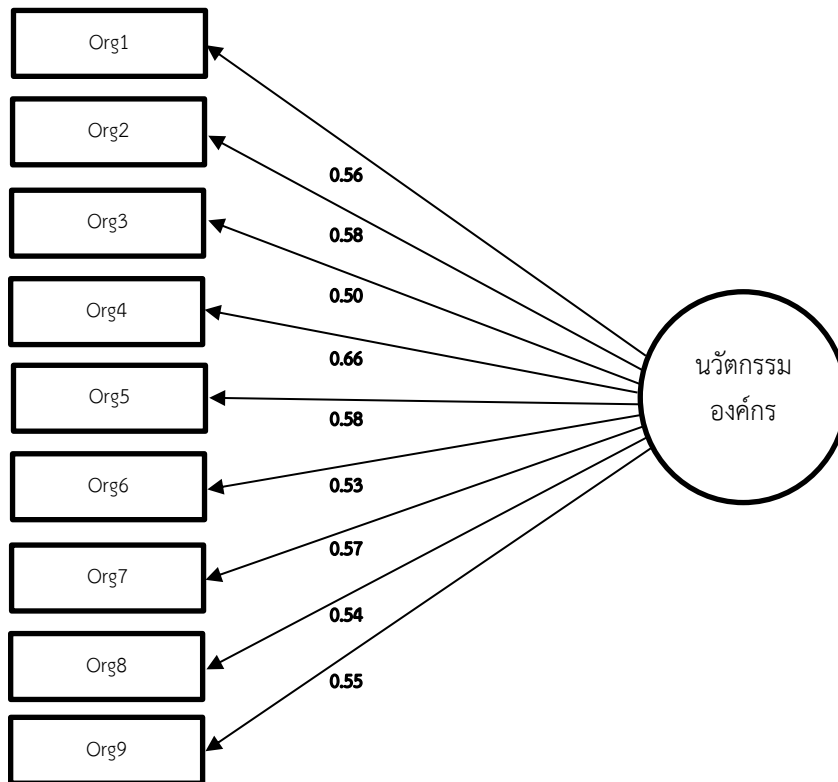
เมื่อทำการวิเคราะห์การแจกแจงปกติของข้อมูลพบว่ามีค่าความเบ้ (value of skewness) และค่าความโด่ง (value of kurtosis) ที่ 0.768 และ 0.432 ตามลำดับ ยิ่งไปกว่านั้นการทดสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุ ค่าความโด่ง (multicollinearity) มีค่า tolerance ที่ 0.627 และค่า Variance Inflation Factor (VIF) ที่ 1.596 ไม่ก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ร่วมระหว่างตัวแปร

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถนำเสนอผลการตรวจสอบโมเดลการวัดตัวแปรแฝงด้านนวัตกรรมองค์กรกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า โมเดลการวัดตัวแปรแฝงที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square=415.06, df=27, P-value=0.000, RMSEA=0.040) แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้ มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานเป็นทีม (Org1) มีการปรับปรุงระบบการผลิตและการจัดการคุณภาพ (Org2) มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกการประสานงานระหว่างหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การตลาดและการผลิต (Org3) มีการปรับปรุงกิจกรรมการดำเนินงานประจำวัน ขั้นตอน และกระบวนการที่ใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมของบริษัทในลักษณะก่อให้เกิดนวัตกรรม (Org4) มีการปรับปรุงระบบบริหารทรัพยากรบุคคล (Org5) มีการปรับปรุงระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Org6) มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกด้านโครงการต่าง ๆ ในองค์กร (Org7) มีการปรับปรุงระบบข้อมูลการจัดการในบริษัทและแนวปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูล (Org8) และการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกเชิงกลยุทธ์ความร่วมมือและความร่วมมือทางธุรกิจระยะยาว (Org9) สามารถนำมาใช้วัดตัวแปรแฝงด้านนวัตกรรมองค์กรได้จริงดังรายละเอียดตารางที่ 3 และภาพที่ 1

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบโมเดลการวัดตัวแปรแฝงด้านนวัตกรรมองค์กร

ตัวแปรสังเกตได้	t	λ_i
การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่	0.56	4.66
มีการปรับปรุงระบบการผลิตและการจัดการคุณภาพ	0.58	2.86
มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกการประสานงานระหว่างหน้าที่ต่าง ๆ	0.50	2.54
มีการปรับปรุงกิจกรรมการดำเนินงานประจำวัน	0.66	12.73
มีการปรับปรุงระบบบริหารทรัพยากรบุคคล	0.58	12.52
มีการปรับปรุงระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทาน	0.53	11.64
มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร	0.57	10.06
มีการปรับปรุงระบบข้อมูลการจัดการ	0.54	13.20
การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกเชิงกลยุทธ์	0.55	13.91

Chi-square=415.06, df=27, P-value=0.000, RMSEA=0.040

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของนวัตกรรมองค์กร

จากตารางที่ 3 พบว่าค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตได้ของการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานเป็นทีม (Org1) มีการปรับปรุงระบบการผลิตและการจัดการคุณภาพ (Org2) มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกการประสานงานระหว่างหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การตลาดและการผลิต (Org3) มีการปรับปรุงกิจกรรมการจ้างงานประจำวัน ขึ้นตอน และกระบวนการที่ใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมของบริษัทในลักษณะก่อให้เกิดนวัตกรรม (Org4) มีการปรับปรุงระบบบริหารทรัพยากรบุคคล (Org5) มีการปรับปรุงระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Org6) มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกด้านโครงการต่าง ๆ ในองค์กร (Org7) มีการปรับปรุงระบบข้อมูลการจัดการในบริษัทและแนวปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูล (Org8) และการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกเชิงกลยุทธ์ความร่วมมือและความร่วมมือทางธุรกิจระยะยาว (Org9) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในช่วง 0.50-0.66 โดยที่ค่าน้ำหนักของตัวแปรสังเกตได้ทุกเส้นมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 9 ตัวแปรสามารถนำมาวัดตัวแฝงนวัตกรรมองค์กรได้จริง และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของโมเดลการวัดตัวแปรแฝง ตามภาพที่ 1 พบว่ามีการปรับปรุงกิจกรรมการจ้างงานประจำวัน ขึ้นตอน และกระบวนการที่ใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมของบริษัทในลักษณะก่อให้เกิดนวัตกรรม (Org4) มีความสำคัญในตัวแปรแฝงด้าน

นวัตกรรมองค์กรสูงสุด (ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ = 0.66) รองลงไปคือการปรับปรุงระบบบริหารทรัพยากรบุคคล และการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกด้านโครงการต่าง ๆ ตามลำดับ

ด้านผลการวิเคราะห์ความตรงแบบรวมศูนย์ (convergent validity) พบว่ามีค่า AVE ที่ 0.638 และค่า CR ที่ 0.900 แสดงให้เห็นว่า มาตรวัดมีความเที่ยงตรงสูงมาก และสามารถวัดเรื่องราวในหมวดของตนได้เป็นอย่างดี และมาตรวัดในแต่ละหมวดมีความคงเส้นคงวา (consistency) สูง ท้ายสุดผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อถือได้ของตัวแปรแฝง (Pc) และค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนที่ถูกสกัดได้ของตัวแปรแฝง (Pv) พบว่ามีค่า Pc ที่ 0.88 และค่า Pv ที่ 0.44

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ของที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้ จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของนวัตกรรมองค์กรพบว่า องค์ประกอบทุกองค์ประกอบทั้ง 9 ข้อคำถามผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำตามที่กำหนดคือมากกว่า 0.50 โดยพบว่ามีการปรับปรุงมีการปรับปรุงระบบการผลิตและการจัดการคุณภาพ (Org2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุดที่ 0.857 รองลงไปคือมีการปรับปรุงระบบการผลิตและการจัดการคุณภาพ (Org2) และกระบวนการที่ใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมของบริษัทในลักษณะก่อให้เกิดนวัตกรรม (Org4) สอดคล้องกับการศึกษาของวรนนท์ สุวรรณปัญญา และ ชุติมา ไชยทรัพย์ (2564) พบว่าผลการวิจัยพบว่าธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีความตระหนักในคุณภาพและความปลอดภัยอาหารที่แตกต่างกัน จะมีรูปแบบการดำเนินธุรกิจ ขนาดและรายได้ของธุรกิจต่างกัน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดทำระบบคุณภาพและความปลอดภัยที่ต่างกัน รวมทั้งความต้องการการฝึกอบรมที่ต่างกัน โดยพบว่ากลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีความตระหนักในคุณภาพและความปลอดภัยสูงจะต้องการการเสริมสร้างศักยภาพในเรื่องการทำตลาด และมีปัจจัยขับเคลื่อนด้านการตลาดเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดทำระบบคุณภาพและความ รวมถึงตรงกับทฤษฎีการสร้างมูลค่าผู้ประกอบการ (The entrepreneurial value creation theory) ของ Olanrewaju et. al. (2018) อธิบายทฤษฎีนี้ อธิบายประสบการณ์ของผู้ประกอบการจากความตั้งใจของผู้ประกอบการและการค้นพบโอกาสในการพัฒนาความสามารถในการเริ่มต้นธุรกิจและการจัดสรรรางวัล กระบวนการของการเริ่มต้นธุรกิจไม่ใช่กระบวนการที่เป็นอิสระ ผู้ประกอบการเป็นส่วนหนึ่งที่ขาดไม่ได้ของการเริ่มต้นธุรกิจ รวมถึงการสร้างมูลค่า การบริหารจัดการภายในองค์กรเพิ่มให้เกิดการพัฒนาและสร้างนวัตกรรมในองค์กรได้ ดังนั้นผู้ประกอบการต้องมีการนำเทคโนโลยี การปรับปรุงองค์กรให้ทันสมัย รวมถึงการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโครงสร้างเชิงองค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่ามิติชั้นวัดความสอดคล้องเหมาะสมดี (Chi-square=415.06, df=27, P-value=0.000, RMSEA=0.040) สอดคล้องกับการศึกษาของ Taques, et. al. (2021) นวัตกรรมสามารถเป็นแหล่งที่มาของความได้เปรียบในการแข่งขันของบริษัทไม่ว่าจะผ่านการปรับปรุงวิธีการและเทคนิคที่สามารถผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่หรือบริการหรือผ่านการปรับปรุง ตามความคิดเหล่านี้มันเป็นสิ่งสำคัญที่จะวัดนวัตกรรมและหาหรือเกี่ยวกับผลที่เกี่ยวข้อง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงข้อดีและข้อเสียของแต่ละดัชนีหลักของนวัตกรรมองค์กร โดยพบว่าประกอบด้วย การพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพของบริษัท การฝึกอบรมและการสร้างความรู้ การปรับปรุงความพึงพอใจของพนักงานและมาตรการที่มุ่งลดต้นทุนการบริหาร พัสตุ และธุรกรรม โดยที่บริษัทจะต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมของบริษัท การใช้ทรัพยากรและทรัพยากรงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ การเพิ่มนวัตกรรมทางเทคนิคหรือความร่วมมือกับบริษัทอื่น ๆ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมและตรงกับทฤษฎีทฤษฎีการแพร่กระจายของนวัตกรรม (Diffusion of Innovation theory) ของมหาวิทยาลัยบอสตัน (2019) ที่กล่าวว่านวัตกรรมสามารถพัฒนาและกระจายผ่านหน่วยและองค์กรต่าง ๆ ได้โดยการพัฒนาองค์ความรู้ประชากร หรือองค์กร โดยต้องมีการพัฒนาและนำนวัตกรรมและความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนานวัตกรรมในองค์กรและการนำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ การทำให้องค์กรสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยจะช่วยพัฒนาให้องค์กรสามารถก้าวเข้าสู่ความเป็นนานาชาติได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการและกระบวนการได้แก่การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ช่วยลดต้นทุนในการผลิต การบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ที่เพิ่มมาก

ยิ่งขึ้น ช่วยเพิ่มผลิตภาพ และประสิทธิภาพในการผลิต ในขณะเดียวกันก็ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายขึ้น โดยมีแนวทางในการเพิ่มนวัตกรรมสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการธุรกิจสีเขียว นวัตกรรมที่ห่วงใยโลกและสิ่งแวดล้อม องค์ความรู้ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีได้แก่ การใช้ความรู้ร่วมกับนวัตกรรมต่าง ๆ ความสามารถเชิงสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีมาดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการเพิ่มขึ้น การเพิ่มประสิทธิภาพในการยกระดับคุณภาพชีวิต และการสร้างความยั่งยืนในการประกอบธุรกิจ รวมถึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วย ท้ายสุดแล้วมีปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการบุคคลให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพทันสมัยกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เช่น ให้ทำงานที่บ้าน ลดการสัมผัสและการพบปะสังสรรค์เพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรค ยิ่งไปกว่านั้นมีการนำเอาเทคโนโลยีสื่อสารเข้ามาช่วยในการติดต่อสื่อสารกับพนักงานเพื่อช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ปรับปรุงโครงสร้างในการทำงานการแบ่งงานกันทำ การจัดหาให้ตรงกับความสามารถของผู้ร่วมงาน โดยต้องพัฒนาให้พนักงานหรือผู้ร่วมงานสามารถทำงานกับเทคโนโลยีสมัยได้ การทำงานได้ตามกำหนดเวลา รวมถึงการทำงานเป็นทีมแบ่งงานกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงการจ้างงานผู้สูงอายุในชุมชนให้เข้ามาทำงานเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีงานทำ
2. องค์กรจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าช่วยในการบริหารจัดการองค์กร ระบบต่าง ๆ รวมถึงการเข้าถึงช่องทางการตลาดสมัยใหม่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การส่งเสริมให้กิจการสามารถขายไปยังตลาดต่าง ๆ ทั่วโลกได้
3. ผู้ประกอบการกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับระบบโลจิสติกส์เพื่อให้สามารถส่งสินค้าและส่งมอบได้ตามกำหนดเวลาที่กำหนดเนื่องจากสินค้าประเภทอาหารหลาย ๆ ประเภทจำเป็นต้องส่งมอบในระยะเวลากำหนด ความรวดเร็วและตรงเวลาในการจัดส่งจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการรักษาคุณภาพของสินค้าตลอดระยะทางการจัดส่งด้วย การรับประกันสินค้าหลังการขายเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องพิจารณาถึงด้วยเป็นอย่างยิ่งเพื่อรักษาฐานลูกค้า
4. ยิ่งไปกว่านั้นสินค้าที่ผลิตอันได้แก่สินค้าประเภทอาหารจำเป็นจะต้องสร้างความแตกต่างในตัวสินค้า การผลิตให้ตอบสนองต่อผู้บริโภคและรสนิยม สามารถส่งออกสินค้าไปขายยังตลาดต่าง ๆ ได้ รวมถึงการพัฒนาสินค้าให้สามารถขายในตลาดโลกได้ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจดึงดูดใจผู้บริโภค และสร้างมูลค่าเพิ่มได้

เอกสารอ้างอิง

- วรนนท์ สุวรรณปิฎกกุล และ ชุตินา ไชยราญท์. (2564). แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการด้านอาหารขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย. *วารสาร สมาคมนักวิจัย*, 16(3), 76-88.
- วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME). (2563). *แนวคิดนวัตกรรมธุรกิจอาหาร*. สืบค้น 26 มิถุนายน 2564, จาก: <https://www.sme.know ledgecenter.com/slides/slide/214>
- วัชรพงษ์ อินทวงศ์ และ ปัทมา สุริยกุล ณ อยุธยา (2561). การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุด้านภาวะผู้ประกอบการและนวัตกรรมที่มีต่อผลการดำเนินงาน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารจังหวัดนครพนม. *วารสารชุมชนวิจัย*, 12(2), 101-117.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปณิตา เกตุแก้ว. (2564). *แนวคิด ทฤษฎี การจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา*. สืบค้น 17 กรกฎาคม 2564, จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/692170>
- ปัญญา เลิศไกรและคณะ. (2562). *การจัดการนวัตกรรมการพัฒนางองค์กร*. สืบค้น 26 มิถุนายน 2564, จาก : <file:///C:/Users/Phrat/Downloads/218069-Article%20Text-727834-2-10-20191101.pdf>
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า.
- Olanrewaju, A., et al. (2018). Factors affecting Housing Prices in Malaysia: analysis of the supply side. *Journal of the Malaysian Institute of Planners*, 16(2), 225-235.
- Taques, F. H., et al. (2021). Indicators used to measure service innovation and manufacturing innovation. *Journal of Innovation & Knowledge*, 6(1), 11-26.

การวิเคราะห์โมเดลประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำและคุณลักษณะของ
แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำ*

ANALYSIS OF THE MODEL OF MEMORABLE TOURISM EXPERIENCE AND
DESTINATION ATTRIBUTES ON THE REVISIT INTENTION

ศิริเพ็ญ ดาบเพชร

Siripen Dabphet

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Corresponding Author E-mail: siripend@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำของแหล่งท่องเที่ยว และวิเคราะห์รูปแบบความเชื่อมโยงของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modelling)

ผลการศึกษาพบว่า ยอมรับสมมติฐานการวิจัยทั้ง 3 ข้อ โดยคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว; ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ; ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ

* Received September 20, 2021; Revised October 10, 2021; Accepted October 11, 2021

Abstract

The study aims to examine memorable tourism experience in tourism destinations and to analyze the linkage model of memorable tourism experience, destination attributes and intention to visit value on Lower Northern 1 region. The study used a quantitative research approach. A self-administered questionnaire is developed and distributed to 400 domestic tourists visiting Lower Northern 1 region. Data were analyzed using Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Structural Equation Modeling (SEM).

The results reveal that all of 3 hypotheses are accepted. This means that destination attributes have significant influence on memorable tourism experience at the significant level at .01, memorable tourism experience has significant influence on revisit intentions at the significant level at .01 and destination attributes have significant influence on revisit intentions at the significant level at .05.

Keywords: destination attributes; memorable tourism experience; revisit intentions

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนเป็นอย่างมากจึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่างพัฒนาพื้นที่เพื่อให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชม ทั้งนี้การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่เป็นองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่สำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ประกอบไปด้วยสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้โดยอาจเป็นรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ระหว่างที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงสิ่งอื่นๆ ที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถนำมากระตุ้นการขายได้ เช่น ราคาของสินค้าและบริการ เทศกาลและประเพณีต่างๆ (Azis et al., 2018) ลักษณะดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์กับการแสวงหาผลประโยชน์ Kotler (2015) อธิบายในประเด็นนี้ว่า ผู้บริโภคมักจะตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะที่ให้ประโยชน์ตามที่ต้องการ กล่าวคือ นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ ตลอดจนมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวตามที่นักท่องเที่ยวต้องการได้ (Şahin & Güzel, 2020) จากลักษณะดังกล่าวความพอใจของนักท่องเที่ยวจึงมาจากคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว

นักวิชาการหลายท่าน (Mahdzar et al., 2015; Verinita & Yola, 2020) กล่าวเพิ่มเติมว่า คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว และประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นตัวขับเคลื่อนที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว เนื่องจากประสบการณ์การท่องเที่ยวเหล่านี้สามารถสร้างความพอใจและกลายเป็นประสบการณ์ที่น่าจดจำของนักท่องเที่ยวเมื่อเวลานึกถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของ Kim (2018) ที่พบว่า ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว และโดยทั่วไปนั้นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนักท่องเที่ยวได้ใช้สินค้าและบริการ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์กับคนท้องถิ่นหรือนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ (Chandralal & Valenzuela, 2015)

การศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการอย่างต่อเนื่อง เพราะสามารถนำมาใช้ในการทำนายถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวในอนาคตของนักท่องเที่ยว รวมทั้งสามารถนำมาใช้ในการสร้างภาพลักษณ์ของพื้นที่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ (Zhang et al., 2018) อย่างไรก็ตาม การศึกษาส่วนใหญ่มักมุ่งศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของจุดหมายปลายทาง/องค์ประกอบของการท่องเที่ยวหรือประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ได้จากแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังขาดการบูรณาการเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวที่มีต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต (Kim, 2018) เช่นเดียวกับในประเทศไทยที่การศึกษาในเรื่องนี้ค่อนข้างจำกัด ดังนั้นการศึกษารุ่นนี้จึงต้องการเติมเต็มช่องว่างของการวิจัยในประเด็นดังกล่าวเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ และความตั้งใจที่จะกลับมาเที่ยวซ้ำ ซึ่งการทราบถึงคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวที่สำคัญต่อนักท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวจดจำเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจะช่วยให้เข้าใจถึงมุมมองและความต้องการของนักท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ นอกจากนี้ ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มเพิ่มโอกาสในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ของนักท่องเที่ยวชาวไทย
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบความเชื่อมโยงของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ของนักท่องเที่ยวชาวไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่ในการศึกษาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก อุตรดิตถ์ สุโขทัย ตาก และเพชรบูรณ์ เนื่องจากเป็นกลุ่มจังหวัดที่รัฐบาลมีเป้าหมายในการพัฒนากลุ่มจังหวัดโดยยกระดับการท่องเที่ยวสู่ฐานเศรษฐกิจมูลค่าสูงและเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าเพิ่มการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด (กองบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค, 2562) ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 โดยในปี 2562 มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในภูมิภาคเป็นจำนวน 2,888,629 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) การที่ประชากรเป้าหมายมีจำนวนมากจึงต้องสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ตัวแทนเพื่อใช้ในการศึกษา สำหรับการศึกษาคั้งนี้ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ที่ศึกษาจากกลุ่มที่เฉพาะเจาะจง (Frankfort-Nachmias et al., 2015) และเนื่องจากการศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายนอกและตัวแปรกลางจึงใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างนั้นไม่ต่ำกว่า 10 - 20 เท่าของตัวแปรสังเกต (Kline, 1998) หรืออย่างน้อยจำนวนไม่ต่ำกว่า 200 คน (Weston & Gore, 2006) การศึกษาคั้งนี้ตัวแปรสังเกตจำนวน 10 ตัวแปร จึงทำให้ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเท่ากับ 200 ตัวอย่าง (10 × 20) อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและมีอัตราส่วนที่สอดคล้องกับจำนวนประชากรในพื้นที่จึงได้เก็บข้อมูลทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มเพื่อเป็นสมาชิกของกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาตามสัดส่วน (Proportional Allocation) โดยพิจารณาสัดส่วนจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในแต่ละจังหวัด ในการคัดเลือกนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญพบหรือไม่เฉพาะเจาะจง กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะเบื้องต้นบางประการที่สอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ (Bailey, 2007) ได้แก่ เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เป็นเพศชาย/หญิง และมีอายุตั้งแต่ 18 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นที่ประกอบไปด้วยตัวแปรแฝงภายนอก คือ คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวโดยประยุกต์จาก

การศึกษาของ Kiatkawsin & Han (2017) และ Kim (2014) พบว่า มีตัวแปรที่สังเกตได้ (Observed variable) จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านจิตบริการ ด้านความคุ้มค่า และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถพัฒนาเป็นข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ ตัวแปรกลาง คือ ประสิทธิภาพการท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ การแสวงหาความสุข การเพิ่มพลัง/ไฟให้ตนเอง การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น การมีความหมาย การมีส่วนร่วม และความแปลกใหม่ (Chandratat & Valenzuela, 2015; Kim, 2014; Sthapit & Coudounaris, 2017; Zhang et al., 2018) สามารถพัฒนาเป็นข้อคำถามจำนวน 19 ข้อ และตัวแปรแฝงภายใน คือ ความตั้งใจในการกลับมาเที่ยวซ้ำ พบว่า มีตัวแปรที่สังเกตได้ (Observed variable) จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ความเต็มใจที่จะกลับมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวอื่นอีก การวางแผนเพื่อกลับมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวอื่นอีก การหาโอกาสกลับมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวอื่นอีก (Singh & Singh, 2019) สามารถพัฒนาเป็นข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ

หลังจากนั้นได้นำแบบสอบถามไปแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำผลที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามส่วนเท่ากับ 0.80 แสดงว่าข้อคำถามเชื่อถือได้จึงนำแบบสอบถามไปแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างดังตารางที่ 1

ประชากรศาสตร์	จำนวนนักท่องเที่ยว	ประชากรศาสตร์	จำนวนนักท่องเที่ยว
เพศ		อาชีพ	
ชาย	33.5%	รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	15.6%
หญิง	63.3%	พนักงานองค์กร / บริษัทเอกชน	23.6%
อายุ		ประกอบธุรกิจส่วนตัว	19.6%
18 - 20 ปี	7.7%	คนงาน / ลูกจ้าง	13.2%
21 - 30 ปี	35.2%	พ่อบ้าน / แม่บ้าน	3.7%
31 - 40 ปี	28.5%	นักเรียน / นักศึกษา	12.9%
41-50 ปี	9.2%	เกษียณ	4.5%
51-60 ปี	12.9%	อื่น ๆ	6.9%
60 ปีขึ้นไป	6.5%	รายได้ต่อเดือน	
สถานภาพการสมรส		5,000 บาท หรือต่ำกว่า	12.9%
โสด	50.1%	5,001 - 10,000 บาท	10.4%
แต่งงาน	48.9%	10,001 - 15,000 บาท	21.3%
ระดับการศึกษา		15,001 - 20,000 บาท	23.3%
มัธยมต้นหรือต่ำกว่า	15.6%	20,001 - 30,000 บาท	23.1%
มัธยมปลาย/ ปวช.	22.1%	30,001 - 40,000 บาท	4.7%
อนุปริญญา / ปวส.	11.9%	มากกว่า 40,000 บาท	0.7%
ปริญญาตรี	43.4%	ภูมิภาค	
สูงกว่าปริญญาตรี	5.2%	กรุงเทพมหานคร	4.2%
		ภาคกลาง	9.6%
		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	7.5%
		ภาคเหนือตอนบน	10.6%
		ภาคเหนือตอนล่าง	63%
		ภาคตะวันออก	4.1%
		ภาคใต้	1%

มีการวิเคราะห์เชิงปริมาณหลายขั้นตอน ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายลักษณะประชากรศาสตร์และแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง

ยืนยัน (Confirmatory factor analysis) เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบที่มุ่งศึกษาโมเดลการวัด (measurement model) เป็นสมมติฐานของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับตัวแปรแฝงที่สร้างจากทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำที่มีผลต่อความตั้งใจในการกลับมาเที่ยวซ้ำ โดยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้นได้นำมาใช้ในการตรวจสอบหรือยืนยันความสัมพันธ์ว่าเป็นอย่างที่คาดไว้หรือไม่ (พุทธสรณ์ สุธิไชยเมธี, 2563) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) เป็นวิธีวิเคราะห์ที่นำมาใช้ในการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำต่อการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1

ในการศึกษาคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำต่อแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ของนักท่องเที่ยวชาวไทยได้ใช้โมเดลการวัด (Measurement Model) ในการวิเคราะห์คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำที่มีต่อการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำของแต่ละปัจจัย โดยข้อคำถามที่ไม่เป็นตัวบ่งชี้ของตัวแปรสังเกตได้จะถูกตัดออก โดยมีการตรวจสอบค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) มีค่าเท่ากับ 0.813 และค่า Bartlett's Test of Sphericity เท่ากับ 4259.831 โดยทั้งหมดมีค่า p value มีค่าน้อยกว่า 0.05 สรุปว่า การวิเคราะห์ปัจจัยเหมาะสมกับข้อมูล และมีค่าความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบที่มีค่า Eigenvalues มากกว่า 1 รายละเอียดของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis) แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่านจตุ

องค์ประกอบ (Constructs)	ค่าน้ำหนัก (Loading)	ความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability)	ค่าความแปรปรวนเฉลี่ย (Average Variance Extracted)	ค่าความเชื่อถือ (Reliability Coefficient)
องค์ประกอบ 1 ด้านความแปลกใหม่ (Novelty) เป็นประสบการณ์ครั้งหนึ่งในชีวิต	.789	0.731	0.581	0.802
เป็นประสบการณ์ที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น	.724			
แตกต่างจากประสบการณ์อื่นที่เคยทำมา	.682			
แหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายอย่าง	.628			
เป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่	.628			
องค์ประกอบ 2 ด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Social interaction and local culture)		0.887	0.718	0.774
ประทับใจกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	.802			
ได้ประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	.785			
ได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	.694			
องค์ประกอบ 3 ด้านการมีส่วนร่วม (Involvement)		0.965	0.899	0.756
ได้ทำกิจกรรมที่อยากจะทำมานานแล้ว	.777			
ได้ไปยังสถานที่ที่อยากจะไปมานานแล้ว	.768			
สนใจในกิจกรรมหลักๆที่มีในแหล่งท่องเที่ยว	.582			
องค์ประกอบ 4 ด้านการเพิ่มพลัง/ไฟในตนเอง (Refreshment)		0.916	0.805	0.821
รู้สึกสดชื่น	.863			
รู้สึกว่าได้ปลดปล่อย	.855			
รู้สึกเป็นอิสระ	.768			
องค์ประกอบ 5 ด้านการมีความหมาย (Meaningfulness)		0.861	0.682	0.664
รู้สึกว่าได้ทำสิ่งที่มีความหมาย	.796			
รู้สึกว่าได้ทำสิ่งที่มีความสำคัญ	.756			
รู้สึกดีมาก ๆ กับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ได้รับ	.582			
องค์ประกอบ 6 ด้านความคุ้มค่า (Value)		0.939	0.780	0.680
สินค้าและบริการที่ได้จากแหล่งท่องเที่ยวคุ้มค่า	.819			
สถานที่ท่องเที่ยวคุ้มค่ากับเงิน	.813			
องค์ประกอบ 7 ด้านจิตบริการ (Hospitality)		0.894	0.785	0.685
ความเป็นมิตรของคนท้องถิ่น	.851			
คนท้องถิ่นเต็มใจให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	.787			
รู้สึกประทับใจในคนท้องถิ่น	.615			
องค์ประกอบ 8 ความตั้งใจในการกลับมาเที่ยวซ้ำ (Revisit Intention)	0.954	0.775	0.758	
เต็มใจที่จะกลับมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวนี้อีก	.891			
วางแผนเพื่อกลับมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวนี้อีก		.847		
หาโอกาสกลับมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวนี้อีก	.728			
วางแผนเพื่อกลับมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวนี้อีก	.847			
หาโอกาสกลับมาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวนี้อีก	.728			

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าโมเดลการวัด (Measurement Model) คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่านจตุต่อการเดินทาง

กลับมาเที่ยวซ้ำมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และเมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ความเชื่อถือ (Cronbach's α values) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.664 (ด้านการมีความหมาย) ถึง 0.821 (ด้านการเพิ่มพลัง/ไฟในตนเอง) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดค่าความเชื่อถือน้อยกว่าเท่ากับ 0.6 อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบด้านการแสวงหาความสุขมีค่าความเชื่อถือน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดจึงไม่สามารถนำมาวิเคราะห์

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปรย่อย พบว่า มีค่าระหว่าง 0.555 (มีสิ่งดึงดูดใจที่สนใจอยากจะทำ) ถึง 0.862 (รู้สึกสดชื่น) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดค่าน้ำหนักองค์ประกอบอย่างน้อยเท่ากับ 0.5 นอกจากนี้ยังพบว่า ความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) ขององค์ประกอบแต่ละด้านมีค่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดอย่างน้อยเท่ากับ 0.7 แสดงให้เห็นว่าความเชื่อมั่นของโมเดลการวัดเป็นที่ยอมรับได้ และความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า (Convergent Validity) นั้นสามารถพิจารณาได้จากค่าความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ย (Average Variance Extracted: AVE) พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเกิน 0.5 แสดงว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ในการประเมินความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบมีค่าน้อยกว่าองค์ประกอบตัวอื่น ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความตรงเชิงจำแนกของคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำที่มีต่อการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

	คุณลักษณะของ จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยว	ประสบการณ์ การท่องเที่ยวที่ น่าจดจำ	ความตั้งใจในการ เดินทางกลับมา เที่ยวซ้ำ
คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว	0.620		
ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ	0.612	0.644	
ความตั้งใจในการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ	0.009	0.011	0.754

วัตถุประสงค์ที่ 2

การวิเคราะห์และทดสอบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) เป็นการตรวจสอบความกลมกลืนระหว่างโมเดลของกรอบแนวคิดกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากการทบทวนวรรณกรรม และการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Latent Variables) คือ ความตั้งใจในการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ ตัวแปรกลาง (Mediator Variable) ได้แก่ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ และตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Latent Variable) ได้แก่ คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรโมเดลสมการโครงสร้าง พร้อมทั้งตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน การ

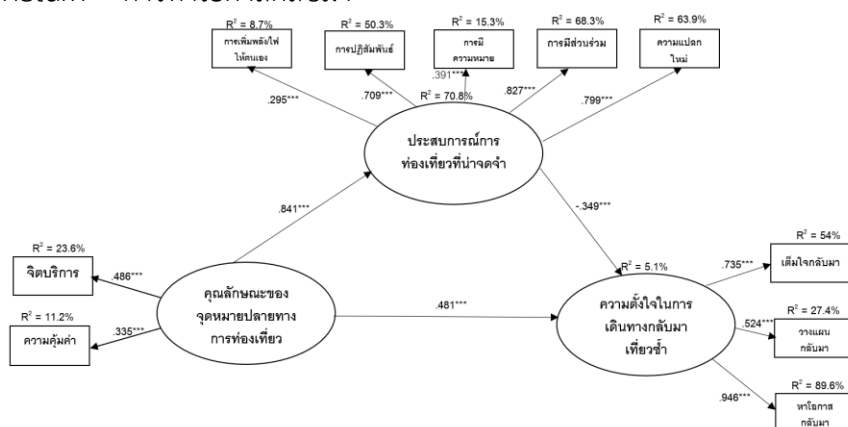
ทดสอบสมมติฐาน และค่าอิทธิพลของตัวแปรที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำมีรายละเอียดดังตารางที่ 4 และผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างในภาพที่ 1

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรโมเดลสมการโครงสร้าง

ความสัมพันธ์ของตัวแปร	ค่ามาตรฐานน้ำหนักองค์ประกอบ	S.E.	C.R. (t-test)	P
Attributes -> Revisit	.418	.180	2.853	0.004
Attributes -> MTE	.841	.360	3.905	***
Attributes -> Value	.335	-	-	-
Attributes -> Hospitality	.486	-	-	-
MTE --> Revisit	-.349	.125	-3.993	***
MTE --> Social interaction and local culture	.709	.194	7.072	***
MTE --> Novelty	.799	-	-	-
MTE --> Involvement	.827	.221	7.312	***
MTE --> Refreshment	.295	.112	4.308	***
MTE --> Meaningfulness	.391	.147	4.154	***
Revisit --> Willingness	.735	-	-	-
Revisit --> Planning	.524	.082	10.113	***
Revisit --> Return	.946	.122	10.694	***

หมายเหตุ *** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

Attributes = คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว MTE = ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ Revisit = การกลับมาเที่ยวซ้ำ Value = ความคุ้มค่า Hospitality = จิตบริการ Social interaction and local culture = การปฏิสัมพันธ์ Novelty = ความแปลกใหม่ Involvement = การมีส่วนร่วม Refreshment = การเติมพลัง/ไฟในตนเอง Meaningfulness = การมีความหมาย Willingness = ความเต็มใจกลับมา = การวางแผนกลับมา Return = การหาโอกาสกลับมา

Chi-square (χ^2) = 92.952, df = 57, p = .002, CMIN/DF (χ^2 /df) = 1.631, GFI = .956, CFI = .987, AGFI = .918, NFI = .967 และ RMSEA = .048

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

โมเดลสมการโครงสร้างที่ได้วิเคราะห์แสดงในภาพที่ 1 ซึ่งแสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน ของตัวแปรพร้อมทั้งสัญลักษณ์แสดงระดับการมีนัยสำคัญทางสถิติและจากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ (Attributes -> MTE) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน เท่ากับ 0.841 คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการเดินทาง กลับมาเที่ยวซ้ำ (Attributes -> Revisit) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ 0.481 และ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำกับความตั้งใจในการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ (MTE --> Revisit) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ -0.394 ในการตรวจสอบความสอดคล้อง กลมกลืนระหว่างโมเดลจากกรอบแนวคิดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลมีความกลมกลืน กับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit) มีค่าทดสอบ ดังนี้ Chi-square (χ^2) = 92.952, df = 57, p = .002, CMIN/DF (χ^2 /df) = 1.631, GFI = .956, CFI = .987, AGFI = .918, NFI = .967 และ RMSEA = .048 ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าโมเดลของคุณลักษณะของจุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำส่งผลต่อความตั้งใจในการเดินทางกลับมา เที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลทางทฤษฎีที่กำหนดไว้ในระดับที่ ยอมรับได้

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยพิจารณาค่า t-test (C.R.) ค่า p-Value (ตาราง 5) และหา ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรในแต่ละคู่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามและ วิเคราะห์การประเมินค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรที่ได้จากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานของตัว แปร ซึ่งตัวแปรทำนาย คือ คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว และประสบการณ์ การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ และตัวแปรแฝงภายใน คือ ความตั้งใจในการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ โดยใช้วิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์ความน่าจะเป็น สูงสุด (Maximum Likelihood : ML) ผล การวิเคราะห์ข้อมูลได้นำเสนอดังรูปที่ 1

ตารางที่ 5 ผลทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	สัมประสิทธิ์ความ ถดถอยมาตรฐาน	S.E.	C.R. (t-test)	P	แปลผล
H1	.841	.360	3.905	***	สนับสนุน
H2	-.349	.125	-3.993	***	สนับสนุน
H3	.418	.180	2.853	0.004	สนับสนุน

หมายเหตุ *** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า สมมติฐานทั้ง 3 ข้อเป็นสมมติฐานที่มีนัยสำคัญทาง สถิติ ทั้งนี้เส้นทางอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งเป็นทางตรงสามารถอธิบายได้ดังนี้ คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่า จดจำของนักท่องเที่ยวชาวไทย (H1) ให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง .841 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ (H2) ให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง -.349 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษา ยังพบว่า คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ (H3) ผ่านตัวแปรกลาง คือ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง .418 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้การศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว และประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำที่ทำให้ นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำ เนื่องจากความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในตลาดการท่องเที่ยวที่มีการแข่งขันสูง (Azis et al., 2018; Kim, 2018) โดยทั่วไปนั้น การเลือกเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งนี้นักท่องเที่ยวมักมองหาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวตามที่ต้องการได้ และถ้าประสบการณ์ที่ได้จากแหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างการจดจำให้กับนักท่องเที่ยวได้นั้นก็มักจะส่งผลต่อการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ (Mahdzar, 2019)

ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำมีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว (Yachin, 2018) สำหรับการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ด้านจิตบริการของคนท้องถิ่นและความคุ้มค่าในการท่องเที่ยวมีผลต่อการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ เช่นเดียวกับการศึกษาของ อัจฉรา หล่อตระกูล (2562) ที่พบว่า จิตบริการของคนท้องถิ่นโดยเฉพาะด้านการต้อนรับขับสู้ของคนท้องถิ่นที่มีต่อนักท่องเที่ยวเป็นคุณลักษณะสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยให้เดินทางไปยังพระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา Chandralal & Valenzuela (2015) อธิบายว่า ความเป็นมิตรและจิตบริการของคนท้องถิ่นเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สามารถสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำให้กับนักท่องเที่ยว เนื่องจากจิตบริการของคนท้องถิ่นที่มีต่อนักท่องเที่ยวสามารถพัฒนาเป็นภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทาง/แหล่งท่องเที่ยวที่ บุคคลจะจดจำได้นาน นอกจากนี้ ผลการศึกษาในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Widjaja & Khalifa (2019) ที่พบว่า คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวด้านความคุ้มค่าของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในการใช้จ่ายเกี่ยวกับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ เนื่องจากราคาของสินค้าและบริการมีความเหมาะสมกับสิ่งที่ได้รับแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการสร้างความจดจำและความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวได้ (Chekalina et al., 2018)

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในครั้งนี้มีความแตกต่างกับการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในประเทศไทยที่พบว่า สิ่งดึงดูดใจด้านความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเป็นคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่สำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยให้เดินทางไปยังกรุงเทพมหานคร (ณัฐพัชร์ กาญจนรัตน์ และ กุลพิชญ์ โภไคยอุดม, 2563) และจังหวัดชลบุรี (อริยา พงษ์พานิช, 2560) อาจเป็นเพราะว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในการศึกษานี้มีภูมิลำเนาอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างซึ่งมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศคล้ายคลึงกับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 จึงมีความเคยชินต่อลักษณะของพื้นที่ ดังนั้นคุณลักษณะด้านความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวจึงไม่ได้เป็นคุณลักษณะสำคัญต่อนักท่องเที่ยวในการศึกษานี้ (หมายเหตุ เนื่องด้วยการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้นักท่องเที่ยวมีข้อจำกัดในการเดินทาง ส่วนใหญ่จึงเป็นการท่องเที่ยวภายในภูมิภาค)

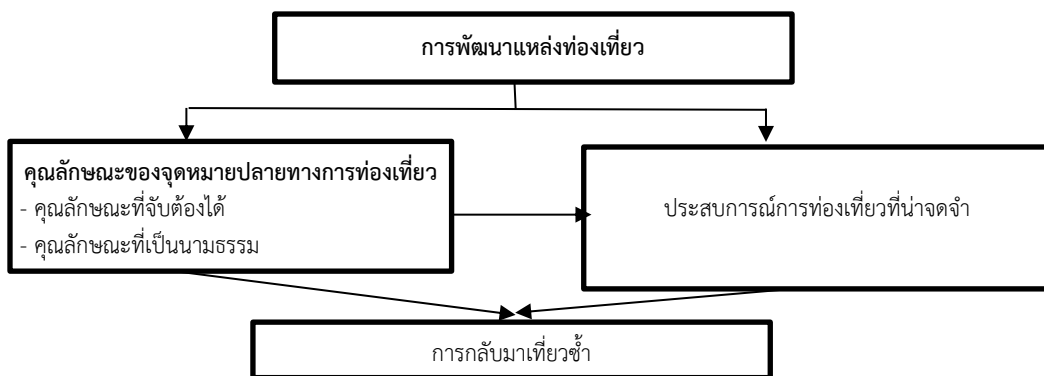
ผลการศึกษาในครั้งนี้ยังได้ให้ข้อมูลเชิงลึกทางวรรณกรรมในประเด็นที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ สำหรับการศึกษาครั้งนี้พบว่าคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางด้านจิตบริการและความคุ้มค่าสามารถสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำในด้านการเพิ่มพลัง/ไฟให้ตนเอง การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น การมีความหมาย การมีส่วนร่วม และความแปลกใหม่ ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ความเป็นมิตรและการให้ความช่วยเหลือของคนท้องถิ่นต่อนักท่องเที่ยวกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นที่ช่วยสร้างสัมพันธ์ระหว่างกันได้เป็นอย่างดี และโดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมักจะจดจำและประทับใจต่อความเป็นมิตร/การได้รับความช่วยเหลือจากคนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะถ้าความช่วยเหลือนั้นมากเกินกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยวก็จะสร้างความประทับใจและจดจำถึงเหตุการณ์นั้นได้เป็นอย่างดี Lee & Ang (2003) แสดงความเห็นว่าการประสบการณ์ที่คุ้นเคยที่บุคคลเคยประสบ/ได้รับมาบ่อยๆ จะนำไปสู่การเก็บเป็นความทรงจำ ดังนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวนึกถึงประสบการณ์ดังกล่าวที่เคยเกิดขึ้นก็จะนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มอบประสบการณ์นั้น และเต็มใจที่จะเดินทางกลับไปเที่ยวซ้ำรวมทั้งบอกต่อถึงประสบการณ์ที่ได้รับให้ผู้อื่นทราบ

จากการทดสอบสมมติฐานของการศึกษาในครั้งนี้พบว่า คุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความเป็นจริงยอมรับตามสมมติฐานระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำของนักท่องเที่ยวชาวไทยมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำมีความเป็นจริงยอมรับตามสมมติฐานระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำมีความเป็นจริงยอมรับตามสมมติฐานระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (ตาราง 5) สอดคล้องกับการศึกษาของ Chen et al. (2020) ที่พบว่าการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

และประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำผ่านการปฏิสัมพันธ์ของคนท้องถิ่นและสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเหมาะสมกับราคาเป็นจุดแข็งที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ให้เดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ ผลการศึกษาในครั้งนี้ไม่เพียงแต่ขยายผลการวิจัยของ Kim et al. (2012) แต่ยังได้เพิ่มเติมองค์ความรู้ทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การท่องเที่ยวและความสัมพันธ์ของประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำต่อการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการสร้างจุดเด่นให้กับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เพราะคุณลักษณะและประสบการณ์การท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวทั้งในเรื่องของสินค้าและบริการที่มีในแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในประสบการณ์การท่องเที่ยวที่จะได้รับเมื่อไปเยือนแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวระลึกถึงแหล่งท่องเที่ยวและกลับไปเที่ยวซ้ำ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้สามารถนำเสนอโครงสร้างโมเดลสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถนำเสนอสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ผู้เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวควรศึกษาข้อมูลโดยละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะจุดเด่นของคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำของพื้นที่เพื่อสามารถนำมาใช้ในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวควรมีความสอดคล้องกับความต้องการ
ประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพัชร์ กาญจนรัตน์ และกุลพิชญ์ โภไคยอุดม. (2563). องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความสนใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*, 21(2), 283-294.
- พฤตสรรค์ สุทธิไชยเมธี. (2563). สถิติขั้นสูงเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดดูเคชั่น, บมจ.
- อริยา พงษ์พานิช. (2560). ปัจจัยดึงดูดที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวเกาะล้าน เขตเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- อัจฉรา หล่อตระกูล. (2562). การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา : พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3), 178-188.
- Azis S, et al. (2018). Creating an innocuous mangrove ecosystem: Understanding the influence of ecotourism products from Malaysian and international perspectives. *Ocean & Coastal Management*, 165(November), 416-427.
- Bailey, K. (2007). *Methods of social research* (4th ed.). New York: Free Press.
- Chandralal, L., & Valenzuela, F.-R. (2015). Memorable tourism experiences: Scale development. *Contemporary Management Research*, 11(3), 291-310.
- Chekalina, T., et al. (2018). Customer-based destination brand equity modeling: The role of destination resources, value for money, and value in use. *Journal of Travel Research*, 57(1), 31-51.
- Chen, X, et al. (2020). Make it memorable: Tourism experience, fun, recommendation and revisit Intentions of Chinese outbound tourists. *Sustainability*, 12, 1-24.
- Frankfort-Nachmias, C., et al. (2015). *Research methods in the social sciences* (8 ed.). New York: Worth Publishers.
- Kiatkawsin, K., & Han, H. (2017). An alternative interpretation of attitude and extension of the value-attitude-behavior hierarchy: The destination attributes of Chiang Mai, Thailand. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22, 481-500.

- Kim, J.-H. (2014). The antecedents of memorable tourism experiences: The development of a scale to measure the destination attributes associated with memorable experiences. *Tourism Management*, 44, 34–45.
- _____. (2018). The impact of memorable tourism experiences on loyalty behaviors: The mediating effects of destination image and satisfaction. *Journal of Travel Research*, 57(7), 856–870.
- Kline, R. B. (1998). *Principles and practice of structural equation modeling*. NY: The Guilford Press.
- Kotler, P. (2015). *Marketing Management* (15 ed.). USA: Pearson Education.
- Lee, Y. H., & Ang, K. S. (2003). Brand name suggestiveness: a Chinese language perspective. *International Journal of Research in Marketing*, 20(4), 323–335.
- Mahdzar, M. (2019). Tourists' perception on memorable tourism experience towards their revisit intentions to Islamic tourism destination in Shah Alam, Selangor. *Journal of Emerging Economies & Islamic Research*, 7(1), 37–44.
- Mahdzar, M., et al. (2015). The role of destination attributes and memorable tourism experience in understanding tourist revisit intentions. *American-Eurasian Journal of Agriculture & Environmental Science*, 15(1), 32–39.
- Şahin, İ., & Güzel, F. Ö. (2020). Do experiential destination attributes create emotional arousal and memory?: A comparative research approach. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 29(8), 956–986.
- Singh, R., & Singh, J. (2019). Destination attributes to measure tourist revisit intention: A scale development. *Global Business Review*, 20(2), 549–572.
- Sthapit, E., & Coudounaris, D. N. (2017). Memorable tourism experiences: antecedents and outcomes. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 18(1), 72–94.
- Verinita, V., & Yola, F. (2020). *Analysis of the model of memorable tourist experience, destination image, and tourist value on the revisit intention*. In R. Hurriyati, B. Tjahjono, I. Yamamoto, A. Rahayu, A. G. Abdullah, & A. A. Danuwijaya (Eds.), *Advances in business, management and entrepreneurship* (pp. 183–187). London: CRC Press.
- Weston, R., & Gore, P. A., Jr. (2006). A brief guide to structural equation modeling. *The Counseling Psychologist*, 34(5), 719–751.

- Widjaja, Y. I., & Khalifa, G. S. A. (2019). The effect of destination reputation on the revisit intention to halal tourism destination of Jakarta International Journal of Business, *Economics and Law*, 20(5), 104-111.
- Yachin, J. M. (2018). The 'customer journey': Learning from customers in tourism experience encounters. *Tourism Management Perspectives*, 28, 201-210.
- Zhang, H., Wu, Y., & Buhalis, D. (2018). A model of perceived image, memorable tourism experiences and revisit intention. *Journal of Destination Marketing & Management*, 8, 326-336.

การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษา
หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู*

THE DEVELOPMENT OF INDICATORS FOR EDUCATIONAL RESEARCH
COMPETENCY IN THE DIGITAL AGE FOR STUDENTS IN GRADUATE
DIPLOMA PROGRAM IN TEACHING PROFESSION

สิรภัทร จันทะมงคล

Sirapat Juntamongkol

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

E-mail: sirapat.jun@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู 2. เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู รวม 600 คน ซึ่งใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินสมรรถนะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโดยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ด้วยโปรแกรมลิสเรล และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล มีจำนวนองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ 11 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. การกำหนดประเด็นคำถาม 2. การรวบรวมสืบค้น 3. การสรุปองค์ความรู้ 4. การสื่อสาร และนำเสนอ และ 5. การมีจริยธรรม จรรยาบรรณของนักวิจัย 2) การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล ($\chi^2 = 36.62$, $df = 33$, $P = 0.30$, $RMSEA = 0.01$) แสดงว่าองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง ดังนั้นสมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สามารถนำมาใช้กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และเป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มีสมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้; สมรรถนะ; การวิจัยทางการศึกษา; ยุคดิจิทัล; หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

Abstract

The purposes of this research were 1. to develop of educational research competency in the digital age factors and indicators for students in Graduate Diploma Program in Teaching Profession and 2. to examine the construct validity of the elements and indicators for educational research competency in the digital age for students in Graduate Diploma Program in Teaching Profession. The sample groups were 600 students in Graduate Diploma Program in Teaching Profession. They were chosen by using multi-stage random sampling. The research instruments used for data collection were semi-structured interviews and the competency assessment form, based on five-rating scale. The data were analyzed by using descriptive statistics and checking for structural validity using Confirmatory Factor Analysis (CFA) with LISREL program and content analysis.

The findings were as follows: 1) The indicators for educational research competency in the digital age consisted of 5 components and 11 indicators: 1. determination of research problems, 2. collection and search, 3. knowledge summarization, 4. communication and presentation, and 5. ethics and morality of researchers. 2) Regarding the examination of the construct validity of factors and the indicators for educational research competency in the digital age ($\chi^2 = 36.62$, $df = 33$, $p = 0.30$, $RMSEA = 0.01$) Therefore, the educational research competency in the digital age could be used to determine the expected learning outcomes and could be used as a guideline in the design of a learning management that fosters students in Graduate Diploma Program in Teaching Profession to have the educational research competency effectively further.

Keywords: Indicators; competency; educational research; the digital age; Graduate Diploma Program in Teaching Profession

บทนำ

การเตรียมพลเมืองให้พร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่พลเมืองยุคใหม่ ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2580) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติในเรื่องของการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพคน รวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2574) ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์สำคัญในเรื่อง การยกระดับการผลิตครูให้มีคุณภาพ ระบบการผลิตครูที่ทั่วโลกกำลังประสบอยู่หลายประการ และปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญคือ หลักสูตรยังขาดการเน้นให้นักศึกษามีความสามารถในการ

ทำวิจัยทางการศึกษา หรือวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และประการสำคัญเนื้อหาของภาคทฤษฎีไม่สัมพันธ์กับภาคปฏิบัติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สถาบันการศึกษาที่มีภารกิจในการผลิตครู จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ควรพัฒนา นักศึกษาสาขาวิชาชีพครู เพื่อยกระดับสมรรถนะผู้เรียนให้มีทักษะเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อ พัฒนาการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการอุดมศึกษา และการ เปลี่ยนแปลงของประเทศไทยที่เข้าสู่ยุคการศึกษาไทยแลนด์ 4.0 ที่เน้นการพัฒนาประเทศให้เกิด การยกระดับคุณภาพบัณฑิต ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นแหล่งจัดการศึกษา และพัฒนา คุณภาพการศึกษาที่สำคัญ เพื่อผลิตนิสิตนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ และ ความเชี่ยวชาญทักษะด้านต่าง ๆ รวมไปถึงการวิจัย นำไปสู่การสร้าง ความมั่งคั่ง มั่นคง และ ยั่งยืนด้วยนวัตกรรมให้กับประเทศ

การจัดการเรียนการสอนยุคปัจจุบันได้นำเอาการวิจัยมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการ เรียนรู้ หรือจัดกระบวนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย ซึ่งการวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนบุคคลให้ ตั้งอยู่บนฐานความเป็นเหตุผล มีวิจรรย์ญาณ วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ และเกิด นวัตกรรมได้ ขั้นตอนของการวิจัยไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงความรู้ การประเมินความเชื่อถือได้ของ ความรู้ การตีค่า ความอิสระทางความคิด ย่อมนำมาใช้เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2559) หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู เป็นหลักสูตรที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ยังไม่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู รวมถึงเป็นผู้ที่ต้องการพัฒนาวิชาชีพ ทางการศึกษาในสังกัดต่าง ๆ เข้าศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต วิชาชีพครู และต้อง เข้าสู่กระบวนการดำเนินการทดสอบ เพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู (คุรุสภา, 2563) ดังนั้นควรมีสมรรถนะในการเป็นนักวิจัย เนื่องจากเป็นสมรรถนะที่สำคัญต่อการจัดการเรียน การสอน และการเรียนรู้ รวมถึงการแก้ปัญหาผู้เรียน ซึ่งคุณลักษณะส่วนบุคคลคือ ความน่าเชื่อถือ มี ทักษะที่ดี และมีความเต็มใจในการทำงาน รวมถึงความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความสามารถในการสื่อสาร การนำเสนอผลงาน (Mumane & Lavy, 1996)

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณ ภูมิ ปีงบประมาณ 2564 จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสมรรถนะการวิจัย พบว่าการกำหนด องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตร บัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ยังขาดความละเอียด ที่ค่อนข้างชัดเจน นำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง นอกจากนั้นหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู เน้นพัฒนาความรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพที่เน้นการฝึกปฏิบัติ รวมถึงต้องมีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2552 และมีความรู้ สมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้ตาม ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ดังนั้นนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร วิชาชีพครูควรมีสมรรถนะการวิจัยทางการศึกษา ซึ่งเป็นคุณลักษณะ และพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึง ความสามารถ ความชำนาญในการใช้ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการเป็นนักวิจัยเพื่อ

พัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายการจัดการศึกษา รวมถึงพัฒนาตนเองสู่ความเป็นครูมืออาชีพ และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู
2. เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา (Educational Research and Development) โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

แหล่งข้อมูล

ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการวิจัยและมีความเชี่ยวชาญด้านตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษา จำนวน 3 ท่าน และอาจารย์พี่เลี้ยง/หัวหน้าสถานศึกษา/หัวหน้าหน่วยงาน ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา จำนวน 4 ท่าน รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนการพัฒนาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัลฯ มี 2 ประเภทได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินความเหมาะสม มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการพิจารณาคัดเลือก และปรับปรุงองค์ประกอบและตัวชี้วัด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) แล้วสรุปเป็นร่างองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัลฯ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู

กลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ที่ลงทะเบียนเรียนในปี 2563 จำนวน 600 คน ผู้วิจัยใช้หลักการสุ่มโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling)

และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สํารวจจํานวนนักรักษาหลักรูตรประกาศนียัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพรู ที่ลงทะเบียนเรียนในปี 2563 จํานกตามภูมิภาค โดยใช้เกณัทรการแบ่งเขตการปกครองประกอบด้วย 4 ภาค คือภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ รวมทั้งสิ้น 53 แห่ง รวมจํานวนทั้งสิ้น 6,860 คน

2. ทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยตามสัดส่วนจํานวนตัวแปรต่อจํานวนกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 1 : 20 (Weiss, 1972 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2537) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรตามสมมติฐานทั้งหมด 11 ตัว จึงควรมึกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 220 คน แต่ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีจํานวนมากเพียงพอ ผู้วิจัยได้คํานึงถึงการเป็นตัวแทนที่ดี และให้กลุ่มตัวอย่างสามารถสรุปข้อมูลอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากรได้อย่างถูกต้อง ผู้วิจัยจึงดำเนินการเพิ่มขนาดจํานวนกลุ่มตัวอย่าง เป็นจํานวน 600 คน แทน

3. กำหนดจํานวนนักรักษาในแต่ละสังกัด โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งแบ่งนักรักษาหลักรูตรประกาศนียัตร สาขาวิชาชีพรู จํานกตามสังกัดสถานศึกษา 3 กลุ่ม ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ สถานศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และสถานศึกษาที่สังกัดอื่น ๆ เช่น เอกชน

4. ดำเนินการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ภาคละ 3 มหาวิทยาลัยจํานวน 4 ภาค ได้สถานศึกษารวมทั้งสิ้น 12 แห่ง

5. กำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่สนใจโดยการประมาณค่าสัดส่วนจากประชากรที่สนใจ เท่ากับ 0.5 แล้ว และดำเนินการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ให้ครอบคลุมทุกภาค และทุกกลุ่มสถานศึกษา ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง จํานวนทั้งสิ้น 600 คน

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษารูครั้งนี้ โครงการวิจัยได้ผ่านการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ เมื่อเดือนตุลาคม 2563 ก่อนทำการทดลองผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลโดยอธิบายให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย และชี้แจงให้ทราบว่า การเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปตามความสมัครใจ สามารถถอนตัวจากการวิจัยได้ตลอดระยะเวลาของการวิจัย และข้อมูลที่ได้จากการศึกษารูครั้งนี้จะนำเสนอในภาพรวม และไม่ระบุชื่อผู้ให้ข้อมูล จากนั้นจะทำการลบข้อมูล และทำลายเอกสารหลังสิ้นสุดการทำวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยในยุคดิจิทัลฯ ซึ่งเป็นแบบประเมินสมรรถนะ มีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จํานกเป็น 11 ตัวบ่งชี้ 57 ข้อคำถาม ซึ่งทุกข้อผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จํานวน 7 ท่าน และนำมา

คำนวณดัชนีความสอดคล้องระหว่างนิยามปฏิบัติการกับข้อคำถาม (IOC) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.57-1.00 จากนั้นดำเนินการนำไปทดลองใช้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน เพื่อหาค่าความเที่ยง (reliability) โดยการวิเคราะห์ความเที่ยงแบบความคงที่ภายใน (internal consistency reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟาครอนบาค (cronbach) ได้เท่ากับ 0.91

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษา ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ดำเนินการสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งการพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาชีพครู ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้ และอาจารย์พี่เลี้ยง โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนารอบแนวคิดการพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ จำนวน 11 ตัวบ่งชี้ โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการกำหนดปัญหาการวิจัย มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1)การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และ 2)การตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ดังคำพูดที่ว่า

“การกำหนดปัญหาการวิจัยเป็นขั้นตอนแรก ที่ควรให้ความสำคัญมาก ๆ เนื่องจาก เป็นด่านแรกที่ครูผู้สอนจะต้องค้นหาให้ได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนของตนเองมีอะไรบ้าง จากนั้นนำปัญหามาจัดลำดับความสำคัญว่าปัญหาไหนสำคัญ เป็นปัญหาหลัก ปัญหาไหนเป็นปัญหารอง คำว่าปัญหาหลักคือต้องการได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ถ้าไม่ทำแล้วเด็กจะต้องแย่แน่ ๆ หรือทำให้เด็กเรียนไม่ทันเพื่อน หรือส่งผลกับผลการเรียนรู้ ดังนั้นครูต้องเร่งพัฒนาปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนของตนเอง” (อาจารย์พี่เลี้ยงคนที่ 2)

“เมื่อรู้แน่ชัดแล้วว่าห้องเรียนมีปัญหาเร่งด่วน ครูควรกำหนดนวัตกรรม หรือวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหา และกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวัดให้มีความชัดเจน โดยระบุปัญหาที่เกิดขึ้นว่าจะใช้อะไรในการแก้ปัญหา แต่ก่อนที่จะระบุได้เลยว่าจะใช้อะไรในการแก้ปัญหาครูนั้นต้องทำการบ้านอย่างหนัก เพื่อตัดสินใจเลือกใช้วิธีการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ถูกต้อง เหมาะสม กับปัญหาการวิจัย” (ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้คนที่ 3)

องค์ประกอบที่ 2 การรวบรวมและสืบค้น มีจำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลหรือจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ 2) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลสารสนเทศ และ 3) การนำเสนอประเด็นสำคัญที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติม ดังคำพูดที่ว่า

“การทำวิจัยของครูทุกวันนี้ จากที่เคยไปร่วมสัมมนาแลกเปลี่ยนวิธีการทำวิจัยในชั้นเรียนนะ ซึ่งเราจะไม่รู้เลยว่าต้องไปเข้าค้นที่ไหน เรายังอะไรไม่ออกก็เข้าค้นในกูเกิ้ลก่อน ซึ่งจริง ๆ แล้วกูเกิ้ลก็มีข้อมูลที่มากมาย ทั้งเชื่อถือได้ และเชื่อถือไม่ได้ มันก็เป็นสิ่งแรกที่ निकออก แล้วอีกอย่างก็ไม่รู้ว่าแหล่งที่น่าเชื่อถือได้ จะต้องเข้าไปค้นที่ไหน นี่ละปัญหาหลักเลย พวกเราก็ทำได้เพียงอ้างอิงงานในกูเกิ้ลไปก่อน” (อาจารย์พี่เลี้ยงคนที่ 3)

“การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นเหมือนเข็มทิศ กำหนดทิศทางในการดำเนินการวิจัยเลย และที่สำคัญ ตอนนี้ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้สบาย ๆ อยู่ที่ไหนก็ค้นได้ ย่อทุกอย่างอยู่ในมือ เน้นการเลือกแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ เช่นหน่วยงานวิชาการ/วิชาชีพ หรือบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์นั้น ๆ ที่ควรนำมาใช้อ้างอิงจริง ๆ ยิ่งข้อมูลในอินเทอร์เน็ตมีมากมาย นักวิจัยต้องเลือกกรองข้อมูล อย่าหลงไปในป่าดงดิบของข้อมูล” (ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้คนที่ 1)

องค์ประกอบที่ 3 การสรุปองค์ความรู้ มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) คัดเลือกหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ 2) การวิเคราะห์เชื่อมโยงองค์ความรู้ ดังคำพูดที่ว่า

“หลักการสรุปองค์ความรู้ ทำได้คือผู้วิจัยต้องรู้จักการเลือกหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ทันสมัย และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ในแวดวงวิชาการ และวิชาชีพ” (ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้คนที่ 1)

“ตามความเข้าใจการสรุปคือ เราจะต้องมีการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้มาก่อน จากนั้นก็เลือกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของเรา เอามาสรุปให้เป็นข้อความ หรือคำพูดของเราเองอีกที” (อาจารย์พี่เลี้ยงคนที่ 3)

องค์ประกอบที่ 4 การสื่อสาร และนำเสนอ มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การเลือกใช้การสื่อสารทางวาจา การเขียนและการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ และ 2) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร หรือนวัตกรรมที่เหมาะสม ดังคำพูดที่ว่า

“นักวิจัยต้องสามารถพูด สื่อสาร นำเสนอ โน้มน้าวใจ และต้องถ่ายทอดความรู้ที่มีอย่างเป็นระบบ ต้องสามารถสกดผู้ฟังทุกคน ให้เห็นคล้อยตามไปกับเรา และต้องนำโอทีมาใช้ด้วยนะ จะทำให้งานนั้นมีความเป็นมืออาชีพมาก ๆ” (ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้คนที่ 3)

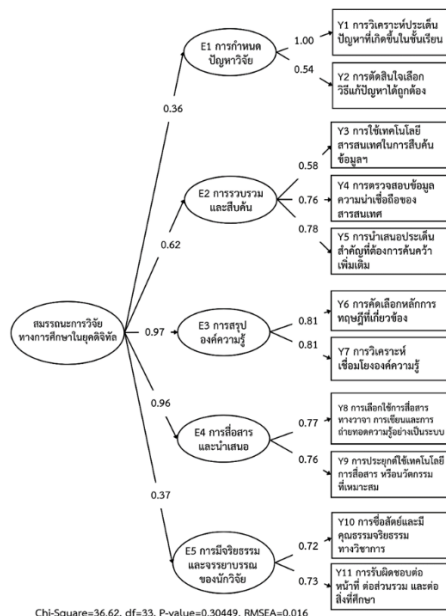
“นักวิจัยต้องมีความเป็นมืออาชีพในการพูด ซึ่งเป็นด่านแรกในการเข้าถึงข้อมูล ยิ่งทำงานวิจัยทางสังคมศาสตร์หลีกเลี่ยงไม่ได้เลยที่จะต้องเก็บข้อมูลกับคน ต้องจัดการอารมณ์เก่ง ยิ้ม เย็น และนิ่ง คิดก่อนพูดเสมอ ไม่เพียงการพูดจะต้องเขียนให้ได้ดี ระวังคำผิด และต้องทำให้ผู้อ่านมีความสุขที่ได้อ่านงาน จัดเรียงความรู้ไว้อย่างเป็นระบบ” (ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้คนที่ 1)

องค์ประกอบที่ 5 การมีจริยธรรม และจรรยาบรรณของนักวิจัย มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1)การซื่อสัตย์และมีคุณธรรมจริยธรรมทางวิชาการ และ2)การรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อส่วนรวม และต่อสิ่งที่ศึกษา ดังคำพูดที่ว่า

“เราเป็นนักวิจัยต้องเคร่งครัดกับการมีจริยธรรม และจรรยาบรรณนะ อีกอย่างหนึ่งสำคัญมากต้องตรวจสอบด้วยว่ามีการคัดลอกผลงานวิชาการด้วยรีเปลา ตรวจสอบให้ถ้วนถี่ ดังนั้นต้องเอาใจใส่ในขั้นตอนนี้ให้มาก ๆ” (ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาตัวบ่งชี้คนที่ 1)

“ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ต้องมีทุกสาขาวิชาชีพ เราต้องระลึกไว้เสมอในการทำงานเพราะเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนว่าเป็นคนคุณภาพ ใคร ๆ ก็อยากร่วมงานด้วย” (อาจารย์พี่เลี้ยงคนที่ 1)

2. ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second - Order Confirmatory Factor Analysis) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และองค์ประกอบทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปคะแนนมาตรฐานของตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู พบว่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดปัญหาการวิจัย 2) การรวบรวมและสืบค้น 3) การสรุปองค์ความรู้ 4) การสื่อสาร และนำเสนอ และ 5) การมีจริยธรรม และจรรยาบรรณของนักวิจัย มีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีค่าอยู่ระหว่าง 0.36 ถึง 0.97 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ทั้ง 11 ตัวบ่งชี้ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.54 ถึง 1.00 และจากตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมีค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit measurement) ระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้ ($\chi^2 = 36.62$, $df = 33$, $p = 0.30$, $RMSEA = 0.01$) มีดัชนีวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.97 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง กลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ 0.97 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 นั้นหมายความว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มีความตรงเชิงโครงสร้างแสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขาวิชาชีพครู

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัลสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มีดังนี้ (e1) การกำหนดปัญหาการวิจัย (e2) การรวบรวมและสืบค้น (e3) การสรุปองค์ความรู้ (e4) การสื่อสารและนำเสนอ (e5) การมีจริยธรรม และจรรยาบรรณของนักวิจัย (y1) การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน (y2) การตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง (y3) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลหรือจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ (y4) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลสารสนเทศ (y5) การนำเสนอประเด็นสำคัญที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติม (y6) คัดเลือกหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (y7) การวิเคราะห์เชื่อมโยงองค์ความรู้ (y8) การเลือกใช้การสื่อสารทางวาจา การเขียนและการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ (y9) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร หรือนวัตกรรมที่เหมาะสม (y10) การซื่อสัตย์และมีคุณธรรมจริยธรรมทางวิชาการ และ (y11) การรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่อส่วนรวม และต่อสิ่งที่ศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัย มีประเด็นในการอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัลฯ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การกำหนดประเด็นคำถาม 2) การรวบรวมและสืบค้น 3) การสรุปองค์ความรู้ 4) การสื่อสาร และนำเสนอ และ 5) การมีจริยธรรม และจรรยาบรรณของนักวิจัย ซึ่ง

องค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ประเมินสมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาชีพครู ได้นอกจากนั้นเมื่อนำองค์ประกอบสมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ไปตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู ทั้ง 5 องค์ประกอบ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.36 – 0.96 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกองค์ประกอบ แสดงว่าองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบมีความตรงเชิงโครงสร้าง สอดคล้องกับแนวคิดของซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสุมาศ อังศุโชติ และคณะ (2552); McIntire & Miller (2007) กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเป็นการแสดงหลักฐานความตรงเชิงโครงสร้าง โดยหลักฐานที่แสดงนั้นเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูล หากโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลจะบ่งชี้ถึงโมเดลองค์ประกอบที่ศึกษาเป็นหลักฐานสำหรับยืนยันองค์ประกอบคุณลักษณะที่วัด

2. ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัลฯ ซึ่งองค์ประกอบที่ 1 การกำหนดปัญหาการวิจัย มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.54 – 1.00 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งองค์ประกอบนี้สะท้อนการใช้ความรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการกำหนดปัญหาวิจัย การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาวิจัย การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน รวมถึงการตัดสินใจเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการกำหนดที่มาและความสำคัญของการวิจัย คำถามการวิจัยเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งคำถามการวิจัยต้องมีความชัดเจน มีทฤษฎีสนับสนุน และเป็นคำถามที่มีความสำคัญจำเป็นต้องการค้นหาคำตอบของปัญหานั้น ๆ รวมถึงองค์ความรู้ หรือผลการวิจัย หรือข้อค้นพบ ต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนางานของหน่วยงานวิชาการวิชาชีพ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม สอดคล้องกับแนวคิดสุวิมล ว่องวาณิช (2552) ที่กล่าวว่า การทำวิจัยของครูผู้สอน ต้องวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน และต้องค้นหาวิธีการใหม่ ๆ มาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหานั้น ๆ ซึ่งดำเนินการวิจัยควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดทิพย์สิริ กาญจนวาลี และศิริชัย กาญจนวาลี (2559) ที่กล่าวว่า หลักการกำหนดปัญหาวิจัยเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดก่อนเริ่มการวิจัย คือการกำหนดปัญหาการวิจัยถ้าบอกปัญหาวิจัยไม่ได้ ก็ยากที่จะหาหัวข้อวิจัยที่เหมาะสมได้ ดังนั้นควรทำการสังเกต สภาพปัญหา ทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น วิเคราะห์ปัญหาการวิจัย ดังนั้นครูผู้สอนควรดำเนินการวิจัยและพัฒนา

นวัตกรรมทางการศึกษา อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาต่อยอดสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ใหม่ เพื่อวางแผนการพัฒนาผู้เรียน รวมถึงวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรปรับปรุงพัฒนา โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งปัญหานั้นต้องเป็นปัญหาที่สำคัญ เร่งด่วน และสมเหตุสมผลควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 2 การรวบรวมและสืบค้น มีจำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลหรือจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ, การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลสารสนเทศ และการนำเสนอประเด็นสำคัญที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติม มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.58 – 0.78 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งองค์ประกอบนี้สะท้อนถึงการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเข้าถึงข้อมูลหรือสารสนเทศ สอดคล้องกับแนวคิด Hutchison (2007); งานวิจัยสิริภัทร จันทะมงคลและคณะ (2562) ที่กล่าวไว้ว่า ครูมีอาชีพควรมีความพยายามค้นหาข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มาใช้พัฒนากิจกรรมในชั้นเรียน นอกจากนั้นยังควรให้ความสำคัญในการเสนอสาระสำคัญที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนได้สามารถค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย เกิดการคัดกรอง การคัดเลือก จัดหมวดหมู่ ข้อมูลรวมถึงสามารถสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินการวิจัยให้เหมาะสมกับผู้เรียน และบริบทของชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้นักวิจัยสามารถกำหนดกระบวนการวิจัยไปในทิศทางที่ถูกต้อง ช่วยในการกำหนดรูปแบบการวิจัยที่เหมาะสม รวมถึงได้แนวทางการพัฒนาเครื่องมือที่ตรงประเด็น และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบ คำถามการวิจัยได้หมดจด ถูกต้อง ชัดเจน ครบคลุม รวมถึงเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาได้

องค์ประกอบที่ 3 การสรุปองค์ความรู้ มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การคัดเลือกหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เชื่อมโยงองค์ความรู้ มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.81 ทั้งสองตัวบ่งชี้ ซึ่งมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งองค์ประกอบนี้สะท้อนการวิเคราะห์ จำแนก จัดหมวดหมู่ข้อมูล รวมถึงจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล เพื่อการสรุปสาระสำคัญขององค์ความรู้ สอดคล้องกับราชบัณฑิตยสภา (2546) ที่กล่าวถึงความรู้ ให้ความรู้คือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติ และทักษะ ความเข้าใจ หรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด การอ่าน หรือการปฏิบัติในแต่ละศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2549) ที่ได้กล่าวถึงความรู้ไว้ว่า เป็นสารสนเทศที่สั่งสมจากประสบการณ์ ความคิด วิจัยญาณ ค่านิยม และปัญญาของมนุษย์ วิเคราะห์เพื่อนำไปใช้สนับสนุนการทำงาน หรือใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับแนวคิดรัตนะ บัวสนธ์ (2556) ที่ได้กล่าวถึงองค์ความรู้ไว้ว่า เป็นมวลเนื้อหาสาระในศาสตร์เฉพาะสาขา ที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ

เป็นหมวดหมู่ ซึ่งมวลสาระในศาสตร์นี้ไม่ได้มีทุกศาสตร์วิชา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสังมองค์ความรู้ของศาสตร์นั้น ๆ เป็นหลักศาสตร์ใดที่มีความกว้างมากกว่าก็จะมีส่วนที่เป็นมวลสาระความรู้ในระดับสูงมาก ๆ

องค์ประกอบที่ 4 การสื่อสาร และนำเสนอ มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การเลือกใช้การสื่อสารทางวาจาการเขียนและการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร หรือนวัตกรรมที่เหมาะสม มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.76 – 0.77 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งอาจเป็นเพราะหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพรู เป็นหลักสูตรสำหรับผู้ที่ต้องการเข้าสู่กระบวนการประกอบอาชีพประกอบวิชาชีพครู ซึ่งผลผลิตของหลักสูตรนี้คือผู้เรียนที่มีความพร้อมจะเข้ารับการทดสอบสมรรถนะวิชาชีพกับคุรุสภา และสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้ รวมถึงอาชีพครูผู้สอน นักวิจัยควรมีพื้นฐานการสื่อสาร และการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดความรู้ ให้ถูกต้อง ครบถ้วน เหมาะสม เพื่อให้สื่อสารในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์ และสาขาศึกษาศาสตร์ (2562) ในด้านวิธีวิทยาการจัดการเรียนรู้ ที่ระบุว่า การจัดกิจกรรม และออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมการพัฒนาการคิด การทำงาน ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยดวงหทัย โฮมไชยะวงศ์ และมาเรียม นิลพันธุ์ (2559); หรรษา เศรษฐบุปผาและคณะ (2559) ที่ได้กล่าวว่าการฝึกปฏิบัติร่วมกับการพัฒนาประสบการณ์วิชาการ/วิชาชีพด้วยการโค้ชอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การส่งเสริมสมรรถนะของครู ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเองทั้งด้านวิชาการ และวิชาชีพ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร รวมถึงให้มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552

องค์ประกอบที่ 5 การมีจริยธรรม และจรรยาบรรณของนักวิจัย มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การซื่อสัตย์และมีคุณธรรมจริยธรรมทางวิชาการ และการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อส่วนรวม และต่อสิ่งที่ศึกษา มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.72 – 0.73 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยองค์ประกอบนี้สะท้อนซึ่งจรรยาบรรณนักวิจัยเป็นหลักเกณฑ์ควรประพฤติปฏิบัติของนักวิจัยเพื่อให้ดำเนินการวิจัยอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม และหลักวิชาการที่เหมาะสม ตลอดจนมาตรฐานของนักวิจัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะของนักวิจัยที่ตามแนวคิดทฤษฎีสิริ กาญจนวาสิ และศิริชัย กาญจนวาสิ (2559) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2556) ที่ได้สรุปแนวปฏิบัติจรรยาบรรณของนักวิจัยไว้ 9 ข้อดังนี้ 1) นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในทางวิชาการและการจัดการ 2) การตระหนักถึงพันธกรณีในการทำวิจัยตามข้อตกลงที่ทำไว้หน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย 3) การมีความรู้พื้นฐานในสาขาวิชาการวิจัย 4) การมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษา 5) การเคารพศักดิ์ศรี และสิทธิมนุษยย์ที่ใช้เป็นตัวอย่างในการวิจัย 6) การมีอิสระทางความคิดปราศจากอคติในทุกขั้นตอนการทำวิจัย

- 7) การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบ 8) การเคารพความคิดเห็นทางวิชาการ และ
9) การรับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับ

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีตัวบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู จำนวน 5 องค์ประกอบ 11 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) การกำหนดปัญหาการวิจัย 2) การรวบรวมและสืบค้น 3) การสรุปองค์ความรู้ 4) การสื่อสาร และนำเสนอ และ 5) การมีจริยธรรม และจรรยาบรรณของนักวิจัย มีความตรงเชิงโครงสร้าง แสดงว่า สมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล สามารถนำมาใช้กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู มีสมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

สถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา ควรนำองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยทางการศึกษาในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ทันสมัย และสอดคล้องกับยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรพัฒนาแนวทางการประเมินสมรรถนะทางการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้/เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ของครู เพื่อเป็นการสร้างเครื่องมือ รวมถึงเป็นมาตรฐานในการบ่งชี้สมรรถนะการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร สาขาวิชาชีพครูต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คุรุสภา. (2563). *การรับรองประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูตามมาตรฐานวิชาชีพ ประจำปีการศึกษา 2563* จำนวน 53 แห่ง 54 หลักสูตร. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- ดวงหทัย โฮมไชยะวงศ์ และมาเรียม นิลพันธุ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการโค้ชและการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูประถมศึกษาของนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 8(1), 198-213.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2549). *องค์การแห่งความรู้ จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รัตนไตร.

- ୩୩୩** **୫୫୫**

สิทธิและหน้าที่ของวัดตามกฎหมายในฐานะผู้จัดการมรดก
และผู้จัดการศพของพระภิกษุ*

LEGAL RIGHT AND DUTY AS AN ADMINISTRATOR AND A PERSON ARRANGING
FOR THE FUNERAL OF A BUDDHIST MONK

วรพจน์ ถนอมกุล

Worapote Thanomkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Worapote4250@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหากฎหมาย ศึกษาถึงสภาพความเป็นมา แนวคิด ในการตกทอดมรดก และศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุผู้มรณภาพ โดยการเปรียบเทียบกฎหมายมรดกของต่างประเทศกับกฎหมายมรดกของราชอาณาจักรไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสื่อออนไลน์หรือสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งมีการสัมภาษณ์เชิงลึกพระภิกษุและฆราวาส โดยการเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหาและเปรียบเทียบด้วยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา โดยใช้เทคนิคการ วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำไปสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัย พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ได้แก่ ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 บัญญัติไว้มืดมนในเรื่องผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการ จัดการมรดกและการจัดการศพของพระภิกษุผู้มรณภาพ และพบว่าสมควรแก้ไขกฎหมายให้ สอดคล้องกับแนวคิดในการตกทอดทางมรดกทั้งทรัพย์สินและความรับผิดชอบไปยังผู้รับมรดก โดยต้องมีมาตรการอื่น ๆ มาใช้ร่วมกันกับการบังคับใช้กฎหมายที่แก้ไขปรับปรุงใหม่ ได้แก่ การ ส่งเสริมให้ความรู้ทางกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายมรดกแก่พระสงฆ์ทุกระดับ เจ้าอาวาส วัดต่างๆทุกวัดทั่วราชอาณาจักรไทยด้วยวิธีการต่างๆเช่นการจัดการอบรม การสัมมนาทาง กฎหมาย เป็นต้น

คำสำคัญ: วัด; ผู้จัดการมรดก; พระภิกษุ

Abstract

The objectives of this research were to study the legal problems, study the conceptual thoughts in relation to inheritance and to study laws concerned with inheritance of the passed away monks and the comparison of inheritance laws of foreign countries with the Laws of Thailand. This research is a Qualitative Research which was analyzed data from the relevant documents and the on-line or electronic matter as well as in-depth interviews to Buddhist monks and laymen by purposive sampling, together with questionnaire, participant observation analysis, synthesis and compare by the descriptive and content analysis method which lead to the new knowledge.

As from the research, it is found that the problems occur because the rules of the Civil and Commercial Code, article 1623 is not clear concerning the person who has been authorized to arrange the assets and funeral of the passed away monk. Moreover, it is found that it should have to amend the law comply with the conceptual thought of inheritance which is inherited both assets and responsibility and other measures included with the new law. It means to educate legal knowledge especially the Law of Succession to all levels of the authoritative monk, especially the abbots of all monastery in the Kingdom of Thailand, for example, the legal training and legal seminar, etc.

Keywords: Monastery; Administrator; A Buddhist Monk

บทนำ

นับแต่โบราณกาลมาจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้อยู่เคียงคู่กับสังคมไทยและคนไทยมาโดยตลอดโดยมีพระภิกษุเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบต่อเรื่อยมา แต่อย่างไรก็ตามนอกจากพระภิกษุจะต้องปฏิบัติตามภายใต้หลักพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัดแล้ว พระภิกษุยังต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายทางโลกหรือกฎหมายบ้านเมืองที่ฝ่ายอาณาจักรบัญญัติขึ้นทุกฉบับด้วย (พระครูวรกิจสุนทร, 2558) โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือทรัพย์มรดกของพระภิกษุนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้รวม 3 มาตราคือมาตรา 1622 ถึงมาตรา 1624 ซึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยนี้เฉพาะมาตรา 1623 ที่ได้บัญญัติไว้ว่า ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุถึงแก่กรรมภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไประหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม (สมยศ เชื้อไทย, 2549)

ปัญหาสำคัญในปัจจุบันนี้มีคดีข้อพิพาทหลายคดีที่มีสาเหตุมาจากทรัพย์สินหรือทรัพย์สินมรดกที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศจนถึงแก่มรณภาพตามมาตรา 1623 ดังกล่าวข้างต้น พระภิกษุรูปใดไม่ยกทรัพย์สินที่ได้รับมาตามมาตรา 1623 ให้แก่บุคคลอื่นไปโดยการจำหน่ายจ่ายโอน หรือโดยพินัยกรรมระหว่างที่มีชีวิตอยู่แล้ว ทรัพย์สินทุกอย่างทุกรายการที่พระภิกษุได้รับมาระหว่างที่บวชจนถึงแก่มรณภาพต้องตกเป็นกรรมสิทธิ์ของวัดในทันทีโดยผลทางกฎหมายตามมาตรา 1623 นี้ โดยไม่อาจโต้เถียงหรือเจรจาประนีประนอมใดๆได้ แต่มาตรา 1623 ซึ่งบัญญัติอยู่ในบรรพ 6 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 จนถึงปัจจุบันนี้ ยังไม่เคยได้รับการปรับปรุงแก้ไขในเนื้อหาบริบทให้เข้ากับสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใดเลย จึงยังมีความไม่ชัดเจนในเนื้อหาของกฎหมายโดยเฉพาะมาตรา 1623 ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องสิทธิและหน้าที่ในการจัดการมรดกและในการจัดการทำศพให้แก่พระภิกษุผู้มรณภาพว่าจะเป็นวัดหรือบุคคลอื่นใดให้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ เช่นกรณีของพระเทพวิทยาคมหรือ หลวงพ่อคูณ ปริสุทโธ ซึ่งก่อนที่จะมรณภาพ หลวงพ่อคูณได้ทำพินัยกรรมกำหนดเรื่องทรัพย์สินหรือมรดกของท่านไว้ รวมทั้งการจัดการกับสรีระสังขารของท่านหรือการจัดการทำศพไว้โดยชัดเจน มิฉะนั้นคงต้องเกิดปัญหาพิพาทฟ้องร้องกันอีกมากมายหลายคดี ทั้งในเรื่องจัดการทรัพย์สินมรดกและการจัดการทำศพของท่านตามมลายหลังจากที่ท่านมรณภาพอย่างแน่นอน

เนื่องจากกฎหมายมรดกของไทยที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อพระภิกษุรูปใดมรณภาพลงก็มักจะมีทายาทของพระภิกษุที่มรณภาพมาเรียกร้องทรัพย์สินหรือทรัพย์สินมรดก ซึ่งในกรณีเช่นนี้หากวัดโดยเจ้าอาวาสไม่รู้หรือไม่เข้าใจว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ได้บัญญัติให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศทั้งหมดตกเป็นกรรมสิทธิ์ของวัดที่เป็นภูมิลำเนาหรือวัดที่เป็นแหล่งพำนักประจำของพระภิกษุในทันทีที่พระภิกษุถึงแก่มรณภาพ เว้นแต่กรณีที่พระภิกษุได้จำหน่ายไปโดยการขาย ยกให้ หรือทำพินัยกรรมให้แก่บุคคลอื่นไปแล้วตั้งแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ จึงมีอยู่บ่อยครั้งที่วัดโดยเจ้าอาวาสกลัวข้อครหาว่าโกงเงินพระภิกษุที่มรณภาพ จึงยกทรัพย์สินของพระภิกษุทั้งหมดหรือบางส่วนแก่ทายาทไปอันอาจจะทำให้เจ้าอาวาสมีความผิดกฎหมายอาญาในฐานะลักทรัพย์หรือยักยอกทรัพย์ของวัด เพราะทรัพย์สินเหล่านั้นตกเป็นของวัดแล้วโดยผลของกฎหมายในทันทีที่พระภิกษุมรณภาพ และอีกประเด็นหนึ่งคือ กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้โดยชัดเจนเมื่อพระภิกษุมรณภาพลง ใครมีสิทธิเป็นผู้จัดการมรดกและเป็นผู้จัดการทำศพของพระภิกษุ ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างวัดกับทายาทของพระภิกษุผู้มรณภาพได้ จากสภาพปัญหาดังกล่าว เป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารต่างๆ ถึงประวัติที่มาและแนวความคิดกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีการวมทั้งทฤษฎีและหลักเกณฑ์ต่างๆเกี่ยวกับการตกทอดทางมรดกทั้งประเทศในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและระบบกฎหมายจารีตประเพณีของต่างประเทศรวมทั้งกฎหมายมรดกของราชอาณาจักรไทยตั้งแต่สมัย

สุโขทัย ออยุธยา ธนบุรี เรื่อยมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบันนี้ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางหรือมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอพิพาทดังกล่าวข้างต้น ระหว่างทายาทของพระภิกษุผู้มรณภาพกับวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ หรือระหว่างวัดกับวัด ว่าใครเป็นผู้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในฐานะผู้จัดการมรดกและผู้จัดการทำศพของพระภิกษุ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายกรณีพิพาทระหว่างวัดกับทายาทของพระภิกษุผู้มรณภาพ และระหว่างวัดด้วยกันเอง ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของวัดตามกฎหมาย ในฐานะผู้จัดการมรดกและผู้จัดการทำศพของพระภิกษุผู้มรณภาพ
2. ศึกษาถึงสภาพความเป็นมา แนวคิดในการตกทอดมรดกและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุผู้มรณภาพ โดยการเปรียบเทียบกฎหมายมรดกของต่างประเทศกับกฎหมายมรดกของราชอาณาจักรไทย รวมทั้งคำพิพากษาศาลฎีกาเพื่อหาแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อป้องกันและแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของวัดในฐานะผู้จัดการมรดกและผู้จัดการทำศพของพระภิกษุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทางนิติศาสตร์ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยในลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Source) ได้แก่กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำพิพากษาของศาล คำวินิจฉัยของศาล จดหมายเหตุ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ รายงาน การวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) ที่เผยแพร่ในลักษณะข้อมูลออนไลน์จากเว็บไซต์ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากประชากร 3 กลุ่ม โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1) กลุ่มพระภิกษุอาวุโส ที่มีพรรษา 30 ขึ้นไป และดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส จำนวน 5 รูป

2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย ประกอบด้วย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ อาจารย์ นักวิชาการ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการหรือหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน

3) กลุ่มประชาชนผู้ทรงคุณวุฒิและพระภิกษุทั่วไป จำนวน 5 รูป/คน สำหรับขอบเขตด้านพื้นที่ได้แก่กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 7 ข้อ ประกอบกับวิธีการสนทนาเจาะลึกแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตปฏิบัติการให้ผู้สัมภาษณ์ โดยลักษณะคำถามที่ใช้เป็นคำถามลักษณะปลายเปิด เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์มีโอกาสและอิสระในการตอบคำถาม โดยมีการขออนุญาตบันทึกเสียงไว้ การติดต่อผู้สัมภาษณ์มีการนัดหมายล่วงหน้า ระยะเวลาการสัมภาษณ์ท่านละ 1 ชั่วโมง

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องต่างๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ และประชากรที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเปรียบเทียบกับวิธีวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำไปสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและสรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้สามารถนำสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้เป็นลำดับดังนี้

1. ในกรณีปัญหาข้อพิพาทระหว่างทายาทของพระภิกษุที่มรณภาพกับวัดที่เป็นภูมิลาเนาของพระภิกษุนั้น พบว่า โดยทั่วไปเมื่อมีพระภิกษุที่พำนักเป็นประจำอยู่ในวัดมรณภาพลงเจ้าอาวาสวัดนั้นมักจะทำการตรวจทรัพย์สินของพระภิกษุเป็นลำดับแรก และหากเจ้าอาวาสมีความรู้กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ที่บัญญัติหลักเกณฑ์ ไว้ว่าทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างที่ยังอยู่ในสมณเพศ คือ ช่วงที่บวชจนถึงวันที่มรณภาพนั้นกฎหมายให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่วัดที่เป็นภูมิลาเนาของพระภิกษุที่มรณภาพ เว้นไว้แต่ถ้าเป็นทรัพย์สินที่พระภิกษุได้ยกให้ ขายหรือทำพินัยกรรมยกให้บุคคลอื่นไปแล้วก็ให้เป็นไปตามนั้น คือกฎหมายยกเว้นให้ตกทอดไปยังทายาทไม่ได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่วัดแต่อย่างใด เจ้าอาวาสที่รู้กฎหมายดีก็จะนำทรัพย์สินของพระภิกษุที่มรณภาพลงบัญชีของวัดได้เลย แต่หากเป็นกรณีอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ที่ต้องจดทะเบียน วัดโดยเจ้าอาวาสจะต้องมอบอำนาจให้ไวยาวัจกรวัดหรือ บุคคลอื่นใดไปร้องขอให้ศาลแต่งตั้งวัดเป็นผู้จัดการมรดกของพระภิกษุที่มรณภาพนั้นเสียก่อน จึงจะทำการโอนทางทะเบียนทรัพย์สินเหล่านั้นได้ แต่อย่างไรก็ตามต้องถือว่าเมื่อพระภิกษุมรณภาพทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาระหว่างที่อยู่ในสมณเพศและไม่ได้ยกให้ผู้อื่นหรือทำพินัยกรรมไว้ตั้งแต่เมื่อมีชีวิตตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่วัดในทันทีที่พระภิกษุมรณภาพโดยผลทางกฎหมายมาตรา 1623 นี้ ไม่ว่าจะเป็น อสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ประเภทใดก็ตาม อย่างไรก็ตามเนื่องจากมาตรา 1623 ได้บังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 จนถึงปัจจุบันนี้ เป็นเวลา 80 ปีเศษแล้ว จึงสมควรที่ทำการปรับปรุงแก้ไขให้ครอบคลุมและชัดเจน โดยให้วัดที่เป็น

ภูมิลำเนาของภิกษุที่มรณภาพ มีสิทธิและหน้าที่เป็นผู้จัดการมรดกและเป็นผู้จัดการทำศพหรือจัดการงานศพให้แก่พระภิกษุที่มรณภาพนั้น ก็จะเป็นประโยชน์แก่วัดในการจัดการทั้งทรัพย์สินและจัดการทำศพของพระภิกษุได้อย่างถูกต้อง โดยมีกฎหมายให้อำนาจรับรอง สามารถจะอ้างกับทายาทของพระภิกษุได้ว่าวัดมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ ทายาทจะได้ไม่ต้องไปฟ้องร้องวัดเป็นคดีความให้เสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย และบางคดีพิพาทกันจนถึงชั้นศาลฎีกา เพราะเมื่อกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ชัดเจน คู่ความทั้งสองต่างฝ่ายจึงมักตีความกฎหมายเข้าข้างประโยชน์ฝ่ายตนเป็นสำคัญ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 546/2523 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระภิกษุผู้มรณภาพไม่มีทรัพย์สินเป็นมรดก ไม่ได้ตั้งผู้จัดการมรดกหรือบุคคลอื่นให้จัดการทำศพโดยเฉพาะ ไม่ได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่ผู้ใด และไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจแก่วัดที่พระภิกษุจำพรรษาขณะมรณภาพมีอำนาจ และหน้าที่จัดการศพไว้ ดังนั้น อำนาจและหน้าที่ดังกล่าวจึงตกให้แก่โจทก์ผู้เป็นทายาทโดยธรรมของพระภิกษุผู้มรณภาพ หรือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2267/2563 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระครู อ.มีทายาทเหลืออยู่คนเดียวคือ โจทก์ โจทก์จึงเป็นผู้หนึ่งที่มีอำนาจหน้าที่จัดการศพของพระครู อ.ได้ แต่พระครู อ.บวชอุทิศตนอยู่ในวัดของจำเลยที่ 1.มานานถึง 50 พรรษา จึงเป็นการสมควรมากกว่าที่วัดจำเลยที่ 1 จะเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับสรีระสังขารของพระครู อ.ต่อไป

2. กฎหมายมรดกที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีมาตั้งแต่อาณาจักรโรมัน เมื่อ 450 ปี ก่อนคริสตกาล โดยปรากฏอยู่ในโต๊ะที่ 5 ของกฎหมาย 12 โต๊ะ (Law of Twelve Tables) มีหลักเกณฑ์แนวคิดว่าการตกทอดทางมรดกสู่ทายาทนั้น เป็นการตกทอดมรดกในทันทีที่เจ้ามรดกตายโดยทางพินัยกรรมหรือโดยทางทายาทโดยธรรม ทายาทไม่ต้องแสดงเจตนาเข้ารับมรดกเสียก่อนแต่อย่างใด และการตกทอดนี้ตกทอดไปทั้ง กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินรวมทั้งสิทธิและหน้าที่ในทรัพย์สินของเจ้ามรดกนั้นด้วย เรียกว่าการตกทอดมรดกตามหลัก Universal Succession คือตกทอดไปยังทายาททันทีพร้อมกันทั้งทรัพย์สินและหน้าที่ความรับผิดชอบส่วนเรื่องสิทธิและหน้าที่ในการจัดการมรดกและจัดการทำศพของเจ้ามรดกนั้น กฎหมายโรมันกำหนดให้ทายาทผู้ตายเท่านั้นทำหน้าที่จัดการทรัพย์สินและจัดการทำศพของเจ้ามรดก และทายาทผู้จัดการทำศพจะต้องจัดงานรำลึกถึงเจ้ามรดกทุกปีเรื่อยไปอีกด้วย (ศันันท์ภรณ์ โสถิพันธุ์, 2559) และต่อมาแนวคิดของกฎหมายมรดกนี้ ก็ตกทอดมายังประเทศในทวีปยุโรป ได้แก่กฎหมายมรดกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สมาพันธรัฐสวิส เป็นต้น จนกระทั่ง เมื่อราว พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้นำกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษรหรือที่เรียกในสมัยนั้นว่า กฎหมายแบบโบคต์ หรือ ประมวลกฎหมาย (Civil Law System or Codified Law System) (สุรพล ไตรเวทย์, 2550) มาใช้เป็นต้นแบบในการยกร่างประมวลกฎหมายต่างๆ ของไทย สำหรับกฎหมายมรดกของไทยอยู่ใน บรรพที่ 6 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ยกร่างสำเร็จและประกาศใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 กฎหมายมรดกของไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีส่วนผสมของ

กฎหมายโรมัน ประมวลกฎหมายแฟงเยอรมัน ประมวลกฎหมายแฟงฝรั่งเศส รวมกับกฎหมายมรดกของไทย ที่ตกทอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ มาจนถึงปัจจุบัน โดยมีแนวคิดในเรื่องการตกทอดมรดกตามหลัก Universal Succession เช่นกัน คือ ตกทอดไปยังทายาทในทันทีโดยผลของกฎหมายเมื่อเจ้ามรดกตาย ส่วนมรดกก็ตกไปยังทายาททั้งในส่วนของทรัพย์สินรวมทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบพร้อมกันและโดยไม่ต้องให้ทายาทเข้าแสดงเจตนารับมรดกก่อนแต่อย่างใด สำหรับการแต่งตั้งผู้จัดการมรดกและผู้จัดการศพให้แก่เจ้ามรดกนั้น กฎหมายมรดกไทยก็ไม่ได้บังคับให้ต้องมีการแต่งตั้งผู้จัดการมรดกเป็นผู้เข้าแสดงเจตนารับมรดกด้วยและก็ได้บังคับให้ต้องมีผู้จัดการศพ แต่หากทายาทประสงค์จะให้ผู้จัดการศพก็สามารถร้องขอให้ศาลแต่งตั้งได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1649 ทั้งนี้ในกรณีทรัพย์สิน หรือทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบัญญัติไว้รวมสามมาตราได้แก่มาตรา 1622 ถึงมาตรา 1624 แต่ในเนื้อหาของบริบทกฎหมายทั้งสามมาตรานี้ก็ไม่ได้กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ของวัดในฐานะผู้จัดการมรดกและผู้จัดการศพของพระภิกษุแต่อย่างใด

3. กฎหมายมรดกของต่างประเทศในเรื่องการตกทอดทางมรดกมีแนวความคิด 2 แบบไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรซึ่งมีที่มาจากกลุ่มกฎหมายโรมัน ได้แก่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส รวมทั้งราชอาณาจักรไทย การตกทอดทางมรดกเป็นไปตามหลัก Universal Succession ซึ่งแตกต่างไปจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นแม่บทการตกทอดทางมรดกที่ไม่ได้เป็นไปตามหลัก Universal Succession กล่าวคือเมื่อเจ้ามรดกตายทายาทจะต้องตั้งผู้จัดการมรดกให้เข้าแสดงเจตนารับมรดกเสียก่อนและผู้จัดการมรดกจึงจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาทอีกทอดหนึ่ง ผู้จัดการมรดกจึงมีความหมายสำคัญในประเทศอังกฤษและประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี สำหรับราชอาณาจักรไทย มีกฎหมายมรดกมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เรื่อยมาจนถึงสมัยอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ตามลำดับ ดังปรากฏอยู่ในพระอัยการลักษณะมรดกของกฎหมายตราสามดวง จนมาถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก ที่บังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 จนถึงปัจจุบัน ถึงแม้กฎหมายมรดกไทยจะไม่ได้บังคับให้ต้องร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้จัดการมรดกและแสดงเจตนารับมรดกเสียก่อนเหมือนในประเทศอังกฤษ แต่โดยสภาพความเป็นจริงปัจจุบันในทางปฏิบัติโดยเฉพาะหน่วยราชการ หรือ สถาบันการเงิน ธนาคาร ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดก จะไม่ยินยอมโอนทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาท หากไม่มีคำสั่งศาลที่แต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการมรดกมาแสดง พร้อมหลักฐานหนังสือรับรองจากศาลว่าคดีที่ร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกถึงที่สุดแล้วมาแสดงด้วย แม้แต่กรณีที่มีพินัยกรรมก็ตาม

4. จากผลการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าสาเหตุปัญหาสำคัญคือ ความไม่รู้กฎหมายของประชาชนที่เป็นทายาทของพระภิกษุที่มีมรณภาพ และที่สำคัญคือเจ้า

อวาสวัดต่างๆ และพระภิกษุทั่วไป รวมทั้งพระภิกษุที่มรณภาพก็ไม่ทราบว่าจะมรดกกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ได้บัญญัติให้ทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุเฉพาะทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกอยู่ก่อนในสมณเพศตกเป็นของวัดในทันทีที่พระภิกษุมรณภาพ แต่มาตรา 1623 ก็ไม่ได้บัญญัติโดยชัดแจ้งว่าให้วัดมีสิทธิและหน้าที่ในการเป็นผู้จัดการมรดกและเป็นผู้จัดการทำศพให้แก่พระภิกษุ จนเกิดเป็นข้อพิพาทขึ้นบ่อยครั้ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าในงานวิจัยนี้ พบว่า ผลการวิจัยในกรณีที่เกิดปัญหาข้อพิพาทระหว่างทายาทของพระภิกษุที่มรณภาพกับวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ เนื่องมาจากกฎหมายที่บังคับกับทรัพย์สินหรือทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุ คงมีเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ที่บัญญัติให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศคือช่วงที่บวช จนถึงวันมรณภาพนั้น ให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่วัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ ผู้มรณภาพนั้น เว้นไว้แต่ว่าพระภิกษุจะได้ทำการจำหน่ายทรัพย์สินนั้น โดยการขายหรือยกให้หรือทำพินัยกรรมยกให้ผู้ใดไปในช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็ให้เป็นไปตามนั้น ทรัพย์สินส่วนนั้นไม่ตกเป็นของวัดแต่อย่างใด แต่ในทางปฏิบัติพบว่าเจ้าอาวาสวัดหลายแห่งกลับยอมส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวนี้ให้แก่ทายาทของพระภิกษุไปหมดหรือบางส่วน ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลว่า ไม่เข้าใจว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรจึงจะถูกต้องตามกฎหมาย เพราะเจ้าอาวาสส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางกฎหมาย โดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 นี้ และมาตรา 1623 นี้ ก็ไม่ได้บัญญัติไว้ให้ชัดเจนว่า ให้วัดมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายนี้ในการจัดการทรัพย์สินมรดกและการจัดการทำศพให้แก่พระภิกษุที่มรณภาพ ทำให้วัดหลายๆ แห่งเสียสิทธิอันพึงมีพึงได้ตามกฎหมายไป

จากการศึกษาที่ได้ในงานวิจัยนี้พบว่า มีผู้ทำการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน หรือทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622 นี้ มาตรา 1623 และมาตรา 1624 อยู่บ้าง แต่เป็นการศึกษาวิจัยในประเด็นอื่นที่ไม่ใช่เรื่องสิทธิและหน้าที่ของวัดในการจัดการมรดกและการจัดการทำศพของพระภิกษุที่มรณภาพ ดังนี้

ไพบูลย์ นิลรัตน์โกศล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุ” แต่เป็นประเด็นเรื่องทรัพย์สินที่ได้มาหลังจากที่พระภิกษุมรณภาพ เช่น เงินบริจาคช่วยงานศพ เงินที่ได้จากการให้เข้าวัดอุ้มงคลของพระภิกษุ เป็นทรัพย์สินมรดกหรือไม่ และต้องตกได้แก่ใคร (ไพบูลย์ นิลรัตน์โกศล, 2558)

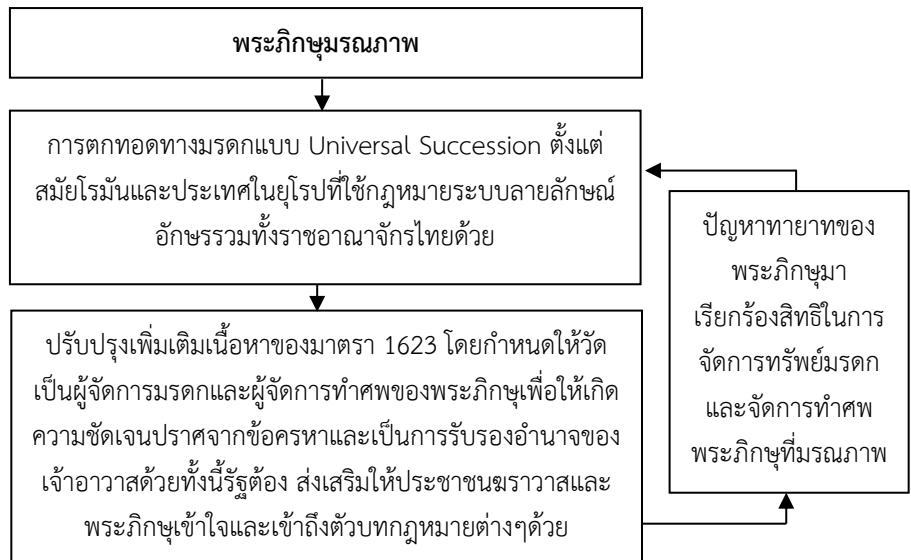
มนัสวี เพชรย้อย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจำกัดสิทธิของพระภิกษุในการเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดก” เป็นการศึกษาเรื่องสิทธิของพระภิกษุในการเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกของผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622 (มนัสวี เพชรย้อย, 2558)

จาตุรนต์ ชุ่มชมภู ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา และการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุ” เป็นการศึกษาในประเด็นเรื่องชายที่ออกบวชในขณะที่มีภรรยาถูกต้องตามกฎหมายอยู่แล้ว ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้การสมรสสิ้นสุดลง ทำให้เกิดปัญหากับสินสมรสที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ชายอยู่ในสมณเพศ เพราะกฎหมายให้สันนิษฐานว่า ทรัพย์สินที่ชายได้มาในขณะที่อยู่ในสมณเพศจนถึงแก่กรรมภาพ ถือเป็นสินสมรสตามกฎหมาย จะขัดกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 หรือไม่ (จาตุรนต์ ชุ่มชมภู, 2557)

ทั้งนี้ จากการศึกษากฎหมายมรดกของต่างประเทศ ที่มีอิทธิพลต่อการยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 เรื่องมรดก พบว่ากฎหมายมรดกของไทยได้รับแนวคิดเรื่องการตกทอดทางมรดกมาจากประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีที่มาจากกลุ่มกฎหมายโรมัน ตามหลัก Universal Succession คือการตกทอดไปยังทายาททั้งทรัพย์สินและความรับผิดชอบพร้อมกันในพื้นที่ ที่เจ้ามรดกตาย โดยไม่ต้องให้ทายาทเข้าแสดงเจตนารับมรดกก่อนแต่อย่างใด กล่าวคือ ทายาทต้องรับมรดกไปทั้งสิทธิและหน้าที่ได้แก่สิทธิในทรัพย์สินมรดก และหน้าที่รับผิดชอบในหนี้สินของเจ้ามรดก รวมทั้งการจัดทำศพให้แก่เจ้ามรดกอย่างสมฐานะอีกด้วย เพราะการจัดทำศพหรือการจัดการงานศพในทัศนคติของชาวไทยพุทธ นอกจากจะเป็นการบำเพ็ญกุศลให้แก่ผู้ตายแล้ว ยังเป็นการทำนุบำรุงวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล จนคนไทยได้ให้ความสำคัญและยึดถือปฏิบัติเป็นพิธีรีตองเรื่อยมา แนวคิดนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่อง “พัฒนาด้านภูมิปัญญาและความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายของคนจังหวัดร้อยเอ็ด” (ไสว เสนาราชภูร, 2550) จึงเป็นเหตุผลอันดีที่วัดซึ่งเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการทำศพให้แก่พระภิกษุที่มรณภาพลงในวัดที่พำนักเป็นหลักแหล่งนั้น เพราะหากพระภิกษุมิทรัพย์สินมรดกก็ให้ตกแก่วัดโดยผลทางกฎหมายตามหลัก Universal Succession เช่นกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย “เรื่องสิทธิและหน้าที่ของวัดตามกฎหมายในฐานะผู้จัดการมรดก และผู้จัดการทำศพของพระภิกษุ” สามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบหรือโมเดลได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้ จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปได้ว่า เมื่อมีพระภิกษุมรณภาพลงภายในวัดที่พำนัก จะเกิดการตกทอดทางมรดกแบบ Universal Succession คือ มีการตกทอดทางมรดกไปยังทายาทในทันทีที่พระภิกษุมรณภาพลง ซึ่งเป็นหลักแนวคิดตามกฎหมายที่มีมาตั้งแต่สมัยโรมัน และแพร่หลายไปในประเทศภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) รวมทั้งเป็นต้นแบบในการยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ที่ประกาศใช้มาตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2478 จนถึงปัจจุบัน

ต่อมาเกิดปัญหาข้อพิพาทบ่อยครั้งระหว่างทายาทของพระภิกษุที่มรณภาพกับวัด โดยทายาทมักจะมาขอรับทรัพย์สินและสรีระสังขารของพระภิกษุที่มรณภาพ โดยเข้าใจว่าเป็นมรดกตกแก่ทายาท วัดโดยเจ้าอาวาสมักจะไม่ทราบว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร จึงจะถูกต้องตามกฎหมาย เพราะไม่มีความรู้ทางกฎหมาย เจ้าอาวาสบางวัดที่พอทราบอยู่บ้างแต่ก็ไม่แน่ใจว่าวัดต้องดำเนินการในทางศาลเพื่อขอให้ศาลตั้งเป็นผู้จัดการมรดกและผู้จัดการทำศพให้แก่พระภิกษุหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 บัญญัติแต่ให้ทรัพย์สินของทางพระภิกษุที่มรณภาพรับมาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่วัดที่เป็นภุมิลาเนาโดยผลของกฎหมายทันทีที่พระภิกษุมรณภาพลง ยกเว้นพระภิกษุจะได้ขาย หรือจำหน่ายจ่ายโอน หรือทำพินัยกรรมยกให้ผู้ใดไปก่อนแล้วก็ให้เป็นไปตามนั้น ดังนั้น เมื่อไม่เข้าข้อยกเว้นทรัพย์สินของพระภิกษุก็ต้องเป็นของวัดที่เป็นภุมิลาเนานั้น แต่ทายาทของพระภิกษุก็ยังมาเรียกร้องจากวัด บางรายถึงขนาดยื่นฟ้องต่อศาลเป็นคดีความจนถึงขึ้นศาลฎีกาหลายคดี

ดังนั้น หากรัฐทำการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ให้ชัดเจน โดยกำหนดให้วัดเป็นผู้จัดการมรดกและเป็นผู้จัดการทำศพของพระภิกษุ ก็จะทำให้มีการรับรองอำนาจให้วัดโดยเจ้าอาวาสมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในฐานะผู้จัดการมรดกและผู้จัดการทำศพได้ในทันทีที่พระภิกษุมรณภาพ และรัฐยังต้องวางมาตรการส่งเสริมให้ประชาชนและพระภิกษุ โดยเฉพาะเจ้าอาวาส มีความรู้ทางกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายมรดกที่เกี่ยวกับพระภิกษุ ก็จะเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาทายาทของพระภิกษุ มาเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพย์สินมรดก และจัดการทำศพพระภิกษุที่มรณภาพให้หมดไปได้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “สิทธิและหน้าที่ของวัดตามกฎหมายในฐานะผู้จัดการมรดกและผู้จัดการทำศพของพระภิกษุ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ทำการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 โดยเพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้เป็นวรรค 2 ของมาตรา 1623 ดังนี้ “ในกรณีที่มรดกทรัพย์สินตามวรรค 1 และพระภิกษุมิได้จำหน่ายทรัพย์สินไปในระหว่างมีชีวิต และไม่ได้ทำพินัยกรรมตั้งบุคคลใดให้เป็นผู้จัดการมรดก ให้วัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุเป็นผู้จัดการมรดกของพระภิกษุเฉพาะทรัพย์สินนั้น และไม่ว่าพระภิกษุนั้นจะมีทรัพย์สินตกเป็นสมบัติของวัดหรือไม่ก็ตาม ให้วัดนั้นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่จัดการทำศพให้พระภิกษุตามสมควรแก่ฐานานุรูปด้วย”

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ขอให้รัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยจัดให้มีการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และการดำรงชีวิตของพระภิกษุและคฤหัสถ์โดยไม่ชักช้า และดำเนินการให้พระภิกษุและประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ ได้โดยสะดวก และสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 67 และมาตรา 77 โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับมรดกของพระภิกษุโดยตรง คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเรื่องทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกหว่างที่อยู่ในสมณเพศ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1623 ควรจะแบ่งแยกให้ชัดเจนว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาเป็นการส่วนตัวของพระภิกษุโดยแท้เช่น เงินบำเหน็จ บำนาญ ดอกเบี้ย เงินฝากธนาคารเงินปันผลต่างๆ ค่าเช่าทรัพย์สินหรือมรดกตกทอดที่พระภิกษุได้มาโดยพินัยกรรม หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้รับมาเพราะความเป็นพระภิกษุ เช่น เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้ถวายอันเนื่องมาจากกิจของสงฆ์ หรือถวายให้แก่วัดที่พระภิกษุพำนักอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าเฉพาะเงินหรือทรัพย์สินที่ไม่

เป็นการส่วนตัวของพระภิกษุโดยแท้เท่านั้น ที่จะตกเป็นสมบัติ “หรือ” กรรมสิทธิ์ ของวัดตาม มาตรา 1623 นี้

เอกสารอ้างอิง

- จาตุรนต์ ชุ่มชมภู. (2557). *ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามเณรและการตกทอด ทรัพย์สินของพระภิกษุ* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิต บริหารศาสตร์.
- มนัสวี เพชรย้อย. (2558). *การจำกัดสิทธิของพระภิกษุในการเรียกร้องเอาทรัพย์มรดก* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระครูวรกิจสุนทร. (2558). *กฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่3). พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศันันท์กรณ์ โสติพันธ์. (2559). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สุรพล ไตรเวทย์. (2550). *การร่างประมวลกฎหมายในประเทศไทยสยาม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ วิญญูชน.
- ไสว เสนาราช. (2550) *พัฒนาด้านภูมิปัญญาและความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายของคน จังหวัดร้อยเอ็ด*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2563, จาก <https://shorturl.asia/N1tzy>
- สมยศ เชื้อไทย. (2549). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ไพบูลย์ นิลรัตน์โกศล. (2558). *ทรัพย์มรดกของพระภิกษุ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ :สถาบัน พัฒนาข้าราชการ ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

โมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การ
และประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย*

THE RELATIONSHIP MODEL AMONG INNOVATION LEADERSHIP,
ORGANIZATIONAL CULTURE AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS OF
ELECTRICITY GENERATING AUTHORITY OF THAILAND

วุฒิพงศ์ รงคปราณี, ชิชณพงศ์ ทองพวง, ไพศาล จันทรังษี

Woodtipong Rongkapraanee, Chisanupong Thongpuang, Phaisarn Jantarungsri

มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Christian University of Thailand

Corresponding Author E-mail: woodtipong.r@egat.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโมเดลความสัมพันธ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา โดยการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำนวน 316 คน จากจำนวนประชากร จำนวน 1,427 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการวิจัยแสดงด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.974 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างและการวิเคราะห์เส้นทาง

ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์กัน และความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2=365.146$, $df=302$, $p\text{-value}=0.21$, $\chi^2/df =1.21$, $GFI= 0.91$, $AGFI=0.97$, $RMSEA= 0.03$, $RMR=0.01$, $CFI= 0.99$) โดยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์การ ($\beta = 0.60$, $p\text{-value} < .05$) และมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ($\beta = 0.43$, $p\text{-value} < .05$) วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ($\beta =0.61$, $p\text{-value} < .05$) และภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยโดยผ่านวัฒนธรรมองค์การ ($\beta =0.71$, $p\text{-value} < .05$)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; วัฒนธรรมองค์การ; ประสิทธิผลองค์การ

Abstract

The Purpose of this Correlational Descriptive Research was to examine the Relationship Model. Research methodology to Descriptive Research by Survey Research. The research samples were 316 from the population of 1,427 people Electricity Generating Authority of Thailand Administrators. The simple sampling method was employed in this research. The instrument was a 5 rating scale questionnaire. The reliability of questionnaire in the form of an alpha coefficient was 0.974. The statistical data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, structural equation modeling analysis, and path analysis.

The findings of this research study revealed that the relationship model among Innovation Leadership, Organizational Culture and Organizational Effectiveness of Electricity Generating Authority of Thailand are correlated and was fit to the empirical data ($\chi^2=365.146$, $df=302$, $p\text{-value}=0.21$, $\chi^2/df=1.21$, $GFI=0.91$, $AGFI=0.97$, $RMSEA=0.03$, $RMR=0.01$, $CFI=0.99$). Innovation Leadership had the direct effects on Organizational Culture ($\beta=0.60$, $p\text{-value}<.05$), and on Organizational Effectiveness of Electricity Generating Authority of Thailand ($\beta=0.43$, $p\text{-value}<.05$); Organizational Culture had the direct effect on Organizational Effectiveness of Electricity Generating Authority of Thailand ($\beta=0.61$, $p\text{-value}<.05$); and Innovation Leadership had the indirect effect on Organizational Effectiveness of Electricity Generating Authority of Thailand through Organizational Culture ($\beta=0.71$, $p\text{-value}<.05$).

Keywords: Innovation Leadership; Organizational Culture; Organizational Effectiveness.

บทนำ

องค์กรการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีหน้าที่ในการผลิตไฟฟ้าในส่วนของภาครัฐ จึงความจำเป็นต้องมีการปรับปรุงการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในตลาด ทั้งด้านราคาและคุณภาพของไฟฟ้าที่ผลิต ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอด และก่อให้เกิดประสิทธิผลขององค์กรที่สูงขึ้น และอีกทั้งองค์กรการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยยังเป็นต้นทุนหลักของการประกอบกิจการของประเทศ แต่จากรายงานผลการดำเนินงานของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในปี 2563 พบว่า พลังงานไฟฟ้าที่ผลิตและซื้อสุทธิ (Net Energy) มีค่าเท่ากับ 191,934.55 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง น้อยกว่าปีที่ผ่านมา (197,873.00 ล้านกิโลวัตต์-

ชั่วโมง)เท่ากับ 5,938.45 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง หรือร้อยละ 3.00 โดยพลังงานที่ผลิตและซื้อสุทธิ ต่อวัน (Net Energy/Day) เฉลี่ยของปีนี้มีค่า 524.41 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง น้อยกว่าปีที่ผ่านมา (542.12 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง) เท่ากับ 17.71 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง หรือร้อยละ 3.27 (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2563)

ทั้งนี้ปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขัน ในปัจจุบันคือ ศักยภาพในการผลิตกระแสไฟฟ้าของประเทศ เพราะไฟฟ้าเป็นระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างมากในชีวิตประจำวัน และระบบเศรษฐกิจของประเทศ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) มีหน้าที่ผลิตไฟฟ้าต้องเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต โดยให้ราคาค่าไฟฟ้าสมเหตุผลและมีคุณภาพดี เนื่องจากไฟฟ้าเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ภาคการผลิตมีความเข้มแข็งและสามารถแข่งขันอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจที่ต้องการให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพ และขีดความสามารถ เพื่อบริการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้บริหาร องค์กรการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยกำลังให้ความสนใจพัฒนาในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ, 2563)

และจากการประเมินประสิทธิภาพองค์กรการไฟฟ้าฝ่ายผลิตที่ผ่านมา พบว่า สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ได้กำหนดเกณฑ์การตรวจประเมินที่มุ่งเน้นการกำกับดูแลและการนำองค์กร (Leadership) ของผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ทั้งภายในและภายนอก การบริหารความเสี่ยง และการพัฒนาคนและระบบต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรม โดยใช้หลักการบริหารจัดการนวัตกรรม (Innovation Management) ร่วมกับหลักมาตรฐานการพัฒนาความยั่งยืนในระดับองค์กร (Organizational Sustainable Development) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างประสิทธิภาพองค์กรจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่สร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาองค์กร

นอกจากนี้พบอีกว่าสิ่งที่จะมีความสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพองค์กรอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือวัฒนธรรมองค์กร วัฒนธรรมองค์กรเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพองค์กร (Gibson, 2000; ธิติพันธุ์ จินประชา, 2557) เพราะว่าวัฒนธรรมองค์กรเป็นหลักหัวใจของการทำงาน เป็นการรวมค่านิยมหลักอันจะส่งผลไปยังโครงสร้างขององค์กรและการออกแบบงาน รวมถึงแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในองค์กร วัฒนธรรมองค์กรเป็นการแสดงถึงการร่วมรับรู้และความชัดเจนถึงบรรทัดฐานในการปฏิบัติงาน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของสมาชิกในองค์กร (Arroba & Kim, 1992) กลายเป็นสิ่งหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Owens, 1995) จนอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมองค์กรเป็นวิถีชีวิตของคนในองค์กรนั้น ๆ และสามารถส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรได้ (สงวน ช่างฉัตร, 2541) วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของทุกองค์กร โดยจะเป็น

พื้นฐานในความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร วัฒนธรรมองค์กรเป็นระดับความเชื่อมั่นที่มีรากฝังลึกและเปลี่ยนแปลงยาก (มัลลิกาตันสอน, 2544) ซึ่งส่งผลทำให้แต่ละองค์กรมีวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกันออกไป วัฒนธรรมองค์กรเป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กร เป็นวิถีทางที่จะนำความเป็นเลิศมาสู่องค์กร ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ขององค์กรที่สมาชิกรับรู้และยึดถือร่วมกัน เสริมสร้างความผูกพันให้แก่บุคลากรและกระตุ้นให้เกิดการยอมรับผูกพันต่อองค์กร (ชยาธิศ กัญหา, 2550)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมา พบว่า มีเพียงการอธิบายให้ทราบถึงรูปแบบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมองค์กรต่อประสิทธิผลองค์กรเท่านั้น แต่ยังไม่มีการศึกษาถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิผลองค์กร ดังนั้น การศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นต้นแบบของการบริหารในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และอธิบายในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่จะส่งผลต่อประสิทธิผลองค์กรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และส่งผลถึงความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวนี้จะเป็นประโยชน์ที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิผลองค์กรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิผลองค์กรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อศึกษาเส้นทางอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อประสิทธิผลองค์กรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research Methodology) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้ (1) ศึกษารวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง (2) เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ (3) จัดทำแบบสำรวจเพื่อประเมินสถิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (4) ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล (5) วิเคราะห์ข้อมูลและ (6) รายงานผลการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารระดับหัวหน้ากองขึ้นไปของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยทั่วประเทศ จำนวน 1,427 คน (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2563)

กลุ่มตัวอย่างได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็นในการสุ่มตัวอย่าง (Probability Sampling) ใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรการคำนวณของยามาเน (Yamane, 1967 อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 316 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
2. แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามทั้งปลายปิด และปลายเปิด เกณฑ์ที่ใช้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยดัดแปลงจากมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) แบบบังคับตอบ (Forced Choice) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ จากเห็นด้วยมากที่สุด (5) ไปถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด (1)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระยะเวลาทั้งหมด 2 เดือนในช่วงเดือน กันยายน – ตุลาคม 2563 ซึ่งถ้าไม่ได้รับข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกลับคืนจะส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างอีกครั้งโดยให้เหตุผลว่าท่านอาจจะไม่ได้รับแบบสอบถามและท่านข้อมูลที่ท่านตอบจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ และถ้าไม่ได้รับข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกลับคืนอีกจะติดตามทางโทรศัพท์ไปยังกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประสบการณ์ในการทำงานเป็นผู้บริหารและตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน ได้แก่ จำนวน และร้อยละ
2. วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิภาพองค์การ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การ และประสิทธิภาพองค์การ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Movement Correlation Coefficient) พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไม่เกิน .85 โดยจะต้องไม่เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรง (Multicollinearity)

4. วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยใช้ สถิติวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) (Kline, 2010)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

1.1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม การสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม และการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม

1.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ วัฒนธรรมเน้นโครงสร้างและกฎระเบียบวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นพันธกิจวัฒนธรรมเน้นการมีส่วนร่วม และวัฒนธรรมเน้นการปรับตัว

1.3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบย่อย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ การตรวจสอบภายใน การกำกับดูแลที่ดีและการนำองค์การ ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและลูกค้า การบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายใน การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการความรู้และด้านการบริหารทุนมนุษย์

2. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การ และประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าสถิติของความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การ

ดัชนีความสอดคล้อง	ระดับที่ยอมรับได้	ค่าสถิติ	ความสอดคล้อง
p-value	มากกว่า 0.05	0.21	สอดคล้อง
CMIN/DF	น้อยกว่า 3.00	1.21	สอดคล้อง
GFI	มากกว่า 0.90	0.91	สอดคล้อง
AGFI	มากกว่า 0.90	0.97	สอดคล้อง
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.03	สอดคล้อง
RMR	น้อยกว่า 0.05	0.01	สอดคล้อง
CFI	มากกว่า .90	0.99	สอดคล้อง

จากตารางที่ 1 พบว่าการประเมินความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่า p-value มีค่ามากกว่า 0.05 เมื่อกำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าไคสแควร์หารด้วยองศาความเป็นอิสระ (CMIN/DF) ในการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล มีค่าน้อยกว่า 3 ในกลุ่มของดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสมบูรณ์ (Absolute fitindex) ได้แก่ ดัชนีระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit : GFI), Adjust GFI (AGFI) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าในกลุ่มของดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square error of Approximate: RMSEA) และดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root Mean Squared Residual: RMR) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นั่นคือยอมรับสมมติฐานที่ 5 แสดงว่าโมเดลในภาพรวมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2 ค่าสถิติการวิเคราะห์การถดถอย และการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การ

Hypothesis	Parameter	Standardized Estimate Regression weight	S.E.	t	Standardized regression coefficient		Hypothesis test
					Direct	Indirect	
H1	IL → OC	.499	.069	7.208*	0.43	-	Accept
H2	OC → OE	.159	.051	3.125*	0.60	-	Accept
H3	IL → OE	.655	.094	6.948*	0.61	-	Accept
H4	IL → OC → OE	-	-	-	-	0.28	Accept
H5		-	-	Model fit*	-	-	Accept

*p < .05, ค่าดัชนีความสอดคล้อง: CMIN/DF=1.21 GFI=0.91 AGFI=0.97 RMSEA=0.03 RMR=0.01 CFI=.0.99

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่า

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีเส้นทางอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์การ:จากผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีเส้นทางอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path coefficient) เท่ากับ 0.60

2. วัฒนธรรมองค์การมีเส้นทางอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย:จากผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล พบว่า วัฒนธรรมองค์การมี

เส้นทางอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path coefficient) เท่ากับ 0.61

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีเส้นทางอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย: จากผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีเส้นทางอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path coefficient) เท่ากับ 0.43

4. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีเส้นทางอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยโดยผ่านวัฒนธรรมองค์การ: จากผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีเส้นทางอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยผ่านวัฒนธรรมองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path coefficient) เท่ากับ 0.71

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การ และประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.72) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เนื่องจากในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดการปรับตัวของผู้บริหารให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจึงต้องเป็นผู้นำที่มีการมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากร การมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารที่มีบุคลิกภาพดีย่อมได้รับการยอมรับนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชาสอดคล้องกับ งานวิจัยของ อรอนงค์ โรจน์วัฒนบูลย์ (2553) พบว่า ผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นผู้นำที่ใช้พลังแห่งคุณลักษณะของตนเองในด้านสมรรถนะ บุคลิกภาพ บทบาท และลักษณะทางสังคมขับเคลื่อนให้คนสามารถสร้างนวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร

1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากโดย

องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด วัฒนธรรมเน้นโครงสร้างและกฎระเบียบ ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.68) เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นรัฐวิสาหกิจด้านกิจการพลังงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพลังงาน กระทรวงการคลัง ซึ่งตั้งอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศรวมจำนวนทั้งสิ้น 50 แห่งซึ่งถือเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีบุคลากรที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กรจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลทั่วทั้งองค์กร การกำหนดนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารทรัพยากรบุคคลของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จึงมุ่งเน้นให้ผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติตามนโยบายทรัพยากรบุคคลอย่างเคร่งครัด จนเกิดเป็นวัฒนธรรมเน้นโครงสร้างและกฎระเบียบ สอดคล้องกับสอดคล้องกับไอเชคและกานี (Zain et al, 2009) ที่ได้ศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อองค์การ: กรณีศึกษาจากบริษัทที่ขึ้นบัญชีไว้ของมาเลเซีย จำนวน 190 บริษัท ในมิติด้านต่าง ๆ ของวัฒนธรรมองค์การ ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร รางวัลและความตระหนัก การอบรมและการพัฒนาความผูกพันของลูกจ้างคนงานที่มีต่อองค์การพบว่า มิติต่างๆทั้งหมดของวัฒนธรรมองค์การที่ได้เลือกไว้ในการศึกษาครั้งนี้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการจูงใจลูกจ้างคนงานให้มีความผูกพันต่อองค์การ จากข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าองค์การจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของมิติต่าง ๆ เหล่านี้ ในการทำให้เกิดความชอบในสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เพื่อให้ลูกจ้างคนงานเกิดความผูกพันต่อองค์การอย่างแน่นแฟ้นเพื่อความสำเร็จขององค์การ

1.3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่าโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการตรวจสอบภายใน ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.74) เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีระบบการตรวจสอบภายในที่เป็นไประเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบและหน่วยตรวจสอบภายในของรัฐวิสาหกิจพ.ศ. 2555 ข้อบังคับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบ และเกณฑ์การประเมินผลด้านการตรวจสอบภายในของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ดังนั้นกระบวนการดำเนินงานด้านการตรวจสอบภายในของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจึงดำเนินการอย่างเป็นระบบ ภายใต้กรอบการทำงานของคณะกรรมการตรวจสอบชุดต่างๆ ที่มีความเป็นอิสระ และดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ตามระเบียบ ข้อบังคับของการตรวจสอบอย่างเคร่งครัด สอดคล้องสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) (2563) เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาระบบประเมินผล เพื่อพัฒนาต่อยอดจากโครงการระบบประเมินผล เดิมที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจที่มีความเหมาะสม เป็นรูปธรรม และสามารถสะท้อนถึงความสำเร็จในการดำเนินงานได้อย่างแท้จริง โดยได้พิจารณาข้อดี/จุดแข็ง ของระบบปัจจุบันที่มีมาใช้ ปรับปรุงข้อด้อยของระบบปัจจุบัน รวมทั้งปรับปรุง

เพิ่มเติมประเด็นของการจัดการ สมัยใหม่ให้เป็นปัจจุบัน และจะนำมาใช้ในการประเมินผล รัฐวิสาหกิจในปี 2563 โดยหลักเกณฑ์การประเมินกระบวนการปฏิบัติงานและการจัดการ (Enablers) ของรัฐวิสาหกิจ ประกอบด้วย 8 หลักเกณฑ์ ได้แก่ 1) การกำกับดูแลที่ดีและการนำองค์กร 2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 3) การบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายใน 4) การมุ่งเน้นลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 5) การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล 6) การบริหารทุนมนุษย์ 7) การจัดการความรู้และนวัตกรรม และ 8) การตรวจสอบภายใน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ, 2563)

2. ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากผลการประเมินความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ตัวแบบมีค่าสถิติทั้งหมดผ่านเกณฑ์ ($\chi^2 = 270.12$, $df = 723$, $p\text{-value} = 0.21$, $\chi^2 / df = 1.21$, $GFI = 0.91$, $AGFI = 0.97$, $RMSEA = 0.03$, $RMR = 0.01$, $CFI = 0.99$) ดังนั้นในภาพรวมโมเดลเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ สอดคล้องกับพิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2551) ศึกษาวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลขององค์การราชการ พบว่า การนำวัฒนธรรม I AM READY ไปปฏิบัติเป็นเวลา 2 ปี ทำให้คะแนนเฉลี่ยของวัฒนธรรม I AM READY ขององค์การราชการเพิ่มขึ้นจากเดิม กระทรวงต่าง ๆ ยึดถือและให้ความสำคัญกับมิติวัฒนธรรมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะภารกิจของแต่ละกระทรวงและวัฒนธรรม I AM READY มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลขององค์การราชการ

3. เส้นทางอิทธิพลของโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

3.1 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีเส้นทางอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์การ ($\beta = 0.60$, $p < 0.05$) ผลการศึกษาวิจัยนี้เป็นข้อค้นพบใหม่ เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับวัฒนธรรมองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยทั้งในบริบทองค์กรภาครัฐและเอกชนอื่นๆ จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล คือ ผู้บริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมได้มีการสร้างวัฒนธรรมองค์การในการบริหารและการจัดการการดำเนินงานของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เพื่อให้ผลการดำเนินงานของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยบรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจและมี

ประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่สูงขึ้นมากกว่าผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ไม่มีการสร้างวัฒนธรรมองค์การ ($\beta = 0.43, p < 0.05$) เนื่องจากวัฒนธรรมองค์การถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้บริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจะต้องนำมาใช้ในการบริหารองค์การเพื่อให้พนักงานปฏิบัติตามค่านิยมขององค์การ สร้างความเชื่อที่อยู่ในจิตใจของพนักงาน และสร้างทีมที่กระตุ้นการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์ (2554) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม ผลการศึกษาพบว่า บริบทภายนอกองค์การที่มีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นส่งผลกระทบต่อการปรับทิศทางและกลยุทธ์ในการนำองค์การ กัดดันให้ผู้นำมุ่งเน้นการพัฒนาวัฒนธรรมมากขึ้นเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน บริบทภายในองค์การด้านวัฒนธรรมองค์การและบรรยากาศภายในองค์การมีผลกระทบต่อบทบาทของภาวะผู้นำ รูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้และระบบการจัดการความรู้ที่มีกระบวนการชัดเจน และใช้เทคโนโลยีในการสร้างคลังความรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาวัฒนธรรม

3.2 วัฒนธรรมองค์การมีเส้นทางอิทธิพลทางตรงต่อผลประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ($\beta = 0.61, p < 0.05$) เนื่องจากในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมองค์การเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา มีลักษณะเป็นนามธรรมแต่สามารถสร้างให้เป็นรูปธรรมได้แต่ต้องอาศัยเวลา และได้รับการผลักดันอย่างจริงจัง ซึ่งผู้บริหารสูงสุดมีอิทธิพลต่อรูปแบบของวัฒนธรรมมากที่สุด เนื่องจากเป็นต้นแบบของวิธีการทำงาน การตัดสินใจ ความเชื่อ วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการบริหารองค์การที่จะช่วยสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การนั้น ๆ และเป็นพลังเบื้องหลังที่จะกำหนดพฤติกรรม เสริมแรงความเชื่อร่วมกัน และกระตุ้นให้สมาชิกในองค์การมีความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อจะบรรลุเป้าหมายขององค์การ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการขององค์การ เพราะจะเป็นสิ่งที่กำหนดกรอบระเบียบ แบบแผนในการปฏิบัติร่วมกันของสมาชิก ทำให้เกิดเอกลักษณ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของจิตติพันธุ์ จินประชา (2557) ที่พบว่า วัฒนธรรมองค์การของ สถานีตำรวจ สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติในประเทศไทย มีอิทธิพลโดยตรงกับประสิทธิผล สถานีตำรวจ สังกัด กองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -7.055, p < 0.05$) ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.583 ที่เป็นเช่นนี้สืบเนื่องมาจากกองบัญชาการตำรวจนครบาล มีมุมมองด้านวัฒนธรรมซึ่งจะเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติบทบาทที่จะกระตุ้นและส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคลากรในองค์การ เพื่อพัฒนาให้เกิดประสิทธิผลในการทำงานของข้าราชการตำรวจ

3.3 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีเส้นทางอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ($\beta = 0.43, p < 0.05$) ผลการศึกษาวินิจฉัยนี้เป็นข้อค้นพบใหม่ เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับวัฒนธรรม

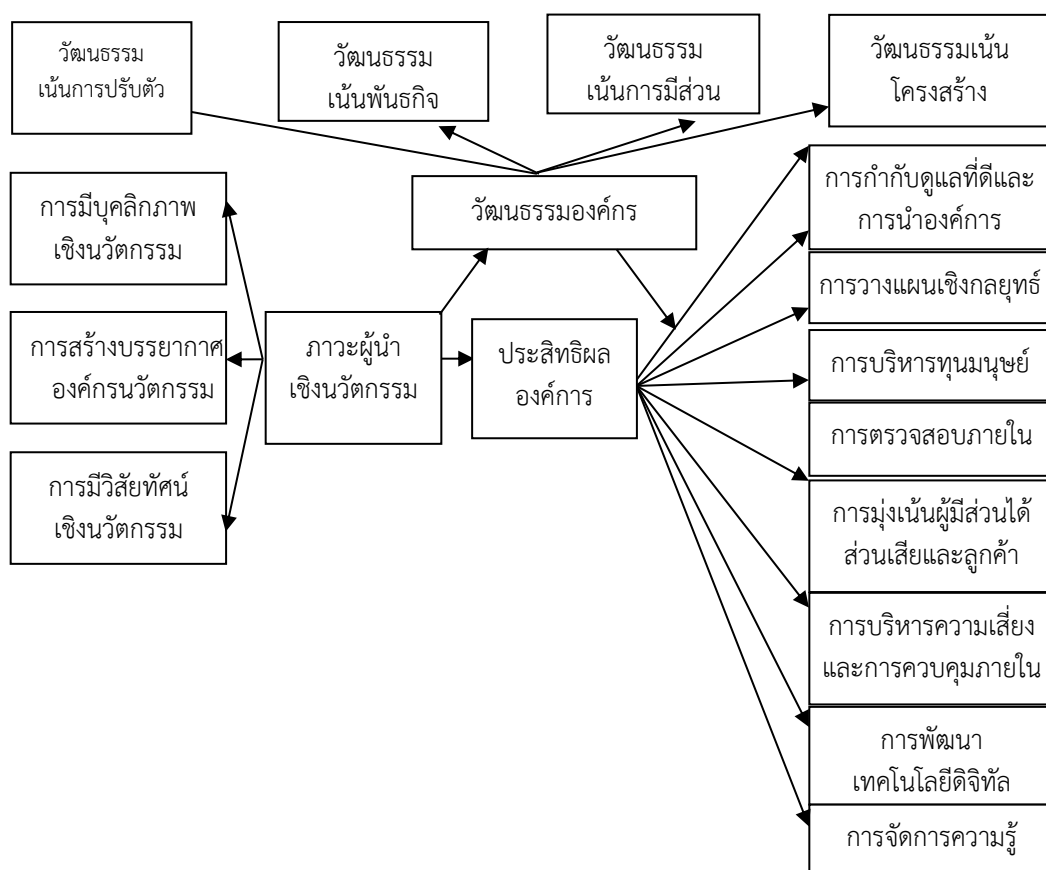
องค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยทั้งในบริบทองค์กรภาครัฐและเอกชนอื่นๆ จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเกิดประสิทธิผลองค์กรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยคือการสร้างเสริมภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมให้เกิดขึ้นกับผู้บริหารระดับของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยสอดคล้องกับงานวิจัยของพิทักษ์ ทิพย์วารี (2559) ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถาบันการพลศึกษา พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถาบันการพลศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 วัตถุประสงค์และหลักการรูปแบบ ส่วนที่ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางนวัตกรรมที่ต้องพัฒนา ส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำทางนวัตกรรม และส่วนที่ 4 การประเมินผลการดำเนินการ

3.4 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีเส้นทางอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลองค์กรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยโดยผ่านวัฒนธรรมองค์กร ($\beta = 0.71, p < 0.05$) ผลการศึกษาวิจัยนี้เป็นข้อค้นพบใหม่ เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับวัฒนธรรมองค์กรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยทั้งในบริบทองค์กรภาครัฐและเอกชนอื่นๆ จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดประสิทธิผลของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยนอกจากการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมแล้ว ส่วนสำคัญที่ผู้บริหารต้องตระหนักและให้ความสำคัญอย่างมากคือการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการบริหารและการจัดการการดำเนินงานของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เพื่อให้ผลการดำเนินงานของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยบรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจโดยประสิทธิผลองค์กรของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่มีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรสูงขึ้นมากกว่าผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ไม่มีการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ($\beta = 0.43, p < 0.05$) จึงนับได้ว่าวัฒนธรรมองค์กรถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้บริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจะต้องนำมาใช้ในการบริหารองค์กรเพื่อให้พนักงานปฏิบัติตามค่านิยมขององค์กร สร้างความเชื่อที่อยู่ใจิตใจของพนักงาน และสร้างทีมที่กระตุ้นการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ โรจน์วัฒนบูลย์ (2554) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม ผลการศึกษาพบว่า บริบทภายนอกองค์กรที่มีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นส่งผลกระทบต่อการศึกษาทางและกลยุทธ์ในการนำองค์กร กัดดันให้ผู้นำมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมมากขึ้นเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน บริบทภายในองค์กรด้านวัฒนธรรมองค์กรและบรรยากาศภายในองค์กรมีผลกระทบต่อบทบาทของภาวะผู้นำ รูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้และระบบการจัดการความรู้ที่มีกระบวนการชัดเจน และใช้เทคโนโลยีในการสร้างคลังความรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนานวัตกรรม โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม คือ โครงสร้างองค์กรแบบทีมงานข้ามสายงาน ระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีการบริหารคนเก่ง และมีระบบ พี่เลี้ยง มีการสอนงาน การมอบหมายงานโครงการ การมอบ

อำนาจ เป็นระบบที่ส่งผลเชิงบวกต่อแนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงนวัตกรรม ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาทั้งหมด ผู้วิจัยนำเสนอตัวแบบองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรม และแนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงนวัตกรรมอันประกอบด้วยบริบทภายนอกและภายในองค์การที่มีผลต่อผู้นำเชิงนวัตกรรม และองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์การและประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยสอดคล้องตามสมมติฐานการวิจัย และมีความสัมพันธ์กัน สามารถสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่จะบรรลุเป้าหมายตามกรอบแนวทางการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) ทั้ง 8 ด้านได้นั้น ปัจจัยที่มีความสำคัญที่จะทำให้การนำองค์กรของผู้บริหารของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยประสบผลสำเร็จ

คือการที่ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม การมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม และการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม โดยการส่งผ่าน วัฒนธรรมองค์การของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่มุ่งเน้นวัฒนธรรมที่เน้นพันธกิจ เพื่อให้การดำเนินการบรรลุวิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนขององค์การ เพื่อให้ได้ประสิทธิผล ที่ภาครัฐต้องการ โดยที่วิสัยทัศน์และพันธกิจของบริหารจะถูกถ่ายทอดให้ผู้ใต้บังคับบัญชารับรู้ และปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ โดยที่ผู้บริหารจะกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ปฏิบัติงานให้สำเร็จในระดับเป้าหมายที่ได้รับการมอบหมาย เพื่อให้พันธกิจหลักของ กฟผ. บรรลุ เป้าหมายที่วางไว้ ภายใต้การปฏิบัติตามโครงสร้างและกฎระเบียบ โดยพนักงานใน กฟผ. ร่วมมือ กันทำงานตามนโยบาย ธรรมเนียมปฏิบัติ วิธีปฏิบัติที่ตั้งเอาไว้ โดยเน้นการดำเนินงานภายใต้ ระเบียบกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน มีโครงสร้างสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน เน้นการมีส่วนร่วมของ พนักงาน เพื่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์การที่มุ่งเน้นให้พนักงานมีส่วนร่วมในงานขององค์การ เปิดโอกาสให้พนักงานทำงานร่วมกัน กำหนดแผนปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้พนักงานเกิด ความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของงาน และเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จของงาน เพื่อนำไปสู่ความ ผูกพันต่อองค์การ และร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้กับองค์การ พร้อมทั้งจะปรับตัวให้ทันต่อ เปลี่ยนแปลงตอบสนองต่อความต้องการภาครัฐ จากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอกที่ เกิดขึ้นทำให้องค์การได้มอบอำนาจการตัดสินใจให้กับพนักงาน โดยที่พนักงานมีสิทธิจะ เปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานและพฤติกรรมในรูปแบบใหม่ได้เมื่อสภาพแวดล้อมภายนอกและ สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ควรนำองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิง นวัตกรรมใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเกณฑ์หรือตัวบ่งชี้ผลการดำเนินงานขององค์การในส่วน ของภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงหรือพัฒนาบุคลากรหรือ กระบวนการทำงานขององค์การ ให้สามารถแข่งขันได้และมีความยั่งยืน
2. ผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนา บุคลากรในองค์การให้มีศักยภาพในการเป็นผู้นำทั้งในปัจจุบันและในอนาคตที่ครอบคลุม องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่สำคัญ ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม การพัฒนาบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม และการสร้าง บรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม โดยต้องกำหนดกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการพัฒนาภาวะผู้นำให้มี ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และจัดให้มีระบบการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพให้แก่บุคลากรใน องค์การเพื่อเตรียมการเป็นผู้ทำหน้าที่บริหารในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้โมเดลความสัมพันธ์ของการวิจัยเรื่องนี้ในบริบทอื่นในองค์กรภาครัฐและเอกชน ได้แก่ องค์กรภาครัฐ องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรธุรกิจ เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารในบริษัทเอกชนด้านพลังงาน เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างรัฐวิสาหกิจและบริษัทเอกชนด้านพลังงานไฟฟ้าและเห็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในเชิงของการแข่งขัน

เอกสารอ้างอิง

- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2563). *โครงสร้างองค์กร*. สืบค้น 14 มกราคม 2564, จาก <http://www.intranet.egat.co.th>.
- ชยาธิศ กัญหา. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ธิตินันท์ จินประชา. (2557). *รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลสถานีตำรวจสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- มัลลิกา ต้นสอน. (2544). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ : เอ็กเปอร์เน็ท.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2551). *วัฒนธรรมองค์กรกับประสิทธิผลขององค์การราชการ*. *วารสารพัฒนาสังคม*, 10(2), 25-48.
- พิทักษ์ ทิพย์วารี. (2559). *รูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำทางนวัตกรรมสำหรับผู้บริหารสถาบันการพลศึกษา*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 11(1), 57-70.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. (2563). *คู่มือการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ*, สืบค้น 17 พฤศจิกายน 2563, จาก <http://www.sepo.go.th/pes/contents/27>.
- สงวน ช่างฉัตร. (2541). *พฤติกรรมองค์กร*. พิษณุโลก: สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์. (2554). *การพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อารีย์วรรณ อ่วมธานี. (2554). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางการพยาบาล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Arroba, T., & James, K. (1992). *Pressure at Work: A Survivals Guide for Manager*. (2th ed). London: McGraw-Hill Book Company.
- Daft, R. L. (2008). *The Leadership Experience* (4th ed.). Mason, O.H.: Thomson/ South-Western.
- Gibson, J. L. (2000). *Organizations Behavior*. (7th ed.). Boston: Irwin.
- Gliddon, D.G. (2006). *Forecasting a Competency Model for Innovation Leaders Using a Modified Delphi Technique*. The Pennsylvania State University. The Graduate School College of Education.
- Owens, R. G. (1995). *Organizational Behavior in Education* (5th ed). Boston : Allyn and Bacon.
- Zain, Z. et al. (2009). The Influence of Corporate Culture on Organizational Commitment: A study on a Malaysian Listed Company. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 17(1), 1-10.

นวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ตำบลบางน้ำจืด
อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร*

INNOVATION FOR YOUTH DEVELOPMENT THROUGH
“BOWORN-POWER” IN BANG NAM CHUET SUB-DISTRICT,
LANG SUAN DISTRICT, CHUMPHON PROVINCE

สุชาติ ทองยอด

Suchad Tongyod

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author E-mail: Suchad.kim@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร 2. เพื่อสร้างแผนนวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร การวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเก็บข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร และภาคสนาม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 36 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า บริบทชุมชน มีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม รองลงมา การประมง ชายฝั่ง มีเกาะพิทักษ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแบบ โฮมสเตย์ เป็นที่นิยมของคนไทยและต่างชาติ มีการพึ่งพาปัจจัยภายนอก ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการพัฒนาเยาวชน มีปัญหาครอบครัวขาดความอบอุ่น ใช้ความรุนแรงในครอบครัว ขาดความรับผิดชอบ ไม่ตั้งใจเรียน ติดโซเชียล การพนันและยาเสพติด ด้านความต้องการให้สถาบันต่างๆ ในชุมชนทำหน้าที่ในการดูแล ป้องกัน แก้ไข แผนนวัตกรรมด้าน “พลังบวร” ในการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ การจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพ การสร้างเครือข่าย “พลังบวร” พลังบวร ยึดเยาวชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เครือข่าย “บวร” ร่วมกันจัดกิจกรรมสร้างอาชีพให้แก่เยาวชน และ แผนนวัตกรรมด้านชุมชน ในการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ ใช้ “พลังบวร” พัฒนาความเข้มแข็ง ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริม พัฒนา ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในชุมชน

คำสำคัญ: นวัตกรรม; การพัฒนาเยาวชน; พลังบวร

* Received November 24, 2021; Revised December 3, 2021; Accepted December 7, 2021

Abstract

This research aims to 1) study the community context, problem and need for youth development through “Boworn-Power” in Bang Nam Chuet Sub-District, Lang Suan District, Chumphon Province, and 2) build an innovative plan for youth development through “Boworn-Power” in Bang Nam Chuet Sub-District, Lang Suan District, Chumphon Province. The study adopted the qualitative research and participatory action research methods. Data was collected from research papers and field survey. The in-depth interview of 36 representative samples was performed.

The research found the community context as follows. Farming was their main occupation, followed by coastal fisheries. Ko Phithak was their popular attraction among Thai and foreign tourists with local community homestays. Regarding economic, social and cultural aspects, the problems and need to develop youth included lack of parental warmth, domestic violence, lack of responsibility, failing to study hard, social media addiction and drug and gambling-related issues. Regarding the community organizations’ duties in controlling, protecting and developing, the “Bowon-Power” innovative plan for the youth development included the “Bowon-Power” network establishment and development, youth-led development with “Bowon-Power” and creating careers for young people. The community innovative plan for the youth development included strengthening and promoting the technology skills, community traditions and adoption of the Sufficiency Economy Philosophy in the community.

Keywords: Innovation; Youth Development; Bowon-Power

บทนำ

ประเทศไทยภายใต้บริบทสังคมโลกที่เป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่เริ่มต้นตั้งแต่ ค.ศ. 1995 เรื่อยมาจนถึงช่วง ศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมยุคดิจิทัลเปลี่ยนโลก มีการเปลี่ยนแปลงเกิดนวัตกรรมและเทคโนโลยี ทั้งด้านเครื่องมือที่เป็นนาโนเทคโนโลยี เทคนิควิธีติดต่อสื่อสารที่มีความรวดเร็วและเชื่อมโยงระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่หลอมรวมความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันเป็นวิถีชีวิตของสังคมประเทศ สังคมโลก ทำให้สังคมโลกมีลักษณะเหมือนหมู่บ้านโลก โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือช่วย (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2562) จากสภาพการณ์ในลักษณะนี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางบวกที่ผลักดันให้เกิดมิติการพัฒนาสู่ความ

ทันสมัย ความเจริญของสังคมของประเทศ ในขณะที่ผลกระทบในเชิงลบที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกับประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา ในกรณีของประเทศไทยก็ได้รับผลจากการพัฒนาตามทฤษฎีกระแสหลัก โลกยุคโลกาภิวัตน์และยุคดิจิทัลเปลี่ยนโลกในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ กล่าวโดยเฉพาะปัญหาสังคมที่มีความรุนแรง มีแนวโน้มสูงขึ้นและจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของประชาชนที่เป็นพลเมืองแห่งรัฐ ในอนาคตอย่างรุนแรงและกว้างขวาง คือ ปัญหาเยาวชน ดังคำกล่าวที่ว่า “สถานการณ์ปัจจุบันของเด็กและเยาวชนไทย นำวิกฤตในอนาคตยิ่งนำไปเป็นห่วง” (ผดุง จิตเจื้อจุน, 2564) อันสืบเนื่องมาจากเมื่อประเทศไทย เข้าสู่ยุคทุนนิยม และเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรวดเร็วและเต็มรูปแบบ ทำให้สภาพสังคมและวิถีชีวิตของประชาชนทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบทเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม สู่ภาวะความเสื่อมถอย จากหลายสาเหตุหลายประการที่เป็นปัจจัยให้เด็กและเยาวชนอยู่ในสถานการณ์จนนำวิกฤตปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ล้วนเป็นปัญหาเปราะบางทางจิตใจและกลายเป็นปัญหาเรื้อรังของสังคมที่ไม่สามารถคลายปมให้หลุดได้ จากสภาพของสถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชน ดังกล่าวได้กลายเป็น ปัญหาสังคม ที่เป็นสภาวะการณ์ที่มีผลกระทบต่อสังคมประชาชนส่วนใหญ่ ประชาชนมองเห็นว่า สภาวะการณ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นและเห็นว่าสามารถแก้ไขได้ด้วยการร่วมมือกัน ดังนั้นปัญหา เด็กและเยาวชน ดังกล่าว สามารถแก้ไขให้ลดลงหรือหมดไปได้ ด้วยความร่วมมือของหน่วยงานทางสังคมที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุดก่อนแล้วจึงใช้มาตรการของรัฐเข้ามาจัดการเป็นขั้นปลาย โดยเฉพาะมาตรการทางกฎหมาย

สถาบันหลักที่มีบทบาทหรือเป็นหน่วยงานทางสังคมที่มีอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยที่เป็นวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือสถาบันครอบครัว คือ บ้าน สถาบันศาสนา คือ วัด และ สถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน โดยสถาบัน ทั้ง 3 เป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทใกล้ชิดต่อวิถีชีวิตของคนไทยและได้ทำหน้าที่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือคน ประชาชนคนไทย จนเป็นที่รู้จักกันว่า “หลัก บวร” ซึ่งเป็นองค์กรชุมชนในลักษณะ “ประชาสังคม” (Civil Society) เป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างสังคมจากความร่วมมือ ขององค์กรสังคมในมิติเชิงการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม กระบวนการประชาสังคม “บวร” จึงเป็นแนวคิดที่มุ่งพยายามนำเอาองค์การและ หรือสถาบันหลักในชุมชนท้องถิ่นมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ได้แก่ การนำเอาสถาบันที่สำคัญในชุมชน 3 สถาบัน ทั้งด้านการปกครอง (บ้าน) ด้านศาสนา (วัด) และสถาบันการศึกษา (โรงเรียน) มาผนึกกำลังกันเพื่อร่วมมือป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน (ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์, 2559) ถึงแม้กาลเวลาและบริบทต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ “หลักบวร” ก็ยังคงเป็นความร่วมมือที่มีบทบาทในการพัฒนาคนตามวิถีสังคมไทยเสมอมา ยิ่งปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน มีหลากหลายประเด็นและรุนแรงจนเกิดผลกระทบต่อสังคมในปัจจุบันและอนาคตอย่างกว้างขวาง “บวร” จึงกลายเป็นพลังที่

จำเป็นและสำคัญยิ่ง เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดเยาวชนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน แต่ทั้งนี้การให้พลังบวรสามารถขับเคลื่อน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและเป็นรูปธรรม ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและมีความเป็นไปได้สูง “พลังบวร” จะต้องมีการนวัตกรรม (Innovation) หรือวิธีการใหม่ ๆ ในเชิงยุทธศาสตร์ หรือกลยุทธ์ โครงการและ กิจกรรม ที่จะนำไปใช้ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายได้

จากสถานการณ์ปัญหาของเยาวชนในสังคมไทย ประกอบกับข้อมูลปัญหายาวชนในอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร จากการสัมภาษณ์ นายจิรวัฒน์ สารสิน รองอัยการจังหวัดหลังสวน ได้ให้ข้อมูลปัญหายาวชนในพื้นที่ อำเภอหลังสวน ปัจจุบันปัญหายาวชนมีแนวโน้มก่อคดีสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ย 100 คดีต่อเดือน และมีถึง ร้อยละ 10 มีสาเหตุมาจากการกระทำความผิดมาจาก 3 ปัจจัยหลัก คือ ปัญหาตัวเยาวชน ปัญหาจากครอบครัวและปัญหาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเยาวชน ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมจากกระแสสังคมโดยเฉพาะจากการสื่อสารสารสนเทศและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยดิจิทัล ด้วยพลวัตร (Dynamic) ของบริบทแวดล้อมทางสังคมในทุกมิติ

ด้วยข้อมูลและสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตำบล บางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ในหลากหลายมิติรวมทั้งปัญหาของเยาวชนที่มีหลากหลายและเพิ่มขึ้น ทั้งปริมาณ ประเภทของปัญหา ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์พูดคุยกับเยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น เจ้าอาวาสและครูอาจารย์ของโรงเรียนในพื้นที่ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ พบว่า ชุมชนกำลังเผชิญกับปัญหาที่มีผลกระทบต่อเยาวชน เช่น ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว ปัญหาค่าครองชีพในครัวเรือน การใช้ความรุนแรง ขาดความอบอุ่น และปัญหายาเสพติด ซึ่งมีผลโดยตรงต่อเยาวชนในพื้นที่ด้านพฤติกรรมที่ก้าวร้าว ขาดคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม อยากรู้อยากลอง ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย เป็นต้น จึงควรได้รับการแก้ไข ป้องกัน และพัฒนาเยาวชน ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการพัฒนาเยาวชนในตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร
2. เพื่อสร้างแผนนวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ในตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยประยุกต์ใช้เทคนิควิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการวิจัยไว้ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบทชุมชน ปัญหาและความต้องการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ได้กำหนดวิธีการไว้ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ แนวทางการศึกษา รายงานการวิจัย การหาข้อมูลเชิงพื้นที่ ที่หน่วยงานราชการ ได้ศึกษา เรียบเรียง ที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ตลอดจนนโยบาย บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ต่อนโยบายการใช้ “พลังบวร” ในการพัฒนาเยาวชน

2. การวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงยึดหลักเกณฑ์การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จากบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลหลักหรือข้อมูลสำคัญ และสามารถเข้าร่วมกระบวนการวิจัยได้ เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่เชื่อถือได้ ได้กลุ่มตัวอย่างจากตัวแทนทั้ง 4 กลุ่ม ดังนี้ 1) หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทน (บ้าน :บ) ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าครัวเรือน ผู้ปกครอง อสม. ผู้นำชุมชน จำนวน 14 คน 2) เจ้าอาวาสหรือตัวแทนและพระภิกษุ (วัด : ว) จำนวน 4 รูป 3) ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือตัวแทนและครู (โรงเรียน : ร) จำนวน 4 คน 4) เยาวชน จำนวน 14 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 36 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเป็นแบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ เป็นลักษณะของการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดครบชัดเจน โดยใช้คำถามเดียวกันกับทุกคน (สุรางค์ จันทวานิช, 2561) โดยใช้แบบสัมภาษณ์นี้สำหรับ การศึกษาบริบทชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการพัฒนาเยาวชน ด้วย “พลังบวร” ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร การตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นดังกล่าวไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยง (Validity) แล้วนำมาแก้ไขเพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง สามารถที่จะวัดในสิ่งที่จะวัดได้และนำมาใช้ในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลด้านบริบทชุมชน ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ทางราชการ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำจืด และอำเภอหลังสวน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหลังสวน ได้เก็บรวบรวมและเรียงไว้เป็นทางการถาวร ที่เป็นเอกสารแบบทุติยภูมิ ประกอบกับการสัมภาษณ์ภูมิปัญญา ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุม ถูกต้อง สมบูรณ์ และเป็นปัจจุบันมากที่สุด และการรวบรวมข้อมูลด้านปัญหาและความต้องการพัฒนาเยาวชน ด้วย “พลังบวร” โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดและมีการนัดหมายไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน และมีผู้ช่วยนักวิจัยในการนำการเก็บและการบันทึกข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1.การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ และ ค่าร้อยละการวิเคราะห์ข้อมูล 2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะหรือเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลหลักหรือข้อมูลส่วนใหญ่ของการวิจัยในขั้นนี้ ผู้วิจัยได้

วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำมาจัดประเภท หมวดหมู่ เรียบเรียงนำเสนอ ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแผนนวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ได้กำหนดวิธีการไว้ ดังนี้

1. ใช้พื้นที่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเดิมกับการวิจัยในขั้นตอนที่ 1
2. ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยประยุกต์ใช้เทคนิค การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) เพื่อกำหนดนวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ที่เป็นแนวทางเชิงกลยุทธ์ (Strategic Guild Lines หรือ Strategy of Youth) และ “พลังบวร” สามารถนำไปกำหนดแผน โครงการและกิจกรรมการพัฒนาในการปฏิบัติการจริงได้ต่อไป โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1)จัดทำแผนปฏิบัติการ วิเคราะห์ ตรวจสอบสภาพแวดล้อม “พลังบวร” ด้วยเทคนิค SWOT Analysis 2)จัดเวทีประชุมปฏิบัติการวิเคราะห์ โดยทีมวิเคราะห์ SWOT ในที่นี้ ทีมคือกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ร่วมประชุมปฏิบัติการวิเคราะห์ (SWOT Analysis) โดยดำเนินการ ดังนี้ 1. วิทยากรสรุปผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ให้ที่ประชุมรับทราบและร่วมกันสรุปประเด็น 2. วิทยากรแจ้งวัตถุประสงค์การประชุมปฏิบัติการพร้อมแนะนำวิธีการวิเคราะห์ และเป้าหมายสุดท้ายที่ต้องการให้ที่ประชุมร่วมกันดำเนินการ โดยเน้นเทคนิคการระดมสมอง (Brainstorming) โดยนำเทคนิคการสนทนากลุ่ม มาใช้ในการดำเนินการ 3.วิเคราะห์ SWOT “พลังบวร” ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยต้องร่วมกันตอบคำถามที่สำคัญ 3 ข้อ ของ “พลังบวร” คือ 1)ขณะนี้เราอยู่ที่ไหน (Where are we now?) 2)เราต้องการไปอยู่ ณ จุดไหนในอนาคต หรือเราต้องการเป็นอย่างไรในอนาคต (Where do we want to be?) 3)เราจะมามีวิธีการใดหรือเราจะไปถึงที่นั่นได้อย่างไร (How will we get there?) โดยมีประเด็นการวิเคราะห์ SWOT คือ 1)วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของ “พลังบวร” ด้านโอกาส (Opportunities) และ ด้านอุปสรรค (Threats) 2) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของ “พลังบวร” ด้านจุดแข็ง (Strengths) และ จุดอ่อน (Weaknesses) ซึ่งการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน วิเคราะห์ตามประเด็นและแบบฟอร์มตารางที่กำหนดให้ ดังนั้นการจัดทำกลยุทธ์ทางเลือก นวัตกรรมพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” โดยใช้ TOWS Matrix ในกรอบ 4 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO) 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) 4) กลยุทธ์ กลยุทธ์เชิงรับ (WT) และให้เวทีช่วยกันคัดเลือกกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ที่เป็นนวัตกรรมซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาเยาวชน ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบฟอร์มตารางวิเคราะห์ SWOT ทั้งสิ่งแวดล้อมภายนอกและภายใน

4. การจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่กำหนดไว้ในข้อ 1 ของการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 นี้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เทคนิคระดมสมองตามกระบวนการวิเคราะห์ SWOT และการจัดทำ TOWS Matrix ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงใช้เทคนิควิเคราะห์เชิงเนื้อหา ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาบริบทชุมชน ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่า ประวัติความเป็นมาของชุมชน ตำบลบางน้ำจืด จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุหรืออดีตผู้นำท้องถิ่นหลายๆ ท่าน ได้เล่าต่อๆ กันมาว่า คำว่า “บางน้ำจืด” น่าจะมาจากเรื่องเล่ากันว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ติดกับชายทะเลอ่าวไทย จึงได้มีกลุ่มชาวจีนอพยพเดินทางโดยทางเรือเข้ามาอาศัยอยู่ริมทะเลหลายครัวเรือน ซึ่งแยกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มทิศเหนือและกลุ่มทิศใต้ของร่องน้ำ ปัจจุบันร่องน้ำแห่งนี้ยังอยู่พื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านบางน้ำจืด และได้มีการติดต่อค้าขายกับชาวจีนด้วยตนเอง โดยใช้เรือสำเภาในการขนถ่ายสินค้า พอช่วงลมมรสุมก็นำเรือเข้ามาจอดในร่องน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ สามารถจอดได้จำนวนหลายลำเพราะร่องน้ำลึกมากและช่วงที่หลบมาสูม ชาวจีนที่อาศัยอยู่ร่องน้ำดังกล่าวได้ใช้น้ำในร่องน้ำนั้นในการอุปโภคบริโภค ซึ่งปรากฏว่าน้ำในร่องน้ำนี้มีความจืดทั้งที่อยู่ใกล้ทะเล จึงเรียกว่า “บางน้ำจืด” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ด้านที่ตั้งตำบลบางน้ำจืด ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอหลังสวน ด้านการเมืองการปกครอง ตำบลบางน้ำจืด แบ่งออกเป็น 14 หมู่บ้าน มีสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางทางสังคมและทางราชการ ได้แก่ โรงเรียน จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านบางหยี โรงเรียนบ้านหนองไก่อ๊ะ โรงเรียนวัดชลธิณีมิตร โรงเรียนบ้านน้ำลอด ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดชลธิณีมิตร วัดจำนวน 4 วัด 1 สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดชลธิณีมิตร วัดน้ำลอด วัดถ้ำบางน้ำจืด และสำนักสงฆ์ เขาไทรทอง ด้านสภาพทางเศรษฐกิจ ตำบลบางน้ำจืดพบว่า ประชาชนในพื้นที่ ประกอบอาชีพหลักคือการเกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวนปาล์มน้ำมันสวนมะพร้าว สวนผลไม้ เช่น มังคุด ทุเรียน เงาะและปลูกพืชไร่ รองลงมา ได้แก่ อาชีพประมงชายฝั่ง เช่น เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา ปศุสัตว์ เช่น เลี้ยงโค ไก่ สุกร อาชีพอื่นๆ เช่น ค้าขาย การบริการและรับจ้างทั่วไป และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหลากหลายแขนง เช่น หมอครุมนโนราห์ หมอภูมิเจ้าที่ หมอแผนโบราณ หมอจับเส้น ช่างต่อเรือ เป็นต้น

ผลการศึกษาปัญหาของเยาวชน พบว่า

มุมมองของครอบครัวหรือบ้าน ต่อสภาพการณ์ปัญหาเยาวชนในชุมชนตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร มี 5 ลักษณะที่สำคัญ คือ 1) ปัญหาเยาวชนขาดความอบอุ่น ปัญหานี้เกิดขึ้นกับเยาวชนในชุมชนบางน้ำจืด ที่มีไม่มากนักเมื่อเทียบกับปัญหาอื่น ๆ ในยุคปัจจุบัน 2) ปัญหาการใช้ความรุนแรงกับสมาชิกในครอบครัว ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะมี 2 ลักษณะ คือ ความรุนแรงในพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย เช่น การทำร้ายร่างกาย โดยการตบตี ทบตอย ตะ และอื่น ๆ ที่ใช้กำลัง ความรุนแรงลักษณะที่ 2 คือ การแสดงออกทางอารมณ์

โดยไม่ใช้เหตุผล ปัญหาในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อกับแม่ ที่พ่อแม่ใช้อำนาจบาตรใหญ่ ลักษณะอำนาจนิยม ช่มแวง ทำร้ายแม่และบางครั้งก็มาลงที่ลูกซึ่งเป็นเยาวชน จนบางครั้งเยาวชนซึ่งเป็นลูกก็จะบอกเพื่อนๆ ว่า “พ่ออารมณ์ร้าย” รู้สึกไม่ปลอดภัย เมื่อพ่อโกรธ ไม่พอใจ ซึ่งมักจะไม่น่าจะใช้เหตุผล เอาแต่อารมณ์ ยึดตัวเองเป็นใหญ่ พูดห้ามอะไรก็ไม่ฟัง ไม่เข้าใจ ผลที่ตามมาต่อเยาวชน คือ ความเครียด ความทุกข์ กังวล ไม่ปลอดภัย รู้สึกต่อต้าน เป็นต้น สุดท้ายก็จะนำไปสู่ปัญหาของครอบครัว “บางคนเกลียดจนอยากไปให้พ้น ๆ หรือฆ่าตัวตายให้รู้แล้วรู้รอด” ปัญหาในลักษณะจะเกิดขึ้นกับบางครอบครัวและกับเยาวชนในชุมชนบางน้ำจืด ส่วนสาเหตุที่สำคัญนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว คือ การดื่มสุรา ปัญหาด้านเศรษฐกิจในครอบครัว ลักษณะเฉพาะของบุคคล / ครอบครัว ที่มักจะมีเรื่องทะเลาะกันจนเป็นนิสัยทุกวัน และนำไปสู่การมีพฤติกรรมและอารมณ์ที่รุนแรงในครอบครัว 3) ปัญหาพ่อแม่ตามใจลูก “เป็นปัญหารักลูกไม่ถูกทาง” ลูกเป็นเทวดา ลูกขี้ไครอย่าแตะ ทำนองนี้ ลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นบางครอบครัวและเยาวชนบางคนเท่านั้น 4) ปัญหาการติดสื่อโซเชียล ในมุมมองของผู้ปกครองหรือตัวแทนครอบครัว ยอมรับว่า เป็นปัญหาที่มีลักษณะเป็นภัยเงียบกับเยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา เยาวชนเกือบไม่มีเวลาคุยกัน ในครอบครัวเลย แต่จะมีเวลาอยู่กับสื่อโซเชียล เช่น มือถือ คอมพิวเตอร์ ส่งผลให้พ่อแม่และลูกห่างเหินกัน เพราะลูกติดโทรศัพท์ เป็นประการแรก ประการที่สอง พบว่า การแสดงออกเชิงพฤติกรรม ทั้งการพูด การใช้ชีวิต ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ การแต่งเนื้อแต่งตัวเปลี่ยนแปลงไป ค่าใช้จ่ายในแต่ละวันสูง พ่อแม่หาเงินมาให้ไม่พอต่อการซื้อหาสิ่งจำเป็นที่เยาวชนต้องการ นอกจากนี้พบว่า การคบเพื่อนต่างถิ่น ต่างวัยและอยู่ห่างไกลมากขึ้น ประการสำคัญชีวิตของเยาวชนจะใช้เวลาอยู่กับโซเชียลจนติดจนตื้น และกลายเป็นคนตื้นสาย โดยไม่สนใจรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ของตนเองต่อครอบครัว ส่วนสื่อโซเชียลที่เยาวชนติดและใช้เวลาไปเกือบทั้งวัน ผู้แทนครอบครัวเห็นว่า เยาวชนติดเกม Facebook Line และ Tiktok ซึ่งเป็นลักษณะการติดสื่อของเยาวชนเหมือนกัน ตั้งแต่ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัดถึงระดับประเทศ และเมื่อถามถึงผลกระทบต่อเยาวชนในลักษณะปัญหา พบว่า มีปัญหาหลายประการ เช่น ใช้เวลาโดยเปล่าประโยชน์ เกิดความห่างเหินจากสมาชิกในครอบครัว ติดเพื่อนในโซเชียล เล่นเกม มัวหมกในการดูวิดีโอ ภาพลามกอนาจาร เพศสัมพันธ์ ทำให้เด็กและเยาวชนใจแตกจนเกิดการมั่วสุมทางเพศได้ 5) ปัญหาพ่อแม่ไม่รับฟังปัญหาจากลูก (เยาวชน) โดยพบว่า พ่อแม่บางครอบครัวมีลักษณะการเลี้ยงดูแบบโบราณ คือ พ่อแม่ เป็นใหญ่ ลูกต้องปฏิบัติหรือกระทำการดังที่พ่อแม่บอกหรือสั่งเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เองทำให้ลูกหรือเยาวชนในครอบครัวไม่กล้าปรึกษา บอกเล่าหรือขอความช่วยเหลือจากพ่อแม่ จึงเป็นสาเหตุให้เยาวชนรู้สึกขาดความอบอุ่น ขาดที่พึ่ง ไม่อยากอยู่บ้านจึงทำให้พ่อแม่เองก็ขัดแย้งทะเลาะกันเกี่ยวกับเรื่องลูก (เยาวชน) เนื่องจากมีความเห็นไม่ตรงกัน เป็นต้น มุมมองของวัด (ว) ต่อสภาพปัญหาเยาวชน ในชุมชนบางน้ำจืด เรื่องปัญหาของเยาวชนตามมุมมองหรือทัศนคติของเจ้าอาวาสหรือตัวแทนและพระภิกษุสงฆ์ พบว่า มีประเด็นปัญหาของ

เยาวชน ดังนี้ 1) ปัญหาที่เกิดจากการทำหน้าที่ของวัดในการพัฒนากล่อมเกลাজิตใจของเยาวชน โดยภาพรวม พบว่า เยาวชนไม่ให้ความสำคัญกับสถาบันศาสนาโดยเฉพาะวัด เยาวชนยุคปัจจุบันจะไม่ค่อยเข้าวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม หรือสนใจหลักคำสอนทางศาสนาและการนำหลักคำสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเกิดจากปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ คือ วัดไม่มีความพร้อมในการอบรมสั่งสอน ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นปัญหาของแต่ละวัดแตกต่างกันไป อาจมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับพัฒนาการของแต่ละวัด นโยบายของเจ้าอาวาสและความทุ่มเทเอาใจใส่ของพระสงฆ์ส่วนที่เยาวชนหรือชุมชนมองว่าวัดไม่มีความพร้อมใน 4 เรื่องสำคัญ คือ 1.ความพร้อมของพระภิกษุสงฆ์ 2.นโยบายของเจ้าอาวาสและความร่วมมือร่วมใจระหว่างวัดกับชุมชน 3.ข้อจำกัดของพระสงฆ์ โดยเฉพาะเจ้าอาวาสที่มีอายุมาก และ 4.มีข้อจำกัดทั้งบุคลากรและกิจกรรมที่จะจูงใจให้เยาวชนเข้าร่วมเรียนรู้ 2) ปัญหาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสงฆ์ ไม่ทันต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ไม่สามารถใช้สื่อที่ทันสมัยในการอบรมจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่เยาวชน เป็นผลให้เยาวชนปัจจุบันที่รู้เข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ 3) ปัญหาของเยาวชนจากสิ่งแวดล้อมในสังคม โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันมีมากมายทั้งในเรื่อง ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ เกร่ เล่นเกม ติดพนันออนไลน์ มั่วสุมยาเสพติด มีเพศสัมพันธ์และมีครอบครัวก่อนวัยอันควร ไม่ช่วยพ่อแม่ทำงานและไม่ตั้งใจเล่าเรียนหรือประกอบอาชีพช่วยเหลือครอบครัว เป็นต้น

มุมมองของโรงเรียน (ร) ต่อปัญหาเยาวชน พบว่า เยาวชนมีปัญหาสำคัญ 6 ประการ คือ 1) ปัญหาความก้าวร้าวของเยาวชน พบว่า เป็นลักษณะการถกเถียง คัดค้าน ขัดแย้งทางความคิดที่ไม่ลงรอยกับผู้ปกครอง กับครูและเพื่อนๆ ซึ่งเป้าหมายสูงสุดที่เยาวชนต้องการ คือ ให้คนอื่นยอมรับว่าตนเป็นผู้ใหญ่แล้ว คิดเองเป็น มีเหตุผลผลเหนือคนอื่น และต้องเอาชนะทุกคนไม่ว่าแม้กระทั่งผู้ปกครองของตน 2) ปัญหาการทะเลาะวิวาท เป็นปัญหาร่วมของเยาวชน ทั้งระหว่างตัวบุคคลต่อตัวบุคคลและระหว่างกลุ่ม มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ต่างฝ่ายต่างแสดงให้เห็นว่าความคิดของตนถูกต้อง อีกฝ่ายผิด และไม่ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำเชิง 3) ปัญหาการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน เป็นปัญหาของเยาวชนที่มีที่มาจากภูมิลำเนา ภูมิหลังทางครอบครัวและการอบรมกล่อมเกลากันที่แตกต่างกัน แต่เมื่อมาอยู่ในโรงเรียน ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน แต่พบว่า มีนักเรียนส่วนหนึ่งที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ เช่น มาโรงเรียนสาย ไม่ยอมเข้าแถวหน้าเสาธง การใช้มือถือระหว่างนั่งเรียน และการแต่งกายไม่เรียบร้อย เป็นต้น 4) ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นลักษณะปัญหาเชิงพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคม เช่น การใช้ภาษาหรือคำพูดที่ไม่สุภาพ ไม่เหมาะสมกับการเป็นนักเรียนผู้ได้รับการอบรมสั่งสอน ใช้คำหยาบคายในการด่าทอ เป็นต้น 5) ปัญหาด้านการเรียน เช่น พฤติกรรมหนีเรียน ไม่ตั้งใจเรียน ไม่เชื่อฟังครูบาอาจารย์ จับกลุ่มคุยกันระหว่างเรียน เล่นมือถือขณะเรียน เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในทุกระดับชั้น และ 6) ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด เป็นปัญหาหลักของเยาวชนในยุคนี้นี้ คือ การติดยาเสพติด บางคนเล่นตั้งแต่เข้ามิดจนถึงสว่างคาก็มีทำให้ไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการไม่เข้าเรียน หรือร่วมกิจกรรม

ต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น จึงสรุปได้ว่า การติดสื่อโซเชียล เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของเยาวชน ยิ่งการเสพสื่อไปในทางที่ผิดยิ่งน่าเป็นห่วง เพราะก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมได้

มุมมองของเยาวชนต่อปัญหาของเยาวชน ในมุมมองของเยาวชนเองต่อปัญหาของเยาวชน มี 4 ประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ 1) ปัญหายาเสพติด ส่วนใหญ่เยาวชนเพศชายจะติด บุหรี่ เหล้า เปียร์ โดยเลียนแบบจากผู้ใหญ่ โดยเฉพาะครอบครัวที่พ่อแม่ทำพฤติกรรมเหล่านี้ให้เห็นอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ก็เป็นการอยากรู้ อยากลอง หรือ ถูกเพื่อนชักชวนให้ร่วมวง 2) ปัญหาการใช้สื่อโซเชียล โดยเยาวชนเห็นว่า เป็นปัญหาเฉพาะบุคคล ซึ่งปัจจุบันเยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อเหล่านี้ได้ง่าย ผู้ปกครองตามลูกไม่ทันหรือปล่อยปละละเลย จึงนำไปสู่การใช้สื่อหรือเสพสื่อในทางที่ผิดและเป็นอันตราย เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม ตลอดจนเพื่อนๆ ด้วยกันเอง 3) ปัญหาเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะคนที่อยากรู้ อยากเห็น อยากลองในเรื่องที่ไม่ควรลอง เช่น การดื่มเหล้า เสพของมีนเมา ยาเสพติดชนิดต่างๆ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การชวกันแข่งรถ และ 4) ปัญหาหลักเล็กขโมยน้อย สาเหตุจากความยากจน ขาดการอบรมสั่งสอน ขาดการอบรมคุณธรรมจริยธรรม การขัดเกลาทางสังคม เป็นต้น ผลการศึกษาความต้องการสร้างแผนนวัตกรรมการพัฒนาเยาวชน พบว่า มีความต้องการให้มีการสร้างแผนนวัตกรรมการพัฒนาเยาวชน ดังนี้ 1. จัดให้มีกิจกรรมเข้าค่ายเพื่ออบรมให้เยาวชนเป็นคนดีของสังคม 2. ให้มีกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถให้เยาวชนได้เรียนรู้ ฝึกปฏิบัติโดยการปฏิบัติจริง เช่น กิจกรรมจัดสถานีการเรียนรู้ (Walk Rally) ซึ่งเป็นกิจกรรมกลุ่มที่กระทำความรู้ไปกับการแทรกสาระการใช้ชีวิตที่เหมาะสม 3. จัดให้มีหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาทักษะชีวิตในระยะสั้นๆ 1 – 2 วัน แก่เยาวชน 4. ให้ครอบครัวและโรงเรียนเอาใจใส่ดูแล อบรม สั่งสอนและควบคุมบุตรหลานและนักเรียนอย่างเหมาะสมและทั่วถึงกว่าที่เป็นอยู่ 5. ต้องการให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนลูก และ ลูกศิษย์ อย่างเข้าใจในความเป็นวัยรุ่นของเด็กและเยาวชน 6. ให้ชุมชนมีมาตรการที่เหมาะสมในการดูแลเยาวชน ด้านความประพฤติร่วมกันกับครอบครัวและโรงเรียนอย่างเข้าใจ 7. ให้สถาบันในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น บ้าน วัด โรงเรียน ตำรวจ เจ้าหน้าที่ปกครองและองค์กรอื่นๆ ในตำบลบางน้ำจืด ช่วยกันสอดส่องดูแลปัญหาเยาวชนร่วมกัน โดยไม่เกียจว่าเป็นหน้าที่ใครหรือองค์กรใดเฉพาะ 8. ต้องการให้มีกิจกรรมส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น มีลานกีฬา ตลอดจนมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน 9. ต้องการให้วัดปรับปรุงสถานที่และมีกิจกรรมส่งเสริมหรือชักจูงให้เยาวชนสนใจที่จะเข้าวัดมากขึ้นและเห็นความสำคัญของหลักคำสอนตามหลักพุทธศาสนา และ 10. ให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อชุมชนและสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างแผนนวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ในตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ผลการวิเคราะห์ SWOT พบว่า ปัจจัยภายในด้านจุดแข็ง ได้แก่ 1. เป็นชุมชนขนาดเล็กที่พึ่งพาอาศัยกัน 2. แต่ละครัวเรือนมีอาชีพเป็นหลัก

แหล่ง พึ่งตนเองได้ 3. ชุมชนมีศูนย์บริการทั้ง วัด โรงเรียน และสถานที่ราชการอื่นๆ ที่จำเป็น 4. สถาบันทางสังคมในชุมชนมีความพร้อมและยินดีให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 5. อบต. มีแผนและงบประมาณในการพัฒนาตำบลทุกด้านรวมทั้งด้านเด็กและเยาวชน 6. บ้าน วัด โรงเรียน พร้อมและยินดีที่จะร่วมมือกันเป็น “พลังบวร” ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน 7. ชุมชน และ อบต. มีความพร้อมที่จะร่วมกับ “บวร” ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามนโยบาย รัฐ 8. ทุกครัวเรือนมีเทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารระหว่างกัน และ 9. ประชาชน ครัวเรือน และหน่วยงานภาครัฐพร้อมช่วยเหลือ อบต. ในการพัฒนาตำบล ในส่วน ด้านจุดอ่อน ได้แก่ 1. กระแสวัฒนธรรมสังคมเมืองหลังไหลเข้าสู่ชุมชน ซึ่งมีสภาพเป็นชนบท 2. ชุมชนหันไปใช้ชีวิต แบบบริโภคนิยม 3. ความร่วมมือของ “บวร” ไม่มีใครตั้ง ไม่มีใครสร้างและไม่มีบทบาทหน้าที่ที่ ชัดเจน 4. “บวร” ไม่มีโอกาสประชุมเพื่อปรึกษาหารือ กำหนดบทบาทหน้าที่ในการพัฒนา เยาวชน 5. วัด มีข้อจำกัดด้านบุคลากร เครื่องมือ กิจกรรมสมัยใหม่ในการพัฒนาเยาวชน 6. เยาวชนติดสื่อโซเชียลในทางที่ผิดๆ และใช้เวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ 7. เยาวชนไม่เชื่อฟัง ผู้ปกครอง ครูอาจารย์และหลักคำสอนทางศาสนา 8. สื่อโซเชียลมีอิทธิพลต่อเยาวชนจน ก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเองและสังคม 9. การทำหน้าที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่มีความจำกัด 10. โรงเรียนมุ่งเน้นสอนหลักวิชาการมากจนละเลยการ พัฒนาด้านจิตใจ และ 11. ชุมชนจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์น้อย

ปัจจัยภายนอก ด้านโอกาส ได้แก่ 1. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองและ การพัฒนาท้องถิ่น 2. สนับสนุนและผลักดันให้ อบต. รับผิดชอบ ดูแล ป้องกัน แก้ไขและพัฒนา เยาวชน 3. จัดงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านการพัฒนา การศึกษาของเยาวชน สาธารณะสุขและค่าครองชีพ 4. มีนโยบายให้ “บวร” เป็นกลไกในการ สร้างความเข้มแข็งของชุมชน 5. มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564) 6. สนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 7. ความก้าวหน้า ของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เรียนรู้และใช้ประโยชน์ได้มาก และ 8. อบต. มีแผนและจัด งบประมาณเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน และในส่วน ด้านอุปสรรค ได้แก่ 1. การแพร่ระบาดของ โรคโควิด 19 ทำให้ไม่สะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันในทุกด้าน 2. มีการว่างงาน ตกงาน เนื่องจากการปิดกิจการของภาคธุรกิจเอกชน 3. มีปัญหาในชุมชนมากทั้งด้าน สังคม เศรษฐกิจ 4. รายได้ของครัวเรือนน้อยลงไม่พอต่อค่าครองชีพและสงเคราะห์เยาวชนเรียนหนังสือ 5. ค่าใช้จ่าย ของครัวเรือนจากความเจริญทางวัตถุ มีชีวิตอยู่โดยหลักบริโภคนิยม 6. สื่อสารสนเทศ นำค่านิยม และวิถีปฏิบัติจากสังคมเมืองสู่ชุมชนก่อให้เกิดการเลียนแบบ 7. รายการทีวีหรือช่องทางการ นำเสนอจากสื่อมีมากทำให้เสียเวลา เสียเงิน ไม่มีเวลาดูแลเยาวชน เกิดความห่างเหินระหว่างเด็ก กับผู้ใหญ่ 8. การใช้สื่อโซเชียลในทางที่ผิดก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน เป็นปัญหาต่อตนเองและ สังคมมาก และ 9. การเกิดกระแสต่อต้านวัฒนธรรมไทย คนรุ่นเก่า พ่อแม่ผู้ปกครองของตน

เมื่อเวทีสนทนากลุ่มได้ผลจากการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคแล้ว (SWOT) เวิร์กได้นำสมาชิกกลุ่มสนทนาคำเนินการนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาจับคู่กันในรูปของ TOWS Matrix ดังนี้

ตารางที่ 1 TOWS Matrix และกลยุทธ์ทางเลือกของนวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร”

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strengths: S)	จุดอ่อน (Weaknesses: W)
โอกาส (Opportunities: O)	SO ใช้จุดแข็งร่วมกับโอกาส (กลยุทธ์เชิงรุก)	WO ใช้โอกาสลดจุดอ่อน (กลยุทธ์เชิงแก้ไข)
	1. จัดตั้งองค์กร “บวร” ขึ้นในชุมชน 2. “บวร” ทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในชุมชน เป็นรูปแบบเครือข่าย 3. “บวร” เรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตนในการ พัฒนาเยาวชน 4. รัฐ อปท. ชุมชนและ “บวร” ร่วมกันทำแผนและ งบประมาณพัฒนาเยาวชน	1. “บวร” ส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. “บวร” เรียนรู้ ปรับตัวนำเทคโนโลยี 3. “บวร” ร่วมกับหน่วยงานและชุมชนกำหนดแนวทาง แผนปฏิบัติการการพัฒนาเยาวชน 4. “บวร” ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมกัน พัฒนาเยาวชน
ภัยคุกคาม (Threats: T)	ST ใช้จุดแข็งรับมือกับอุปสรรค (กลยุทธ์เชิงป้องกัน)	WT แก้ไขจุดอ่อนและเสี่ยงอุปสรรค (กลยุทธ์เชิงรับ)
	1. ส่งเสริม สนับสนุนให้เยาวชนมีอาชีพ 2. ส่งเสริมพัฒนาสหกรณ์อาชีพ 3. ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการพัฒนาเยาวชน 4. ส่งเสริม ฟันฟู พัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณี ของชุมชน	1. การพัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี 2. การใช้หลัก “บวร” พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง 3. การใช้สื่อเทคโนโลยีประสานงานของเครือข่ายพัฒนา เยาวชน 4. “บวร” ใช้สื่อชุมชนในการให้ความรู้ ความเข้าใจต่อ เยาวชนและชุมชน

การจับคู่จะเป็นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ ทางเลือกในการบริหารจัดการและพัฒนาเยาวชน พบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญ 10 กลยุทธ์และเรียงตามลำดับ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 การจัดตั้งองค์กร “บวร” ขึ้นเป็นทางการและรูปธรรม กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพของ “บวร” ในการพัฒนาเยาวชน กลยุทธ์ที่ 3 การสร้างและพัฒนาเครือข่าย “บวร” กับทุกหน่วยงานและภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะการใช้ประโยชน์จากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในทุกด้าน กลยุทธ์ที่ 6 “บวร” ร่วมกับเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน จัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชน กลยุทธ์ที่ 7 ส่งเสริมการฟื้นฟู พัฒนากิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั่งามของชุมชน กลยุทธ์ที่ 8 “บวร” ยึดเยาวชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ทั้งร่างกายสติปัญญาและจิตใจ กลยุทธ์ที่ 9 ชุมชนใช้ “พลังบวร” ในการพัฒนาและสร้างชุมชนเข้มแข็ง และกลยุทธ์ที่ 10 เครือข่าย “บวร” สร้างอาชีพให้แก่เยาวชน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. สภาพปัญหาของเยาวชนในมุมมองของ บ้าน(บ) วัด(ว) โรงเรียน(ร) และเยาวชนที่สำคัญ ได้แก่ สภาพปัญหาที่เกิดจากครอบครัว เช่น ปัญหาเยาวชนขาดความอบอุ่น การใช้ความรุนแรงในครอบครัวสภาพปัญหาที่เกิดจากการทำหน้าที่ของวัดไม่สมบูรณ์ในการพัฒนาเยาวชน สภาพปัญหาตามมุมมองของโรงเรียน เช่น ปัญหาความก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การไม่ประพฤติตามกฎระเบียบของโรงเรียน สภาพปัญหาของเยาวชนในมุมมองของเยาวชน เช่น ปัญหายาเสพติด การใช้สื่อโซเชียล เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าปัญหาเยาวชนที่เกิดขึ้นในชุมชนปัจจุบันมีความรุนแรงมากขึ้นตามกระแสสังคมไทย จึงควรได้รับการดูแล กลุ่มเยาวชนอย่างใกล้ชิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ รัศมี สังข์ทองและดำริกา ไสงาม ที่กล่าวว่า เยาวชนคือบุคคลที่มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี เป็นช่วงชีวิตระหว่างวัยรุ่นเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจและสังคมเป็นอย่างมาก หากไม่ได้รับการดูแล กลุ่มเยาวชนอย่างเหมาะสม จะมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาทั้งด้านอารมณ์ จิตใจและพฤติกรรม ได้มาก เช่น ก้าวร้าว รุนแรง อยากรู้อยากลอง ติดเพื่อน การใช้สารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น (รัศมี สังข์ทองและดำริกา ไสงาม, 2564)

2. ผลการศึกษาความต้องการสร้างแผนนวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” พบว่าต้องการให้สถาบันหลักทางสังคมในชุมชนร่วมมือกันและกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการดูแล ป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชน ต้องการให้ บ้าน วัด โรงเรียน หรือ “บวร” ได้ทำหน้าที่ของตนเองในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเยาวชนอย่างเต็มที่ ต้องการให้มีหลักสูตรและกิจกรรมที่น่าสนใจ เหมาะสมในการพัฒนาเยาวชน แสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครอง เจ้าอาวาส ผู้อำนวยการโรงเรียน และเยาวชนเองมีความพร้อมที่จะร่วมมือกันป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชน ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนให้ลดลง และหมดไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย ทองจันทร์ ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน ในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเทศบาลตำบลพนม อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งพบว่า “บวร” ต้องทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถในการดูแลเยาวชนในเชิงป้องกันปัญหาของเยาวชน และ “บวร” ต้องผนึกกำลังทำหน้าที่ร่วมกันในเรื่องดังกล่าว โดยเน้นการป้องกันและพัฒนาเยาวชนทั้งด้านร่างกายและจิตใจและแก้ปัญหาไปด้วยกัน (ศุภชัย ทองจันทร์, 2560)

3. การดำเนินการใช้เทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Matrix ในการสร้างแผนนวัตกรรม การพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” ตำบลบางน้ำจืด ได้นวัตกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย “พลังบวร” เชิงกลยุทธ์สู่ภาคปฏิบัติ ตามกระบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ จำนวน 10 กลยุทธ์ ที่สามารถนำไปสู่การกำหนดโครงการ กิจกรรมการพัฒนาเยาวชนด้วย

“พลังบวร” สู่ตัวชี้วัดที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้เนื่องจากการวิเคราะห์ SWOT การจัดทำกลยุทธ์ทางเลือกโดยใช้ TOWS Matrix เป็นลักษณะวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในขององค์กร หน่วยงานต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในของชุมชน ในรูปแบบของชาวบ้าน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการรับรู้ที่ตนเองมีอยู่ แม้ไม่ได้แนวคิดและทฤษฎีกำกับ มีแต่เพียงผู้ดำเนินการหรือผู้อำนวยการความสะดวกในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้คอยช่วยเหลือประคับประคองไปสู่เป้าหมาย แต่ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ชุมชนสามารถทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับ กรวิภา ทองมีและคณะ (2564) ที่อธิบายว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นกระบวนการต่อเนื่องในการกำหนดภารกิจและเป้าประสงค์ขององค์การภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อม การกำหนดวิธีการที่เหมาะสม การปฏิบัติงานตามกลวิธีที่กำหนดไว้ การใช้อำนาจควบคุมกลยุทธ์ เพื่อให้มั่นใจว่ากลวิธีขององค์การที่นำมาใช้สามารถนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้และดำเนินการตามขั้นตอน องค์ประกอบของการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ และเนตต์พัฒนา ยาวีราข (2560) ซึ่งสรุปกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ไว้ว่า 1) การกำหนดทิศทาง 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 3) การกำหนดกลยุทธ์ 4) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ 5) การควบคุมกลยุทธ์สำหรับการดำเนินการวิเคราะห์ SWOT พบผลการศึกษาสอดคล้องกับ เอกชัย บุญยาพิชฐาน (2555) ซึ่งเน้นการดำเนินการตามขั้นตอน 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของ “บวร” ด้านโอกาส อุปสรรค 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของ “บวร” ด้านที่เป็นจุดแข็งจุดอ่อน และนำมาทำ TOWS Matrix ที่สอดคล้องกับแนวทาง การจัดทำกลยุทธ์ทางเลือก โดยใช้ TOWS Matrix คือ กลยุทธ์ SO : กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์ WO : กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์ ST : กลยุทธ์เชิงป้องกัน และ กลยุทธ์ WT : กลยุทธ์เชิงรับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านบ้าน (บ) ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการส่งเสริมอาชีพ ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีเวลาในการดูแลเยาวชนให้มากขึ้น ตลอดจนมีการอบรมการพัฒนาครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งควบคู่ไปด้วย
2. ด้านวัด (ว) ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสำนักพระพุทธศาสนา โรงเรียน และหน่วยงานอื่นๆ ของภาครัฐ ให้มีการช่วยเหลือ สนับสนุนด้านกิจกรรมและสื่อการอบรมจริยธรรมและคุณธรรมแก่วัดเพื่อนำไปใช้ในการอบรมเยาวชน
3. ด้านโรงเรียน (ร) ควรดำเนินการกวดขันการประพฤติปฏิบัติที่ไม่พึงประสงค์เหล่านี้ โดยการดูแลอย่างใกล้ชิด ให้ความรู้ควบคู่การอบรมจริยธรรม คุณธรรมและร่วมมือกับผู้ปกครอง (บ้าน) อย่างใกล้ชิด
4. ด้าน “พลังบวร” ควรร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนาเยาวชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำผลการวิจัยนี้ไปดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการจริงเพื่อให้ได้ทราบประสิทธิภาพประสิทธิผลของงานวิจัยและเห็นจุดแข็งจุดอ่อนเพื่อนำมาแก้ไข ปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อไป
2. ควรมีการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของเครือข่าย “บวร” ในการพัฒนาเยาวชน ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร ขึ้นเพื่อให้เกิดพลังความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ในการวิจัยนี้
3. ควรมีการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการป้องกันแก้ปัญหาและพัฒนาเยาวชน ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร เพื่อให้ “พลังบวร” และ เครือข่าย “พลังบวร” มีและจัดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนและส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี ของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กรวิภา ทองมีและคณะ. (2564). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2564, จาก : <https://shorturl.asia/iF6fn>
- จิรวรรณ สาสนัส. (2563, 1 สิงหาคม). รองอัยการจังหวัดลำปาง. [บทสัมภาษณ์].
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2562). *การจัดการเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์ จำกัด.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2560). *การจัดการสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผดุง จิตเจื้อจุน. (2560). *สถานการณ์ปัจจุบันของเด็กและเยาวชนไทย นวัตกรรมในอนาคตยังน่าเป็นห่วง*. สืบค้น 12 ธันวาคม 2564, จาก <https://shorturl.asia/96Zqf>

- รัศมี สังข์ทอง และดาริกา ไสงาม. (2564). *เยาวชนไทยใครมีปัญหา*. สืบค้น 29 กรกฎาคม 2564, จาก <https://cads.in.th/cads/content?id=71>
- ศุภชัย ทองจันทร์. (2560). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน ในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในเขตตำบลบางพนม อำเภอบางพลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสาร นาคบุตรปริทรรศน์*, 9(2), 154-166.
- ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร และคณะ. (2559). *กระบวนการประชาสัมพันธ์ “บวร” หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกชัย บุญยาภิธาน. (2553). *คู่มือวิเคราะห์ SWOT อย่างมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.

**การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
จังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรม***
**PERSONNEL COMPETENCY DEVELOPMENT OF LOCAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION IN NONTHABURI PROVINCE ACCORDING
TO BUDDHIST PRINCIPLE**

สุริยา รักษาเมือง, พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์
Suriya Raksamueng, Phongphat Chittanurak
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: suriya.udd@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป กระบวนการ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคนวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพทั่วไป ด้านจุดแข็ง คือ องค์กรมีสถานที่พร้อม หน่วยงานต้นสังกัดให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ จุดอ่อน คือ ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดการนำเอาหลักธรรมมาบูรณาการในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างเป็นรูปธรรม โอกาส คือ มีแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ บุคลากรมีโอกาสดำเนินงานสูง อุปสรรค คือ มีการระบาดของไวรัส Covid-19 ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ ขาดงบประมาณสำหรับการศึกษา 2. กระบวนการ ประกอบด้วย การฝึกอบรม การศึกษาและพัฒนา ให้บุคลากร มีความรู้ความสามารถทักษะและประสบการณ์ จากนั้นพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต พัฒนาปัญญา ให้บุคลากรมีร่างกายแข็งแรง มีระเบียบวินัย มีจิตใจเข้มแข็ง และมีปัญญา 3. แนวทางทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การวางแผน การปรับสร้างสภาพแวดล้อมขององค์กรให้เหมาะสม และการสร้างแรงจูงใจ ด้านการบริการที่ดี ได้แก่ พัฒนาทักษะการบริการ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการสื่อสาร ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ อบรมพัฒนาตามสายงาน จัดการศึกษา และมีส่วนร่วม ด้านจริยธรรม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านความร่วมมือร่วมใจ การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ความสามัคคี

คำสำคัญ: การพัฒนา; สมรรถนะ; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

* Received September 27, 2021; Revised October 26, 2021; Accepted November 1, 2021

Abstract

Objectives of this search article were: to study the general context, the process and to propose the approaches of personnel competency development of local administrative organization in Nonthaburi province according to Buddhism. Methodology was qualitative research conducted by in-depth interview 18 key informants and analyzed data by content analysis.

The findings were as follows: 1. The general context was the strength included the local administrative organization had a ready of place, the relative organization provided full support, the weakness was lack of continuous improvement and integration of Dharma for development of personnel competency, opportunity was there were resources for online learning and searching, personnel who have undergone training and competency development have high opportunities for advancement and the obstacle was there was an outbreak of the Covid-19 virus, so it can't do activities together and lack of budget for education. 2. The process included training, education and development to provide personnel with knowledge, abilities, skills and experiences and after that process of Physical development, moral development, mental development, intellectual development was the development of personnel to have a strong body, discipline, Strong-minded and wisdom. 3. The approaches of personnel competency development included achievement aspect included planning organizational environment renovation and motivation, good service aspect included skills development for service, modern technology using and communication, professional expertise aspect included training and development by duty, education and participation, ethical aspect included development of morality, ethics and good governance, cooperation aspect included skills development of teamwork and unity.

Keywords: Development; Competency; local administrative organization

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพคือการบริการประชาชนให้ได้รับประโยชน์มากที่สุด และมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สมรรถนะ (competency) ที่มีความหมายตามพจนานุกรมว่า ความสามารถ หรือสมรรถนะ สำนักงาน

ก.พ. ใช้ภาษาไทยว่า “สมรรถนะ” แต่ในบางองค์การใช้คำว่า “ความสามารถ” (Richard, 2008) อย่างไรก็ตามการพัฒนาสมรรถนะ ชัดความสามารถของบุคลากรนี้จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะส่งผลโดยตรงกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานในหน้าที่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคลากร แต่เกิดจากการขาดการประยุกต์หลักธรรมและการประยุกต์ศาสตร์เกี่ยวกับการบริหารเข้ามาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรทำให้การบริหารทรัพยากรบุคคลยังมีการใช้ระบบอุปถัมภ์อยู่ในบางแห่ง การจัดหาทรัพยากรบุคคลการให้รางวัลทรัพยากรบุคคลการพัฒนาทรัพยากรบุคคลการธำรงรักษา และป้องกันทรัพยากรบุคคล ยังขาดกลไกและเครื่องมือที่ดี (เสนห จัยโต, 2553) ส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งสิ่งที่ตามมามีก็คือ บุคลากรมีความสามารถไม่เพียงพอต่อการทำงาน เกิดปัญหาความล่าช้าของการทำงาน และส่งผลต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเนื่องมาจากบุคลากรขาดโอกาสในการพัฒนาสมรรถนะของตนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งถือว่าการสูญเสียโอกาสที่จะส่งผลทั้งต่อความก้าวหน้าในสายอาชีพของตน และส่งผลต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรวมด้วย และผลที่เกิดขึ้นคือ ประชาชนไม่ได้รับสิทธิประโยชน์อันจะพึงได้ เพราะบุคลากรปฏิบัติหน้าที่เพื่อประชาชนได้ไม่เต็มที่ ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาในระดับชาติต่อไป หากไม่รีบดำเนินการแก้ไขให้ทันท่วงที

ประเด็นสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งเน้นในการพัฒนาบุคลากรโดยอาศัยหลักสำคัญคือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานในการงานปฏิบัติหน้าที่หรือให้บริการแก่ประชาชนด้วยการบริการที่ดี การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพโดยการพัฒนาความรู้ความสามารถในสายงาน จนเกิดเป็นความก้าวหน้าในวิชาการและวิชาชีพ และอีกส่วนหนึ่งคือพัฒนาจริยธรรมสำหรับบุคลากร และความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งจุดนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ละเลยและดำเนินการอยู่ตามระบบ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติอยู่แล้ว แต่ในแง่ของการดำเนินกิจกรรมที่จะส่งเสริมและสนับสนุนขับเคลื่อนให้การพัฒนาสมรรถนะเข้าสู่วงจรของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นไปได้ยาก ประการแรกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภาระงานจำนวนมาก และประการต่อมา ขาดการนำเอาหลักพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง ซึ่งถ้าหากมีการนำเอาหลักพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างจริงจัง ตามกระบวนการของการพัฒนากล่าวคือ การฝึกอบรมบุคลากร การจัดการศึกษาให้กับบุคลากร และการพัฒนาประสบการณ์แล้ว จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในที่สุด (พระมหาสุเมธ สมานิตโต, 2562; พัทธัญญพร พิพิชวรโกศล, 2563)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรม ด้วยเหตุผลที่ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระบบและกลไกในการผลักดันให้บุคลากรได้ฝึกปฏิบัติงานและพัฒนาประสบการณ์ ซึ่ง

เป็นส่วนของสมรรถนะบุคลากร แต่ส่วนหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กันคือ สมรรถนะหลัก ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ จริยธรรม และความร่วมมรร่วมใจ ดังนั้นการวิจัยโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาสมรรถนะ จะได้แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในการปฏิบัติงาน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประยุกต์ใช้ในหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการโดยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 รูปหรือคน

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร จำนวน 1,570 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรโดยวิธีเจาะจง จำนวน 18 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มพระสงฆ์จังหวัดนนทบุรี และ กลุ่มนักวิชาการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีประเด็นคำถาม ประกอบด้วยสภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี กระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 รูปหรือคนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ทั้งนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญของผลการสัมภาษณ์เชิงลึก นำผลที่ได้มาจำแนกเนื้อหาที่สอดคล้องหรือตรงกันและแบ่งออกเป็นประเด็น

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี

สภาพทั่วไป 4 ด้าน ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยจุดแข็ง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีมีสถานที่พร้อม มีวัสดุอุปกรณ์พร้อม หน่วยงานต้นสังกัดให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ มีการกำหนดชัดเจนว่าบุคลากรทุกคนต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะ และมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ จุดอ่อน คือ ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดการนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างเป็นรูปธรรม บุคลากรมีความหลากหลาย มีพื้นฐานไม่เท่ากัน ขาดงบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาของบุคลากร บุคลากรมีภาระงานมาก และไม่มีเวลาเพียงพอในการพัฒนาสมรรถนะ โอกาส คือ มีแหล่งเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลทางออนไลน์ มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมสนับสนุนจำนวนมาก มีโครงการและกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดขึ้นเป็นจำนวนมาก บุคลากรที่ผ่านการอบรมและการพัฒนาสมรรถนะมีโอกาสก้าวหน้าสูง และวัดให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อุปสรรค คือ มีการระบาดของไวรัส Covid-19 ส่งผลให้บุคลากรไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกันจำนวนมากได้ ไม่ได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของบุคลากรอย่างเต็มที่ บุคลากรต่างศาสนาไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตามแนวพุทธธรรมได้เต็มที่ บุคลากรไม่สามารถพัฒนาสมรรถนะตนเองได้อย่างอิสระ ถูกจำกัดการพัฒนาสมรรถนะด้วยภาระงาน

2. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีประกอบด้วย

2.1 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2.1.1 การฝึกอบรม มีการดำเนินการอบรมพัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน พัฒนาทักษะเฉพาะด้านตามสายงาน การบริการเป็นเลิศ พัฒนาบุคลากรด้านการบริหารที่เป็นเลิศ อบรมระเบียบวินัย และการทำงานเป็นทีม

2.1.2 การศึกษา มีการดำเนินการ โดยมีการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาฐานความรู้ จัดการองค์ความรู้ภายในองค์กร ทดลองและเรียนรู้

2.1.3 การพัฒนา ดำเนินการ โดยพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ มีกิจกรรมและโครงการให้บุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพ พัฒนาทักษะในการทำงานเป็นทีม พัฒนาด้านจิตใจ พัฒนาประสบการณ์ และการวิจัยและพัฒนา

2.2 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามหลักภาวะนา 4

2.2.1 ภาวะกาย (การพัฒนากาย) พัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน พัฒนาสุขภาพทางกายให้แข็งแรง การพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน พัฒนาการบริการเป็นเลิศ พัฒนาระเบียบวินัย และพัฒนาการทำงานเป็นทีม

2.2.2 สติภาวะ (การพัฒนาสติ) พัฒนาศักยภาพให้ยึดมั่นในระเบียบวินัย พัฒนาศักยภาพด้านการรักษาสติ พัฒนาด้านความซื่อสัตย์สุจริต พัฒนาศักยภาพให้มีความเคารพผู้ใหญ่ และพัฒนาศักยภาพให้มีความอดทนอดกลั้น

2.2.3 จิตตภาวะ (การพัฒนาจิต) การพัฒนาศักยภาพให้มีสติกำกับในการปฏิบัติงาน ผูกจิตให้เป็นสมาธิ ให้เอาใจใส่ในการทำงาน ให้มั่นคงตรงต่อความเรียบร้อยของงานเสมอ พัฒนาจิตใจให้แจ่มใสมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ดี สร้างค่านิยมและเจตคติที่ดีต่อองค์กร

2.2.4 ปัญญาภาวะ (การพัฒนาปัญญา) พัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะการบริหารงาน พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ พัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา และพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้

3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรม

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย

3.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ พัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยวางแผนปฏิบัติงาน สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรตั้งใจปฏิบัติงาน สร้างสภาพแวดล้อมขององค์กรให้เหมาะกับงาน วางกฎระเบียบไว้อย่างชัดเจน ส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรมุ่งมั่นพัฒนาผลงาน

3.2 การบริการที่ดี พัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการให้บริการที่ดี โดยการอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการให้บริการที่ดี พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ พัฒนาประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน พัฒนาทักษะการสื่อสารที่ดี

3.3 การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ พัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญและความชำนาญในงานของตน โดยการอบรมพัฒนาทักษะบุคลากรตามสายงาน ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้พัฒนาผลงาน ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาเพิ่มเติม มอบหมายงานตามความถนัด และเปิดโอกาสให้แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ

3.4 จริยธรรม พัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านจริยธรรม โดยฝึกอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง อบรมเรื่องระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด ส่งเสริมด้านจรรยาบรรณ มีกิจกรรมให้บุคลากรได้เข้าวัดฟังธรรมเป็นประจำ พัฒนาศักยภาพให้มีธรรมาภิบาล

3.5 ความร่วมแรงร่วมใจ พัฒนาทักษะในการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความสมานฉันท์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทำงานแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรอยู่ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร

แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร 5 ประการนั้น จะต้องใช้กรรมวิธีอันเป็นกระบวนการที่จะดำเนินการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร ให้มีสมรรถนะครบทั้ง 5 ประการ ซึ่งวิธีการประกอบด้วย การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ตามลำดับ โดยบูรณาการกับหลักทฤษฎี 4 ประการด้วย ทฤษฎี 4 ประการ อบรมพัฒนาสมรรถนะด้านกาย สติภาวนา อบรมพัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านศีลระเบียบวินัย จิตตภาวนา อบรมพัฒนาบุคลากรด้านจิต เพื่อให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง และปัญญาภาวนา อบรมพัฒนามรรธนะบุคลากรด้านความรู้และปัญญา โดยที่ผู้บริหารควรยึดถือเป็นตัวแบบในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทุกระดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลของการวิจัยข้างต้นมีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี พบว่า โดยจุดแข็ง คือ การที่องค์กรมีวิสัยทัศน์พร้อม พร้อมทั้งหน่วยงานต้นสังกัดให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ในขณะที่จุดอ่อน คือการ ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขาดการนำเอาหลักธรรมมาบูรณาการในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ พระกรินทร์ ฐิตธมโม (ลำเทียน) (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว” พบว่า ในส่วนของปัญหา ขาดการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้ต่อหน้าที่ และขาดการนำเอาหลักคุณธรรมจริยธรรมมาประยุกต์ใช้ และอีกส่วนหนึ่งบุคลากรได้คาดหวังว่าจะได้รับการพัฒนาสมรรถนะจากหน่วยงานอย่างเต็มที่ เพื่อให้ตนมีศักยภาพและมีความก้าวหน้าในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ปวีณา สกัน และ เขมณัฐ ภูทองไชย (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรการบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอพรเจริญจังหวัดบึงกาฬ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีความคาดหวังสูงกว่าความเป็นจริงทุกด้าน ซึ่งมีความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นในงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล

ส่วนโอกาส คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแหล่งเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลทางออนไลน์ มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมสนับสนุนจำนวนมาก บุคลากรที่ผ่านการอบรมและการพัฒนาสมรรถนะมีโอกาสก้าวหน้าสูง ซึ่งในส่วนนี้เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรในการพัฒนาสมรรถนะ ซึ่งสอดคล้องกับ ชนะนิตา บุญยติพงษ์ (2561) ที่ได้วิจัยเรื่อง “แรงจูงใจในการพัฒนาสมรรถนะการให้บริการของบุคลากร สำนักงานสรรพากรภาค 7” พบว่า ปัจจัยจูงใจ

ปัจจัยด้านทุนและแรงจูงใจสร้างแรงจูงใจ ส่งผลต่อแรงจูงใจในการพัฒนาสมรรถนะการให้บริการของบุคลากร และสอดคล้องกับ วิภากร โฆษิตานนท์ (2558) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่” พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้พัฒนาสมรรถนะรายบุคคลเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและประเมินผลการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดอย่างโปร่งใส

2. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี ตามองค์ประกอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3 ประการคือ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา การพัฒนาในด้านการฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพบุคลากรในการปฏิบัติงาน พัฒนาทักษะเฉพาะด้าน พัฒนาการบริการเป็นเลิศ พัฒนาระเบียบวินัย และพัฒนาทักษะความสามารถในการทำงานเป็นทีม ในด้านการศึกษา การศึกษา มีการส่งเสริมและสนับสนุน การศึกษา ศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาฐานความรู้ การทดลองและเรียนรู้ ในด้านการพัฒนา มีการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ การพัฒนาทักษะในการทำงานเป็นทีม พัฒนาพัฒนาด้านจิตใจ พัฒนาประสบการณ์ รวมทั้งการวิจัยและพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ สายรุ่ง บุษพาพันธ์ (2558) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” พบว่า ด้านการฝึกอบรม ส่งเสริมการฝึกอบรมและจัดโครงการแลกเปลี่ยนความรู้ในการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่น ด้านการศึกษา ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับบริบทนานาชาติ ได้แก่ การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจของประเทศสมาชิก และด้านการพัฒนา ส่งเสริมการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับ จักรวาล สุขไมตรี (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา” พบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีการอบรมจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษา มีการจัดการศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะ มีความสามารถ และพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก อารมณ์ ความคิด การตัดสินใจ และพฤติกรรมให้มีความเจริญขึ้น และสอดคล้องกับ กิรติ กมลประเทืองกร (2558) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีการจัดฝึกอบรมให้การศึกษาและพัฒนา ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ และเสริมประสบการณ์

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี เป็นกระบวนการในการพัฒนาตามหลักภาวา 4 ได้แก่ ด้านกายภาวา (การพัฒนากาย) มีแนวทางที่สำคัญคือ การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน การพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน การพัฒนาการบริการเป็นเลิศ การพัฒนาระเบียบวินัย และการพัฒนาการทำงานเป็นทีม ด้านศีลภาวา (การพัฒนาศีล) มีแนวทางที่สำคัญคือ การพัฒนาบุคลากรให้ยึดมั่นในระเบียบวินัย การ

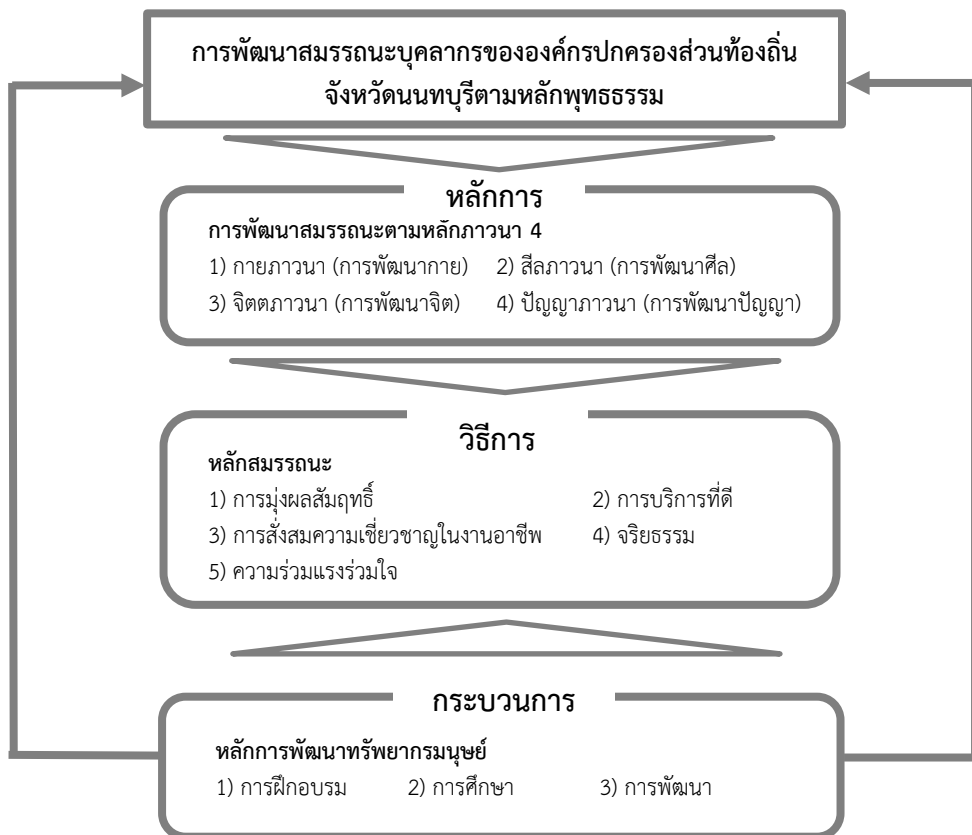
พัฒนาเกี่ยวกับการรักษาศิล การพัฒนาด้านความซื่อสัตย์สุจริต การพัฒนาบุคลากรให้มีการแสดงออกอ่อนน้อมถ่อมตนเคารพผู้ใหญ่ และการพัฒนาบุคลากรให้มีความอดทนอดกลั้น ด้านจิตตภาวนา (การพัฒนาจิต) มีแนวทางที่สำคัญคือ การฝึกอบรมสติ ฝึกจิตให้เป็นสมาธิ พัฒนาบุคลากรให้มีความเอาใจใส่ในการทำงาน พัฒนาจิตใจให้แจ่มใสมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ดี และการสร้างค่านิยมและเจตคติที่ดีต่อองค์กร ด้านปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) มีแนวทางที่สำคัญคือ การพัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะการบริหารงาน พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ พัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา และพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ นิยม สิงห์โท (2558) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การบริหารการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธวิธีของทหารกองประจำการ กองบัญชาการศูนย์การทหารม้า” พบว่า 1) ยุทธศาสตร์ด้านกายภาวนา เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนากาย 2) ยุทธศาสตร์ด้านศีลภาวนา คือการพัฒนาพฤติกรรมของทหารกองประจำการ 3) ยุทธศาสตร์ด้านจิตภาวนาเป็นยุทธศาสตร์การบริหารการพัฒนาจิต และ 4) ยุทธศาสตร์ด้านปัญญาภาวนา เป็นยุทธศาสตร์การบริหารพัฒนาปัญญา และสอดคล้องกับ พระครูโกศลวชิรกิจ (โกศล วิฑโรโค) (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกำแพงเพชร” พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา การรักษาสภาพร่างกายให้แข็งแรงปราศจากโรคอันไม่พึงประสงค์ 2) ศีลภาวนา มีความประพฤติเรียบร้อย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดี 3) จิตตภาวนา การมีสุขภาพจิตดี มีจิตสาธารณะ มองโลกในแง่ดี มีความอดทน อดกลั้น และ 4) ปัญญาภาวนา มีความรู้รู้ไม่เรียน เข้าใจทุกอย่างตามความเป็นจริง และสอดคล้องกับ พระมหาศุภกิจสุภกิจโจ (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร” พบว่า หลักภาวนา 4 ในการกำหนดกลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนากาย ต้องรู้อยู่ รู้กิน รู้ปฏิบัติ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาศีล พัฒนาให้มีระเบียบวินัย กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาจิต บุคลากรมีจิตบริการ มีจิตสาธารณะ และมีมนุษยสัมพันธ์ดี และกลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาปัญญา ต้องคิดเป็น ทำเป็น

3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรมตามหลักสมรรถนะ 5 ประการ ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีกระบวนการที่สำคัญคือการวางแผนปฏิบัติงาน สร้างสภาพแวดล้อมขององค์กรให้เหมาะสมกับงาน วางกฎระเบียบไว้อย่างชัดเจน ส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรมุ่งมั่นพัฒนาผลงาน สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรตั้งใจปฏิบัติงาน ด้วยการจ่ายค่าตอบแทนและรางวัลที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Ledford, E. G. & Heneman, L. R. (1998) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจ่ายค่าตอบแทนบนพื้นฐานของสมรรถนะ (competency-base pay) สำหรับพนักงานและผู้จัดการระดับมืออาชีพในภาคธุรกิจ กรณีศึกษาใน หน่วยงานเอกชน” พบว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเชื่อมโยงการจ่ายค่าตอบแทนตามความสามารถ และสอดคล้องกับ เกษร พักเย็นใจ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรบนพื้นฐานสมรรถนะกรณีศึกษา-มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

การพัฒนาสมรรถนะมีแนวทางคือ การพัฒนาสมรรถนะหลักทั้ง 5 ด้านจะต้องมุ่งไปที่การจัด การศึกษาฝึกอบรมให้บุคลากรได้มีความรับผิดชอบมีความรู้ในเทคนิคเฉพาะงาน มีความเข้าใจ ระบบและขั้นตอนการทำงาน สามารถคิดอย่างเป็นระบบและการปรับปรุงกระบวนการทำงาน ตามลำดับ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ผลการวิจัยข้างต้นเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1) หลักการ ในส่วนของหลักการก็คือหลักการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดน่านตามหลักพุทธธรรม ในที่นี้ได้แก่การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามหลักภาวะ 4 อบรมพัฒนาสมรรถนะด้านกาย อบรมพัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านศีลระเบียบวินัย อบรมพัฒนาบุคลากรด้านจิต เพื่อให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง และปัญญาภาวะ

อบรมพัฒนามรรณะบุคลากรด้านความรู้และปัญญา โดยที่หลักการทั้ง 4 ประการนี้เป็นหลักที่ผู้บริหารควรยึดถือในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร จากนั้นนำไปสู่การพัฒนาในระดับกระบวนการและวิธีการต่อไป

2) กระบวนการ ในส่วนของกระบวนการคือสาระสำคัญที่จะต้องเน้นสำหรับการพัฒนาสมรรถนะ โดยความแล้ก็คือหลักสมรรถนะ 5 ประการ ประกอบด้วย การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การส่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ จริยธรรม และความร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งทั้ง 5 ประการนี้จะต้องพัฒนาให้ครบและสมบูรณ์แบบทั่วทุกคนในองค์กร

3) วิธีการ ในส่วนของวิธีการคือ กรรมวิธีที่จะดำเนินการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร ให้มีสมรรถนะครบทั้ง 5 ประการ ซึ่งวิธีการประกอบด้วย การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ในส่วนของการฝึกอบรม เป็นการนำบุคลากรมาพัฒนาสมรรถนะด้วยวิธีการฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของการศึกษา เป็นการนำเอาบุคลากรมาพัฒนาสมรรถนะด้วยวิธีการจัดการศึกษา ให้บุคลากรได้ศึกษาเพิ่มเติมต่อยอดความรู้ ในหลักสูตรที่องค์การจัดขึ้น หลักสูตรระยะสั้นของสถาบันการศึกษาต่างๆ หรือการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในส่วนของการพัฒนา เป็นการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้วยวิธีการพัฒนาต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิม ซึ่งประเด็นหลักที่จะต้องเร่งรัดพัฒนาคือ พัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะการบริหารงาน พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์แยกแยะ พัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา และพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีนโยบายในการกำหนดรูปแบบการพัฒนามรรณะบุคลากร อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้บุคลากรได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การส่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ จริยธรรม ความร่วมแรงร่วมใจอย่างต่อเนื่อง

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีนโยบายให้ทุกฝ่ายได้กำหนดแผนในการพัฒนาบุคลากรตามสมรรถนะข้างต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรได้เกิดการตื่นตัวและพัฒนาสมรรถนะของตนอยู่เสมอ

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนและผลักดันให้บุคลากรได้พัฒนาผลงาน พัฒนาคุณวุฒิและความก้าวหน้าในสายอาชีพ ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรได้บุคลากรที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อองค์กร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรนำเอาผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การส่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ จริยธรรม ความร่วมแรงร่วมใจ อย่างเป็นรูปธรรม

2. ควรมีการกำหนดแผนพัฒนาบุคลากรในเชิงรุก ให้บุคลากรได้รับการพัฒนาสมรรถนะครบทุกคนอย่างสม่ำเสมอ

3. ควรกระตุ้นและสนับสนุนส่งเสริมในเชิงบังคับให้บุคลากรพัฒนาคุณวุฒิของตน และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรได้เกิดความยินดีในการพัฒนาคุณวุฒิของตนอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรีตามหลักพุทธธรรม

2. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามหลักพุทธธรรมของหน่วยงานภาครัฐอื่น นอกจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ กมลประทีปองกร. (2558). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ดุष्ฎิณิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จักรวาล สุขไมตรี. (2557). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา (ดุष्ฎิณิพนธ์พุทธศาสตรดุष्ฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชนะนิตา บุญญติพงษ์. (2561). แรงจูงใจในการพัฒนาสมรรถนะการให้บริการของบุคลากรสำนักงานสรรพากรภาค 7. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 11(1), 258-272.
- นิยม สิงห์โท. (2558). ยุทธศาสตร์การบริหารการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธวิธีของทหารกองประจำการ กองบัญชาการศูนย์การทหารม้า (ดุष्ฎิณิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปวีณา สก้น และ เขมณัฐ ภูทองไชย. (2564). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของบุคลากรการบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอพรเจริญจังหวัดบึงกาฬ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 15(1), 28-38.
- พระกรินทร์ ฐิตธมโม (ลำเทียน). (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. *วารสารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(7), 269-283.

- พระครูโกศลวชิรกิจ (โกศล วีตโรโค). (2558). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ดุष्ฎิณิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุเมธ สมานิต. (2562). โมเดลจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลพุทธุบรณาการการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 1(2), 31-45.
- พัทธัญพร พิศวรรโกณิน. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มผลผลิตภาพในการปฏิบัติราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 2(1), 16-30.
- วิภากร โฆษิตานนท์. (2558). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. *จันเกษมสาร*, 21(41), 39-48.
- ศุภกิจ สุภกิจโจ. (2557). กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร (ดุष्ฎิณิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สายรุ้ง บุบผาพันธ์. (2558). การพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ดุष्ฎิณิพนธ์พุทธศาสตรดุष्ฎิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสกสรร ต้นติวณิช. (2562). แนวคิด กระบวนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแนวโน้มการปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 7(1), 80-85.
- เสน่ห์ จุ้ยโต. (2553). การพัฒนาขีดสมรรถนะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 8(2), 34.
- Ledford, E. & Heneman, L. R. (1998). Competency Pay for Professionals and Managers in Business: A review and Implications for Teachers. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, 12(2), 103-121.
- Richard E. B. (2008). Competencies in the 21st century. *Journal of Management Development*, 27(1), 5-12.

อิทธิพลของปัจจัยความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร และความเป็นมืออาชีพที่ส่งผล
ต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลาง
และขนาดย่อมในเขตภาคกลาง*

THE EFFECT OF THE RELATIONSHIP BETWEEN KNOWLEDGE OF MANAGERIAL
ACCOUNTING AND PROFESSIONALISM ON THE MANAGEMENT EFFICIENCY OF
SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN THE CENTRAL REGION OF THAILAND

สุปภาดา ภูรีพงษ์

Supapada Phureepong

มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

Phitsanulok University

Corresponding Author E-mail: supapada@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เพื่อ ศึกษา อิทธิพลความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจบัญชีบริหาร ความเป็นมืออาชีพ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหารมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.425 ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.775 ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหารมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.520 ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.411 ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.712

คำสำคัญ: ความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร; ความเป็นมืออาชีพ; ประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจ; วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

Abstract

The research aims to study the impact of causal factors on managerial accounting knowledge, professionalism, and management efficiency in small and medium-sized businesses in the central region. A sample of 400 people is tested by using a questionnaire as a data collection tool. The statistical instrument used for data analysis is the Path Analysis technique.

As per the finding, it reveals that knowledge in managerial accounting has a direct impact on the management efficiency of small and medium enterprises with a significance level of 0.01 and a coefficient value of 0.425. Whereas professionalism directly affects the same efficiency factor at a significance level of 0.01 with a coefficient value of 0.775. The research also indicates that such knowledge is seen to have a direct influence on professionalism at a significance level of 0.05 and a coefficient value of 0.520. The same direction of impact of professionalism on knowledge is discovered at a significance level of 0.05 and a coefficient value of 0.411 and the management efficiency of small and medium enterprises has a direct impact on the professionalism significance level of 0.01 and a coefficient value of 0.712.

Keywords: Knowledge of managerial accounting; professionalism; management efficiency; small and medium enterprises

บทนำ

ประเทศไทยมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบว่า เศรษฐกิจมีการเติบโตแบบก้าวกระโดด ทั้งนี้รัฐบาลได้มีการส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยมีการเติบโตแม้ว่าในช่วงเวลาที่ต้องประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากอัตราการเติบโต (growth rate) ในแต่ละปีแล้วยังพบว่า มีการเติบโตในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการค้าการลงทุน การส่งออก การท่องเที่ยว ด้านอุตสาหกรรม เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการค้าและการลงทุนของประเทศไทยที่มีการเติบโตแบบก้าวกระโดด นำรายได้เข้าสู่ประเทศจำนวนมาก โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมาก และช่วยในการบรรเทาปัญหาความแออัดอันเนื่องจากการเติบโตของสังคมเมือง กระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาคต่างๆ เนื่องจากมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในปัจจุบันวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความโดดเด่นเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากรัฐบาลได้ออกนโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จึงมี

ความสำคัญในฐานะของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นกลุ่มพลังที่ใหญ่ที่สุดของภาคธุรกิจและมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติให้แข็งแกร่งมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลาง เพื่อนำพาประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Economic Community :AEC) ในปี 2558 โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการผลักดันให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (ASEAN Single Market and Production Base) โดยกำหนดให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน การลงทุน และแรงงานที่มีทักษะโดยเสรีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผู้ประกอบการไทย ให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2564) อย่างไรก็ตามการบริหารกิจการให้เกิดประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคกลางสูงสุดนั้น ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลทางการบัญชีบริหารเพื่อใช้ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2563)

สำหรับข้อมูลการบัญชีบริหารนั้นว่าเป็นข้อมูลที่ผู้ประกอบการสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน และตัดสินใจได้ เพื่อนำธุรกิจนั้นให้ประสบความสำเร็จไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, 2557) นอกจากนี้ยังช่วยในเรื่องการพยากรณ์และการคาดการณ์ในการตัดสินใจของผู้ประกอบการได้อย่างดีมา ๆ ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการสามารถวิเคราะห์เลือกที่ดีที่สุดและแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ (เมธสิทธิ์ พูลดี, 2551) ทั้งนี้หากผู้ประกอบการมีข้อมูลดังกล่าวที่สมบูรณ์จะทำให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดได้ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว (ปัทมากร ลูวิชาเวช, 2551) ในการบริหารธุรกิจสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยหลักการบริหารแบบมืออาชีพ (Professional Management) เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการใช้สามารถวางแผนการดำเนินงานและช่วยเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม มีมาตรฐานสูง โดยความสำเร็จขององค์กรย่อมส่งผลให้ SMEs สามารถบรรลุเป้าหมายการดำเนินงาน โดยใช้เครื่องมือวัดแบบสมดุล (Balanced Scorecard : BSC) ที่ช่วยสะท้อนมุมมองได้อย่างครบถ้วน ประกอบด้วย มุมมองทางด้านลูกค้า (Customer Perspective) มุมมองด้านกระบวนการภายใน (Internal-Process Perspective) มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา (Learning and Growth Perspective) และมุมมองทางการเงิน (Financial Perspective) (พสุ เดชะรินทร์, 2546)

ทั้งนี้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในพื้นที่ภาคกลางนั้นมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และวิถีชีวิต การประกอบกิจการส่วนใหญ่จึงเป็นไปตามความโดดเด่นของพื้นที่ ได้แก่ การเพาะปลูกพืชผักผลไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถส่งออกไปยังต่างประเทศ และนำรายได้เข้าสู่ประเทศไทยจำนวนมาก ประกอบกับในภาคอุตสาหกรรม เช่น การผลิตแปรรูปเกษตร การผลิตอาหาร การผลิตเฟอร์นิเจอร์ หรือเครื่องประดับต่าง ๆ การผลิต

เซรามิก ภาควิชาการ เช่น ธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจบริการโรงแรมที่พักประเภทต่าง ๆ ร้านอาหาร สปา รถเช่า บริการท่องเที่ยว ธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นอีกกลุ่มหนึ่งในภาคกลาง (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2564)

ดังนั้น ในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จเกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้นผู้ประกอบการควรได้พิจารณาเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันที่สูงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจึงจำเป็นต้องมีข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้ธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งข้อมูลจากการบัญชีบริหารที่มีความถูกต้องหรือที่มีการพยากรณ์ใกล้เคียงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด จึงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการจะได้รับประโยชน์จากการนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำเป็นต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์และอิทธิพลจากความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร ความเป็นมืออาชีพ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคกลาง เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาธุรกิจและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลของปัจจัยความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร และความเป็นมืออาชีพที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วยประชากร (Population) ในการวิจัยได้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตภาคกลางจำนวน 39,452 คน กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตภาคกลาง สำหรับงานวิจัยนี้ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวนไม่น้อยกว่า 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง (Kline, 2005) ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหารมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
2. ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

3. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหารมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพ

4. ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษาและทบทวนเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ งบประมาณ การบริหารองค์กร การมีส่วนร่วมของประชาชน และสมรรถนะบุคลากรมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสาร นำมาเป็นกรอบคิดในการกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตที่ศึกษา

สร้างข้อคำถามของแต่ละปัจจัยที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้ศึกษา ค้นคว้า ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับคือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวน 100 ข้อ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน และความหมาย ดังนี้

คะแนน	ความหมาย
1	น้อยที่สุด
2	น้อย
3	ปานกลาง
4	มาก
5	มากที่สุด

นอกจากนี้ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายโดยการแบ่งช่วงขึ้นเท่ากัน (Glien & Glien, 2003) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง	ความหมาย
1.00-1.80	ระดับน้อยที่สุด
1.81-2.60	ระดับน้อย
2.61-3.40	ระดับปานกลาง
3.41-4.20	ระดับมาก
4.21-5.00	ระดับมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ความถูกต้องของภาษา ความเหมาะสม ความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ กรอบแนวคิด และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

นำแบบสอบถามที่ได้ปรับแก้ไขแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และความเหมาะสมของคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (item

objective congruence: IOC) โดยกำหนดคะแนนสำหรับการพิจารณาข้อคำถาม และความหมาย ดังนี้

ให้ +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

ให้ 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

ให้ -1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์
(index of item-objective congruence)

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

N แทน จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบหาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากผลการวิจัยนี้ พบว่า อยู่ระหว่าง 0.65-1.00 ได้ค่า IOC รวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.82 (Cronbach, 1990) หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมั่นโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยการใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach (1990) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบัญชีบริหาร มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ระหว่าง 0.810 – 0.964 ความเป็นมืออาชีพ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ระหว่าง 0.915 -0.981 ประสิทธิภาพการบริหารองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ระหว่าง 0.850 -0.981

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เป็นการวิเคราะห์เชิงสาเหตุ โดยต้องการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ขนาดของอิทธิพลต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม การทดสอบสมมติฐานใช้วิธีการคำนวณโดยใช้โปรแกรม LISREL ซึ่งโปรแกรม LISREL จะคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และระดับนัยสำคัญของแต่ละเส้นทางพร้อมแนะนำเส้นทางที่เหมาะสมให้ด้วย

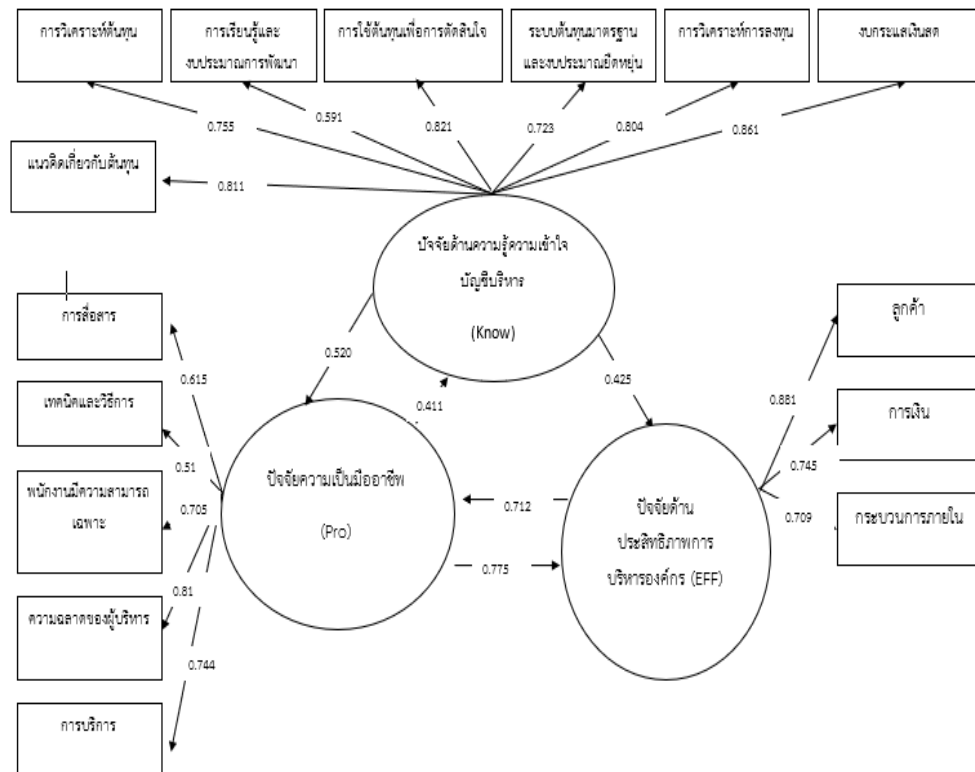
ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงต่างๆ ในแบบจำลอง พบว่า
 - 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบัญชีบริหารโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเป็นมืออาชีพโดยรวม มีขนาดเท่ากับ 0.85 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
 - 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบัญชีบริหารโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารโดยรวม 0.91 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
 - 3) ความเป็นมืออาชีพโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารองค์กรโดยรวม 0.79 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
2. การวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรปัจจัยเชิงสาเหตุโดยใช้จำลองแบบสมการโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติวิเคราะห์อิทธิพลภายในโมเดลสมการโครงสร้าง

ตัวแปรตาม	R2	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ		
			ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร	ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพ	ปัจจัยประสิทธิภาพการบริหารองค์กร
ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร	0.811	DE	-	0.411	-
		IE	-	0.09	-
		TE	-	0.501	-
ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพ	0.842	DE	0.520	-	0.712
		IE	0.050	-	-
		TE	0.570	-	-
ปัจจัยประสิทธิภาพการบริหารองค์กร	0.825	DE	0.425	0.775	-
		IE	0.775	-	-
		TE	1.200	0.775	-

หมายเหตุ : DE หมายถึง อิทธิพลทางตรง (Direct effect), IE หมายถึง อิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect), TE หมายถึง อิทธิพลรวม (Total effect); เครื่องหมาย - หมายถึง ไม่มีเส้นพารามิเตอร์ตามสมมติฐานการวิจัย

ภาพที่ 2: โมเดลสมการโครงสร้างแสดงค่าอิทธิพลของปัจจัยความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร และ ความเป็นมืออาชีพที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคกลาง

จากตารางที่ 1 และภาพที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้นที่ปรับแก้แล้ว โดยผู้วิจัยทำการปรับปรุงโมเดลโดยการนำข้อคำถามในแต่ละตัวแปรสังเกตได้มาทดสอบความกลมกลืนของโมเดล คือ 1) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Chi-square/df) มีค่าเท่ากับ 1.881 แสดงว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์มีค่าน้อยกว่า 2.00 2) ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (root mean square error of approximation: RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.035 หมายถึง แบบจำลองสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก ค่า RMSEA น้อยกว่า 0.05 3) ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน โดยดัชนีที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพิจารณา คือ รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐานปรับมาตรฐาน (standardized root mean square residual: SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.041 แสดงว่า แบบจำลองสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก มีค่าน้อยกว่า 0.05 4) ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมบูรณ์ (absolute fit index) พิจารณาค่า 2 ดัชนี คือ ดัชนีวัดความกลมกลืน (goodness of fit index: GFI) มีค่าเท่ากับ 0.98 เนื่องจากค่า GFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และค่า GFI ที่ยอมรับได้มีค่ามากกว่า 0.90 และ ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว

(adjusted goodness of fit index: AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.95 แสดงว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากค่า AGFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และค่า AGFI ที่ยอมรับได้มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป 5) ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (comparative fit index: CFI) มีค่าเท่ากับ 0.95 แสดงว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ เนื่องจากค่า CFI มีค่า 0.90 ขึ้นไป 6) ดัชนีการเข้าได้ประหยัด (parsimony goodness-of-fit หรือ PGFI) มีค่า 0.59 แสดงว่า แบบจำลองนั้นใช้ได้ดี เนื่องจากค่า PGFI มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และ 7) ดัชนีวัดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Critical N: CN) มีค่าเท่ากับ 225.92 แสดงว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกลมกลืนสัมพัทธ์ เนื่องจากค่า CN มีค่ามากกว่า 200 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสามารถตอบสมมติฐานได้ดังนี้

1 ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหารมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.425 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

2. ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.775 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

3. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหารมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.520 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

4. ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.411 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

5. ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.712 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

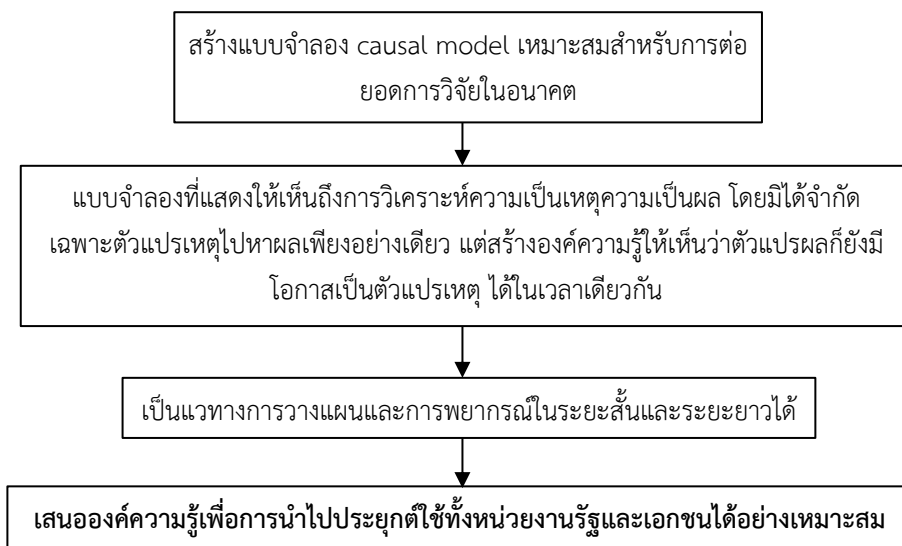
6. ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหารมีอิทธิพลโดยอ้อมต่อปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพและปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพมีอิทธิพลโดยอ้อมต่อปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจบัญชีบริหารโดยส่งผ่านปัจจัยด้านประสิทธิภาพการบริหารองค์กรธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.050 และ 0.09 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

อย่างไรก็ตาม วิชาสหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตภาคกลางมีผู้ประกอบการที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบัญชีบริหาร ความเป็นมืออาชีพ ทำให้เกิดอิทธิพลต่อการวางแผนการดำเนินงานต่างๆ ช่วยสำหรับการตัดสินใจให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้ และนำมาซึ่งความยั่งยืนในอนาคตต่อไป ทั้งนี้ผู้ประกอบการจำเป็นจะต้องเรียนรู้ในทุกๆ มิติเพื่อให้เกิดการบริหารองค์กรให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถแข่งขันได้โดยเฉพาะในตลาดต่างประเทศ จะต้องนำกลยุทธ์ใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน นวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ประกอบกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาสนับสนุนในด้านต่างๆ อย่างที่ศักยกภาพ เพื่อให้องค์กรวิสาหกิจชุมชนต่างๆ สามารถพัฒนาตนเองในมิติต่างๆ ให้ทัดเทียมตลาดต่างประเทศ และควรสนับสนุนในด้านองค์ความรู้ การศึกษาอบรมเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ต่อไป สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ได้แก่ ปัทมากร ลูวิชาเวช (2551) สำนักส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2564) สำนักส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2563) พสุ เดชะรินทร์ (2546) Higgins, James & Vincze, (1993) และ เมธสิทธิ์ พูลดี (2551) เป็นต้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการดำเนินการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาในอนาคต ตลอดจนการนำไปประยุกต์ใช้ในมิติต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ 3: องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 3 แสดงรายละเอียดได้ ดังนี้

1. เป็นแบบจำลองที่แสดงความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุและผลอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการนำไปใช้ประกอบการวิจัยต่อยอดในอนาคต ซึ่งทั้งนี้ที่ผ่านมานักวิจัยในลักษณะดังกล่าวนี้มีจำนวนน้อยมาก
2. การวิเคราะห์ความเป็นเหตุและผลของงานวิจัยนี้สามารถวิเคราะห์ตัวแปรแฝงใดๆ สามารถเป็นได้ทั้งตัวแปรเหตุ และในขณะเดียวกันก็สามารถเป็นได้ทั้งตัวแปรผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมากในต่างๆ ประเทศที่มีแนวทางการวิเคราะห์ในลักษณะนี้ และสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยอย่างสมบูรณ์
3. งานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบจำลองทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวในการกำหนดนโยบายและแผน ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับการพยากรณ์ล่วงหน้าเพื่อให้เกิดการวางแผนที่เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป (sustainable development)
4. ผู้วิจัยสามารถค้นพบรูปแบบการบริหารองค์กร เนื่องจากทราบขนาดอิทธิพลของตัวแปรแฝงแต่ละตัวได้อย่างเหมาะสม อันเป็นประโยชน์สูงสุดทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการนำไปกำหนดแนวทางการบริหารองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ปัทมากร ลูชีวาเวช. (2552). ผลกระทบของความเป็นมืออาชีพที่มีต่อศักยภาพในการแข่งขันของธนาคารออมสิน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)*, 28(4), 53-64.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2563). รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม พ.ศ. 2564. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.sme.go.th/th/download.php?modulekey=215>
- _____. (2564). รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม พ.ศ. 2563. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/pUOk8>
- _____. (2559). สถานการณ์และตัวชี้วัดเชิงเศรษฐกิจของ SME ปี 2558 บทที่ 1. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/pUOk8>
- _____. (2559). สรุปงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2559 จำแนกตามกิจกรรม. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/pUOk8>
- พสุ เดชะรินทร์. (2546). *เส้นทางจากกลยุทธ์สู่การปฏิบัติด้วย Balanced Scorecard และ Key Performance Indicators*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เมธสิทธิ์ พูลดี. (2551). *การบัญชีบริหาร*. กรุงเทพฯ: ทริบเพิ้ลเอ็ดดูเคชั่น
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2557). *การบัญชีบริหาร*. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล

- Cronbach, L.J. (1990). *Coefficient Alpha and The Internal Structure of Tests. Psychometrika*. New York: Harper & Row.
- Gliem, J. & Gliem, R. (2003). Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scales. In 2003 Midwest Research to Practice Conference. 82-88.
- Higgins, J. M. & Vincze, J. W. (1993). *Strategic Management*. (5th ed.). USA: The Dryden Press.
- Kline, R. B. (2005). *Principle and practice of structural equation modeling*. NY: Guilford.

การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี
จังหวัดสมุทรสงคราม*

DEVELOPMENT OF FIVE PRECEPTS SCHOOLS PROJECT MANAGEMENT BY 7
GOOD ACTIVITIES IN SONGKHRAM PROVINCE

พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต

Phrakhrusangkharak Ekkalak Achito

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ศึกษากระบวนการ และนำเสนอ
การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี ใช้ระเบียบ
วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากพระสงฆ์สามเณร บุคลากรสำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัด ผู้นำชุมชน ประชาชนและนักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ ด้วย
การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 รูปหรือคน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการ
สนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการ
วิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. มีการเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักธรรม ประยุกต์หลักพุทธธรรม
เข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา แต่
งบประมาณในการสนับสนุนยังไม่เพียงพอ 2. กระบวนการวางแผนในการบริหารจัดการ ได้แก่
การจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนในการ
จัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน 3. การพัฒนาการ
บริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี ได้แก่ การปรับภูมิทัศน์ของ
โรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้พุทธธรรมและการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
การจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมสอนใจต่างๆ ให้สามารถมองเห็นได้ง่าย การสร้าง
บรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นบรรยากาศแบบธรรมชาติ มีความร่มรื่น สะอาด และสวยงาม
การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้าน
ความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา)

คำสำคัญ: การพัฒนา; โรงเรียนรักษาศีล 5; 7 กิจวัตรความดี

* Received September 11, 2021; Revised November 21, 2021; Accepted November 22, 2021

Abstract

This research article aimed to study the general condition, the process and to present the development of project management for schools to observe the 5 precepts with 7 good deeds, conducted with the qualitative research methodology, collecting data by in-depth interviewing 25 key informants, purposefully selected, who were administrative monks, Personnel of the Provincial Buddhism Office, community leaders, people and academicians in Buddhist management with structured in-depth-interview script and from 10 participants in focus group discussion and analyzed by content descriptive interpretation.

The results of the research were found that 1. There were teaching and learning that intersect with Dharma principles, applying Buddha-dharma principles into the teaching and learning curriculum organized into the learning activities of each course. The problem was only that the support budget was insufficient. 2. The management planning process included organizing meetings to raise awareness and understanding with all parties involved. Develop a plan for organizing activities for the development of morality, ethics and life skills for learners. 3. Development of 5 precepts observing schools with 7 good activities, namely, improving schools landscapes appropriately for learning Buddhism and studying for more knowledge, preparation of information signs, slogan signs, morality and moral signs to be easily seen, creating a natural atmosphere in the schools, making them shady, clean, It is shady, clean and beautiful, activities on important Buddhist days, developing learners to learn in terms of behavior (precepts), mind (concentration) and wisdom (wisdom).

Keywords: development; Five Precepts Observing Schools Project; 7 good deeds

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแนวคิด และหลักการด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมพยายามแสวงหา และนำเสนอเป็นหลักการสำคัญในการดำรงอยู่ร่วมกัน หลักคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะหลักจริยธรรมทางศาสนา การเมือง การปกครอง จริยธรรมในการประพฤติปฏิบัติในหน้าที่การงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น นับว่า มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุที่จริยธรรมนั้นเป็นเครื่องกำหนดระเบียบ แบบแผน ในการประกอบกิจกรรมในมิติต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง การปกครอง การพัฒนาสังคม การประพฤติตนที่มีความเกี่ยวข้องกับการ

ดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นระบบที่มีความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นผู้ปกครองกับประชาชน บิดามารดากับบุตร เพื่อนกับเพื่อน ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ คนกับธรรมชาติ หรือบุคคลกับบุคคล ในสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและความเสมอภาคของประชาชนที่มาจาก ความคาดหวัง และความปรารถนาของประชาชนในแผ่นดิน ความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุข และความมั่นคง ของการดำรงอยู่แห่งรัฐจึงขึ้นอยู่กับ การดำเนินกิจกรรมทางการเมือง การบริหารจัดการ และการมีจริยธรรมคุณธรรมของภาคส่วนต่าง ๆ ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมของผู้คน ในสังคมและการพัฒนาไปสู่สังคมคุณธรรมจึงเป็นเรื่องจำเป็น และมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

โครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 เชิงคุณภาพ ครอบคลุมอบอุ่นพัฒนาเยาวชนด้วยนวัตกรรม 7 กิจวัตรความดีสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษ 21 กรอบความคิดเรื่อง 7 กิจวัตรความดี เป็นกระบวนการณรงคให้เกิดการนำธรรมะไปสู่ภาคปฏิบัติ โดยเริ่มต้นจากสิ่งเล็ก ๆ ที่เรียกว่า “กิจวัตร” เมื่อมีการฝึกฝนพัฒนาบ่อย ๆ จนเกิดเป็นนิสัยที่ดีขึ้นในแต่ละบุคคล คือ “คิดดี พูดดี ทำดี” อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ก็จะเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ครอบคลุมอบอุ่น และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคมที่สงบสุข โดยยึดหลักการที่ว่า “เปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก” (คณิตดา กรรณสูตร, 2565) คือไม่ว่าจะเกิดปัญหาใดขึ้น ทุกคนสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ โดยเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนตนเองก่อน ทำอย่างมีความสุข ทำด้วยความเข้าใจ เมื่อทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ก็จะเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นได้ปรับเปลี่ยนตาม นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่นำไปสู่คุณธรรมอื่น ๆ ที่สูงยิ่งขึ้นไป เช่นความเคารพ ความ กตัญญู ความอดทนเสียสละ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม โดยทำการ วิเคราะห์สภาพทั่วไปตามหลัก SWOT Analysis ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค (สาคร สุขศรีวงศ์, 2552) ศึกษา กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัด สมุทรสงคราม ตามทฤษฎีวงจรคุณภาพ (PDCA) รวม 4 ด้าน ประกอบด้วย การวางแผน การนำ แผนไปปฏิบัติให้เกิดผล การตรวจสอบ และการปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไข (ปริทรรศน์ พันธุ บรรยงก์, 2545) และศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม คือ 1) ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context) 2) ด้าน ปัจจัย หรือทรัพยากร (Input) 3) ด้านกระบวนการ (Process) และ 4) ด้านผลผลิต (Product) (Fitzpatrick et al., 2010) ว่ามีองค์ประกอบ ปัจจัย และกระบวนการดำเนินการอย่างไรให้ โครงการประสบผลสำเร็จ ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย กลุ่มผู้ออกนโยบาย ประกอบด้วย เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล กลุ่มผู้ปฏิบัติการ ประกอบด้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มผู้สนับสนุนโครงการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา กลุ่มนักวิชาการ ประกอบด้วย นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารโครงการเชิงพุทธ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการเสริมสร้างความปรองดอง โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูปหรือคน

เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไว้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น
2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มี

ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผลจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ทั้งที่เป็นทางการโดยใช้ประเด็นคำถามที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อนำไปสู่การสนทนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางของการสนทนาร่วมกับผู้สัมภาษณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำ ความเข้าใจประเด็นคำถาม และสนทนาให้ได้สาระสำคัญตามการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยครอบคลุมในประเด็นการวิจัย

2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มขนาดกลาง โดยอภิปรายโต้ตอบแสดงความเห็น/เล่าเรื่องประสบการณ์ ตามประเด็นที่ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) กำหนดขึ้นมาอย่างเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลหลั่งไหล (Flow) ออกมาจากการปฏิสัมพันธ์ในแนวราบระหว่างสมาชิกในกลุ่มด้วยกันเองและระหว่างกลุ่มสมาชิกกลุ่มกับผู้ดำเนินการสนทนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อข้อมูลที่ซ้ำซ้อนกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม

สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
	1. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน 2. การเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักธรรม ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู เป็น สร้างประโยชน์ให้กับตนเองและสังคม 4. มีการจัดระบบสวัสดิการและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข	1. บุคลากรยังขาดความเข้าใจ ขาดการสื่อสาร และประสานงานกันเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนรักษาศีล 5 2. สถานที่ไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมวิถีพุทธ 3. งบประมาณในการสนับสนุนยังไม่เพียงพอ 4. กิจกรรมวิถีพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ 5. ขาดเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลของโรงเรียนรักษาศีล 5
โอกาส (Opportunity)	SO	WO
1. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย 2. ระบบเกณฑ์รางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) มาใช้ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ 3. ระบบการเรียนการสอนแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e- Learning) 4. การสร้างคุณภาพการศึกษาตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษา	1. พัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนสีขาว 2. พัฒนาโรงเรียนตามหลักศีล 5 3. พัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักศีล 5	1. สร้างความเข้าใจกับบุคลากรในโรงเรียน 2. กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมในการดำเนินการ 3. สร้างเครื่องมือในการกำกับและติดตามงานที่มีประสิทธิภาพ
อุปสรรค (Threat)	ST	WT
1. สภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป 2. พื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกัน 3. การไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง 4. นโยบายของภาครัฐ 5. สถานการณ์ระบาดของโรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 2019 หรือ Covid-19	1. จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนอย่างต่อเนื่อง 2. เสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้แก่ นักเรียน 3. มอบรางวัลแก่นักเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดีของเพื่อนนักเรียน	1. จัดทำแผนป้าย เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ รณรงค์โครงการ 2. นิมนต์พระมาเทศน์สอนเป็นประจำทุกวัน 3. รณรงค์ให้บุคลากร และนักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของโครงการ

โรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดสมุทรสงคราม มีจุดแข็ง หลายประการคือ 1. การเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักธรรม ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา 2. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรม เน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ อด เป็น สร้างประโยชน์ให้กับตนเองและสังคม 4. มีการจัดระบบสวัสดิการและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

โรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดสมุทรสงคราม มีจุดอ่อน คือ 1. งบประมาณในการสนับสนุนยังไม่เพียงพอ 2. บุคลากรยังขาดความเข้าใจ ขาดการสื่อสาร และประสานงานกันเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนรักษาศีล 5 3. สถานที่ไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมวิถีพุทธ 4. กิจกรรมวิถีพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ 5.ขาดเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลของโรงเรียนรักษาศีล 5

โรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดสมุทรสงคราม มีโอกาส คือ 1. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย 2. ระบบการเรียนการสอนแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e- Learning) 3. ระบบเกณฑ์รางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) มาใช้ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ 4. การสร้างคุณภาพการศึกษาตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษา 5. ความร่วมมือกับประเทศสังคมพุทธที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ 7. การฝึกอบรมในระดับนานาชาติ

โรงเรียนรักษาศีล 5 จังหวัดสมุทรสงคราม มีอุปสรรค คือ 1. สภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป 2. พื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกัน 3. การไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง 4. นโยบายของภาครัฐ 5. สถานการณ์ระบาดของโรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 2019 หรือ Covid-19

2. กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม

กระบวนการวางแผนในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 1. การจัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2. ปลูกจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนรักษาศีล 5 3. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน และมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุคลากรทุกๆ ฝ่ายได้มีส่วนในการรับผิดชอบ 4. เรียนรู้วัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของโรงเรียนรักษาศีล 5 5. การนำกระบวนการบริหารจัดการที่มีคุณภาพหรือวงจรคุณภาพ (PDCA) 7. จัดทำแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน

กระบวนการการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรสอดแทรกหลักพุทธธรรมเข้าไปในวิถีชีวิตของผู้เรียน เพิ่มเติมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

และสอดคล้องความรู้และการปฏิบัติจริงด้วยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน 2. ผู้สอน ควรเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่เรียกว่า “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เป็น” อย่างสม่ำเสมอ 3. การจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ให้มีความสมดุล สมบูรณ์ทั้งทางกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) 4. ขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรทุนผ่านกิจกรรมของชุมชน วัด และโรงเรียน 5. การจัดสถานที่ภายในโรงเรียนให้มีองค์ประกอบต่างๆ สอดคล้องกับแนวทางที่เป็นไปตามหลักพุทธธรรมหรือวิถีพุทธ 6. บ้าน วัด โรงเรียน ควรประสานงานกัน กำหนดแผนนโยบายร่วมกัน

กระบวนการการตรวจสอบในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 1. ประสานงานร่วมกันของทุกฝ่าย แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบดูแล 2. หมั่นตรวจสอบข้อผิดพลาดอย่างสม่ำเสมอ 3. หมั่นทบทวนองค์การหรือทบทวนกระบวนการ 4. ใช้การสังเกต สอบถาม และสนทนา เป็นต้น ในการประเมินผล 5. พัฒนาระบบการตรวจสอบประเมินผล ให้มีความชัดเจน

กระบวนการการปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไขในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 1. บูรณาการหลักพรหมวิหารธรรม 2. สร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นร่วมกัน 3. ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพอย่างสม่ำเสมอ 4. พัฒนาครูให้เป็นผู้มีสมรรถภาพทางด้านวิชาสามัญบูรณาการกับหลักพุทธธรรม 5. พัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน และสภาพสังคม

3. การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดสมุทรสงคราม

ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context) ประกอบด้วย

1. มีการปรับภูมิทัศน์ของโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้พุทธธรรมและการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

2. มีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการสวัสดิการที่เพียงพอและทั่วถึง มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานเพื่อจูงใจผู้เรียน

3. มีการปฏิรูประบบการดูแลผู้เรียนเน้นการดูแลรายบุคคลที่เข้าถึง เข้าใจและพัฒนาเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ

4. มีการสร้างมาตรฐานโรงเรียนน่าอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และคัดเลือกโรงเรียนนำร่องที่มีความพร้อม

5. มีการพัฒนาและปรับปรุงใหม่ โดยแยกนักเรียนออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน มีการแบ่งงานหรือหน้าที่ในการรับผิดชอบอย่างชัดเจน

6. มีการนำระบบ 5 ส มาใช้อย่างจริงจัง และสร้างภูมิทัศน์ที่ดีแก่โรงเรียน

7. ทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งเว็บไซต์ของโรงเรียน สื่อสปอร์ตโฆษณา ป้ายประชาสัมพันธ์

8. มีการส่งเสริมให้โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่น กิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

ด้านปัจจัย หรือทรัพยากร (Input) ประกอบด้วย

1. จัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมสอนใจต่างๆ ให้สามารถมองเห็นได้ง่าย
2. ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม
3. จัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ต้นไม้ สวนหย่อม ศาลาพักร้อน เป็นต้น เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาเรียนรู้วิถีพุทธจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยอัตโนมัติ
4. ผู้ปกครองให้ร่วมมือกับโรงเรียนในการติดตาม ประเมินผล พัฒนา และการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้กิจกรรมนั้นๆ สมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง

5. กิจกรรมการบริหารจิต

6. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน เป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี

ด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย

1. การสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นบรรยากาศแบบธรรมชาติดี มีความร่มรื่น สะอาด และสวยงาม

2. จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทยด้วยการไปทำบุญ รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา

3. จัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน

4. การสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่ดีตามแบบวิถีพุทธ การปฏิสัมพันธ์ที่ดีร่วมกัน

5. ส่งเสริมให้นักเรียนรักษาศีล 5 เป็นประจำ มีกิจกรรมรับศีลก่อนเข้าห้องเรียน กิจกรรมทำบุญตักบาตรรับศีลวันพระ กิจกรรมรักษาศีลอุโบสถหรือศีล 8

6. กิจกรรมวิถีธรรมวิถีไทย รณรงค์ให้นักเรียนรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมประจำถิ่นของตนเอง

7. กิจกรรมปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนา มีการนั่งสมาธิ เดินจงกรม แผ่เมตตา เป็นต้น เพื่อช่วยให้นักเรียนมีสมาธิในการศึกษาเล่าเรียน

8. จัดตั้งกลุ่มสมาชิกชมรมคลินิกคุณธรรมประจำสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนที่เป็นสมาชิกทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม

ด้านผลผลิต (Product) ประกอบด้วย

1. ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม (ภูมิธรรม)
2. นักเรียนมีความก้าวหน้าโลกอย่างรู้เท่าทันด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีคุณธรรมจริยธรรม และวินัยในตนเองสูง
3. สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ นักเรียนทุกกลุ่ม ด้วยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง

4. ปรับพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม
5. นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ
6. นักเรียนได้รับประโยชน์โดยตรง คือ ได้ฝึกความอดทน, ทำให้เกิดความใจเย็น ได้รับความรู้, ฝึกวินัยและพัฒนาศีลธรรม
7. พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้าน ความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา)
8. นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมทำความดี

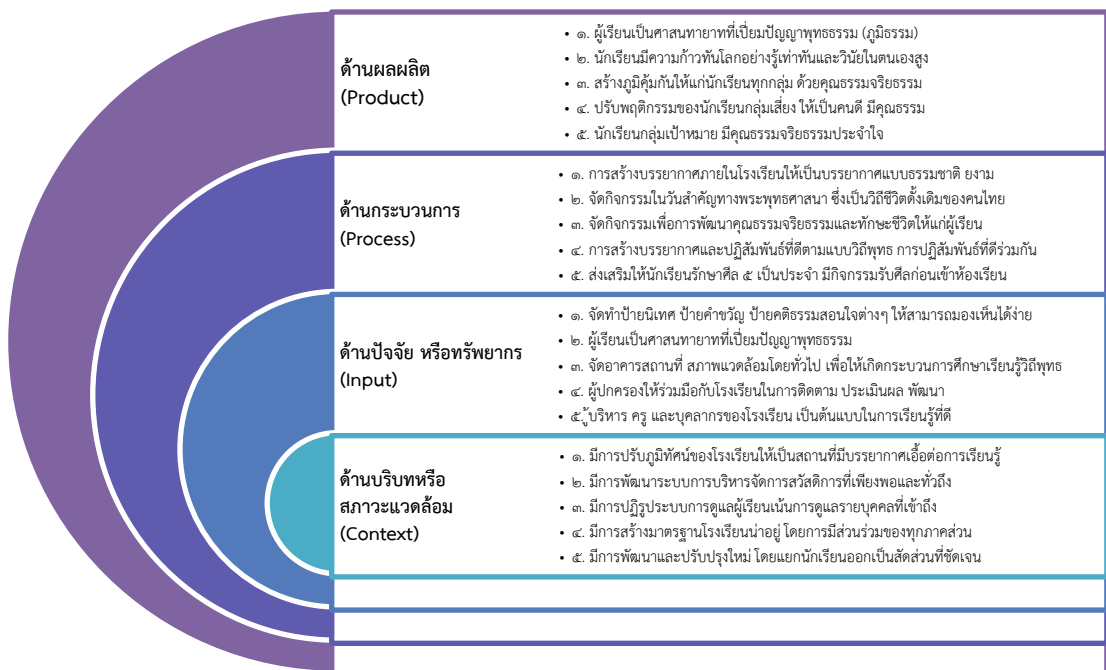
อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context) ได้แก่ การปรับภูมิทัศน์ของโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้พุทธธรรมและการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ด้านปัจจัย หรือทรัพยากร (Input) ได้แก่ การจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมสอนใจต่างๆ ให้สามารถมองเห็นได้ง่าย การจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ต้นไม้ สวนหย่อม ศาลาพักผ่อน เป็นต้น เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาเรียนรู้วิถีพุทธจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยอัตโนมัติด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ การสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นบรรยากาศแบบธรรมชาติ มีความร่มรื่น สะอาด และสวยงาม การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทยด้วยการไปทำบุญ รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา ด้านผลผลิต (Product) ได้แก่ ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม (ภูมิธรรม) การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้าน ความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฬพล พูลภัทรชีวิน และคณะ (2549) ศึกษาเรื่องการวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างคุณธรรม มีคุณธรรม ผลการวิจัยพบว่า ระดับบุคคลพบว่า คุณลักษณะที่สำคัญของคนดีมีคุณธรรมคือ คนที่มีศีลมีธรรมะมีสติ มีความรับผิดชอบประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปมีสัมมาอาชีวะขยันหมั่นเพียรรักษาคณะและความสำคัญของสิ่งที่ตั้งงามเอื้อเพื่อแผ้วถางมีเมตตาหมั่นทำบุญทำทานอดทนอดกลั้นอดออมสามัคคี กตัญญูกตเวทีมีจิตสำนึกสาธารณะมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ระดับครอบครัว พบว่าครอบครัวดี มีคุณธรรมมีลักษณะสำคัญคือครอบครัวที่ ตั้งอยู่ในศีล 5 มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และบทบาทในครอบครัวมีความสัมพันธ์อันดีและอบอุ่นไม่ประมาททำการโดยใช้ปัญญาสุภาพรับฟังผู้อื่นใฝ่หาความรู้ครองตนเป็นพลเมืองดีเอื้อเพื่อแผ้วถางสงเคราะห์บำรุงศาสนา ระดับชุมชน พบว่าคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนดีมีคุณธรรมคือคนใน

ชุมชนเป็นสมาชิกที่ดี มีศีลธรรมมีผู้นำ/ผู้ปกครองที่ดี ชุมชนพึ่งตนเองได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาองค์กรเครือข่ายที่เข้มแข็งกระบวนการสร้างชุมชนดี มีคุณธรรมโดยสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์กรเครือข่ายที่เข้มแข็ง และสอดคล้องกับ ปัญหายุทธ นาคมุ จลิน (2556) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนาทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบในการพัฒนาศาสนาทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนานั้น พบว่า นโยบายการจัดการศึกษาอย่างขาดความเข้าใจในการนำทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีจิตวิทยามาใช้ ในการสร้างแรงจูงใจสร้างความมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้สำเร็จ การศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลีเป็น การศึกษาเฉพาะทางยังไม่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ให้ศาสนาทายาทเกิดการเรียนรู้และประพฤติคนตามหลักศีลอาจารย์วัดและการพัฒนาบุคลิกภาพ ยังไม่เป็นตามมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้ จึงได้เสนอรูปแบบพัฒนาใหม่ตามกระบวนการ PTCC Model มองผ่านระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ตามกฎกระทรวง ศึกษาธิการ พ.ศ.2553

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางในการการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 1. พัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนสีขาว 2. พัฒนาโรงเรียนตามหลักศีล 5 3. พัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามหลักศีล 5 4. สร้างความเข้าใจกับบุคลากร

ในโรงเรียน 5. กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมในการดำเนินการ 6. สร้างเครื่องมือในการกำกับและติดตามงานที่มีประสิทธิภาพ 7. จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนอย่างต่อเนื่อง 8. เสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้นักเรียน 9. มอบรางวัลแก่นักเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดีของเพื่อนักเรียน 10. จัดทำแผ่นป้าย เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์พรรณรงค์โครงการ 11. นิมนต์พระมาเทศน์สอนเป็นประจำทุกวัน 12. รณรงค์ให้บุคลากร และนักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของโครงการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. โรงเรียนรักษาศีล 5 ควรปรับภูมิทัศน์ของโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้พุทธธรรมและการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
2. โรงเรียนรักษาศีล 5 ควรจัดทำป้ายนิเทศ ป้ายคำขวัญ ป้ายคติธรรมสอนใจต่างๆ ให้สามารถมองเห็นได้ง่าย
3. โรงเรียนรักษาศีล 5 ควรนำศีล 5 มาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม
4. โรงเรียนรักษาศีล 5 ควรส่งเสริมให้นักเรียนรักษาศีล 5 เป็นประจำ มีกิจกรรมรับศีลก่อนเข้าห้องเรียน กิจกรรมทำบุญตักบาตรรับศีลวันพระ กิจกรรมรักษาศีลอุโบสถหรือศีล 8
5. โรงเรียนรักษาศีล 5 ควรสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนทุกกลุ่ม ด้วยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง ปรับพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้าน ความประพฤติ (ศีล, จิตใจ (สมาธิ, และปัญญา (ปัญญา).

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยตัวชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อน โครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 อย่างเป็นรูปธรรม
2. ควรศึกษาการจัดการความรู้ในการขับเคลื่อน โครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแบบพุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาจิตใจ องค์กร และสังคม
3. ควรมีการวิจัยตัวชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อน โครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 ในประเทศเพื่อนบ้านที่นับถือพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการสร้าง Best practice เป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- คณิตดา กรณีสถิต. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการองค์คุณภาพของบริษัทมหาชน จำกัด. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 4(1), 31-45.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ. (2549). *การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดีมีคุณธรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2550). *การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า (ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บัญชายุทธ นาคมุจลิน. (2556). *รูปแบบการพัฒนาศาสนาทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปริทรรศน์ พันธุ์บรรยงก์. (2545). *แผนภูมิสุดยอดกลยุทธ์การจัดการ*. กรุงเทพฯ: มณีสร.
- พระครูนิวิฐศีลขันธ (ณรงค์ ฐิตวฑฒโน). (2556). *รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2559). *การสร้างความปลอดภัยของสมณฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(3), 55-62.
- พระวิมาน คมกัธปญโญ (ตริกมล). (2555). *การศึกษาวิเคราะห์ศีล 5 ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2552). *การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: บริษัท จี. พี. ไชเบอร์พริ้นท์ จำกัด.
- Fitzpatrick, J.L., et al. (2010). *Program Evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines* (4th Edition). New York: Pearson.

การพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย*
DEVELOPMENT OF BUDDHIST MONKS' SAMANASĀRUPPA
IN THE CONTEXT OF THAI SOCIETY
๗๗๗๗

อัญชลี ปิยปัญญาวงศ์, สุปรียส์ กาญจนพิศศาล
Anchalee Piyapanyawong, Supre Kanjanaphitsarn
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Rajamangala University of Technology Thanyaburi
Corresponding Author E-mail: Anchalee_p@rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูป และแนวทางในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย โดยรวบรวมและวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 8 ท่าน ซึ่งทำให้พบว่า สาเหตุหลักที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูปนั้นเกิดจากการที่ตัวของพระภิกษุเองพร้อมทั้งพระภิกษุรูปอื่น ๆ ในสังฆปริณายก และพุทธศาสนิกชน ส่วนสาเหตุที่รองลงมาก็คือ การศึกษาของพระภิกษุและสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ในการนี้ ข้อเสนอแนะที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้พระภิกษุมีสมณสาธูป คือ หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่กำกับดูแลพระภิกษุควรมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาพระอุปัชฌาย์ให้ถึงพร้อมไปด้วยสมณสาธูปทั้งภายในและภายนอกก่อนดำเนินการแต่งตั้ง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุในความดูแลของตน และเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระวินัย นอกจากนี้ พระอุปัชฌาย์ยังเป็นผู้คอยชี้แนะเกี่ยวกับการปฏิบัติภาวนา และคอยให้กำลังใจพระภิกษุในการพัฒนาสมณสาธูปอีกด้วย ส่วนข้อเสนอแนะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พุทธศาสนิกชนทุกคนควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพระวินัย เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนต่อพระภิกษุได้อย่างเหมาะสม และมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลความประพฤติของพระภิกษุเพื่อแสวงหาแนวทางที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุต่อไป

คำสำคัญ: พระภิกษุ; สมณสาธูป; การพัฒนา

* Received September 8, 2021; Revised September 21, 2021; Accepted September 22, 2021

Abstract

The study aims to present the reasons why Buddhist monks lack *Samaṇasāruppa* and the guidelines for *Samaṇasāruppa* development of the Buddhist monks in the context of Thai society. The data was collected and analyzed in in-depth interviews by 8 Buddhist experts. The results showed that the main factors for Buddhist monks to lack *Samaṇasāruppa* were the Buddhist monks themselves and the other Buddhist monks in Saṅgha community. The secondary factors were Buddhist monk's education level and the current technological environment. The most important advice for developing of Buddhist monks' *Samaṇasāruppa* was the agencies responsible for overseeing the conduct of Buddhist monks. It should focus on improving the preceptors to attain *Samaṇasāruppa* inwardly and outwardly, and proceeding with the appointment, being a good role model and supervising the Buddhist monks in their care to conduct themselves in accordance with disciplines. The preceptor should also guide the practice of meditation and encourage the Buddhist monks to develop their *Samaṇasāruppa*. Another crucial suggestion was that all Buddhists should study the monastic discipline to behave properly towards the Buddhist monks and participate in overseeing the Buddhist monks' conduct in order to find creative ways to develop their *Samaṇasāruppa*.

Keywords: Buddhist monk; *Samaṇasāruppa*; Development

บทนำ

ในสังคมไทยยุคปัจจุบันมักมีข่าวเกี่ยวกับการกระทำผิดพระวินัยของพระภิกษุให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งได้รับความสนใจและวิพากษ์วิจารณ์จากผู้คนในสังคมเป็นวงกว้าง ทั้งนี้ คำหนึ่งที่ประชาชนมักใช้ในการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของพระภิกษุก็คือ คำว่า “สมณसारูป” ซึ่งถ้าพระภิกษุรูปใดประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องเหมาะสมตามพระวินัยและธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามก็จะได้ชื่อว่าเป็นพระภิกษุที่มีสมณसारูป ในทางตรงกันข้าม หากพระภิกษุรูปใดกระทำการที่ขัดต่อพระวินัย หรือธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ก็จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นพระภิกษุที่ไม่มีสมณसारูป หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับความเป็นพระภิกษุ นั่นเอง ด้วยเหตุนี้ คำว่า “สมณसारูป” จึงเป็นเสมือนเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมสำหรับพระภิกษุที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย ถึงแม้ว่าการวิพากษ์วิจารณ์พระภิกษุจะแสดงถึงความใส่ใจที่ประชาชนมีต่อการแสดงออกของพระภิกษุ แต่การคิดหรือพูดในเชิงตำหนิตีเดียพระภิกษุก็อาจนำมาซึ่งบาปโทษแก่ตนเองได้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง หากประชาชนปล่อยให้พระภิกษุประพฤติตนไม่เหมาะสมต่อไปโดยไม่ทำอะไรเลยก็อาจ

นำมาซึ่งวิกฤติศรัทธาต่อวงการสงฆ์โดยรวมได้ และอาจทำให้พุทธศาสนิกชนชาดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจจนต้องหันไปพึ่งพาการกราบไหว้ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ การทรงเจ้าเข้าผีหรือแม้แต่เครื่องรางของขลังทางไสยศาสตร์ อันมิได้เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์อย่างแท้จริงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าทั้งการวิพากษ์วิจารณ์และการเพิกเฉยต่อการกระทำผิดพระวินัยของพระภิกษุล้วนแต่ไม่ใช่แนวทางการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง แต่การหาสาเหตุและแนวทางการพัฒนาการแสดงออกของพระภิกษุให้น่าเลื่อมใสศรัทธามากขึ้นน่าจะเป็นทางออกอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายมากกว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 8 ท่าน ในประเทศไทยทั้งที่เป็นพระภิกษุและฆราวาสเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูป และแนวทางการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย เพื่อให้พระภิกษุมีการแสดงออกที่เหมาะสมกับการเป็นบรรพชิต และกลับมาเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและประชาชนโดยทั่วไปมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการดำเนินงานเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกในบุคคล (In – depth interview) ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยทำการคัดเลือกและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการและหนังสือทางพระพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัยที่ต้องการศึกษา โดยพิจารณาจากความน่าเชื่อถือของผู้เขียนและแหล่งตีพิมพ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับในเชิงวิชาการเป็นหลัก ควบคู่กับการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกในบุคคล (In-depth interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาทั้ง 8 ท่าน จำนวน 1 ครั้ง ครั้งละไม่ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง เพื่อสอบถามเกี่ยวกับประเด็นสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุประพฤติตนขัดต่อพระวินัยและอภิสมจารต่าง ๆ และแนวทางการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย อนึ่ง คณะผู้วิจัยได้มีการทำจดหมายขออนุญาตเข้าพบและนัดหมายในการสัมภาษณ์ รวมถึงการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และการขออนุญาตบันทึกเสียงผ่านเครื่องบันทึกเสียงในรูปแบบ MP3

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) โดยเน้นที่การค้นหาคำว่าสมณสาธูป และเกณฑ์การพิจารณาสมณ

สารูป ตลอดจนสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสารูป และแนวทางในการพัฒนาสมณสารูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปผล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์มาใช้เรียบเรียงเพื่อจัดทำสรุปผลการศึกษาที่ว่าด้วยสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสารูป และแนวทางในการพัฒนาสมณสารูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย

มโนทัศน์เกี่ยวกับสมณสารูป

จากหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สมณสารูป” ว่าเป็น “ความประพฤติอันสมควรของสมณะ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551) โดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้อธิบายคำว่า “สารูป” ว่าเป็น “เหมาะสม หรือ สมควร มาจากภาษาบาลีว่า “สารูป” มาจากภาษาสันสกฤตว่า “สารูปย” ดังนั้น สมณสารูป คือ ที่สมควรแก่พระ (ใช้กับกิริยามารยาท เป็นต้น) เช่น ภิกษุพูดจาควร มีสมณสารูป (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2559) ส่วนคำว่า “สมณ” หรือ “สมณะ” ที่มาจากคำบาลีว่า “สม” แปลว่า สงบ (พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี ป.ธ. 9), 2559) ซึ่งในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สมณะ” ว่าเป็น “ผู้สงบ” หมายถึง นักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้ระงับบาป ได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อระงับบาป ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นพระอริยบุคคล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551) ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่าพระภิกษุผู้ได้ชื่อว่ามีสมณสารูปอย่างแท้จริงนั้นมิใช่เพียงแต่มีการแสดงออกภายนอกที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักพระวินัยเท่านั้น หากแต่ควรเป็นผู้ที่พยายามบำเพ็ญเพียรทางจิตเพื่อยกระดับจิตให้หลุดพ้นจากกิเลสต่างๆ อีกด้วย

สำหรับเกณฑ์การประเมินสมณสารูปโดยทั่วไปของพระภิกษุ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ ประกอบไปด้วยสามัญศีลหรือปาฏิโมกขสังวรศีล 227 ข้อ อินทริยสังวรศีล อาชีวะปาริสุทธิศีล ปัจจัยสันนิสิตศีล จุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดจนอธิสมจารต่าง ๆ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามของพระภิกษุ ถ้าการกระทำของพระภิกษุรูปใดขัดต่อบัญญัติแห่งศีลหรืออธิสมจารที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้แล้วก็อาจจะเป็นการง่ายในการพิจารณาสมณสารูปของพระภิกษุรูปดังกล่าว แต่ในกรณีที่เป็นการกระทำที่ซับซ้อนหรือไม่ตรงกับบัญญัติใดเลย เช่น ในกรณีที่พระภิกษุร่วมมือกับนักธุรกิจในการฟอกเงิน หรือในกรณีที่พระภิกษุเชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงทางการเมืองนั้น อาจจำเป็นต้องพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการบรรลุเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาหรือไม่ หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า การกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อการขัดเกลากิเลสให้เบาบางลงไปหรือไม่ ซึ่งถ้าการกระทำใดที่พระภิกษุกระทำไปเพื่อพัฒนาให้ตนเองมีกิเลสน้อยลงจะถือว่าการกระทำนั้นเป็น

สิ่งที่ดีงามและพึงกระทำ แต่ถ้ายกกระทำได้ก็ตามที่เมื่อกระทำแล้วจะยังเป็นการทำให้พระภิกษุมีการพอกพูนกิเลสให้มากขึ้น การกระทำนั้นย่อมมิใช่สิ่งที่พึงกระทำ

ทั้งนี้ ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้เกณฑ์พื้นฐานชุดหนึ่งในการพิจารณาว่าการกระทำใดบ้างเป็นสิ่งที่พระภิกษุพึงกระทำหรือไม่พึงกระทำ นั่นคือ 1) ความเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย 2) ความเป็นคนมักน้อย สันโดษ และไม่สะสม 3) การเป็นผู้ขัดเกลา กำจัด และมีอาการนำเลื่อมใส และ 4) การเป็นผู้ไม่คลุกคลี และปรารถนาความเพียร ดังจะเห็นได้จากก่อนที่พระองค์จะมีการบัญญัติศีลแต่ละข้อขึ้นนั้น พระองค์ได้ทรงตรัสข้อความดังต่อไปนี้ กล่าวคือ “ได้ตรัสโทษความเป็นคนเลี้ยงยาก บำรุงยาก มักมาก ไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อาการนำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารถนาความเพียรโดยประการต่าง ๆ” (วิ.มหา. (ไทย) 1/39/28) จะเห็นได้ว่า เกณฑ์พื้นฐานดังกล่าวล้วนแล้วแต่เอื้อให้พระภิกษุพยายามกำจัดกิเลสของตนอันจะทำให้สามารถเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาหรือนิพพานได้ นั่นเอง ดังนั้น ไม่ว่าจะการกระทำของพระภิกษุในสมัยปัจจุบันจะดูซับซ้อนเพียงใดก็ตามก็สามารถใช้เกณฑ์พื้นฐานเหล่านี้มาพิจารณาการกระทำนั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งที่พระภิกษุพึงกระทำหรือไม่พึงกระทำได้ ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่พระภิกษุร่วมมือกับนักธุรกิจในการพอกเงินนั้น ถึงแม้ว่าในพระวินัยปิฎกจะไม่มีคำว่า “พอกเงิน” แต่อาจพิจารณาว่าเป็นความคลุกคลี และความมักมาก ซึ่งมีได้เป็นไปเพื่อการกำจัดกิเลสในใจของตนเองแต่อย่างใด จึงถือเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดโทษ (น่าติเตียน) ซึ่งพระภิกษุทั้งหลายไม่ควรกระทำ เป็นต้น

สาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูปและแนวทางการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาทั้ง 8 ท่านเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุประพฤติตนขัดต่อพระวินัยและอภิสมจารต่าง ๆ ทำให้พบว่า สาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูปนั้นมี 4 ประการ กล่าวคือ 1. พระภิกษุ 2. พุทธศาสนิกชน 3. การศึกษาของพระภิกษุ และ 4. สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุไว้อย่างชัดเจน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. พระภิกษุ

สำหรับสาเหตุอันเกิดจากพระภิกษุนั้น หมายถึง ตัวของพระภิกษุเองและพระภิกษुरुปอื่นในสังฆปริณิพัตถ ซึ่งถือเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุไม่มีสมณสาธูป อันประกอบไปด้วย 3 สาเหตุ ดังนี้

1.1 พระภิกษุขาดความตั้งใจในการลดละกิเลสของตนเอง

ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาต่างเห็นพ้องกันว่า การที่พระภิกษุไม่สามารถลดละกิเลสในใจของตนเองได้ ก็เสมือนเป็นความล้มเหลวที่จะครองชีวิตประเสริฐ ซึ่งก็คือชีวิตที่ดีงามกว่าบุคคลโดยทั่วไป ซึ่งกิเลสหลัก ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนมี 3 ประการ อันได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ถ้าพระภิกษุพยายามขัดเกลากิเลสเหล่านี้ให้เบาบางลงได้ การ

แสดงออกภายนอก เช่น การพูดจา และมารยาทต่าง ๆ ย่อมจะเหมาะสมตามมา ทั้งนี้ สาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้พระภิกษุไม่สามารถลดละกิเลสได้นั้นจะเกิดจากการที่พระภิกษุขาดความตั้งใจที่จะลดละกิเลสอย่างแท้จริงเมื่อเข้ามาสู่เพศบรรพชิตแล้ว จึงมักจะยังปฏิบัติตนไม่แตกต่างจากตอนเป็นฆราวาสมากนัก ทำให้ไม่มีโอกาสในการพัฒนาสมณสารูปของตนในระหว่างที่เป็นพระภิกษุ ซึ่งคณะผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุหนึ่งอาจเกิดจากพระภิกษุจำนวนมากตัดสินใจอุปสมบทตามประเพณีของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย ซึ่งมีความเชื่อว่าการอุปสมบทจะเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูที่บุตรมีต่อบุพการีของตน โดยที่ตนเองมิได้มีเป้าหมายที่จะแสวงหาทางดับทุกข์ดังเช่นผู้บวชในสมัยพุทธกาล

1.2 พระภิกษุเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติสมณธรรมเพื่อความหลุดพ้น

พระครูภาวนาวชิรวิธาน วิ. (ชัชวาล ชินสโร) (2559) เห็นว่า พระภิกษุจำนวนหนึ่งอาจเคยมีความตั้งใจจะออกบวชเพื่อปฏิบัติภาวนาเพื่อความหลุดพ้นหรือบรรลุมรรคในลำดับใดระดับหนึ่ง แต่เมื่อผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจไว้ นานวันเข้าก็เกิดความท้อแท้เบื่อหน่าย และลี้ภัยในที่สุด ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่พระภิกษุเหล่านั้นไม่สามารถบรรลุมรรคใด ๆ ได้เลย อาจเกิดจากการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือเป็นเพราะไม่มีโอกาสได้พบเจอกับครูบาอาจารย์ที่สามารถชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องได้ ถึงแม้จะปฏิบัติด้วยความเพียรมากเพียงใดก็อาจมีความก้าวหน้าในวิปัสสนาญาณจนสามารถบรรลุมรรค ผล นิพพานได้ เมื่อการปฏิบัติดังกล่าวไม่บรรลุผลเท่าที่ควร กิเลสจึงยังคงเหลืออยู่มากมายในจิตใจจนเป็นเหตุให้พระภิกษุเหล่านั้นกระทำความผิดพระวินัยได้ง่าย ในขณะที่พระภิกษุผู้ที่มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติสมณธรรมจนกระทั่งบรรลุมรรคเป็นพระอริยบุคคลในระดับใดระดับหนึ่งแล้ว ย่อมมีกิเลสเบาบางลงและมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดศีลธรรมอันดีต่าง ๆ น้อยลงตามมา

1.3 พระภิกษุขาดการกล่อมเกลาและขาดแบบอย่างที่ดีจากพระภิกษุในสังฆปริณายก

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า ในสมัยก่อน พระอุปัชฌาย์และพระภิกษุที่มีพรรษามากกว่าจะช่วยกันสอนหรือชี้แนะพระบวชใหม่หรือพระภิกษุที่มีพรรษาน้อยกว่าให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย แต่ในพระสมัยนี้บวชแล้วไม่มีใครคอยอบรม ครั้นเมื่อถูกสิ่งภายนอกยั่วยุย่ายวน จึงหลงใหลวัตถุได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ จึงมีพระที่ไม่เรียบร้อย และกระทำความผิดศีลมากขึ้น ซึ่งประเด็นปัญหานี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดครูหรือพระอุปัชฌาย์ที่มีสมณสารูปเป็นแบบอย่างที่ดี หรืออาจเป็นเพราะพระอุปัชฌาย์และพระผู้ใหญ่ภายในวัดซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัยมากกว่ามิได้ดำเนินการอบรมหรือขัดเกลาพระบวชใหม่และพระภิกษุที่มีพรรษาน้อยกว่าด้วยสาเหตุต่าง ๆ

แนวทางการพัฒนา

1) สมภาร พรหมทา(2559) ได้เสนอแนะไว้ว่า ผู้บวชควรเชื่อว่าชีวิตพระภิกษุเป็นชีวิตที่ดีที่ประเสริฐ และพยายามลดละกิเลสของตน ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งเนื่องจากการที่พระภิกษุมีความเชื่อว่าชีวิตพระภิกษุเป็นชีวิตที่ประเสริฐกว่าฆราวาสนั้นถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ

มากของผู้ที่คิดจะออกบวช และความเชื่อดังกล่าวนำมาซึ่งความศรัทธาต่อสถานภาพความเป็นพระภิกษุของตน และจะพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมที่ตีถามอีกด้วย แต่ถ้าบุคคลที่ตัดสินใจจะบวชยังไม่รู้สึกศรัทธาต่อการเป็นพระหรือไม่เชื่อว่าชีวิตพระเป็นวิถีชีวิตที่ประเสริฐ บุคคลนั้นย่อมได้ชื่อว่าสักแต่บวชหรือบวชแต่กายโดยมิได้บวชใจ จึงยังคงใช้ชีวิตหลังบวชไม่ต่างจากตอนก่อนบวช คือ ไม่พยายามลดละกิเลสต่าง ๆ ในใจของตน ซึ่งขัดแย้งกับมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นสมณะในพระพุทธศาสนา ที่แม้จะยังไม่บรรลุนิพพานใด ๆ แต่พระภิกษุก็ยังพยายามฝึกฝนตนเองให้หลุดพ้นจากกิเลสต่าง ๆ ยิ่งไปกว่านั้น พระภิกษุบางรูปไม่เพียงแต่ขาดความพยายามในการลดละกิเลสที่มีอยู่ในตนเท่านั้น หากแต่ยังพยายามหลอเลียงกิเลสในใจตนให้พอกพูนมากขึ้นอีกด้วย ตัวอย่างเช่น การคอร์รัปชันเงินทำบุญของญาติโยม เช่น กรณีเงินทอนวัด ซึ่งเป็นข่าวใหญ่เมื่อไม่นานมานี้ อีกทั้ง พระภิกษุจำนวนไม่น้อยมักมีการบอกใบ้ให้หาย ดูดวง และเล่นไสยศาสตร์รูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2) สมภาร พรหมทา(2559) และ บรรจบ บรรณรุจิ (2559) ได้เสนอแนะไว้ว่า ผู้บวชควรสร้างความตระหนักรู้ในสถานภาพของตนเอง คือ รู้ว่าตนอยู่ในเพศบรรพชิตแล้ว มิใช่เป็นฆราวาสดังแต่ก่อน อีกทั้ง ยังควรศึกษาพระธรรมวินัยด้วยว่าเมื่อบวชแล้วสิ่งใดควรทำ / ไม่ควรทำในขณะที่ถือเพศบรรพชิต ไม่ว่าพระภิกษุจะตัดสินใจบวชด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้มิให้ขาดจากศีล หรือศีลมัวหมอง นอกจากนี้ ชาญณรงค์ บุญหนุน (2559) ยังเห็นว่าการตระหนักรู้ว่าตนเป็นพระภิกษุเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นจุดเริ่มต้นในการตรวจสอบตนเอง และพัฒนาตนเองของพระภิกษุในขั้นต่อไป

3) พระครูภาวนาวชิรสถิตคุณ วิ. (ชัชวาล ชินสโภ) (2559) ได้เสนอแนะว่า พระภิกษุควรเลือกครูหรือวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถในการฝึก และชี้แนะแนวทางการปฏิบัติสมณธรรมได้อย่างถูกต้อง นั่นก็คือ วิปัสสนาจารย์ที่สามารถสอนวิธีทำให้มรรค 8 เกิดขึ้นได้ เพราะอริยมรรคมีองค์ 8 นั้นถือเป็นสัญลักษณ์ของการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ที่มีแต่เฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงตรัสไว้ในมหาปริณิพพานสูตร ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ความว่า “สุภททะ ในธรรมวินัยที่ไม่มีอริยมรรคมีองค์ 8 ย่อมไม่มีสมณะที่ 1 ย่อมไม่มีสมณะที่ 2 ย่อมไม่มีสมณะที่ 3 ย่อมไม่มีสมณะที่ 4 ในธรรมวินัยที่มีอริยมรรคมีองค์ 8 ย่อมมีสมณะที่ 1 ย่อมมีสมณะที่ 2 ย่อมมีสมณะที่ 3 ย่อมมีสมณะที่ 4 สุภททะ ในธรรมวินัยนี้มีอริยมรรคมีองค์ 8 สมณะที่ 1 มีอยู่ในธรรมวินัยนี้เท่านั้น สมณะที่ 2 มีอยู่ในธรรมวินัยนี้เท่านั้น สมณะที่ 3 มีอยู่ในธรรมวินัยนี้เท่านั้น สมณะที่ 4 ก็มีอยู่ในธรรมวินัยนี้เท่านั้น ลัทธิอื่นว่างจากสมณะทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึง สุภททะ ถ้าภิกษุเหล่านี้เป็นอยู่โดยชอบ โลกจะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์ทั้งหลาย.” (ที.ม. (ไทย) 10/214/162)

ทั้งนี้ จะสังเกตได้ว่า ในประเทศไทยมีแนวทางในการปฏิบัติภาวนาหลายรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรม ในขณะที่พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นได้จากการตรัสรู้เพียงครั้งเดียว จึงมีนัยว่าพระองค์ปฏิบัติภาวนาเพียงแนวทางเดียว ดังนั้น ถ้าผู้บวชต้องการ

ปฏิบัติภาวนาอย่างถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนก็ควรหาข้อมูลจากวิปัสสนาจารย์ของวัดหรือสำนักต่าง ๆ เสียก่อน ว่าท่านสอนให้ปฏิบัติในแนวทางใดและสามารถอธิบายการเกิดขึ้นของมรรคมงคล 8 ได้หรือไม่ ถ้าวิปัสสนาจารย์ท่านใดไม่สามารถอธิบายวิธีการทำให้มรรค 8 เกิดขึ้นได้ ก็อาจเป็นไปได้ว่าแนวทางปฏิบัติที่นั่น ๆ ไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งถ้าเลือกปฏิบัติตามแนวทางนั้น นอกจากจะไม่สามารถทำให้วิปัสสนาญาณก้าวหน้าหรือบรรลุมรรคใด ๆ แล้ว ยังอาจทำให้เกิดวิปัสสนาแบบต่าง ๆ หรือมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้ปฏิบัติอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น พระสุชาติ อภิชาโต (2564) ได้เสนอแนะว่า ผู้ที่ต้องการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นควรแสวงหาพระภิกษุที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เช่น พระภิกษุที่บรรลุโสดาบันขึ้นไป เพื่อที่ท่านจะสามารถชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องได้ ซึ่งในประเด็นนี้คณะผู้วิจัยเห็นด้วยในหลักการเป็นอย่างยิ่ง แต่ในทางปฏิบัติอาจมีข้อเรื่องง่ายที่จะทราบว่าเป็นพระภิกษุรูปใดบ้างที่เป็นพระโสดาบันหรือพระอริยบุคคลในระดับที่สูงขึ้นไป โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ไม่มีพระพุทธเจ้าเป็นผู้รับรองเนื่องจากบุคคลที่มีระดับจิตต่ำกว่าย่อมไม่สามารถล่วงรู้ระดับจิตของบุคคลที่มีระดับจิตสูงกว่าตนได้ ดังนั้น ปุณฺณธรรมดา ย่อมมีอาจรู้ได้ว่าบุคคลใดหรือพระภิกษุรูปใดเป็นพระอริยบุคคล ด้วยเหตุนี้ การเลือกวิปัสสนาจารย์จึงเน้นการพิจารณาที่ความสามารถในการสอนวิธีการทำให้มรรคมงคล 8 เกิดขึ้นมากกว่าที่จะเน้นเลือกจากความเป็นอริยบุคคล ซึ่งผู้ที่สอนวิธีการทำให้มรรคมงคล 8 เกิดขึ้นได้นั้นอาจไม่จำเป็นต้องบรรลุมรรคเป็นพระอริยบุคคลก็เป็นได้

4) พระครูภาวนาวชิรสุทิจฺจน ว. (ชัชวาล ชินสโร) (2559) ยังได้เสนอแนะอีกว่า หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่กำกับดูแลความประพฤติของพระภิกษุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาเถรสมาคมควรมีนโยบายที่จะพัฒนาพระอุปัชฌาย์ให้มีความรู้ทั้งทางด้านการประพฤติปฏิบัติตนตามพระวินัยและการปฏิบัติภาวนา เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการปฏิบัติตนในฐานะบรรพชิต ซึ่งสอดคล้องกับพุทธสมมติที่พระพุทธเจ้าทรงเสนอแนะให้ทำในฐานะพระอุปัชฌาย์ ดังที่ชินสโรเถระได้แปลและเรียบเรียงไว้ดังนี้ “ก็เพราะเหตุนี้แหละ พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงรู้ ผู้ทรงเห็น อย่างมากมายไว้ชอบเขต เป็นพระอรหันต์ ศีล อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงถึงพร้อมด้วยความเชี่ยวชาญแล้วสมาธิ ทรงถึงพร้อมด้วยความเชี่ยวชาญแล้ว ปัญญา ทรงถึงพร้อมด้วยความเชี่ยวชาญแล้ว เหล่านี้คือพระพุทธานุสสติที่เป็นพุทธานุสสติ ซึ่งพระอุปัชฌาย์จะต้องมอบให้แก่พระภิกษุทุกรูปที่เป็นสิทธิวิหาริกของตน เพื่อจะได้สิทธิในการทำประโยชน์แก่โลก สิทธิวิหาริกทั้งหลายของพระอุปัชฌาย์จึงจะได้ชื่อว่าเป็นพุทธชินโนรส โอรัสของผู้นั้นกิเลสหมดด้วยการตรัสรู้อย่างแท้จริง” (ชินสโรเถระ, 2562)

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าพระอุปัชฌาย์ถือเป็นบุคคลสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาสมณสาธูปทั้งภายในและภายนอกของพระภิกษุในความดูแล เพราะเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา และบทบาทที่สำคัญก็คือการเป็นอาจารย์ของพระภิกษุในความดูแล ซึ่งพระอุปัชฌาย์จะคอยถ่ายทอดความรู้ในการปฏิบัติภาวนาและคอยกำกับดูแลความประพฤติของพระภิกษุให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย โดยตัวพระอุปัชฌาย์เองเป็นเสมือน

แบบอย่างที่ดี เมื่อพระอุปัชฌาย์ขัดเกลาพระภิกษุในความดูแลของตนให้เป็นพระภิกษุที่ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญาแล้ว เมื่อถึงวันหนึ่งที่พระภิกษุเหล่านั้นได้เป็นพระอุปัชฌาย์บ้าง พวกท่านก็จะได้มีแนวทางที่ถูกต้องในการดูแลพระภิกษุรุ่นต่อ ๆ มาให้ถึงพร้อมด้วยสมณสาธูปทั้งภายในและภายนอกต่อไป ซึ่งคณะผู้วิจัยคิดว่าถึงแม้พระอุปัชฌาย์จะยังไม่ใช่ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในสมาธิและปัญญา แต่อย่างน้อยก็ควรมีความเชี่ยวชาญในศีลหรือมีสมณสาธูปภายนอกที่น่าเลื่อมใสเพราะการแสดงออกภายนอกเป็นสิ่งที่ประชาชนมักสังเกตเห็นและถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมให้สังคมไทยมีพระอุปัชฌาย์ที่มีคุณภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญและเร่งด่วนในการปฏิรูปคณะสงฆ์ และเป็นการช่วยให้พระพุทธศาสนาเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้คนในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

5) พระไพศาล วิสาโล (2559) ได้เสนอแนะว่า พระอุปัชฌาย์และพระภิกษุในวัดควรแนะนำสั่งสอนพระผู้บวชใหม่เกี่ยวกับการปฏิบัติภาวนา และการวางตัวที่เหมาะสมในฐานะบรรพชิต ซึ่งสอดคล้องกับที่ ชาญณรงค์ บุญหนุน (2559) ได้ให้ความเห็นว่า “นอกจากการตระหนักรู้ในตนเองของพระภิกษุแล้ว การเอาใจใส่ของครู / อาจารย์ ในระบบการเรียนรู้หรือการฝึกฝนอบรมให้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยถือเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งหากระบบ “ครู-ลูกศิษย์” ล่มสลายตั้งแต่ต้น คือ ผู้เป็นครู / อาจารย์ไม่มีความเป็นสมณะ หรือไม่มีสมณสาธูป ศิษย์ก็จะมีครู / อาจารย์ที่ช่วยฝึกฝน การพัฒนาสมณสาธูปซึ่งในพระธรรมวินัยมีขั้นตอนอยู่แล้ว (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริง” ดังนั้น พระอุปัชฌาย์และพระภิกษุทุกรูปในวัดควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและอบรมสั่งสอนพระบวชใหม่เพื่อให้ถึงพร้อมด้วยสมณสาธูป ไม่ว่าพระบวชใหม่เหล่านั้นจะบวชเป็นเวลากี่วันหรือบวชด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรสร้างความตระหนักรู้ในตนเองว่าตอนนี้ตนเองเป็นพระภิกษุแล้ว มิใช่ฆราวาสดังแต่ก่อน เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็ควรพัฒนาตนเองให้มีสมณสาธูปทั้งงดงามและเป็นที่เลื่อมใสของผู้พบเห็น อีกทั้ง ไม่ควรกระทำความผิด ๆ ให้งานการสงฆ์โดยรวมได้รับผลกระทบในเชิงลบ และการสอนที่ดีที่สุดก็คือ การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระบวชใหม่ในทุกด้าน

6) พระไพศาล วิสาโล (2559) ยังเสนอแนะอีกว่า บุคคลที่จะอุปสมบทควรเลือกวัดที่จะจำพรรษาที่มีความพร้อมในด้านบุคลากรที่สามารถช่วยชี้แนะการปฏิบัติภาวนาได้ มีใช้วัดที่เน้นการจำหน่ายวัตถุมงคลหรือประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งคณะผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในประเทศไทยมีวัดจำนวนมากที่มีการจำหน่ายวัตถุมงคล เช่น พระเครื่อง และเครื่องรางของขลังต่าง ๆ และมีวัดจำนวนไม่น้อยเลยที่มีการให้บริการด้านไสยศาสตร์แก่ญาติโยมด้วย เช่น การทำเสน่ห์ และการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาในรูปแบบต่าง เป็นต้น ถึงแม้การมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็แรงดึงดูดที่ทำให้ผู้คนเข้าวัดและทำบุญกันมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้วัดมีรายได้มากขึ้น แต่พระภิกษุภายในวัดเหล่านั้นก็อาจหมดเวลาในแต่ละวันไปกับกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวจนทำให้ไม่มีเวลามากพอที่จะปฏิบัติสมณธรรมต่าง ๆ อันเป็นกิจที่พึงทำในฐานะพระภิกษุใน

พระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติภาวนา และการอบรมสั่งสอนพระบวชใหม่ เป็นต้น ดังนั้น ถ้าผู้ที่มีความประสงค์จะบวชและจำพรรษาในวัดดังกล่าวอาจไม่มีโอกาสได้เรียนรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือไม่มีโอกาสได้ขัดเกลากิเลสของตนเองอย่างที่เราควรจะเป็นในฐานะพระภิกษุ นั่นเอง

7) สมภาร พรหมทา(2559) และ ชาญณรงค์ บุญหนุน (2559) ยังเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ผู้นำคณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ รวมถึงมหาเถรสมาคม ควรให้ความสนใจเรื่องการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุ และกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ถ้าชุมชนสงฆ์โดยรวมมีสมณสาธูปก็จะเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้พระภิกษุที่ยังไม่มีสมณสาธูปเข้าถึงการมีสมณสาธูปได้ ซึ่งจากการติดตามข่าวสารบ้านเมืองจะพบว่า ผู้นำคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ จำนวนหนึ่งมีการกระทำผิดศีลจนถึงขั้นปาราชิก บ้างก็มีการสะสมลาภสักการะที่หุรหรราราคาแพง บ้างก็มีการวิ่งเต้นเพื่อซื้อตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น เป็นต้น ซึ่งไม่เป็นแบบอย่างที่ดีของพระภิกษุโดยทั่วไป อีกทั้งยังไม่เป็นไปเพื่อการลดละกิเลสในใจของตนเองอย่างที่เราควรจะเป็น ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าถ้าจะต้องมีการปฏิรูปวงการสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรมน่าจะเริ่มต้นที่ผู้นำคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ และมหาเถรสมาคม เพราะเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักและเป็นที่สนใจของสื่อมวลชนและประชาชนโดยทั่วไป

2. พุทธศาสนิกชน

พุทธศาสนิกชน ถือเป็นสาเหตุหลักอีกประการหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุไม่มีสมณสาธูป ซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 สาเหตุ ได้แก่

2.1 พุทธศาสนิกชนจำนวนมากขาดความรู้และความใส่ใจเกี่ยวกับพระวินัยของพระภิกษุ

พระไพศาล วิสาโล (2559) เห็นว่าเมื่อพุทธศาสนิกชนจำนวนมากขาดความรู้และความใส่ใจเกี่ยวกับพระวินัยของพระภิกษุ จึงนำมาซึ่งการปฏิบัติต่อพระภิกษุอย่างไม่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น การสั่งอาหารประเภทชาบูชาบูที่ยังไม่ได้ปรุงสุกมาถวายแด่พระภิกษุโดยขาดความรู้ว่าพระภิกษุไม่ควรรับถวายเป็นเนื้อสดและไม่ควรปรุงอาหาร หรือการซื้อรถหุรหรราราคาแพงถวายแด่พระภิกษุ โดยไม่พิจารณาว่าแก่นสารสำคัญของการมีรถ คือ เพื่อใช้อำนวยความสะดวกในการเดินทางเท่านั้น จึงเป็นปัจจัยที่เอื้อให้พระภิกษุเกิดความหลงใหลในวัตถุและความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ท่านผู้เชี่ยวชาญหลายท่านยังเห็นว่าแม้แต่โทรศัพท์มือถือที่สามารถดูหนังฟังเพลงและเล่นเกมได้ ญาติโยมก็ไม่ควรถวายแด่พระภิกษุ เพราะสิ่งเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยที่เอื้อให้พระภิกษุเข้าไปใช้บริการได้โดยง่าย และการเพลิดเพลินอยู่กับสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เหล่านี้อาจทำให้พระภิกษุเสียเวลาในการปฏิบัติสมณธรรมเพื่อขัดเกลากิเลสของตน

นอกจากนี้ พระไพศาล วิสาโล (2559) ยังมีความเห็นว่า ผลของการขาดความรู้ดังกล่าวทำให้ญาติโยมไม่เข้าใจว่าพระภิกษุที่ดีควรเป็นอย่างไร? ด้วยเหตุนี้ จึงไม่น่าแปลกใจที่ประชาชนจำนวนมากมักเคารพนับถือพระภิกษุโดยพิจารณาจากสมณศักดิ์หรือตำแหน่งของพระภิกษุรูปนั้น ๆ เป็นสำคัญ ถ้าพระภิกษุรูปใดมีสมณศักดิ์หรือตำแหน่งสูงก็ถือว่าเป็นพระภิกษุที่ดี บ้างก็

พิจารณาพระภิกษุว่าดีจากการมีโลกียอภิญา หรือการมีคาถาอาคมรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงความสามารถในการปลุกเสกวัตถุมงคลหรือบอกใบ้ให้หาย เป็นต้น

2.2 พุทธศาสนิกชนมักเพิกเฉยเมื่อพบเห็นการกระทำผิดพระวินัยของพระภิกษุ

พระไพศาล วิสาโล (2559) เห็นว่าญาติโยมส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล้าตักเตือนพระภิกษุ บ้างก็ปล่อยปละละเลยเมื่อเห็นท่านเหล่านั้นกระทำความผิดพระวินัย คณะผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ญาติโยมไม่กล้าตักท้วงหรือตักเตือนพระภิกษุอาจเป็นเพราะพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับพระวินัยดังที่กล่าวแล้วข้างต้น และอีกสาเหตุหนึ่ง คือ การกระทำที่ผิดพระวินัยของพระภิกษุหลายอย่างเอื้อประโยชน์ให้แก่ตัวญาติโยมเอง ถึงแม้ว่าญาติโยมบางคนหรือบางกลุ่มจะรู้ว่าสิ่งที่พระภิกษุกระทำความผิดกล่าวไม่ถูกต้องตามพระวินัย แต่ญาติโยมก็จะไม่ตักท้วงหรือตักเตือน เช่น การบอกใบ้ให้หาย เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าพระภิกษุรูปใดสามารถบอกใบ้ให้หายได้แม่น ญาติโยมจะยิ่งให้ความเคารพนับถือ และนำลาภสักการะต่าง ๆ มาถวาย แทนที่จะดำเนินการตักเตือนหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้พระภิกษุเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เหมาะสมกับการเป็นผู้อยู่ในเพศบรรพชิตมากขึ้น คณะผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุหนึ่งอาจเกิดจากการที่สังคมไทยมีประชาชนที่มีฐานะจนจำนวนมาก ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำของประเทศจึงทำให้ประชาชนต้องพยายามดิ้นรนเลี้ยงปากเลี้ยงท้องด้วยการเล่นการพนันหรือเสี่ยงโชคในรูปแบบต่าง ๆ และวัดก็เป็นที่พักพิงในเรื่องดังกล่าวได้

นอกจากนี้ ผู้คนไม่ใช่เพียงแค่มาวัดเพื่อขอหายจากพระภิกษุเท่านั้น หลาย ๆ วัดยังสร้างรูปเคารพของเทพเจ้าศาสนาอื่น ๆ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ไว้เพื่อให้ประชาชนมาบนบานศาลกล่าว หรือขอโชคขอลาภกันอย่างแพร่หลาย ยิ่งไปกว่านั้น บางวัดยังมีบริการทางด้านไสยศาสตร์และศาสตร์แขนงต่าง ๆ ที่ผิดต่อพระวินัยอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา ทำเสน่ห์ ดูดวง และให้ฤกษ์ยามยามดีในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ไม่ใช่กิจของพระภิกษุที่พึงกระทำและขัดต่อพระวินัย แต่พุทธศาสนิกชนจำนวนมากต่างก็ยอมรับนับถือกันอย่างแพร่หลาย ทั้งที่พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้แนะหนทางในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จและมีความสุขไว้อย่างมากมายแล้ว เช่น หลักอริยบท 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมแห่งความสำเร็จ และหลักปาน 4 หรือที่รู้จักกันในชื่อ “หัวใจเศรษฐี” ซึ่งเป็นหลักธรรมอันนำมาซึ่งความร่ำรวย ไม่เป็นหนี้เป็นสิน เป็นต้น หรือถ้าบุคคลใดต้องการมีเสน่ห์ มีคนรักใคร่ ก็ควรปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งพระภิกษุน่าจะเป็นที่พึ่งของประชาชน โดยการสอนหลักธรรมเหล่านี้แก่ญาติโยมเพื่อนำไปปฏิบัติแทนที่จะทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ ให้อย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

ถึงแม้พระภิกษุเหล่านั้นจะให้เหตุผลว่าการกระทำผิดพระวินัยดังกล่าวเป็นอุบายในการทำให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้าวัดและทำบุญ ส่วนทางวัดและตัวพระภิกษุเองก็ได้ประโยชน์ในเรื่องของลาภสักการะและความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่พระภิกษุเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนนั้นเปลี่ยนไปจากสมัยพุทธกาลเป็นอย่างมาก เนื่องจากใน

สมัยพุทธกาลพระภิกษุเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนเพราะเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการดับทุกข์หรือกำจัดกิเลสให้แก่ประชาชน แต่ในสมัยปัจจุบันพระภิกษุกลับเป็นผู้ที่ส่งเสริมให้ประชาชนพอกพูนกิเลสและดำเนินชีวิตออกห่างจากความดีงามมากขึ้น เช่น การเล่นเกมพนันและสวดอ้อนวอนขอสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แทนที่จะหันมาศึกษาพระธรรมคำสอนและปฏิบัติธรรมเพื่อลดละกิเลสในใจของตน

2.3 พุทธศาสนิกชนแต่ละกลุ่มมักอุปถัมภ์พระภิกษุที่ถือว่าเป็นพวกของตนโดยไม่สนใจสมณสารูปของพระภิกษุเหล่านั้น

สมภาร พรหมทาเล็งเห็นว่า “ปัญหาของพระภิกษุไทยเวลานี้ส่วนหนึ่ง คือ ชาวบ้านหรือมวลชนแต่ละกลุ่มมักอุปถัมภ์พระภิกษุที่ถือว่าเป็นพวกของตน โดยไม่สนใจสมณสารูปของพระภิกษุเหล่านั้น ทำให้พระภิกษุเองยังไม่สำรวมระวังในการแสดงออกของตนเท่าที่ควร เพราะเชื่อมั่นว่าถึงอย่างไรตนก็มีมวลชนดังกล่าวอุปถัมภ์อยู่แล้ว” ดังจะเห็นจากข่าวสารในยุคปัจจุบันเมื่อพระภิกษุกระทำผิดพระวินัย มวลชนที่ศรัทธาต่อพระภิกษุรูปนั้นจะออกมาปกป้องหรือกดดันมิให้เกิดกระบวนการตรวจสอบต่าง ๆ ดังนั้น นอกจากประชาชนจะไม่ร่วมกันเป็นหูเป็นตาและตรวจสอบพฤติกรรมของพระภิกษุแล้ว ยังทำให้พระภิกษุกล้าจะกระทำผิดมากขึ้น และเป็นแบบอย่างให้พระภิกษุรูปอื่น ๆ กระทำตามได้โดยง่าย คณะผู้วิจัยสันนิษฐานว่าสาเหตุอาจเกิดจากการที่มวลชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับพระวินัย ประกอบกับการกระทำผิดของพระภิกษุอาจจะเอื้อประโยชน์บางประการให้แก่มวลชนเหล่านั้นดังที่กล่าวแล้วข้างต้น นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังทำให้เห็นอีกว่าสำหรับผู้คนจำนวนหนึ่งในสังคมไทยมักใช้ความศรัทธานำปัญญาในการเลือกเคารพนับถือพระภิกษุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าพระภิกษุรูปนั้นมีอิทธิฤทธิ์หรือสามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ เช่น การระลึกชาติได้ หรือมีหัตถิยาตาทิพย์ เป็นต้น ประชาชนก็จะพากันนับถือเสมือนประหนึ่งว่าพระภิกษุรูปนั้นเป็นพระอรหันต์หรือเป็นผู้ที่บรรลุธรรมระดับใดระดับหนึ่งแล้ว โดยอาจไม่ทราบเลยว่าการแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการบรรลุธรรมแต่อย่างใด แต่เป็นเพียงพลังจิตที่ปุถุชนก็สามารถจะมีได้ถ้าได้ผ่านการฝึกสมาธิบางรูปแบบ เช่น การเพ่งกลืน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าประชาชนจำนวนไม่น้อยเลยในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนิกชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในศาสนาที่ตนนับถืออย่างแท้จริง

แนวทางการพัฒนา

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาทุกท่านต่างเห็นว่า พุทธศาสนิกชนควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพระวินัยของพระภิกษุ เพื่อจะได้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถพิจารณาการกระทำของพระภิกษุว่าเหมาะสมหรือไม่ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าถ้าบุคคลพบว่าพระภิกษุกระทำผิดวินัยก็ควรดำเนินการตักเตือนด้วยความสุภาพและปรารภนาติ หรืออาจใช้วิธีการรายงานพระผู้ใหญ่ภายในวัดหรือพระสงฆ์ภิกษุระดับต่าง ๆ เพื่อให้ช่วยตักเตือนกันต่อไป ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสมณสารูปของพระภิกษุได้มากกว่าการที่นำคลิปปหรือ

ภาพที่พระภิกษุกระทำผิดไปประจานลงสื่อสังคมต่าง ๆ อย่างที่มักจะทำกันในปัจจุบัน ซึ่งทำให้ผู้คนที่มาดูโพสต์มีการตำหนิหรือด่าทอพระภิกษุด้วยคำพูดหยาบคายอย่างที่เห็นกันอยู่ทั่วไป ถึงแม้เรื่องราวในโพสต์เหล่านั้นจะเป็นเรื่องจริงก็ตาม แต่ผู้ที่ตำหนิติเตียนส่วนใหญ่ไม่ได้ติเพื่อก่อหากแต่ติเตียนด้วยความรู้สึกโกรธแค้นชิงชังหรือมุ่งร้ายซึ่งเป็นกิเลสในใจของผู้ติเตียนเอง จึงทำให้ผู้ติเตียนมีบาปเกิดขึ้น

นอกจากนี้ บุญรอด บุญเกิด(2559) ยังกล่าวเสริมอีกว่า บางครั้งพระภิกษุมิได้กระทำผิดพระวินัยแต่อย่างใด แต่ประชาชนบางกลุ่มเกิดความเข้าใจผิดจึงพากันตำหนิติเตียนก็มี ซึ่งสาเหตุหลักก็มักเกิดจากความไม่รู้เกี่ยวกับพระวินัยอย่างถ่องแท้ ซึ่งในกรณีนี้ประชาชนกลุ่มดังกล่าวไม่เพียงแต่ตำหนิพระภิกษุ หากแต่ยังเป็นการใส่ร้ายป้ายสีพวktanด้วย ยิ่งเป็นการทำให้ตัวประชาชนเองมีบาปเกิดขึ้นมากกว่าปกติ ดังนั้น ถึงแม้ว่าการที่ประชาชนให้ความสนใจต่อความประพฤติของพระภิกษุจะถือว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็ควรเลือกวิธีการที่สร้างสรรค์ในการเตือนเพื่อไม่ให้เกิดบาปโทษแก่ตนเอง และทำให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุอย่างแท้จริง

พระไพศาล วิสาโล (2559) พุทธศาสนิกชนไม่ควรปรนเปรอพระภิกษุด้วยวัตถุสิ่งของที่เกินความจำเป็น อาทิเช่น เครื่องประดับตกแต่งที่พัก และข้าวของเครื่องใช้หรูหราราคาแพง เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะพระภิกษุเป็นผู้ที่กำลังฝึกตนให้พ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองจึงควรมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและสันโดษ ดังนั้น การถวายข้าวของที่เกินจำเป็นดังกล่าวอาจไม่เป็นผลดีต่อการฝึกฝนตนเองเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลสต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ อีกทั้ง ยังอาจเป็นเหตุให้พระภิกษุเกิดการพอกพูนกิเลสให้มากขึ้นด้วย เช่น ยึดติดกับความสุขสบาย หรือเกิดความรู้สึกหวงหรือเป็นห่วงสิ่งของเหล่านั้น เป็นต้น ส่วนสิ่งที่ควรถวายแด่พระภิกษุก็คือ สิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต อันได้แก่ อาหาร น้ำ และยารักษาโรค เป็นต้น

2) พระไพศาล วิสาโล (2559) ยังกล่าวอีกว่า พุทธศาสนิกชนควรสนับสนุนพระภิกษุในด้านการปฏิบัติภาวนาและศึกษาพระปริยัติธรรมมากยิ่งขึ้น ในประเด็นนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า อย่างน้อยประชาชนควรสนับสนุนให้พระภิกษุมิเวลาในการปฏิบัติสมณธรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่ แทนที่จะรบกวนให้พระภิกษุมาคอยบอกเลขหอย ดูดวง หรือประกอบพิธีทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ ให้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ผิดพระวินัยทั้งสิ้น นอกจากนี้ ประชาชนยังควรถวายสิ่งที่เอื้อให้พระภิกษุได้ปฏิบัติภาวนาหรือเรียนพระปริยัติธรรมได้สะดวกมากขึ้น อาทิเช่น ถวายทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน ตลอดจนพระไตรปิฎกและเอกสารทางพุทธศาสนาต่าง ๆ เป็นต้น

3) สมภาร พรหมทา เสนอแนะว่า พุทธศาสนิกชนควรให้ความเคารพนับถือพระภิกษุโดยพิจารณาที่สมณสาธูปของท่านเป็นสำคัญ ซึ่งอาจกระทำได้โดยการณรงคหรือให้ความรู้แก่ประชาชนผ่านสื่อต่าง ๆ ว่าประชาชนอย่านับถือพระภิกษุที่ตนยึดว่าเป็นพวกของตนเท่านั้น แต่ควรพิจารณาความประพฤติของพระภิกษุเหล่านั้นด้วย โดยอาจให้ความรู้เกี่ยวกับพระวินัย

เพื่อให้ประชาชนทราบว่าพระภิกษุที่ดีควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะประชาชนบางกลุ่มในสังคมไทยจะได้เลื่อมใสและเลื่อมใสพระภิกษุที่ประพฤติตนดีพระวินัย อีกทั้งยังทำให้ประชาชนโดยทั่วไปมีสติและปัญญาในการเลือกนับถือพระภิกษุมากขึ้น สำหรับผู้ที่มิเห็นว่าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและลงโทษพระภิกษุที่กระทำผิดก็จะสามารถทำหน้าที่ของตนด้วยความสะอาดมากขึ้น ส่วนพระภิกษุในสังคมไทยก็จะแยกแยะได้ว่าพระภิกษุรูปใดถือเป็นแบบอย่างทั้งที่ดีและรูปใดถือเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี อันจะนำมาซึ่งการสำรวมระวังในการแสดงออกของตนมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัย ยังเห็นอีกว่า นอกจากประชาชนจะควรศึกษาพระวินัยของพระภิกษุแล้ว ประชาชนยังควรจะมีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมต่าง ๆ ของศาสนาพุทธด้วย เพื่อที่จะได้นำหลักธรรมเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และพัฒนาคุณภาพจิตใจของตน ตัวอย่างเช่น ถ้าบุคคลต้องการประสบความสำเร็จในด้านการเรียน เขาก็อาจได้นำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการเรียน แทนที่จะไปพึ่งพาการบนบานศาลกล่าวหรือสวดอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง ถ้าบุคคลต้องการให้ตนเองมีเสน่ห์ มีคนเมตตารักใคร่ ก็ควรนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิต จะได้ไม่ต้องไปพึ่งพาเครื่องรางของขลัง หรือการทำเสน่ห์ด้วยพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า การศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนาจะสามารถทำให้บุคคลสามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งยังสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปถ่ายทอดให้แก่ลูกหลาน หรือบุคคลอื่นให้นำไปประพฤติปฏิบัติได้อีกด้วย

3. การศึกษาของพระภิกษุ

3.1 สำหรับสาเหตุอันเกิดจากการศึกษาของพระภิกษุนั้น สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 สาเหตุ ได้แก่ พระภิกษุในชนบทไม่ค่อยได้รับการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย

พระราชปริยัติวิมล (สายัณห์ ญาณวชิโร) (2559) ได้กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้พระภิกษุจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงสมณสาธนะได้ เนื่องจาก ไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย โดยเฉพาะพระภิกษุที่อยู่ตามชนบทห่างไกล หากครูผู้สอนได้ยาก เมื่อพระภิกษุขาดการศึกษาดังกล่าว จึงทำให้พระภิกษุเหล่านั้นขาดการสำรวม ไม่มีความละเอียดรอบคอบ ก่อให้เกิดขึ้นกับตัวพระภิกษุเอง และพระพุทธศาสนาโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับที่พระครูภาวนาวิสุทธิคุณ วิ. (ชัชวาล ชินสโร) (2559) ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า พระภิกษุที่บวชเข้ามาในพุทธศาสนาแต่เดิมก็คือ “ลูกชาวบ้าน” จึงยังไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัยมากนัก ถ้าไม่มีการอบรมสั่งสอนจากพระภิกษุภายในวัดหรือพระอุปัชฌาย์ย่อมทำให้เกิดการกระทำผิดพระวินัยได้โดยง่าย

3.2 พระภิกษุใส่ใจใคร่รู้ในวิชาความรู้ทางโลกมากเกินไป จนไม่สนใจการปฏิบัติภาวนา

บรรจบ บรรณรุจิ (2559) เห็นว่า พระภิกษุจำนวนมากที่เมื่อเข้ามารับการศึกษาวินัยทางโลกแล้ว มักไม่เอาใจใส่ในการปฏิบัติภาวนาเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าการมีความรู้ทางโลกจะเป็นผลดีแก่ตัวพระภิกษุเองในด้านการรู้เท่าทันกระแสความเป็นไปของโลก และเป็นประโยชน์

ต่อการสอนธรรมะให้แก่ประชาชน แต่ก็ไม่ควรละทิ้งการศึกษาพระปริยัติธรรมและการปฏิบัติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพจิตใจของตนเองด้วย ซึ่งคณะผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในประเทศไทยยุคปัจจุบันสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เปิดโอกาสให้พระภิกษุเข้ามาเรียนร่วมกันกับฆราวาสในทุกสาขาวิชา ประกอบกับพระภิกษุจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ในการบวชเพื่อความสะดวกต่อการศึกษาเล่าเรียนและมีเป้าหมายชีวิตที่จะลาสิกขาหลังจากจบการศึกษา และออกมาใช้ชีวิตเช่นเดียวกับคฤหัสถ์โดยทั่วไป เป็นเหตุให้พระภิกษุเหล่านี้สนใจวิชาการต่าง ๆ ที่จะนำมาประกอบอาชีพในอนาคต ด้วยเหตุนี้ เวลาที่จะให้แก่การปฏิบัติภาวนาจึงลดน้อยลงไป หรือบางรูปอาจมิได้สนใจเรื่องการปฏิบัติภาวนามาแต่แรกแล้วเพราะมิได้มีเป้าหมายเพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์อย่างพระภิกษุในสมัยพุทธกาล

แนวทางการพัฒนา

1) พระราชปรีดีติวมล (สายัณห์ ปณฺณาวชิโร) (2559) ผู้บริหารพระสังฆาธิการทุกระดับ ควรเข้ามาจัดการศึกษาแก่พระภิกษุในชนบทให้ทั่วถึง ทั้งนี้ จากการติดตามข่าวสารประจำวัน คณะผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าถึงแม้ว่าพระภิกษุในเมืองใหญ่ซึ่งอยู่ท่ามกลางสิ่งยั่วยุทางสังคมมากกว่าพระภิกษุตามชนบท แต่ก็มีผลกระทบมิได้ต่างกัน ดังนั้น ถ้ามีการให้การศึกษาเกี่ยวกับพระธรรมวินัยพระภิกษุอาจมีความรู้มากขึ้นว่าสิ่งใดควรกระทำหรือสิ่งใดไม่ควรกระทำ และพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามพระวินัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งในประเทศไทยเรา คณะผู้วิจัยเคยทราบมาว่ามีหลายวัดที่มีธรรมเนียมปฏิบัติที่เอื้อให้ผู้ที่จะประสงค์จะอุปสมบทเข้ามาเรียนรู้พระธรรมวินัยและวิถีชีวิตการเป็นพระภิกษุ โดยให้ผู้ที่จะอุปสมบทนั่งขำหม่อมแล้วเข้ามาอยู่ที่วัดเป็นเวลา 1-2 สัปดาห์ก่อนถึงวันอุปสมบท โดยมีพระพี่เลี้ยงคอยดูแลและอบรมสั่งสอนเรื่องข้อวัตรปฏิบัติในการอยู่ที่วัด ตลอดจนพระวินัยและธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการปรับตัวของพระภิกษุเมื่อเข้าสู่สถานภาพและบทบาทใหม่ในฐานะบรรพชิต

นอกจากนี้ พระครูภาวนาวิสุทธิคุณ วิ. (ชัชวาล ชินสโร) (2559) ยังเสริมอีกว่า ควรสร้างพระอุปัชฌาย์ที่มีสมณสาธูปแทรกซึมอยู่ในชุมชนสงฆ์ทั่วประเทศเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุรูปอื่น ๆ ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งเนื่องจากการมีตัวอย่างที่ดีน่าจะเป็นการส่งเสริมให้พระภิกษุทั้งหลายมีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้ง การมีพระอุปัชฌาย์ที่มีสมณสาธูปอยู่ภายในวัดยังเป็นที่ปรึกษาในด้านการปฏิบัติภาวนาให้แก่พระภิกษุได้อีกด้วย ถึงแม้พระอุปัชฌาย์จำนวนหนึ่งอาจมิใช่ผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติภาวนาหรือยังมิได้บรรลุธรรมในระดับใดเลยก็ควรเป็นผู้แนะนำสถานที่ปฏิบัติภาวนาที่มีผู้เชี่ยวชาญหรือวิปัสสนาจารย์พำนักอยู่ให้แก่พระภิกษุในความดูแลของตนได้

2) บรรจบ บรรณรุจิ (2559) เสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้พระภิกษุได้ศึกษาทั้งวิชาความรู้ทางโลก พระปริยัติธรรม และการปฏิบัติภาวนาควบคู่กันไป ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยมากเนื่องจาก ถึงแม้พระภิกษุจะออกบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน แต่พระภิกษุก็ควรรักษาทั้งบทบาทความเป็นบรรพชิต และบทบาทการเป็นผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน ถึงแม้ว่าพระภิกษุยังไม่สามารถ

ทุ่มเทเวลาให้กับการปฏิบัติภาวนาได้เพราะยังต้องมีการเกี่ยวกับการเรียนอยู่ แต่อย่างน้อย พระภิกษุก็ควรเป็นผู้เชี่ยวชาญในศีลดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนในเรื่องพุทธสมบัติดังกล่าวข้างต้น เพราะการแสดงออกทางกายและวาจาย่อมเป็นสิ่งที่ประชาชนสังเกตได้ง่าย ดังนั้น ถ้าพระภิกษุมีการแสดงออกภายนอกไม่ถูกต้องงดงาม ก็จะเป็นเหตุให้พระภิกษุเหล่านั้นถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนได้ง่าย

4. สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี

พระราชปริยัติวิมล (สายัณห์ ปญญาชิโร) (2559) ได้กล่าวว่า เทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของพระภิกษุมากขึ้นไป เพราะสังคมโลกปัจจุบันนี้เป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสมัยใหม่นี้ เป็นโลกที่ไร้พรมแดน สิ่งเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลเหนือชีวิตจิตใจ และความเป็นอยู่ของประชาชนคนไทยทุกกลุ่ม รวมถึงพระภิกษุทั้งหลายด้วย

แนวทางการพัฒนา

1) พระราชปริยัติวิมล (สายัณห์ ปญญาชิโร) (2559) เสนอแนะว่า พระภิกษุควรใช้เทคโนโลยีการสื่อสารอย่างมีสติ และรู้จักยับยั้งชั่งใจ เพื่อไม่ให้ถูกครอบงำด้วยสิ่งยั่วชวนต่าง ๆ ในทำนองเดียวกัน พระครูภาวนาวิสุทธิคุณ วิ. (ชัชวาล ชินสโภ) (2559) และ บุญรอด บุญเกิด (2559) ต่างเห็นว่า เทคโนโลยีสมัยใหม่อาจก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย หากแต่ขึ้นอยู่กับผู้ใช้เป็นสำคัญ ถ้าผู้ใช้รู้จักใช้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เช่น ใช้ในการค้นหาข้อมูลสำหรับการศึกษาล่าเรียน หรือใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมคำสอน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ปัญหาที่แท้จริงจึงมิได้เกิดจากตัวเทคโนโลยีเอง หากแต่เกิดจากสติและปัญญาของผู้ใช้เป็นสำคัญ คณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งกับผู้เชี่ยวชาญทั้งสองท่าน เนื่องจากในยุคปัจจุบันการมีโทรศัพท์มือถือเพียงเครื่องเดียวก็สามารถเข้าถึงข้อมูลและแหล่งความบันเทิงต่าง ๆ ได้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเกม ทีวี ภาพยนตร์ เพลง และคลิปวิดีโอต่าง ๆ จึงเป็นการยากที่จะปิดกั้นมิให้พระภิกษุเข้าถึงสิ่งเหล่านี้ อีกทั้ง ถึงแม้ประเทศไทยจะมีการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการเผยแพร่สื่อออนไลน์ต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริงภาพและคลิปที่ไม่เหมาะสมก็ยังคงมีให้เห็นอยู่เป็นนิจ ดังนั้น การที่พระภิกษุจะตกเป็นทาสของสิ่งยั่วชวนเหล่านี้หรือไม่จึงขึ้นอยู่กับความยับยั้งชั่งใจของตัวพระภิกษุเองเป็นสำคัญ เพราะคงยากที่จะแก้ไขที่สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีดังกล่าว

2) บุญรอด บุญเกิด (2559) เห็นว่า พระภิกษุที่เป็นเจ้าอาวาส พระอุปัชฌาย์ หรือ พระผู้ใหญ่ในวัดควรเป็นผู้ชี้แนะพระภิกษุในความดูแลให้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งเพราะพระผู้ใหญ่ดังกล่าวเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดพระภิกษุมากที่สุด ทำให้สะดวกในการสอดส่องดูแลและชี้แนะแนวทางในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมให้แก่พระภิกษุทั้งในแง่ของการเป็นผู้เสพสื่อและเป็นผู้ใช้สื่อ แม้กระทั่งการใช้สื่อออนไลน์เผยแพร่ธรรมะดังที่กำลังเป็นที่นิยมในยุคปัจจุบันก็ควรเป็นไปอย่างสามารวมระวังเพื่อมิให้เป็นທີ່ติเตียนของวิญญูชนทั้งหลาย ดังนั้น พระผู้ใหญ่จึงควรปลูกฝังให้พระภิกษุมีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ และตระหนักในความเป็นบรรพชิตของตนเอง ซึ่งถ้าพระผู้ใหญ่เหล่านั้นประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีจะยิ่งช่วย

ให้พระภิกษุในวัดปฏิบัติตามได้ง่ายยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2559) ยังเห็นว่า หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลพระภิกษุ เช่น มหาเถรสมาคม ควรเข้ามามีบทบาทในการออกกฎระเบียบโดยละเอียดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสำหรับพระภิกษุ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งคณะผู้วิจัยขอเสริมว่าถ้ามีการออกระเบียบดังกล่าวจริง ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเผยแพร่ให้ประชาชนโดยทั่วไปได้ทราบข้อมูลดังกล่าวด้วย เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจตรงกันและมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลและพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุให้เป็นที่เลื่อมใสของปวงชนสืบไป

สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สาเหตุหลักที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูปมักเกิดจากการที่ตัวของพระภิกษุเองไม่ตระหนักถึงความเป็นบรรพชิตของตนเอง จึงทำให้ไม่ชวนขวยที่จะศึกษาพระธรรมวินัย และไม่พยายามเอาชนะกิเลสในใจของตนเอง หรือพระภิกษุบางกลุ่มอาจเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติภาวนา ประกอบกับในยุคปัจจุบันแต่ละวัดยังขาดพระอุปัชฌาย์และพระผู้ใหญ่ที่ถึงพร้อมด้วยสมณสาธูปทั้งภายในและภายนอก จึงเป็นเหตุให้พวกท่านไม่สามารถชี้แนะและเป็นแบบอย่างให้แก่พระภิกษุในความดูแลของตนได้ ส่วนพุทธศาสนิกชนนั้นก็ก็เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่พุทธศาสนิกชนขาดความรู้เกี่ยวกับพระวินัยจึงไม่สามารถปรณินิบัติหรือส่งเสริมพระภิกษุในทางที่เหมาะสมได้ อีกทั้งพุทธศาสนิกชนจำนวนมากไม่ดำเนินการตักเตือนพระภิกษุอย่างสร้างสรรค์เมื่อเห็นพวกท่านกระทำความผิดพระวินัย สำหรับสาเหตุรองลงมาก็คือ การที่พระภิกษุในชนบทไม่ค่อยได้รับการศึกษาเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมและการปฏิบัติภาวนา อันเนื่องมาจากการขาดแคลนครูที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ การศึกษาในยุคปัจจุบันยังเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามารถเรียนวิชาทางโลกในสาขาต่าง ๆ เช่นเดียวกับฆราวาส จนทำให้พระภิกษุละเลยการศึกษาพระปริยัติธรรมและการปฏิบัติภาวนา และสาเหตุรองอีกประการหนึ่งคือ สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีซึ่งในปัจจุบันมีความก้าวหน้าอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการสื่อสาร ในขณะที่ทางมหาเถรสมาคมยังไม่ออกระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนให้แก่พระภิกษุ จึงทำให้พระภิกษุมักใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในทางไม่เหมาะสมได้ง่าย จนกระทั่งทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการศึกษาพระธรรมวินัยและการปฏิบัติภาวนาตามมา

สำหรับแนวทางในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุนั้น ถึงแม้ผู้เชี่ยวชาญจะเสนอแนะไว้หลายประการ แต่คณะผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอแนะที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุก็คือ การสร้างเสริมหรือพัฒนาพระอุปัชฌาย์ให้มีสมณสาธูปทั้งภายในและภายนอก แล้วกระจายไปอยู่ตามวัดต่าง ๆ เพื่อคอยเป็นผู้ให้คำแนะนำในการพัฒนาสมณสาธูป และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุในความดูแลทั้งในเรื่องของการปฏิบัติตนตามพระวินัย การใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ตลอดจนการปฏิบัติภาวนา อีกทั้งยังคอยให้กำลังใจพระภิกษุ

ในยามที่เกิดความรู้สึกท้อแท้ในการปฏิบัติสมณธรรมต่าง ๆ อีกด้วย ดังนั้น ถ้าสังคมไทยมีพระอุปัชฌาย์ที่ถึงพร้อมด้วยสมณสาธูปมากขึ้นเท่าใด การพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุย่อมเป็นไปได้มากขึ้นเท่านั้น เพราะพระอุปัชฌาย์เป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลพระภิกษุในความดูแลของตน และยังเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระภิกษุมากที่สุด นั่นเอง นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พุทธศาสนิกชนทุกคนควรศึกษาเกี่ยวกับพระวินัยของพระภิกษุให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้พวกเขาสามารถปรนนิบัติดูแลพระภิกษุได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และไม่ประทุษร้ายให้พระภิกษุกระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อพระวินัย ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพุทธศาสนิกชนมีความรู้เกี่ยวกับพระวินัยแล้ว พวกเขาจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลพฤติกรรม การแสดงออกของพระภิกษุได้อีกด้วย ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าถ้าพุทธศาสนิกชนมีความประสงค์ที่จะกล่าวตักเตือนพระภิกษุที่ประพฤติตนขัดต่อพระวินัยหรือธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามก็ควรดำเนินการด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์และไม่กระทบต่อวงการสงฆ์โดยรวม อาทิเช่น กล่าวตักเตือนด้วยความเคารพ หรือ รายงานต่อพระผู้ใหญ่ภายในวัดเพื่อให้ดำเนินการวินิจฉัยและตักเตือนเป็นการภายใน เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะน่าจะเป็นทางออกที่ดีประการหนึ่งที่จะเอื้อให้พระภิกษุและพุทธศาสนิกชนสามารถดำรงความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุทั้งหลาย อันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาของปวงประชาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมไทยให้ยั่งยืนสืบไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2559 และศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล สำหรับการอนุญาตให้บุคลากรในสังกัดเข้าร่วมเป็นนักวิจัย และขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาทั้งแปดท่านที่กรุณาให้สัมภาษณ์และเสนอแนะข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่คณะผู้วิจัยด้วยคามเมตตาจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ชาญณรงค์ บุษุนน. (2559, 20 กันยายน). อาจารย์ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร [บทสัมภาษณ์].
- ชินสภเถระ. (2562). *พุทธสมบัติ ความลับหลังม่านอนุศาสน์* 8. ปราจีนบุรี: หจก.เจตนารมณณ์ ภัณท์.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2559, 18 กันยายน). ศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].
- บุญรอด บุญเกิด. (24 ตุลาคม 2559). อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา [บทสัมภาษณ์].

- พระครูภาวนาวิสุทธิคุณ (ชัชวาล ชินสโณ). (5 กันยายน 2559). เจ้าอาวาสวัดพระธรรมจักร [บทสัมภาษณ์].
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ ๑๒). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล (2559, 21 กันยายน). เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต [บทสัมภาษณ์].
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี ป.ธ. ๙). *พจนานุกรมไทยบาลี*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2559, จาก <http://www.palidict.com/dl/VerbBase.pdf>
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยาวกร). (2559, 20 ตุลาคม). ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].
- พระราชปรียัติวิมล (สายัณห์ ปญญาวชิโร). (2559, 25 กันยายน). เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด(ธ) [บทสัมภาษณ์].
- พระสุชาติ อภิชาโต. (2564). *เข้าหาพระแท้*. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2564, จาก <https://fb.watch/5bTmw0MnNe/>.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา, ศ. ดร. (2559, 28 พฤศจิกายน). ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพุทธปรัชญา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2559). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2559, จาก <https://dictionary.orst.go.th/>.

**การบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5
ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดปทุมธานี***
**FIVE PRECEPT ESTABLISHMENT PROJECT MANAGEMENT
BY 7 GOOD ACTIVITIES IN PATHUMTHANI PROVINCE**
๗๗๗๗

พระมหาสุนันท์ สุนนโท
Phramaha Sunan Sunando
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sunant05@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค 2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและ 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์ การวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดกลุ่มตัวอย่างคือพนักงานบริษัท เอเชียสแตนเลย์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด จังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อสนับสนุนงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาและอุปสรรค เกิดจากความไม่ต่อเนื่องของการจัดกิจกรรม เวลาในการจะปฏิบัติค่อนข้างจำกัด ขาดการสรุปโครงการและประเมินผล 2. องค์ประกอบของการบริหารโครงการ (PDCA) 1) บริษัทวางแผนจัดกิจกรรมโดยย่อมาจากโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข 2) ด้านลงมือปฏิบัติ ได้จัดโครงการร่วมกับคณะสงฆ์วัดเขียนเขต 3) ด้านการตรวจสอบ บริษัทได้เช็คชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข บริษัทได้ปรับกลยุทธ์ในการจัดกิจกรรมตามเวลาที่จำกัด 3. รูปแบบการบริหารจัดการโครงการ ประกอบด้วย ด้านการรักษาศีล ด้านสวดมนต์นั่งสมาธิ ด้านจัดเก็บห้องให้สะอาด ด้านคิดดี ด้านพูดดี ด้านทำดี ด้านกิจกรรมชั่วโมงสุขจริงหนอ.

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; โครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5; 7 กิจกรรมความดี

Abstract

The objectives of this research paper were 1. to study the condition of problems and obstacles 2. to study the components and 3. To present the project management model for the establishment of the 5 precepts with 7 good deeds in Pathum Thani Province, conducted by the mixed research methods. The qualitative research, data were collected from 17 key informants. The research instrument was an in-depth-interview script. The quantitative research collected data from 400 samples who were employees of the company. Asian Stanley International Co., Ltd., Pathum Thani Province with questionnaire and analyzed by calculating frequency, percentage, mean score ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) to support qualitative research.

The results showed that 1. Condition of problems and obstacles caused by the discontinuity of the activities The time to practice was quite limited. Lack of project summary and evaluation. 2. Components of Project Management (PDCA) 1) The Company planned activities which were sub-divided from the Monastery, People, State Creating Happiness Project, 2) The implementation aspect. Had organized a project with the monks at Wat Khianket 3) in the field of inspection, the company had checked the names of the participants. 4) Revisions. the company had adjusted its strategy to organize activities for a limited time. 3. Project management model consisted of precepts observing, chanting, meditating Keeping the room clean, thinking good, talking good, doing good, engaging in Oh Really Happy Hour activities.

Keywords: Management; Five-precept establishment project; 7 Goods

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนพระพุทธศาสนา ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ เพราะต่างมุ่งสร้างกุศลคุณงามความดี โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต เว้นจากการเบียดเบียนกัน ประกอบสัมมาอาชีพ ซื่อสัตย์ สุจริต แต่เมื่อเวลาแปรเปลี่ยนไปกลับพบว่า ประชาชนเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ระยะเวลาหลัง ๆ สังคมไทยในช่วงที่ผ่านมาเป็นยุคแห่งความหวาดกลัวและหวาดระแวง ที่ประชาชนไม่สามารถพูดคุยเรื่องความคิดเห็นทางการเมืองเป็นการทั่วไป แม้กระทั่งการพูดคุยกับญาติหรือเพื่อนสนิท (สถาบันพระปกเกล้า, 2555) การนำหลักธรรมเข้าไปสู่ประชาชน โดยชื่อโครงการคือ เป็นโครงการ ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในสถานประกอบการต่างๆ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยการนำ

กระบวนการ 7 กิจวัตรความดี มาฝึกฝนอย่างจริงจังใช้ในชีวิตประจำวัน ชีวิตการทำงาน และจัดบันทึกผล ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ร่วมสมัย อาทิ การใช้สื่อต่าง ๆ, กิจกรรม Work Shop ในงานอบรมสัมมนา เป็นต้น โดยภาพรวมมีวัตถุประสงค์คือ วัตถุประสงค์ 1. เพื่อสร้างต้นแบบองค์กรที่น่าหลักศีลธรรมไปใช้ในการพัฒนาบุคลากร 2. เพื่อให้พนักงานหรือผู้บริหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานประกอบการ ได้ค้นพบความสุขครั้งใหม่ จากการนำธรรมะไปสู่ภาคปฏิบัติ 3. เพื่อส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้อบอุ่นและเข้มแข็ง 4. เพื่อส่งเสริมสันติสุขให้เกิดขึ้นในสถานประกอบการ 5. เพื่อให้สาธุชนได้เห็นคุณค่าของธรรมะ จนเกิดความรักในพุทธศาสนา (ชมรมบ้านแสงสว่าง ครอบครัวอบอุ่น, 2563)

แต่เนื่องด้วยสถานการณ์ปัจจุบันคนในสังคมของสถานประกอบการหรือสังคมโรงงาน จำเป็นต้องมีความเร่งรีบทำงานอย่างหนักเพื่อหาเงินเลี้ยงตนเองและครอบครัวอาจจะละเลยหรือขาดการสนใจในการรักษาศีลหรือไม่มีเวลาที่จะปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร เพราะการนำหลักธรรมไปปฏิบัติเป็นเรื่องที่ทำได้ค่อนข้างยาก และที่สำคัญการเห็นคุณค่าของการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดีทำได้ค่อนข้างยากเพราะความรีบเร่งแข่งกับเวลาของสถานประกอบการและรูปแบบในการบริหารจัดการที่จะนำโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานีค่อนข้างที่ยังขาดการบันทึกข้อมูลในลักษณะของงานวิจัยปรากฏเฉพาะกิจกรรมที่เป็นโครงการที่จัดขึ้นแต่ขาดการบันทึกข้อมูลและขาดความต่อเนื่อง

โครงการ“หมู่บ้านรักษาศีล 5” ได้เกิดขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามดำริที่เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ได้ประทานโอวาทไว้ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2556 ความว่า “อันว่าศีล 5 เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล 5 ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล 5” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มอบหมายภารกิจให้ส่วนราชการสร้างความปรองดองสมานฉันท์แก่ประชาชนในชาติ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการพร้อมกันทั้ง 76 จังหวัด ซึ่งที่ผ่านมาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมกับจังหวัดต่างๆ เปิดโครงการนำร่องและขับเคลื่อนการดำเนินงานในหลายพื้นที่ โดยมีเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ร่วมขับเคลื่อนโครงการ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557)

ในระยะที่ 3 ทางโครงการได้ขยายผลไปสู่ โครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 เป็นโครงการฯ ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในสถานประกอบการต่างๆ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยกระบวนการ และรูปแบบการเรียนรู้ที่ร่วมสมัย อาทิ การใช้สื่อ, กิจกรรม Work Shop ในงานอบรมสัมมนา เป็นต้น จะสังเกตได้ว่า ในจังหวัดปทุมธานีมีการนำร่องในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จากวัด ไปสู่โรงเรียนและหมู่บ้าน หรือเรียกว่าเป็นโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขโดยในปี พ.ศ. 2561 เป็นการดำเนินการระยะที่ 3 ในชื่อ

"โครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข" ที่เป็นการขยายผลโครงการไปสู่ 1,500 วัดทั่วประเทศ และภายในปี พ.ศ. 2565 มีเป้าหมายขยายผลไปสู่การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ จำนวน 24,000 วัดทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาวัดทางด้านกายภาพ ให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพ นำไปสู่สังคมที่ดีต่อไปนอกจากนั้นในบริบทของพื้นที่จังหวัดปทุมธานีมีโรงงานจำนวนมาก จึงมีการขยายโครงการเข้าไปสู่บริษัทหรือโรงงานต่าง ๆ ที่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ด้วย แต่ขาดความต่อเนื่องและขาดการบันทึกข้อมูลที่เป็นรูปแบบที่ชัดเจนอย่างน่าเสียดาย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาและอุปสรรค รวมถึงได้นำหลักวงจรบริหารงานคุณภาพ (PDCA) ที่นำมาขับเคลื่อน เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรค และนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานีได้ศึกษาการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี ว่ามีองค์ประกอบ ปัจจัย และกระบวนการดำเนินการอย่างไรให้โครงการประสบผลสำเร็จ ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโครงการประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างงานวิจัยงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants) ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้จัดการบริษัท เอเชียนสแตนเลย์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, พระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน ภาศิเครือข่าย และตัวแทนประชาชน จำนวน 17 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ (Interviews)

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 1 เป็นการถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์การบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิวัตรความดี จังหวัดปทุมธานีผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และการจดบันทึก

ระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิวัตรความดี จังหวัดปทุมธานีผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และนำเสนอต่อไป

ระยะที่ 3 เป็นการถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์การบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิวัตรความดี จังหวัดปทุมธานีผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และการจดบันทึก

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงการวิจัยเชิงคุณภาพ

1) มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้โดยวิเคราะห์ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการวิเคราะห์โดยอาศัยเกณฑ์วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2) เป็นการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิวัตรความดี จังหวัดปทุมธานีผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และนำเสนอต่อไป

2.การวิจัยเชิงปริมาณ

กำหนดกลุ่มประชากรทั้งหมด 2,600 คนและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่เดินทางมาบำเพ็ญกุศลเนื่องในวันธรรมสวนะของ บริษัท เอเชียันสแตนเลย์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด จังหวัดปทุมธานี ตามตารางแคลซ์และมอแกน จำนวน 400 คน (ธีรฤทธิเอกะกุล, 2543) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaire)

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม

1) ได้สร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาต/ขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

2) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มประชากรจำนวน 400 ชุด แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 400 ชุด จากการลงพื้นที่จริง คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนการสอบถามทั้งหมด

3) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาวิเคราะห์

ผู้วิจัย ใช้วิธีการถอดบทเรียนจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการใช้สถิติวิจัยขั้นสูงเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิวัตรความดี

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

เน้นการศึกษาวិเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 400 คน โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) เลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำเร็จรูปทางสถิติ

2) แบบสอบถามตอนที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

3) แบบสอบถามตอนที่ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการบริหารจัดการสถานประกอบการรักษาศิล 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดปทุมธานี โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับของการจัดกิจกรรมในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 = มีความคิดเห็นในระดับน้อยมาก

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 = มีความคิดเห็นในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 = มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 = มีความคิดเห็นในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 = มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

4) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อศึกษาค่าเป็นกลางทางสถิติ และเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลกับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารจัดการสถานประกอบการรักษาศิล 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดปทุมธานี

5) การวิเคราะห์ สันเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศิล 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารโครงการสถานประกอบการรักษาศิล 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดปทุมธานี มีหลายสาเหตุด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น การไม่เห็นความสำคัญของการรักษาศิล 5 และขาดการอธิบายถึงคุณค่าของโครงการดังกล่าว ความไม่ต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทำให้โครงการไม่ได้สานต่อ เวลาในการจะปฏิบัติกิจกรรมความดีทั้ง 7 อย่าง เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะบริษัทมีเวลาค่อนข้างจำกัด ขาดการมีส่วนร่วมและพนักงานบางคนมีความคิดเห็นที่ต่างกันออกไป ขาดการสรุปโครงการและประเมินผลหลักจากการจัดกิจกรรมและขาดแผนงานดำเนินงานในการนำหลักการรักษาศิล 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดีไปใช้ที่ชัดเจน

2. องค์ประกอบของการบริหารโครงการประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี (PDCA)

ผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ด้าน P = Planning หมายถึง การวางแผน บริษัทได้จัดกิจกรรมโครงการสถานประกอบการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามหลัก 7 กิจวัตรความดีเป็นโครงการที่เริ่มจากโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการวัด ประชา รัฐสร้างสุข ในเขตจังหวัดปทุมธานี โดยผู้บริหารเห็นความสำคัญในการให้พนักงานบริษัทหรือบุคลากรของบริษัทเอกชนรักษาศีล 5 มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อเวลาซื่อตรงต่อหน้าที่ และเน้นการฝึกสติมีฝึกให้รักษามารยาท โดยบริหารจัดการตามภารกิจ 3 ด้านด้วยกันประกอบด้วย 1 การพัฒนาด้านกายภาพไม่ว่าจะเป็นห้องน้ำที่พักหรือสถานที่ประกอบกิจกรรมรับประทานอาหาร 2 การพัฒนาสังคมและชุมชน 3 การพัฒนาจิตใจและมีการพัฒนาสื่อสารประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ในระบบออนไลน์

ด้าน D = Doing ลงมือปฏิบัติ บริษัทได้จัดโครงการสถานประกอบการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามหลัก 7 กิจวัตรความดีร่วมกับคณะสงฆ์วัดเขียนเขต โดยเน้นการฝึกสติ และการทำสมาธิ การให้ออกาสคนในพื้นที่ได้ทำงาน ให้อุทิศเวลาในเขตพื้นที่ได้ศึกษาเล่าเรียน ส่วนใหญ่สถานประกอบการหรือบริษัทที่อยู่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว ปทุมธานี การช่วยเหลือประชาชนในเวลามีภัยจากธรรมชาติหรือโรคระบาด เป็นต้น ได้ดำเนินกิจกรรมย่อยมาจากโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขมีวัด บ้าน ชำราชการและนำไปสู่สถานประกอบการโดยเน้นในกิจกรรม 5 ส.

ด้าน C = Checking การตรวจสอบ บริษัทได้เช็คชื่อเพื่อเป็นสถิติในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการสถานประกอบการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามหลัก 7 กิจวัตรความดีมีประเมินจากการสังเกตและมีการประเมินพฤติกรรมของบุคลากรหลังจากที่มีการรักษาศีล 5 ตามหลัก 7 กิจวัตรความดี บริษัทฯประเมินผลการปฏิบัติของบุคลากรว่ามีการนำหลักธรรมที่นำไปใช้ไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่ และบริษัทฯมีการสร้างแรงกระตุ้นในการนำศีล 5 มาใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้าน A = Acting การปรับปรุงแก้ไข บริษัทฯได้ปรับกลยุทธ์ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวเพื่อพัฒนาศีลธรรม คุณธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเมื่อก้าวสู่สังคมของการทำงาน โดยนำกรอบ ได้นำกรอบความคิดเรื่องเกี่ยวกับ 7 กิจวัตรความดีมาใช้ บริษัทฯได้ให้เวลาก่อนทำงานแก่บุคลากรในบริษัทนั้นมีเวลาที่จะปฏิบัติ พนักงานได้ทบทวนตนเองและนำข้อผิดพลาดที่เกิดจากการปฏิบัติงานมาปรับปรุงและสามารถบูรณาการหลักของศีล 5 เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ พนักงานหรือบุคลากรบริษัทสามารถนำหลักธรรมที่ปฏิบัติไปในชีวิตประจำวัน เมื่อเกิดปัญหาในชีวิตก็มีภูมิคุ้มกันคือ ศีล 5 เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจและสามารถอยู่กับสังคมได้อย่างมีความสุขโดยอาศัย 7 กิจวัตรความดีและมีผลจากการวิจัยเชิงปริมาณที่สนับสนุนงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อระดับการบริหารจัดการสถานประกอบการโครงการสถานประกอบการรักษาสิ่งแวดล้อม 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดปทุมธานี ตามการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ PDCA โดยภาพรวม

(n = 400)

บริหารจัดการสถานประกอบการโครงการสถานประกอบการรักษาสิ่งแวดล้อม 5 ด้วย 7 กิจกรรมความดี จังหวัดปทุมธานี ตามการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ PDCA	ระดับ		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ผู้บริหารมีการวางแผนในการจัดปฏิบัติธรรมตามหลัก 7 กิจกรรมความดี	4.22	0.530	มาก
ท่านได้เข้าประชุมกันเพื่อเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัด 7 กิจกรรมความดีเป็นประจำ	4.58	0.639	มากที่สุด
ท่านได้มีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของทางบริษัท	4.20	0.621	มาก
ผู้บริหารรณรงค์ให้พนักงานบริษัทเข้าร่วมกิจกรรมหลัก 7 กิจกรรมความดีสม่ำเสมอ	4.21	0.607	มาก
บริษัทโดยฝ่ายบุคคลได้จัดทำปฏิทินในการจัดกิจกรรม 7 กิจกรรมความดี	4.06	0.637	มาก
มีการเช็คชื่อเพื่อเป็นสถิติในการเข้าร่วมกิจกรรม	4.03	0.652	มาก
ท่านมีการนำหลักธรรมที่ปฏิบัติไปในชีวิตประจำวัน	4.24	0.805	มาก
ค่าเฉลี่ยของภาพรวม	4.22	0.530	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.530) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ในด้านท่านได้เข้าประชุมกันเพื่อเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัด 7 กิจกรรมความดีเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.639) รองลงมาคือ ในด้านท่านมีการนำหลักธรรมที่ปฏิบัติไปในชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.805) ในด้านผู้บริหารมีการวางแผนในการจัดปฏิบัติธรรมตามหลัก 7 กิจกรรมความดี มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.530) ในด้านผู้บริหารรณรงค์ให้พนักงานบริษัทเข้าร่วมกิจกรรมหลัก 7 กิจกรรมความดีสม่ำเสมอมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.607) ในด้านท่านได้มีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของทางบริษัท ค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.621) ในด้านบริษัทโดยฝ่ายบุคคลได้จัดทำปฏิทินในการจัดกิจกรรม 7 กิจกรรมความดี ค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.637) และในด้านมีการเช็คชื่อเพื่อเป็นสถิติในการเข้าร่วมกิจกรรมค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.652)

แสดงให้เห็นว่า ในด้านท่านได้เข้าประชุมกันเพื่อเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัด 7 กิจกรรมความดีเป็นประจำมีความสอดคล้องกับงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นให้พนักงานมีส่วนร่วมในการวางแผนและสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการเพื่อให้เกิดการปลูกฝังศีล 5 ในสถานประกอบการได้

3.รูปแบบการบริหารโครงการประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี

3.1 ด้านรักษาศีล 5 บริษัท เอเชียสแตนเลย์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด มีการจัดการที่นำหลักของหมู่บ้านรักษาศีล 5 มาปรับเป็น 7 กิจวัตรความดีเน้นให้บุคลากรหรือพนักงานบริษัทรักษาความสะอาด รักษาระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อเวลา มีสติฝึกให้รักษามารยาท แสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส แต่งตัวให้สุภาพเรียบร้อย มีความเคารพต่อสถานที่ บริษัทมีวัดเป็นต้นแบบโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทเน้นในส่วนของการรักษาศีล 5 คือมีการจัดกิจกรรม 5 ส. ประกอบด้วย สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ สร้างนิสัย บริษัทฯมีการประชุมภาคีเครือข่ายทำให้บุคลากรได้ปฏิบัติศีล 5 ได้รู้จักศีล 5 และบริษัทฯสร้างกิจกรรมเสริมความรู้สามารถทำได้ในหลายรูปแบบ

3.2 ด้านสวดมนต์ นั่งสมาธิ บริษัทฯได้วางแผนโดยให้เวลาในการจัดกิจกรรมก่อนที่จะเข้างาน 30 นาที บริษัทฯมีการให้พนักงานประเมินตนเองก่อนที่จะทำงานว่า วันนี้ได้มีสมาธิหรือยังเมื่อมีสติสมาธิแล้วการทำผิดพลาดก็จะเกิดขึ้นได้น้อยกว่าการไม่ได้และการสร้างรูปแบบหรือตารางกิจกรรมที่ชัดเจนเพื่อให้เอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่คนที่สวดมนต์ นั่งสมาธิได้

3.3 ด้านจัดเก็บห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัวให้สะอาด เป็นระเบียบ บริษัทฯได้สร้างอุปนิสัยให้พนักงานบริษัท ทำความสะอาด ห้องน้ำห้องครัว ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยโดยเริ่มต้นจากการทำในที่ทำงานและได้นำแนวคิดหรือความรับผิดชอบส่วนตนเหล่านี้ไปใช้ในสังคมหรือที่บ้านของตนได้ บริษัทฯทรงรณรงค์ให้พนักงานช่วยสังคมเป็นการจัดระเบียบตนเองได้เป็นการช่วยพัฒนาสังคมส่วนรวมอีกด้วยและสถานประกอบการหรือบริษัทมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความสะอาดของห้องน้ำ และควรมีการทำ 5 ส.

3.4 ด้านคิดดีด้วยการจับดีคนรอบข้าง บริษัทฯโดยผู้บริหารวางแผนให้พนักงานบริษัทให้คิดดีโดยตนเองก่อนและแนะนำการคิดดีไปยังผู้อื่น บริษัทฯสร้างต้นแบบของคนดีจากการประเมินการทำงานและทัศนคติต่อบริษัท พนักงานสามารถชักนำเพื่อนไปในทางที่ดีและห้ามปรามในทางที่ไม่ดี อาจเป็นการพัฒนาจิตและปัญญา บริษัทเน้นความซื่อสัตย์สุจริต กล่าวคือเริ่มต้นจากการคิดดีโดยเฉพาะการจับดีคนรอบข้างคือการมองโลกในแง่บวก และบริษัทฯทรงรณรงค์ให้ทุกคนแสดงท่าทีที่ให้เกิดอิทธิพลทั้งแสดงที่ดีสุภาพมีจิตใจดี

3.5 ด้านพูดดีด้วยการพูดจาไพเราะ บริษัทฯมีกฎระเบียบในการไม่ทะเลาะวิวาท การพูดจาก็เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้บรรยากาศในบริษัทมีความน่าสนใจและน่าทำงานการพูดดี บริษัทฯเน้นให้พนักงานทำงานการคิดดี พูดดีด้วยการสังเกตความดีของคนรอบข้าง ทำดีด้วยการทำบุญหรือว่าเป็นบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกันและบริษัทฯมีการประเมินการทำงานจากประธานงานโดยการใช้วาจาเน้นให้พนักงานเห็นความสำคัญของการพูดจาไพเราะมีหลักอยู่ 4 ข้อคือไม่พูดโกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ

3.6 ด้านทำดีด้วยการทำบุญหรือบำเพ็ญประโยชน์อย่างน้อย 1 เรื่อง บริษัทามีการทำประโยชน์ให้แก่สังคมสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่เช่น การทำน้ายาล้างจาน การทำน้ายาล้างมือ แล้วบริษัทรับซื้อเป็นต้น บริษัทานเน้นการทำประโยชน์ในเมื่อมีสาธารณภัยในเขตพื้นที่รอบบริษัท บริษัทามีการวางแผนเป็นการวางนโยบายหรือความคิดให้พนักงานบริษัทมีแนวความคิดที่จะเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ

3.7 ด้านร่วมกิจกรรมช่วยเหลือสังคมสุขจริงหนอ รูปแบบกิจกรรมชุมชนสุขจริงหนอบริษัทมีรูปแบบที่ไม่ตายตัวสามารถออกแบบปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมช่วยเสริมสร้างกำลังใจในการทำมาค้าของพนักงานให้มีความมั่นคงและเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น บริษัทามีนโยบายของผู้บริหารที่จะสร้างความสุขในการทำงานให้แก่พนักงานโดยใช้ในส่วนของการพัฒนากายภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารโครงการประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี มีหลายสาเหตุด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น การไม่เห็นความสำคัญของการรักษาศีล 5 และขาดการอธิบายถึงคุณค่าของโครงการดังกล่าว ความไม่ต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทำให้โครงการไม่ได้สานต่อ เวลาในการจะปฏิบัติกิจวัตรความดีทั้ง 7 อย่าง เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะบริษัทมีเวลาค่อนข้างจำกัด ขาดการมีส่วนร่วมและพนักงานบางคนมีความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างออกนอกใจ ขาดการสรุปโครงการและประเมินผลหลักจากการจัดกิจกรรมและขาดแผนงานดำเนินงานในการนำหลักการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดีไปใช้ที่ชัดเจนสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเมธีวชิโรจิต (จำเนียร จิรวโส)(2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษาออกที่ตั่งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกที่ตั่งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐในด้านการผลิตบัณฑิต ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิตที่พึงประสงค์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะวัฒน์ รุ่งเรืองวงศา(2553) ทำวิจัยประสิทธิผลในการดำเนินงานของเทศบาลนครเชียงใหม่ตามเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรค การบริหารจัดการของเทศบาลนครเชียงใหม่ คือ ปัญหาด้านนโยบายและการบริหารองค์กรได้แก่ นโยบายของผู้บริหารของเทศบาลยังไม่ถูกนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรคจากการขาดการพัฒนาคนเหมือนกัน

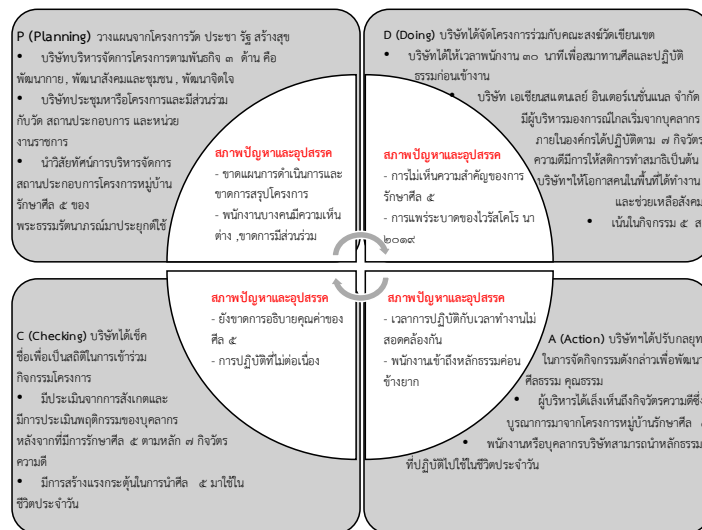
2. องค์ประกอบของการบริหารโครงการประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี (PDCA) ผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ด้าน P = Planning หมายถึง การวางแผน บริษัทได้จัดกิจกรรมโครงการสถานประกอบการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามหลัก 7 กิจวัตรความดีเป็นโครงการที่เริ่มจากโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการวัด ประชา รัฐสร้างสุข ในเขตจังหวัดปทุมธานี ด้าน D = Doing ลงมือปฏิบัติ บริษัทได้จัดโครงการสถานประกอบการ

หมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามหลัก 7 กิจวัตรความดีร่วมกับคณะสงฆ์วัดเขียนเขต โดยเน้นการฝึกสติ และการทำสมาธิ การให้โอกาสคนในพื้นที่ได้ทำงาน C = Checking การตรวจสอบ บริษัทได้ เช็ชชื่อเพื่อเป็นสถิติในการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการสถานประกอบการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามหลัก 7 กิจวัตรความดี ด้าน A = Acting การปรับปรุงแก้ไข บริษัทได้ปรับกลยุทธ์ในการจัด กิจกรรมดังกล่าวเพื่อพัฒนาศีลธรรม คุณธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นใน อนาคตเมื่อก้าวสู่สังคมของการทำงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุณรดา กรรณสูต(2558) ได้ วิจัยเรื่อง “การประยุกต์รูปแบบการบริหารเชิงพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัด นนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวางแผน Planning เป็นการเตรียมการให้ได้บุคลากรใหม่ เป็นไปตามความต้องการของหน่วยงาน โดยผู้บริหารต้องมีจิตะมีความตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำและ ทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาใจใส่ และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารจัดการสถาน ประกอบการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี ตามการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ PDCA โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.530) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ในด้านท่านได้เข้าประชุมกัน เพื่อเสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัด 7 กิจวัตรความดีเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.639) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ จันทรัมย์ (2558) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการกิจการสาธารณะด้วยหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน เขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารจัดการ พบว่า กระบวนการจัดการ POSDC ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร งานบุคลากร การ อำนวยการ การกำกับดูแล มีระดับความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

3.รูปแบบการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตร ความดี จังหวัดปทุมธานี รูปแบบด้านการรักษาศีล 5 บริษัทปลูกฝังให้พนักงานบริษัทรักษาความ สะอาด รักษาระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ รูปแบบ ด้านสวดมนต์ นั่งสมาธิ มีวางแผนโดยให้เวลา ในการจัดกิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิก่อนที่จะเข้างาน 30 นาที มีการสร้างรูปแบบหรือตาราง กิจกรรมที่ชัดเจน รูปแบบด้านจัดเก็บห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัวให้สะอาด เป็นระเบียบ พนักงาน บริษัท ทำความสะอาด ห้องน้ำห้องครัว ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยโดยเริ่มต้นจากการทำในที่ ทำงาน พนักงานช่วยสังคมเป็นการจัดระเบียบตนเองได้เป็นการช่วยพัฒนาสังคมส่วนรวมอีกด้วย รูปแบบด้านจิตดีด้วยการจับดีคนรอบข้าง มีการสร้างต้นแบบของคนดีจากการประเมินการ ทำงานและทัศนคติต่อบริษัท มีการรณรงค์ให้ทุกคนแสดงท่าทีที่ให้เกิดิตรวมทั้งแสดงที่ดีสุภาพมี จิตใจดี รูปแบบด้านพูดดีด้วยการพูดจาไพเราะ บริษัทมีกฎระเบียบในการไม่ทะเลาะวิวาท มี การเน้นให้พนักงานทำงานการคิดดี พูดดีด้วยการสังเกตความดีของคนรอบข้าง ทำดีด้วยการ ทำบุญหรือว่าเป็นบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกันรูปแบบด้านทำดีด้วยการทำบุญหรือบำเพ็ญประโยชน์ อย่างน้อย 1 เรื่องบริษัทมีการทำประโยชน์ให้แก่สังคม รูปแบบด้านร่วมกิจกรรมชั่วโมงสุขจริง

หนอ ผู้บริหารที่จะสร้างความสุขในการทำงานให้แก่พนักงานโดยใช้ในส่วนของการพัฒนา ภายภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติมศักดิ์ กลั่นแสง ได้ทำวิจัยเรื่อง “การบริหาร โครงการ โรงเรียนรักษาศีล 5 เจริญคุณภาพ ครอบครัวยั่งยืนด้วย 7 กิจวัตรความดี” ผลวิจัยพบว่า การบริหารโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 เจริญคุณภาพ ครอบครัวยั่งยืน ด้วย 7 กิจวัตรความดี มุ่งเน้นศึกษาประเด็นหลักคือแนวคิดการบริหารโครงการ แนวคิดโครงการโรงเรียนรักษาศีล 5 เจริญคุณภาพ ครอบครัวยั่งยืนและกิจกรรม 7 กิจวัตรความดี มีรูปแบบ กิจกรรมและตัวชี้วัด ความสำเร็จที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ (พระกิตติมศักดิ์ กลั่นแสง, 2564) ซึ่งสอดคล้องในลักษณะที่นำ 7 กิจวัตรความดี มาประยุกต์ใช้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคและองค์ประกอบของการบริหารจัดการโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 2 นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการ(กิจกรรม)โครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานี

1.รูปแบบด้านการรักษาศีล 5	- บริษัทปลูกฝังให้พนักงานบริษัทรักษาความสะอาด รักษาระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อเวลา มีสติฝึกให้รักษามารยาท แสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส แต่งตัวให้สุภาพเรียบร้อย มีความเคารพต่อสถานที่ - มีการประชุมภาคีเครือข่ายทำให้บุคลากรได้ปฏิบัติศีล 5 ได้รู้จักศีล 5
2.รูปแบบ ด้านสวดมนต์ นั่งสมาธิ	- มีวางแผนโดยให้เวลาในการจัดกิจกรรมสวดมนต์นั่งสมาธิก่อนที่จะเข้างาน 30 นาที - มีการสร้างรูปแบบหรือตารางกิจกรรมที่ชัดเจนเพื่อให้เอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่คนที่สวดมนต์ นั่งสมาธิได้
3.รูปแบบด้านจัดเก็บห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัวให้สะอาด เป็นระเบียบ	- พนักงานช่วยสังคมเป็นการจัดระเบียบตนเองได้เป็นการช่วยพัฒนาสังคมส่วนรวม
4.รูปแบบด้านคิดดี...ด้วยการจับดีคนรอบข้าง	- มีการสร้างต้นแบบของคนดีจากการประเมินการทำงานและทัศนคติต่อบริษัท และภรรยาก็ให้ทุกคนแสดงท่าทีที่ให้เกียรติรวมทั้งแสดงที่ดีสุภาพมีจิตใจดี
5.รูปแบบด้านพูดดี...ด้วยการพูดจาไพเราะ	- เน้นให้พนักงานทำงานการคิดดี พูดดีด้วยการสังเกตความดีของคนรอบข้าง ทำดีด้วยการทำบุญหรือว่าเป็นบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน
6.รูปแบบด้านทำดี...ด้วยการทำบุญหรือบำเพ็ญประโยชน์อย่างน้อย 1 เรื่อง	- บริษัทฯมีการทำประโยชน์ให้แก่สังคม - มีการวางแผนเป็นการวางแผนนโยบายหรือความคิดให้พนักงานบริษัทมีแนวความคิดที่จะเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ
7.รูปแบบด้านร่วมกิจกรรมชั่วโมงสุขจริง	- ผู้บริหารที่จะสร้างความสุขในการทำงานให้แก่พนักงานโดยใช้ในส่วนของการพัฒนากายภาพและแผนการสร้างสรรค์ระเบียบภายในองค์กรสร้างเสริมความสามัคคีแก่พนักงานและสร้างความสุขที่เกิดจากภายในโดยอาศัยหลักพระพุทธศาสนา คือ ศีล 5

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการกำหนดนโยบายในลักษณะของการนำหลักสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี จังหวัดปทุมธานีให้เข้าถึงประชาชนทั่วประเทศไทย

2. ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานราชการควรให้ความสำคัญและสนับสนุนโครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5 ด้วย 7 กิจวัตรความดี ให้เข้าถึงประชาชนทั่วประเทศให้มีการปฏิบัติต่อเนื่องและขยายไปทั่วประเทศไทย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการบันทึกการจัดกิจกรรม/โครงการในรูปแบบของการเช็คชื่อเพื่อเป็นสถิติในการเข้าร่วมกิจกรรมและมีรางวัลสำหรับผู้ปฏิบัติกิจกรรมได้ดีเด่น

2. ควรมีมีการจัดโครงการอย่างต่อเนื่องและมีการนำเสนอหลักศีล 5 เข้าไปสู่พนักงานบริษัทโดยอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- ชมรมบ้านแสงสว่าง ครอบครัวอบอุ่น. (2563). *โครงการสถานประกอบการรักษาศีล 5*. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://www.sila5.com/detail/organization.22>
- ณรงค์ จันทรัมย์. (2558). *การพัฒนาการบริหารจัดการกิจการสาธารณะด้วยหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุณรดา กรรณสูตร. (2558). *การประยุกต์รูปแบบการบริหารเชิงพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยะวัฒน์ รุ่งเรืองวงศา. (2553). *ประสิทธิผลในการดำเนินงานของเทศบาลนครเชียงใหม่ตามเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. เชียงใหม่: ม.ป.ท.
- พระกิตติมศักดิ์ กลั่นแสง. (2565). *การบริหารโครงการ โรงเรียนรักษาศีล 5 เชิงคุณภาพ ครอบครัวอบอุ่นด้วย 7 กิจวัตรความดี. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 5(3), 697-708.
- พระเมธีวชิรภูษิต (จำเนียร จิรวีโส). (2557). *ประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2555). *การสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ สภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). *คู่มือการดำเนินงาน โครงการสร้างความปลอดภัย สำนวนฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

การประเมินการตอบสนองของการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการรับเรื่องร้อง
ทุกข์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น*

THE RESPONSE EVALUATION OF DIGITAL TOOL APPLICATIONS IN COMPLAINT
RECEIVING PROCESS OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS:
A CASE STUDY KHON KAEN MUNICIPALITY

กฤษดา ประชุมราศี

Krisada Prachumrasee

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University

Corresponding Author E-mail: krispr@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการการรับเรื่องร้องทุกข์จากการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลและเพื่อศึกษาผลของการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการรับเรื่องร้องทุกข์ที่มีต่อการตอบสนองในการส่งมอบบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้กรณีศึกษาของเทศบาลนครขอนแก่น ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตำแหน่งได้แก่ ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการสำนักงานการช่าง และเจ้าหน้าที่ธุรการ รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คนเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบบันทึกข้อมูลสำหรับข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การคำนวณการตอบสนองและสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลช่วยเพิ่มช่องทางการติดต่อแก่ประชาชน สามารถเข้าถึงและได้รับการส่งมอบบริการสาธารณะรวดเร็วยิ่งขึ้น มีการแจ้งเรื่องร้องทุกข์ผ่านช่องทางออนไลน์มากกว่า 3.18 เท่าของช่องทางเดิม จำนวนขั้นตอนลดลงเหลือ 4 ขั้นตอน และค่าเฉลี่ยการตอบสนองของกระบวนการแบบใหม่คือ 113 ชั่วโมง 11 นาที ในขณะที่แบบเดิมไม่สามารถประมวลได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิมและการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติแบบลำดับขั้นกับมุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพและประสิทธิผล อย่างไรก็ตามเพื่อความยั่งยืนสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล ชุมความคิด ความเข้าใจและทัศนคติด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรทุกระดับชั้นเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการแปรเปลี่ยนทางดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ: การประเมิน; กระบวนการ; การตอบสนอง; การรับเรื่องร้องทุกข์; เครื่องมือดิจิทัล

* Received August 26, 2022; Revised September 20, 2022; Accepted September 21, 2022

Abstract

This research aimed to compare the process of receiving complaints from the application of digital tools and examine the effect of digital tool implementation in the complaints process in terms of a responsiveness. This survey research used a case study of Khon Kaen Municipality. Those who involved in the receiving complaints process were purposefully selected as the key informants, i.e., Municipal Clerk, Director of the Technician Division, and Assistant Clerical Officer. The data are collected via an in-depth interview and a record form for the primary and secondary data sources, respectively. The data were analyzed by content descriptive analysis.

The results showed that the process integrated with digital tools can increase contact channels for public services, resulting people easily accessing and receiving a delivery of public services faster. There was the complaints number through online platforms as high as 3.18 times more than the traditional channels. The process step was reduced to 4, and the average of response time for the new process is 113 hours 11 minutes, while the old process was unable to exactly calculated. These correspond to the old public administration and the new public management concepts, which differed in terms of operational practice, hierarchy, and focus on efficiency and effectiveness. However, for the sustainability of digital government transformation, the digital literacy of all involved staff is a key factor to success of the digital transformation of the local administrative organization.

Keywords: Evaluation; Process; Responsiveness; Complaint; Digital Tools

บทนำ

ในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมาหน่วยงานทั่วโลกมีแนวคิดในการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้กับการให้บริการสาธารณะเพื่อเพิ่มคุณภาพในการให้บริการให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว (Marchionini et al., 2003) อีกนัยหนึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยในเรื่องของการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานภายในองค์กรอีกด้วย (Lee et al., 2005) ไม่เพียงแต่หน่วยงานภาครัฐเท่านั้น แต่ภาคเอกชนและภาคประชาชนก็มี การนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้งานจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การจับจ่ายใช้สอยซื้อของทั่วไป การติดต่อสื่อสาร ตลอดจนถึงการซื้อขายทำธุรกรรมระหว่างประเทศ เทคโนโลยีดิจิทัลล้วนมีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตของประชาชนในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้าน สาธารณะสุข ด้านความปลอดภัย ด้านการเมือง ด้านสังคม เกี่ยวข้องตั้งแต่เกิดจนตาย

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของประโยชน์จากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐเพื่อช่วยความเหลื่อมล้ำ และความยากจนที่เป็นปัญหาเรื้อรังและมีกระจายอยู่ทั่วโลก โดยอาศัยแนวคิดที่ว่าหากประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีนอกจากประชาชนจะมีความสุขแล้วยังสามารถช่วยทำให้ประเทศชาติพัฒนาได้อย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่ต้องนำเอาทรัพยากรที่สำคัญของประเทศไปแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากการมีคุณภาพชีวิตที่เลวร้ายของประชาชนเช่น ในทางกลับกันหากคุณภาพชีวิตมีระดับต่ำ ส่งผลให้ความปลอดภัยในชีวิตอยู่ในระดับต่ำ ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมมากขึ้นตามมา (ภัทราภา สุขสง่า และ พรรณทิพา ศักดิ์ทอง, 2564) ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการออกแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศ มีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานสามารถดำเนินการเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาบูรณาการได้สำเร็จ เช่น การสร้างช่องทางติดต่อสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (ภัทราดิษฐ์ อินตะยศ, 2564)

ในระดับของท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ต้องการที่จะนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้งานเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคำร้องและการส่งมอบบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID19 ที่เป็นตัวเร่งให้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาบูรณาการกับสินค้าและบริการในทุกภาคส่วน แต่ก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ต่างจากเทศบาลนครขอนแก่นที่มีการนำเครื่องมือดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ในการรับเรื่องร้องทุกข์และมีการใช้งานมาจนถึงปัจจุบัน เหตุผลหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนทางดิจิทัลนั้นคือทัศนคติและความเข้าใจในประโยชน์ของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่องานของตนอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้นงานวิจัยนี้มุ่งเน้นที่จะประเมินผลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรับเรื่องร้องทุกข์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เปรียบเทียบกระบวนการและผลที่มีต่อการตอบสนองในการส่งมอบบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน ระหว่างรูปแบบเดิมกับรูปแบบใหม่ที่มีประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จึงนำมาสู่คำถามงานวิจัยว่า การนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการรับเรื่องร้องทุกข์ส่งผลต่อกระบวนการดำเนินงานและการตอบสนองของการส่งมอบบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนอย่างไร ซึ่งผลที่ได้คาดว่าจะช่วยเพิ่มความเข้าใจถึงประโยชน์ของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้ององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรงอย่างเป็นรูปธรรมและวัดผลได้ อันจะนำไปสู่การยกระดับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้กลายเป็นรัฐบาลดิจิทัลตามแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการการรับเรื่องร้องทุกข์จากการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาผลของการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการรับเรื่องร้องทุกข์ที่มีต่อการตอบสนองในการส่งมอบบริการสาธารณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจโดยใช้กรณีศึกษา เทศบาลนครขอนแก่นถูกเลือกเป็นพื้นที่กรณีศึกษาเนื่องจากมีการนำเครื่องมือดิจิทัลมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ขอบเขตกระบวนการที่เลือกในงานนี้เริ่มตั้งแต่ประชาชนเข้ามาแจ้งเรื่องร้องทุกข์จนกระทั่งได้รับการแก้ไขปัญหาเสร็จสิ้น เพื่อที่จะได้ข้อมูลในมิติของกระบวนการและการตอบสนอง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการสำนักช่าง และและเจ้าหน้าที่ธุรการ รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คนจากเทศบาลนครขอนแก่นเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิจัยนี้เก็บข้อมูลสองประเภท ได้แก่ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลประเภทนี้ โดยแนวคำถามและกรอบคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์มาจากแนวคิดการวิเคราะห์กระบวนการก่อนปรับปรุง (AS IS Process Analysis) (Bal, 1998; Okrent & Vokurka, 2004) และข้อมูลเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิซึ่งได้จากเอกสารรายงานการดำเนินงาน และข้อมูลสารสนเทศจากฐานข้อมูลการใช้งานจากเทศบาลนครขอนแก่นโดยตรงโดยมีแบบบันทึกข้อมูลเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทนี้ และข้อมูลที่ได้รับมาถูกตรวจสอบความถูกต้อง (Validity) โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation)

เพื่อที่จะเปรียบเทียบกระบวนการและการตอบสนองการส่งมอบบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ ข้อมูลเชิงคุณภาพถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และข้อมูลเชิงปริมาณถูกนำมาประมวลผลตามกระบวนการ ETL (ETL workflow) (Vassiliadis et al., 2009; Bansal & Kagemann, 2015) และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา จากนั้นนำข้อมูลมาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการไหลของงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของงานด้วย cross-functional diagram (Rummler & Brache, 2012) สำหรับการวิเคราะห์การตอบสนองในเชิงของการให้บริการสาธารณะ หมายถึง การพยายามที่จะตอบสนองต่อความต้องการโดยเร็วที่สุดและลดความล่าช้า และสามารถวัดได้โดยพิจารณาจากระยะเวลาที่ผู้มารับบริการรอคอย (OECD, 2013) หรืออีกนัยหนึ่งสามารถพิจารณาได้จากช่วงเวลาแต่ละการเริ่มต้นของกระบวนการหรือแต่ละการสิ้นสุดของกระบวนการหากเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง (Dečman, 2005) ดังนั้นการตอบสนองสามารถคำนวณได้จากส่วนต่างของเวลาที่ประชาชนยื่นคำร้องกับเวลาที่ส่งมอบบริการสำเร็จ

ผลการวิจัย

กระบวนการการรับเรื่องร้องทุกข์

กระบวนการการรับเรื่องร้องทุกข์ที่มีการนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการรับเรื่องแจ้งซ่อมแซมไฟฟ้าชำรุดถูกนำมาพิจารณา เนื่องจากในหมวดนี้มีจำนวนคำร้องเรียนมากที่สุดเมื่อเทียบกับหมวดอื่น ๆ การเปรียบเทียบกระบวนการรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ถูกแสดงเป็นไดอะแกรมดังภาพที่ 1 ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการไหลของงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของงานนั้น จากไดอะแกรมพบว่ากระบวนการการรับเรื่องร้องเรียนรูปแบบเดิม หากประชาชนต้องการที่จะยื่นคำร้องสามารถทำได้สามช่องทาง ได้แก่ การส่งหนังสือที่เป็นเอกสารการโทรศัพท์เข้ามาแจ้ง และการเดินทางเข้ามาติดต่อด้วยตนเอง (walk-in) มายังห้องเรียน ณ สำนักปลัดเทศบาลนครขอนแก่น จากนั้นฝ่ายธุรการจะลงรับเรื่องร้องเรียนดังกล่าวในรูปแบบเอกสารคำร้อง (paper documents) เอกสารร้องเรียนของวันนั้นจะถูกรวบรวมและถูกส่งต่อไปยังสำนักช่างตอนเวลา 15.00 น. ของทุกวัน เมื่อคำร้องมาถึงสำนักช่าง เจ้าหน้าที่ธุรการของสำนักช่างจะเป็นผู้ลงรับคำร้องทั้งหมดที่ถูกส่งเข้ามา และส่งต่อไปให้อำนาจการช่าง อำนาจการช่าง หัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน และ ผู้ปฏิบัติงาน ตามลำดับ จากนั้นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับคำเรื่องแล้ว จะออกไปหน้างานเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง หากคำร้องดังกล่าวเป็นเท็จก็จะรายงานขึ้นไปยังหัวหน้างาน แต่หากคำร้องนั้นเป็นจริงก็จะดำเนินการซ่อมแซม และจะแจ้งผลการดำเนินงานด้วยเอกสารรายงานขึ้นไปยังหัวหน้างานต่อไปตามลำดับขั้นจนถึงสำนักปลัดเมื่อมีการดำเนินงานซ่อมแซมคำร้องนั้นเสร็จสิ้น

สำหรับกระบวนการแบบใหม่ที่มีการนำเครื่องมือดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ ช่องทางการร้องเรียนจากเดิมที่มีอยู่เพียง 3 ช่องทาง กระบวนการแบบใหม่มีช่องทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ประกอบไปด้วยแพลตฟอร์มออนไลน์หลายแพลตฟอร์ม ได้แก่ เว็บไซต์ Facebook อีเมล และ LINE bot รวมทั้งสิ้นเป็น 7 ช่องทาง ที่ประชาชนสามารถดำเนินการแจ้งเรื่องร้องทุกข์ ที่ใด เวลาใดก็ได้ ผ่านคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ต ได้ตลอด 24 ชั่วโมงโดยประชาชนไม่ต้องติดต่อหรือเดินทางเข้ามาที่ห้องเรียนสำนักงานปลัด เมื่อประชาชนยื่นคำร้องเข้ามาผ่านช่องทางออนไลน์ เจ้าหน้าที่ธุรการสำนักปลัดจะทำการยืนยันคำร้องนั้น ในขณะเดียวกันคำร้องดังกล่าวจะถูกส่งต่อไปยังสายงานตั้งแต่ระดับผู้บังคับบัญชาจนถึงเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงานในเวลาเดียวกัน ซึ่งผู้บังคับบัญชา หัวหน้างานสามารถรับทราบเรื่องได้ผ่านทางสมาร์ตโฟน และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงานสามารถเริ่มดำเนินการขั้นตอนต่อไปได้ทันที

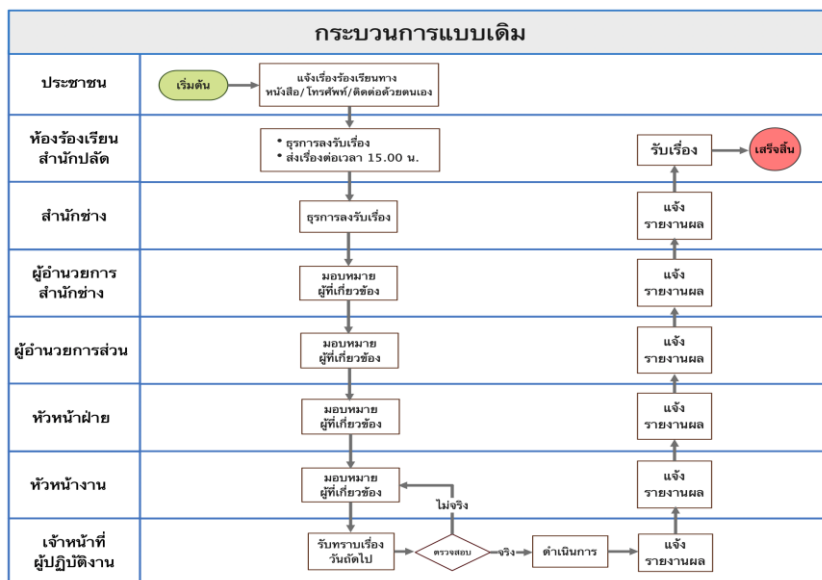
จากกระบวนการทั้งสองแบบ จะเห็นได้ว่าจำนวนขั้นตอนของกระบวนการแบบใหม่ถูกลดขั้นตอนลงจากเดิมมีจำนวน 7 ขั้นตอนกว่าที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะเริ่มดำเนินการได้ ในขณะที่กระบวนการแบบใหม่มีจำนวนขั้นตอนเหลือเพียง 3 ขั้นตอนเท่านั้น นอกจากนี้หากพิจารณาเต็มกระบวนการตั้งแต่มีการแจ้งคำร้องจนเสร็จสิ้นการส่งมอบบริการ กระบวนการแบบเดิมมีจำนวนขั้นตอนทั้งหมด 17 ขั้นตอน ส่วนกระบวนการใหม่มีจำนวนขั้นตอน 4 ขั้นตอน

มากไปกว่านั้นกระบวนการแบบเดิม ผู้บังคับบัญชาและหัวหน้างานในสายงานไม่สามารถติดตามผลการดำเนินงาน และไม่สามารถนำผลการปฏิบัติการมาประเมินผลได้ การสืบค้นเอกสารมีความยุ่งยากและมีโอกาสสูญหาย

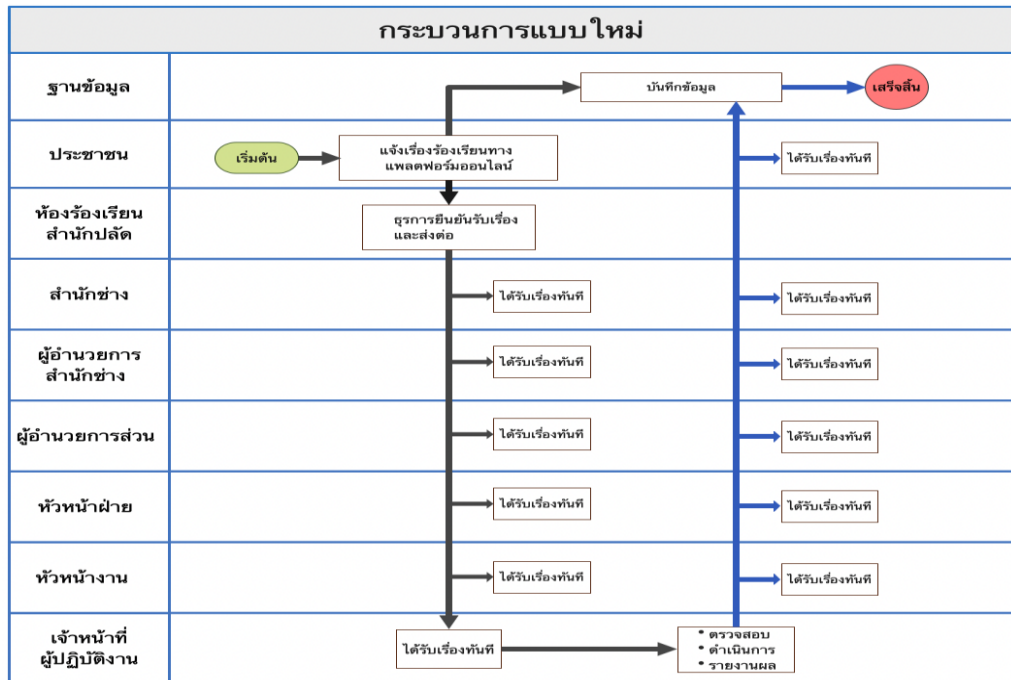
การตอบสนองการรับเรื่องร้องทุกข์

ข้อมูลที่ถูกรวบรวมมา เป็นข้อมูลคำร้องที่ได้มาจากฐานข้อมูลผู้ใช้งานตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2565 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม 2565 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 7 เดือน พบว่าการมีเครื่องมือดิจิทัลเข้ามาบูรณาการสามารถจำแนกจำนวนคำร้องที่ประชาชนยื่นเรื่องเข้ามาผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้ 7 ช่องทาง มีคำร้องแจ้งเข้ามาทั้งหมดจำนวน 16,024 คำร้อง ซึ่งช่องทาง LINE Bot เป็นช่องทางที่ประชาชนใช้งานมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 76.02 รองลงมาคือช่องทางแบบเดิมที่ประชาชนติดต่อผ่านห้องเรียนสำนักปลัด และสำนักช่างโดยตรง คิดเป็นร้อยละ 19.62 และ 4.32 ตามลำดับ คิดเป็นปริมาณการใช้งานมากกว่าแบบเดิม 3.18 เท่า

จากการคำนวณการตอบสนองพบว่า ระยะเวลาการตอบสนองเฉลี่ยอยู่ที่ 113 ชั่วโมง 11 นาที เทศบาลนครขอนแก่นสามารถส่งมอบบริการสาธารณะได้รวดเร็วที่สุดด้วยเวลาน้อยกว่า 10 นาทีและช้าที่สุดเป็นเวลา 155 วัน 55 ชั่วโมง เหตุผลในการส่งมอบช้าเนื่องมาจากพื้นที่ในบางคำร้องเป็นส่วนที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการโครงการจัดจ้าง บางคำร้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่น และบางคำร้องเป็นงานซ่อมแซมที่มีพื้นที่กว้าง เช่นเสาไฟดับทั้งชุมชน จึงส่งผลให้ระยะเวลาในการดำเนินการแล้วเสร็จนานกว่าเวลาการตอบสนองเฉลี่ยเป็นอย่างมาก และหากพิจารณาประเภทของงานที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประเมินการแล้วเสร็จในช่วง 1-7 วัน ระยะเวลาการตอบสนองเฉลี่ยอยู่ที่ 71 ชั่วโมง 11 นาที โดยข้อมูลทั้งหมดมีการประเมินผล

ภาพที่ 1 กระบวนการการรับเรื่องร้องทุกข์ แบบเดิม

ภาพที่ 2 กระบวนการการรับเรื่องร้องทุกข์ แบบใหม่

ความพึงพอใจจากประชาชนเรียบร้อยแล้ว ในขณะที่การตอบสนองในกระบวนการแบบเดิมที่เป็นการใช้เอกสารกระดาษเป็นตัวกลางในการดำเนินการ จากการสืบค้นเอกสารรายงานการดำเนินงานซึ่งเป็นการทำงานกระบวนการรูปแบบเดิมพบว่า มีการสืบค้นที่ยุ่งยาก ใช้เวลานาน ไม่สามารถนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาระยะเวลาการตอบสนองได้อย่างเชื่อมั่น เนื่องจากเอกสารดังกล่าวสามารถแก้ไขหรือดำเนินการย้อนหลังได้ ต่างจากข้อมูลที่ถูกบันทึกในฐานข้อมูลรูปแบบดิจิทัลที่ไม่สามารถแก้ไขข้อมูลได้หากไม่มีสิทธิ์หรือการได้รับอนุญาตให้แก้ไขข้อมูลจากผู้ดูแลระบบ ซึ่งมีความน่าเชื่อถือมากกว่า

อภิปรายผลการวิจัย

การนำเครื่องมือดิจิทัลมาประยุกต์ใช้กับการรับเรื่องร้องทุกข์ ในประเด็นของการเปรียบเทียบกระบวนการ เห็นได้ชัดเจนว่าช่วยลดจำนวนขั้นตอนในกระบวนการลงได้ถึง 13 ขั้นตอน โดยที่กระบวนการแบบใหม่เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่มุ่งเน้นในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดทำและส่งมอบบริการสาธารณะ (กฤษฎารธน์ โล่ห์วิชรินทร์, 2564) และยังมีการจัดการตามแบบภาคเอกชน ในแง่ของการนำเครื่องมือดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้งานช่วยให้ผู้บังคับบัญชาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลและประเมินผลงานจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มี ซึ่งนำไปสู่การ

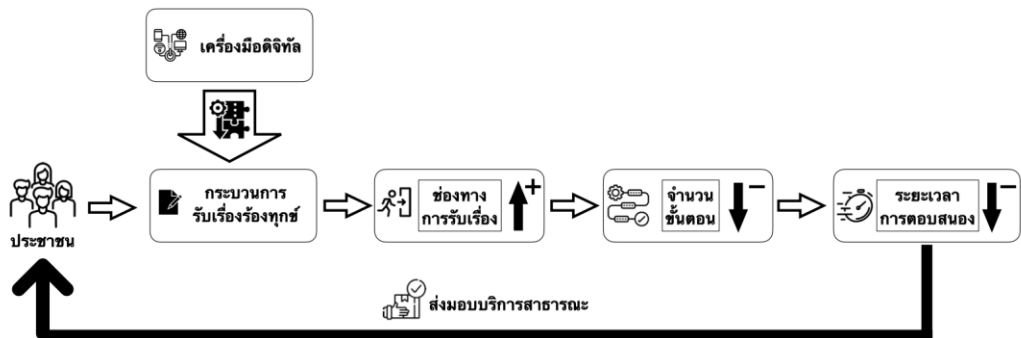
สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง (Hughes, 2012) ในขณะที่กระบวนการแบบเดิมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งยังคงเป็นอยู่ ยังเป็นแนวความคิดตามทฤษฎีระบบราชการ (Bureaucracy) ที่มีกระบวนการไหลของงานเป็นแบบไซโล (Silo) เป็นไปตามสายงานตามลำดับชั้น เน้นการควบคุมสั่งการและจัดเก็บเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เป็นผลให้เกิดความล่าช้า และไม่สามารถประเมินผลได้อย่างแท้จริงซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ (ขวัญตา เบ็ญจะขันธุ์, 2560)

ในมิติของการตอบสนอง การประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการส่งมอบบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเพิ่มความสะดวก ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ตลอด 24 ชั่วโมง ทุกวันไม่เว้นวันหยุด ซึ่งสอดคล้องกับ (Marchionini et al., 2003; Lee et al., 2005; Goede, 2019) กลับกันกระบวนการแบบเดิมเอื้อต่อการปฏิบัติงานแบบเข้าขามเย็นขามของเจ้าหน้าที่ ๆ เกี่ยวข้องซึ่งอธิบายได้โดยทฤษฎีการบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิม (Old Public Administration) ขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งในฐานะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับความสุขของประชาชนในพื้นที่มากที่สุด การนำเครื่องมือดิจิทัลเข้ามาบูรณาการบริหารจัดการสามารถช่วยเพิ่มทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ลดขั้นตอนในกระบวนการให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ลดระยะเวลาในการดำเนินการ ส่งผลให้ลดต้นทุน ลดทรัพยากรในการดำเนินงานเพื่อส่งมอบบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจเพิ่มขึ้นในขณะที่ใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายน้อยลง แต่อย่างไรก็ตามเพื่อความยั่งยืนในการยกระดับไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล ความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรทุกระดับชั้นเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลง (Krisada Prachumrasee et al., 2022)

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาผลของการนำเครื่องมือดิจิทัลมาประยุกต์ใช้กับการรับเรื่องร้องทุกข์ที่มีต่อกระบวนการและการตอบสนองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า นอกจากจะช่วยเพิ่มช่องทางการแจ้งเรื่องร้องทุกข์แล้ว ยังช่วยลดจำนวนขั้นตอนในกระบวนการการรับเรื่องร้องทุกข์ ลดลงอย่างเห็นได้ชัด และช่วยลดระยะเวลาการตอบสนองลงส่งผลให้การส่งมอบบริการสาธารณะไปยังประชาชนที่เข้ามาแจ้งเรื่องร้องทุกข์ได้รับการแก้ไขรวดเร็วขึ้นดังแสดงในภาพที่ 3 การเพิ่มขึ้นของช่องทางการรับเรื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่องทางออนไลน์ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากที่ใด (Anywhere) เวลาใด (Anytime) ตามที่ประชาชนผู้แจ้งเรื่องสะดวก นอกจากนี้เครื่องมือดิจิทัลช่วยให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการรับเรื่องร้องทุกข์ปฏิบัติงานง่ายขึ้นจากการทำงานอย่างเป็นระบบ จัดเก็บข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลไฟล์ทำให้สืบค้นข้อมูลง่าย ลดการสูญหายของเอกสารคำร้อง ยิ่งไปกว่านั้น

ผู้บังคับบัญชาและหัวหน้างานสามารถนำข้อมูลการปฏิบัติงานมาประกอบการพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นธรรมและโปร่งใสอีกด้วย

ภาพที่ 3 แบบจำลองความเชื่อมโยงของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรับเรื่องร้องทุกข์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. กระบวนการที่มีการบูรณาการกับเครื่องมือดิจิทัลสามารถช่วยลด จำนวนขั้นตอนในการดำเนินการลงได้อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความรวดเร็วในการตอบสนองให้สามารถ ส่งมอบบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

2. หากต้องการยกระดับการ ให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล เพื่อลดปัญหา ความเหลื่อมล้ำและความยากจนให้แก่ประชาชนในพื้นที่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการต่าง ๆ ควรถูกนำมาพิจารณารวมไปถึงการเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจในเรื่องประโยชน์จากการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลในมุมที่เกี่ยวข้องกับระดับบุคคล ระดับฝ่าย และระดับ องค์กรให้เป็นเรื่องใกล้ตัวมากยิ่งขึ้น เสมือนกับที่มีการใช้งานสมาร์ทโฟนในชีวิตประจำวันจน กลายเป็นเรื่องปกติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. หากต้องการที่จะลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจน เพิ่มความสุขจากการยกระดับ คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพการส่งมอบบริการสาธารณะให้รวดเร็วและมีดียิ่งขึ้น

2. ผู้บริหารและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจเป็นกุญแจสำคัญต่อความสำเร็จ (Key to success) ที่ควรมีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของการนำเครื่องมือดิจิทัลมาประยุกต์ใช้กับหน่วยงานของตนก่อน เมื่อบุคคลเหล่านี้เกิดภาวะผู้นำที่ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงจากระดับของชุดความคิด (Mindset) และทัศนคติ (Attitude) จะเป็นสารตั้งต้นในการขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมการส่งต่อชุดความคิดและทัศนคติไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องในงานนั้น

3. การประสานความร่วมมือกับภาคการศึกษา ภาคเอกชน หรือภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปองค์กรเพื่อประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลมีส่วนช่วยให้เกิดความสำเร็จมากยิ่งขึ้นโดยเริ่มต้นจากวิเคราะห์ปัญหา ลดกระบวนการขั้นตอนที่ไม่จำเป็น แล้วจึงนำเครื่องมือดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้จากระดับกระบวนการ ไปสู่ระดับแผนก ไปสู่ระดับกอง จนกระทั่งแปรรูปไปทั้งองค์กร

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎวรรณ โสฬ์วัชรินทร์. (2564). *รัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิดเพื่อการจัดการปกครองสาธารณะในศตวรรษที่ 21*. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ขวัญตา เบ็ญจะขันธุ์. (2560). ไทยแลนด์ 4.0 กับการปรับตัวของข้าราชการไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(พิเศษ), 661-675.
- ภัทรานิษฐ์ อินตะยศ. (2564). ประสิทธิภาพการนำนโยบายการบริหารงานภาครัฐแบบดิจิทัลไปปฏิบัติในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 4(1), 19-34.
- ภัทราภา สุขสง่า และ พรณทิพา ศักดิ์ทอง. (2554). การทดสอบเบื้องต้นแบบประเมินผลลัพธ์ด้านการรักษาด้วยการใช้ยาที่ได้จากการรายงานของผู้ป่วยสำหรับคุณภาพชีวิตด้านยาโดยใช้วิธีเชิงผสมผสาน. *วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ*, 9(4), 203-212.
- Bal, J. (1998). Process analysis tools for process improvement. *The TQM Magazine*, 10(5), 342-354.
- Bansal, S. K., & Kagemann, S. (2015). Integrating Big Data: A Semantic Extract-Transform-Load Framework. *Computer*, 48(3), 42-50.
- Dečman, M. (2005, June). Responsiveness of E-Government and the Case of Slovenia. In *Proceedings of the 5th European Conference on e-Government*, ECEG.
- Goede, M. (2019). E-Estonia: The e-government cases of Estonia, Singapore, and Curaçao. *Archives of Business Research*, 7(2), 225-227.
- Hughes, Owen E. (2012). *Public management and administration: An introduction* (4th ed.). New York: Palgrave Macmillan.
- Krisada Prachumrasee, et al. (2022). Digital Ecosystem in Public Services of the Northeastern Local Administrative Organizations: Initial Findings. In

Proceeding of The International Conference on Digital Government Technology and Innovation (DGTi-CON), 47–50.

- Lee, S. M., Tan, X., & Trimi, S. (2005). Current practices of leading e-government countries. *Communications of the ACM*, 48(10), 99–104.
- Marchionini, H. Samet, & L. Brandt. (2003). Digital government. *Communications of the ACM*, 46(1), 25–27.
- OECD. (2013). *Responsiveness of public services: Timeliness*, 158–161. OECD.
- Okrent, M. D., & Vokurka, R. J. (2004). Process mapping in successful ERP implementations. *Industrial Management & Data Systems*, 104(8), 637–643.
- Rummler, G. A., & Brache, A. P. (2012). *Improving Performance: How to Manage the White Space on the Organization Chart*. New York: John Wiley & Sons.
- Vassiliadis, P., Simitsis, A., & Baikousi, E. (2009). A taxonomy of ETL activities. *In Proceedings of the ACM twelfth international workshop on Data warehousing and OLAP*, 25–32.

การพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู
โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน*

THE DEVELOPMENT OF THE ABILITY TO CONDUCT THE RESEARCH OF
PROFESSIONAL TEACHER CERTIFICATION'S STUDENTS TOWARDS
THE FLIPPED CLASSROOM TEACHING METHOD

เบญญาภา คงมาลัย, ทรงวุฒิ ตรังวัฒนา

Benyapa Kongmalai, Songwut Trangwattana

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University

Corresponding Author E-mail: bpkongmalai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาความสามารถในการทำวิจัย (2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษา และ (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูต่อวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบทดสอบความสามารถในการทำวิจัย แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิจัย และแบบประเมินความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษา จำนวน 30 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ Paired sample t-test

ผลการวิจัย พบว่า (1) ผลการประเมินความสามารถในการทำวิจัย พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการทำวิจัยอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.35, SD = 0.74) (2) คะแนนเฉลี่ยของการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษา หลังจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน ($\bar{X}$ = 22.43, SD = 3.44) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 19.07, SD = 3.68) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (3) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยภาพรวม มีความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69, SD = 0.53)

คำสำคัญ: ห้องเรียนกลับด้าน; การเรียนการสอนวิจัยทางการศึกษา; นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู

*Received August 23, 202; Revised October 5, 2022; Accepted October 5, 2022

Abstracts

The objective of this research were (1) to study the ability to conduct the research (2) to compare the academic achievement of the ability to conduct the research and (3) to survey the satisfaction of Professional Teacher Certification's Students Towards the Flipped Classroom Teaching Method. This research uses a quantitative research methodology, using research ability testing form, achievement test, and evaluating students' satisfaction questionnaire. The samples used in the study consisted of graduate students. Professional Teacher Certification Program at Saint John's University, 30 students enrolled Research Methodology Class. Using a simple sampling method, Analysed data by using mean, Standard deviation and Paired sample t-test.

The results showed that (1) the research ability at the level of "very good" ($\bar{X}=4.35$, $SD=0.74$) (2) Average score of an educational research achievement test Of graduate students in Teacher Certificate Program after learning using Flipped Classroom ($\bar{X}=22.43$, $SD=3.44$), the mean was significantly higher than before ($\bar{X}=19.07$, $SD=3.68$) at the level 0.05 (3) The results of the assessment of student satisfaction after learning management using Flipped Classroom method, overall, the sample group was most satisfied ($\bar{X}=4.69$, $SD=0.53$).

Keywords: Flipped Classroom Approach; Professional Diploma Student; Educational Research Teaching

บทนำ

การพัฒนาคนให้มีศักยภาพเพียงพอในการรับการเปลี่ยนของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ ครูเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่หลักในการการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคน หากครูมีความรู้และความสามารถในการทำวิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพ ทำให้ครูมีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนแก้ปัญหาแก่ผู้เรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 24 และมาตรา 30 กำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการศึกษาในแต่ละระดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ทั้งนี้ครูผู้สอนสามารถใช้การวิจัยการวิจัยเป็นเครื่องมือในการพัฒนางาน พัฒนาผู้เรียน พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (พัชราภรณ์ พิลาสมบัติ และดวงกมล จงเจริญ, 2565) ดังนั้น การพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยให้แก่ นักศึกษา

วิชาชีพครูซึ่งจะปฏิบัติหน้าที่เป็นครูในอนาคต จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะที่สหัสวรรษใหม่กำลังดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้แบบนำตนเอง การใช้เทคโนโลยีและการยืดหยุ่น (Flumerfelt & Green, 2013) วิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ที่ใช้เทคโนโลยี เช่น การเปลี่ยนแปลงในห้องเรียนทางด้านการสอนแบบกลับด้าน การนำเสนอแบบผสมผสานเนื้อหาที่หลากหลายผ่านความสามารถทางเทคโนโลยีที่รวมเข้าด้วยกันของอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ประสิทธิภาพสูง เครือข่ายขั้นสูง เครือข่ายภายในบ้าน และการสื่อสารแบบเคลื่อนที่ เพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าวจึงกลายเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ร่วมกับการสอนแบบดั้งเดิม การสอนแบบเลคเชอร์และรูปแบบการเรียนรู้ (Bishop & Verleger, 2013) วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped classroom method) ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในห้องเรียนร่วมกับการเรียนการสอนในห้องเรียน แนวคิดนี้เกิดจากการพัฒนาจากการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข้อคิดเห็น ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มสู่การลงมือทำกิจกรรม (Bergmann & Sams, 2012) โดยกระบวนการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการใช้ช่วงเวลาของการบรรยายเนื้อหา (Lecture) ในห้องเรียนเป็นการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ ผักกัปัญหา และประยุกต์ใช้จริง ส่วนการบรรยายอยู่ในช่องทางอื่น เช่น วิดิทัศน์ บทเรียนผ่าน Google classroom เป็นต้น ซึ่งผู้เรียนเข้าถึงได้เมื่ออยู่นอกห้องเรียนที่ผู้เรียนอ่าน ฟัง ดู ได้ด้วยตนเองตามต้องการ (Love et al., 2014) การเรียนด้วยแบบห้องเรียนกลับบ้านนี้เน้นให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุดโดยการทำกิจกรรมก่อนและหลังชั้นเรียน (Abeysekera & Dawson, 2015)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนจอห์นเปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูเพื่อผลิตครูบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีคุณภาพ และจัดให้มีการเรียนการสอนในวิชาวิจัยทางการศึกษาเพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป คณะฯ พัฒนารูปแบบการเรียนสอนให้ทันกับยุคสมัย โดยจัดการเรียนการสอนวิชาวิจัยทางการศึกษาแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped classroom) เพื่อมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้สอนสามารถสร้างสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อบรรยายเนื้อหาทางวิชาการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ก่อนเข้าชั้นเรียนจริง ทำให้ผู้เรียนใช้เวลาเรียนในห้องเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน ซึ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนเพิ่มเติมจากผู้สอน (Milman, 2012) หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนวิชาวิจัยทางการศึกษา ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนในหลักสูตรดังกล่าวศึกษาแนวคิด หลักการแนวปฏิบัติในการวิจัย เชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการมีความสามารถในการทำวิจัยและมีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ในวิชาวิจัยทางการศึกษาในปัจจุบันต้องมุ่งพัฒนานักศึกษาให้มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทในการรับผิดชอบการเรียนรู้ของ

ตนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้คอยสนับสนุนการเรียนรู้ให้บริการด้านแหล่งความรู้แก่ผู้เรียนผ่านการใช้เทคโนโลยีการสอนสมัยใหม่ เช่น วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน ในปัจจุบัน การเรียนการสอนในวิชาวิจัยทางการศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูยังไม่มีแนวทางสอนดังกล่าวประกอบกับการทบทวนงานวิจัยพบงานวิจัยที่ศึกษาการใช้การเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านในกลุ่มผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา แต่ไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดห้องเรียนกลับด้านมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยในกลุ่มผู้เรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น จึงตระหนักว่า การพัฒนาการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านสามารถพัฒนานักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ให้เป็นครูที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา จึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยและประสิทธิผลวิชาวิจัยทางการศึกษาแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped classroom) เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการทำวิจัยของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูโดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูโดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูต่อวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีแบบแผนการวิจัยแบบ Pre-Experiment

กรอบแนวคิดการวิจัย

กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์นจำนวน 160 คน

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายจากรายชื่อของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์นที่ลงทะเบียนเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษา ในปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลองและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้วิชาวิจัยทางการศึกษาแบบห้องเรียนกลับด้านประกอบด้วยบทเรียนที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ Google classroom และแผนการจัดกิจกรรมโครงงานวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านได้ตรวจสอบและทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 แบบทดสอบความสามารถในการทำวิจัยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบทดสอบนี้ให้นักศึกษาเป็นผู้ทำแบบประเมิน ผู้วิจัยร่างแบบทดสอบนี้และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) พบว่าข้อคำถามในแบบทดสอบมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.84-0.87 จึงไม่ตัดข้อคำถามใด ๆ ออกไป แต่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามที่คุณผู้เชี่ยวชาญแนะนำก่อนนำแบบทดสอบไปใช้จริง

2.2 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิจัย ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น เป็นข้อสอบแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ผู้วิจัยร่าง

แบบวัดและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับ วัตถุประสงค์ (IOC) ปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำก่อนนำไปใช้จริง จากนั้นนำข้อคำถามที่ผ่านการประเมินไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษา จำนวน 30 คน ที่เคยเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาในปีการศึกษา 2561 ในเนื้อหาเดียวกับที่สอนในปีการศึกษา 2562 เพื่อนำผลไปวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่า มีค่าความยากง่ายรายข้อ (p) อยู่ระหว่าง 0.25–0.78 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) อยู่ระหว่าง 0.22–0.72 และนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยวิธีของคูเดอร์ริชาร์ดสัน (KR-20) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 ซึ่งมีค่าผ่านเกณฑ์ เพราะมีค่า 0.80 ขึ้นไป (Eisinga et al., 2012)

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบ ห้องเรียนกลับด้านในด้านต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การประเมินผล และระบบการจัดการเรียนรู้ผ่าน Google classroom ผู้วิจัยร่างแบบ ประเมินแล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษา จำนวน 30 คน ที่เคยเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาในปีการศึกษา 2561 ในเนื้อหาเดียวกับที่สอนในปีการศึกษา 2562 ได้ค่า สัมประสิทธิ์แอลฟา (ความเที่ยง) เท่ากับ 0.93 ซึ่งมีค่าผ่านเกณฑ์ เพราะมีค่า 0.80 ขึ้นไป (Eisinga et al., 2012)

วิธีการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การดำเนินการก่อนทดลองการจัดการเรียนรู้วิชาวิจัยทางการศึกษาตามวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน โดยก่อนการทดลอง (Pre-test) โดยผู้วิจัยทำการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิจัยในสัปดาห์แรกก่อนทำการทดลอง

2. การดำเนินการทดลองการจัดการเรียนรู้วิชาวิจัยทางการศึกษาตามวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านตามแผนการจัดการเรียนรู้ตลอด 15 สัปดาห์ โดยผู้สอนอำนวยความสะดวกและเสนอเครื่องมือการเข้าถึงองค์ความรู้ผ่านเทคโนโลยี (Technology) และให้นักศึกษาเข้าถึงความรู้ด้วยตนเองโดยศึกษาองค์ความรู้มาล่วงหน้าจากสื่อการเรียนรู้และเนื้อหาที่ ผู้สอนส่งให้ทาง Google classroom ในแต่ละสัปดาห์ก่อนถึงชั่วโมงเรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ก่อนเข้าเรียนในชั้นเรียน หลังจากนั้นให้นักศึกษาสรุปความรู้ที่ศึกษาด้วยตนเอง เพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียนโดยใช้สื่อเทคโนโลยี รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในห้องเรียน และทำกิจกรรมอื่น ๆ ในชั้นเรียนแทน

3. การดำเนินงานหลังการทดลอง ทำการทดสอบความสามารถในการทำวิจัยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิจัยและความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านหลังการทดลอง (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบความสามารถในการทำวิจัยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิจัยฉบับเดียวกันกับแบบวัดก่อนเรียนและแบบประเมินความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของความสามารถในการทำวิจัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิจัยและความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยความสามารถในการทำวิจัย ดังนี้

ระดับความสามารถในการทำวิจัย	ค่าเฉลี่ย
ดีมาก	4.21 – 5.00
ดี	3.41 – 4.20
ปานกลาง	2.61 – 3.40
แย่	1.81 – 2.60
แย่มาก	1.00 – 1.80

กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ระดับความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย
พึงพอใจมากที่สุด	4.21 – 5.00
พึงพอใจมาก	3.41 – 4.20
พึงพอใจปานกลาง	2.61 – 3.40
พึงพอใจน้อย	1.81 – 2.60
พึงพอใจน้อยที่สุด	1.00 – 1.80

เปรียบเทียบค่าความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิจัยก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยการทดสอบ Paired sample t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2560)

ผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการทดสอบความสามารถในการทำวิจัย

ผลการทดสอบความสามารถในการทำวิจัยหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านของกลุ่มทดลอง พบว่า ก่อนการทดลอง โดยรวมพบว่า นักศึกษามีความสามารถในการทำวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.30, SD=0.65) ในรายด้าน พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการทำวิจัยอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดย “การตั้งชื่อเรื่อง” มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 3.38, SD=0.72) รองลงมา “การเขียนบทนำ” ($\bar{X}$ = 3.34, SD=0.48) และด้าน “การเขียนสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ” มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.19, SD=0.68) หลังการทดลอง โดยภาพรวมพบว่า นักศึกษามีความสามารถในการทำวิจัยในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.35, S.D.=0.74) ในรายด้าน พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการทำวิจัยในระดับดีมากทุก

ด้าน โดย “การตั้งชื่อเรื่อง” มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.57, SD.=0.68) รองลงมา “การเขียนบทนำ” ($\bar{X}$ = 4.46, SD.=0.62) และด้าน “การเขียนสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ” มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.21, SD.=0.92) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความสามารถในการทำวิจัย

ความสามารถในการทำวิจัย	ก่อน			หลัง			ความแตกต่าง	
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD	ความหมาย	$\bar{X}$	SD
การตั้งชื่อเรื่อง	3.38	0.72	ปานกลาง	4.57	0.68	ดีมาก	1.19	0.04
การเขียนบทนำ	3.34	0.48	ปานกลาง	4.46	0.62	ดีมาก	1.12	0.14
การเขียนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	3.31	0.54	ปานกลาง	4.43	0.68	ดีมาก	1.12	0.14
การเขียนวิธีดำเนินการวิจัย	3.28	0.58	ปานกลาง	4.32	0.60	ดีมาก	1.04	0.02
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	3.22	0.74	ปานกลาง	4.24	0.91	ดีมาก	1.02	0.17
การเขียนสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	3.19	0.68	ปานกลาง	4.21	0.92	ดีมาก	1.02	0.24
การเขียนบทคัดย่อ	3.35	0.45	ปานกลาง	4.28	0.89	ดีมาก	0.93	0.44
การเขียนเอกสารอ้างอิง	3.32	0.99	ปานกลาง	4.29	0.65	ดีมาก	0.97	0.34
รวม	3.30	0.65	ปานกลาง	4.35	0.74	ดีมาก	1.05	0.09

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษา

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาโดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านของกลุ่มทดลอง พบว่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาของกลุ่มทดลองหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน ($\bar{X}$ = 22.43, SD= 3.44) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 19.07, SD= 3.68) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ว่า หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน

วิธีการเรียน	$\bar{X}$	S.D.	t-value	df	p-value
ก่อนเรียน	19.07	3.68	4.761	29	0.000*
หลังเรียน	22.43	3.44			

*p-value < 0.05 (t-value < 1.96)

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน พบว่า โดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69, SD = 0.53) ในรายด้าน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุดทุกด้าน โดยด้าน “ระบบการจัดการเรียนรู้ผ่าน Google classroom” มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ = 4.89, SD = 0.31) รองลงมา ด้าน “กิจกรรมการเรียนการสอน” ($\bar{X}$ = 4.73, SD = 0.54) และด้าน “การประเมินผล” มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.57, SD = 0.62) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
กิจกรรมการเรียนการสอน	4.73	0.54	พึงพอใจมากที่สุด
วิธีการสอน	4.64	0.55	พึงพอใจมากที่สุด
สื่อการเรียนการสอน	4.61	0.62	พึงพอใจมากที่สุด
การประเมินผล	4.57	0.62	พึงพอใจมากที่สุด
ระบบการจัดการเรียนรู้ผ่าน Google classroom	4.89	0.31	พึงพอใจมากที่สุด
ภาพรวม	4.69	0.53	พึงพอใจมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยในวิชาวิจัยทางการศึกษาแบบห้องเรียนกลับด้านสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มีประเด็นน่าสนใจที่อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์นมีความสามารถในการทำวิจัยหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ ในการเรียนการสอนแบบแบบห้องเรียนกลับด้าน นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูสามารถศึกษาเนื้อหาบทเรียนมาก่อนเข้าห้องเรียนได้จาก Google classroom ซึ่งเป็นสิ่งที่นักศึกษากลุ่มดังกล่าวสามารถเข้าถึงได้จากอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต เป็นต้น และนักศึกษากลุ่มดังกล่าวยังได้ฝึกปฏิบัติความสามารถในการทำวิจัยในขณะที่อยู่ในห้องเรียนด้วย กล่าวได้ว่า การเรียนการสอนดังกล่าวเป็นการเรียนทฤษฎีควบคู่ไปกับการปฏิบัติ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูสามารถฝึกความสามารถ ฝึกการทำโครงร่างวิจัยในขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การตั้งชื่อเรื่อง การเขียนบทนำ การเขียนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การเขียนวิธีดำเนินการวิจัย การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ การเขียนบทคัดย่อ และการเขียนเอกสารอ้างอิง ทำให้เพิ่มพูนความสามารถในการทำวิจัยสูงขึ้นก่อนการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของประภัสสร วงษ์ดี (2562)

ซึ่งศึกษารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการทำวิจัย และงานวิจัยของจตุภูมิ เขตจัตุรัส (2560) ซึ่งศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถในการทำวิจัย ซึ่งต่างพบว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการทำวิจัยอยู่ในระดับดี

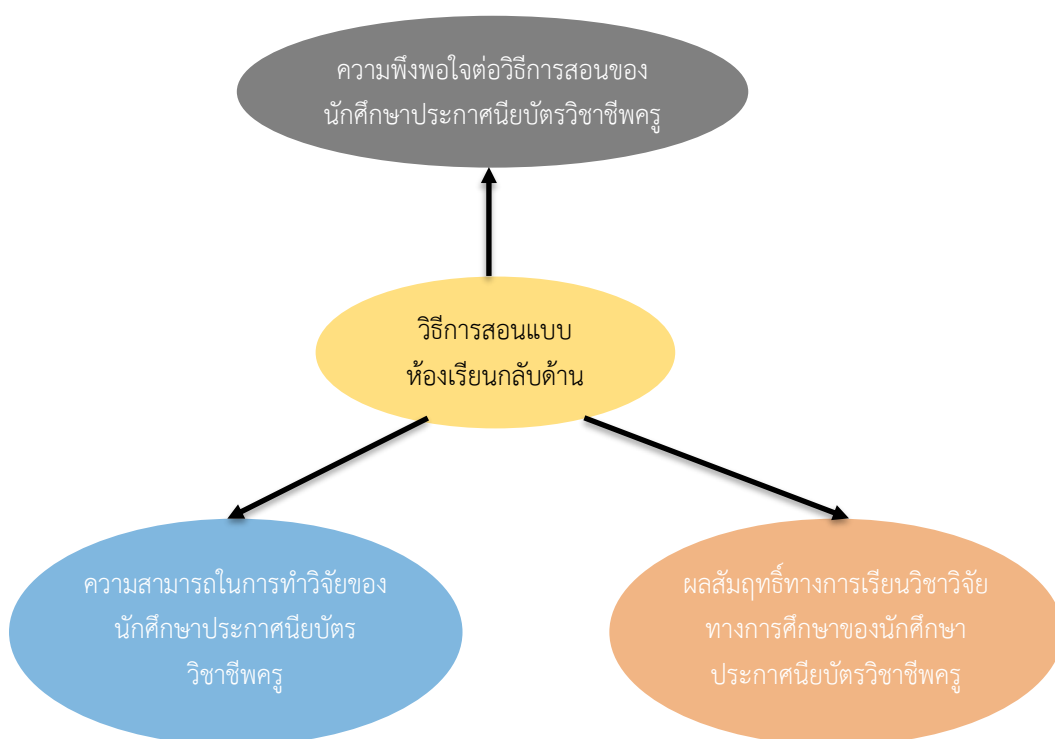
2.จากผลการวิจัยที่พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ ในการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน ผู้สอนได้เลือกกิจกรรมในห้องเรียนที่เหมาะสมกับความยากง่ายของเนื้อหา และนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูได้ฝึกความสามารถในการทำวิจัยในระหว่างอยู่ในห้องเรียน และนักศึกษากลุ่มดังกล่าวได้ทำกิจกรรมในห้องเรียน เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนและการตั้งคำถามกลับผู้สอน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของของดวงพร เขียวพระอินทร์ (2560) ซึ่งศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาทักษะการวิจัยที่จัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานร่วมกับวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Alsaleh (2020) ซึ่งศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในการเรียนวิชาวิจัยเพื่อจัดทำโครงร่างการวิจัย ซึ่งต่างพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนวิชาวิจัยหลังจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดห้องเรียนกลับด้านมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.จากผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจหลังจัดการเรียนรู้ในระดับพึงพอใจมากที่สุดทั้งโดยภาพรวมและในรายด้านทุกด้าน ทั้งนี้ ในการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน บทเรียนการสอนเตรียมผ่านสื่อการเรียนการสอน และระบบการจัดการเรียนรู้ผ่าน Google classroom ทำให้นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูได้เตรียมความพร้อมจากการทบทวนบทเรียนได้หลายรอบ ทำให้สามารถเข้ามาทำกิจกรรมในห้องเรียนได้เต็มที่ นอกจากนี้ กิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีการสอนในห้องเรียนที่เน้นการปฏิบัติในชั้นเรียน ช่วยพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย ส่งผลให้นักศึกษามีความเข้าใจในกระบวนการวิจัยมากขึ้น นักศึกษาจึงมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านช่วยให้นักศึกษาได้เตรียมความพร้อมและทำความเข้าใจเนื้อหาامل่วงหน้า ขณะอยู่ในชั้นเรียนจึงตั้งใจเรียน และตั้งคำถามจากผู้สอนเฉพาะเรื่องที่ไม่เข้าใจ ทำให้ผู้สอนเพิ่มเติมเนื้อหาหรือมีเวลาอธิบายสิ่งที่เป็นปัญหาให้อีกครั้ง ทำให้เกิดการเน้นย้ำและเข้าใจมากขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภา กุ้งษ์ศักดิ์ (2560) ซึ่งศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อการสร้างสรรค์ และความพึงพอใจต่อวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Alamri (2019) ซึ่งศึกษาผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักศึกษาในประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งต่างพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับในระดับมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือวิธีการสอนวิชาวิจัยทางการศึกษาของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูแบบห้องเรียนกลับด้านทำให้ความสามารถในการทำวิจัยของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูเพิ่มขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิจัยทางการศึกษาสูงขึ้นและความพึงพอใจในการเรียนการสอนมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ในการเรียนการสอนวิชาวิจัยทางการศึกษาด้วยวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน ผู้สอนต้องมีวิธีการประเมินผลที่ชัดเจนและครอบคลุมวัตถุประสงค์การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีความสามารถในการทำวิจัยซึ่งสามารถนำไปใช้งานได้หลังจบการศึกษาแล้ว

1.2 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ผู้สอนต้องเน้นการฝึกปฏิบัติในหัวข้อ “การเขียนสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ” เพื่อให้นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูนำความรู้ความเข้าใจบทเรียนในวิชาวิจัยทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ให้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านต่อความคงทนในการเรียนรู้ (retention) ในวิชาวิจัยทางการศึกษาของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2560). *การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จตุภูมิ เขตจัตุรัส. (2560). ผลการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. *วารสารนานาชาติมหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 100-119.
- ดวงพร เทียวพระอินทร์. (2560). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาชีววิทยาและทักษะการวิจัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานร่วมกับแนวคิดการกลับด้านชั้นเรียน. *Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 392-408.
- นิภา กุ้งษ์ศักดิ์. (2560). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อการสร้างสรรค์ และความพึงพอใจต่อวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(1), 55-67.
- ประภัสสร วงษ์ดี. (2562). รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนของนักศึกษาครูสาขาช่างอุตสาหกรรม. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 21(1), 109-126.
- พัชรภรณ์ พิลาสมบัติ และดวงกมล จงเจริญ. (2565). ทักษะการวิจัยของครุณักวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ*, 7(1), 166-178.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- Abeysekera, L. & Dawson P. (2015). Motivation and cognitive load in the flipped classroom: definition, rationale and a call for research. *Higher Education Research and Development*, 34(1), 1-14.

- Alamri, M. M. (2019). Students' academic achievement performance and satisfaction in a flipped classroom in Saudi Arabia. *International journal of technology enhanced learning*, 11(1), 103-119.
- Alsaleh, N. J. (2020) Flipped classrooms to enhance postgraduate students' research skills in preparing a *research proposal*. *Innovations in Education and Teaching International*, 57(4), 392-402.
- Bishop, J. L. & Verleger M.A. (2013). *The flipped classroom: a survey of the research*. 120th ASEE national conference and exposition, Atlanta. Washington: American Society for Engineering Education.
- Bergmann, J. & Sams, A. (2012). *Flip your classroom: reach every student in every class every day*. Washington: Internal Society for Technology in Education.
- Eisinga, R. et. al. (2012). The reliability of a two-item scale: Pearson, Cronbach or Spearman-Brown?. *International Journal of Public Health*, 58(4), 637-42.
- Flumerfelt, S. & Green, G. (2013). Using lean in the flipped classroom for at risk students. *Educational Technology & Society*, 16(1), 356-366.
- Love, B., Hodge, A. Grandgenett, N. & Swif, A.W.T. (2014) Student learning and perceptions in a flipped linear algebra course. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 45:(3), 317-324
- Milman, N. (2012). The flipped classroom strategy: What is it and how can it be used?. *Distance Learning*, 9(3), 85-87

การศึกษาเรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับการต่อรองเชิงอำนาจ
จากทุนภายนอกของชุมชน*

A STUDY OF STORIES, MYTHS AND LOCAL HISTORIES WITH A POWER
NEGOTIATION OF THE OUTSIDE CAPITAL OF THE COMMUNITY

อัษฎาวุธ ศรีthon, อุมารินทร์ ตูลารักษ์

Atsawadwut Srithon, Umarin Tularak

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University

Corresponding Author E-mail: atsawadwut@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นการศึกษาเรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นกับการสื่อสารความหมายเพื่อใช้ในการต่อรองเชิงอำนาจจากทุนภายนอก ในพื้นที่เทือกเขาภูเวียง อำเภอยางตลาด จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนในพื้นที่เทือกเขาภูเวียง อำเภอยางตลาด จังหวัดขอนแก่น ได้สร้างสำนึกร่วมให้กับคนในชุมชนผ่านการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรม เพื่อใช้ต่อรองเชิงอำนาจจากทุนภายนอก ซึ่งประกอบด้วย 5 ตำนาน ได้แก่ 1. ตำนานภูเวียงหัวเมืองเดี่ยวขึ้นตรงต่อเวียงจันทน์ 2. ตำนานภูเวียง ยุคนายพรานสิงห์กวนทิพย์มนตรี และท้าวศรีสุทธเจ้าเมืองภูเวียง 3. ตำนานพระยานรินทร์สงคราม (ทองคำ) ปากช่องเมืองภูเวียงในฐานะทหารเอกเจ้าอนุวงศ์ 4. ตำนานลายแทงทุ่งใหญ่เสาอารามเทือกเขาภูเวียง 5. ตำนานประเพณีบุญสัจจาหรือบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ) ชาวอำเภอยางตลาด กล่าวได้ว่าเรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการต่อรองเชิงอำนาจจากทุนภายนอกเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ตำนานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น; ชุมชนเทือกเขาภูเวียง; การต่อรองเชิงอำนาจจากทุนภายนอก

* Received September 13, 2021; Revised September 25, 2021; Accepted September 26, 2021

Abstract

This article is a study of stories, myths and local histories with the purpose to study utilization of data concerning local culture and interpretation in order to negotiating power with the outside capital in the area of Phuwiang mountain, Wiang Kao district, Khon Kaen province.

Findings of the study found it that Phu Wiang mountain community in Wiang Kao district, Khon Kaen province had built co-consciousness of people in the community through cultural interpretation for negotiating power with the outside capital. This consisted of 5 myths: 1. A myth called Phuwiang, the only Colony of Vientiane. 2. A myth about Phuwiang in an era Nai Pran Sing Kuanthip Montree and Thao Sri Suthor the ruler of Phuwiang 3. A myth of Praya Narin Songkram (Thongkum) Pak Chong Muang Phu Wiang as an aide-de-camp of King Anouvong 4. A myth about a clue to a treasure trove in Thung Yai Sao Aram Phuwiang mountain 5. A Myth about Boon Sajja festival or Boon Durn Hok of Wiang Kao people.

Keyword: local history myth; Phuwiang mountain community; power negotiation of outside capital

บทนำ

ประวัติศาสตร์ภูมิหลังของการตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว รวมถึงการเคลื่อนย้ายสู่ประเทศไทย ได้ศึกษาประเด็นเรื่องของประวัติศาสตร์ถิ่นฐานดั้งเดิมและกระบวนการเคลื่อนตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวเข้ามาสู่ประเทศไทยในบริบทของแนวเส้นทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างความใหม่และเข้าใจในระดับถัดไปของปรากฏการณ์สังคมที่สืบเนื่องมาหลังจากการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบนิเวศวิทยาที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับพื้นที่เดิม การตั้งถิ่นฐานบนแผ่นดินที่ไม่คุ้นเคย จึงต้องทำให้มีการปรับตัวในระบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่ แต่ก็ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ที่แน่นแฟ้นในชุมชนและเครือข่ายคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน จนสามารถธำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และภาษา ที่น่าสนใจอย่างยิ่งไว้จนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังทำให้มีการปรับตัวของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมครั้งใหญ่ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเพื่อให้เกิดเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรม (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2555)

ประวัติศาสตร์การเมืองที่มีส่วนในการสร้างอุดมการณ์ให้ชนชั้นปกครองของรัฐไทยอันนำไปสู่กระบวนการจัดการวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหรือขัดแย้งกับอุดมการณ์รัฐ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความรู้ผ่านบทเพลงที่ใช้ประวัติศาสตร์ในการสร้างสำนึก องค์ประกอบทางด้านเครื่อง

ดนตรีทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สื่อความหมายในการหลอมรวมความเป็นชาติในพื้นที่ใหม่ เป็นสังคมและการเมืองที่มุ่งเน้นการสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และประชาธิปไตยประชาชนที่พูดภาษาลาวมีส่วนต่อ การสร้างและนิยามความหมายให้กับสิ่งนั้น ๆ ในเนื้อร้องและบทเพลงจากประวัติศาสตร์และการอพยพ สิ่งเหล่านี้ถูกปรากฏอยู่ในเพลงลาวแพนซึ่งถูกจัดการให้เปลี่ยนความหมายไปจากเดิมซึ่งเคยเป็นวาทกรรมของชาวลาวที่ผลิตขึ้นเพื่อปะทะและต่อต้านกับอำนาจการปกครองของสยามในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สู่นิยามความหมายใหม่และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังอุดมการณ์ในชาติโดยสถาบันทางสังคม (เชาวน์มนัส ประภักดี, 2552)

นอกจากบทเพลงแล้วกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอพยพยังสร้างสำนึกร่วมผ่านความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์เป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนชาติไทและชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์ ระหว่างความเชื่อเรื่องผีอารักษ์ กับพุทธศาสนา นอกจากนั้นยังยืนยันว่าความเชื่อและพิธีกรรม เกี่ยวกับผีอารักษ์ ยังคงมีบทบาททางจิตใจและบทบาททางสังคมปรากฏการณ์ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์ใน ดินแดนชนชาติไทกลุ่มต่าง ๆ ในหลายแง่มุม ทั้งในฐานะความเชื่อดั้งเดิม ทั้งปรากฏการณ์ทางความเชื่อเรื่องผีอารักษ์ที่มีการผนวกรวมกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษ และปรากฏการณ์การใช้ผีอารักษ์ในฐานะเป็นสื่อแสดงอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ในบริบททางสังคมไทยในปัจจุบัน (ศิริพร ณ ถลาง, 2558)

การสื่อสารความเชื่อให้เป็นจุดรวมจิตใจของคนในชุมชนถูกสร้างเป็นกระบวนการอธิบายด้วยเหตุและผล ที่ต้องการให้คนในสังคมมองเห็นความจริงอีกมิติหนึ่ง เพื่อทำให้เกิดการทบทวนการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นกระบวนการคั่นการตัดสินใจให้สังคม การเกิดความเข้าใจว่าเรื่องที่ตนเองได้รับรู้มานั้นเป็นความจริงแท้แน่นอน ดังนั้นกระบวนการคั่นการตัดสินใจให้สังคม จึงเริ่มจากการทำให้คนในสังคมเกิดความเข้าใจใหม่ว่าความรู้ชุดเดิม ที่เคยมีพลังในการกำกับความเข้าใจและกำหนดการตัดสินใจของคนในสังคม เพราะเชื่อว่าเป็นความจริงแท้มาจากอดีตนั้นในความเป็นจริงแล้วกลับเป็นสิ่งที่เพิ่งถูกสร้างขึ้นในเงื่อนไขบางประการ ดังนั้นการรับรู้เช่นนี้จะทำให้คนในสังคมต้องไตร่ตรองมากขึ้น ในอีกด้านหนึ่งการศึกษานั้นมีข้อเสนอในการพิจารณาภาพความเข้าใจช่วยนำเสนอด้วยมุมมองใหม่ซึ่งจะทำให้เสริมน้ำหนักในการทบทวนไตร่ตรองของคนในชุมชนและสังคม ทำให้คนในสังคมได้เชื่อมความรู้ต่าง ๆ กันใหม่ เพื่อให้มองเห็นแนวทางที่จะสามารถแก้ไขหรือผ่อนคลายนปัญหาลดทอนความคับข้องใจ รวมถึงความขัดแย้งในสังคมได้ (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2559)

แนวคิดทางด้านศาสนาที่แตกต่างกันและเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่สอดคล้องกันรวมถึงการแต่งเติมภายหลังการศึกษาเรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะนี้ก็เพื่อที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้มีการปรับเปลี่ยน การใช้ตำนานการสร้างที่เน้นอารมณ์และผูกแน่นกับการให้ความหมายวัฒนธรรม ซึ่งทำให้มองไม่เห็นวาทกรรมที่เชื่อมั่นล้นแล้วแต่ค่อย ๆ แปรเปลี่ยนแปลงตามความหมาย มาโดยตลอด ตำนานแต่ละสำนวน

ถูกอธิบายควบคู่กับบริบททางประวัติศาสตร์และเชื่อมโยงให้เห็นว่าความหมายของอำนาจและการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏในตำนานทั้งหมด มีลักษณะร่วมกันมากกว่าจะแตกต่างกันและลักษณะร่วมที่ถูกเน้นย้ำในตำนานก็ทำให้เข้าใจได้ว่า สังคมพื้นที่นั้นไม่ได้มีความแตกต่างหรือแตกแยกกันมาก บริบทสังคมปัจจุบันนั้น มีการใช้ตำนานมาบริหารจัดการต่อรองเชิงอำนาจในชุมชน จึงเป็นการนำเสนอตำนานและความเชื่อในประเพณีท้องถิ่นเพื่อใช้ต่อรองเชิงอำนาจภายในและภายนอก

ตำนานเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์จึงมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการครอบครองพื้นที่ และการสร้างพื้นที่ต่าง ๆ อันเป็นแหล่งทรัพยากรทั้งแหล่งน้ำ ป่าไม้ พื้นดิน แร่ เกลือหรืออื่น ๆ ด้วยการใช้ตำนานเรื่องเล่าประกอบการจัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ตำนานหรือเรื่องเล่าที่ปรากฏในบริเวณพื้นที่จะถูกนำมาจัดสรรเข้ากับการบริหารพื้นที่ของชุมชนนั้น ๆ เพื่อการต่อสู้และต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตลอดจนการต่อรองกับอำนาจต่างภายนอกชุมชน (สมปอง มุลมณี, 2561)

จากที่ได้เน้นการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของตำนานที่บทบาทสำคัญต่อการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นศูนย์กลางจักรวาลโดยมีตำนาน เรื่องเล่าที่เสริมสร้างความความเป็นชาติพันธุ์ที่มีระบบการปกครองเจ้านายดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในอดีตที่สะท้อนสัญลักษณ์และสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านบุคคล เวลา ประเพณีพิธีกรรม สี และเครื่องแต่งกาย และภาษาสัญลักษณ์ดังกล่าวสะท้อนภาพวัฒนธรรมอำนาจชนชั้นทางสังคม วัฒนธรรมทางจิตใจ ระบบเครือญาติ และสะท้อนภาพฮีตของเจ้านายลาวโบราณก่อให้เกิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งจิตวิญญาณ เชื่อมโยงสายสัมพันธ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติ (ไมสิง จันบุตติ, 2559)

การศึกษาเรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และวิถีชีวิตชุมชน กับการต่อรองเชิงอำนาจจากทุนภายนอก ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่เทือกเขาภูเวียง อำเภอยางคำ จังหวัดขอนแก่น รวมถึงร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ถูกนำเสนอผ่านประเพณี พิธีกรรมของชุมชน ผ่านระบบการจัดการของชุมชนที่เกิดขึ้นจากปัญหาต่าง ๆ เช่น ด้านทรัพยากรในท้องถิ่น การพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน การเสื่อมล้ำพื้นที่ป่าชุมชน ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ชุมชนในเทือกเขาภูเวียง อำเภอยางคำ จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ในการเก็บข้อมูลภาคสนามและวิเคราะห์การใช้ทุนทางวัฒนธรรมจากเรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับการต่อรองเชิงอำนาจจากทุนภายนอก

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของคนในท้องถิ่นโดยเชื่อมโยงระหว่างคนกับพื้นที่ ซึ่งสามารถอธิบายเชื่อมโยงในมิติของเวลาโดยมีมิติที่สะท้อนความเคลื่อนไหวของคนที่ถูกพันกับพื้นที่โดยผู้คนจะมีความรู้สึกผูกพันและรู้สึกถึงความเป็นตัวตนของคนท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะความเชื่อที่มีร่วมกันในทางประวัติศาสตร์ เมื่อเป็นเช่นนี้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความเชื่อมโยงกับชาติพันธุ์เดิมของคนในชุมชนท้องถิ่น การอธิบายการถือครองหรือการครอบครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมักจะเป็นประเด็นปัญหาระหว่างชุมชน

ท้องถิ่นกับรัฐรวมถึงภาคเอกชนที่กระทบต่อชุมชน กรณีเช่นนี้ แม้บางกรณีอาจมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าวแล้วข้างต้น คือ เรื่องความสัมพันธ์ของคนกับพื้นที่ หากมีข้อขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรและการเรียกร้องสิทธิที่อยู่ในรูปของสิทธิชุมชนก็ย่อมสามารถดำเนินการได้อย่างชอบธรรม การนำเอาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือจารีตในท้องถิ่นที่มีอยู่มาสร้างเป็นพลังในการต่อต้านการแย่งชิงทรัพยากรเพื่อความเป็นอยู่และการยืนยันสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของคนในชุมชนท้องถิ่น (พิเชษฐ สายพันธ์, 2561) ดังตำนานที่สื่อสารความหมายผ่านวัฒนธรรมในการต่อรองเชิงอำนาจจากทุนภายนอก 5 ตำนาน ดังนี้

ตำนานภูเวียงหัวเมืองเดียวขึ้นตรงต่อเวียงจันทน์

จากเอกสารและคำบอกเล่าโดยมีข้อมูลทางประวัติศาสตร์อธิบายบอกว่าเมื่อครั้งสมัยอาณาจักรลาว ล้านช้างฯ รุ่งเรืองอยู่นั้นในท้องที่จังหวัดขอนแก่นมีเมืองที่จัดการปกครองแบบหัวเมืองลาวขึ้นตรงต่อเวียงจันทน์เพียงเมืองเดียวเท่านั้น คือ “เมืองภูเวียง” มีการจัดการปกครองแบบ “อัญญาสี่” หรือ “อาขญาสี่” มีตำแหน่งบริหารบ้านเมือง 4 ตำแหน่งได้แก่

1. เจ้าเมือง เป็นผู้มีอำนาจสิทธิขาดในการปกครอง
2. อุปฮาด (อุปราช) มีอำนาจรองเจ้าเมืองและมีหน้าที่เกณฑ์คน
3. ราชวงศ์ ช่วยอุปฮาด และตัดสินความ
4. ราชบุตร มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์เจ้าเมืองช่วยราชวงศ์ควบคุมไพร่พลไปทำสงคราม (ธีร์ เขมจารี, 2537)

จากการปกครองและเอกสารดังกล่าว ตำนานภูเวียงหัวเมืองที่ขึ้นตรงต่อเวียงจันทน์เป็นอิทธิพลร่วมทางเชื้อสายและชาติพันธุ์ เป็นรูปแบบการปกครองที่เป็นเอกลักษณ์ของอาณาจักรลาวล้านช้างศรีสัตนาคนหุต ที่ประกอบด้วยกลุ่มลาวหลวงพระบาง กลุ่มลาวจำปาสัก และกลุ่มลาวเวียงจันทน์ ที่มีอิทธิพลแผ่ขยายจากการอพยพควบคุมถึงเมืองภูเวียง ในทุกปีจัดให้มีการส่งมอบผลผลิตทางการเกษตรหรือการส่งส่วยให้ผู้ปกครองสูงสุด ซึ่งหัวเมืองที่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองรูปแบบอัญญาสี่นี้ได้ยึดถือแนวทางการส่งส่วยเพื่อต่อรองในการอยู่ใต้การควบคุมดูแลของเจ้าเมืองที่มีอำนาจให้อยู่รอดปลอดภัย ทั้งยังช่วยเสริมสร้างให้การบริหารจัดการชุมชน และเมืองดำเนินไปด้วยความถูกต้อง ด้วยความสามัคคีและเข้มแข็ง ทั้งในด้านของการใช้ตำนานมาอธิบาย เพื่อต่อรองเชิงอำนาจทั้งในชุมชนเองและกลุ่มคนภายนอก ตำนานท้องถิ่นประเด็นนี้ เป็นการอธิบายที่แสดงให้เห็นถึงการเคารพบุคคลผู้เป็นผู้นำหรือวีรบุรุษผู้ที่มีบทบาทในครั้งอดีต รวมถึงการให้ความเคารพในระบบโคตรวงศ์ ที่สืบทอดความเชื่อผ่านเชื้อสาย โดยในปัจจุบันจึงจัดให้มีพิธีกรรมเพื่อแสดงถึงการเคารพในการปกครองของผู้นำท้องถิ่นที่เป็นบรรพบุรุษ และผู้ที่มีตำแหน่งในการปกครองเมื่อครั้งอดีต แม้ยุคสมัยเปลี่ยนไปตามระบบการปกครองแบบสยาม จะส่งผลให้การปกครองทางด้านตำแหน่งที่เป็นรูปแบบของชาติพันธุ์ลาวล้าน

ข้างๆ เลื่อนหายไป ประเด็นแนวคิดหลักสำคัญยังคงได้รับการสืบต่อผ่านพิธีกรรมของชุมชนเพื่อปลูกฝังและสร้างสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์จวบจนถึงปัจจุบัน

ตำนานภูเวียงยุคนายพรานสิงห์กวนทิพย์มนตรี และท้าวศรีสุธอเจ้าเมืองภูเวียง

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีคำประพันธ์กล่าวถึงรูปแบบการบริหารจัดการบ้านเมืองของพรานสิงห์กวนทิพย์มนตรี และท้าวศรีสุธอดังนี้ “นับแต่กวนทิพย์มนตรีเฒ่า พาพลพวกไพร่ แมนไฟ ๆ กะบ่เดือนฮ้อน กันแท้อย่างใด เขาก็บ่ชี้ไฮ้ สรรพสิ่งเงินคำ วัวควายหลายมากมายเหลือล้น คนก็หลังไหลเข้า ภูเวียงบ้านใหม่ สนุกยิ่งล้น คนเข้าบ่ถอย”(เฉลียว สุมมาตย์, 2556)

เอกสารและการประพันธ์ตัวบทข้างต้นเป็นการเชิดชูและยกย่องคุณความดีของผู้ก่อตั้งสร้างบ้านแปลงเมือง มีการอธิบายถึงความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนความเป็นผู้นำที่ได้นำมาสู่ความสงบสุขของชุมชนและทำให้ชื่อเสียงของพรานสิงห์แผ่ขยายออกไปในบริเวณแถบพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ผู้คนต่างอพยพเดินทางมาอาศัยบารมีในการปกครองและบริหารจัดการชุมชนจึงทำให้เมืองภูเวียงเป็นหัวเมืองใหญ่มีประชากรเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เพื่อเป็นกิจกรรมร่วมกันและสร้างพลังชุมชนขึ้นให้เข้มแข็งท่ามกลางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยน

การใช้ตำนานในบริเวณพื้นที่นั้นให้เป็นพื้นที่หวงห้ามของชุมชนบนร่องรอยการตั้งถิ่นฐานเดิมในยุคพรานสิงห์ตามตำนานและประวัติศาสตร์ทำให้ได้ใช้พื้นที่บริเวณนั้นเป็นเขตอนุรักษ์ป่าชุมชน จัดให้มีพิธีกรรมสำคัญของชุมชนในทุกปี เช่น จัดงานบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน กิจกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษ จึงแสดงให้เห็นถึง การใช้ตำนาน เพื่อให้ความหมายกับพื้นที่จนก่อให้เกิดการต่อรองเชิงอำนาจสู่การอนุรักษ์พื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชนเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น

ตำนานพระยานรินทร์สงคราม (ทองคำ) ปากช่องเมืองภูเวียงในฐานะทหารเอกเจ้าอนุวงศ์

จากข้อมูลตำนานและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏที่คนในชุมชนเล่าสืบต่อกันมาพร้อมกับการอธิบายสถานที่ปากช่องภูเวียงว่าพระยานรินทร์สงครามมีตัวตนจริงอดีตเป็นเจ้าเมืองจตุรัสที่จงรักภักดีต่อเจ้าอนุวงศ์กษัตริย์เวียงจันทน์เมื่อพระองค์ตกเป็นกบฏต่อรัชกาลที่ 3 ในช่วงปี พ.ศ. 2369-2371 พระยานรินทร์ได้ทำการต่อสู้กับกองทัพไทยอย่างกล้าหาญที่สุดในบรรดาแม่ทัพทหารของเจ้าอนุวงศ์ แต่กองทัพไทยเหนือกว่าทั้งจำนวนและคุณภาพของอาวุธ (ปืนยาว) กองทัพเวียงจันทน์จึงเป็นฝ่ายแพ้ในการรบที่ดุเดือดระหว่างพื้นที่เมืองหนองบัวลุ่มภูหรือนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบานกินพื้นที่ถึงเมืองภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น พระยานรินทร์ถูกกองทัพไทยจับได้จากการพลาดท่าตกม้าบริเวณห้วยลำบองเมืองภูเวียง และไม่ยอมสวามิภักดิ์ต่อฝ่ายไทยจึงถูกประหาร (หลวงปู่ธีร์ เขมจารี, 2537) การผลิตซ้ำตำนานข้างต้นให้กับ

คนในชุมชนเป็นการเน้นย้ำและสร้างสำนึกร่วมในตอนที่พระยานรินทร์สงครามหรือปู่จอมปากช่องถูกฝ่ายสยามจับได้ตั้งตัวบทที่ว่า “ข้าเป็นเชลยศึกท่านจะอย่างไรก็ทำเถิดถ้าจะประหารโดยการยิงหรือใช้ดาบตัดคอหรือแทง อาวุธทุกอย่างจะไม่ระคายเคืองผิวหนังข้าได้เลยมีอยู่ 2 วิธีเท่านั้นที่จะทำให้ข้าตายได้คือ

1. โดยวิธีผูกติดกับต้นไม้แล้วใช้ช้างแทง
2. โดยการใช้ไม้แหลมคมจ้วงแทงเข้าทางรูทวารหนักจนทะลุถึงสมอง

ด้วยวิธีทั้ง 2 นี้เท่านั้นจึงจะสำเร็จโทษได้ แต่การทำในวิธีที่ 2 ไม่สมควรทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำซึ่งมีศักดิ์ศรีเป็นชายชาติทหารมีตำแหน่งเป็นถึงแม่ทัพ พระยานรินทร์สงครามจึงกล่าวต่อหน้าฝ่ายสยามขึ้นว่า “ขอยืนยันลาวชาติเชื้อราชสีห์ผู้องอาจ สัตย์ยอมก้มกราบไทยมาได้ หวัง ขอยขอตายย้อนช้างงาแทงให้คนสำ ดั่งไปฮอดมือหน้าคนเว้าเล่าขวัญ” (บุณ สร้อยแก้ว, 2557)

จากเหตุการณ์นั้นแม่ทัพไทยจึงส่งพระคชภักดีไสช้างเข้าแทงพระยานรินทร์สงครามถึงแก่ความตายทันที ที่หน้าค่ายต่อหน้าแม่ทัพไทยอย่างสมเกียรติ โดยไม่สะทกสะท้านแต่ประการใด ณ บริเวณต้นยางใหญ่ตรงทางโค้งก่อนถึงศาลเจ้าจอมในปัจจุบัน ซึ่งมีร่องรอยใกล้กับหนองน้ำที่ชาวบ้านเรียกว่า “บึงกกแสง” พร้อมกันนี้แม่ทัพไทยได้สั่งให้จัดการศพเหมือนเชลยทั่วไป แต่ต่อมาภายหลังผู้คนยังประทับใจในความเป็นวีรบุรุษจึงได้สร้างศาล ในพื้นที่บริเวณปากช่องภูเวียงเรียก “ศาลเจ้าจอม” หรือ “ศาลปู่จอม” เพราะเชื่อถือว่า เป็นผู้ทรงคุณธรรมกล้าหาญสมเป็นจอมคนศาลนี้ได้กลายเป็นมงคลสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนชาวภูเวียงให้ความเคารพนับถือจนถึงปัจจุบันนี้

มุขปาฐะที่คนโบราณเล่าสืบกันก็คือตอนพระยานรินทร์ถูกสำเร็จโทษ พระคชภักดีไสช้างเข้าแทง เกิดปาฏิหาริย์คือแทนที่พญาช้างจะเข้าแทงตามสั่งกลับหมอบลงมียที่พระคชภักดีจะใช้ขอสัจจนพญาช้างลุกขึ้นเปล่งเสียงร้องอย่างโหยหวน แล้วจึงเข้าแทงพระยานรินทร์สงคราม จนงาทะลุร่างหักฝังติดกับต้นยางใหญ่ แล้วสะบัดความทุกข์ วังหนีเข้าป่า ด้วยความเศร้าสลดจนกระทั่งออกแตกตายที่บริเวณถ้ำกวางคนในชุมชนครั้งโบราณเรียกพื้นที่นั้นว่า “ดงพญาหงส์เดิ้น” ซึ่งอาจหมายถึงตัวพระยานรินทร์สงครามผู้ทรงวิद्याคมและหมายถึงพญาช้างที่งาหักติดต้นไม้ นั้นแล้ววังมาตายบริเวณดังกล่าวและในปัจจุบันบริเวณที่ช้างเชือกนั้นตายได้มีการตั้งวัดและจัดให้เป็นพื้นที่อนุรักษป่าชุมชน จากตำนานจึงมีการเรียบเรียงคำบูชาพระยานรินทร์สงครามหรือปากช่องไว้แสดงให้เห็นถึงการต่อรองเชิงอำนาจกับฝ่ายสยามขึ้นดังนี้ “มหาโยธ สัจจะธะโร ัมมะระโร มหาวิโร เป็นผู้ทรงสัตย์ ทรงธรรมและกล้าหาญ”เป็นผู้มีความกล้าหาญในการตัดสินใจในการสังเวชชีวิตต่อทัพศัตรูจากการตัดหัว ทั้งยังเป็นผู้มีวาจาที่เกิดจากสำนึกรักแผ่นดิน เป็นวีรบุรุษที่ยอมแลกชีวิตกับการเป็นกบฏ (พระอาจารย์นาวัน อนุบาลโย, 2563)

ตำนานลายแทงทุ่งใหญ่เสาอารามเทือกเขาภูเวียง

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์อธิบายถึงผู้ครองนครเชียงใหม่ชื่อ “พระเจ้าเชียงใหม่” ได้ส่งพระราชสาส์นตรา มาแจ้งข่าวให้บ้านทุ่งใหญ่เสาอารามนี้ทุกคนให้ขึ้นไปเผ่าและไปมอบเป็นเมืองขึ้นรวมถึงส่งส่วยให้เมืองเชียงใหม่ภายใน 7 วัน ถ้าไม่ทำตามจะถูกลงโทษอย่างหนักทางฝ่ายขุนเวียงเจ้าเมืองภูเวียง เมื่อพระเจ้าเชียงใหม่ได้ทราบจากสาส์นตราว่าเจ้าเมืองภูเวียงไม่สามารถตั้งเป็นเมืองขึ้นของเมืองเชียงใหม่ได้ พระเจ้าเชียงใหม่ก็ทรงโกรธมากจึงสั่งให้เตรียมพร้อมเสด็จมุ่งตรงสู่ภูเขาวงระยะเดินทาง 10 วัน ถึงวัดเขาใหญ่เสาอาราม แล้วจึงทรงหยุดประทับอยู่ที่คลองน้ำข้างก้อนหินสูงใหญ่ให้ทุกคนในเมืองภูเวียงเข้าเผ่า พระเจ้าเชียงใหม่ ยึดทรัพย์สินเก็บเอาสิ่งของบรรทุกบนหลังช้าง มุ่งหน้าจะกลับเมืองเชียงใหม่แต่ปรากฏว่าช้างเกิดล้มป่วยหนัก เดินไม่ได้แม้ช้างของพระองค์ ก็เช่นเดียวกัน คงเหลือม้า 20 ตัวพอได้ขี่เดินทางกลับเมืองเชียงใหม่และสามารถขนของไปได้เฉพาะเครื่องอุปโภคเท่านั้น ส่วนแก้วแหวนแสนศักดิ์และเพชรแก้วเม็ด พอไปถึงบ้านขอนแก่น (อำเภอหล่มสัก) ขนไปไม่ไหว จึงมอบให้ขุนผาเมืองทั้งหมด ขุนผาเมืองได้ก่อสร้างพระพุทธรูปใหญ่และบรรจุสมบัติทั้งหมดไว้ใต้ฐานพระพุทธรูปแต่ยังสร้างไม่เสร็จต้องรีบออกไปทำสงครามในคราวนั้นและเจ้าเมืองเชียงใหม่ก็กลับสู่บ้านเมืองด้วยความสงสัยในความลับที่เกิดจากการใช้อำนาจต่อเจ้าเมืองภูเวียง (วิศาล อเนกเวียง, 2564)

จากข้อมูลตำนานที่น่าเสนอความอุดมสมบูรณ์ที่มีแต่ความสุขแสนสำราญดังชื่อเรียกจนทำให้เจ้าเมืองอื่นเป็นที่น่าสนใจจึงใช้อำนาจในการกดขี่โดยให้คนในทุ่งใหญ่เสาอารามนำข้าวของเครื่องใช้ไปส่งส่วยและตั้งเป็นเมืองขึ้นกับเมืองเชียงใหม่ หากไม่ปฏิบัติตามจะยกทัพมาตีบ้านเมืองเสีย ขุนเวียง ตาเถรบุญล้ำ และหลวงพ่อกำนวน จึงส่งสาส์นตอบกลับเพื่อต่อรองเชิงอำนาจดังความว่า

“ว่าเจริญพรมหาบพิตรผู้ เจริญ ผู้ครองนครเชียงใหม่อันล้นเกล้า อาตมาผู้เป็นเจ้าอาวาสวัดทุ่งใหญ่แสนสำราญ ปัจจุบัน นี้ก็ชราอายุพรรษามากแล้ว ขุนเวียงก็เช่นเดียวกันไม่สามารถจะขี่พาหนะมาได้ และพระองค์ก็ นัดเพียง 7 วัน อาตมาไม่สามารถทำตามคำสั่งของพระองค์ได้เลย ฉะนั้น ขอให้พระองค์เดิน ทางไปยึดเอาเลย แก้วแหวนแสนศักดิ์จะยกให้เท่าที่มีอยู่ มีเท่าไรก็จะยกให้ถวายพระองค์ตาม พระทัยล้นเกล้า (ลงชื่อ)” (พระอาจารย์หลวง วัฒน, 2564)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการใช้นโยบายเพื่อต่อรองเชิงอำนาจจากผู้มีอิทธิพลทำให้ได้มีการขยายเวลาในการที่จะสูญเสียสิ่งต่าง ๆ และใช้วิธีคิดเพื่อขออนุมัติเก็บไว้โดยไม่ให้ทหารมาพบเจอทั้งยังสร้างลายแทงให้เป็นสัญญาณในการเก็บสมบัติไว้หลังจากเจ้าเมืองผู้มีอำนาจได้เดินทางมาถึงทุ่งใหญ่เสาอารามก็เข้ายึดทรัพย์สมบัติเท่าที่ปรากฏแต่ไม่อาจนำกลับไปได้หมดจึงยังคงเหลือไว้ให้กับผู้คนในชุมชน หลังจากเหตุการณ์ในครั้งนั้นหลวงพ่อกำนวน ตาเถรบุญล้ำ พร้อมด้วยลูกหลานได้อพยพออกจากบ้านทุ่งใหญ่เสาอาราม มุ่งหน้าสู่นครธม ประเทศเขมร ตั้งแต่คราวนั้น และฝากความทรงจำบนพื้นที่ผ่านร่องรอยวัตถุทางวัฒนธรรมบนเทือกเขาภูเวียงไว้จนถึงปัจจุบัน

ข้อมูลตำนานที่มีการสืบทอดส่งต่อจากบรรพบุรุษถึงปัจจุบันบางตำนานถูกนำไปอธิบายในประเพณีที่ถูกจัดขึ้นในการเป็นสื่อกลางเพื่อสื่อสารความหมายให้กับคนในชุมชน ทั้งที่มีการสนับสนุนข้อมูลตำนานในพิธีกรรมและการใช้ตำนานในการเชื่อมโยงพื้นที่ในชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงมีการให้ความสนใจ เข้าร่วม และยึดถือปฏิบัติสืบเรื่อยมาดังจะเห็นได้จากทั้งประเพณีและพิธีกรรมดังต่อไปนี้

ตำนานประเพณีบุญสัจจาหรือบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ) ชาวเวียงเก่า

การจัดประเพณีบุญสัจจาได้ประกอบสร้างตำนานและเรื่องเล่าในการจัดงานประเพณี โดยถูกประดิษฐ์สร้างขึ้นผ่านเรื่องเล่าจากบรรพบุรุษผนวกกับตำนานท้องถิ่น โดยใช้อนุภาคสำคัญทางด้านคุณสมบัติพิเศษ หรือลักษณะเด่นของตัวละครเพื่อมาเป็นแนวคิดในการนำเสนอผ่านประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งตำนานและเรื่องเล่าเหล่านั้นยังมีการอธิบายถึงสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน โดยใช้กระบวนการวิธีคิดของผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาการนั้นก็คือพระสงฆ์ ผู้ที่ใช้เรื่องเล่ามาประกอบกับตำนานและจัดประเพณีพิธีกรรมขึ้นโดยมีการสื่อสารความหมายที่สอดรองจากการจัดประเพณีเพื่อที่จะใช้บริหารจัดการชุมชน หรือควบคุมคนในสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการประกอบพิธีกรรมมีการตักน้ำสาบานของคนในชุมชนและมีคำสาปดังต่อไปนี้

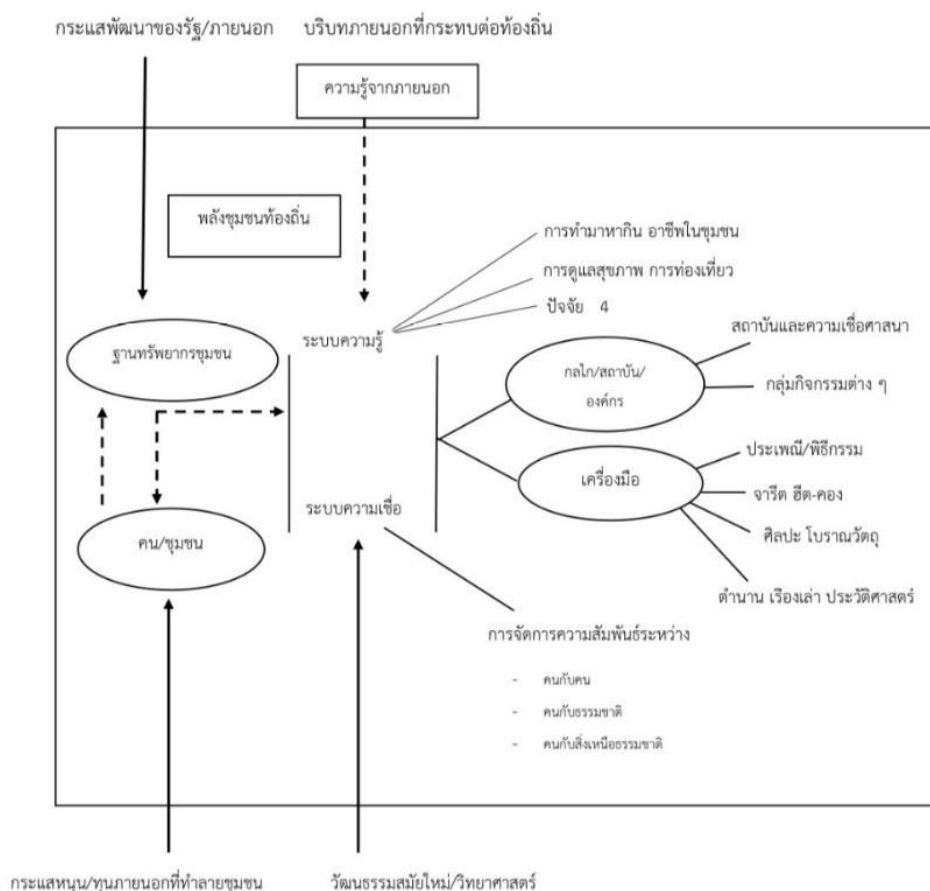
คนในชุมชนจะยึดมั่นถือมั่นในคุณความดี มีระเบียบวินัย สามัคคีและซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนเอง จากนั้นได้อัญเชิญเทพเจ้าเหล่าเทวดามาร่วมเป็นสักขีพยาน แล้วจึงจะเป็นบทปฏิญาณว่าจะตั้งมั่นไม่คิดทรยศหักหลังหรือคอร์รัปชันในการทำหน้าที่ต่าง ๆ โดยจะยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดโดยถ้าหากว่า “มันผู้ใดไม่ซื่อสัตย์ต่อคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ก็ขอให้มันเป็นไปตามโทษานุโทษ” และบทสวดท้ายก็จะเป็นบทของ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ จงดลบันดาลให้ผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมและปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา มีความเจริญร่ำรวยทั้งหน้าที่และการงานประสบผลสำเร็จในทุกสิ่งอย่างตามใจปรารถนา และดลบันดาลให้ฟ้าฝนชลธารตกต้องตามฤดูกาล “น้ำอย่าบก เงินหาอย่าขาดเงินวัง พิษะพิษอดมสมบูรณ์ ผู้คนสัตว์เลี้ยงอยู่สุขสบาย ไม่เจ็บไม่ไข้ ฟ้าไม่ผ่า ห่าไม่ลง” (พระครูสุตธรรมานุกุล ทอมสัน, 2563)

ประเด็นในการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมจากประเพณีและพิธีกรรมในบุญสัจจาเป็นกระบวนการที่นำเสนอวิธีคิดภายใต้สังคมที่เกิดความขัดแย้งจากการดำรงชีวิตโดยสาระสำคัญของการจัดเพื่อต่อรองเชิงอำนาจในด้านต่าง ๆ ของชุมชนจะเห็นได้จากการต่อรองเชิงอำนาจจากความขัดแย้งในการแบ่งสัดส่วนทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น พื้นที่ทำกินในการทำการเกษตร จนทำให้เกิดความขาดแคลนน้ำจากการแบ่งปันส่วนไม่เท่าเทียม จึงทำให้เกิดการตกลงกันว่าหากใครทำนาก่อนประเพณีบุญสัจจาจะเกิดความวิบัติอันตรายนจนถึงชีวิต

ตำนานและพิธีกรรมที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนว่าตำนานและพิธีกรรมในท้องถิ่นชุมชนในเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่นนั้นสามารถนำมาเป็นหลักฐานข้อมูลในการ

ยืนยันว่าเป็นชุมชนที่มีการจัดระบบชุมชนที่เข้มแข็งที่สามารถใช้เป็นการต่อรองกับอำนาจภายในและภายนอก

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 อธิบายแนวคิดการต่อรองเชิงอำนาจจากทุนภายนอก

จากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนในเทือกเขาภูเวียง อำเภอยางเพ็ง จังหวัดขอนแก่นที่มีการนำเสนอข้อมูลทางวัฒนธรรมผ่านตำนานและพิธีกรรมมาเชื่อมสัมพันธ์กัน โดยการหาข้อมูลเพื่อเป็นฐานข้อมูลหลักในการต่อสู้ ซึ่งเป็นการต่อสู้ด้วยการนำความรู้ทางตำนานและการจัดประเพณีพิธีกรรมที่ส่งผลชัดเจนอันจะก่อให้เกิดสิ่งที่ชุมชนจะหวงแหนในสิทธิของตน กรณีการนำตำนานและพิธีกรรมท้องถิ่นและข้อมูลในรูปแบบของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการครอบครองพื้นที่มายืนยันสิทธิในที่ดินทำกินการใช้เพื่อต่อรองเชิงอำนาจนั้น

นับเป็นการใช้ชุดข้อมูลที่คนรุ่นหลังยังต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ในตำนานและความหมายที่ซ่อนอยู่ซึ่งจะเป็นตัวช่วยยืนยันข้อเท็จจริงทางชุมชนได้

สรุป

การศึกษาตำนานและพิธีกรรมในประเด็นนี้ได้คำนึงถึงผู้คนในชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มุ่งเน้นที่บุคคลสำคัญระดับชาติผู้ปกครองของชุมชนหรือผู้มีอำนาจในรัฐเป็นสำคัญ หากแต่คำนึงถึงความเป็นคนท้องถิ่นที่มีวิถีชีวิตและพัฒนาการที่เชื่อมโยงจากอดีต สามารถบอกเล่าเรื่องราวในปัจจุบันและสามารถนำสู่การกำหนดอนาคตได้ ตำนานและพิธีกรรมในท้องถิ่นนี้ได้เน้นความหลากหลายที่ไม่ได้มองแต่ศูนย์กลางอำนาจการปกครอง หากแต่มีการยอมรับอำนาจและเคารพในความเป็นตัวตนและศักดิ์ศรีของคนท้องถิ่นผ่านเรื่องราวและการบอกเล่าทางตำนาน

ดังนั้นเรื่องเล่า ตำนานท้องถิ่น และประวัติศาสตร์จึงเป็นช่องทางหนึ่งเพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐและทุนภายนอกเพื่อยังคงรักษาความสมดุลทางชาติพันธุ์ไว้และคงไว้ซึ่งรูปแบบแนวคิดของชุมชนเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ต่อรองเชิงอำนาจที่มีส่วนทำให้ชุมชนเกิดความแตกหัก ทั้งยังเป็นการปกป้องอำนาจที่นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำ ของคนในชุมชนทั้งพื้นที่ สิ่งแวดล้อม และการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ของสมาชิกอีกด้วย จึงทำให้กระบวนการและการนำเสนอตัวตนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมนำไปสู่วิถีแห่งชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2555). *กายภาพของพื้นที่ในสังคมหรือชุมชนมรดกโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมแห่งจำปาสัก* (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรม ศิลปกรรม และการออกแบบ). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เจลิยว สุริยมาตย์. (2556). *ภูเวียงเมืองประวัติศาสตร์*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ขอนแก่นการพิมพ์.
- เชาวน์มนัส ประภักดี. (2552). *วงศาวินิจฉัยของเพลงลาวแพน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุน สร้อยแก้ว. (2559, 13 มีนาคม). ผู้ได้รับรางวัลคนดีศรีภูเวียง [บทสัมภาษณ์].
- พระครูสุตธรรมานุกุล. (2563, 20 ธันวาคม). เจ้าคณะอำเภอเวียงเก่าจังหวัดขอนแก่น [สัมภาษณ์].
- พระอาจารย์นาวัน อนุบาลโย. (2563, 23 ธันวาคม). เลขาเจ้าคณะอำเภอภูเวียง อำเภอหนองนา คำ จังหวัดขอนแก่น [บทสัมภาษณ์].
- พระอาจารย์หลวง วิมโณ. (2564, 15 มกราคม). วัดจันทาราม บ้านเมืองเก่า อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น [บทสัมภาษณ์].
- พิเชฐ สายพันธ์. (2544). *“ผีผู้ไท”: ความหมายในความตายและตัวตน*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ไมสิง จันบุตตี. (2559). อนุสาวรีย์: ภาพสะท้อนด้านอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ การเมือง และความสัมพันธ์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิศาล อเนกเวียง. (2564, 15 มกราคม). บ้านดอนหัน ตำบลภูเวียง อำเภอภูเวียงจังหวัดขอนแก่น [บทสัมภาษณ์].
- ศิริพร ณ ถลาง. (2558). "คติชนสร้างสรรค์" บทสังเคราะห์และทฤษฎี. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สมปอง มูลมณี. (2561). ตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้: เรื่องเล่าเชิงนิเวศกับการต่อสู้และต่อรื่องทางสังคมและวัฒนธรรม. วารสารคณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ (มมส), 16(2), 69-92.
- หลวงปู่ธีร์ เขมจารี. (2537). ภูเวียงเมืองประวัติศาสตร์ หนังสือพิพิธภัณฑหลวงปู่ธีร์ วัดมิ่งเมืองพัฒนาราม อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มิตรภูเวียงจำกัด.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2559). ความหวาดระแวงต่อพื้นที่ทางสังคม. กรุงเทพฯ: มติชน.

ความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการควบคุม
การทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม*
COOPERATION BETWEEN THAILAND AND ASEAN MEMBER COUNTRIES IN
CONTROL OF ILLEGAL, UNREPORTED AND UNREGULATED (IUU) FISHING

เฉลิมชล เกษจุโลม
Chalermchon Katejulom
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Thammasat University
E-mail: lawmancando@gmail.com

บทคัดย่อ

ทรัพยากรประมงของประเทศในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญและมีผลผลิตสัตว์น้ำในปริมาณสูงถึงหนึ่งในสามของผลผลิตทั้งหมดทั่วโลก แต่การประมงในอาเซียนได้ถูกทำลายจากการทำการประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม กลไกความร่วมมือด้านการประมงในอาเซียนดำเนินการภายใต้กรอบการประชุมของคณะทำงานประมงอาเซียนและความร่วมมือด้านการประมงกับประเทศคู่เจรจาของอาเซียน ต่อมาสหภาพยุโรปกำหนดแผนปฏิบัติการของตนเองตามกฎระเบียบสหภาพยุโรปที่ No. 1005/2008 เพื่อต่อต้านการทำประมงผิดกฎหมาย หากไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบดังกล่าวอาเซียนจะไม่สามารถส่งผลิตภัณฑ์ประมงเข้าสู่ตลาดในสหภาพยุโรปได้ ซึ่งประเทศในอาเซียนต้องมีความร่วมมือกันอย่างมีเอกภาพและมีการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับองค์กรบริหารจัดการทรัพยากรประมงระดับภูมิภาคอื่น

คำสำคัญ: การประมง; สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้; การทำการประมงที่ผิดกฎหมายขาดการรายงาน และไร้การควบคุม

* Received September 9, 2021; Revised October 11, 2021; Accepted October 11, 2021

Abstract

The fishery resources of the Association of Southeast Asian Nations are significant and account for one - third of the world's total fish product. But fisheries in ASEAN have been destroyed by Illegal Unreported and Unregulated Fishing (IUU Fishing) The ASEAN fisheries cooperation mechanism is implemented within the framework of the Asean Sectoral Working Group on Fisheries and Fisheries Cooperation and ASEAN dialogue partners. Subsequently, The European Union activated an action plan through Council Regulation (EC) No.1005/2008. If the rules are not complied with, ASEAN's fisheries product will not be able to enter the EU market. ASEAN countries must have a unified cooperation and join a network with other regional fisheries resource management organizations.

Keywords: Fishery; Association of South East Asian Nations; Illegal Unreported and Unregulated Fishing (IUU Fishing)

บทนำ

ทรัพยากรประมงในอาณาเขตทะเลและชายฝั่งของประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจและสังคมของโลก มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งน้ำจืดไปจนถึงชายฝั่งทะเลและมหาสมุทร ผลผลิตสัตว์น้ำจากกลุ่มประเทศอาเซียนมีปริมาณสูงถึงหนึ่งในสามของผลผลิตทั้งหมดทั่วโลก อุตสาหกรรมประมงถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมงเป็นสินค้าส่งออกหลัก การทำการประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุมมีผลกระทบต่อการทำการประมงในระดับชาติ และระดับภูมิภาค (ธวัชชัย สุวรรณพานิช และคณะ, 2560) รวมทั้งกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรที่อาจทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำถูกทำลายจนเกินความสามารถที่จะฟื้นฟู ในปัจจุบันการทำการประมงที่ผิดกฎหมายมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น แม้ว่านานาชาติจะมีมาตรการที่เข้มงวดเพื่อคุ้มครองและอนุรักษ์สัตว์น้ำหายากที่ใกล้สูญพันธุ์ ทำให้ประเทศในภูมิภาคอาเซียนต้องให้ความสำคัญในการจัดการทำการประมงที่ผิดกฎหมายขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ตามที่องค์การระหว่างประเทศได้กำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการไว้ เพื่อความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหารสำหรับประชากรในประเทศไทยและประเทศในภูมิภาคอาเซียน(ธวัชชัย สุวรรณพานิช และคณะ, 2560)

ความหมายและความสำคัญของ IUU Fishin

คำจำกัดความของการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ตามที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization : FAO) เป็นผู้ริเริ่ม คือ

1. การทำประมงที่ผิดกฎหมาย (Illegal Fishing) หมายถึง การทำประมงโดยเรือของรัฐ ชายฝั่ง หรือรัฐใด ๆ ในน่านน้ำของประเทศใด ๆ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประเทศดังกล่าว หรือ ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

2. การทำประมงที่ขาดการรายงาน (Unreported Fishing) หมายถึง การทำประมงที่ไม่รายงานหรือรายงานไม่ถูกต้อง ต่อหน่วยงานของรัฐ และขัดต่อกฎหมายที่กำหนดไว้

3. การทำประมงที่ขาดการควบคุม (Unregulated Fishing) หมายถึง การทำประมงในเขตขององค์กรจัดการประมงในระดับภูมิภาค โดยเรือไม่ปรากฏสัญชาติหรือเรือของรัฐใด ๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในองค์กรจัดการประมงในระดับภูมิภาคนั้น

ความร่วมมือของกลุ่มประเทศในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) เพื่อควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม : (IUU Fishing) ประกอบด้วย 10 ประเทศได้แก่ ประเทศเนการาบรูไนดารุสซาราม, ราชอาณาจักรกัมพูชา, สาธารณรัฐอินโดนีเซีย, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, สหพันธรัฐมาเลเซีย, สาธารณรัฐฟิลิปปินส์, สาธารณรัฐสิงคโปร์, สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม, สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และราชอาณาจักรไทย ตามแผนแม่บทของอาเซียนมีเป้าหมายที่สร้างความมั่นคงด้านอาหารให้กับภูมิภาค โดยการประมงเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งผลให้เป้าหมายนี้ประสบความสำเร็จ กลไกความร่วมมือด้านการประมงในอาเซียน ดำเนินการภายใต้กรอบการประชุมคณะทำงานประมงอาเซียน (Asean Sectoral Working Group on Fisheries) ซึ่งอยู่ในกรอบการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนด้านการเกษตรและป่าไม้ คณะทำงานประมงอาเซียนถือเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับการประมงอาเซียน โดยเฉพาะด้านวิชาการและการพัฒนาการประมงของภูมิภาค โดยโครงการพัฒนาและส่งเสริมการประมงต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Fisheries Development Center : SEAFDEC) แต่จากการศึกษาของผู้ศึกษาความร่วมมือของประเทศในภูมิภาคอาเซียนและความร่วมมือกับต่างประเทศนอกภูมิภาคและองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะขจัดปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ในภาพรวมของประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียนได้ (ศรัณย์ เพ็ชรพิรุณ, 2549)

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความร่วมมือในกรอบของประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียน เนื่องจากอาเซียนทั้งสิบชาติเป็นประเทศกำลังพัฒนาซึ่งสัตว์น้ำเป็นแหล่งโปรตีนราคาถูก ความมั่นคงทางอาหารเป็นสิ่งจำเป็นต่อภูมิภาค การควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย

จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาแหล่งโปรตีนในภูมิภาคอาเซียนอย่างยั่งยืนในอนาคต

ความร่วมมือในอาเซียนในการควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม

ประเทศในภูมิภาคอาเซียนต้องมีกิจกรรมการทำการประมงอย่างรับผิดชอบ เป็นส่วนสำคัญของความร่วมมือด้านความมั่นคงทางอาหารและเศรษฐกิจของภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ปริมาณการทำประมงผิดกฎหมาย และการใช้ ประโยชน์เกินศักยภาพที่เพิ่มขึ้น เป็นตัวเร่งการทำลายล้างปริมาณสัตว์น้ำอย่างรุนแรง ด้วยเหตุผล ดังกล่าวนี้นี้ ทรัพยากรประมงจะต้องได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน และวิธีการทำการประมงอย่างรับผิดชอบจะต้องได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังความร่วมมือในภูมิภาคเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปกป้องทรัพยากรมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมทางทะเลอย่างยั่งยืนในระยะยาว ต้นเหตุของปัญหาการทำลายล้างทรัพยากรประมงบางประเภทสามารถจัดการได้ในระดับชาติ แต่ในอีกหลายประการจะสามารถแก้ไขให้สำเร็จลงได้ในระดับภูมิภาคเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เป็นพื้นที่ที่มีระบบนิเวศน์พึ่งพาอาศัยกัน พื้นที่ทางทะเลที่ติดต่อกัน และพื้นที่ที่มีการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำกลุ่มเดียวกัน จึงขอกล่าวถึงความร่วมมือดังกล่าวเป็นสองส่วนดังนี้ (อริยพร โพธิ์ใส, 2560)

ส่วนแรก แผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคอาเซียน (RPOA) Regional Plan of Action (RPOA) to Promote Responsible Fishing Practices Including Combating IUU Fishing in the Region มีที่มาจากการแนะนำขององค์การอาหารและเกษตรแห่งองค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายและเสริมสร้างการจัดการประมงทุกระดับในภูมิภาค จะทำให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมทางทะเล และผลที่ได้รับจากการทำประมงอย่างรับผิดชอบที่ได้ประกาศใช้นั้น ในทางปฏิบัติครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการการทำการประมง และการควบคุมต่อต้านยับยั้ง และขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม(IUU Fishing) โดยกำหนดเป็นสาระสำคัญที่รัฐในอาเซียนต้องปฏิบัติดังนี้

1. ความรับผิดชอบของรัฐชายฝั่ง เป็นการรวบรวมสถิติและการแลกเปลี่ยนข้อมูล และการเสนอข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรง ให้มีทันสมัย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลกับประเทศในอาเซียน

2. ความรับผิดชอบของรัฐเจ้าของธง รัฐชายฝั่งบนความรับผิดชอบในฐานะรัฐเจ้าของธงในภูมิภาคและในฐานะเป็นแกนนำในการดำเนินการเพื่อการทำประมงอย่างยั่งยืนและต่อต้านการทำประมงที่ผิดกฎหมาย จะต้องแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่รัฐชายฝั่งทั้งหลายในฐานะรัฐเจ้าของธงและการทำประมงในภูมิภาค ในการให้ความร่วมมือเพื่อให้มั่นใจได้ว่า

เรือประมงที่ชักธงของตนจะไม่กระทำการที่มีผลต่อมาตรการอนุรักษ์และการจัดการ รวมทั้งไม่สนับสนุนการทำประมงที่ผิดกฎหมาย

3. มาตรการของรัฐเจ้าของท่าเรือ รัฐเจ้าของท่าเรือมีบทบาทที่สำคัญในการต่อต้านการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ในกรณีดังกล่าวนี้ ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคและองค์กรด้านการประมงจำเป็นต้องพัฒนามาตรการเพื่อควบคุมในการเข้าเทียบเรือของเรือประมงเพื่อขนถ่ายหรือนำสัตว์น้ำขึ้นท่า รวบรวมและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการให้ความสำคัญต่อเรื่องดังกล่าว ประเทศต่าง ๆ ควรจะพิจารณาถึงการประกาศใช้มาตรการที่ทำเทียบเรืออย่างเหมาะสม ภายใต้พื้นฐานของแผนนี้ (ชวนพิศ จันทรวราหิตย์, 2560)

ส่วนที่สอง ความร่วมมือของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ได้กำหนดเครื่องมือทางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือด้านประมง เพื่อความร่วมมือทางการประมงของภูมิภาคอาเซียน และเป็นนโยบายพื้นฐานในการวางกรอบนโยบายประมงร่วมได้ดังนี้

1. แผนงานประชาคมอาเซียน สำหรับ พ.ศ. 2568
2. วิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ สำหรับความร่วมมืออาเซียนในด้านอาหาร การเกษตรและป่าไม้ พ.ศ. 2555 - 2568 (Vision and Strategic Plan of Action for ASEAN Cooperation in Food, Agriculture and Forestry 2016 - 2025)
3. แผนบูรณาการด้านความมั่นคงทางอาหารของอาเซียนและแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์เพื่อความมั่นคงทางอาหารของภูมิภาคอาเซียน พ.ศ. 2558 - 2563 (ASEAN Integrated Food Security Framework and Strategic Plan of Action on Food Security in the ASEAN Region 2015 - 2020)
4. แผนงานในภาคส่วนต่าง ๆ ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเกษตร การประมงและป่าไม้เพื่อความมั่นคงด้านอาหาร (ASEAN Multi-Sectoral Framework on Climate Change: Agriculture, Fisheries and Forestry towards Food Security)
5. ข้อมติและแผนปฏิบัติการเรื่องการประมงอย่างยั่งยืน เพื่อความมั่นคงด้านอาหารของภูมิภาคอาเซียนถึงปี พ.ศ. 2563 (Resolution and Plan of Action on Sustainable Fisheries for Food Security for the ASEAN Region Towards 2020)
6. จัดทำแนวทางปฏิบัติที่ดีในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอาเซียน (Guidelines on ASEAN Good Aquaculture Practices (GAqP) for Shrimp and Food Fish) ได้แก่ ด้านความปลอดภัยอาหาร สุขภาพและสวัสดิภาพสัตว์น้ำ ความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและสังคม

7. มาตรการที่รัฐชายฝั่งจะต้องปรับปรุงกฎหมายภายในของตน เพื่อป้องกันการประมงที่ผิดกฎหมายอย่างเคร่งครัด และมีการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลเรือประมงที่มีขนาดตั้งแต่ 100 ตันกรอส ขึ้นไป (ชวนพิศ จันทรวราหิตย์, 2561)

การควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมายในประเทศไทย

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้กำหนดแผนปฏิบัติการสากลในการจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (International Plan of Action to Prevent, Deter and Eliminate Illegal, Unreported and Unregulated Fishing : IPOA-IUU) ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการสากลที่มีมาตรการหลายแบบเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ นำไปใช้ต่อต้านการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม และเรียกร้องให้รัฐต่าง ๆ นำแผนปฏิบัติการดังกล่าวไปปรับใช้เป็นแผนระดับชาติ (national Plan of Action to Prevent, Deter and Eliminate Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: NPOA - IUU) ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมประมงร่วมกับศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย (ศปมผ.) ได้จัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ยับยั้ง การทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม พ.ศ. 2558-2562 (Thailand national Plan of Action to Prevent, Deter and Eliminate Illegal, Unreported and Unregulated Fishing 2015 - 2019 : NPOA - IUU) และมีแผนฉบับที่ 2 (2020 - 2022) เพื่อให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ รวมทั้งบูรณาการในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประสบความสำเร็จในการป้องกัน ยับยั้ง และจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ทรัพยากรประมงและการทำประมงของประเทศไทยต่อไป (กรมการประมง, 2558)

แผนระดับชาติในการจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุมได้มีแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวตามพันธกรณีที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศและตราสารระหว่างประเทศในฐานะรัฐเจ้าของธง รัฐชายฝั่ง และรัฐเจ้าของท่าเรือ ตามแผนปฏิบัติการสากลในการจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (International Plan of Action to Prevent, Deter and Eliminate Illegal, Unreported and Unregulated Fishing : IPOA - IUU) มีที่มาจากกฎหมายระหว่างประเทศ 3 ฉบับ ได้แก่

1. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (the United Nations Convention on the Law of the Sea 1982) ซึ่งไทยเป็นรัฐภาคีตามกฎหมายระหว่างประเทศ (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2559).

2. ความตกลงว่าด้วยความพยายามปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการจัดการกลุ่มประชากรสัตว์น้ำที่ย้ายถิ่นอยู่

ระหว่างเขตทางทะเล และสัตว์น้ำที่มีการอพยพย้ายถิ่นไกล (Agreement of the Implementation of the United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 Relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly by Migratory Fish Stocks 1995) ประเทศไทยได้ยื่นภาคยานุวัติเพื่อเข้าเป็นภาคีความตกลงนี้ และมีพันธกรณีต้องปฏิบัติ

3. ความตกลงว่าด้วยการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ระดับนานาชาติของเรือประมงในทะเลนอกน่านน้ำแห่งองค์การอาหารและเกษตร องค์การสหประชาชาติ (Compliance Agreement 1993) ซึ่งประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีของความตกลงฉบับนี้

ดังนั้นการแก้ปัญหาการทำการประมงที่ผิดกฎหมายในประเทศไทยจึงต้องสอดคล้องกับความตกลงในการแก้ปัญหานี้ของประเทศสมาชิกอาเซียน

แนวทางการแก้ไขปัญหาในการควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ของประเทศในภูมิภาคอาเซียน

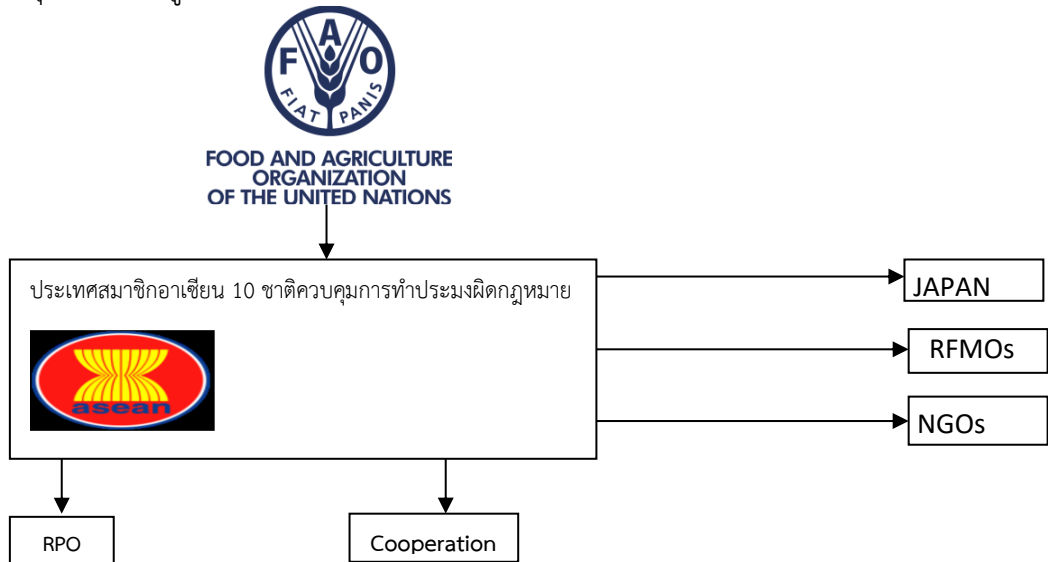
คณะกรรมการการยุโรป โดยกระทรวงกิจการทางทะเลและการประมง ได้ออกกฎระเบียบที่ 1005/2008 ลงวันที่ 25 กันยายน 2008 ว่าด้วยการจัดตั้งระบบของประชาคมยุโรป เพื่อป้องกันต่อต้าน และขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม มีผลบังคับเมื่อ 1 มกราคม 2553 กับประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรปและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ทำการค้ากับสหภาพยุโรป ตั้งแต่กฎระเบียบของสหภาพยุโรปฉบับนี้ได้รับการรับรองเป็นกฎหมาย แต่ยังไม่ผลบังคับใช้ ประเทศไทยได้พยายามดำเนินการร่วมกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน เพื่อผลักดันให้สหภาพยุโรปยืดเวลาในการบังคับใช้ระเบียบนี้ แต่ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศไม่สนับสนุนการเจรจาขอให้ยืดหยุ่นหรือยืดเวลาในการบังคับใช้ระเบียบดังกล่าว เช่น สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สนับสนุนการจัดทำระเบียบและบังคับใช้ของสหภาพยุโรปเพราะต้องการนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการกับเรือประมงต่างชาติที่ลักลอบทำการประมงในน่านน้ำของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นเครื่องมือควบคุมเรือประมงต่างชาติที่ดำเนินกิจกรรมอย่างถูกกฎหมายให้ต้องรายงานแก่ทางการมากขึ้นด้วย ในขณะที่ราชอาณาจักรกัมพูชาไม่สนใจที่จะสนับสนุนการเจรจาเพราะไม่ได้ส่งออกสินค้าประมงมากนัก มีเพียงเรือประมงขนาดเล็ก ไม่สนใจขอยืดเวลาหรือขอความยืดหยุ่น อย่างไรก็ตาม แปรประเทศสมาชิกอาเซียนที่เหลือได้ทำหนังสือถึงกระทรวงกิจการทางทะเลและการประมง ของสหภาพยุโรป ขอให้สหภาพยุโรปยืดเวลาบังคับใช้หรือยืดหยุ่นการบังคับใช้ ซึ่งแต่ละประเทศลงนามในหนังสือตนเอง เพราะไม่สามารถดำเนินการในนามของอาเซียนได้ การดำเนินการดังกล่าวจึงมีน้ำหนักไม่มากพอและไม่ประสบผลสำเร็จในการโน้มน้าวสหภาพยุโรป จึงเห็นควรที่ประเทศในอาเซียนต้องมีความร่วมมือกันอย่างมีเอกภาพ โดยจัดตั้งองค์กรกลางด้าน

การบริหารจัดการการประมงในภูมิภาคจึงจะทำให้อาเซียนทั้งสิบชาติ มีอำนาจต่อรองในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหรือระเบียบจากองค์การในภูมิภาคอื่นที่มาจำกัดการส่งออกผลิตภัณฑ์ประมงของประเทศในภูมิภาคอาเซียน (พวงทอง อ่อนอุระ, 2561)

ความร่วมมือด้านการประมงในอาเซียน ดำเนินการภายใต้กรอบการประชุมคณะทำงานประมงอาเซียน ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการจากศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งอาเซียน 10 ประเทศ ร่วมมือกับประเทศญี่ปุ่น นอกจากนี้คณะทำงานยังมีความร่วมมือด้านการประมงกับประเทศคู่เจรจาของอาเซียนในการค้า ซึ่งยังไม่เพียงพอ อาเซียนควรจะมีความร่วมมือกับองค์การบริหารจัดการประมงระดับภูมิภาค (Regional Fisheries Management : RFMOs) ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ทำประมงสัตว์น้ำในพื้นที่เดียวกัน องค์การเหล่านี้จะมีมาตรการทางวิชาการและข้อบังคับในการควบคุมเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำร่วมกัน ปัจจุบันพื้นที่ที่ทำการประมงส่วนใหญ่ของโลกถูกควบคุมโดย RFMOs ซึ่งดูแลพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคและชนิดสัตว์น้ำเป็นการเฉพาะ เช่น ปลาทูน่าสัตว์น้ำที่อพยพย้ายถิ่นระยะไกล พบว่าปกติ RFMOs จะเปิดรับรัฐที่ประสงค์จะมีส่วนร่วมมาทำความตกลงกับ RFMOs นั้น ประเทศไทยและอาเซียนควรจะทำเนิการร่วมมือกับองค์กรเหล่านี้ทั้งองค์กรที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกและองค์กรที่ประเทศไทยไม่เป็นสมาชิก เช่น คณะกรรมาธิการทูน่าแห่งมหาสมุทรอินเดีย คณะกรรมาธิการประมงแห่งมหาสมุทรแปซิฟิกตอนกลางและตะวันตก เป็นต้น การมีความร่วมมือกับองค์กรเหล่านี้ประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนอาจได้รับผลประโยชน์ ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละองค์กร เช่น เรือประมงมีสิทธิเข้าทำการประมงในพื้นที่ของภูมิภาคที่องค์กรนั้นดูแล ได้รับการแลกเปลี่ยนข้อมูลวิชาการด้านการประมง สร้างความร่วมมือในด้านการประมงและประเด็นอื่น ๆ กับประเทศสมาชิกในองค์กรนั้น และได้นับการยอมรับจากองค์กรระหว่างประเทศในการร่วมกันขจัด IUU Fishing ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ประเทศไทยและอาเซียนควรมีความร่วมมือกับองค์การนอกภาครัฐ (Non - Government Organizations : NGOs) เช่น มูลนิธิเพื่อความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมองค์การ Greenpeace เป็นต้น ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร มีการทำงานด้านสังคม กฎหมาย และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการประมงในเรื่องแรงงานในอุตสาหกรรมประมงจะทำให้ประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีภาพลักษณ์ในด้านบวก และเป็นภาพลักษณ์ที่ดีในสังคมโลก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “ความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม” ผู้ศึกษาสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา
ที่มา: (เฉลิมชล เกษจุโลม, 2565)

สรุป

การควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนมีเป้าหมายในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ภูมิภาค การประมงเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายนี้ที่จะต้องทำให้เกิดการยอมรับจากนานาชาติว่าประเทศในภูมิภาคนี้ปราศจากการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ความร่วมมือกันระหว่างประเทศไทยและประเทศในภูมิภาคอาเซียนจำเป็นต้องมีความเป็นเอกภาพ และมีความร่วมมือกับนานาประเทศในทุกระดับ ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก เพื่อให้เกิดผลในการควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ในภูมิภาคอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพ และจะมีผลดีต่อการแสดงถึงให้ความร่วมมือกับกฎระเบียบของสหภาพยุโรป ในการแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุมของประเทศไทยและประเทศในภูมิภาคอาเซียน จึงต้องกำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญครอบคลุมถึงความร่วมมือทวิภาคี ความร่วมมือพหุภาคี และความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ รวมทั้งองค์การนอกภาครัฐที่ไม่แสวงหากำไร เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการ

ควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ทั้งยังเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบกิจการประมง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับข้อมูลข่าวสารและข้อมูลวิชาการที่จำเป็นในการประกอบกิจการประมงในน่านน้ำไทย การทำประมงในน่านน้ำของรัฐชายฝั่งอื่น การทำประมงในทะเลหลวง และการปฏิบัติงานในภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ทำให้ประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีความมั่นคงทางอาหารและมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ชวนพิศ จันทรวราหิตย์. (2560). แนวทางการดำเนินความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อป้องกัน ยับยั้ง และขจัดการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม. กรุงเทพฯ: กรมประมง.
- _____. (2561). การจัดตั้งนโยบายประมงร่วมอาเซียน. เอกสารวิชาการฉบับที่ 1/2561. กรุงเทพฯ: กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- พวงทอง อ่อนอรุณ. (2561). การแก้ไขการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU Fishing) ตามหลักการ แนวคิดและบทบัญญัติของตราสารระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ธวัชชัย สุวรรณพานิช และคณะ. (2560). การศึกษาโครงการปรับปรุงแก้ไขพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558. วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 8(1), 12-28.
- กรมการประมง. (2558). ประกาศ เรื่อง แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน IUU Fishing พ.ศ. 2558-2562, สืบค้น 9 เมษายน, 2564, จาก <http://www.mfa.go.th>
- ศรัณย์ เพ็ชรพิรุณ. (2549). สมุทรรณณี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2559). อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 กับ การดำเนินงานของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อริยพร โพธิโส. (2560). มาตรการและแนวทางป้องกันปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายของ ประเทศไทยและหลักการสำคัญของ IUU Fishing. วารสารจุลนิติ, 14(4), 149-161.

ประเด็นคัดสรรว่าด้วยหลักการและรูปแบบสำหรับการปกครองท้องถิ่นร่วมสมัย *

SELECTED ISSUES ON PRINCIPLES AND FORMS FOR CONTEMPORARY LOCAL GOVERNMENT

พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์

Pongsawut Rachjun

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Roi Et Rajabhat University

E-mail: seat007@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอหลักการและรูปแบบการปกครองท้องถิ่นร่วมสมัย ซึ่งมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่นที่มีการปกครองระบบประชาธิปไตย ดังคำกล่าวของจอห์น กิฟฟอร์ด, ค.ศ.1986 ที่กล่าวว่า “ที่ผ่านมาไม่เคยมีแนวคิดใดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่า ประชาธิปไตยท้องถิ่นควรมีลักษณะอย่างไร และคนจำนวนมากที่พูดถึงความหมายของคำนี้ ต่างคนต่างพูดไม่สนใจฟังกัน” ในหลักการและรูปแบบการปกครองท้องถิ่นร่วมสมัยจะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของรัฐนั้นย่อมมีภาระหน้าที่อย่างหลากหลายในการบริหารประเทศอันจะทำให้ประชาชนได้รับความสุขความสบายในการดำรงชีวิต อีกทั้งด้านความมั่นคงแห่งชาติในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม แต่ย่อมเป็นไปได้ที่รัฐบาลจะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนท้องถิ่น เพราะอาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินงาน รวมทั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณ และตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ดำเนินงานให้ทั่วถึงได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ การลดภาระของรัฐบาลโดยการให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างแท้จริง เพื่อการสนองต่อความต้องการ และตรงกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเข้าใจในหลักการและรูปแบบสำหรับการปกครองท้องถิ่นร่วมสมัยให้ชัดเจนก่อนเสียก่อน จึงจะสามารถเข้าใจการจัดการปกครองท้องถิ่นและประชาธิปไตยท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ เพราะการจัดการปกครองท้องถิ่นจำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น เพื่อให้ทั้งท้องถิ่นและรัฐสามารถร่วมกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: หลักการ; รูปแบบ; การปกครองท้องถิ่น

* Received September 19, 2021; Revised September 30, 2021; Accepted October 6, 2021

Abstract

This article would like to point out that “Local governance” is a form of government that is necessary and important in the politics of various local communities, especially local communities with democratic governance. It is widely accepted that What should a local democracy look like and a lot of people talk about the meaning of this word. different people speak They don't listen to each other” (John Gifford, 1986). In the concept and theory of governance, it can be seen that Government, which is the mechanism for the administration of the state would have various obligations in the administration of the country which will make the people enjoy the comfort of living as well as national security in the political dimension economy and society But it is impossible for the government to take care and provide services to people in every local community. Because there may be a problem with the delay in operation. including budget constraints and the person or officer can operate thoroughly when this is Reducing the burden of government by allowing people in the local community to participate in true self-government. to meet the needs and match the purpose of that locality from the aforementioned Therefore, it is necessary to understand the principles and a model for local governance contemporary to be clearly and truly Therefore, they will be able to understand local governance and local democracy. completely correct As the saying of "John Gifford", because local governance is necessary. aligned with the local context so that both local and state can work together effectively and efficiently.

Keywords: Principle; Forms; Local Government

บทนำ

การปกครองท้องถิ่น ถือเป็นรูปแบบหนึ่งที่เป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีความสำคัญต่อการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนท้องถิ่นที่มีสภาพปัญหาสังคมวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน ลำพังเพียงรัฐบาลกลางในฐานะที่ต้องดูแลประชาชนโดยรวมทั่วประเทศ ย่อมไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างทั่วถึงตรงตามความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการเรียกร้องของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่ต้องการมีส่วนร่วมในการปกครองและพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมาอย่างยาวนาน ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจจากส่วนกลาง มาสู่การ

ปกครองแบบการกระจายอำนาจ มากขึ้น เพื่อให้สิทธิแก่ชุมชนในการตัดสินใจดำเนินการกิจของท้องถิ่น และถือเป็นสถาบันฝึกปฏิบัติการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งในบทความชิ้นนี้เป็นการให้ความหมาย ความสำคัญ หลักการ รูปแบบของการปกครองท้องถิ่นร่วมสมัย ดังต่อไปนี้

ว่าด้วยหลักการสำหรับการปกครองท้องถิ่น

ความหมายการปกครองท้องถิ่น

มีนักวิชาการคนสำคัญ ได้ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นไว้หลายประการ สามารถพิจารณาได้ ดังนี้

1. ความหมาย: นักวิชาการต่างประเทศ

Encyclopedia Britannica ได้ให้ความหมายการปกครองท้องถิ่น คือ อำนาจอหน้าที่ที่จะกำหนด และการบริหารกิจการภายในเขตพื้นที่ที่กำหนด และขนาดพื้นที่ที่อยู่น้อยกว่าภายในประเทศ ซึ่งมีขนาดเล็กกว่าประเทศ (Encyclopedia Britannica อ้างถึงใน พรชัย เทพปัญญา และคณะ, 2527)

โจน เจ. คลาร์ก ได้ให้ทัศนะต่อการปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดโดยเฉพาะ โดยได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหารการปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระพร้อมความรับผิดชอบ โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาค แต่ทั้งนี้ หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด (ประทาน คงฤทธิศึกษาการ, 2535)

Holloway (1951) ได้ให้ทัศนะต่อการปกครองท้องถิ่น ว่าหมายถึง การปกครองตนเองของชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดที่มีการจัดตั้งองค์การขึ้นทำหน้าที่ในเขตพื้นที่ที่กำหนด มีอำนาจในการบริหารงานคลัง มีอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินใจ และมีสภาของท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นองค์กรสำคัญขององค์การนี้

สรุปคือ “การปกครองท้องถิ่น” คือ การที่องค์กรหนึ่งมีพื้นที่อาณาเขตของตนเอง มีประชากร และมีรายได้ตามที่หลักเกณฑ์กำหนด โดยมีอำนาจมีอิสระในการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตน รวมทั้งมีอำนาจอหน้าที่ให้บริการในด้านต่างๆ แก่ประชาชน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวจะมีส่วนร่วมในการบริหารและปกครองตนเอง เช่น การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้ง การริเริ่มกฎหมาย การถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ประพฤติไม่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งต่อไป การให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารและคณะผู้บริหารหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น

2. ความหมาย: นักวิชาการในประเทศไทย

การให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น มีนักวิชาการในประเทศไทยได้ให้ความหมายการปกครองท้องถิ่น ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น

จรรยา สุภาพ (2531) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นไว้ว่า คือหน่วยการปกครองซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินกิจการอันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะมักมีวัตถุประสงค์ไปในทิศทางที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนปกครองตนเอง สามารถมีองค์การในทางปกครองที่จะช่วยสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น ตลอดจนการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนในเขตการปกครองนั้น ๆ ส่วนมากการปกครองท้องถิ่นมักจะเป็นนิติบุคคล อาจประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่ราษฎรเลือกตั้งเข้ามาเพื่อปฏิบัติตามกำหนดระยะเวลาโดยมีงบประมาณของตนเอง

โกวิท พวงงาม และ อลงกรณ์ อรรคแสง (2547) มีทัศนะต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าหมายถึง องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารงานในแต่ละท้องถิ่น มีผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบต่อการบริหารอย่างอิสระในเขตพื้นที่ที่กำหนด มีอำนาจในการบริหารการเงินและการคลัง และกำหนดนโยบายของตนเอง รวมทั้งหน้าที่ดำเนินกิจกรรมภายในกรอบที่กฎหมายบัญญัติไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐและของประชาชนในท้องถิ่นโดยองค์กรดังกล่าว ในกรณีประเทศไทย ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์กรบริหารส่วนจังหวัดพหุวิทยา และ กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, (2547) มีทัศนะต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าหมายถึง การปกครองซึ่งราชการส่วนกลางได้มอบอำนาจในการปกครอง และบริหารกิจการงานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขอบเขตอำนาจหน้าที่และพื้นที่ของตนที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย โดยมีความเป็นอิสระตามสมควร ไม่ต้องอยู่ในบังคับบัญชาของราชการส่วนกลาง ราชการ ส่วนกลางเป็นเพียงหน่วยคอยกำกับดูแลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินกิจการไปด้วยความเรียบร้อย หรืออีกในหนึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นคือ การกระจายอำนาจของราชการส่วนกลางเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นอิสระต่างหากจากการปกครองของราชการส่วนกลาง ที่ให้อำนาจแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้ปกครองตนเอง

วุฒิสาร ตันไชย (2547) มีทัศนะต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าหมายถึง การปกครองที่รัฐกลาง หรือส่วนกลางได้กระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่และประชากรเป็นของตนเอง ประการสำคัญขององค์กรดังกล่าวจะต้องมีอำนาจอิสระ (autonomy) ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การมอบอำนาจจากส่วนกลางมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ตัดสินใจ การตรวจสอบการทำงานและร่วมรับบริการสาธารณะต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม

แม้ว่าการปกครองท้องถิ่นจะมีอิสระในการดำเนินงานแต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง

กล่าวโดยสรุปคือ “การปกครองท้องถิ่น” มีความหมายในลักษณะสำคัญ ดังประเด็นต่อไปนี้

1) เป็นการปกครองรูปแบบหนึ่งในระดับท้องถิ่น โดยรัฐกระจายอำนาจและหน้าที่ให้ท้องถิ่นบางประการให้ท้องถิ่นรับผิดชอบ และอีกมิติหนึ่ง การปกครองท้องถิ่นเป็นผลผลิตมาจากการปกครองมาแต่โบราณที่ชุมชนมีการปกครองตนเองอยู่แล้ว

2) เป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมายและมีอิสระในการปกครองตนเอง แต่ไม่ได้หมายความว่า องค์กรดังกล่าวมีสถานะเป็นรัฐใหม่แต่อย่างใด เนื่องจากยังมีหน่วยการปกครองส่วนกลางเป็นผู้คอยกำกับดูแลเพื่อให้องค์กรปกครองท้องถิ่นดำเนินกิจการด้วยความเรียบร้อย

3) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นโดยประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4) เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย งบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หน้าที่และความรับผิดชอบของการปกครองท้องถิ่น

โกวิท พวงงาม (2547) ได้จำแนกหน้าที่ของการปกครองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ

การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของการปกครองท้องถิ่นเพื่อให้ดำเนินการ มีข้อพิจารณา ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1.1 งานที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและงานที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น โบราณสถานของท้องถิ่น ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ การจัดทำถนน สะพาน สวนหย่อม สวนสาธารณะ การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น

1.2 งานที่เกี่ยวกับการป้องกันภัย รักษาความปลอดภัย เช่น งานดับเพลิง งานบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ

1.3 งานที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม มีความสำคัญต่อประชาชนในท้องถิ่นมาก จึงเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่จะต้องจัดให้มีขึ้น หรือต้องรับผิดชอบร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหา เช่น การจัดให้มีหน่วยบริการสาธารณสุข ในท้องถิ่น สถานสงเคราะห์ เด็ก คนชรา คนพิการ รวมทั้งงานที่ให้ความรู้ความบันเทิงกับประชาชนในชุมชน เช่น การจัดห้องสมุดสำหรับประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

1.4 งานที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ของท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งสถานธนาณบาล (โรงรับจำนำ) การจัดการตลาด การจัดบริการเดินรถ เป็นต้น งานประเภทนี้ถือเป็นกิจการที่

ให้บริการแก่ประชาชน หากปล่อยให้เอกชนเข้าดำเนินการอาจไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควร หน่วยการปกครองท้องถิ่นจึงต้องรับมาดำเนินการเองและยังเป็นการเพิ่มรายได้เข้าสู่หน่วย การปกครองท้องถิ่น เพราะสามารถเรียกเก็บค่าบริการเหล่านี้จากประชาชนได้

1.5 งานที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในฐานะที่การปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันการเมืองสถาบันหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย จึงมีหน้าที่ในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการปกครองตนเอง การใช้ อำนาจเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง เช่น การจราจร การรักษาความสะอาด เป็นต้น (ชาญชัย แสงศักดิ์, 2543)

2. จำแนกบทบาทของการปกครองท้องถิ่น

ปธาน สุวรรณมงคล (2547) ได้จำแนกบทบาทของการปกครองท้องถิ่น ซึ่งโดยทั่วไป การปกครองท้องถิ่นในประเทศต่างๆ จะมีบทบาทที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ของประเทศนั้น แต่กล่าวโดยรวมแล้วการปกครองท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญ ดังนี้

2.1 บทบาทในการสนับสนุนการพัฒนาการเมือง

ในฐานะที่การปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันทางการเมืองหนึ่ง จึงมีบทบาทสำคัญ ในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา แนะนำ ติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นให้ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายและอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดอย่างมีความชอบและโปร่งใส

2.2 บทบาทให้มีบริการสาธารณะ

ในฐานะที่เป็นองค์กรที่ได้รับมอบหมายภารกิจจากรัฐบาลกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะทำหน้าที่ในการจัดให้มีและให้บริการสาธารณะที่จำเป็นแก่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งอาจแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น เช่น ชุมชนเมืองจะมีความต้องการสาธารณูปโภค ได้แก่ ไฟฟ้า การประปา เคหสถาน การขนส่งมวลชน ในขณะที่ชุมชนชนบทมักมีความต้องการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานด้านถนน แหล่งน้ำ การส่งเสริมอาชีพและรายได้ รวมทั้ง การบริการพื้นฐานที่จำเป็น แก่ประชาชน เช่น การจัดการศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น

2.3 บทบาทในการกระตุ้นพัฒนาท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญในการระดมความคิดเห็นจากประชาชน ในชุมชนและกระตุ้นชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่คณะผู้บริหารท้องถิ่น และประชาชนท้องถิ่นร่วมกันกำหนด โดยเฉพาะการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน โดยเป็นผู้สร้างบรรยากาศให้เกิดการลงทุนทั้งภายนอกและภายในชุมชน เช่น การสร้างระบบโครงข่ายถนนที่เชื่อมต่อกับทางสายหลัก มีแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคเพียงพอ มีการ

พัฒนาฝีมือแรงงานในท้องถิ่นที่จะรับรองการลงทุน จากภายนอกได้ หรือส่งเสริมให้เกิดอาชีพที่ทำรายได้แก่ประชาชนในชุมชน รวมทั้งการกระตุ้นให้มี การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น

2.4 บทบาทในการประสาน

การปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอิสระในการปกครองตนเองโดยสมบูรณ์จากรัฐ ในทางตรงกันข้าม การปกครองท้องถิ่นโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นองค์กรสำคัญที่ทำหน้าที่ประสานระหว่างนโยบายของรัฐบาลกลางกับนโยบายของคณะผู้บริหารที่มีที่มาจากสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นและประเทศชาติโดยส่วนรวม เช่น การนำนโยบายหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลของรัฐบาลมาปฏิบัติในท้องถิ่นของตน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย ของคณะผู้บริหารท้องถิ่นที่ต้องการส่งเสริมอาชีพและรายได้ของคนในท้องถิ่น เป็นต้น

2.5 บทบาทในการให้ความคุ้มครอง

การปกครองท้องถิ่นจะมีบทบาทในการให้ความคุ้มครองปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนในท้องถิ่นด้วย เช่น การดูแล ตรวจสอบมิให้โรงงานในพื้นที่ปล่อยมลภาวะออกมาเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน การให้การดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ โดยการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็ก ศูนย์สังเคราะห์คนชราและผู้ยากไร้ เป็นต้น

3. หน้าที่หลักของการปกครองท้องถิ่น

สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2550) ได้กล่าวถึงหน้าที่หลักของการปกครองท้องถิ่นไว้ 4 ด้าน ดังนี้ คือ

3.1 การให้บริการสาธารณะ

ภารกิจนี้ ได้แก่ การให้บริการด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของประชาชนทั้งในกายภาพและจิตใจ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม เช่น การให้บริการด้านการศึกษา การรักษายาบาลการคมนาคมขนส่ง การพักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริมการกีฬา การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

3.2 การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ

การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับทั้งแก่ปัจเจกบุคคลและองค์กรต่างๆ ให้ปฏิบัติตามเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขในสังคม ภารกิจนี้ เช่น การออกข้อบัญญัติท้องถิ่น การออกใบอนุญาต การตรวจสอบ การสอดส่องดูแล การให้ใบประกาศนียบัตร

3.3 การวางแผนเชิงกลยุทธ์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในระยะยาว เพื่อเป็นกรอบสำหรับการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กร รวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการด้านต่าง ๆ

3.4 การเสริมและสนับสนุน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิญชวนให้องค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ ของภาคเอกชน หรือองค์กรเอกชนมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้การส่งเสริมและสนับสนุน เช่น การให้เงินทุนสนับสนุนแก่องค์กรเอกชน ที่ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ว่าด้วยรูปแบบสำหรับการปกครองท้องถิ่น

การจัดโครงสร้างรูปแบบการปกครองท้องถิ่น

โกวิท พวงงาม (2548) ได้อธิบายถึงการจัดโครงสร้างรูปแบบการปกครองท้องถิ่น หมายถึง การออกแบบโครงสร้างรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่ามีโครงสร้างรูปแบบอย่างไร ซึ่งมีความแตกต่างกัน ในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับหลักการ ดังต่อไปนี้

1. การจัดโครงสร้างตามรูปแบบการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา

โดยทั่วไป การจัดโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นหลักๆ จะคล้ายกับระบบรัฐสภา กล่าวคือ มีการแยกเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายสภาท้องถิ่นและฝ่ายบริหาร (council mayor form) ส่วนในบางประเทศที่อาจมีการจัดโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นในลักษณะที่มีการแยกอำนาจและถ่วงดุลกัน กล่าวคือ มีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนเช่นกัน นอกจากสองรูปแบบดังกล่าวแล้วยังมีการจัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า การจัดโครงสร้างการเมืองการปกครองท้องถิ่นจะต้องเหมือนกับโครงสร้างการเมืองการปกครองระดับชาติเสมอไป แต่การที่ท้องถิ่นจะมีการจัดโครงสร้างองค์กรเช่นใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น สภาพของพื้นที่และนโยบายของรัฐ เป็นต้น

2. การจัดโครงสร้างรูปแบบตามสภาพพื้นที่และลักษณะชุมชน

การจัดรูปแบบโดยคำนึงถึงสภาพของพื้นที่และลักษณะของชุมชนประกอบกัน เช่น เป็นพื้นที่ชุมชนชนบท (rural communities) และชุมชนเมือง (urban communities) โดยจัดองค์กรปกครองท้องถิ่น ในชุมชนเมืองยังแบ่งออกได้อีกเป็นชุมชนเมือง ชุมชนหนาแน่นแบบมหานคร และอภิมหานคร เช่น มหานครปารีส มหานครลอนดอน มหานครโตเกียว ในชุมชนเมืองใหญ่มักมีการจัดรูปแบบการปกครอง ที่สลับซับซ้อน มีโครงสร้างการจัดองค์กรที่มีการจำแนกแจกแจงสูง เช่น ในชุมชนท้องถิ่นระดับมหานคร อาจมีองค์กรปกครองขนาดใหญ่ดูแลภาพรวมทั้งหมด และจะมีการแบ่งซอยพื้นที่ออกเป็นเขตปกครองย่อย ๆ

3. การจัดโครงสร้างรูปแบบตามนโยบายรัฐบาล

ในหลาย ๆ ประเทศถือว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนย่อยของรัฐ ดังนั้น จึงเป็นสิทธิของรัฐ ที่จะปรับเปลี่ยนได้ตามที่รัฐเห็นสมควร ดังเช่น กรณีประเทศอังกฤษ ที่รัฐบาลอาจมีการ

ปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างการบริหารขององค์กรปกครองท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศในแต่ละช่วง

รูปแบบขององค์กรปกครองท้องถิ่น

Norton (1994) ได้อธิบายว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ย่อมมีความเจริญก้าวหน้าและมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน ดังนั้น รูปแบบขององค์กรปกครองท้องถิ่นย่อมขึ้นอยู่กับการพัฒนา ขององค์กรปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบมาหลายรูปแบบ หลายยุคหลายสมัย ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการจัดการโครงสร้างการเมืองการปกครองของประเทศ สภาพพื้นที่และลักษณะชุมชนรวมถึงนโยบายของรัฐบาล รูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (forms of government) มีหลายรูปแบบ และแต่ละรูปแบบก็มีความสัมพันธ์กับปัจจัยข้างต้น ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบการปกครองท้องถิ่น ได้ดังนี้

1. รูปแบบที่ประชุมเมือง (Town meeting) หรือที่ประชุมเมืองที่เป็นตัวแทน (Representative town meeting)

ที่ประชุมเมืองหรือที่ประชุมเมืองที่เป็นตัวแทน ถือเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศอเมริกา ซึ่งนำมาจากประเพณีการบริหารท้องถิ่นในประเทศอังกฤษ กล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) หรือประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม (participatory democracy) เป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เก่าแก่ที่สุด และนับวันจะมีบทบาทน้อยลงในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเมืองมีการขยายตัวมากขึ้นบางแห่งอาจมีการปรับเปลี่ยนโดยการคัดเลือกตัวแทนไปประชุมเมืองแทน ในการประชุมจะมีการออกกฎข้อบังคับการกำหนดอัตราภาษีและการจัดสรรเงิน นอกจากนี้ จะมีการเลือกคณะกรรมการมาทำหน้าที่บริหารงานต่างๆ คือ การดูแลทรัพย์สินของเมือง ออกใบอนุญาตเรียกประชุมเมืองวาระพิเศษและงานต่างๆ อาทิ งานทะเบียน งานคลัง การตีราคา ตำรวจ และการศึกษา เป็นต้น

2. รูปแบบสภา-นายกเทศมนตรี หรือ สภา-ผู้บริหาร (The council mayor form or The council executive form)

องค์กรปกครองท้องถิ่นที่ใช้รูปแบบเช่นนี้ จำลองรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ กับฝ่ายบริหาร ยึดหลักการปกครองแบบรัฐสภา (parliamentary system) ซึ่งเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ เป็นครั้งแรกและเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนแบบแรกในโลก (representative democracy) อำนาจการปกครองของระบบนี้อยู่ที่สภานิติบัญญัติซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ฝ่ายบริหารก็มาจากการคัดเลือกของสภา คณะรัฐมนตรีก็มาจากการเลือกตั้งของประชาชนทางอ้อม สภาเป็นผู้ควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหารและสภามีอำนาจสูงสุด หลักการดังกล่าว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทนี้จึงแบบอำนาจออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายสภา (council) และฝ่ายบริหาร (executive) ฝ่ายสภาทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติคือ

ออกกฎหมายข้อบังคับต่างๆ เช่น เทศบัญญัติที่ออกโดยเทศบาล สถาปนาประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ส่วนฝ่ายบริหารประกอบด้วยสมาชิกของสภาจำนวนหนึ่ง ซึ่งก็คือผู้นำของกลุ่มบุคคลที่กลุ่มเสียงข้างมากของสภานั้นเอง

3. รูปแบบนายกเทศมนตรีอ่อนแอหรือผู้บริหารอ่อนแอ (The weak mayor form or the executive form)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้รูปแบบนี้ โดยยึดหลักการปกครองระบบประธานาธิบดี (presidential system) ซึ่งเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาและได้รับอิทธิพลทางความคิดอย่างมาก จากแนวคิดของมองเตสกีเออ (Montesquieu) นักคิดชาวฝรั่งเศส (ค.ศ.1689 - 1755) คือ หลักแบ่งแยกอำนาจ (separation of powers) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะป้องกันการฉ้อฉลอำนาจ โดยฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร หรือแม้แต่ฝ่ายตุลาการ ผลของแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ และผู้นำฝ่ายบริหาร เมื่อทั้งสองฝ่ายมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนเหมือนกัน จึงมีอำนาจ และศักดิ์ทัดเทียมกัน เกิดการถ่วงดุลอำนาจกัน (system of checks and balances)

4. รูปแบบนายกเทศมนตรีเข้มแข็ง (The strong mayor form)

รูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสหรัฐอเมริกา เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ. 2463 หรือปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา หลังจากที่เมืองมีการเติบโตใหญ่มากการพัฒนาอุตสาหกรรมขยายตัวมากขึ้นในเขตเมืองและรูปแบบองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบเดิมที่เรียกว่า “แบบนายกเทศมนตรีอ่อนแอ” ที่ฝ่ายบริหารหลายคนมาจากการเลือกตั้งโดยตรงเริ่มมีจุดอ่อนมาก การบริหารงานขาดประสิทธิภาพ แบบนายกเทศมนตรีเข้มแข็งจึงเป็นทางเลือกใหม่แทนรูปแบบเก่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่หลายคนเรียกว่า “แบบฝ่ายบริหารเข้มแข็ง” (the strong executive form)

5. รูปแบบคณะกรรมการ (The commission form)

สำหรับรูปแบบการบริหารงานของคณะกรรมการเกิดขึ้นครั้งแรกที่เมืองกาลเวสตัน (Galveston) รัฐเท็กซัส ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประมาณ ปี ค.ศ.1900 มีพื้นฐานตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า การออกกฎหมาย และการบริหารงานไม่จำเป็นต้องแยกจากกัน แต่ใช้คนชุดเดียวกันทำงานทั้งสองอย่าง ส่วนที่เหมือนกัน กับรูปแบบองค์กรปกครองท้องถิ่นอื่นๆ ก็คือ คณะกรรมการชุดดังกล่าวมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน

รูปแบบคณะกรรมการนี้มีลักษณะสำคัญคือ ประชาชนผู้เลือกตั้งเลือกคนจำนวน 3-7 คน เข้ามาทำงานบริหารเมืองโดยไม่คิดว่าสังกัดพรรคใด ในด้านนิติบัญญัติคณะกรรมการจะทำหน้าที่ออกกฎหมายข้อบัญญัติและกำหนดนโยบาย คณะกรรมการชุดนี้มักเรียกกันว่า คณะกรรมการใหญ่ (board of commission) ส่วนการบริหารงานคณะกรรมการแต่ละคนก็จะแยกกันไปดำเนินงานคนละอย่างโดยไปคุมงานแต่ละแผนก เช่น แผนกถนน แผนกประปา แผนกจัดการน้ำ

เสีย แผนกดับเพลิง แผนกคลัง ฯลฯ และคณะกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานด้านพิธีการ (ceremonial mayor)

6. แบบผู้จัดการเมือง (The city manager)

การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบผู้จัดการเมือง มักใช้ในชุมชนท้องถิ่นที่มีความเจริญมาก โดยการจ้างผู้บริหารมืออาชีพเข้ามาทำหน้าที่บริหารงานแทนนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง และนักการเมืองจะทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติเท่านั้น ผู้บริหารมืออาชีพจะมีสัญญาจ้างมักจะเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นในเขตพื้นที่ที่มีความเจริญสูง ทำให้ต้องอาศัยนักบริหารมืออาชีพมาช่วยในการบริหารงานท้องถิ่น (ประธาน สุวรรณมงคล, 2547)

การจัดรูปแบบและโครงสร้างภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. การจัดรูปแบบและโครงสร้าง : นักวิชาการต่างประเทศ

Alderfer ได้ให้ทัศนะต่อการจัดรูปแบบและโครงสร้างของการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศต่าง ๆ ในโลก ว่าเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์ที่ยาวนานหลายร้อยปี รูปแบบและโครงสร้างของท้องถิ่น จะสะท้อนให้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต หรือสิ่งที่ผู้คนคิดว่าควรจะเป็นอยู่ในปัจจุบันหรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต หรือสิ่งที่ทุกคนคิดว่าควรจะเป็นอยู่ในปัจจุบันหรือเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นในอนาคต รูปแบบและโครงสร้างก่อให้เกิดแบบแผนของอำนาจต่าง ๆ และความสัมพันธ์ของอำนาจเหล่านั้น โดยแสดงให้เห็นถึงแนวทาง ของกิจกรรมของประชาชน และกลไกในการปฏิบัติงานของหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องทั้งประชาชนตลอดเจ้าหน้าที่ขององค์กรที่อยู่ในระดับที่สูงขึ้นไป ดังนี้คือ (Harold F. Alderfer, 1964)

1.1 โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะเป็นเรื่องที่กระทบต่อรูปแบบการใช้อำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่น โครงสร้างมีผลกระทบสูงต่อธรรมเนียมปฏิบัติที่ผลประโยชน์ต่างๆจะถูกจัดสรรและเป็นกรอบ ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดขอบเขตและความรุนแรงของการขัดแย้งทางการเมืองของชุมชน เมื่อผลประโยชน์ มีการปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบและโครงสร้างแบบหนึ่งเป็นไปตามลักษณะของแต่ละโครงสร้าง การจัดโครงสร้างมีผลกระทบต่อคุณภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญในการสร้างรูปแบบพฤติกรรม ทำทีของอำนาจ การใช้อำนาจ และสุดท้ายกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจและลงมือกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กล่าวคือ สามารถกำหนดได้ว่า ใครจะได้อะไรจากระบบการเมืองในท้องถิ่นที่ผู้บริหารต้องมาจากการเลือกตั้งผู้บริหาร จะต้องตอบสนองความต้องการของกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ โดยเร็ว ในทางตรงกันข้าม ในท้องถิ่นที่ผู้บริหารเป็นผู้จัดการไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง อาจไม่แสดงการตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อ ความต้องการของประชาชนและกลุ่มต่างๆ ดังนั้น ด้วยความสำคัญของการจัดรูปแบบและโครงสร้างภายใน ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

ที่จะต้องพิจารณาทำความเข้าใจกับเรื่องการจัดโครงสร้างภายใน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1) แนวคิดว่าด้วยการจัดชั้นภายในระบบการปกครองท้องถิ่น

แนวคิดว่าด้วยการจัดชั้น (tier system) เป็นแนวคิดที่แบ่งแยกภารกิจหน้าที่ระหว่างองค์กรที่จัดทำบริการสาธารณะ กล่าวคือ ภารกิจหน้าที่ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดโครงสร้างระบบ การปกครองท้องถิ่น นั่นคือ การกำหนดชั้นภายในระบบการปกครองท้องถิ่น เช่น หากการบริการสาธารณะประเภทใดที่หน่วยงานในพื้นที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดทำได้ และจัดทำแล้วเกิดความคุ้มค่า ก็อาจจะมอบหมายการบริการสาธารณะประเภทนั้นให้หน่วยงานในพื้นที่ในชุมชนจัดทำได้เลย แต่หากการบริการสาธารณะประเภทใดมีขนาดใหญ่ต้องอาศัยงบประมาณและเทคโนโลยีขั้นสูงเกินกว่าที่หน่วยงานในพื้นที่จะจัดทำได้ หรือการบริการสาธารณะประเภทนั้นเป็นบริการสาธารณะที่มีผลกระทบหรือครอบคลุมหลายพื้นที่ หรือหากหน่วยงานในพื้นที่มีศักยภาพที่จะจัดทำ แต่จัดทำแล้วไม่เกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ บริการสาธารณะประเภทดังกล่าวนี้ อาจจะมอบหมายให้หน่วยงานที่สูงขึ้นไป ซึ่งมีศักยภาพที่สูงกว่า มีงบประมาณที่มากกว่า มีเทคโนโลยีที่สูงกว่า เป็นผู้จัดทำ

2) แนวคิดว่าด้วยการจัดโครงสร้างแบบหลายชั้น

ความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์หลายชั้น คือ การทำให้ภารกิจหน้าที่ต่างๆ สามารถเข้าถึงผู้อยู่อาศัยได้ง่าย โดยการแบ่งแยกให้องค์กรที่อยู่ส่วนกลาง (intermediate level) หมายถึง หน่วยการปกครองระหว่างรัฐบาลกลางและหน่วยการปกครองท้องถิ่นพื้นฐานรองรับภารกิจที่เป็นอำนาจหน้าที่ขนาดใหญ่ นอกจากนี้ ระบบหลายชั้นยังสามารถหลีกเลี่ยงความไม่พอใจที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มีขนาดใหญ่องค์กรเดียวได้ด้วย (Alan Norton, 1994) ยังมีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อจำนวนชั้นและจำนวนขนาดขององค์กรที่อยู่ตรงกลาง โดยปัจจุบันที่สำคัญที่สุดคือ ขนาดพื้นที่ภูมิศาสตร์ของประเทศ จำนวนหน่วยการปกครองท้องถิ่นพื้นฐานและระดับการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง เมื่ออำนาจการตัดสินใจถูกรวมศูนย์ก็จะมี การเพิ่มจำนวนความต้องการของการบริหาร โดยการเพิ่มองค์กรที่อยู่ตรงกลาง เพื่อที่จะแปลงความต้องการของรัฐบาลกลางให้มีผลในทางปฏิบัติในท้องถิ่นในหลายประเทศพื้นที่ชนบทก็จะมีจำนวนชั้นมากกว่าพื้นที่ในเมือง เพราะในเขตชนบทมีขนาดพื้นที่น้อยจึงทำให้มีความต้องการหน่วยการปกครองที่อยู่ตรงกลาง เพื่อเข้าไปช่วยจัดการภารกิจต่างๆ ให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเล็กๆ แทน ดังภาพที่ 1

3) แนวคิดว่าด้วยการจัดโครงสร้างรูปแบบเดียว

การจัดโครงสร้างแบบชั้นเดียวเป็นการจัดชั้นที่ง่ายที่สุด โดยจัดให้องค์กรที่ตั้งขึ้น มีหน้าที่ทุกอย่างรวมกันอยู่ชั้นเดียว (single tier system) ในทางทฤษฎีนั้น แต่ละหน่วยปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถประมวลรวบรวมกลุ่มเป้าหมายและนโยบายเพื่อทำเป็นรายการความต้องการของท้องถิ่นแล้ว จัดเรียงลำดับความสำคัญ การจัดโครงสร้างแบบชั้นเดียวนี้นี้

บางครั้งจะจัดบริการให้ประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าการจัดโครงสร้างแบบหลายชั้น เพราะการจัดให้หน้าที่ภารกิจทุกอย่างรวมอยู่ในชั้นเดียว จะทำให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมียอำนาจหน้าที่เบ็ดเสร็จ และสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นได้ เพราะหากอำนาจหน้าที่กระจายไปอยู่หลายหน่วยงานอาจเป็นการยากที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนาให้เป็นหนึ่งเดียว

2. การจัดรูปแบบและโครงสร้าง: นักวิชาการในประเทศไทย

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2546) ได้กล่าวว่า สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน ได้มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น มี 2 รูปแบบคือ

2.1 รูปแบบทั่วไป ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่ครอบคลุมเทศบาล และองค์การปกครองส่วนตำบลในแต่ละจังหวัด โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนี้จะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ประสานงานให้ความร่วมมือและสนับสนุนหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็ก ตลอดจนดำเนินการในกิจการที่หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กไม่สามารถทำได้ เพราะกิจการดังกล่าวเป็นกิจการที่ควบคุมพื้นที่กว้าง เป็นกิจการที่ต้องการความเป็นเอกภาพและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องขีดความสามารถของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กจะกระทำได้ ในส่วนของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กก็มีอำนาจหน้าที่ให้บริการสาธารณะต่างๆ ภายในเขตพื้นที่ของตนเอง

2.2 รูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (กทม.) และ เมืองพัทยา ซึ่งตามพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้บัญญัติให้กรุงเทพมหานคร มีฐานะเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่ มีอำนาจหน้าที่เทียบเท่ากับองค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมกับเทศบาล ในขณะที่เมืองพัทยามีฐานะเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่มีพื้นที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด อำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยาจึงเทียบเท่ากับเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนโครงสร้างการจัดชั้นภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ได้มีความพยายามที่จะจัดชั้นให้เป็นระบบ 2 ชั้น (two tier) กล่าวคือ การทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน (upper tier) จัดทำภารกิจในโครงการขนาดใหญ่ครอบคลุมทั้งจังหวัด และภารกิจที่ระดับล่างทำไม่ได้กับหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กในระดับล่าง (lower tier) ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จึงทำภารกิจให้บริการสาธารณะภายในพื้นที่ของตนเอง

สรุป

บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับ หลักการ รูปแบบ สำหรับการปกครองท้องถิ่นร่วมสมัย ถือว่าองค์ความรู้เหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาศาสตร์ปกครองท้องถิ่นร่วมสมัย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น อาทิเช่น ผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ประชาชนรวมทั้งผู้สนใจ จึงสมควรที่จะศึกษาองค์ความรู้เหล่านี้ให้เข้าใจ

องค์ความรู้ว่าด้วยหลักการสำหรับการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ 1) ความหมายการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย ประเด็นความหมายตามทัศนะของนักวิชาการต่างประเทศ และประเด็นความหมายตามทัศนะของนักวิชาการในประเทศไทย 2) หน้าที่และความรับผิดชอบของการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย ประเด็นหน้าที่และความรับผิดชอบของการปกครองท้องถิ่น และประเด็นบทบาทของการปกครองท้องถิ่น

องค์ความรู้ว่าด้วยรูปแบบสำหรับการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ 1) การจัดโครงสร้างรูปแบบการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย ประเด็นการจัดโครงสร้างตามรูปแบบการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ประเด็นการจัดโครงสร้างรูปแบบตามสภาพพื้นที่และลักษณะชุมชน และประเด็นการจัดโครงสร้างรูปแบบตามนโยบายรัฐบาล 2) รูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ประเด็นรูปแบบที่ประชุมเมืองหรือที่ประชุมเมืองที่เป็นตัวแทน ประเด็นรูปแบบสภา-นายกเทศมนตรี หรือ สภา-ผู้บริหาร ประเด็นรูปแบบนายกเทศมนตรีอ่อนแอหรือผู้บริหารอ่อนแอ ประเด็นรูปแบบนายกเทศมนตรีเข้มแข็ง ประเด็นรูปแบบคณะกรรมการ และประเด็นแบบผู้จัดการเมือง และ 3) การจัดรูปแบบและโครงสร้างภายในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ประเด็นการจัดรูปแบบและโครงสร้างตามทัศนะของนักวิชาการต่างประเทศ และประเด็นการจัดรูปแบบและโครงสร้างตามทัศนะของนักวิชาการในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2548). *การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการ และมิติใหม่ในอนาคต*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- โกวิทย์ พวงงาม และ อลงกรณ์ อรรคแสง. (2547). *คู่มือมิติใหม่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- จรรยา สุภาพ. (2531). *สารานุกรมรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2539). *วิสัยทัศน์การเมืองการปกครองและกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: พินเศพรินทร์ เซ็นเตอร์.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2542). *100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ.2440 - 2540*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คบไฟ.

- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2550). การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น: อภิธานศัพท์ของอารยธรรมโลก, ภาคที่ 1. กรุงเทพฯ: คปไฟ.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2546). ทิศทางการปกครองท้องถิ่นไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2547). สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย. หมวดแนวคิดพื้นฐาน : รัฐบาลกับการปกครองท้องถิ่น. สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.
- ประทาน คงฤทธิศึกษาการ. (2534). การปกครองเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ: สหยาบถ้อยและการพิมพ์.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2547). การปกครองท้องถิ่นไทยในบริบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรชัย เทพปัญญา และคณะ. (2547). การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: สัมพันธ์พาณิชย์.
- Alan, N. (1994). *International Handbook of Local and Regional Government: A Comparative Analysis of Advanced Democracies*. Hants: Edward Elgar.
- Alderfer, H. F. (1964). *Local government in developing countries*. New York: McGraw-Hill.
- Clark, J. J. (1957). *Outline of local government of the united kingdom*. London: Sir Issac Pitman and Son, Ltd.
- Committee for economic development. (1966). *Modernization local government to Secure a balance federalism. a statement on national policy by the research and policy committee of the committee for economic development*. New York: committee for economic development
- Gyford, J. (1986). *Diversity, sectionalism and local democracy. research Vol. 3. of Widdicombe report on the conduct of local authority business. committee of Inquiry into the conduct of local authority business*. London : Her majesty's stationery office.
- Holloway, W. V. (1951). *State and local government in the united states. ministry of education*. New York: McGraw - hill book company.

การประยุกต์วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการกับ
การตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง*
APPLICATION OF THE YONISOMANASIKARA THINKING METHOD WITH THE
DECISION-MAKING TO PARTICIPATE IN POLITICAL RALLY

รัชฎากร เอี่ยมอำไพ
Ratchadakorn Aimampai
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University Sirindhornrajavidyalaya Campus
Corresponding Author E-mail: Nidkon2104@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การชุมนุมทางการเมืองเป็นการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่งเพื่อต้องการเรียกร้องหรือเสนอข้อคิดเห็นต่อการบริหารงานของรัฐบาลให้เป็นไปตามที่ต้องการ โดยการที่จะตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองกับฝ่ายใดก็ตามถือว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลลัพธ์ที่จะได้มาตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ หลักโยนิโสมนสิการจึงเป็นหลักธรรมที่มีวิธีการทางความคิดที่เป็นระบบให้สามารถวิเคราะห์เพื่อให้เห็นเหตุและผลของการกระทำรวมถึงเป้าหมายให้ได้ประจักษ์อย่างแท้จริง มีหลักวิธีคิดคือ วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์สามารถทำให้ทราบถึงจุดประสงค์และความมุ่งหมายของกิจกรรมนั้นว่าต้องสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมมากน้อยเพียงใด วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออกจะต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย และการแก้ปัญหาที่ตรงกับสาเหตุ และวิธีคิดแบบอุปมาอุปไมยปลุกเร้าคุณธรรมช่วยให้การพิจารณาตัดสินใจการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองเป็นไปโดยการใช้สติ การใช้วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการเข้ามาประยุกต์ใช้ประกอบตัดสินใจในเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองจะช่วยให้มีการพิจารณา วิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลต่าง ๆ ได้ดี อันจะส่งผลถึงการ นำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองที่เป็นไปอย่างมีคุณค่าและเกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยแท้จริง

คำสำคัญ: หลักโยนิโสมนสิการ; การตัดสินใจทางการเมือง; การชุมนุมทางการเมือง

Abstract

This article aims to study the way of thinking according to the Yonisomanasikara principle. It can be applied to decision-making to join in political rallies. This is a political rally that expresses political participation, for the purpose of requesting or expressing opinions to the government as necessary. The Yonisomanasikara is a principle has systematic way of thinking. be able to analyze to see the cause and effect of actions and goals to clearly. Have a main thinking method is use thinking method with objective relate. Be able to know to objective and goal of activities must be valuable to how must of public good. The Good-not good method thinking and solution method thinking. Be able to see both the good and the bad, and when solving problems to know what is the destination or where to go. The Good-not good thinking method and solution thinking method. This thinking method able to see both the good and the bad, and when solving problems must be have the right solution direct with to cause and good moral method thinking to helping to consider the decision to participate in political rally with consciousness. Using the method of thinking according to the principle of Yonisomanasikara to apply in decision making, help to consideration, analyze any data as well. This will result in the decision to join a political assembly that is valuable and truly beneficial to the nation.

Keywords: Yonisomanasikara Thinking Method; Political Decision-making; Political Rally

บทนำ

หลังจากการปฏิวัติสยามโดยคณะราษฎรเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 หลังจากนั้นเป็นต้นมาการเมืองไทยมีความผันผวนมาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งมีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 นับเป็นการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมไทย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2480 จึงมีการเลือกตั้งโดยให้ประชาชนเป็นผู้ลงคะแนนเสียงเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยตนเองจนถึงปัจจุบัน และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤติทางการเมืองมาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็นการประชุมทางการเมือง การประท้วงรัฐบาล หรือการทำรัฐประหาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศชาติมากมายไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะด้านความเชื่อมั่นของประเทศไทยต่อสังคมโลกที่มีลดลง และที่สำคัญคือเกิดการแตกแยกทางความคิดของประชาชนทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมไทยตามมา

การชุมนุมทางการเมืองหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองจัดได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกรูปแบบหนึ่ง การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองของประชาชน ตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมือง การปกครองระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ (จันทนา สุทธิจารี, 2544) และการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพที่จะชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านการกระทำของรัฐบาลการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองถือได้ว่าเป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้รัฐบาลทราบว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายและการกระทำของรัฐบาล และเพื่อแสดงการเรียกร้องให้รัฐบาลสนองตอบความต้องการของประชาชนอย่างรวดเร็ว (สมบัติ อารัมธัญวงศ์, 2544) รวมถึงเป็นการแสดงออกเพื่อให้รัฐได้รับทราบถึงความต้องการของผู้ร่วมชุมนุม ทั้งนี้ประเด็นรวมทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ในการชุมนุมนั้นมักถูกนำมาขยายออกไปสู่สังคมเพื่อสร้างแนวร่วมในการชุมนุม ในส่วนของแกนนำหรือผู้จัดการชุมนุม มักเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางการเมืองหรือการชุมนุมมาก่อนมีความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น และประสานความร่วมมือทั้งระหว่างแกนนำกับผู้ชุมนุมการชุมนุมกับภาคีเครือข่ายภายนอก รวมถึงมีศิลปะในการจูงใจหรือชักนำประชาชนที่เข้าร่วมการชุมนุมให้คล้อยตามหรือปฏิบัติตามได้ (มานิตย์ จุมปา, 2543; ลิขิต อีริเวคิน, 2540) ที่ให้นิยามคำว่า ผู้นำทางการเมืองจะต้องมีความต้องการที่จะเป็น ไม่ใช่แค่การนำคนมาร่วมชุมนุม

ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ามีผู้เข้าร่วมการชุมนุมของแต่ละกลุ่มเป็นจำนวนมากซึ่งประกอบไปด้วยประชาชนหลากหลายอาชีพ สืบเนื่องจากการมีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่าง การมีทัศนคติที่แตกต่าง ความเชื่อ ความศรัทธา และอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่างกัน ซึ่งไม่ใช่เรื่องผิดปกติในสังคมประชาธิปไตยเพราะทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกัน การเข้าเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง เช่น การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาประเทศ กับ นักการเมือง การยื่นข้อเรียกร้องความต้องการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ กับ นักการเมือง การร่วมประชุมทางการเมืองของพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือการดำเนินงานของนักการเมืองในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติในการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ การชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องความต้องการบางสิ่งบางอย่างผ่านนักการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งประชาชนกระทำโดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือภารกิจต่างๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย (ศักดิ์สิน อุดมวิทย์ไพศาลและคณะ, 2562)

ดังนั้นการการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองหรือการเข้าเป็นแนวร่วมทางการเมืองจัดได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่ง หากแต่การที่จะตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง

กับฝ่ายใดนั้นจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงเป้าหมายการชุมนุมให้รอบคอบอย่างถี่ถ้วนซึ่งต้องมีวิธีคิดวิเคราะห์ที่เป็นระบบประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้ผลของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกิดประโยชน์กับส่วนรวมมากที่สุดและแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้อย่างยั่งยืน

ความหมายและความสำคัญของโยนิโสมนสิการ

จากความหมายของโยนิโสมนสิการในพระไตรปิฎก ได้กล่าวไว้ดังนี้

โยนิโสมนสิการสูตร ว่าด้วยการมนสิการโดยแยกคาย

“ภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อภิกษุมนสิการโดยแยกคาย สติสัมโพชฌงค์ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้วย่อมถึงความเจริญเต็มที่ ฯลฯ

อุเบกขาสัมโพชฌงค์ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้วย่อมถึงความเจริญเต็มที่” (ส. ม. (ไทย) 19/217/149)

นอกจากนี้ยังมีความหมายรวมไปถึงโดยรูปศัพท์โยนิโสมนสิการประกอบด้วย โยนิโส กับ มนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ ซึ่งแปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญา อุบาย วิธี ส่วน มนสิการ แปลว่าการทำในใจ การคิด คำนึง นึกถึง ใส่ใจ พิจารณาเมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการท่านแปล สืบๆ กันมาว่า การทำในใจโดยแยกคาย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562)

โยนิโสมนสิการมีวิธีคิดก็คือการนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือโยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติการ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือเรียกสั้นๆ ว่า วิธีโยนิโสมนสิการนี้ แม้จะมีหลายอย่างหลายวิธี แต่เมื่อว่าโดยหลักการ ก็มี 2 แบบ คือ

1. โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัด หรือกำจัดอวิชชาโดยตรง หมายความว่าโยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัด หรือบรรเทาต้นเหตุ โยนิโสมนสิการที่มุ่งกำจัดอวิชชาโดยตรงนั้น ตามปกติเป็นแบบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติธรรมจนถึงที่สุด เพราะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจตามเป็นจริง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตรัสรู้

2. โยนิโสมนสิการแบบสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ มักใช้เป็นข้อปฏิบัติขั้นตอน ซึ่งมุ่งเตรียมพื้นฐานหรือ พัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม ให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไปเพราะเป็นเพียงขั้นขัดเกลาจิตใจ แต่โยนิโสมนสิการหลายวิธีใช้ประโยชน์ได้ทั้งสองอย่าง คือ ทั้งกำจัดอวิชชา และบรรเทาต้นเหตุไปพร้อมกัน

สรุปได้ว่า การนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ คือการนำโยนิโสมนสิการมาปฏิบัติเพื่อมุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไป สำหรับการนำหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้กับการตัดสินใจเข้าเป็นแนวร่วมทางการเมืองหรือการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง มีวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ดังนี้

วิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ คำ ธรรม แปลว่า หลัก หรือ หลักการ คือหลัก ความจริง หลักความดีงาม หลักการปฏิบัติหรือหลักที่จะเอาไปใช้ปฏิบัติ คำว่าอรรถ แปลว่า ความหมาย ความมุ่งหมาย จุดหมาย ประโยชน์ที่ต้องการ หรือสาระที่พึงประสงค์

วิธีคิดแบบคุณโทษ และทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้งคุณ โทษ และ ทางออก เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และยอมรับความจริงนั้นทุกด้านทั้งด้านดีและด้านเสีย เช่นเมื่อจะแก้ปัญหาต้องทำความเข้าใจปัญหาให้ชัดเจนและมองเห็นทางออกของปัญหานั้น ๆ ได้ การคิดแบบนี้มีลักษณะ 2 ประการ คือ ลักษณะการมองเห็นตามความเป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย และเมื่อจะแก้ปัญหา หรือวิธีออกไปจากสภาพที่ไม่พึงประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง การเห็นเพียงคุณหรือโทษ ข้อดี ข้อเสีย ยังไม่เพียงพอ จะต้องมองเห็นทางออก มองเห็น จุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายหรือที่จะไปนั้น คืออะไร คืออย่างไร

วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม มีหลักการทั่วไปของวิธีคิดแบบนี้คือสิ่งประสบเหมือนกันแต่บุคคลรับรู้ต่างกันอาจมองเห็นและคิดนึกปรุงแต่งไปคนละอย่างผู้ที่ไม่มีโยนิโสมนสิการก็จะรู้สึกสลดหดหู่ เศร้าใจ เหี่ยวแห้งใจหรือจิตใจในความตายของคนที่ถูกยิงสังหาร แต่หากเป็นผู้มีโยนิโสมนสิการจะคิดประกอบด้วยสติ หรือระลึกถึงสิ่งที่กำลังเกี่ยวข้อง มีความรู้สึก เร้าใจ มีสำนึกในการเร่งทำการงาน และรู้ตามความเป็นจริง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562)

สรุปได้ว่า หลักธรรมโยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมที่มีวิธีการทางความคิดที่เป็นระบบให้สามารถวิเคราะห์ มองเห็นเหตุและผลของการกระทำและเป้าหมายนั้น ๆ ให้ได้ประจักษ์อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการที่จะพิจารณาตัดสินใจกระทำการใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองที่จะให้ได้มาซึ่งคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด

การชุมนุมทางการเมือง

จากความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นประชาชนสามารถแสดงออกมาได้หลายรูปแบบ การชุมนุมทางการเมืองเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญที่ประชาชนแสดงออกมาที่มีความคิดเห็นต่างกันของแต่ละกลุ่มทางการเมือง สาเหตุที่ทำให้เกิดการชุมนุมเกิดจากการต้องการอำนาจทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์โดยเกี่ยวข้องกับการทุจริตรวมถึงประเด็นที่มีความอ่อนไหวต่อความรู้สึกของประชาชน รวมถึงความขัดแย้งจนนำไปสู่การชุมนุมว่าหรือเกิดจากความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากการขาดโอกาส ขาดสิทธิ ขาดทรัพยากรหรือธรรมชาติไม่เข้าข้าง ซึ่งรัฐต้องเข้ามาทำหน้าที่แทรกแซงเพื่อให้ความเป็นธรรมเกิดขึ้นรวมถึงผลกระทบจากการชุมนุมในด้านต่างๆทั้ง ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ผลกระทบที่เกิดจากการชุมนุมทางการเมืองที่นำไปสู่การขาดเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ การเปลี่ยนรัฐบาลความต่อเนื่องของการนโยบายไปปฏิบัติ ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงผลกระทบในวงกว้างทำให้ระบบสังคมเกิดความขัดแย้งร้าย ลึก สถาบันหลักของประเทศถูกตั้งคำถามถึงความชอบธรรม หลักนิติธรรมและหลักกฎหมายถูก สั่นคลอนเกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ (ยรรยง ผิวผ่อง และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนสุ, 2558)

การที่จะยอมรับความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ คือความรู้ทางการเมือง (Dalton, 2000) อธิบายเกี่ยวกับความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) ว่าเป็นหลักพื้นฐานสำคัญที่มีความหมายต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ถ้าบุคคลมีความรู้ทางการเมืองก็จะมีแนวโน้มที่ประชาชนนั้นจะมีพฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior) ในหลายรูปแบบ (Ondercin & John-White, 2011) และประชาชนจะเข้าร่วมในพรรคการเมืองที่พวกเขาชื่นชอบที่มีอุดมการณ์เหมือนพวกเขา (Choma & Hafer, 2009) องค์ประกอบที่เป็นความรู้ทางการเมือง ว่าประกอบด้วย 1) ทักษะ (Attitude) พร้อมแสดงออก ไม่เกรงกลัว (Prejudice) 2) ความเต็มใจและมีส่วนร่วม (Willingness to Engage) เป็นความตั้งใจ ที่จะเข้าร่วมในการกระทำทางการเมือง (Political Action) จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนต้องให้ความสนใจและศึกษาความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญประกอบกับการตัดสินใจเข้าเป็นแนวร่วมทางการเมืองหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มการเมืองที่ตนเองชื่นชอบหรือศรัทธาเพื่อให้การเข้าร่วมชุมนุมของตนเองได้ผลตามวัตถุประสงค์หลักที่ตนเองต้องการและสอดคล้องกับประโยชน์ที่จะได้กับส่วนรวมเป็นสำคัญ ถือเป็นการพัฒนาทางการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่ง

สรุปได้ว่า การชุมนุมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางการเมืองโดยประชาชนที่มีความคิดเห็นต่างกันที่แสดงออกมา สาเหตุหลักเกิดจากความต้องการอำนาจทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มหรือเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่กระทบต่อความรู้สึกที่อ่อนไหวของประชาชนส่วนมา ผลกระทบจากการชุมนุมทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและความคิดเห็นแตกต่างทางการเมืองในสังคม การที่แต่ละฝ่ายจะยอมรับความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันได้นั้นต้องมีความรู้ทางการเมืองเพราะเป็นพื้นฐานสำคัญ การฝึกให้มีทัศนคติทางการเมืองที่เป็นกลาง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้มาด้วยประโยชน์ต่อส่วนรวม

การประยุกต์วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการกับการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง

การประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการสำหรับการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองนั้น จำเป็นที่จะต้องนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการที่จะได้มาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยแท้จริง โดยการพิจารณา วิเคราะห์ แยกแยะ ข้อมูล การกระทำของกลุ่ม ให้ครบทุกด้าน ซึ่งก่อนที่จะตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองควรที่จะใช้วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการเข้ามาประยุกต์คือ

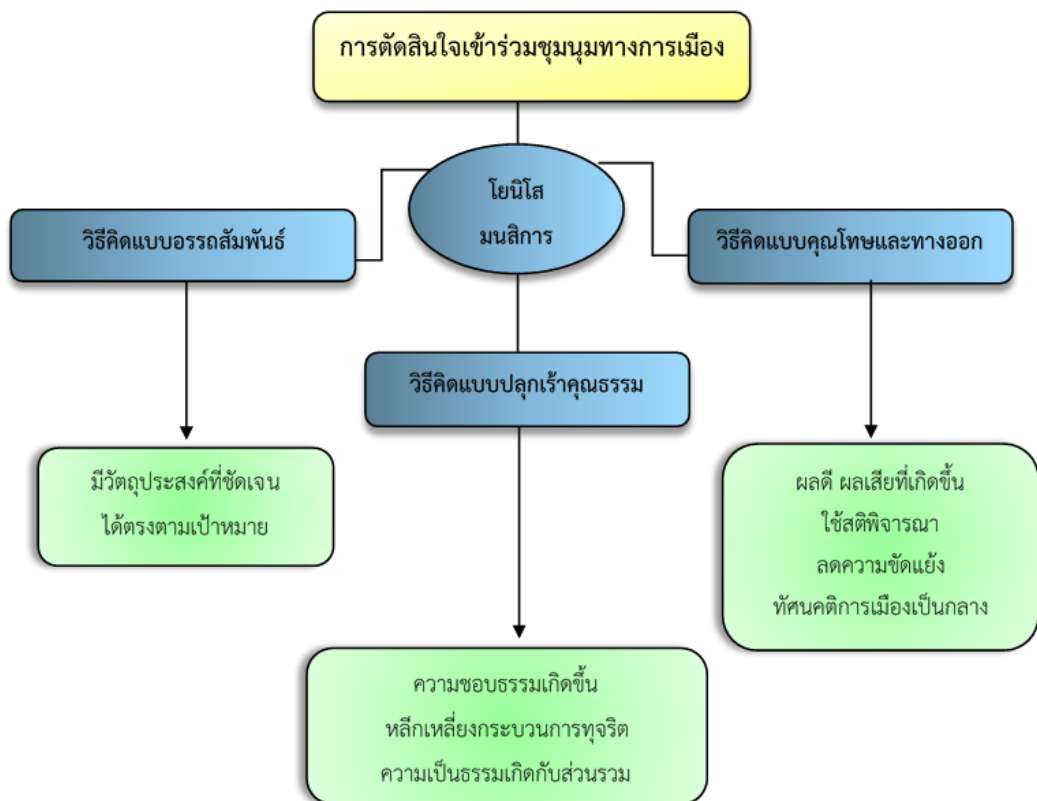
1. วิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ์ก็เพื่อให้ทราบถึงจุดประสงค์และความมุ่งหมายของกิจกรรมนั้นว่าต้องสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมมากน้อยเพียงใดหรือเพียงเพื่อประโยชน์ของ

กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยติดตามข้อมูลข่าวสารของกลุ่มการเมืองอย่างสม่ำเสมอเพื่อสามารถพิจารณาวิเคราะห์ เป้าหมายของกลุ่มการเมืองได้อย่างแท้จริงเพื่อการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุม

2. วิธีคิดแบบคุณโทษ และทางออก จะทำให้สามารถวิเคราะห์ พิจารณาถึงการจัดกิจกรรมทางการเมืองนั้น ๆ ว่าจะเกิดผลดี ผลเสียต่อส่วนรวมมากน้อยเพียงใดและกิจกรรมนั้นจัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้จริงหรือไม่ เป็นการฝึกคิดที่จะช่วยให้การพิจารณาตัดสินใจการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองด้วยสติ และทัศนคติที่เป็นกลาง และเชิญชวนหรือให้ความคิดเห็นทางการเมืองกับบุคคลที่มีความคิดเห็นต่างโดยไม่เกิดความขัดแย้ง

3. วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม การใช้วิธีคิดนี้จะช่วยให้แยกแยะ วิเคราะห์ การกระทำของกลุ่มชุมนุมเป็นไปโดยชอบธรรมหรือไม่ โดยจะไม่เลือนนักการเมืองหรือกลุ่มชุมนุมที่ใช้วิธีการเชิญชวนผู้เข้าร่วมชุมนุมด้วยวิธีการทุจริต และต้องไม่โจมตีฝ่ายตรงข้ามในวิธีที่ไม่ถูกต้อง ทำให้การตัดสินใจที่จะเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองเป็นไปโดยชอบธรรมเช่นกัน หลักความชอบธรรมเข้ามาเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักรู้ถึงการพิจารณาข้อมูลด้วยความคิดที่เป็นธรรม การตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองกับกลุ่มการเมืองที่นิยมต้องมีเป้าหมายการสนับสนุนเพื่อต้องการส่งเสริมให้กระบวนการทางการเมืองปฏิบัติด้วยความชอบธรรม

ดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปว่าการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองเป็นพฤติกรรมทางการเมืองที่แสดงออกมาเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับตนเอง ชุมชน หรือประเทศชาติหรือเมื่อเกิดทุจริตมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองควรที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดและต้องเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นด้วยที่สำคัญต้องมีการแยกแยะ วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ให้ถี่ถ้วนเพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีคุณค่า โดยการนำวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการทั้ง 3 แบบเข้ามาประยุกต์ใช้ประกอบการตัดสินใจในการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง จะทำให้การตัดสินใจนั้นเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมและประเทศชาติอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นไปตามแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การประยุกต์วิธีคิดตามหลักโยนโสมนสิการกับการตัดสินใจเข้าร่วมชุมชนทางการเมือง

สรุป

การนำวิธีคิดตามหลักโยนโสมนสิการเข้ามาประยุกต์ใช้กับการตัดสินใจเข้าร่วมชุมชนทางการเมืองก็เพื่อพิจารณาให้เห็นถึง เป้าหมาย ผลดี ผลเสีย และประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับส่วนรวมอย่างแท้จริง ไม่มีเป้าหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ส่วนตนหรือให้กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยใช้วิธีคิดตามหลักโยนโสมนสิการคือ วิธีคิดแบบบรรทัดสัมพันธ์ที่ต้องพิจารณาให้ได้ถึงวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของการเข้าร่วมชุมชนทางการเมืองโดยกิจกรรมชุมชนนั้นต้องสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมพร้อมก็นำวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออกหรือการคิดแบบนี้ถึงผลดี ผลเสีย และการแก้ไขที่ถูกต้อง คือต้องมองให้ออกถึงการจัดกิจกรรมทางการเมืองนั้น ๆ ว่าจะเกิดผลดี ผลเสียต่อส่วนรวมมากน้อยเพียงใดและกิจกรรมนั้นจัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเมืองโดยแท้จริงไม่ใช่กระทำเพื่อการตอบแทนให้แก่ประโยชน์ส่วนตนเอง และที่สำคัญคือต้องนำวิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรมหรือการคิดแบบกุศล ภาวนาเข้ามาประยุกต์ใช้ด้วยการใช้สติ ทัศนคติที่เป็นกลาง มาพิจารณาในการตัดสินใจเข้าเป็นแนวร่วมทางการเมืองและสามารถเชิญชวนหรือให้ความคิดเห็นทางการเมืองกับบุคคลที่มีความคิดเห็นต่างโดยไม่เกิดความขัดแย้ง

เอกสารอ้างอิง

- จันทนา สุทธิจาริ. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วี.เจ. พรินต์ติ้ง.
- พระพุทธรักษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย (พิมพ์ครั้งที่ 53). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มานิตย์ จุมปา. (2543). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ความรู้เบื้องต้น). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ยรรยง ผิวเผื่อง และศุภวัฒนากร วงศ์ชนวสุ. (2558). การจัดการชุมนุมทางการเมือง. *วารสาร ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 4(2), 218-234.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2540). วิวัฒนาการเมืองการปกครองไทย (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์สิน อุดมวิทย์ไพศาล. (2562). กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 10(1), 301-302.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2544). การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ เสมาธรรม.
- Choma, B., & Hafer, C. (2009). Understanding the relation between explicitly and implicitly measured political orientation: The moderating role of political sophistication. *Personality and Individual Differences*, 47(8), 964-967.
- Dalton, R. (2000). Citizen attitudes and political behavior. *Comparative Political Studies*, 33(6-7), 912-940.
- Ondercin & Jones-White. (2011). Gender Jeopardy: What is the Impact of Gender Differences in Political Knowledge on Political Participation?. *Social Science Quarterly*, 92(3), 675-694.

คุณภาพชีวิตในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพ
การทำงานของบุคลากรในยุคปกติใหม่*
QUALITY OF WORK AFFECTS THE PRODUCTIVITY
OF PEOPLE IN THE NEW NORMAL ERA

มัทนา เมฆตรง, วันชัย มีศิริ

Matana Mektrong, Wanchai Meesiri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Mektrong.matana@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งประเด็นให้องค์กรต่าง ๆ เล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ทั้งในด้านของค่าตอบแทน สภาพการทำงาน และก้าวหน้าในงาน รวมถึงความเสมอภาคในองค์กร ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้น ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสังคมไทย ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และโรคระบาดไวรัสโควิด-19 ส่งผลให้เกิดความเครียด วิตกกังวล ทั้งด้านการเงิน การงาน การใช้ชีวิตต้องเปลี่ยนไป หลายคนต้องทำงานที่บ้าน ต้องรักษาระยะห่างทางสังคม เพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 การดำเนินชีวิตประจำวันและการทำงานในรูปแบบใหม่เช่นนี้ ถูกเรียกว่า ความปกติใหม่ หรือ New Normal การก้าวเข้าสู่ยุคปกติใหม่ ทำให้หลายองค์กรปรับตัวให้เท่าทัน โดยนำหลักอิทธิบาท 4 ที่ถือเป็นแนวทางปฏิบัติทำให้ประสบความสำเร็จมาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน (ฉันทะ) เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจ (วิริยะ) และเกิดความเอาใจใส่ (จิตตะ) มีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ และพัฒนาตนเองให้พร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานที่ดีขึ้น ด้วยการใช้ปัญญาในการคิดและไตร่ตรองให้รอบครอบ (วิมังสา) เมื่อปฏิบัติครบตามหลักอิทธิบาท 4 ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จะช่วยให้เรื่องการเพิ่มผลผลิตขององค์กร ปรับปรุงศักยภาพ เพิ่มขวัญและกำลังใจ ตลอดจนเป็นแรงจูงใจในการทำงาน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในการทำงาน; ยุคปกติใหม่; อิทธิบาท 4

* Received September 1, 2021; Revised September 22, 2021; Accepted September 23, 2021

Abstract

This article focuses on the importance of quality of work life for organizations. In terms of adequate compensation working conditions prosperity and advancement in work including equality in the organization that affect the productivity of personnel. This is the cornerstone of the organization's development. In this case changing society in economically, politically, and socially and preventing the spread of COVID-19 made people stressed, worried, financially, work, suffering physically and mentally. Many people have to work from home, maintain social distance to prevent spreading of Covid-19. Lifestyle and work in a new way like this is called New Normal causing many organizations to adjust to keep up by applying the Iddhipada 4 that are considered a practical guideline that will lead to success, adapt and apply them to the current situation. In order to create satisfaction in the quality of work (Chanda), the determination to work hard (Viriya) and empathy (Citta) are responsible for their duties. and develop oneself to be ready with social changes to create a better work efficiency. By using wisdom in thinking and contemplating carefully in the work (Vimangsa), when fully complying with the Iddhipada 4, the results obtained will help in the matter of increasing the productivity of the organization. Help improve the potential of workers Improves the morale of the operators. As well as being a motivation to work.

Keywords: Quality of work; New Normal; Iddhipada-4

บทนำ

ก่อนสถานการณ์เชื้อไวรัสโควิด-19 ในแง่การพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจ ประเทศไทยได้เผชิญวิกฤติมาหลายครั้ง แต่ในครั้งนี้อันตรายจากเชื้อไวรัสโควิด-19 นั้น ถือเป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมหาศาล ก่อให้เกิดมหันตภัยส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของทุกคน ในทุกประเทศทั่วโลก ทั้งด้านสุขภาพทำให้มีผู้คนเจ็บป่วยและเสียชีวิตจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างรุนแรงในระยะสั้น เนื่องจากโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ส่งผลต่อวิถีชีวิต การทำงาน การดำเนินชีวิตประจำวัน การเกิดขึ้นและการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ครั้งนี้ จึงเป็นสถานการณ์ที่หลายคนคาดว่ายังก่ออยู่ระยะเวลายาวนานพอสมควร จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรในหลายพฤติกรรมของผู้คน ซึ่งความไม่แน่นอนและการคาดเดาสถานการณ์ไม่ได้ประกอบกับการได้รับข้อมูลข่าวสารถึงผลกระทบต่าง ๆ อาจก่อให้เกิดความเครียด ความกลัว ใน

จิตใจของคนไทยได้ทุกเพศทุกวัย (สุพิชญา วงศ์วาสนา, 2564) และในสถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้นภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐกิจ ภาครัฐ หรือส่วนบุคคล ทั้งในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และผลกระทบจากการปิดเมือง (Lock Down) ล้วนต้องปรับตัว พยายามใช้วิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดสนับสนุนความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน การปรับวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ ควบคู่ไปกับการพยายามรักษา และฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ โดยจัดให้มีการตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้าอาคารทุกจุด ทำความสะอาดสถานที่อย่างเข้มงวดมากกว่าเดิม จัดให้มีเจลแอลกอฮอล์ล้างมือในจุดต่าง ๆ ในด้านประสิทธิภาพการทำงานได้เพิ่มความยืดหยุ่น และคล่องตัวในการทำงาน ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อปรับกระบวนการทำงานและการให้บริการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ธีระพงษ์ ทศวัฒน์, 2563) หรือการเปลี่ยนแปลงของการทำงานที่บ้าน (Work from Home) และการทำงานทางไกล (Remote Working) ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้ได้กลายเป็นความปกติใหม่ จนในที่สุดเมื่อเวลาผ่านไป ทำให้เกิดความคุ้นชินจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม นั่นก็คือ รูปแบบการใช้ชีวิตที่ต้องเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สิ่งที่เรียกว่า “ความปกติใหม่” หรือ “New Normal” ไปจนกว่าจะมีการค้นพบตัวยาด้านเชื้อไวรัสหรือวัคซีนที่มีประสิทธิภาพและสามารถผลิตในปริมาณที่เพียงพอต่อจำนวนประชากรโลก

ในฐานะเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ แนวคิดเพื่อการทำงานให้มีความสุขตามวิถีพุทธศาสนาที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดกันมาก คือการหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่พึงประสงค์ ในแบบที่แต่ละคนต่างรู้หน้าที่ของตนเอง ช่วยให้บรรยากาศในองค์กรเป็นมิตรและเกิดความร่มเย็นเป็นสุข เนื่องจากจะทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงานด้วยกันทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร เจ้าของกิจการ หัวหน้า และผู้ลงมือปฏิบัติ ดังนั้น ธรรมะที่เหมาะสมสำหรับผู้ปฏิบัติงาน คือ “อิทธิบาท 4” ซึ่งหมายถึง ธรรมแห่งความสำเร็จ (สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน, 2556) ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานต้องชอบหรือศรัทธาในงานที่ทำอยู่ และมีความสุขกับงานที่ได้รับมอบหมาย วิริยะ (ความพากเพียร) หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งหมั่นฝึกตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น จิตตะ (ความเอาใจใส่) หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจหรือสมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึงมีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง และ วิมังสา (ความหมั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลในงานที่ทำ) หมายถึง ทำงานด้วยปัญญา ทำงานด้วยสมอง รวมถึงเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้ง ทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ของงาน ทั้งนี้หลักธรรมที่ใช้ในการทำงานที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถนำมาประยุกต์และปรับใช้กับความเปลี่ยนแปลงไปของลักษณะการทำงานได้เป็นอย่างดี โดยจะอธิบายตามหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้

วิถีชีวิตแบบปกติใหม่ (New Normal)

สำหรับวิกฤตโรคระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะนี้ ทำให้หลายองค์กรส่วนใหญ่ก็มีความกังวลถึงเรื่องความปลอดภัยและสุขภาพของพนักงาน โดยปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานโดยการทำงานอยู่ที่บ้าน (Work from home) เพื่อลดการระบาดและลดการติดเชื้อของโรคระหว่างการเดินทางมาทำงาน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเมื่อวิกฤตจบลง เจ้าของธุรกิจบางรายอาจประเมินลักษณะการทำงานภายในได้แล้วว่า การทำงานที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพอาจจะไม่จำเป็นต้องให้พนักงานมารวมกันอยู่ที่บริษัทเสมอไป รูปแบบการทำงานใหม่ด้วยการให้พนักงานทำงานที่บ้านเป็นหลักหรือสามารถทำงานที่ไหนก็ได้มากกว่าการเดินทางเข้าบริษัท และมีการประเมินผลงานของพนักงานได้ง่ายขึ้นเพราะสามารถทำให้ธุรกิจสามารถเป็นผลงานของบุคลากรได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งในด้านของพนักงานเองก็ต้องมีความกระตือรือร้น (Active) และมีศักยภาพในการทำงานเพื่อให้ผลของการดำเนินงานคงประสิทธิภาพเท่าเดิม หรือเป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม (เอวีแอล ดีไซน์, 2564)

New Normal เป็นคำที่ถูกบัญญัติขึ้นมาใหม่ โดยมีความหมายว่า “ความปกติใหม่ รากฐานชีวิตหรือรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่” ซึ่ง New Normal สามารถนำมาปรับใช้ได้หลายบริบทในการดำเนินชีวิต เช่น วิธีคิด การสื่อสาร วิธีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน หรือในบริบทของการทำงาน เช่น การปรับรูปแบบการทำงาน และการเปลี่ยนโมเดลธุรกิจ เป็นต้น โดยสิ่งที่องค์กรต้องปรับตัวให้ก้าวทันความปกติใหม่นี้ จะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ดังนี้คือ 1. การปรับปรุงรูปแบบการทำงาน 2. การปรับปรุงสำนักงาน โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

(1) การปรับปรุงรูปแบบการทำงาน เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ได้รับผลกระทบ อันเนื่องมาจากการเว้นระยะห่างระหว่างผู้คน (Social Distancing) โดยรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนไปนั้น ทำให้เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการตอบสนองพฤติกรรมเหล่านี้ ซึ่งรูปแบบการทำงานที่เกิดขึ้นในยุค New Normal มีดังนี้ Remote Working คือ รูปแบบการทำงานแบบใหม่ที่ให้ความสำคัญของสถานที่ แต่มุ่งเน้นไปที่ปริมาณ (Quantity) และคุณภาพของงาน (Quality) มากกว่า สิ่งหนึ่งที่ทำนายการทำงานแบบนี้คือ การปรับแนวคิดขององค์กร ที่ต้องเปลี่ยนจากการนับชั่วโมงทำงานมาสู่การวัดประสิทธิภาพการทำงานเป็นหลัก นอกจากแนวคิดแล้ว สิ่งที่ต้องปรับตัวยังมีดังนี้การวางแผนการจัดการพนักงาน เนื่องจาก Remote Working คือการทำงานที่ไหนก็ได้ การวางระบบการทำงานจึงสำคัญ เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการ การปรับปรุงรูปแบบการสื่อสาร โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยให้การสื่อสารภายในองค์กรเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เช่น การประชุมช่วงเช้าก่อนเริ่มงาน 10 นาทีเพื่อติดตามภาระงาน

Video Conference หรือการประชุมทางไกล กลายเป็นหนึ่งใน New Normal ของหลายองค์กร ที่ปรับรูปแบบการประชุมเพื่อสอดคล้องการทำงานแบบ Work from home ซึ่งในอนาคตการประชุมทางไกลจะเป็นสิ่งที่ปกติ ทั้งการประชุมภายในและนอกองค์กร

(2) การปรับปรุงสำนักงาน นอกเหนือจากการปรับรูปแบบการทำงาน การปรับปรุงในเชิงกายภาพอย่างสำนักงาน เป็นอีกหนึ่งสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ เพื่อตอบรับวิถีชีวิตของคนที่ย้ายไป ซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องสุขอนามัยและความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น โดยแนวทางการปรับปรุงสำนักงาน มีดังนี้

แนวคิดการเว้นระยะห่าง พื้นที่ทำงานควรจัดตำแหน่งการนั่งโดยเว้นระยะห่างระหว่างพนักงานอย่างน้อย 1-2 เมตร เพื่อป้องกันการใกล้ชิด เพิ่มพื้นที่ส่วนกลางเพื่อลดความแออัด ในการประชุมควรปรับขนาดห้องประชุมให้เล็กลง จำกัดจำนวนผู้เข้าประชุม เพื่อลดการรวมตัวโดยไม่จำเป็น

การจัดโซนในสำนักงาน สำหรับการแบ่งพื้นที่ในสำนักงาน ควรแบ่งให้ชัดเจนโดยมุ่งเน้นไปที่การป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเป็นหลัก เช่น โซนทางเข้าสำนักงานที่ประกอบด้วยระบบการคัดกรอง โซนการทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ โซนพักคอยหรือรอคิวเข้ารับบริการ และโซนสุขอนามัย เป็นต้น

การเลือกใช้วัสดุภายในสำนักงาน ในส่วนของการเลือกใช้วัสดุ ควรเลือกวัสดุที่สามารถลดการสะสมของเชื้อไวรัสและแบคทีเรีย เช่น การเลือกใช้พรม ชนิด Anti-viral Allergy Free (AVA) หรือแผ่นลามิเนต ประเภท High Pressure Laminate เพื่อการยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อโรคที่ติดมากับรองเท้า เป็นต้น

การใช้เทคโนโลยีประเภทที่ช่วยลดการแพร่ระบาดและการฆ่าเชื้อในสำนักงาน เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทสำคัญในการฆ่าเชื้อ ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับพนักงานในการกลับเข้าทำงานที่สำนักงาน โดยเทคโนโลยีที่ใช้สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1. ระบบฆ่าเชื้อ เช่น Ozone, UVC, Air Purifier, Nano silver และเครื่องพ่นสารฆ่าเชื้อ ที่สามารถออกแบบตั้งเวลาให้เครื่องทำงานโดยอัตโนมัติในช่วงพักกลางวัน หลังเลิกงาน ก่อนเข้างาน เป็นต้น 2. ระบบป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ เช่น เครื่องวัดอุณหภูมิอัตโนมัติ (Smart Sensor) แอปพลิเคชันติดตามตัว (Smart Tracking) ระบบสั่งงานแบบไร้สัมผัส (Touch less) เป็นต้น และ 3. ระบบแจ้งเตือนพนักงาน โดยการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ภายในองค์กร เช่น Digital Signage, เสียงประกาศ, Social media alert เพื่อกระตุ้นเตือนพนักงานให้เว้นระยะห่าง เป็นต้น

ดังนั้น ในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่เกิดขึ้นไปทั่วโลก ไม่เพียงแต่ทำให้พฤติกรรมและวิถีชีวิตประจำวันของคนเปลี่ยนไป ทว่ายังทำให้รูปแบบการทำงานและการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ เปลี่ยนไปจากเดิม จนเกิดเป็น New Normal หรือความปกติใหม่ องค์กรจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเพิ่มมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการทำงานที่บ้านหรือการทำงานที่สำนักงาน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีและเพิ่มความใส่ใจให้กับพนักงาน และส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการขององค์กรโดยภาพรวม ทั้งนี้การนำหลักพุทธธรรมอริยปาท 4 ที่ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ประสบความสำเร็จมาปรับใช้หรือประยุกต์ใช้ในสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน จะยิ่งเป็นส่วนช่วย

ให้ประสบความสำเร็จที่ดียิ่งขึ้น โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตในการทำงานเพิ่มฉันทะ (ความพึงพอใจ) ภายในสภาพแวดล้อมการทำงาน นำมาสู่วิริยะ จิตตะ และวิมังสาต่อไปในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กร

คุณภาพชีวิตในการทำงาน

คุณภาพชีวิตในการทำงานนั้นเป็นสิ่งเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างความสุขหรือความพึงพอใจในงาน หรือฉันทะขึ้น โดยจะอธิบายดังต่อไปนี้

ความสุข สวัสดิการของมนุษย์ และคุณภาพชีวิต กล่าวกันมาตั้งแต่ยุคอริสโตเติล แต่เป็นความหมายในเชิงจริยธรรม ชี้ให้เห็นถึงแนวทางที่นำไปสู่ความผาสุก (Oliver et al,1996) ความสุข เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา อย่างไรก็ตาม ความปรารถนาหรือความต้องการนั้นควรอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงและเกิดได้จริง ตลอดจน ต้องคำนึงถึงศีลธรรมและจรรยา

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้ให้ความหมายของความสุขไว้ ดังนี้คือ สภาพชีวิตที่เป็นสุข อันเป็นผลจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึงความดีงามภายในจิตใจ ภายใต้อสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

คนทำงานคือบุคคลหนึ่งในสังคมทั่วไป ที่มีความปรารถนาให้ตนเองดำเนินชีวิตไปอย่างมีความสุข ความสุขคนทำงานอาจมีเงื่อนไขหรือเกณฑ์บางอย่างที่ต้องการมากกว่าบุคคลโดยทั่วไป อาทิเช่น การมีความมั่นคงและความก้าวหน้าในอาชีพ การทำงานในองค์กรที่มั่นคง การได้รับโอกาสในการพัฒนา การได้รับเกียรติและมีคุณค่าในที่ทำงาน การได้รับการยอมรับจากบุคคลในที่ทำงานทุกระดับ การได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรม การได้รับสวัสดิการที่พึงพอใจ การมีหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงานที่ดี

นิยาม “คุณภาพชีวิตการทำงาน” หมายถึง คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมในการทำงานของบุคคล และเน้นมิติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ รวมทั้งยังครอบคลุมทุกเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมในการทำงานและสภาพในการทำงาน ตลอดจนควรให้ความสำคัญที่บทบาทการทำงาน ได้แก่ นายจ้าง ลูกจ้าง และสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน (David, 1977)

คุณภาพชีวิตในการทำงาน มีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใด ๆ และในอนาคตอันใกล้มนุษย์จำเป็นต้องใช้เวลาของชีวิตเกี่ยวข้องกับการทำงานเพิ่มขึ้นไปอีก ทั้งนี้เพื่อสร้างรายได้ให้สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเพื่อให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสภาวะแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงถือได้ว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากในองค์กร อีกทั้งยังเป็นตัวขับเคลื่อนให้ทรัพยากรอื่นในองค์กรมีคุณค่าด้วย คุณภาพชีวิตในการ

ทำงานที่ดีจะสามารถสร้างความสุข ความมั่นคง ความพึงพอใจในการทำงานจะทำให้เกิดความกระตือรือร้นและความปรารถนาที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

คุณภาพชีวิตในการทำงาน ส่งผลต่อองค์กร 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือช่วยเพิ่มผลผลิตขององค์กร ประการที่สอง ช่วยเพิ่มขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานตลอดจนเป็นแรงจูงใจให้แก่พนักงานในการทำงาน และประการสุดท้ายคุณภาพชีวิตในการทำงานจะช่วยปรับปรุงศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งคุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นลักษณะการทำงานที่ทำให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกว่ามีความสุขจากสภาพที่ตนเองได้รับขณะปฏิบัติงาน (Huse & Cumming, 1985) จากสภาวะการณ์ในปัจจุบันนี้ สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในขององค์กรมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในองค์กร ส่งผลให้องค์กรต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย โครงสร้าง รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการปรับเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขององค์กรย่อมส่งผลถึงพนักงานหรือบุคลากรที่ปฏิบัติงานให้กับองค์กร ทำให้คนในองค์กรต้องมีการปรับตัวให้สามารถปฏิบัติงานได้ภายใต้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงานจากแนวคิดของ (Walton, 1973) เนื่องจากแนวคิดนี้ได้มีการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งลักษณะความต้องการของบุคคล สภาพแวดล้อมที่จะส่งผลต่อการทำงาน และความเท่าเทียมทางสังคม ส่งเสริมให้พนักงานมีความสุขในการทำงาน มีการปรับสภาพแวดล้อมการทำงานให้มีความเหมาะสม มีการพัฒนาและการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการจ่ายค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม จึงได้จัดองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงาน 5 ด้าน ดังนี้

(1) ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม หมายถึง ผลประโยชน์ตอบแทนที่ได้รับจากการทำงาน ทั้งในรูปของเงินเดือน ค่าจ้าง โบนัส ค่าล่วงเวลา เป็นต้น รวมถึงสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ค่าที่พัก ค่าเล่าเรียนบุตร เงินกู้ยืม เป็นต้น ที่ได้รับอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

(2) สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง อาคารสถานที่ทำงานและบรรยากาศโดยรอบ ความปลอดภัยในการทำงาน ความสะดวกสบายในการทำงาน รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้สำนักงานต่าง ๆ ที่เพียงพอและเหมาะสมแก่การทำงาน รวมทั้งช่วยส่งเสริมให้เกิดการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ

(3) ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน หมายถึง การมอบหมายงานที่ตรงกับความสามารถของพนักงาน และมีการผลักดันให้ได้รับตำแหน่งที่เหมาะสมตามความสามารถและผลสำเร็จของงาน รวมทั้งการได้รับการพิจารณาความก้าวหน้าในหน้าที่การงานอย่างเป็นธรรม และมีการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินผลงานที่ชัดเจน

(4) การพัฒนาความสามารถของพนักงาน หมายถึง การได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พนักงานได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ก่อให้เกิดการพัฒนางานเพิ่มขึ้น

(5) ความเสมอภาคในองค์กร หมายถึง การได้รับสิทธิและความเสมอภาคในการทำงาน ทั้งในด้านความคิด และสิทธิส่วนบุคคล รวมถึงได้รับค่าตอบแทนตามมาตรฐานเดียวกัน

ดังนั้นสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Working Life) หมายถึง ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม สภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ความมั่นคงและความก้าวหน้าในการทำงาน โอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล การบูรณาการทางสังคม หรือการทำงานร่วมกัน ประชาธิปไตยในองค์กร ความสมดุลระหว่างงาน และชีวิตส่วนตัว และลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เมื่อบุคลากรหรือพนักงานในองค์กรมีความสุขเกิดฉันทะขึ้นภายในใจ และเกิดความพึงพอใจกับคุณภาพชีวิตที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานในด้านการทำงานรูปแบบใหม่ทั้งการทำงานที่บ้าน หรือการทำงานที่สำนักงาน ในยุคปกติใหม่เช่นนี้ ก็จะมีแรงผลักดันในการทำงานอย่างมีคุณภาพและได้ปริมาณงานตามที่คาดหวังขององค์กรเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิด วิริยะ (ความพากเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (ความหมั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลในงานที่ทำ) ต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลการทำงาน

ประสิทธิผลการทำงานในบทความนี้เป็นผลมาจากการที่องค์กรเล็งเห็นและให้ความสำคัญเกี่ยวกับฉันทะในด้านการเพิ่มคุณภาพชีวิตในการทำงานให้กับบุคลากรซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญที่สุดขององค์กรในการขับเคลื่อนระบบงานต่าง ๆ เพิ่มนำไปสู่ความพากเพียรในการปฏิบัติงานหรือวิริยะ ความเอาใจใส่กับตัวงานหรือจิตตะ เพื่อตอบสนองกับสิ่งได้รับหรือความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตในการทำงานหรือฉันทะ และเกิดเป็นความสำเร็จที่พึงพอใจของผู้บริหารหรือประสิทธิผลการทำงานที่ดีขึ้นขององค์กร ด้วยการมีความคิดแก้ไขหรือความหมั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลในงานที่ทำด้วยสมองและปัญญาคือวิมังสา

ประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นสิ่งสำคัญที่ชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงานและแสดงว่าการดำเนินงานนั้นประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แล้ว ประสิทธิผลการทำงาน หมายถึง ความสามารถของบุคคลและองค์กรในการทำงานร่วมกัน มีการตอบสนองเกื้อกูลกันภายใต้การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดผลลัพธ์และความสำเร็จในการดำเนินงานที่จะทำให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้และสามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ได้ในสภาวะการที่เปลี่ยนแปลง (Hoy & Miskel, 1991)

เป้าหมายความสำเร็จขององค์กร คือ การมีประสิทธิผลในการดำเนินงานซึ่งการดำเนินงานภายในองค์กรนั้นจะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านแต่ปัจจัย

อย่างหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือ องค์กรจะต้องมีบุคคลากรที่มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมกับภาระงาน และเพียงพอต่อการบริหารจัดการ (อุดม พินธุรักษ์, 2553) ดังนั้นในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพนั้น การพัฒนาบุคลากรหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กร จึงเป็นวิธีที่องค์กรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ เนื่องจากบุคลากรในองค์กรเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากบุคลากรในองค์กรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีแล้ว ก็จะเป็นแรงจูงใจในการทำงาน สามารถทุ่มเทแรงกายแรงใจให้แก่การปฏิบัติงานซึ่งจะส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี

ประสิทธิผลของการทำงานประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามประเภทและสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกขององค์กรนั้น ๆ แนวคิดของ (Steers, 1981) พิจารณาจากปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่

- (1) ด้านคุณภาพของงาน หมายถึง ความสำเร็จของการทำงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้วยความถูกต้อง เรียบร้อย และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่องค์กร
- (2) ด้านปริมาณงาน หมายถึง ภาระหน้าที่การทำงานที่เหมาะสม ตรงกับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติ และสามารถสำเร็จลุล่วงด้วยดีเป็นที่น่าพอใจ
- (3) ด้านความคิรีเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง แนวทางการทำงานที่เกิดจากการคิรีเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

(4) ด้านความร่วมมือในการทำงาน หมายถึง การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และได้รับความร่วมมือที่ดีระหว่างกัน ทั้งในระดับบังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานด้วยตนเอง

ตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ตามแนวทางการวิเคราะห์องค์กรด้วยตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์กร (Streers, 1975) ซึ่งแยกตามลักษณะไว้ 4 ประการ คือ

- (1) สภาพแวดล้อมภายในองค์กร ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง
- (2) สภาพแวดล้อมภายในองค์กร ได้แก่ บรรยากาศขององค์กร เช่น นโยบายการบริหารงานบุคคล รูปแบบการปกครองบังคับบัญชา และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในองค์กร
- (3) ลักษณะของพนักงาน ได้แก่ ความผูกพันที่มีต่อองค์กร และผลการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร
- (4) นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายขององค์กร การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำ การสร้างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน รวมถึงการปรับตัวขององค์กรและการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่

ตัวแปรตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ดังที่กล่าวมานั้นมีความสอดคล้องเป็นอย่างยิ่งกับการเพิ่มคุณภาพชีวิตในการทำงานในหัวข้อข้างต้นที่กล่าวก่อนหน้านี้ ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมภายในและนอกองค์กร ลักษณะของพนักงาน นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานภายในองค์กรนั้นเกิดประสิทธิผลตามที่คาดหวังไว้ ทั้งด้านคุณภาพงานด้านปริมาณงาน ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และด้านความร่วมมือในการทำงาน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายขององค์กร โดยขึ้นอยู่กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรด้วย เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีมากขึ้น การนำเอาหลักพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เกิดความราบรื่นและประสบความสำเร็จในองค์กร

พุทธศาสนากับการทำงานในยุคปกติใหม่

อิทธิบาท 4 ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามความประสงค์ 4 อย่าง คำว่า “อิทธิบาท” หากแปลตามคำจึงหมายความว่า วิถีทาง หรือ หลักการ ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางหรือไปสู่ความสำเร็จได้ “ธรรมแห่งความสำเร็จ” ซึ่งมี 4 ประการ ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่สร้างความสุขและความพึงพอใจในการทำงานได้นั้น คือ คุณภาพในชีวิตการทำงาน อันประกอบด้วยค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ความมั่นคงในการทำงาน ยิ่งช่วงในสถานการณ์โรคระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลทำให้เศรษฐกิจไม่ดีเช่นนี้ อาจทำให้บุคลากรเกิดความกังวลใจ เครียด และไม่สบายใจขึ้นได้เสมอ การได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เหมาะสมกับปริมาณงานที่รับผิดชอบ และเพียงพอต่อการดำรงชีวิต การได้รับสวัสดิการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความเสี่ยงหรือการทำงาน จะทำให้ตัวพนักงานหรือบุคลากรในองค์กร เกิดความพึงพอใจ สร้างความผูกพัน พร้อมเกิดความรู้สึก (ความผูกพัน) และจิตตะ (ความเอาใจใส่) ในการทำงานมากขึ้น มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ที่จะทำงานและเรียนรู้พร้อมพัฒนาตนเองให้เกิดความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ทำให้ เกิดวิมิงสา (ความหมั่นตรึงตรองพิจารณาหาเหตุผลในงานที่ทำ) การทำงานด้วยปัญญา รวมถึงเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้ง ทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ของงาน พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในทุกสถานการณ์ ดังนั้น “อิทธิบาท 4” จึงมีความหมายกับผู้คนในปัจจุบันที่เผชิญการทำงานในยุคปกติใหม่ หรือ New Normal เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน

อย่างไรก็ตามมนุษย์ทุกคนเกิดมามีความต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยคุณภาพชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องมีความสุขเกิดขึ้นก่อน ความสุขที่แท้จริงต้องเกิดจากความรู้สึกพอใจในตนเอง รู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความหมาย ซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านคือ กาย ศีล จิต และปัญญา การประยุกต์แนวความคิดทางพุทธศาสนามาใช้เพื่อให้มนุษย์สามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้ตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

ดีขึ้น โดยการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง เข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ปัจจุบันที่เผชิญกับโรคระบาดเช่นนี้ (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2563)

สรุป

ในปัจจุบันผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับความรู้สึคนึกคิดและจิตใจของคนทำงานและให้ความสำคัญกับคน โดยถือว่าคนเป็นทรัพย์สินมีค่าอย่างหนึ่งขององค์กร ซึ่งถ้าบุคคลในแต่ละองค์กรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ก็ทำให้การผลิตมีคุณภาพ ผลผลิตเพิ่มขึ้น รวมไปถึงการปรับปรุงการให้บริการ การบริหารผลการดำเนินงาน ความพึงพอใจของพนักงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน และภาพลักษณ์ขององค์กร คุณภาพชีวิตของการทำงาน (Quality of Work Life) มีความสำคัญยิ่งในการทำงาน เพราะคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ในปัจจุบันคนเราทำงานเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ และตอบสนองความต้องการพื้นฐาน สถานที่ทำงานทั้งการทำงานที่บ้านและสำนักงานต้องมีความเหมาะสมคือ ทำให้เกิดความสุข ความมั่นคง หากเกิดความรู้สึกที่ดีต่องานจะส่งผลดีต่อทั้งตัวบุคคล และองค์กร คุณภาพชีวิตการทำงานส่งผลต่อองค์กร เช่น ช่วยเพิ่มผลผลิตขององค์กร ช่วยปรับปรุงศักยภาพของพนักงาน ช่วยเพิ่มขวัญ และกำลังใจของปฏิบัติงาน ตลอดจนเป็นแรงจูงใจในการทำงาน ดังนั้นคนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง องค์กรทุกภาคส่วนพยายามที่หันมาใส่ใจ เรื่องคนกันมากขึ้น ยิ่งในช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอย ย่อมมีผลกระทบต่อการดำรงชีพของพนักงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ องค์กรเองคงจะไม่มุ่งเน้นที่คุณภาพของผลิตภัณฑ์ขององค์กรอย่างเดียวควรหันมาใส่ใจเรื่อง คุณภาพชีวิตของพนักงานควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้หลักอิทธิบาท 4 ในด้านของฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคลากร มีความสุขในการทำงาน มีความมั่นใจในการที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในยุคปกติใหม่ หรืออุปสรรคในการทำงานที่เกิดขึ้น ในด้านการมีจิตตะและวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยในการเอาชนะปัญหา และอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2563). การปรับตัวและการร่วมมือกันในสถานการณ์โควิด-19 ตามแนวพุทธศาสน์. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 16(2), 60-78.
- ธีระพงษ์ ทศวัฒน์. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของประชาชนและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 7(9), 40-55.
- สมาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน. (2556). *สู่ความสำเร็จในการทำงานตามแนวพุทธ*. สืบค้น 18 มิถุนายน 2564, จาก <https://shorturl.asia/wvUpE>

- สุพิชญา วงศ์วาสนา. (2564). ปัจจัยผลกระทบทางลบจาก COVID-19 ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานฝ่ายการโดยสาร กรณีศึกษา บริษัท บางกอกโฟลท์เซอร์วิส จำกัด. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(39), 15-30.
- อุดม พินธุรักษ. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานบุคคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- เอวีแอล ดีไซน์ . (2564). *New Normal มีอะไรบ้างที่องค์กรต้องปรับตัว เพื่อก้าวทันยุคใหม่*. สืบค้น 15 สิงหาคม 2564, จาก <https://avl.co.th/blogs/new-normal-what-things-do-organizations-need-to-adjust>
- David, L. E. (1997). Enhancing the quality of working life: developments in the United States. *International Labor Review*. 166, 53-65.
- Hoy W. K. & Miskel C. G, (1991). *Educational administration: Theory Research and Practice*. (4th ed.). Singapore: MCGraw-Hill.
- Huse, E. F. & Cumming, T. G. (1985). *Organization development and change*. Minneapolis: West Publishing.
- Oliver, J.P.J. et al. (1996). *Quality of life and Mental Health Service*. London: Routledge.
- Steers, R. M. (1981). *Introduction to Organizational Behavior*. Glenview: Scott, Foresman and Company.
- Walton, R. E. (1973). Quality to working life. *Sloan Management Journal*, 15(1), 11-12.

ฉากทัศน์ธุรกิจบริการโลกและประเทศไทยกับกลยุทธ์การขับเคลื่อนของภาคธุรกิจ*
WORLD SERVICE BUSINESS SCENE AND THAILAND
AND BUSINESS SECTOR DRIVING STRATEGY

ธมลวรรณ ธีระบุญชร

Thamonwan Theerabunchorn

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Pranakhon Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: e_mail4fern@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องฉากทัศน์ธุรกิจบริการโลกและประเทศไทยกับกลยุทธ์การขับเคลื่อนของภาคธุรกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.ความสำคัญของธุรกิจบริการต่อระบบเศรษฐกิจโลกและประเทศไทย 2.ปัจจัยขับเคลื่อนการเติบโตของธุรกิจบริการโลก 3.ธุรกิจบริการที่มีความสำคัญในประเทศไทย 4.สังเคราะห์กลยุทธ์การขับเคลื่อนภาคธุรกิจบริการไทย โดยจากการศึกษาพบว่า ระบบเศรษฐกิจทั้งในระดับโลก และประเทศไทยนั้น ถูกขับเคลื่อนให้มีการเติบโตโดยธุรกิจบริการ เนื่องจากธุรกิจบริการนั้นเป็นภาคธุรกิจที่มีสัดส่วนของดัชนีมวลรวมสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคธุรกิจอื่นๆ ส่งผลให้มีการจ้างงานสูงตามมาด้วย ดังนั้นธุรกิจบริการจึงเปรียบเสมือนเฟืองตัวใหญ่ในระบบเศรษฐกิจที่จะขับเคลื่อนให้เกิดรายได้ และการจ้างงานของประเทศ โดยธุรกิจบริการที่มีความสำคัญ ได้แก่ ธุรกิจบริการประเภทการค้าปลีก การท่องเที่ยว และการบริการสุขภาพ ซึ่งกลยุทธ์การขับเคลื่อนของภาคธุรกิจค้าปลีกที่สำคัญคือ การเร่งขยายการค้าผ่านทางออนไลน์และการค้าข้ามพรมแดนรวมถึงการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว ภาคธุรกิจท่องเที่ยว ควรเร่งสร้างภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยและการจัดรายการส่งเสริมการขายเพื่อกระตุ้นความต้องการท่องเที่ยว ภาคบริการสุขภาพ ควรเร่งบูรณาการภาคบริการสุขภาพเข้ากับภาคบริการอื่น เพื่อให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วจนอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าประเทศด้วยระบบ green lane

คำสำคัญ: ธุรกิจบริการ; ภาคการค้าปลีก; ภาคการท่องเที่ยว; ภาคบริการสุขภาพ

*Received January 25, 2022; Revised March 21, 2022; Accepted March 12, 2022

Abstract

An academic article on the world service business scene and Thailand and business sector driving strategy aims to study 1. The importance of service business to the global economy and Thailand 2. Factors driving the growth of the global service business 3. Service businesses that are important in Thailand 4. Synthesis of strategies to drive the Thai service business sector. The study found that the global economic system and that Thailand is driven to grow by service business. This is because the service business is the sector with the highest percentage of the Gross Domestic Product as compared to other business sectors resulting in high employment. Therefore, service business is like a big gear in the economy that will drive revenue and employment of the country. Important service businesses in Thailand are retailing, travelling and healthcare. The main driving strategies of the retail business sector are accelerating the expansion of online and cross-border trade as well as promoting Thailand as a shopping destination. Tourism sector should speed up to build a safety image and organizing promotional programs to stimulate tourism demand. Health service sector should do the integration of health service sector with other services in order to get complete convenience and facilitate travel into the country with a green lane system.

Keyword: service business; retail sector; tourism sector; health service sector

บทนำ

การเข้าใจในฉันทศน์ธุรกิจบริการ จะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของธุรกิจบริการที่มีส่วนสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ ทั้งในระดับโลก และประเทศ โดยมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเติบโตของธุรกิจบริการ ตลอดจนการเจาะลึกในรายละเอียดของโอกาสอุปสรรคในการทำธุรกิจบริการที่สำคัญ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปต่อยอดในการศึกษาวิจัย ตลอดจนการวางแผนกลยุทธ์การขับเคลื่อนของภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในทุกๆระดับ เพราะในชีวิตประจำวันนั้นเราทุกคนล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้บริการจากธุรกิจบริการทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น การที่เราเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ การใช้บริการพักรักษาตัวจากโรงแรม การไปเข้ารับการรักษาพยาบาลจากบุคลากรทางการแพทย์ การใช้บริการทางการเงินจากธนาคาร การรับประทานอาหารจากร้านโปรด การได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการซื้อสินค้าจากร้านค้า จึงเห็นได้ว่า ธุรกิจบริการนั้นมีความครอบคลุมหลายภาคธุรกิจ

นำมาซึ่งการเติบโตของตลาดอย่างสูง และมีมูลค่าทางการตลาดตลอดจนการจ้างงานจำนวนมาก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

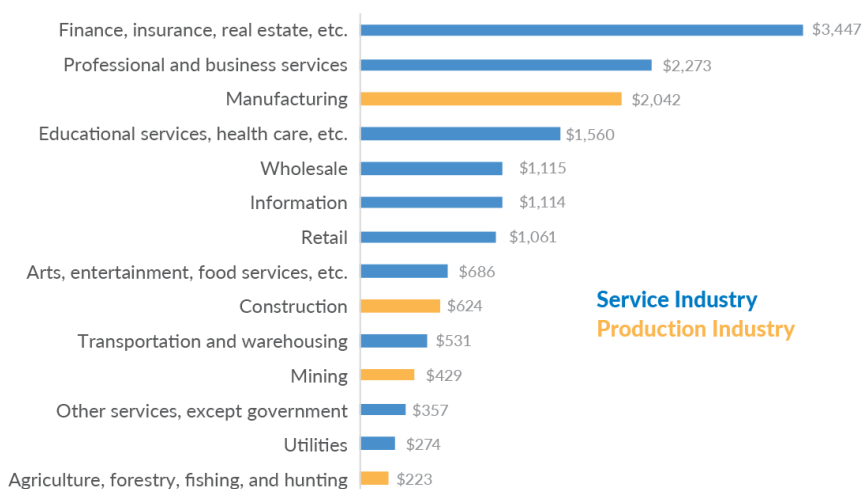
ความสำคัญของธุรกิจบริการต่อระบบเศรษฐกิจ

1. ภาพรวมของธุรกิจบริการต่อระบบเศรษฐกิจระดับโลก

นายโรแบร์โต อาเซเวโด ผู้อำนวยการองค์การการค้าโลก (WTO) ได้กล่าวในที่ประชุมการค้าบริการโลก (Global Services Summit) ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ว่า การค้าบริการโลกนั้นคิดเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของการค้าระหว่างประเทศทั้งหมดบนโลกใบนี้ ซึ่งในการประชุมใหญ่ระดับรัฐมนตรีของ WTO ที่กรุงบัวโนสไอเรส ประเทศอาร์เจนตินา ในเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 2017 WTO ให้ความสำคัญกับเรื่องการค้าบริการระหว่างประเทศมากขึ้น (รัชดา เจียสกุล, 2560) กรณีตัวอย่างผู้นำเศรษฐกิจโลกอย่างสหรัฐอเมริกา มีข้อมูลจากสำนักวิเคราะห์เศรษฐกิจแห่งสหรัฐอเมริกา (Bureau of economic analysis, 2017) ปี ค.ศ.2017 รายงานว่า เศรษฐกิจโดยรวมของสหรัฐอเมริกานั้น ถูกขับเคลื่อนโดยธุรกิจบริการเนื่องจากเป็นภาคธุรกิจที่ครองส่วนแบ่งผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) สูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 68 คิดเป็นมูลค่า 12 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ รองลงมาคือภาคการผลิต (Manufacturing) และภาคการเกษตร (Agriculture) ตามลำดับ ดังภาพที่ 1 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสหรัฐอเมริกาของภาคธุรกิจบริการ ภาคการผลิต และภาคการเกษตร โดยกราฟเส้นสีฟ้าเป็นธุรกิจบริการ เส้นสีส้มเป็นธุรกิจในการผลิต และภาคการเกษตร

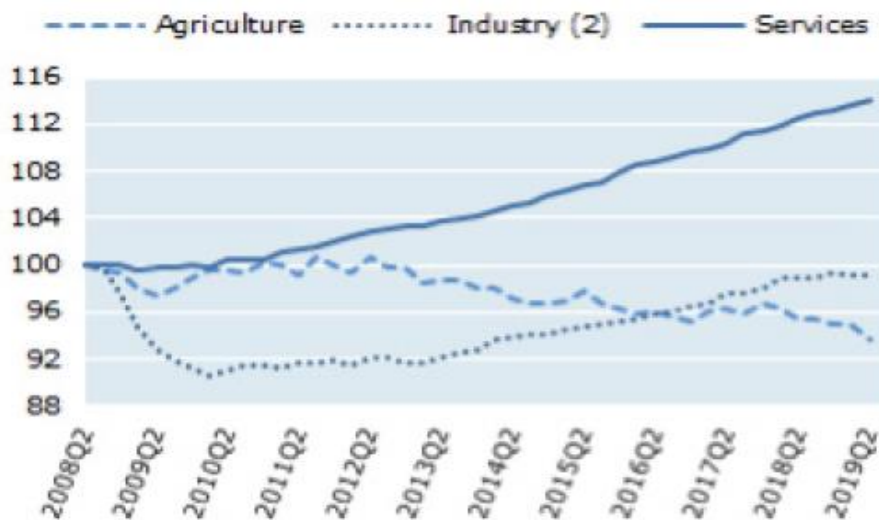
Service Industries Are the Largest Segment of the U.S. Economy

Gross Domestic Product by Industry in 2017 (Billions of Dollars)

ภาพที่ 1 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคธุรกิจบริการ ภาคการผลิต และภาคการเกษตร
ที่มา : สำนักวิเคราะห์เศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ.2017

จากการที่ภาคธุรกิจบริการมีขนาดใหญ่ที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคธุรกิจอื่นๆ จึงส่งผลให้มีสิ่งที่ตามมาคือจำนวนการจ้างงานที่สูง โดยจากข้อมูลสำนักวิเคราะห์เศรษฐกิจแห่งสหรัฐอเมริกา (Bureau of economic analysis, 2017) รายงานว่าภาคธุรกิจบริการมีการจ้างงานสูงถึง 100 ล้านอัตรา ในขณะที่ภาคการผลิต มีการจ้างงานอยู่ที่ 20 ล้านอัตราเท่านั้น นอกจากนี้จากข้อมูลที่รายงานโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization, 2019) ก็แสดงให้เห็นว่าแต่ละภูมิภาคของโลกนั้น มีอัตราการจ้างงานสูงสุดมาจากภาคธุรกิจบริการและยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคตแสดงดังภาพที่ 2

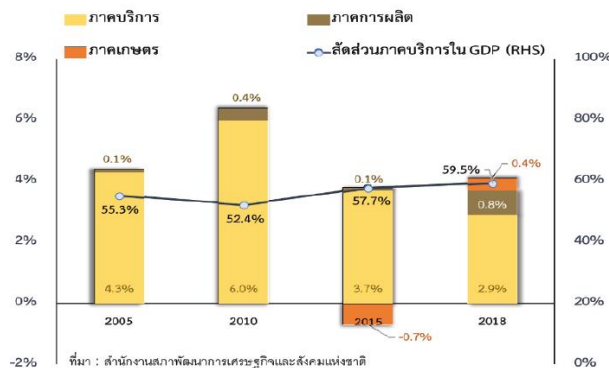
ภาพที่ 2 แสดงแนวโน้มการจ้างงานในภาคธุรกิจบริการภาคอุตสาหกรรมและภาคการเกษตรของโลก

ที่มา : องค์การแรงงานระหว่างประเทศ, 2019

2. ภาพรวมของธุรกิจบริการต่อระบบเศรษฐกิจระดับประเทศ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ภาคบริการมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพราะถือเป็นแหล่งจ้างงานและแหล่งรายได้หลักของประเทศ นอกจากนี้แนวโน้มในปัจจุบันยังพบว่าภาคอุตสาหกรรมการผลิตต่างหันมาให้ความสำคัญและมีความเชื่อมโยงกับภาคบริการมากขึ้น (Revivification) อาทิ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าโดยการออกแบบบริการเสริมผ่านการวิจัยและพัฒนา(R&D) รวมถึงการขายสินค้าควบคู่กับบริการหลังการขาย (Bank of Thailand, 2020) ส่งผลทำให้ภาคบริการมีบทบาทอย่างมากต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และมีความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนจากสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ที่เพิ่มขึ้นในระยะเวลาเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา จากร้อยละ 55 ในปี ค.ศ. 2005 เป็น ร้อยละ 60 ในปี ค.ศ. 2018 แสดงดังแผนภาพที่ 3 ทั้งนี้โครงสร้างภาคบริการไทยมีการเปลี่ยนแปลงไม่

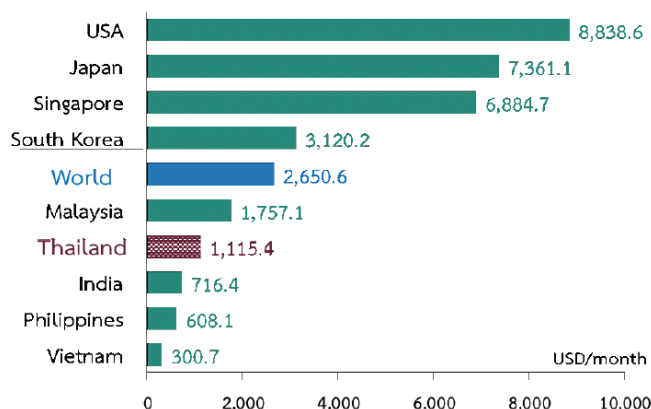
มากนักโดยภาคบริการแบบดั้งเดิม (Traditional Services) ได้แก่ ธุรกิจการค้า การขนส่ง ท่องเที่ยวและโรงแรม ยังคงเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการเติบโตของภาคบริการ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2018)

ภาพที่ 3 แสดงสัดส่วนภาคบริการต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศไทยในช่วงปี ค.ศ.2005 – 2018

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2018

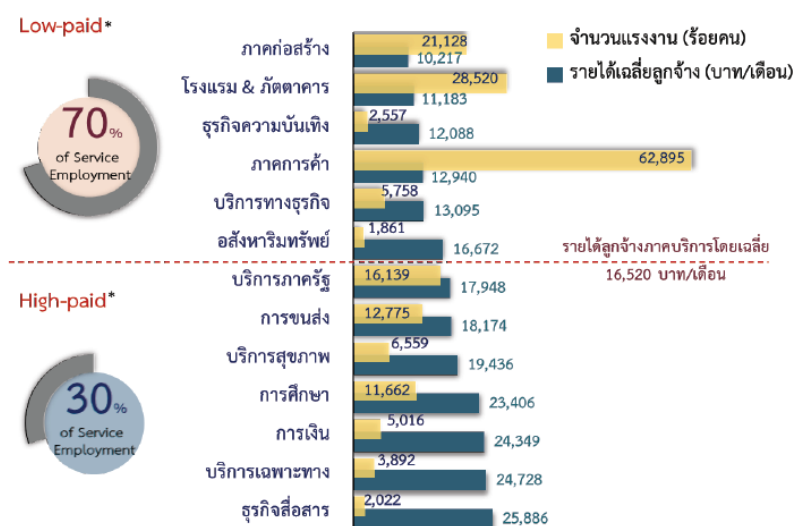
จำนวนแรงงานในภาคบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สอดรับกับความสำคัญที่มากขึ้น โดยในปี ค.ศ. 2018 ประเทศไทยมีแรงงานในภาคบริการมากถึง 20 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 52 ของผู้มีงานทำทั้งหมด โดยรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของแรงงานไทยอยู่ที่ 1,115.4 ดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็น 16,520 บาทต่อเดือน (World Bank, 2017) ซึ่งถือว่าสูงกว่าเงินเดือนขั้นต่ำของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีที่รัฐบาลกำหนด และเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของแรงงานภาคบริการที่เป็นชาวอาเซียนด้วยกัน แรงงานไทยก็ได้รับค่าจ้างสูงกว่าแรงงานฟิลิปปินส์ และเวียดนาม แต่ยังคงเป็นรองมาเลเซีย แสดงดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงรายได้เฉลี่ยของแรงงานภาคบริการ ณ ปี ค.ศ. 2017

ที่มา : World Bank , 2017

โดยเมื่อวิเคราะห์โครงสร้างรายได้เฉลี่ยของแรงงานภาคบริการไทยนั้น พบว่า ร้อยละ 70 หรือส่วนใหญ่มาจากผู้ที่ทำงานในธุรกิจบริการที่มีค่าตอบแทนต่ำ (Low paid service employment) เช่น ธุรกิจก่อสร้าง โรงแรมและภัตตาคาร การค้า เป็นต้น ส่วนอีกร้อยละ 30 มาจากผู้ที่ทำงานในธุรกิจบริการที่มีค่าตอบแทนสูง (High paid service employment) เช่น ธุรกิจบริการสุขภาพ การศึกษา การสื่อสาร เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2018) แสดงดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงจำนวนและรายได้เฉลี่ยของผู้มีงานทำในภาคบริการไทยปี ค.ศ. 2018

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2018

จากข้อมูลภาพรวมของธุรกิจบริการดังกล่าวแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ธุรกิจบริการถือเป็นแหล่งจ้างงานสำคัญของประเทศในอนาคต และถือเป็นทางรอดของเศรษฐกิจสำหรับการเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 เพราะการจ้างงานในภาคบริการของไทยในปัจจุบันคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 52% ของการจ้างงานทั้งหมด ซึ่งต่ำกว่าสัดส่วนการจ้างงานของประเทศพัฒนาแล้ว ที่มีสัดส่วนการจ้างงานภาคบริการเกิน 70% ดังนั้นธุรกิจบริการในประเทศไทยจึงมีโอกาสนำพาเศรษฐกิจให้เติบโตได้อีกมาก อีกทั้งในยุคประเทศไทย 4.0 ที่หลายคนเกรงกลัวว่าเครื่องจักรอาจเข้ามาทดแทนการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม จึงทำให้ภาคบริการเป็นคำตอบที่เข้ามารองรับการจ้างงานอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ภาคบริการยังมีความสำคัญมากกับความสามารถทางการแข่งขัน และต่อการเติบโตของเศรษฐกิจในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถือเป็นเส้นเลือดใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกับการโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เช่น บริการโลจิสติกส์ บริการขนส่ง บริการด้านการเงิน บริการ

ด้านการศึกษา บริการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งต้องเป็นบริการที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และมีคุณภาพดี ทำให้ธุรกิจบริการต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก จึงสามารถเพิ่มเม็ดเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี

ปัจจัยขับเคลื่อนการเติบโตของธุรกิจบริการ

1. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเป็นเจ้าของของภาครัฐและกฎระเบียบ (Changing Patterns of Government Ownership and Regulation)

เดิมทีนั้นธุรกิจบริการหลายประเภทถูกจำกัดด้วยกฎระเบียบต่างๆ ภาครัฐมีการกำหนดเพดานการตั้งราคาค่าบริการ มีการจำกัดอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ในการกระจายสินค้าและบริการ รวมไปถึงการกำหนดคุณลักษณะของบริการ จนกระทั่งปลาย ค.ศ. 1970 ประเทศสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรเป็นผู้ริเริ่มการผ่อนปรนกฎระเบียบที่ใช้กับธุรกิจบริการสำคัญๆ อาทิ ธุรกิจขนส่งทางอากาศ (airfreight) ธุรกิจสายการบิน (airlines) ธุรกิจรถไฟ (railways) ธุรกิจการขนส่งทางถนน (road transport) ธุรกิจธนาคาร (banking) ธุรกิจรักษาความปลอดภัย (securities) ธุรกิจประกันภัย (insurance) และธุรกิจโทรคมนาคม (telecommunications) ส่งผลให้ผู้ประกอบการรายใหม่สามารถเข้าสู่ธุรกิจบริการได้ง่ายขึ้น ขจัดข้อจำกัดในการนำส่งบริการไปยังภูมิภาคต่างๆ และมีเสรีภาพในการแข่งขันด้านราคา นำมาซึ่งการเพิ่มขีดความสามารถในการขยายตัวของธุรกิจบริการเดิมที่มีอยู่ ด้วยการเข้าสู่ตลาดใหม่หรือสร้างธุรกิจแนวใหม่

2. นวัตกรรมทางเทคโนโลยี (Technological innovations)

เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงวิถีในการดำเนินงานระหว่างธุรกิจบริการกับลูกค้า พร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกระบวนการที่ใช้ในการทำธุรกิจ โดยแรงผลักดันที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาจากการบูรณาการระหว่างอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และระบบโทรคมนาคมส่งผลทำให้เกิดการทำธุรกิจที่ไร้พรมแดน และนำมาซึ่งธุรกิจบริการในรูปแบบใหม่ อาทิ แอมะซอน ดอท คอม (Amazon.com) นำเสนอหนังสือที่เหมือนกันกับในร้านขายหนังสือ แต่มีบริบทในการดำเนินธุรกิจต่างกันโดยสิ้นเชิง เพราะการเลือกซื้อหนังสือจากแอมะซอน ดอท คอม นั้น ไม่สามารถที่จะเลือกหยิบหนังสือขึ้นมาเพื่อเปิดอ่านเนื้อหาด้านใน และวางลงที่เดิมหากอ่านแล้วไม่ถูกใจได้เหมือนในร้านขายหนังสือ แต่สิ่งที่ลูกค้าได้รับจากการบริการของแอมาซอน ดอทคอม นั้นคือ ราคาที่ถูกกว่า และความสะดวกที่ได้รับจากการเลือกซื้อหนังสือได้จากทุกที่ทั่วมุมโลก ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง นั่นเอง ซึ่งนั่นก็ทำให้ธุรกิจบริการที่เกิดจากเทคโนโลยีใหม่ได้รับความนิยมในระยะเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยียังมีผลต่อการดำเนินธุรกิจบริการอื่นๆอีกมากมาย เช่น ธุรกิจบริการขนส่ง อย่าง ทีเอ็นที (TNT) ดีเอชแอล (DHL) เฟดเอ็กซ์ (FedEx) เป็นต้น ที่เดิมทีนั้น ลูกค้าหรือผู้รับบริการจะให้ความสำคัญกับระยะเวลาที่ใช้ในการจัดส่ง แต่ผลกระทบที่เกิดจากการ

เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้การดำเนินการของธุรกิจขนส่งต้องตระหนักถึงการแจ้งข้อมูลเรียลไทม์เกี่ยวกับสถานะการจัดส่งพัสดุให้แก่ลูกค้าทราบซึ่งช่วยเพิ่มความพึงพอใจให้กับลูกค้า ดังนั้น นวัตกรรมทางเทคโนโลยี หรือเทคโนโลยีใหม่จึงเป็นหนทางในการสร้างสรรค์ หรือปรับปรุงธุรกิจบริการในด้านการนำส่งข้อมูล การรับคำสั่งซื้อ การชำระเงิน อีกทั้งยังช่วยรักษาคุณภาพการให้บริการให้มีความเป็นมาตรฐานและสม่ำเสมอ นำมาซึ่งการเติบโตของธุรกิจบริการนั่นเอง

3. การเติบโตของโซ่บริการและเครือข่ายธุรกิจแฟรนไชส์ (Growth of service chain and franchise networks)

ในทุกวันนี้ธุรกิจบริการมีการเติบโตและขยายตัวผ่านโซ่บริการทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก อาทิ เบอร์เกอร์ คิงส์ (Burger King) บอดีชอปปี (Body Shop) เฮิซ (Hertz) ไอบิซ (Ibiz) เป็นต้น ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากการถือครองกรรมสิทธิ์ในกิจการโดยเจ้าของเพียงผู้เดียว และพัฒนาเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจโดยผู้ร่วมทุนจากภายนอก หรือที่เรียกว่า ธุรกิจแฟรนไชส์ โดยสิ่งที่คุณร่วมลงทุนจะได้รับคือ ใบอนุญาต (licensing) ในการผลิต และการขายตราสินค้าภายใต้กระบวนการผลิตที่ธุรกิจแฟรนไชส์กำหนดไว้อย่างเข้มงวด ธุรกิจบริการในรูปแบบแฟรนไชส์ได้รับการตอบรับอย่างรวดเร็ว และเข้ามาแทนที่ธุรกิจบริการดั้งเดิม ทั้งในธุรกิจบริการรับจองตัวธุรกิจให้เช่ารถ ธุรกิจซักแห้ง ธุรกิจอาหารจานด่วน การที่ธุรกิจบริการรูปแบบแฟรนไชส์ประสบความสำเร็จอย่างมากมายนั้น เนื่องจากการทำการตลาดที่เป็นระบบ ด้วยการสร้างตราสินค้าผ่านการโฆษณาทั้งในระดับเทศ และระดับโลก โดยสิ่งสำคัญคือ ระบบแฟรนไชส์ช่วยควบคุมคุณภาพการให้บริการ และสร้างมาตรฐานในกระบวนการผลิตบริการ ทำให้ลูกค้าได้รับบริการที่เหมือนเดิมทุกครั้ง และเหมือนกันทั่วโลก การมีการพัฒนาบริการใหม่ๆออกสู่ตลาด และการมีหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ร่วมทุนในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริการอยู่เสมอ

4. การค้าระหว่างประเทศและโลกาภิวัตน์ (Internationalization and globalization)

จากการเปิดเสรีทางการค้า (free trade area) เพื่อลดอุปสรรคในการทำการค้าระหว่างประเทศ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เขตการค้าเสรีทวีปอเมริกาเหนือ (NAFTA) สหภาพศุลกากรยุโรป (EU) สหภาพศุลกากรเมอร์คัวร์เซอร์ (MERCOSUR) ทำให้เป็นโอกาสในการแข่งขันของธุรกิจบริการระหว่างประเทศ จึงส่งผลให้ธุรกิจบริการเกิดการเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากการที่ธุรกิจบริการต่างชาติเข้ามาทำกิจการในประเทศไทย เป็นต้น (Lovelock, 2016)

ธุรกิจบริการที่สำคัญในประเทศไทย

1. ธุรกิจบริการประเภทการค้าปลีก

1.1 สภาพตลาดของธุรกิจบริการประเภทการค้าปลีก

ธุรกิจค้าปลีกเป็นธุรกิจบริการประเภทหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของทุกประเทศทั่วโลก เนื่องจากเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยง กระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค จากการศึกษาของ Deloitte เรื่อง Global Power of Retailing 2017 พบว่าในปี ค.ศ. 2016 ธุรกิจค้าปลีกทั่วโลกมีรายได้ 19.7 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ และคาดการณ์การว่าขนาดธุรกิจค้าปลีกของโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 22.8 ล้านล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. 2018 คิดเป็นการเติบโตเฉลี่ยราว 3.8 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้มูลค่าตลาดภาคธุรกิจค้าปลีกคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 31 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่า GDP โลก และก่อให้เกิดการจ้างงานเป็นจำนวนพันล้านคนทั่วโลก ซึ่งธุรกิจประเภท Hyper Market และ Super Market ยังครองสัดส่วนสูงที่สุดถึง 35 เปอร์เซ็นต์ของธุรกิจค้าปลีกโดยรวม โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในฝั่งทวีปอเมริกาและยุโรป และมีประเทศจีนเป็นผู้นำในฝั่งเอเชียแปซิฟิก (Deloitte, 2017)

สำหรับประเทศไทยธุรกิจค้าปลีก สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 15 ของ GDP รวมทั้งประเทศซึ่งถือเป็นภาคธุรกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศเป็นอันดับสอง รองจากภาคการผลิตหรืออุตสาหกรรม ขนาดตลาดของธุรกิจค้าปลีกนั้นมีมูลค่าถึง 2.2 ล้านล้านบาท โดยธุรกิจ อีคอมเมิร์ซของไทย โดยเฉพาะชนิด B2C มีอนาคตที่สดใสเช่นเดียวกับตลาด อีคอมเมิร์ซโลก โดยมีอัตราการเติบโตอยู่ที่ราว ร้อยละ 16 ต่อปี ในปี พ.ศ. 2562 จะมีการเติบโตเพิ่มสูงขึ้นเป็น ร้อยละ 20 – 25 ต่อปี หรือคิดเป็นมูลค่าตลาดประมาณ 2.56 แสนล้านบาท ในปี พ.ศ. 2563 (Krugri Research, 2020)

จากแนวโน้มดังกล่าว ผู้ประกอบการธุรกิจบริการประเภทค้าปลีกจำเป็นต้องเริ่มปรับตัวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดแบบ OMNICHANNEL คือการทำตลาดแบบผสมผสานทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ที่ช่วยให้ขายสินค้าได้ทุกรูปแบบ ทำให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง เพื่อเตรียมรับมือกับการเข้ามาของร้านค้าออนไลน์อย่างจริงจัง

1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจบริการประเภทค้าปลีก

1.2.1 ปัจจัยที่เป็นโอกาสทางการตลาด

กำลังซื้อในประเทศที่ได้รับผลบวกจากการเร่งลงทุนโครงการต่างๆ ของภาครัฐและ เอกชนทำให้มีเม็ดเงินหมุนเวียนในระบบ โดยมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน กระจายไปในต่างจังหวัดจะทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกตามมา

การเติบโตของนักท่องเที่ยวต่างชาติ คาดว่าจะอยู่ที่ 40 ล้านคนต่อปี จาก 38 ล้านคนในปี 2561 เพิ่มโอกาสทางธุรกิจแก่ภาคค้าปลีกโดยเฉพาะเมืองท่องเที่ยว

ปัจจัยหนุนอื่นๆ เช่น องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ประเมินระดับ ความเป็นเมืองของไทยจะเพิ่มขึ้นจาก 49.2% ปี 2560 เป็น 51.4% ในปี 2563

ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนเมือง (Urbanization) และ การเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางทำให้มีรายได้สูงขึ้น ตลอดจนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน จะเพิ่มโอกาสในการขยายธุรกิจค้าปลีกตามมา (Krug Sri Research, 2021)

1.2.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคทางการตลาด

อำนาจซื้อของผู้บริโภคระดับฐานรากซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศอาจฟื้นตัวช้า เนื่องจากราคาสินค้าเกษตรมีความไม่แน่นอนและปัญหาหนี้ครัวเรือนสูง จะกีดกันการใช้จ่ายของผู้บริโภค

การแข่งขันของธุรกิจมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ทั้งจากผู้ประกอบการในธุรกิจเดียวกันและ ผู้ประกอบการที่มาจากธุรกิจอื่น รวมถึงคู่แข่งรายใหม่จากในและต่างประเทศที่เห็นช่องทางการเติบโตของภาคค้าปลีกไทย (Krug Sri Research, 2021) สามารถสรุปเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค อิทธิพลต่อธุรกิจบริการประเภทค้าปลีก

จุดแข็ง	จุดอ่อน
• ตลาดมีขนาดใหญ่ที่สุดที่ธุรกิจบริการทุกประเภทจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนภาพรวมธุรกิจบริการ • มีการจ้างงานจำนวนมากจึงช่วยสร้างการหมุนเวียนเงินในระบบเศรษฐกิจ • มีช่องทางการจำหน่ายสมัยใหม่ที่เชื่อมต่อ online เข้ากับ offline ทำให้การซื้อขายเกิดได้ง่ายขึ้น • เริ่มต้นธุรกิจด้วยต้นทุนที่ต่ำ แต่มีโอกาสขายสูง	• เป็นธุรกิจที่ผู้บริโภคมีความอ่อนไหวต่อราคาเนื่องจากเปรียบเทียบราคาได้ง่าย • มีร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าชนิดเดียวกัน ไม่มีความแตกต่าง เป็นจำนวนมาก • ระบบความปลอดภัย เชื่อใจ และไว้วางใจในการทำธุรกิจแบบออนไลน์ยังไม่ดีพอ จึงสร้างประสบการณ์ไม่ดีจากการใช้บริการ
โอกาส	อุปสรรค
• การลงทุนภาครัฐทำให้เกิดการกระจายรายได้ ทำให้ผู้คนมีกำลังซื้อสินค้าจากธุรกิจค้าปลีก • การเข้ามาของชาวต่างชาติ จะสร้างการหมุนเวียนเม็ดเงินในธุรกิจค้าปลีก • การขยายตัวทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นโอกาสในการทำธุรกิจ	• อำนาจซื้อของคนรากหญ้าซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังต่ำอยู่ • การแข่งขันรุนแรงเนื่องจากคู่แข่งรายใหม่สามารถเข้าสู่ธุรกิจได้ง่าย

2. ธุรกิจบริการประเภทการท่องเที่ยว

2.1 สภาพตลาดของธุรกิจบริการประเภทการท่องเที่ยว

ภาคธุรกิจบริการท่องเที่ยว นั้น นับวันจะยิ่งทวีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจาก เป็นภาคธุรกิจที่มีส่วนในการส่งผลกระทบกระตุ้นธุรกิจอื่นๆที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน โดยมีการคาดการณ์ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทย

ในปี ค.ศ. 2016 จะมีสูงถึงกว่า 30 ล้านคน ทำให้ภาคธุรกิจบริการท่องเที่ยวสามารถสร้างส่วนแบ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) สูงถึง 11% หรือคิดเป็นมูลค่า 1.46 ล้านล้านบาท และในปี ค.ศ. 2017 คาดการณ์ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นเป็น 37 ล้านคน ทั้งนี้ โดยเฉลี่ยแล้วนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จะมีการใช้จ่ายราว 5,142 บาทต่อวัน และมีระยะเวลาการพักผ่อนในประเทศที่ 9-10 วันต่อการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ความสำคัญของภาคธุรกิจบริการท่องเที่ยว นั่นคือการสร้างรายได้โดยตรงจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว สร้างการจ้างงาน สร้างการลงทุน โดยภาคธุรกิจที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจบริการนั้นมี 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โรงแรม และภัตตาคาร ภาคธุรกิจการค้าปลีก และภาคธุรกิจการขนส่งและสื่อสาร โดยในส่วนของการทำงานนั้นภาคธุรกิจบริการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานประมาณ 10 ล้านอัตรา หรือคิดเป็น 26 เปอร์เซ็นต์ ของการจ้างงานรวมทั้งประเทศ (SCB Economics Intelligence Center, 2016)

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจบริการประเภทการท่องเที่ยว

1) ปัจจัยภายในประเทศ

จากการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยภายในประเทศที่ส่งผลต่อการเติบโตของธุรกิจบริการประเภทท่องเที่ยว คือเรื่องของความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เนื่องจากการมีข่าวทางอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวที่มายังประเทศไทยเกิดขึ้นอยู่เนืองๆ ดังนั้น การสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการเติบโตของการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การที่แต่ละปีประเทศไทยนั้นมีการต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากสิ่งที่ตามมาคือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาตินั้นทรุดโทรมหรือถูกทำลาย ทำให้สูญเสียความงดงามทางธรรมชาติไป ซึ่งอาจเป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวเกิดการเปลี่ยนใจ ดังนั้นการมีแผนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดี จะช่วยเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการเติบโตของการท่องเที่ยว

2) ปัจจัยภายนอกประเทศ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจในหลายประเทศที่มีแนวโน้มชะลอตัว และความผันผวนของค่าเงิน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทางเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว หรือการปรับลดการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในไทย รวมทั้งการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และสภาพความแปรปรวนของภูมิอากาศทั่วโลกเป็นปัจจัยภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อเติบโตของการท่องเที่ยว (ศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย, 2562) โดยแนวโน้มธุรกิจบริการประเภทการท่องเที่ยวรายประเทศ

นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคยุโรป

จากการวิเคราะห์นั้นพบว่า นักท่องเที่ยวจากเยอรมัน และฝรั่งเศส ยังมีแนวโน้มที่ดี แต่สำหรับตลาดนักท่องเที่ยวรัสเซียนั้น การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศอาจจะต้องขึ้นอยู่กับประเด็น ค่าเงินรูเบิล ที่ผันผวนในทิศทางที่อ่อนค่าในช่วงปลายปี พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมา เป็นสาเหตุทำให้การท่องเที่ยวของชาวรัสเซียในประเทศไทยเติบโตชะลอลง นอกจากนี้

ยังต้องติดตามสถานการณ์ Brexit ที่อาจส่งผลกระทบต่อการค้าสินค้าของนักท่องเที่ยวจากสหราชอาณาจักร ที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยด้วย

นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียใต้

จากการวิเคราะห์พบว่า การท่องเที่ยวของชาวอินเดียยังเติบโตได้ดี แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันหลายประเทศได้ให้ความสนใจในการเจาะตลาดการท่องเที่ยวจากชาวอินเดีย ซึ่งอาจสร้างความท้าทายให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวไทยเพิ่มขึ้น

นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคอื่น ๆ

จากการวิเคราะห์พบว่า นักท่องเที่ยวจากอิสราเอลยังมีการเติบโตที่ดี แต่ นักท่องเที่ยวประเทศอื่นๆ ในจากภูมิภาคตะวันออกกลาง ยังมีทิศทางที่ชะลอตัว เนื่องมาจากปัจจัยเศรษฐกิจในประเทศชะลอตัว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคตะวันออกกลางเลือกเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้มากขึ้น นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวจากสหรัฐฯ และแอฟริกาใต้ ก็ยังมีแนวโน้มที่ดี (ศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย, 2562) สามารถสรุปเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค อิทธิพลต่อธุรกิจบริการประเภทการท่องเที่ยว

จุดแข็ง	จุดอ่อน
● ตลาดมีขนาดใหญ่รองจากธุรกิจค้าปลีก ● มีการจ้างงานเป็นจำนวนมาก ● เป็นธุรกิจต้นน้ำของธุรกิจบริการอื่นๆ	● แหล่งท่องเที่ยวมีความทรุดโทรม ● มีภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยไม่ค่อยดี
โอกาส	อุปสรรค
● ประเทศไทยยังคงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวระดับบน ● ประเทศไทยเป็นเจ้าบ้านที่คนไทยมีอัธยาศัยไมตรี ยิ้มแย้ม แจ่มใส ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ต่างจากประเทศอื่น ● ประเทศไทยมีความหลากหลายของอาหาร สภาพภูมิประเทศ และวัฒนธรรม	● ภาวะเศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำ ทำให้ชาวต่างชาติทั่วไปมีความต้องการท่องเที่ยวลดลง

3. ธุรกิจบริการประเภทสุขภาพ

3.1 สภาพตลาดของธุรกิจบริการประเภทสุขภาพ

ธุรกิจบริการสุขภาพ นับเป็นหนึ่งในหลายธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาภาคบริการและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วธุรกิจการให้บริการและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เป็นแหล่งสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศจะประกอบด้วย 3 ธุรกิจหลัก คือ ธุรกิจบริการทางการแพทย์ ธุรกิจผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพรไทย และธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งได้แก่ บริการนวดไทย และสปา นอกจากนี้ธุรกิจบริการสุขภาพยังก่อให้เกิดรายได้ต่อเนื่องกับ

อุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมอาหาร เป็นต้น ซึ่งนับเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งระบบ โดยตลาดธุรกิจบริการสุขภาพของประเทศไทยนั้น จัดเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งครองส่วนแบ่งทางการตลาดประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ของตลาดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด ในปี ค.ศ. 2018 โดยมีมูลค่าคิดเป็น 27 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ คิดเป็น 8.58 แสนล้านบาท และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเป็น 30 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ คิดเป็น 9.54 แสนล้านบาท ในปี ค.ศ. 2020 (BOI, 2019)

3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจบริการประเภทสุขภาพ

1) ปัจจัยที่เป็นโอกาสทางการตลาด

ตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา ประเทศไทยนั้นค่อยผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยแนวโน้มดังกล่าวได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการเพิ่มขึ้นของอายุที่ยืนยาวนานขึ้นในขณะที่ อัตราการเกิดขึ้นใหม่กลับลดลง โดยในปี ค.ศ. 2018 นั้น มีอัตราการเกิดใหม่เพียง 0.34 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งที่นั่นจะอยู่ระดับ 3.1 เปอร์เซ็นต์ ในปี ค.ศ. 1960 ทั้งนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ประมาณการว่า ในปี ค.ศ. 2021 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มขั้น ในสัดส่วน 20 เปอร์เซ็นต์ ของประชากรทั้งหมด ดังนั้น ในสถานะที่ประเทศไทยมีผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ก็จะมีแนวโน้มที่การเพิ่มการใช้บริการทางการแพทย์เพื่อการรักษาพยาบาลนั่นเอง

เมื่อกล่าวถึงเรื่องทุนมนุษย์ทางบริการสุขภาพนั้น นับว่าประเทศไทยมีความเข้มแข็งอยู่มาก เนื่องจากการมีสถาบันทางการแพทย์ที่รับการรับรองถึงกว่า 23 สถาบัน โดยมีเจ้าหน้าที่ให้บริการทางการแพทย์สูงขึ้น 29.3 คนต่อประชากร 10,000 คน ทำให้ไทยเป็นประเทศที่ถือว่ามีความพร้อมรองรับการเติบโตของธุรกิจบริการสุขภาพ

นโยบายของรัฐบาล ที่ส่งเสริมให้มีการลงทุนในภาคบริการสุขภาพ และส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ (Thailand Medical Hub) ทำให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการมาลงทุนด้านบริการสุขภาพนั่นเอง (BOI, 2020)

2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคทางการตลาด

ข้อจำกัดด้านสัดส่วนการถือหุ้นของต่างชาติ โดยในสมาชิกอาเซียนนั้น มีเพียง 5 ประเทศจาก 10 ประเทศสมาชิกที่อนุญาตให้ต่างชาติถือหุ้นได้ 100 % ในบริการด้านสุขภาพ โดยมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทยนั้น ได้จำกัดจำนวนผู้ถือหุ้นต่างชาติอยู่ที่ 30% 40% และ 49% ตามลำดับ ทำเป็นข้อจำกัดในการให้ต่างชาติที่เข้ามาลงทุนเกี่ยวกับโรงพยาบาลและคลินิกถือหุ้น

ข้อจำกัดด้านกฎหมายด้านการเคลื่อนย้ายของบุคลากรทางการแพทย์ และผู้ป่วย หรือผู้รับบริการด้านสุขภาพเสรี ในกลุ่มประเทศอาเซียนยังคงมีข้อจำกัด ทำให้ไม่สามารถเดินทางเพื่อการรับบริการได้โดยง่าย ตลอดจนยังไม่มี การให้สิทธิพิเศษของผู้ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อย่างไรก็ตามมีเพียงมาเลเซียเท่านั้น ที่มีการอำนวยความสะดวกให้กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่จุดเข้าเมืองและสนามบินที่เรียกว่า “green lane” (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2014) สามารถสรุปเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค อิทธิพลต่อธุรกิจบริการประเภทสุขภาพ

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- มีสถาบันทางการแพทย์ที่ผ่านการรับรองจำนวนมาก - มีบุคลากรทางการแพทย์ที่มีศักยภาพสูง - มีภาพลักษณ์ด้านบริการทางการแพทย์ที่มีคุณภาพดี	- ขาดการเชื่อมต่อกับธุรกิจปลายน้ำ เช่น การท่องเที่ยว การค้าปลีก - อัตราค่ารักษาพยาบาลที่ให้บริการทางการแพทย์มีแนวโน้มลดลงจากสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น
โอกาส	อุปสรรค
- มีนโยบายส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ - ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพด้านการแพทย์ พร้อมทั้งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม	- มีข้อจำกัดด้านการเข้ามาร่วมทุนของชาวต่างชาติ - ไม่สามารถเคลื่อนย้ายผู้ป่วยข้ามประเทศโดยสะดวกเนื่องจากข้อจำกัดด้านกฎหมาย

สรุป

จากข้อมูลที่ผ่านมา นั้น จึงสามารถทำการสังเคราะห์กลยุทธ์เพื่อสร้างการขับเคลื่อนภาคธุรกิจบริการของประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

ธุรกิจบริการประเภทการค้าปลีก กลยุทธ์การขับเคลื่อนธุรกิจบริการประเภทการค้าปลีก โดยส่งเสริมการเติบโต และขยายตัวของธุรกิจค้าปลีกรูปแบบใหม่ Omnichannel โดยเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ เช่น การกำหนดมาตรฐานความเร็วขั้นต่ำของอินเทอร์เน็ต ในกลุ่มเครือข่ายมือถือ เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจการค้าปลีก ส่งเสริมการขยายธุรกิจค้าปลีกสู่การค้าระหว่างประเทศ เพื่อสร้างการเติบโตให้ GDP รวมและลดความรุนแรงของการแข่งขันภายในประเทศ สร้างจุดขายให้ประเทศไทยเป็น World Destination of Shopping และ ยกย่องให้ร้านค้าในธุรกิจค้าปลีกมีเครื่องหมายมาตรฐานคุณภาพรับรองการซื้อปั้งในระดับโลก

ธุรกิจบริการประเภทการท่องเที่ยว กลยุทธ์การขับเคลื่อนธุรกิจบริการประเภทการท่องเที่ยว โดยปราบปรามอาชญากรรมด้านการท่องเที่ยว และทำการรณรงค์ส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ปลอดภัย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการเดินทางมาประเทศไทย กระตุ้นจิตสำนึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผ่านไกด์และบริษัทนำเที่ยวให้สร้างการรับรู้ในการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในหมู่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จัดทำการส่งเสริมการขายโปรแกรมการท่องเที่ยวในประเทศที่มีศักยภาพ เพื่อสร้างความต้องการท่องเที่ยวให้เพิ่มสูงขึ้น

ธุรกิจบริการประเภทสุขภาพ กลยุทธ์การขับเคลื่อนธุรกิจบริการประเภทสุขภาพ Ffp จัดรายการส่งเสริมการขายที่เชื่อมโยงบริการสุขภาพ เข้ากับธุรกิจบริการอื่นๆ ที่ไทยมีศักยภาพ เช่น การท่องเที่ยว และการค้าปลีก เป็นต้น อำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยข้ามประเทศโดยใช้ระบบ “green lane” ส่งเสริมให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนกิจการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพใน

ประเทศไทย หรือส่งเสริมให้ต่างชาตินำสินค้าสุขภาพที่เป็นอัตลักษณ์ไทย อย่างสมุนไพร ไปจำหน่ายหรือเผยแพร่ยังต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2014). *การลดอุปสรรคทางการค้าบริการสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.
- รัชดา เจียสกุล. (2560). *ธุรกิจบริการ: ทางรอดประเทศไทย 4.0. เศรษฐกิจในประเทศ*. กรุงเทพฯ: โบลีเกอร์ แอนด์ คอม พานี (ประเทศไทย).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2018). *ภาคบริการไทยเปลี่ยนให้ปังปรับให้โดน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2018). *ภาคบริการไทยในปี 2018*. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- ศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย. (2562). *จับชีพจรนักท่องเที่ยวต่างชาติปี 2562*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกสิกรไทย.
- Bank of Thailand. (2020). *Thailand's key Macroeconomic chart pack*. Bangkok: Bank of Thailand.
- BOI. (2019). The Future of Medicine a Healthy outlook for Investors. *Thailand Investment Review*. 29(1). 1-12.
- _____. (2020). *Opportunities and Investment Support Measures for Medical Industries in Thailand*. Bangkok: The Board of Investment Office.
- Bureau of Economic Analysis. (2017). *2017 GDP and Employment by Industry*. The United State of America: Tax Foundation.
- Deloitte. (2017). *Global Power of Retailing 2017*. The art and science of customers. United Kingdom: Deloitte Touche Tohmatsu Limited.
- International Labour Organization. (2019). *OECD Employment rate in the second quarter of 2019*. Paris: International Labour Organization.
- Krungsri Research. (2020). *2020-2022 Thailand Industry Outlook*. Bangkok: Bank of Ayudhaya.
- Lovelock, C. et al. (2016). *Services Marketing*. United Kingdom: Edingurnh Business School.
- World Bank. (2017). *World's service industry*. Paris: OECD.
- SCB Economic Intelligence Center. (2016). *Insight Thai Tourism: Sustainability Success*. Bangkok: Siam Commercial Bank.

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์กับการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19*

THE LIVING IN COVID-19 WITH BUDDHIST PRINCIPLES

๗๗๗๗

ธัญญพัทธ์ ภูริพินินันท์

Thanyaphat Phuripinisanant

บริษัท ดี ออส จำกัด

The Ozz Co.,Ltd.

Corresponding Author E-mail:ooky@theozz.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์กับการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 โดยมีเนื้อหาสาระในการนำเสนอไว้ 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) เพื่อนำเสนอหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีอะไรบ้าง 2) เพื่อนำเสนอการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 เป็นอย่างไร และ 3) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์กับการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 ควรเป็นอย่างไร หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ซึ่งเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 คือ ต้องขยันหมั่นเพียร รู้จักคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักทำงาน เพื่อสร้างรายได้ เมื่อมีรายได้แล้วก็ต้องรู้จักเก็บ รู้จักออม และต้องคบเพื่อนดี มิตรแท้ที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันไม่พากันไปใช้เงินที่หามาได้ในทางที่ผิด และสุดท้ายคือต้องรู้จักความพอดีในการใช้ชีวิต หากปฏิบัติได้เช่นนี้ไม่ว่าจะสถานการณ์ใด ๆ ชีวิตเราก็จะดำเนินต่อไปได้อย่างเป็นสุข

คำสำคัญ: หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์; การดำเนินชีวิต; ยุคโควิด 19

Abstract

This article aims to present the application of the principle of Dittathamikattha benefits to life in the era of COVID-19. The content of the presentation is presented in 3 topics, which are: 1) to present the principle of Dittathamikattha, what are the benefits in the Buddhist scriptures, 2) to present how to live in the Covid-19 era, and 3) to apply the principle of Dittathamikattha. What should be the benefits for living in the age of COVID-19? Dittadhamma Mikattha, which is the doctrine of Buddhism. Can be applied in life in the Covid-19 era, which is to be diligent, know how to think, create creativity, know how to

*Received August 8, 2021; Revised October 13, 2021; Accepted October 13, 2021

work to make money. When you have income, you have to know how to save, know how to save, and have to be friends with good friends. True friends support each other and do not go to misuse the money they earn. And finally, you have to know the fit in your life. If this can be done in any situation Our life will go on happily.

Keywords: Buddhist principles; Living life; COVID-19

บทนำ

นับจากที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศ ณ วันที่ 11 มีนาคม 2563 ได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคระบาดที่เข้าได้ภาวะระบาด ครั้งใหญ่ (Pandemic) กระจายไปหลายส่วนของโลก และแนะนำให้ทุกประเทศเร่งรัดการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคนี้ (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563) จนถึงวันนี้การระบาดในภาพรวมระดับโลก ยังคงรุนแรง บางประเทศคุมอยู่ บางประเทศระบาดระลอก 2 และ ระลอก 3 อย่างบ้านเรา บางประเทศยังคุมไม่ได้ วัคซีนที่คิดว่าจะเป็นทางออกที่ดีในการแก้ไขปัญหาโรคโควิด-19 แต่กว่าจะใช้อย่างทั่วถึงและป้องกันได้ก็อาจต้องรออีกหลายปี ช้ำร้ายกว่านั้นผลกระทบจากโรคระบาดไม่จบสิ้นทันทีหลังมีวัคซีน ต้องรออีกหลายปี ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตจึงเปลี่ยนไป จากปกติเราทำงานนอกบ้าน ต้องหันมาทำงานอยู่กับบ้าน หรือเรียกว่า Work from home (WFH) ยังไม่พอทุกคนต้องหักกลับมาระวังตัวเอง และคนในครอบครัว หวาดระแวงคนรอบข้าง เพราะเราไม่สามารถรู้ได้เลยว่าใครเป็นผู้ติดเชื้อ ต่างคนต่างพากันกลัว หันไปทางไหนเราก็จะเจอผู้คนใส่หน้ากากอนามัย พกแอลกอฮอล์ล้างมือ เว้นระยะห่างกัน เนื่องจากช่วงที่ยังไม่มีวัคซีนจนทำให้เกิดชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) เกิดขึ้น จนกลายเป็นที่มาของ “ยุคโควิด-19”

ยุคโควิด-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ อย่างในการใช้ชีวิตประจำวันดังที่ได้กล่าวข้างต้น เกิดสถานการณ์ปิดประเทศ ปิดเมือง สนามบิน ร้านค้า ห้าง ร้านอาหาร โรงงาน หลายๆ ธุรกิจต้องหยุดชะงัก เกิดปัญหาการว่างงาน เลิกจ้าง หลายคนตกงาน ต้องกลับไปใช้ชีวิตบ้านเกิด ส่วนคนที่มิงานทำก็ต้องดิ้นรนให้ผ่านอุปสรรคเหล่านี้ไปได้ ทั้งปรับตัวให้เข้ากับยุคเทคโนโลยีที่มีก็นำมาใช้ ทุกคนต้องรัดเข็มขัด อดออม ใช้จ่ายอย่างประหยัด เพราะไม่รู้ว่สถานการณ์ข้างหน้าจะเป็นอย่างไร คนไทยส่วนใหญ่ที่นับถือพระพุทธศาสนา ก็ได้นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ในการดำรงชีวิตซึ่งมีคำสอนมากมาย ที่สอนให้คนในสังคมรู้จัก เมตตา กรุณา ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน รวมถึงหลักคำสอนที่สอนให้เรารู้จักประหยัด ขยัน อดทน เป็นต้น ล้วนได้รับการหล่อหลอมมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสิ่งต่าง ๆ และให้เราทุกคนสามารถปรับตัว เพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โรคระบาด สถานการณ์ทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจก็ตาม

จากสถานการณ์ดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า ควรนำเรื่องนี้มาขยายความให้เห็นภาพสะท้อน การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการใช้ชีวิตอย่างรู้เท่าทัน สถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้เกิดวิถีชีวิตใหม่ ที่เราทุกคนในสังคมต้องเผชิญอยู่ทุกวันนี้ ด้วยความระมัดระวัง ไม่ประมาทกับชีวิต ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งเห็นว่า จะมีประโยชน์ในแง่ของการสร้างความเข้าใจ และการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อไป

คำถามของบทความนี้คือ “เราสามารถนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคโควิด 19” ดังกล่าวได้อย่างไรบ้าง จึงทำให้เกิดประเด็นที่ว่า หลักพุทธธรรมกับการดำเนินชีวิตมีอะไรบ้าง ยุคโควิด-19 เกิดขึ้นได้อย่างไร และ หลักพุทธธรรมช่วยในการดำเนินชีวิตได้อย่างไรบ้าง

เนื้อหาของบทความประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 3 ส่วน คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์คืออะไร การดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 เป็นอย่างไร และการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 อย่างไร ดังความสังเขปต่อไปนี้

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หรือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้และได้นำมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยสอนให้รู้จักประมาณตน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า อย่างมีเป้าหมาย โดยไม่เกินฐานะ ในขณะเดียวกันก็ยังเน้นในเรื่องของการรู้จักแสวงหาทรัพย์ และรู้จักรักษาทรัพย์ โดยใช้ปัญญา ใช้สติ คิดให้รอบคอบ อย่ายึดติดเพียงแค่การตอบสนองความต้องการของตนจนเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เรามาทำความรู้จักกับความหมายของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 หรือที่คนไทยส่วนใหญ่ชอบเรียกว่าหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ว่ามีความหมายอย่างไรกันบ้าง

1.1 ความหมายของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หรือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นหลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน หรือ ธรรมอันส่งเสริมประโยชน์สุขในเบื้องต้นนั่นเอง ดังปรากฏอยู่ในทีฆชาณสูตรที่ว่า “สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมแห่งชาวโกฬิยะ ชื่อ กักกรปัตตะ ใกล้เมืองโกฬิยะ ครั้นนั้นแล โกฬิยะบุตรชื่อทีฆชาณ เข้าไป เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นคฤหัสถ์ยังบริโภคคาม อยู่ครองเรือน นอนเบียดบุตร ใช้จันทน์ในแคว้นกาสิ ยังทรงดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้ ยังยินดีเงินและทองอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมที่เหมาะสมแก่ข้าพระองค์ อันจะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในภายหน้าเถิด” (อง.อรรถก. 23/144/289) ธรรมหมวดนี้ เรียกกันสั้นๆ ว่า “ทฤษฎีธัมมิกัตถะ” หรือเรียกติดปากอย่างไทย ๆ

ว่า “ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์” “อรรถะ” แปลว่า ประโยชน์ จึงมีประโยชน์ซ้ำซ้อนกันสองคำ หรือที่บางคนเรียกว่า “คาถาหัวใจเศรษฐี (อุ อา กะ สะ)” หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดในปัจจุบันที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไฉย เป็นต้น เรามาดูกันว่าหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หรือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม 4 ประกอบด้วยอะไรกันบ้าง

1.2 องค์ประกอบของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หรือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม 4 ประกอบด้วย

1) อุฏฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น หรือความขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2541) ดังที่ปรากฏอยู่ในทีฆชาดกสูตรที่ว่า “ดูกรพญาคชปักษะ ก็อุฏฐานสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบกิจการงาน คือ กสิกรรม พาณิชยกรรม โครกขกรรม รับราชการฝ่ายทหาร รับราชการฝ่ายพลเรือน หรือศิลปอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้าน ในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็นอุบายในการงานนั้น สามารถจัดทำได้ ดูกรพญาคชปักษะ นี้เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา” (อง.อรรถก. (ไทย) 23/144/289) การมีความขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากิน มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนทำอยู่ โดยไม่มีความย่อท้อ ไม่ปล่อยปละละเลย รู้จักใช้ความรู้ สติปัญญามาช่วยในการแก้ไขปัญหาในการทำงาน และปรับปรุงให้เกิดความก้าวหน้าในการงานที่ทำ โดยตั้งมั่นอยู่ในหลักความสุจริต

2) อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย ดังที่ปรากฏอยู่ในทีฆชาดกสูตรที่ว่า “ดูกรพญาคชปักษะ ก็อารักขสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร สังสมด้วยกำลัง แขน มีเหื่อไหมขัดขบธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ด้วยทำไว้ในใจว่า ไฉนหนอ พระราชาไม่พึงบริโภครทรัพย์เหล่านี้ของเรา โจรไม่พึงลัก ไฟไม่พึงไหม้ น้ำไม่พึงพัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักจะไม่พึงลักไป ดูกรพญาคชปักษะ นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา” (อง.อรรถก. (ไทย) 23/144/289)

3) กัลยาณมิตตตา ให้คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ดังที่ปรากฏอยู่ในทีฆชาดกสูตรที่ว่า “ดูกรพญาคชปักษะ ก็ กัลยาณมิตตตา เป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญ สันทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นคฤหบดี หรือบุตรคฤหบดี เป็นคนหนุ่มหรือคนแก่ ผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ศึกษาศรัทธาสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศึกษาศีลสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ศึกษาจาคสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ศึกษาปัญญาสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ดูกรพญาคชปักษะนี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา” (อง.อรรถก. (ไทย) 23/144/289) การรู้จักคบคนดีหรือ

มีกัลยาณมิตร ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในวงการอาชีพนั้นๆ ทำให้รู้เห็นช่องทางและโอกาสต่างๆ ในการงาน ทันต่อเหตุการณ์ ตลอดจนรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนอย่างถูกต้องไม่ถูกมิตรชั่วชักจูงไปในทางอบายมุขซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินไม่เพิ่มพูนหรือมีแต่จะหดหายไป

4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541) ดังที่ปรากฏอยู่ในทีฆชาณสูตรที่ว่า “ดูกรพญาคชปักษะ ก็สมชีวิตาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะไม่ให้ฟุ่มเฟือยนักไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรพญาคชปักษะ เปรียบเหมือนคนซึ่งตราขังหรือลูกมือคนซึ่งตราขัง ยกตราขังขึ้นแล้ว ย่อมลตออกเท่านั้น หรือต้องเพิ่มเข้าเท่านั้น ฉนใด กุลบุตรก็ฉนนั่นเหมือนกัน รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรพญาคชปักษะ ถ้ากุลบุตรผู้นี้มีรายได้้น้อย แต่เลี้ยงชีวิตอย่างโอโถงจะมีผู้ว่าเขาว่า กุลบุตรผู้นี้ใช้โภคทรัพย์เหมือนคนเคี้ยวกินผลมะเดื่อฉนั้น ก็ถ้ากุลบุตรผู้ที่มีรายได้มาก แต่เลี้ยงชีพอย่างฝืดเคือง จะมีผู้ว่าเขาว่า กุลบุตรผู้นี้จักตายอย่างอนาถา แต่เพราะกุลบุตรผู้นี้รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรพญาคชปักษะ นี้เรียกว่า สมชีวิตา” (อง.อรรถก.23/144/289) ความเป็นอยู่พอดีหรือความเป็นอยู่สมดุ คือเลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ให้ฟุ่มเฟือย ไม่ให้ฝืดเคืองให้รายได้เหนือรายจ่าย มีเหลือเก็บไว้ใช้ในวันจำเป็น การมีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม คือ การรู้จักพอประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์สิน โดยใช้จ่ายอย่างเหมาะสมตามความจำเป็น และพอประมาณกับกำลังทรัพย์สินของตน

จากที่ผู้เขียนได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หรือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรม 4 โดยการหยิบยกเอาจากพระไตรปิฎกเล่มที่ 23 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 15 อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต วรรคที่ 144 ทีฆชาณสูตร มากล่าวอ้างเพื่ออธิบายถึง องค์ประกอบของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

ประการที่ 1 อุฏฐานสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรรู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณาหาวิธีการที่แยบคายในการทำงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักดำเนินการด้านเศรษฐกิจทำการงานประกอบอาชีพให้ได้ผลดี

ประการที่ 2 อารักขสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยการรักษาสามารถปกป้องคุ้มครองรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ ไม่ให้สูญหายพินาศไปด้วยสถานการณ์หรือภัยต่างๆ

ประการที่ 3 กัลยาณมิตตตา คือ คบคนดี ไม่คบคนชั่ว การคบค้าสมาคม มีคุณธรรมในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในวงการ

อาชีพนั้นๆ ทำให้รู้เห็นช่องทางและโอกาสต่างๆ ในการงาน ทนต่อเหตุการณ์ ต้องรู้จักใช้และปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนเองอย่างถูก ไม่ชักจูงกันไปในทางอบายมุขเป็นเหตุให้ทรัพย์สินลดลง และ

ประการที่ 4 สมชีวิตา คือ รู้จักความพอดี โดยการเลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคือง ใช้จ่ายอย่างเหมาะสมตามความจำเป็น รายได้ต้องเหนือกว่ารายจ่าย

2. การดำเนินชีวิตในยุคโควิด

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 ทั่วโลกเกิดความตื่นตระหนกวิตกกังวล รวมถึงการเปลี่ยนแปลง และเกิดวิถีการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตใหม่ขึ้น ในส่วนนี้ ผู้เขียนจึงได้นำเสนอถึงความเป็นมาของยุคโควิด-19 ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และสภาพปัญหาในการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 มีอะไรบ้าง โดยมีสาระดังนี้

2.1 ความเป็นมาของยุคโควิด 19

นับเป็นเวลา 1 ปี กับอีก 5 เดือน นับจากที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศ ณ วันที่ 11 มีนาคม 2563 ได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคระบาดที่เข้าได้ภาวะระบาด ครั้งใหญ่ (Pandemic) กระจายไปหลายส่วนของโลก และแนะนำให้ทุกประเทศเร่งรัดการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคนี้ (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563) จนถึงวันนี้การระบาดในภาพรวมระดับโลกยังคงรุนแรง บางประเทศคุมอยู่ บางประเทศระบาดระลอก 2 และ ระลอก 3 อย่างบ้านเรา บางประเทศยังคุมไม่ได้ วัคซีนที่คิดว่าจะเป็นทางออกที่ดีในการแก้ไขปัญหาโรคโควิด-19 แต่กว่าจะใช้อย่างทั่วถึงและป้องกันได้ก็ต้องรออีกหลายปี ช้าร้ายกว่านั้นผลกระทบจากโรคระบาดไม่จบสิ้นทันทีหลังมีวัคซีน ต้องรออีกหลายปี ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตจึงเปลี่ยนไป จากปกติเราทำงานนอกบ้าน ต้องหันมาทำงานอยู่กับบ้าน หรือเรียกว่า Work from home (WFH) ยังไม่พอทุกคนต้องหักกลับมาระวังตัวเอง และคนในครอบครัว หวาดระแวงคนรอบข้าง เพราะเราไม่สามารถรู้ได้เลยว่าใครเป็นผู้ติดเชื้อ ต่างคนต่างพากันกลัว หันไปทางไหนเราก็จะเจอผู้คนใส่หน้ากากอนามัย พกแอลกอฮอล์ล้างมือ เว้นระยะห่างกัน เนื่องจากช่วงที่ยังไม่มีวัคซีนจนทำให้เกิดชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) เกิดขึ้น จนกลายเป็นที่มาของ “ยุคโควิด-19” มีนักวิชาการได้แบ่งยุคโควิด-19 ไว้ 3 ระยะ โดยการแบ่งยุคโควิด-19 การกีดกันรักษากับวัคซีนที่ใช้ในการป้องกัน โดยแบ่งเป็นระยะดังนี้ ระยะแรก คือ ช่วงที่ยังไม่มียารักษากับวัคซีนป้องกันที่ใช้ได้ผลจริง ระยะกลาง คือ เริ่มใช้ยารักษาและวัคซีนป้องกันการติดเชื้ออย่างแพร่หลาย ระยะยาวคือมียารักษากับวัคซีนหลายตัวหลายชนิด วิธีรักษาใหม่ๆ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า โรคโควิด-19 จะคงอยู่กับพวกเราตลอดไป เรามาทำความรู้จักยุคโควิด-19 ว่าในแต่ละระยะการแบ่งยุคเป็นอย่างไรบ้าง

ระยะแรก คือ ช่วงที่ยังไม่มียารักษากับวัคซีนป้องกันที่ใช้ได้ผลจริง เป็นช่วงที่โลกเพิ่งรู้จักโควิด-19 เป็นครั้งแรก เกิดภาวะช็อกกันทั้งโลก แน่นนอนทุกประเทศหาแนวทาง

ป้องกันรักษาเน้นสกัดกั้นการแพร่เชื้อ เพราะยังไม่มียารักษาหรือวัคซีนที่ใช้ได้ผลจริง เศรษฐกิจสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รัฐบาลประเทศต่างๆ มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีการปิดเมือง ปิดประเทศ ลดภาวะช็อกจากวิกฤติเศรษฐกิจสังคม เริ่มเกิดชีวิตวิถีใหม่ ในระยะนี้ตอนปลายเริ่มมีการทดลองใช้ยากับวัคซีน แต่การระบาดยังคงอยู่ มีการปิดเมือง ปิดประเทศ รวมถึงวิธีการรักษาแบบต่างๆ (ไทยโพสท์, 2563)

ระยะกลาง คือ เริ่มใช้ยารักษาและวัคซีนป้องกันการติดเชื้ออย่างแพร่หลาย ระยะนี้เริ่มต้นเมื่อมีใช้ยารักษา และมีการเริ่มใช้วัคซีนเพื่อการป้องกันอย่างแพร่หลาย เมื่อประมาณกลางปี 2021 โดยมีการฉีดวัคซีนประมาณ 2,019 ล้านโดสใน 197 ประเทศทั่วโลก จนกระทั่งยากับวัคซีนกระจายแก่หลายพันล้านคน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) ระยะนี้อาจกินเวลาไปถึงปี 2024-2025 ขึ้นกับจำนวนผู้ได้รับยาหรือวัคซีน (ไทยโพสท์, 2563)

ระยะยาว คือ มียารักษาทั้งกับวัคซีนหลายตัวหลายชนิด วิธีการใหม่ๆ ระยะนี้เมื่อมียารักษาทั้งกับวัคซีนหลายชนิด พัฒนาปรับปรุงจากยารุ่นแรกๆ การพัฒนาวิธีการรักษาใหม่ๆ แข่งกับการแพร่ระบาดและการกลายพันธุ์ของไวรัส ได้ยากับวัคซีนที่ปลอดภัย ทุกคนใช้ได้ แต่ผู้ติดเชื้อโรครายใหม่ยังมีอยู่ การระบาดไม่เป็นภัยเหมือนในระยะแรก การมีวัคซีนช่วยลดการติดเชื้อ ผลจากโควิด-19 จะไม่ใช่โรคร้ายแรงอีกต่อไป (ไทยโพสท์, 2563)

2.2 การดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19

การดำเนินชีวิตของคนเรานั้น ในความหมายหนึ่งก็คือ การบริโภค การเสพ หรือใช้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ การใช้เวลาเป็นนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการรู้จักบริโภค ซึ่งมีความหมายอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิตเป็น วิถีชีวิตเป็นอุปนิสัย ในการดำเนินชีวิตจนเป็นกิจวัตรประจำวันของแต่ละบุคคลโดยมีผลกระทบทางบวกและทางลบต่อบุคคลนั้นๆ จากความหมายของการดำเนินชีวิต คือการใช้ชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการบริโภค การทำงาน รวมถึงกิจวัตรประจำวันต่างๆ ของตนเอง ครอบครัว ชุมชน รวมถึงสังคมด้วย แต่เมื่อเกิดสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตเราเปลี่ยนไปอย่างไร

จากสถานการณ์โรคโควิด-19 ระบาดทำให้ทั่วโลก ตื่นตัว เป็นช่วงที่โลกเพิ่งรู้จัก โควิด-19 เกิดภาวะช็อก รวมถึงต้องหามาตรการป้องกัน และมาตรการการรักษา ทุกคนร่วมกันต่อสู้กับโรคโควิด-19 ซึ่งก็ส่งผลทำให้หลายคนต้องปรับตัวในการใช้ชีวิตประจำวัน ในการทำงาน การปฏิบัติตัว หากต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม หรือแม้กระทั่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้ชีวิตใครหลายคนเกิดการเปลี่ยนแปลงมากจนเกินไปในการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อตนเอง และคนรอบข้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากย้อนดูพฤติกรรมด้านสังคมที่เปลี่ยนไปของคนในประเทศ จะพบว่า มีการปรับตัวเพื่อป้องกันตัวเองไม่ได้รับเชื้อจากผู้อื่น และการป้องกันตัวเองไม่ให้แพร่เชื้อให้ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม

ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ตระหนักในด้านการดูแลสุขภาพ และสุขอนามัยทั้งของตนเองและของส่วนรวมมากขึ้น จะเห็นได้ว่า ทุกคนสวมใส่หน้ากากอนามัย พกเจลแอลกอฮอล์ หมั่นล้างมือเป็นประจำเสมอ ตรวจวัดอุณหภูมิ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้ร่างกาย รวมถึงกันร่วมมือในการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกัน เว้นระยะห่างอย่างน้อย 1-2 เมตร (Social Distancing) หลีกเลี่ยงสถานที่แออัดหรือมีคนเยอะๆ การทำงานก็เช่นกันปรับเปลี่ยนหลายหน่วยงานก็หันมาทำงานแบบ Work from Home โดยใช้การติดต่อสื่อสาร รับส่งข้อมูลและประชุมผ่านทางออนไลน์ เพื่อลดการพบปะกัน

ด้านเศรษฐกิจผู้คนยุคโควิด-19 จำเป็นต้องอยู่บ้านมากขึ้น หลายบริษัท หลายหน่วยงานมีการอนุโลมให้ทำงานที่บ้าน Work from Home โดยใช้เทคโนโลยีออนไลน์เข้ามาช่วย หลายสถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนทางออนไลน์ หลายธุรกิจเริ่มหันมาการทำธุรกิจค้าขายทางออนไลน์กันมากขึ้น ในเวลาเดียวกันการตกงานและว่างงานก็จะเพิ่มขึ้น อาชีพอิสระใหม่ๆ บ้างก็ล้มตัวเองแม่ค้า พ่อค้า ออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า อาหาร พืชพันธุ์ทางการเกษตร แม้กระทั่งร้านอาหารก็ต้องปรับตัวเช่นกัน มีทั้งขายแบบเดลิเวอรี่ หรือบางร้านที่เปิดให้รับประทานที่ร้านได้แล้ว ก็ต้องมีการกันฉากให้ลูกค้าแต่ละคน ไม่ให้ลูกค้าใกล้ชิดหรือแออัดกัน และเว้นระยะห่างของการนั่งระหว่างโต๊ะอาหาร เพื่อความอยู่รอดและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

ดังนั้นจากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้คนทั่วโลก มีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ในยุคที่เกิดการระบาดของโรคโควิด-19 เริ่มเกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อให้อยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจ รวมถึงด้านเศรษฐกิจไม่ว่าจะในระบบองค์กร หรือครอบครัวก็ต้องมีการปรับตัว การใช้จ่ายใช้สอยอย่างคุ้มค่า และการนำเทคโนโลยีออนไลน์มาใช้ในการเพื่ออำนวยความสะดวกทำงาน รวมถึงในทางการศึกษาก็เช่นกัน นี่คือนิยามชีวิตใหม่ในยุคโควิด-19 ที่จะต้องดำเนินต่อไป

3. การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์กับการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ชีวิตใครหลายๆ คนต้องเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นทั้งการใช้ชีวิตประจำวัน การใส่ใจในสุขภาพ การบริโภคมากขึ้น แต่ยังไม่พอ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ความมั่นคงของชีวิต บางคนถูกเลิกจ้าง รายได้ลดลงส่งผลกระทบต่อครอบครัวเป็นอย่างมาก บางคนหมดหวัง สภาพจิตใจแย่ ถึงแม้รัฐบาลจะเข้ามาช่วยเหลือเยียวยาก็ตามแต่เป็นเพียงการแก้ปัญหาในระยะสั้นๆ หากแต่เราต้องยอมรับให้ได้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้ได้ พร้อมทั้งจะอยู่กับมัน ผู้เขียนจึงได้หยิบยกหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ซึ่งเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยสอนให้รู้จักประมาณตน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า อย่างมีเป้าหมาย โดยไม่เกินฐานะ การรู้จักแสวงหาทรัพย์ และรู้จักรักษาทรัพย์ โดยใช้ปัญญา ใช้สติ คิดให้รอบคอบ ซึ่งเป็นหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนาเข้ามาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 มีด้วยกัน 4 ประการ (วรรณา ประยุกต์วงศ์, 2550) คือ

1) อุฏฐานสัมปทา การดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 ต้องขยันหมั่นเพียร รู้จักคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักทำ ถึงแม้สถานการณ์โควิด-19 จะทำให้ใครหลายคนต้องตกงาน บางคนโดนลดเงินเดือน ทำให้ครอบครัวขาดรายได้ สิ่งแรกเราต้องตั้งสติ คิด มองดูตัวเอง แล้วถามว่าเราทำอะไรได้บ้าง มองหาช่องทางทำกิน ไม่ว่าจะขายสินค้า อาหาร ทำนา ทำสวน ทำไร่ จากนั้นก็ลงมือทำด้วยความตั้งใจ ถึงแม้ช่วงแรกเราจะเหนื่อย จะท้อ ก็ต้องความอดทน และความเพียรพยายามจะนำท่านไปสู่การสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

2) อารักขสัมปทา การดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 ต้องรู้จักหาทรัพย์ที่หาได้ ในยุคโควิด-19 สถานการณ์คนประสบ โดนเลิกจ้าง เจ้าของกิจการเองก็ต้องปิดตัวลง องค์กรหลายแห่งก็ลดพนักงาน บางแห่งก็ลดเงินเดือน เป็นการลดค่าใช้จ่ายเพื่อความอยู่รอด ดังนั้นในยุคโควิด-19 เราต้องดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ การใช้จ่ายอย่างประหยัด รู้คุณค่าก่อนใช้ สิ่งไหนไม่จำเป็นก็เอาไว้ก่อน เพื่อรักษาทรัพย์สิน เงิน ทอง ที่เก็บไว้ และที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ได้มากที่สุด หากเมื่อยามฉุกเฉินจะได้มีไว้ใช้จ่ายเมื่อจำเป็น

3) กัลยาณมิตตตา การดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 ต้องรู้จักคบ คบเพื่อนดี มิตรแท้ การดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่สุดคือ การมีเพื่อนที่ดี มิตรแท้ ไม่ว่าจะป็นทั้งที่บ้านหรือที่ทำงาน ให้ความร่วมมือในการทำงาน ปกป้องหาหรือ ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น หมั่นนัดหมายในการประชุม เอื้อเฟื้อสิ่งของให้แก่กันและกัน ค่อยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยามเดือดร้อนแบ่งปัน และสิ่งสำคัญที่สุดน้ำใจที่มีให้แก่กัน

4) สมชีวิตา การดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 ต้องรู้จักพอดี โดยการเลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคือง ใช้จ่ายอย่างเหมาะสมตามความจำเป็น รายได้ต้องเหนือกว่ารายจ่าย ใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับสถานะทางการเงินที่หาได้ จัดสรรเงินที่หาได้ รู้กิน รู้ใช้ รู้เก็บ

ดังนั้น หลักที่พุทธธัมมิกัตถประโยชน์ซึ่งเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 คือ ต้องขยันหมั่นเพียร รู้จักคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักทำงาน เพื่อสร้างรายได้ เมื่อมีรายได้แล้วก็ต้องรู้จักเก็บ รู้จักออม และต้องคบเพื่อนดี มิตรแท้ที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันไม่พากันไปใช้เงินที่หาได้ในทางที่ผิด และสุดท้ายคือต้องรู้จักความพอดีในการใช้ชีวิต หากปฏิบัติได้เช่นนี้ไม่ว่าจะสถานการณ์ใดๆ ชีวิตเราก็จะดำเนินต่อไปได้อย่างเป็นสุข

สรุป

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ชีวิตใครหลายๆ คนต้องเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นทั้งการใช้ชีวิตประจำวัน การใส่ใจในสุขภาพ การบริโภคมากขึ้น แต่ยังไม่พอ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ความมั่นคงของชีวิต บางคนถูกเลิกจ้าง รายได้ลดลง ส่งผลกระทบต่อครอบครัวเป็นอย่างมาก บางคนหมดหวัง สภาพจิตใจแย่ๆ ถึงแม้รัฐบาลจะเข้ามาช่วยเหลือเยียวยาก็ตามแต่เป็นเพียงการแก้ปัญหาในระยะสั้นๆ หากแต่เราต้องยอมรับให้ได้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้ได้ พร้อมทั้งจะอยู่กับมัน จากสาระสำคัญที่นำเสนอมาทั้งหมด ผู้เขียนขอสรุปภาพรวมของการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมาภิบาลกับการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19 คือ ต้องขยันหมั่นเพียร รู้จักคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักทำงาน เพื่อสร้างรายได้ เมื่อมีรายได้แล้วก็ต้องรู้จักเก็บ รู้จักออม และต้องคบเพื่อนดี มิตรแท้ที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันไม่พากันไปใช้เงินที่หามาได้ในทางที่ผิด และสุดท้ายคือต้องรู้จักความพอดีในการใช้ชีวิต หากปฏิบัติได้เช่นนี้ไม่ว่าจะสถานการณ์ใดๆ ชีวิตเราก็จะดำเนินต่อไปได้อย่างเป็นสุข

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: วิญญาน.
- วรรณา ประยุกต์วงศ์. (2550). *คู่มือพัฒนาจิตอาสาพนักงานในองค์กรธุรกิจสู่ความสุขในการทำงาน*. กรุงเทพฯ: เครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจและภาคประชาคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). *ข้อมูลสำหรับการป้องกันตนเองจากไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ 2019*. สืบค้น 1 มีนาคม 2564, จาก <https://shorturl.asia/j3mPw>
- ไทยโพสต์. (2563). *ยุคโควิด 19*. สืบค้น 1 มีนาคม 2564, จาก <https://shorturl.asia/ZCRAW>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541) *ธรรมนูญชีวิต*. สืบค้น 1 มีนาคม 2564, จาก https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/a_constitution_for_living_thai-eng.pdf
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. *วัคซีนโควิด-19 ทั่วโลก*, สืบค้น 6 ตุลาคม 2564, จาก <https://shorturl.asia/2eOQo>

ปัจจัยการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง *
FACTORS IN POLICY-MAKING AND OPERATION OF POLITICAL PARTIES
๗๗๗๗

ไพบุณย์ สุขเจตน์

Piboon Sukajatanee

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: piboon2493e@Gmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจัยในการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง เกิดจากปัจจัยภายในที่เป็นจุดยืนของพรรคการเมือง และปัจจัยภายนอกที่เกิดจากการเรียกร้องของประชาชนในการแก้ปัญหา ที่กระทบและส่งผลต่อสังคมและเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์พรรค (Strategy) ที่พรรคผู้บริหารพรรคและกรรมการพรรค เป็นผู้จัดทำขึ้นมาจากวัตถุประสงค์หรือจุดยืนของพรรคการเมือง เป็นนโยบายที่กำหนดไว้กว้าง ๆ 2) ข้อร้องเรียน (Appealed) เป็นนโยบายที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นประจำ เป็นนโยบายเฉพาะกรณี 3) ข้อเรียกร้อง (Imposed) แรงกดดันที่ผลักดันเป็นนโยบายที่เกิดจาก เช่น อิทธิพลของรัฐบาล ระเบียบกฎหมาย กลุ่มอิทธิพลและสมาคมต่างๆ 4) นโยบายโดยปริยายหรือนโยบายโดยนัย (Implied policy) เป็นนโยบายอันเกิดจากความผลการวิเคราะห์การบริหารที่เป็นอยู่และที่เห็นว่านโยบายเก่าๆ ที่เคยใช้นั้น สามารถนำไปใช้และแก้ปัญหาประชาชนได้จริงหรือไม่ประการ

คำสำคัญ: ปัจจัย; นโยบาย; พรรคการเมือง

Abstract

Factors in policy-making of political parties caused by internal factors that are the standpoint of political parties and external factors caused by people's demands to solve problems affect the society and economy of most people are as 1) Strategy is a party strategy that party executives and party committees It is made up of the objectives or standpoints of political parties. It is a broadly defined policy. 2) Appealed is a policy set up to resolve recurring problems. It is a specific policy. 3) Imposed policy is a policy caused by pressure, such as the influence of the government. law Influence groups and associations 4) Implied or Implied. It is

* Received October 12, 2021; Revised October 22, 2021; Accepted October 23, 2021

a policy resulting from the analysis of existing management and that the old policies that ever used Can it be used and solved people's problems really or not.

Keywords: factors; policies; political parties.

บทนำ

การจัดทำนโยบายของพรรคการเมือง จะต้องศึกษาและเรียนรู้ ศักยภาพของสังคม และความต้องการของประชาชน มีสถานการณ์ เหตุการณ์การเมืองเป็นอย่างไร สถานการณ์ใดที่จะเสริมประชาชนให้อยู่ดีมีสุข สังคมสร้างสรรค์ โดยรัฐบาลมีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร นโยบายหรือมาตรการใดที่เป็นประเด็นที่ต้องแก้ไข เพื่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชน สังคม และประเทศชาติมากที่สุด ความพร้อมที่จะรองรับนโยบายในแต่ละด้านมาน้อยเพียงใด และถ้าพบว่ารัฐบาลไม่มีความพร้อมในด้านใด จะต้องเตรียมวิธีการแก้ปัญหาเพื่อให้นโยบายนั้นผ่านพ้นอุปสรรคและบรรลุปเป้าหมายที่ตั้งไว้ (กอปปราม อกัยภักดิ์, 2562; ธนพัฒน์ เฉลิมรัตน์, 2563)

การเลือกตั้งในแต่ละครั้ง พรรคการเมืองต่างทุ่มเทในการปราศรัยหาเสียงด้วยการนำเสนอนโยบายอันเป็นจุดขายทางการเมือง (พระธงชัย วชิรญาโณ, 2563; ประคอง มาโต, 2563; ณฐมน หมวกฉิม, 2564) จะสรรหามาแนะนำเสนอเพื่อหวังให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้มีรายได้ น้อยเกิดความหวังและทะเยอทะยานให้ ดังที่เคยเกิดขึ้นกับพรรคการเมืองในระบบทักษิณในอดีตที่ผ่านมาแต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในบรรดาพรรคที่เสนอนโยบายประชานิยมแบบสุดโต่ง โดยการจะให้โน้น ให้นี้แก่ประชาชน ซึ่งล้วนแล้วแต่ใช้เงินรายได้ของรัฐที่เกิดจากการเก็บภาษี และค่าธรรมเนียมต่างๆ ซึ่งไม่มีพรรคใดพูดถึงการได้มาของรายได้ว่ามาจากไหน อย่างไร และด้วยวิธีการใด

ดังนั้น ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องติดตามศึกษา และเรียนรู้เกี่ยวกับนโยบายของพรรคการเมืองนั้นว่าสามารถนำไปเป็นแนวทางบริหารประเทศให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริงหรือไม่ หรือเป็นนโยบายขายฝันของเหล่านักการเมือง

นโยบาย

นโยบาย (Policy) หมายถึง สิ่งที่ยึดถือความตั้งใจของผู้บริหารว่า ควรจะทำหรือไม่ควรทำกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใด ในอนาคต ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และเป็นแนวคิดอันจะนำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โดยเป็นที่ยอมรับกันว่าหน้าที่อันสำคัญประการแรกของผู้บริหาร คือการกำหนดนโยบายในการบริหารงาน เช่นเดียวกับนักการเมืองและพรรคการเมือง ซึ่งนโยบายจะกำหนดทิศทางในการวางแผนการทำงานหรือบริหารประเทศ กล่าวคือ นโยบายได้รับการพัฒนา หรือจัดทำด้วยความละเอียดรอบคอบและเป็นที่เข้าใจโดยชัดเจนมากเพียงใด ย่อมทำให้การวางแผนเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากเพียงใดในการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด ซึ่งมีผลอันสำคัญต่อการบริหารงาน

กูदनาว (Goodnow, 2007) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายไว้ว่า นโยบายเป็นสิ่งที่ฝ่ายการเมืองเป็นผู้จัดทำขึ้น ส่วนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นเรื่องของฝ่ายบริหาร และแนวคิดเช่นนี้ก็ได้รับการสนับสนุนเห็นด้วยจากนักวิชาการรัฐศาสตร์ในยุคต่อมา

ลินด์บลอม (Lindblom, 1984) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า การเมืองทั้งหมดคือกระบวนการทั้งหมดในการกำหนดนโยบาย

แลนไบรท์ (Lambright, 1985) ยังได้สนับสนุนการยืนยันอีกว่า การบริหารกิจการของรัฐ คือการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐนั่นเอง

ฟรายดริช (Friedrich, 1983) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองการบริหาร และนโยบายดังนี้ การกำหนดนโยบายจะเป็นหน้าที่หลักของฝ่ายการเมืองและการใช้หรือการปฏิบัติเป็นหน้าที่หลักของฝ่ายบริหาร แต่ทั้งสองฝ่ายก็ต้องมีบทบาทสัมพันธ์ต่อเนื่องกันในการกำหนดนโยบายและปฏิบัติตามนโยบาย

ความคิดดังกล่าวของฟรายดริช สอดคล้องกับแนวความคิดของแอปเปิลบาย (Paul Appleby) ซึ่งมีความเห็นว่า ความคิดที่แยกการบริหารออกจากการเมืองโดยเด็ดขาดนั้นเป็นเรื่องที่ไม่สามารถเป็นไปได้และเป็นแนวคิดที่ตายไปนานแล้ว

ฮมานน์ และสกอตต์ (Haimann & Scott, 1974) กล่าวว่านโยบายคือขอบเขตของเหตุผลและผลที่ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจ

เทอร์รี่ (Terry, 1977) กล่าวว่า นโยบายคือการพูดหรือการเขียนถึงขอบเขตและแนวทางทั้งหมดในการปฏิบัติงาน

กรีนวูด (Greenwood, 1965) กล่าวว่านโยบายหมายถึงการตัดสินใจขั้นต้นอย่างกว้าง ๆ จากข้อมูลทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปด้วยความถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

เจคอบ (Jacop, 1966) ได้ให้คำจำกัดความของนโยบายว่า นโยบายคือหลักการแผนการหรือแนวทางการปฏิบัติงาน

เวย์น (Wayne, 1905) อธิบายถึงความหมายนโยบายไว้ว่า นโยบายคือโครงการในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณค่า หรือเป็นการตัดสินใจเลือกจุดมุ่งหมายและวิธีการในการบริหารองค์การใดองค์การหนึ่ง

พิฟฟ์เนอร์ (Piffner, 1960) เรียกนโยบายว่าแผนงานประจำ ซึ่งเป็นผลอันเกิดจากการต่อรอง การปฏิบัติตามข้อตกลง และการประนีประนอม ในการกำหนดเป้าหมาย การตรวจสอบทางเลือก และการค้นหายุทธวิธีเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ และอาจถือได้ว่านโยบายเป็นกฎ (Rule) และระเบียบ (Regulation) ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการตัดสินใจเมื่อบุคคลหนึ่ง หรือหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดประสบกับปัญหาในการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า การบริหารการเมืองและวางแผนนโยบายเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพราะนโยบายที่ดีนั้น ย่อมต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลและเอกสารที่เป็นความจริงและมีความถูกต้อง นอกจากนี้หากเชื่อว่าการบริหารใด ๆ ต้องอาศัยนโยบายที่มีความถูกต้องและมีเหตุผล เป็นหลักอย่างหนึ่งในการดำเนินงาน นโยบายเป็นอุดมการณ์ทางการเมือง ของนักการเมือง อุดมการณ์ เป็นความหวัง หรือจิตนาการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งต้องการให้มีหรือให้เกิดขึ้นโดยถือเอาตนเองเป็นบรรทัดฐาน ส่วนนโยบาย หมายถึง โครงสร้างในการปฏิบัติงานที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้จัดทำขึ้นเพื่อบรรลุถึงความหวัง หรือความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น ฉะนั้นทั้งนโยบายและอุดมการณ์คือแนวคิดหรือความหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้น ถ้าไม่เกิดขึ้นก็อาจถือได้ว่านโยบายนั้นเป็นเพียงจินตนาการหรืออุดมการณ์เท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้วจึงถือได้ว่านโยบายมีฐานะเป็นอุดมการณ์ ของนักการเมือง ถึงแม้ว่านโยบายนั้นจะเป็นนโยบายชายฝั่งก็ตาม

การกำหนดนโยบาย

นโยบายที่กำหนดขึ้นในสังคมหรือองค์กรใดๆ นั้น ก็เพื่อเป็นแนวคิดในการดำเนินงาน เพื่อสนองความต้องการหรือความประสงค์ของบุคคล ในองค์กรนั้น และลักษณะของนโยบายก็จะสอดคล้องกับความเชื่อและลัทธิการปกครองขององค์กรนั้น องค์กรที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย นโยบายที่กำหนดขึ้นมักจะได้อ้างอิงข้อมูลและมีการกลั่นกรองข้อมูลจากบุคคลหลายฝ่าย นโยบายที่กำหนดมักจะทำขึ้นเพื่อสนองความต้องการของบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือกลุ่มชนชั้นปกครอง และข้อมูลของนโยบายมักจะได้จากเหตุผลของคนกลุ่มเดียว อย่างไรก็ตามไม่ว่าสังคมหรือองค์กรจะมีลักษณะการปกครองหรือรูปแบบในการบริหารเป็นเช่นไร การกำหนดนโยบายย่อมต้องมีขั้นตอนและเป็นกระบวนการ อันนำมาซึ่งนโยบายในการดำเนินงานที่ถูกต้อง มีประสิทธิภาพเป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ของการบริหาร และนโยบายที่กำหนดขึ้นจะต้องเป็นที่รับทราบและยอมรับจากบุคคล ฝ่ายภายในหน่วยงานต้องได้รับการผสมผสานเข้าด้วยกันให้เป็นแนวทางกว้างๆ เพื่อการตัดสินใจในการปฏิบัติงานที่เราเรียกว่านโยบายในการบริหารงาน

นโยบายในฐานะเป็นสังคมศาสตร์ (Policy as Social Science)

การวิเคราะห์นโยบายในลักษณะนี้เป็นการวิเคราะห์ตามหลักวิชาการ โดยมีความเห็นว่านโยบายเป็นกระบวนการทางวิชาการของวิชาที่ว่าด้วยหลักการปกครอง เช่น วิชารัฐศาสตร์ วิชารัฐประศาสนศาสตร์ และวิชาการบริหาร ซึ่งวิชาเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นไปในความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม และเป็นวิชาที่จัดอยู่ในหมวดสังคมศาสตร์ ส่วนนโยบายหมายถึง แนวทางที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อความอยู่ดีมีสุข หรือกำหนดขึ้นเพื่อสนองความต้องการ

ของสังคมโดยรวม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงพอสรุปได้ว่านโยบายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมศาสตร์

นโยบาย คือ แนวทางปฏิบัติการ อย่างมีระบบระเบียบวินัย และมีหลักการ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ต้องการ และการวางแผนอย่างมีกระบวนการในการตัดสินใจเลือกสรรแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยนโยบายกับการวางแผนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทั้งในลักษณะที่เป็นวัฏจักรและปฏิสัมพันธ์ จึงน่าจะเป็นเหตุผลที่สรุปได้ว่า นโยบายมีฐานะเป็นการวางแผนด้วย บางครั้ง นโยบายบางชนิดถูกกำหนดขึ้นในเวลาที่เป็นวิกฤติ ซึ่งก่อให้เกิดความตื่นตระหนก ความฉงนสนเท่ห์ หรือความประหลาดใจแก่คนทั่วไป นโยบายลักษณะนี้มักจะมีเหตุการณ์คับขันบางอย่างบังคับให้เป็นไปเช่นนั้น คนส่วนใหญ่อาจไม่ชอบและมีความคลางแคลงใจ แต่ต้องปฏิบัติตามเพื่อความสงบสุขของสังคมโดยรวม เช่น นโยบายปรับเงินหรือนโยบายอื่นที่เกิดขึ้นโดยเพราะวิกฤติการณ์ต่าง ๆ นโยบาย เป็นกรอบสำหรับการตัดสินใจของผู้บริหารในลักษณะแสดงให้เห็นถึงวิธิต่าง และผลแห่งการดำเนินงาน นโยบายที่ดียอมทำให้การตัดสินใจถูกต้องและดีตามไปด้วย นโยบายที่ดียอมทำให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพโดย

1. ช่วยสนับสนุนให้มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง
2. เป็นการควบคุมขั้นพื้นฐานของการปฏิบัติงาน
3. ทำให้เกิดความแน่นอนและประสานงานในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยและองค์ประกอบของนโยบาย

ปัจจัยในการกำหนดนโยบาย จำแนกได้ 2 ประเภทได้แก่

1. ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน (Fundamental Factors) หมายถึงสิ่งใดๆ ก็ตามที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายจะต้องคำนึงอยู่ตลอดเวลา อาจเป็นนโยบายที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ขาดความสมบูรณ์ถูกต้องก็จะทำให้เกิดปัญหา อุปสรรค และความยุ่งยากในการปฏิบัติให้นโยบายนั้นบรรลุเป้าหมาย ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

ก. ปัจจัยเกี่ยวกับผลประโยชน์ การกำหนดนโยบายต้องมึลักษณะที่เป็นการตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่

ข. ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้กำกั้นนโยบาย วิธีการในการดำเนินนโยบาย ผู้ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1. เรื่องวิธีการกำหนดนโยบาย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย

2. นโยบายยังต้องมีความเหมาะสมเป็นเหตุเป็นผลและมีความถูกต้อง

ค. ปัจจัยเกี่ยวกับข้อมูลและเอกสารต่างๆ ผู้กำหนดนโยบายจะต้องคัดกรองข่าวสารและข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบ

2. ปัจจัยที่เป็นสิ่งแวดล้อม (Environmental factors) หมายถึง สิ่งแวดล้อมในสังคมที่ผู้กำหนดนโยบายจะต้องคำนึงถึง เพราะมีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายทั้งโดยตรงและทางอ้อม Sharkansky (1970) จำแนกปัจจัยที่เป็นสิ่งแวดล้อม ดังนี้ ปัจจัยทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคม และ Munns (1975) ได้จำแนกสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายออกเป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางการเมือง นโยบายของรัฐ และสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอธิบายได้ดังนี้

ก. วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบอย่างมากเพราะรูปแบบของการเมืองหรือการปกครองย่อมเป็นรูปแบบของการกำหนดนโยบายของสังคมหรือองค์กรนั้นด้วย วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ซึ่ง เอลาซาร์ (Elazar, 1984) จำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ลัทธิคุณธรรมนิยม และลัทธิประเพณีนิยม

ข. นโยบายของรัฐ ที่เกิดจากความจำเป็นและความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสร้างความเท่าเทียมของคนในสังคม

ค. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ องค์กรหรือหน่วยงานที่มีภาวะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคงย่อมไม่สามารถกำหนดนโยบายได้ อย่างกว้างขวาง และการปฏิบัติตามนโยบายอาจไม่บรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์

ง. ปัจจัยทางด้านสังคม เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลกระทบและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ลักษณะความเป็นอยู่ของสมาชิก ความแตกต่างของกลุ่มสมาชิก ความสามัคคีของกลุ่มสมาชิก

จ. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ในการกำหนดนโยบายใดๆ ก็ตาม ผู้กำหนดนโยบายจะต้องคำนึงถึงสถานที่ตั้งพื้นที่ อาณาเขต สภาพภูมิอากาศ และสภาพภูมิประเทศขององค์กรหรือหน่วยงาน โดยจะต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทต่างๆ

ปัจจัยทุกประเภทมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายขึ้นว่าจะจะเป็นประโยชน์หรือเป็นนโยบายที่ใช้ได้เพียงใด ไม่เพียงแต่นโยบายจะต้องขึ้นอยู่กับการรู้ความเข้าใจและความสามารถของผู้กำหนดนโยบาย ยังขึ้นอยู่กับการปริมาณ ความถูกต้อง และความต้องการของส่วนรวมอีกด้วย

ฟรายดริช (Friedrich, 1963) กล่าวถึงนโยบายว่าเป็นข้อเสนอแนวทางที่จะปฏิบัติการของบุคคล กลุ่มคน หรือรัฐบาลภายในสภาพแวดล้อมแห่งหนึ่ง ซึ่งจะมีทั้งอุปสรรคและโอกาสบางอย่างอยู่ด้วยทำให้ต้องมีการเสนอนโยบายเพื่อใช้ประโยชน์และเอาชนะสภาวะการณ์ต่าง ๆ นโยบายมีองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ เป้าหมาย (targets) สิ่งที่ต้องทำ วิธีการ (means) การดำเนินงาน และปัจจัย (resources) สนับสนุนการกระทำตามนโยบาย

1. การกำหนดเป้าหมาย เป็นทั้งจุดประสงค์และผลที่เกิดขึ้นในลักษณะ การทำอะไร ได้ อะไร และเพื่ออะไร

2. การกำหนดวิถีทางในการทำงาน เป็นหลักการและเกณฑ์ของนโยบายผู้กำหนดต้องมีความรู้และกำหนดไว้ก่อน เพราะจะต้องรวมไปถึงกลยุทธ์ (Tactics) และกลวิธี(Strategies)

3. ปัจจัยสนับสนุนในการกำหนดนโยบาย 2 ประการ คือ

- 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการในการกำหนดนโยบาย
- 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และสภาพดินฟ้าอากาศ หากขาดปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งจะเกิดผลกระทบต่อการทำงานนโยบาย อาจไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้นมาได้

แหล่งที่มาของนโยบาย

1. นโยบายริเริ่ม (Originated policy) เป็นนโยบายที่ผู้บริหารระดับสูง (Top Executive) เป็นผู้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานทั้งหมด นโยบายประเภทนี้จะพัฒนามาจากวัตถุประสงค์หลักของหน่วยงาน เป็นนโยบายที่กำหนดไว้กว้าง ๆ

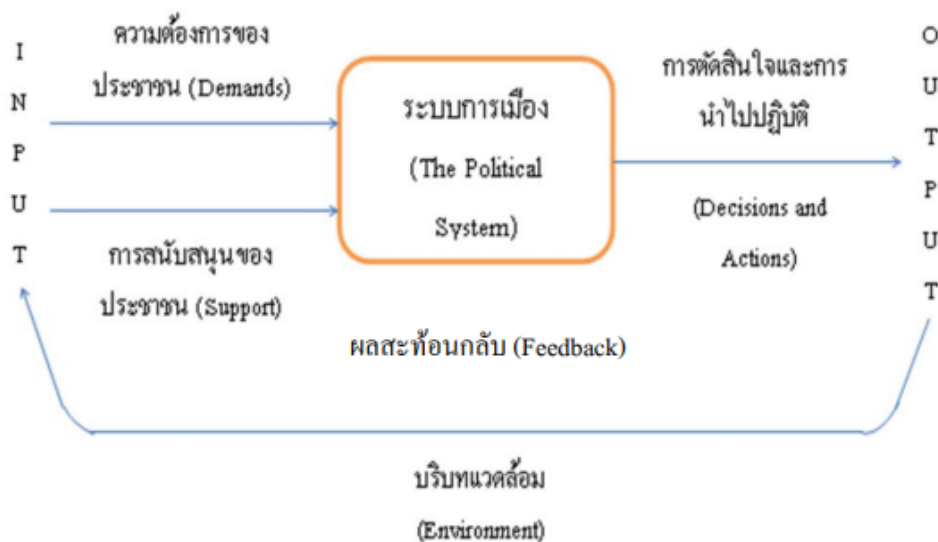
2. นโยบายร้องเรียน (Appealed policy) เป็นนโยบายที่ผู้บริหารระดับกลาง (Middle Manager) เป็นผู้กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นประจำ เป็นนโยบายเฉพาะกรณี

3. นโยบายเรียกร้อง (Imposed policy) เป็นนโยบายที่เกิดจากแรงกดดันภายนอกหน่วยงาน และเป็นผลทำให้หน่วยงานหรือองค์การต้องกำหนดนโยบายขึ้นตามความต้องการของแรงกดดันภายนอกเหล่านั้น เช่น อิทธิพลของรัฐบาล ระเบียบกฎหมาย กลุ่มอิทธิพลและสมาคมต่าง ๆ แรงดันที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

4. นโยบายโดยปริยายหรือนโยบายโดยนัย (Implied policy) เป็นนโยบายอันเกิดจากความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูง ที่เห็นว่านโยบายเก่า ๆ ที่เคยใช้อย่างมีผลนั้น สามารถที่จะใช้ได้ต่อไป

การกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง

การกำหนดนโยบายจะโคจรเป็นวัฏจักรกล่าวคือเมื่อพรรคการเมืองนำความต้องการของประชาชน ปัญหาทางสังคม ปัญหาทางการเมือง ปัญหาความเป็นอยู่ของประชาชน มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของพรรค เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนของประชาชนเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองหรือการบริหารก็จะนำไปสู่การตัดสินใจ เมื่อได้รับการเลือกตั้งเข้ามาบริหารประเทศ การนำนโยบายไปปฏิบัติและเกิดผลกระทบต่อประชาชนทั้งในทางดีและไม่ดีซึ่งขึ้นอยู่กับตัวนโยบายนั้น และผลของนโยบายจะสะท้อนกลับเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองอีกครั้งว่าจะยังคงดำเนินนโยบายนั้น ๆ ต่อไปหรือไม่หรือจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่ายให้มากที่สุด

ภาพที่ 1 แสดงการกำหนดนโยบาย
ที่มา: ดัดแปลงจาก Dye, (1995)

จากภาพประกอบที่เห็นอธิบายได้ว่า การกำหนดนโยบายเกิดขึ้นจากการมีปัจจัยนำเข้า (Inputs) ซึ่งอาจเป็นข้อเรียกร้องความต้องการ (Demands) หรือการสนับสนุนจากประชาชน (Supports) รวมถึงการพิจารณาถึงบริบทแวดล้อม (Environment) แล้วนำเข้าสู่ระบบการเมือง และกลั่นกรอง จนได้รับการตัดสินใจให้ออกมาเป็นนโยบายสาธารณะ นำไปสู่การนำไปปฏิบัติ และกลายเป็นผลลัพธ์ (Output) ที่เกิดจากนโยบาย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นโยบายเป็นผลผลิตของระบบการเมืองหรือการบริหาร โดยผลกระทบทั้งด้านดีและด้านเสียจากนโยบายจะตกอยู่กับประชาชน และการประเมินว่านโยบายดังกล่าวตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากน้อยเพียงใด จะสามารถพิจารณาได้จากผลสะท้อนกลับ (Feedback) ของประชาชน ซึ่งถ้าผลสะท้อนกลับออกมาไม่ดีรัฐบาลก็ต้องหาทางแก้ไขหรือกำหนดนโยบายใหม่ออกมา ทั้งนี้ตัวแบบระบบสามารถนำไปวิเคราะห์นโยบายได้หลากหลาย

สรุป

ปัจจัยในการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง เกิดจากจุดยืนของพรรคการเมือง และเรียกร้องของประชาชนในการแก้ปัญหา ปัญหาที่กระทบและส่งผลต่อสังคมและเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์พรรค (Strategy) ที่ผู้บริหารพรรคและกรรมการพรรคกำหนดจากวัตถุประสงค์หรือจุดยืนของพรรคการเมือง เป็นนโยบายที่กำหนดไว้กว้างๆ 2) ข้อร้องเรียน (Appealed) ที่กำหนดขึ้นเป็นนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นประจำ เป็นนโยบายเฉพาะกรณี

3) ข้อเรียกร้อง (Imposed) แรงกดดันผลักดันเป็นนโยบาย เช่น อิทธิพลของรัฐบาล ระเบียบกฎหมาย กลุ่มอิทธิพลและสมาคมต่างๆ 4) นโยบายโดยปริยายหรือนโยบายโดยนัย (Implied policy) เป็นนโยบายอันเกิดจากความผลการวิเคราะห์การบริหารที่เป็นอยู่และที่เห็นว่านโยบายเก่าๆ ที่เคยใช้นั้น สามารถที่จะใช้ได้ต่อไปหรือไม่มีจุดอ่อนประการใด

ข้อเสนอแนะ

การกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง ควรเกิดจากการสำรวจความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่เป็นฐาน สถานการณ์ทางสังคม ระบบเศรษฐกิจของประเทศ ความเป็นอยู่ของประชาชนที่พรรคการเมืองนำมากำหนดเป็นนโยบาย จึงสามารถทำให้นโยบายนั้นเป็นที่โดนใจของประชาชน และถ้าหากพรรคการเมืองได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นรัฐบาลและดำเนินการตามนโยบายที่ได้ให้สัญญาไว้กับประชาชน พรรคการเมืองนั้นก็จะได้รับเลือกในสมัยต่อไป และจะเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กอปรลภ อภัยภักดี. (2562). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 1(1), 61-67.
- ณฐมน หมวกฉิม. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 3(3), 43-51.
- ธนพัฒน์ เฉลิมรัตน์. (2563). กระบวนการกล่อมเกลาก่อนการเมืองกับความเป็นพลเมืองในจังหวัดเลย. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 2(2), 61-68.
- ประคอง มาโต. (2563). พระสงฆ์กับการเมืองไทย. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 2(3), 39-45.
- พระธงชัย วชิรญาณโณ. (2563). การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนไทย. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 2(3), 31-38.
- Elazar, D.J. (1984), *Politics and Governments of the American States*. New York: Harper & Row
- Thomas, R.D. (1984). *Understanding Public Policy* (5th ed). New Jersey: Prentice-Hall.
- Friedrich, C.J. (1963). *Man and His Government*. New York: McGraw - Hill.
- Goodnow, F.J. (2007). *Politics and Administration*. Edited by Sharfritz, Jay M, and Albert C. Hyde. (sixth edition). *Classics of Public Administration*. Canada: Wadsworth.

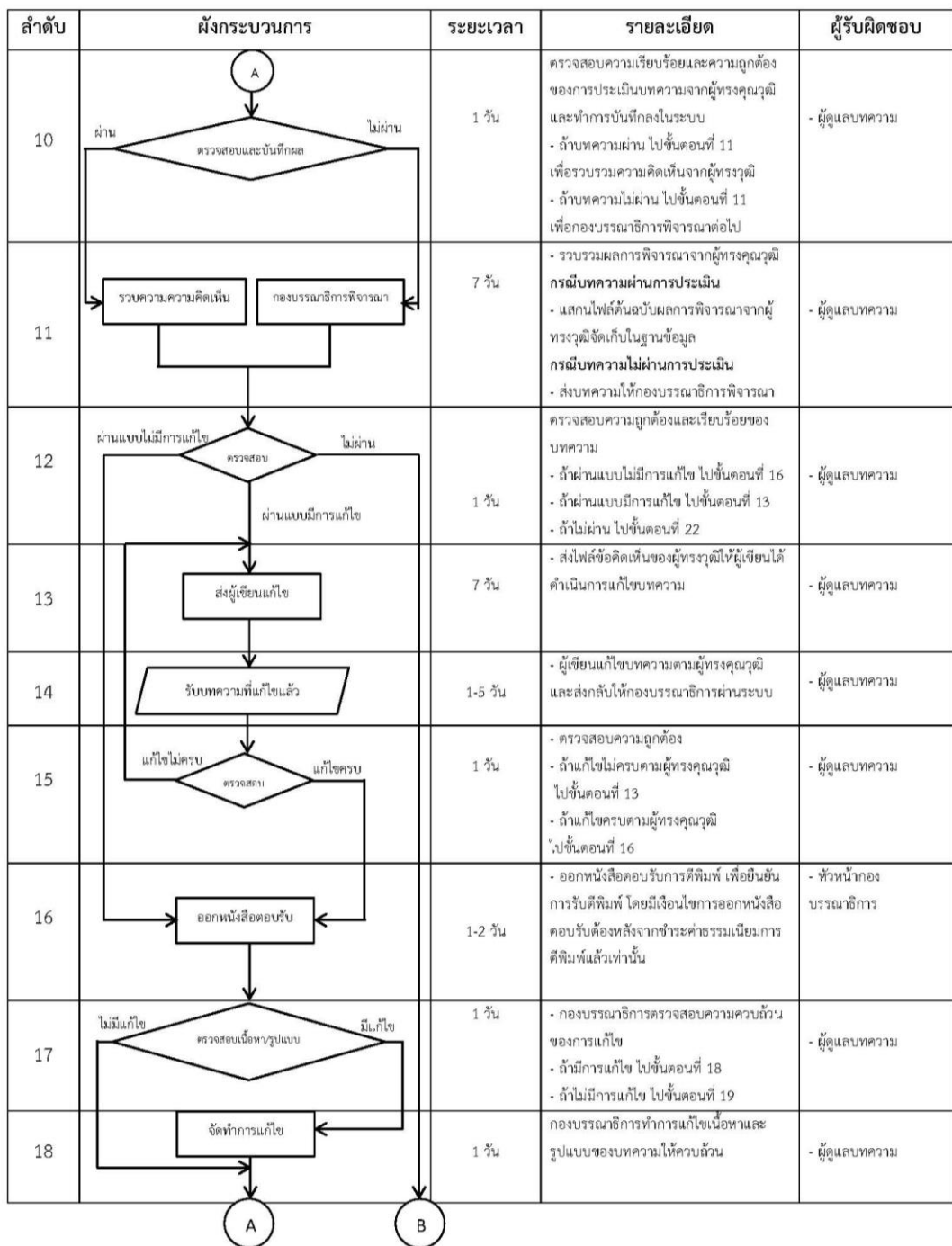
- Greenwood, W. T. (1965). *Management and Organizational Behaviour Theories: An Interdisciplinary Approach*. Ohio: South-Western Publishing Co.
- Haimann, T & William G. S. (1974). *Social Policy: From Theory Policy Practice* .2nd edition.
- Jacop, C. E. (1966). *Policy and Bureaucracy*. Van Nostrand
- Lambright W.H. (1979. *Technology Transfer to Cities*. Colorado: Westview Press/Boulder.
- Lindblom, C.E. (1980). *The Policy Making Process* (2nd ed). New Jersey: Prentice-Hall.
- Munns, J. M. (1975). The Environment, Politics, and Policy Literature: A Critique and Reformulation. *Western Political Quarterly*, 28(4), 646-67.
- Piffner, J. M. (1960). *Administrative Organization*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Sharkansky, I. (1971). *Policy Analysis in Political Science*. Chicago: Markham.
- Terry, G. R. (1977). *Principles of Management*. Illinois: Richard D. Irwin, Inc.
- Wayne, A. L. (1905). *The Mean of Policy*. United State of America: Southern Illinois University.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ขั้นตอน	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
1				
2		ตลอดปี	บทความเข้าสู่ระบบ Internet (Thaijo)	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
3		3 วัน	- พิจารณาเนื้อหา และรูปแบบของบทความเบื้องต้น - เมื่อมีการแก้ไขเบื้องต้น ได้ส่ง Template ของวารสารไปให้ผู้เขียน - ถ้าผ่าน ไปขั้นตอนที่ 3 - ถ้าไม่ผ่าน กลับไปขั้นตอนที่ 1	- ผู้ดูแลบทความ
4		1-3 วัน	- นำบทความที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ	- ผู้เขียนบทความ - ผู้ดูแลบทความ
5		1 วัน	- แต่งตั้งผู้ดูแลบทความ เพื่อรับผิดชอบขั้นตอนการทำงานของบทความในระบบ Thaijo	- บรรณาธิการ - หัวหน้ากองบรรณาธิการ
6		1 วัน	- แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ โดยเลือกผู้ทรงความรู้และความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาของบทความ - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกพิจารณา - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายในพิจารณา โดยไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความ	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
7		1-2 วัน	- ติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาบทความ - ถ้าไม่รับพิจารณา กลับไปขั้นตอนที่ 6 - ถ้ารับพิจารณา ไปขั้นตอนที่ 8	- ผู้ดูแลบทความ
8		1 วัน	- จัดเตรียมบทความ ลงชื่อผู้เขียนบทความ - จัดเตรียมแบบประเมินตามประเภทบทความ - ส่งบทความให้กับผู้ทรงคุณวุฒิในระบบ Thaijo หรือตามช่องทางต่างๆ เช่น โทรศัพท์, E-mail, Line, Faceook เป็นต้น	- ผู้ดูแลบทความ
9		15 วัน	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความตามเงื่อนไขและส่งกลับคืนกองบรรณาธิการตามระยะเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาผ่านระบบ หรือพิจารณาผ่าน PDF Print Out หรือไฟล์ Words	- ผู้ดูแลบทความ

ลำดับ	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
19		3 วัน	จัดรูปเล่มตามรูปแบบของวารสารกำหนด	- ฝ่ายจัดรูปแบบ
20		2 วัน	ตรวจสอบบทความ พิสูจน์อักษร ตรวจสอบรูปแบบให้เป็นไปตามวารสาร - ถ้ามีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 19 - ถ้าไม่มีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 21	- ผู้ดูแลบทความ - กองบรรณาธิการ - ฝ่ายพิสูจน์อักษร
21		1 วัน	- ส่งไฟล์รูปเล่มที่สมบูรณ์ให้โรงพิมพ์ - อัปเดตบทความที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ - จัดรูปหน้าปกของแต่ละฉบับ	- โรงพิมพ์ - ผู้ดูแลบทความ - ฝ่ายจัดรูปแบบ
22		1 วัน	- แจ้งผู้เขียนกรณีเลิกการตีพิมพ์บทความ (Reject) - แจ้งผู้เขียนกรณีตีพิมพ์ผ่านระบบ Thajjo และ E-mail.	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ - ระบบ Thajjo (Auto)
23				

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความเนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี่ (2562) เป็นต้น

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลูญในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุรนนท์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (จิตวุฒิ หนัมนิและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระสุกิจ สุกินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวิระ, ทัศนีย์และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร, // ปีที่(ฉบับที่), // เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.
ธิดา วัฒนิน. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม// (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์: // สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประทาน. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นในยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง.// [บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้น วัน เดือน ปี, // จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). Who Was The Buddha?. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง.//(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ).//ราชกิจจานุเบกษา.//เล่ม ตอน.//หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและ
ประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.//(ปีพิมพ์, วัน เดือน).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์.//น. หรือ p. หรือ pp.
เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: E-mail:

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....
ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การ
วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management;
Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำกรวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง.....

.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหาที่นั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

.....

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย.....

.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

(16.pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุนองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย อาทิเช่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และหรือข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) ...รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประทานภ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (คุณนิพนธ์ปริญญาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่น ไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของ พระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทนต์ อาภาภโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis. Findings were as follows: (present
only the most interesting research findings).....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.....

.....

.....

.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.....

.....

.....

.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.....

.....

.....

.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research.....

.....

.....

.....

.....

Research Objectives (18 pt)

1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

3..... (16 pt)

Methodology (18 pt)

(1.6 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

[illegible]

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

[illegible]

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions.....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation.....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources.....

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand.....

Recommendations (18 pt)

(16 pt) Summarize all research findings in brief, concise and to the point with recommendations derived from the research work as to use the research results and recommendation for further research.....

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

[illegible]

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: E-mail:

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt.) เขียนบทพจนานุกรมแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆใน
การเขียนบทความวิชาการ.....

[illegible]

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง.....

.....

.....

สรูป (18 pt)

(16 pt)

This image shows a single page of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper has a slightly textured appearance and a small dark speck near the top center.

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

[illegible]

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt)

(16 pt).

110.jpg

Content (18 pt)

(16 pt)

Figure 1: (Name of the figure, if any)

Source: mention the name of the source

Figure captions

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation

Conclusion (18 pt)

(16 pt)

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Association (APA) References in contents and at the end must be consistent.